

श्रीकृष्णामुनिशिष्य-श्रीजयसिंहसूरिविरचितं

सविवरणं

धर्मोपदेशमालाप्रकरणम्

नवीनसंस्करणप्रेरकः
पंन्यास श्रीवज्रसेनविजयमहाराजः
गणिवर्य श्रीनयभद्रविजयमहाराजः

नवीनसंस्करणसम्पादिका
साध्वी चन्दनबालाश्री

श्रीकृष्णमुनिशिष्य-श्रीजयसिंहसूरिविरचितं

[प्राकृतभाषामय]

धर्मोपदेशमाला-सविवरणम्

● सम्पादकः ●

पण्डित श्रीलालचन्द्र भगवानदास गान्धी

● नवीनसंस्करणसम्पादिका ●

परमपूज्यव्याख्यानवाचस्पतिआचार्यभगवन्तश्रीमद्विजय-

रामचन्द्रसूत्राणां साम्राज्यवर्ती

परमपूज्यप्रवर्तिनी श्रीरोहिताश्रीजीमहराजस्य शिष्यरत्ना च

साध्वी चन्दनबालाश्री

● पूर्वप्रकाशकः ●

सिंघी जैनशास्त्र शिक्षापीठ

भारतीय विद्याभवन

बम्बई

● नवीनसंस्करणप्रकाशकः ●

भद्रंकर प्रकाशन

अहमदाबाद

ग्रन्थनाम	: धर्मोपदेशमाला-सविवरणम्
विवरणकार	: परमपूज्याचार्यवर्यजयकीर्तिसूरिमहाराजः
सम्पादक	: पण्डित श्रीलालचन्द्र भगवानदास गान्धी
नवीनसंस्करणसम्पादिका	: साध्वी चन्दनबालाश्री
पूर्वप्रकाशक	: सिंघी जैनशास्त्र विद्यापीठ-भारतीय विद्याभवन
नवीनसंस्करणप्रकाशक	: भद्रंकर प्रकाशन-अहमदाबाद
पूर्वसंस्करण	: वि.सं. २००५, इ.स. १९४९
नवीनसंस्करण	: वि.सं. २०६६, इ.स. २०१०
मूल्य	: रु. ३००-००
पत्र	: ५६+३४४
©	: BHADRANKAR PRAKASHAN, 2010

❀ प्राप्तिस्थान ❀

अहमदाबाद	: भद्रंकर प्रकाशन ४९/१, महालक्ष्मी सोसायटी, शाहीबाग, अहमदाबाद-३८०००४ फोन : ०७९-२२८६०७८५
अहमदाबाद	: सरस्वती पुस्तक भंडार हाथीखाना, रतनपोल, अहमदाबाद-३८०००१ फोन : ०७९-२५३५६६९२
अक्षरांकन	: विरति ग्राफिक्स, अहमदाबाद फोन : ०७९-२२६८४०३२
मुद्रक	: तेजस प्रिन्टर्स, अहमदाबाद फोन : ०७९-२२१७२२७१ (मो.) ९८२५३४७६२०

શ્રુતભક્તિ-અનુમોદના

— લાભાર્થી —

પરમપૂજ્ય, પરમોપકારી, સુવિશાલગચ્છાધિપતિ,
વ્યાખ્યાનવાચસ્પતિ પૂજ્યપાદ આચાર્યભગવંતશ્રીમદ્વિજય
રામચંદ્રસૂરીશ્વરજીમહારાજસાહેબનાશિષ્યરત્નઅધ્યાત્મયોગી
પૂજ્યપાદ પંન્યાસપ્રવર શ્રીભદ્રંકરવિજયજીમહારાજસાહેબના
શિષ્યરત્ન હાલારદેશે સદ્ધર્મરક્ષક પૂજ્યપાદ આચાર્યભગવંત
શ્રીમદ્વિજય કુંદકુંદસૂરીશ્વરજીમહારાજસાહેબનાશિષ્યરત્ન
વર્ધમાનતપોનિધિ ૧૦૦+૬૯ ઓળીના આરાધક પૂજ્યપાદ
ગણિવર્યશ્રીનયભદ્રવિજયમહારાજસાહેબનાસદ્ગુપદેશથી

શ્રીરાજપુર-ડીસાશ્વેતાંબરમૂર્તિપૂજકતપગચ્છજૈનસંઘ
રાજપુર-ડીસા (ઉ.ગુ.)

આ ગ્રંથપ્રકાશનનો જ્ઞાનદ્રવ્યમાંથી સંપૂર્ણ લાભ લીધેલ છે.

આપે કરેલી શ્રુતભક્તિની અમોહાર્દિક અનુમોદના કરીએ
છીએ અને ભવિષ્યમાં પણ આપ ઉત્તરોત્તર ઉત્તમકક્ષાની
શ્રુતભક્તિ કરતાં રહો એવી શુભેચ્છા પાઠવીએ છીએ.

લિ. ભદ્રંકર પ્રકાશન

[विवरणरचना-समय-राज्य-स्थलादि]

सं कछराण नवहि सएहिं पण्णरसवासअहिएहिं ।
भद्दवयसुद्धपंचमिबुहवारे साइरिक्खम्मि ॥
सिरिभोजदेवरज्जे पवट्टमाणम्मि जणमणाणंदे ।
नागउरजिणायतणे समाणियं विवरणं एयं ॥
विवरणकरणा कुसलं जं किंचि समज्जियं मए तेण ।
भव्वा लहंतु मोक्खं कए (इ)णा सह सासयं सोक्खं ॥
इय जयपयडकण्हमुणिसीसजयसिंहसूरिणा रइयं ।
धम्मोवएसमालाविवरणमिह विमलगुणकलियं ॥

[धर्मोपदेशमालाविवरणे]

પ્રકાશકીય

પૂર્વના મહાપુરુષોએ પ્રાથમિકકક્ષાના સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકા એમ ચતુર્વિધ જૈનસંઘને નિયમિત ભણવા-સ્વાધ્યાય કરવા માટે જે કેટલાક સામાન્ય ઉપદેશાત્મક પ્રકરણગ્રંથોની રચના કરેલ છે તેમાંનો પ્રસ્તુત ‘ધર્મોપદેશમાલા’ પ્રકરણ પણ એક પ્રમુખ ગ્રંથ છે.

પરમપૂજ્યકૃષ્ણમુનિના શિષ્ય પરમપૂજ્ય, આચાર્યભગવંત શ્રીજયસિંહસૂરિમહારાજ રચિત પ્રાકૃતભાષામય ‘ધર્મોપદેશમાલાવિવરણ’ ગ્રંથ ૧૧ સિંઘી જૈનશાસ્ત્ર શિક્ષાપીઠ-ભારતીય વિદ્યાભવનમુંબઈથી ગ્રંથાંક-૨૮ તરીકે પ્રથમાવૃત્તિ વિ.સં. ૨૦૦૫, ઈ. સ. ૧૯૪૮માં પ્રકાશિત થયેલ છે. પ્રથમાવૃત્તિનું સંપાદન કાર્ય પંડિત શ્રીલાલચંદ્રભગવાનદાસ ગાંધીએ કરેલ છે. તેઓએ પ્રાચ્યવિદ્યામંદિર-વડોદરામાં જૈનપંડિત તરીકે અનેક ગ્રંથોના સંશોધન-સંપાદન આદિ કરીને વિદ્વદ્વર્ગમાં યોગ્ય ખ્યાતિ મેળવી છે.

પ્રસ્તુત ‘ધર્મોપદેશમાલાવિવરણ’ ગ્રંથની પ્રથમાવૃત્તિ અપ્રાપ્યપ્રાય: બનતા આવા ઉપદેશાત્મકપ્રકરણ ગ્રંથોનું પુનઃ સંપાદન થઈને નવીનસંસ્કરણ પ્રકાશિત થાય તો વર્તમાનમાં ચતુર્વિધસંઘને ભણવા-સ્વાધ્યાય કરવા માટે પૂર્વના મહાપુરુષો રચિત ગ્રંથો ઉપયોગી બને અને પૂર્વના મહાપુરુષો રચિત શ્રુતનો વારસો જળવાઈ રહે, એ ભાવનાથી અમારા ઉપકારી પરમપૂજ્ય સુવિશાલગચ્છાધિપતિ, આચાર્યભગવંત શ્રીમદ્વિજયરામચંદ્રસૂરીશ્વરજીમહારાજના શિષ્યરત્ન અધ્યાત્મયોગી, પરમપૂજ્ય પંન્યાસપ્રવર શ્રીભદ્રંકરવિજયજી ગણિવર્યશ્રીના શિષ્યરત્ન હાલારના હીરલા, પરમપૂજ્ય આચાર્યભગવંત શ્રીમદ્વિજયકુંદકુંદસૂરીશ્વરજી-મહારાજના શિષ્યરત્ન પરમપૂજ્ય પંન્યાસપ્રવર શ્રીમજ્જસેનવિજયજીમહારાજની શુભ પ્રેરણાથી પરમપૂજ્ય વ્યાખ્યાનવાચસ્પતિ આચાર્યભગવંત શ્રીમદ્વિજયરામચંદ્રસૂરીશ્વરજીમહારાજના સામ્રાજ્યવર્તી તથા પ્રશાંતમૂર્તિ પ્રવર્તિની પૂજ્યસાધ્વીવર્યા શ્રીરોહિતાશ્રીજીમહારાજના

શિષ્યરત્ના વિદુષી સાધ્વી શ્રીચંદનબાલાશ્રીજીમહારાજેનવીનસંસ્કરણનું સંપાદન કરેલ છે અને અમારી સંસ્થાને તેના પ્રકાશનનો લાભ આપેલ છે, તે બદલ અમારી સંસ્થા તેમનો ખૂબ ખૂબ આભાર માને છે.

પ્રસ્તુત સવિવરણધર્મોપદેશમાલાપ્રકરણગ્રંથને પ્રકાશિત કરવા માટે પરમપૂજ્ય આચાર્યભગવંત શ્રીમદ્વિજયરામચંદ્રસૂરીશ્વરજીમહારાજના સામ્રાજ્યવર્તી પરમપૂજ્ય હાલારદેશે સદ્ધર્મરક્ષક, આચાર્યભગવંત શ્રીમદ્વિજયકુંદકુંદસૂરીશ્વરજીમહારાજના શિષ્યરત્ન વર્ધમાન તપોનિધિ, પરમપૂજ્ય ગણિવર્ય શ્રીતયભદ્રવિજયજીમહારાજે રાજપુર-ડીસાજૈન શ્વેતાંબરમૂર્તિ-પૂજક સંઘને પ્રેરણા કરતાંરાજપુર-ડીસાશ્રીસંઘતરફથી આ ગ્રંથના પ્રકાશન કાર્ય માટે સંઘના જ્ઞાનદ્રવ્યમાંથી સંપૂર્ણ લાભ લેવામાં આવ્યો છે, તે બદલ અમે પૂજ્યગણિવર્યશ્રીમો તથા રાજપુર-ડીસાશ્રીસંઘનો ખૂબ ખૂબ આભાર માનીએ છીએ.

અમે આ ગ્રંથપ્રકાશનના સોનેરી અવસરે ગ્રંથકાર પૂજ્યઆચાર્યભગવંતશ્રીમો , પ્રથમાવૃત્તિ પ્રકાશિત કરનાર શ્રીસિંધી જૈનશાસ્ત્ર શિક્ષાપીઠો, પ્રથમાવૃત્તિનાસંપાદકશ્રીમો તથા શ્રીકોબાકૈલાસસાગરજ્ઞાનભંડાસાંથી અમને આ ગ્રંથની મુદ્રિત પ્રથમાવૃત્તિ પ્રાપ્ત થઈ તેઓશ્રીનો તથા નવીનસંસ્કરણના સંપાદિકાસાધ્વીશ્રીમો કૃતજ્ઞભાવે ખૂબ ખૂબ આભાર માનીએ છીએ.

અક્ષરમુદ્રાંકન કાર્ય માટેવિરતિ ગ્રાફિક્સનાઅખિલેશમિશ્રાએ સુંદર કાર્ય કરી આપેલ છે અને પ્રીન્ટીંગના કામ માટેતેજસ પ્રીન્ટર્સનાતેજસભાઈએ ખંતપૂર્વક સુંદર કાર્ય કરી આપેલ છે. તે બદલ તેમનો ખૂબ ખૂબ આભાર માનીએ છીએ.

પ્રાંતે આવા ઉત્તમ ઉપદેશાત્મકગ્રંથના વાંચન મનન અને નિદિધ્યાસન દ્વારા આત્માને જાગૃત કરીને પરમપદને પામનારા બનીએ !!

— ભદ્રંકર પ્રકાશન

‘ધર્મોપદેશમાલાવિવરણ’ એક ઉપદેશાત્મકગ્રંથ !!

માળામાં સામાન્ય રીતે ૧૦૮ મણકા, રત્નો અથવા પુષ્પો હોવાની માન્યતા છે, પરંતુ આધર્મોપદેશમાલામૂળ ગ્રંથમાં પ્રાકૃત ૯૮ ગાથા જ મળે છે. આ ગ્રંથની પાછળથી રચાયેલી બીજી જે વિવરણ-વૃત્તિઓના અંતમાં ૪ ગાથા અધિક મળે છે, તે પ્રક્ષિપ્ત જણાય છે.

આજથી એક હજાર અને એકસો વર્ષો પૂર્વે વિ.સં. ૯૧૫માં પરમપૂજ્યકૃષ્ણમુનિ । શિષ્યરત્ન શ્રુતદેવીના પરમ પ્રસાદને પ્રાપ્ત કરનાર પરમપૂજ્ય આચાર્યભગવંત શ્રીજયસિંહસૂરિ-મહારાજ જેવા મહાન સમર્થ ધર્મોપદેશક ધર્માચાર્યના વિવરણથી વિભૂષિત ઉપદેશાત્મક શૈલીનો આધર્મોપદેશમાલાવિવરણ ગ્રંથ અનેક વિદ્વજ્જનોના ચિત્તનું અનેક પ્રકાર આકર્ષણ કરનાર બન્યો છે.

આ ધર્મોપદેશમાલાવિવરણ ગ્રંથ પરમપૂજ્ય કૃષ્ણમુનિ શિષ્યરત્ન પરમપૂજ્ય આચાર્યભગવંત જયસિંહસૂરિમહારાજે પરમપૂજ્ય ધર્મદાસગણિવર્યશ્રીની ‘ઉપદેશમાલા’ના અનુકરણરૂપે બનાવેલ છે, એ આ ગ્રંથની રચના જોતાં સ્પષ્ટ જણાય છે. કારણ કે આમાં સૂચવેલા ઉપદેશો અને તેમની પુષ્ટિ માટે ઉલ્લેખેલાં કથાનકોનો મોટો ભાગ, એ ‘ઉપદેશમાલા’ના જ આધારે ગ્રથિત કરવામાં આવ્યો છે ‘ઉપદેશમાલા’ની ઉપદેશાત્મક ઉક્તિઓ વધારે વિસ્તૃત અને વધારે વૈવિધ્ય ભરેલી છે, ત્યારે પ્રસ્તુત ‘ધર્મોપદેશમાલા’ની રચના સંક્ષિપ્ત અને સૂચનાત્મકરૂપ છે ગ્રંથકારશ્રીએ ૯૮ ગાથાના આ લઘુપ્રકરણમાં ભિન્ન ભિન્ન ઉપદેશોની સૂચક ૧૫૮ જેટલી કથાઓની નામાવલિ ગ્રથિત કરી દીધેલી છે.

પ્રસ્તુત ગ્રંથ ‘ધર્મોપદેશમાલાવિવરણ’ની પ્રથમાવૃત્તિ ‘સિંધી જૈનશાસ્ત્ર શિક્ષાપીઠ’ ભારતીય વિદ્યાભવનમુંબઈથી ગ્રંથાંક-૨૮ તરીકે પ્રકાશિત થયેલ છે અને તે પ્રથમાવૃત્તિનું સંપાદનકાર્ય ‘ભારતીયવિદ્યાભવન’ના સુપ્રસિદ્ધ આચાર્ય શ્રીજિનવિજયજીની પ્રેરણાથી પ્રાચ્યવિદ્યાભવનવડોદરાના પંડિત શ્રીલાલચંદ્રભગવાનદાસ ગાંધીએ કરેલ છે. ગ્રંથ-પ્રકાશનનું સર્વ શ્રેયઃ તેઓ સર્વેના ફાળે જાય છે. આમ છતાં પ્રસ્તુત ‘ધર્મોપદેશમાલા

વિવરણ' ગ્રંથની પ્રથમાવૃત્તિ અપ્રાપ્ય બનતાં પૂર્વના મહાપુરુષો રચિત આવો ઉત્તમ શ્રુતનો વારસો જળવાઈ રહે એવી ભાવના સતત મનમાં ઉદ્ભવતી રહે છે અને એ ભાવનાને સાકાર કરવા માટે શ્રુતોપાસિકા સાધ્વી શ્રીચંદનબાલાશ્રીને પ્રેરણા કરતાં તેમના સંપૂર્ણ સહયોગથી આ નવીનસંસ્કરણ તૈયાર કરવામાં આવેલ છે અને આ નવીનસંસ્કરણ 'ભદ્રંકર પ્રકાશન'થી પ્રકાશિત થઈ રહેલ છે તે મારા માટે અતિ આનંદનો વિષય બનેલ છે. શ્રુતોપાસિકા સાધ્વી ચંદનબાલાશ્રી પોતાની નાદુરસ્ત રહેતી તબીયતમાં પણ શ્રુતપ્રેમના કારણે શ્રુતભક્તિમાં લયલીન રહીને નિઃસ્વાર્થભાવે સ્વસ્વાધ્યાયના ઉદ્દેશથી શ્રુતભક્તિ કરી રહેલ છે તેની અનુમોદના સહજ થઈ જાય તેવું છે.

પ્રસ્તુતગ્રંથના પ્રકાશનકાર્ય માટે મારા લઘુગુરુભ્રાતા વર્ધમાનતપોનિધિ ગણિવર્ય શ્રીમદ્વિજયજીએ રાજપુર-ડીસા શ્રીસંઘને પ્રેરણા કરી અને તેમની પ્રેરણાને ઝીલીને રાજપુર-ડીસા શ્રીસંઘે આ ગ્રંથપ્રકાશનનો સંપૂર્ણ આર્થિક લાભ લીધેલ છે તે શ્રીસંઘની શ્રુત પ્રત્યેની પરમોચ્ચ ભક્તિ સૂચવે છે. અન્ય પણ શ્રીસંઘો આવા આદર્શ આલંબનને ઝીલીને શ્રીસંઘના જ્ઞાનદ્રવ્યનો પૂર્વના મહાપુરુષો રચિત ગ્રંથના સંશોધન-સંપાદનકાર્યમાં સદુપયોગ કરે તો અનેક પ્રાચીન ગ્રંથોના જીર્ણોદ્ધારનું કાર્ય સુંદર - સુલભ બની શકે તેવું છે.

પ્રાંતે અંતરની એક જ શુભભાવના વ્યક્ત કરું છું કે પૂર્વના મહાપુરુષો રચિત આવા ઉત્તમ ઉપદેશાત્મક ગ્રંથનું વાંચન-સ્વાધ્યાય વગેરે કરીને અંતરાત્માને મૈત્ર્યાદિભાવોથી ભાવિત કરીને રાગ-દ્વેષનો ક્ષય કરીને પરમાત્મસ્વરૂપને પ્રગટ કરવા માટે પુરુષાર્થ કરીએ અને પરમાત્મસ્વરૂપને પ્રાપ્ત કરીને અષ્ટકર્મનો સંપૂર્ણ ક્ષય કરીને હું અને સૌ કોઈ લઘુકર્મી ભવ્યાત્માઓ શાશ્વત સિદ્ધસ્વરૂપના ભોક્તા બનીએ એ જ શુભકામના !!

— પંન્યાસ વજ્રસેનવિજય

ધર્મોપદેશમાલા-પ્રાસ્તાવિક વક્તવ્ય

જૈન પૂર્વાચાર્યોએ પ્રાથમિક કક્ષાના સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકા-એમ ચતુર્વિધ જૈન સંઘને નિયમિત ભળવા-ગુણવા માટે જે કેટલાક સામાન્ય ઉપદેશાત્મક પ્રકરણ ગ્રંથોની રચના કરી છે તેમાંનો પ્રસ્તુત ‘ધર્મોપદેશમાલા’ પ્રકરણ પળ એક પ્રમુખ ગ્રંથ છે.

એ પ્રકારનાં પ્રકરણોમાં સૌથી મુખ્ય અને સૌથી પ્રાચીન પ્રકરણ ગ્રંથ તે **ધર્મદાસ** ગણીનો બનાવેલો ‘**ઉપદેશમાલા**’ નામનો છે જેની મૂળ ૫૪૧ પ્રાકૃત ગાથાઓ છે. બહુ જ પ્રાચીન સમયથી લઈને વર્તમાન સમય સુધીમાં, એ પ્રકરણનું પઠન-ગુણન જૈન શ્રદ્ધાલુ વર્ગમાં વ્યાપકરૂપે થતું આવ્યું છે. શ્વેતામ્બર સંઘના સર્વ પ્રાચીન સંપ્રદાયોમાં એ પ્રકરણ ગ્રંથની વિશિષ્ટ પ્રકારની પ્રતિષ્ઠા મનાતી આવી છે અને આગમિક ગ્રંથોના જેટલી જ શ્રદ્ધાથી એનો સ્વાધ્યાય કરવાનો પ્રચાર ચાલ્યો આવ્યો છે.

એ ગ્રંથના કર્તા **ધર્મદાસ** ગણી ક્યારે થયા તેનો ચોક્કસ નિર્ણય કરવા માટેનાં પુરાંતાં પ્રમાણો હજી જ્ઞાત નથી થયાં. એ ગ્રંથના કેટલાક વ્યાખ્યાકારોએ તો, તેમને ખાસ ભગવાન મહાવીર સ્વામિના જ એક હસ્ત-દીક્ષિત શિષ્ય તરીકે ઉલ્લેખ્યા છે અને એ રીતે એ પ્રકરણની રચના મહાવીર સ્વામીના સમયમાં જ થયેલી હોવાની માન્યતા પ્રકટ કરી છે, પરંતુ ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ તેમ જ પ્રાકૃત ભાષાના સ્વરૂપના તુલનાત્મક અવલોકન વિગેરેની દૃષ્ટિએ, એ ગ્રંથ તેટલો પ્રાચીન તો સિદ્ધ નથી થતો. કારણ કે એમાં ભગવાન મહાવીરના નિર્વાણ બાદ કેટલાય સૈકા પછી થયેલા આર્ય વજ્ર આદિ આચાર્યોનો પણ પ્રકટરૂપે ઉલ્લેખ થયેલો મળે છે. તેથી ઇતિહાસજ્ઞોની દૃષ્ટિએ એ ગ્રંથ, વિક્રમના ૪ થા-૫ મા શતક દરમિયાન કે તેથી ય પછીના એકાદ સૈકામાં રચાયેલો સિદ્ધ થાય છે. એ સમય ગમે તે હોય, પરંતુ ભૂતકાળના ૧૨૦૦-૧૪૦૦ જેટલા વર્ષોથી તો નિશ્ચિત રૂપે **ધર્મદાસ** ગણીની એ કૃતિ શ્વેતાંબર સંઘમાં બહુમાન્ય થયેલી છે, એટલી વસ્તુ સુસ્પષ્ટ છે.

એ ‘**ઉપદેશમાલા**’માં સામાન્ય પ્રકારે સર્વકક્ષાના જૈન સંઘને જીવનમાં આચરવા અને અનુસરવા યોગ્ય જ્ઞાન, ધ્યાન, તપ, સંયમ, ક્ષમા, દયા, વિનય, વિવેક, અનુકંપા, અપરિગ્રહ, નિર્મમતા, નિર્લોભતા, અપ્રમાદ અને અનાસક્તિ-ઇત્યાદિ ઇત્યાદિ વિવિધ પ્રકારના આત્મવિશુદ્ધિ

અને આધ્યાત્મિક ઉન્નતિ કરનારા ગુણોનો બહુ જ સરલ અને સુબોધ રીતે પરંતુ અસકારક અને આદેશાત્મકરૂપે, સુન્દર ઉપદેશ આપવામાં આવ્યો છે. પ્રાયઃ નવદીક્ષિત સાધુ-સાધ્વીઓ અને સ્થૂલવ્રતધારી શ્રાવક-શ્રાવિકાઓ માટે એ પ્રકારણને કંઠસ્થ કરવાની અથવા તો નિયમિત રીતે એનું વાચન કરવાની પરંપરા બહુ જૂના કાલથી જૈન સમાજમાં ચાલી આવે છે. ગ્રંથકારે પોતે પણ એના અન્ત ભાગમાં કહ્યું છે કે “આ ‘ઉપદેશમાલા’ને જે મનુષ્ય ભણે છે, સાંભળે છે અથવા હૃદયમાં ધારણ કરે છે તે મનુષ્ય, પોતાના આત્મહિતને જાણી શકે છે અને તે જાણીને સુખદાયક (માર્ગ) આચરી શકે છે.”

ઉવેસમાલમેયં જો પઢ્ઢ સુણઢ કુણઢ વિ હિયએ ।

સો જાણઢ અપ્પહિયં, નાઠુણ સહું સમાયરઢ ।૫૩૬॥

તેમ જ એ ગ્રન્થના મહત્ત્વનું વર્ણન કરતાં ગ્રંથકાર પોતે જ કહે છે કે—આ ઉપદેશમાલા રૂપ ગ્રન્થકૃતિ, એના વક્તા અને શ્રોતાવર્ગને શાન્તિ કરનારી, વૃદ્ધિ કરનારી, કલ્યાણ કરનારી, સુમંગલ કરનારી, તેમ જ નિર્વાણ ફલ આપનારી છે.

સંતિકરી વુઢ્ઢિકરી કલ્લાણકરી સુમંગલકરી ય ।

હોઢ કહગસ્સ પરિસાએ તહ ય નિવ્વાણફલદાઢ ।૫૪૧॥

આ રીતે ગ્રન્થકારે પોતે જ એ પ્રકરણ ગ્રન્થના પઠન તેમ જ શ્રવણનું વિશિષ્ટ માહાત્મ્ય બતાવેલું હોવાથી, તેમ જ એમાં નિબદ્ધ કરેલા વિવિધ પ્રકારના પ્રકીર્ણ ઉપદેશાત્મક વચનોની હૃદયંગમતાથી, શ્રદ્ધાશીલ મુમુક્ષુ જનને એ ગ્રન્થ બહુ જ હિતોપદેશક અને સુમાર્ગપ્રેરક લાગતો રહ્યો છે અને તેથી જ એના પઠન-પાઠનનો સતત પ્રચાર ચાલ્યો આવ્યો છે.

એ ગ્રન્થની આવી સુપ્રસિદ્ધિ અને સમાદરતા જોઈ, એના અનુકરણરૂપે એ પછીના અન્યાન્ય આચાર્યોએ પણ, એ શૈલીના અને એ જ પ્રકારના, કેટલાય નવા નવા ઉપદેશાત્મક પ્રકરણ ગ્રન્થોની રચના કરી છે, જેમાં **‘હરિભદ્રસૂત્રી’, ‘ઉપદેશપદપ્રકરણ’, ‘જયસિંહસૂત્રી’** પ્રસ્તુત **‘ધર્મોપદેશમાલા’**, તેમ જ મલધારી **‘હેમચન્દ્રસૂત્રી’** ત **‘પુષ્પમાલા’** આદિ અનેક કૃતિઓ ગણાવી શકાય તેમ છે.

જયસિંહસૂત્રી આ કૃતિ મુખ્યપણે **ધર્મદાસગણીની** ઉક્ત **‘ઉપદેશમાલા’**ના અનુકરણરૂપે જ બનાવી છે એની રચના જોતાં સ્પષ્ટ જણાય છે. કારણ કે એમાં સૂચવેલા ઉપદેશો અને તેમની પુષ્ટિમાટે ઉલ્લેખેલાં કથાનકોનો મોટો ભાગ, એ **ઉપદેશમાલા** જ આધારે ગ્રંથિત કરવામાં આવ્યો છે. **ઉપદેશમાલા**ની ઉપદેશાત્મક ઉક્તિઓ વધારે વિસ્તૃત અને વધારે વૈવિધ્ય ભરેલી છે ત્યારે પ્રસ્તુત **ધર્મોપદેશમાલા**ની રચના સંક્ષિપ્ત અને સૂચનાત્મક રૂપ છે. ગ્રન્થકારનો ઉદ્દેશ ઉપદેશાત્મક કથનની ઉક્તિઓ કરતાં તદુપદેશસૂચક કથાનકોની નામાવલિ સૂચવવાનો વિશેષ દેખાય છે, અને તેથી તેમણે ૯૮ ગાથાના આ લઘુ પ્રકરણમાં, ભિન્ન ભિન્ન ઉપદેશોની સૂચક ૧૫૮ જેટલી કથાઓની

નામાવલિ ગ્રંથિત કરી દીધેલી છે. ત્યારે **ધર્મદાસ** ગાળીની **ઉપદેશમાલા** જે ૫૪૧ ગાથા જેટલી બૃહત્ કૃતિ છે, તેમાં લગભગ ૭૦ જેટલી જ કથાઓનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

ગ્રંથકારે પોતાની પ્રસ્તુત નૂતન કૃતિની રચના કરવા પૂર્વે, **ધર્મદાસ** ગાળીની ઉક્ત ‘**ઉપદેશમાલા**’ ઉપર વિસ્તૃત વિવરણ કર્યું હતું જેનો ઉલ્લેખ અનેક ઠેકાણે આમાં કરવામાં આવ્યો છે અને જે જે કથાઓ ઉક્ત વિવરણમાં તેમણે વિસ્તૃત રૂપે ગ્રંથિત કરી છે તેની પુનરુક્તિ આ વિવરણમાં ન કરતાં તે વિવરણમાંથી જ તે તે કથાઓ જાણી લેવાની ભલામણ કરી છે. પન્દરમા સૈકામાં પાટણ, ધંધાત, ભરૂચ, દેવપત્તન વિગેરે સ્થાનોનાં પ્રસિદ્ધ જ્ઞાનભણ્ડારોનું અવલોકન કરી, કોઈ સંશોધક વિદ્વાને ‘બૃહટ્ટિપ્પનિકા’ નામની જે એક બહુ જ ઉપયોગી અને પ્રમાણભૂત પ્રાચીન જૈન ગ્રંથોની ‘સૂચિ’ બનાવી છે, તેમાં પણ એ વિવરણની ઇટલે કે એમની ‘**ઉપદેશમાલાવૃત્તિ**’ની નોંધ લેવામાં આવી છે, અને તેની રચનાસાલ પણ તેમાં નોંધી છે. તે અનુસારે સં. ૧૧૩માં ઇટલે કે પ્રસ્તુત **ધર્મોપદેશમાલાવિવરણ**ની સમાપ્તિ પૂર્વે, બે વર્ષ ઉપર, તેની રચના કરી હતી. એ વૃત્તિ અદ્યપિ મારા જોવામાં આવી નથી. સંભવ છે કે જેમ ગ્રંથકારે પ્રસ્તુત વિવરણની અન્તે લાંબી પ્રશસ્તિ લખીને પોતાનાં સ્થાન, સમય ગુરુકુલ આદિનો યોગ્ય પરિચય આપ્યો છે, તેમ એ વૃત્તિ = વિવરણમાં પણ આપ્યો હોય અને એમાં ગ્રંથકાર વિષે કોઈ વિશેષ ઇતિહાસિક જ્ઞાતવ્ય પણ નોંધાઈ હોય. વિદ્વાનોએ એ વૃત્તિની શોધ કરવી જોઈએ અને ઉપલબ્ધ થાય તો તેને પણ પ્રકાશમાં મૂકવાની પ્રવૃત્તિ કરવી જોઈએ.

ગ્રંથકારે પોતાની જે એક અન્ય વિશિષ્ટ રચનાનો પણ ઉલ્લેખ, પ્રસ્તુત વિવરણની પ્રશસ્તિમાં કરેલો છે તે પૂર્ણરૂપમાં મારા જોવામાં નથી આવી પરંતુ તેનો અલ્પ એવો ત્રુટિત ભાગ મારા જોવામાં આવ્યો છે. એ રચના તે ‘**નેમિનાહચરિયં**’ છે.

ગ્રંથકાર કહે છે કે—‘જ્યાં સુધી આ જગત્માં દ્વીપ, સમુદ્ર, કુલપર્વત, ચન્દ્ર, સૂર્ય અને સ્વર્ગના દેવો વિદ્યમાન રહે ત્યાં સુધી આ વિવરણ પણ, ‘**નેમિચરિતની**’ જેમ પ્રસાર પામતું રહો. (પ્રશસ્તિ ગાથા ૨૭ પૃ. ૩૦૯) મને લાગે છે કે ગ્રંથકારની રચનાઓમાં એ ‘**નેમિચરિયં**’ કદાચ સૌથી મોટી અને મહત્ત્વની કૃતિ હશે. જેસલમેરના મંદિરમાં, એ ગ્રંથની તાડપત્રની પ્રતિનાં થોડાંક ત્રુટક પાનાં મારા જોવામાં આવ્યાં જેમાં એક પાનું ગ્રંથના અન્તભાગવાળું પણ દૃષ્ટિ ગોચર થયું હતું.

એ પાનામાં ગ્રંથની અન્તપ્રશસ્તિનો કેટલોક પાઠ મને ઉપલબ્ધ થયો છે જે આ નીચેની પંક્તિઓમાં આપવામાં આવે છે.

૧. જુઓ, પૃષ્ઠ ૧૧૨, ૧૨૨, ૧૩૮, ૧૫૦, ૧૭૧, ૧૭૪, ૧૭૭ આદિ ઉપર કરેલા ઉલ્લેખો.

૨. જુઓ, જૈન સાહિત્ય સંશોધક, પ્રથમભાગ, દ્વિતીય અંક, સૂચિપૃષ્ઠ ૬.

- (૨) ખેમિકહાસંગેણં દસારહલિકેસવાઇયાણં પિ । ચરિયમિણં પરિકહિયં વિમલગુણ...(પં. ૨)
- (૩) એત્ત સમપ્પઇ એયં તિહુયણગુરુણો અરિટ્ટુણેમિસ્સ । રાઝમઇએ તહા ણવભવસુહસંગયં ચરિયં
॥ છ ॥ સિરિવદ્ધમાણતિત્થે પવટ્ટુમાણમ્મિ જણિયજયહરિસે । તિયસાસુરવિજ્ઞાહરણરિંદ
[દેવિંદ ?]ણચલણો ॥ ણામે ણ....(પં.૩)
- (૪) જંબુણામુ ત્તિ સીસો વોચ્છિણ્ણાઈં અત્થમિ એયાણિ ॥
મણપરમોહિપુલાએ આહારગાલગલગલસમે કપ્પે । સંજમતિએ કેવલિ સિજ્ઞા[ણા]ય જંબુમ્મિ
વોચ્છિણા ॥ તસ્સ વિ પભવાયરિઓ તસ્સ વિ સેજ્જંભવો મહાસત્તો । સંજાઓ વર....
(પં.૪)
- (૫) સીસો પરિમુણિયતત્તભાવત્થો । જો સુઅદાણકણં સેવિજ્જઇ સાહુભમેરેહિં ।
તિવિહં સામાયારિં આયરમાણો તહા પગાસેન્તો । અહ જક્ખમયહરો ત્તિ એ સીસો સે આસિ
ગુણરાસી ॥ તસ્સ વિ તિવ્વતવ્વાણ....(પં.૫)
- (૬) તેયજંતુણાસિઅણાણાવિહદુરિયસંઘાઓ ॥
આમોસહિ વિપ્પોસહિ જલ્લોસહિ વિવિહલદ્ધિસંપણ્ણો । જિણકપ્પિયાણ ચરિઅં દુસમાકાલે
વિ પયંડતો ॥ સીસો અહેસિ ગુણરયણભૂસિઓ ભવિઅ.....(પં.૬)
- (૭) સિરિમં જયસિંહસૂરિણામેણં । મંદમઇણા વિ રઝયં એયં સિરિણેમિણો ચરિયં ॥
સિરિણેમિણાહચરિઅં કારુણ જમ્મજ્જિઅં મએ પુણ્ણં । સંપાવડ ભવિ....(પં. ૭)

દુર્ભાગ્યે એ પાનાનો ડાબી બાજુએથી લગભગ એક તૃતીયાંશ કરતાં વધારે ભાગ તુટી ગયેલો
હોવાથી, પ્રશસ્તિગત પાઠ ખંડિત રૂપમાં જ મેલેલી શકાયો છે. એ જે છેલ્લું પત્ર જોવામાં આવ્યું
છે તેનો પત્રાંક ૨૩૮નો છે. પત્રની લંબાઈ લગભગ ૨૬-૨૭ ઇંચ જેટલી હોવાથી તેમ જ દરેક
પૃષ્ઠ ઉપર ૬-૭ પંક્તિઓ લખેલી હોવાથી, લગભગ બારેક હજાર શ્લોક = ગ્રન્થાગ્ર જેટલો એ
ગ્રન્થ મોટો હશે, એમ અનુમાન કરી શકાય છે.

ઉક્ત 'બૃહટ્ટિપ્પનિકામાં' એ ચરિતની નોંધ લેવામાં નથી આવી, તેથી તે સૂચીકારને તેણે
અવલોકેલા કોઈ પણ પ્રસિદ્ધ ભંડારમાં એની પ્રતિ ઉપલબ્ધ થઈ નહિં હોય. પરંતુ તપાસ કરતાં કોઈ
ભંડારમાં એ ગ્રંથ કદાચ મળી પણ આવે, તેથી વિદ્વાનોએ એ વિષે ખાસ લક્ષ્ય રાખવા જેવું છે.

ગ્રંથકારના વિષયમાં, પ્રસ્તુત ગ્રંથની પ્રશસ્તિમાંથી જે કાંઈ પરિચયાત્મક હકીકત ઉપલબ્ધ
થાય છે તે વિષે, સંપાદક વિદ્વાને, પોતાની પ્રસ્તાવનામાં, યથાયોગ્ય વિવેચન કર્યું છે, તેથી
વાચકોને તે વિષેની યોગ્ય માહિતી આપવામાં મળી રહેશે.

પ્રસ્તુત ગ્રન્થ જૈન કથાઓના સંગ્રહની દૃષ્ટિએ એક પ્રાચીન અને પ્રમુખ કૃતિઓમાંનો એક છે. એમાં કહેલી કથાઓમાં સમાવેશ કરવામાં આવેલાં વિવિધ વર્ણનોની ધાર્મિક, વ્યાવહારિક, સામાજિક આદિ દૃષ્ટિએ જે ઉપયોગિતા અને વિશિષ્ટતા છે તેનો પણ કેટલોક નિર્દેશ સંપાદક પण्डितजीए પોતાની પ્રસ્તાવનામાં યોગ્યરીતે કર્યો છે જ. જૈન કથાસાહિત્યનું લક્ષ્ય શું છે અને તેનું મહત્ત્વ કઈ દૃષ્ટિએ રહેલું છે ?—તે વિષે મેં મારા કેટલાક વિચારો, ઇતઃપૂર્વ, પ્રસ્તુત ગ્રન્થમાલામાં પ્રકટ થયેલા જિનેશ્વરસૂરિકૃત ‘કથાકોશપ્રકરણ’, મહેશ્વરસૂરિરચિત ‘જ્ઞાનપञ्चमी કથા’ તથા ઉદયપ્રભસૂરિકૃત ‘ધર્માભ્યુદયમહાકાવ્ય’નાં ‘પ્રાસ્તાવિક—વક્તવ્યો’માં આલેખ્યા છે, તેથી તે વિષે અહીં હવે વિશેષ કહેવા જેવું રહેતું નથી.

ગ્રન્થના સંપાદક પં. શ્રીલાલચંદ્રજીન વચ્ચે મ્યના—તેમાં ય ખાસ કરીને પ્રાકૃત, સંસ્કૃત અને ભાષા સાહિત્યના—પ્રૌઢ પંક્તિના વિદ્વાન્ છે. આજ સુધીમાં એમણે પ્રાકૃત, સંસ્કૃત, અપભ્રંશ, પ્રાચીન ગૂજરાતી આદિ અનેક ગ્રન્થોનું સંશોધન—સંપાદન આદિ કરીને વિદ્વદ્વર્ગમાં યોગ્ય ધ્યાતિ મેળવી છે. પ્રસ્તુત ગ્રન્થની પ્રાચીન પ્રતિઓ પ્રાયઃ અશુદ્ધ અને અપભ્રંષ્ટ પાઠબાહુલ્યવાળી ઉપલબ્ધ થાય છે, તેથી જુદી જુદી ૩-૪ પ્રતોનો આધાર મેળવી તે પરથી યથાશક્ય શુદ્ધ પાઠોદ્ધાર કરવામાં પण्डितजीए જે વિશિષ્ટ શ્રમ લીધો છે તે બદલ એમને મારા અભિનન્દન છે.

પ્રસ્તુત ગ્રન્થ ઉપર જે બીજી બે મોટી વૃત્તિઓ રચાઈ છે અને જેમનો પરિચય પण्डितजीए પોતાની પ્રસ્તાવનામાં આપેલો છે તેમને પણ પ્રસિદ્ધિમાં મૂકવાની દૃષ્ટિએ ગ્રન્થમાળા તરફથી, તેમની પ્રેસકૉપિઓ વિગેરે થઈ રહી છે, પરંતુ તેમની પ્રસિદ્ધિ તો ભાવિના હાથની વસ્તુ છે. આજે તો પ્રસ્તુત મૂળ કૃતિને જ વાચકોને સમર્પિત કરી સન્તુષ્ટ થવા ઇચ્છું છું.

ગ્રન્થકારે પોતે, ગ્રન્થાન્તમાં એવી અભિલાષા પ્રકટ કરી છે કે—‘પ્રસ્તુત વિવરણની રચના કરવાથી જે કાંઈ કુશલ કર્મ મેં પ્રાપ્ત કર્યું હોય તેના વડે, કવિની અર્થાત્ કર્તાની સાથે જ ભવ્યજનો પણ જ્યાં શાશ્વત સુખ, રહેલું છે એવું મોક્ષ પ્રાપ્ત કરો.’ હું પણ અન્તે તેમના જ શબ્દોમાં, માત્ર ‘વિવરણની રચના’ને બદલે ‘વિવરણની પ્રસિદ્ધિ’ આટલા ફેરફાર સાથે, એ જ ઉચ્ચ અભિલાષા પ્રકટી કરી વિરમું છું.

પસિદ્ધિકરણા કુસલં જં કિંચિ સમજ્જિયં મણે તેણ ।

ભવ્વા લહંતુ મોક્ષં કણ્ણા સહ સાસયં સોક્ષં ॥

અક્ષય તૃતીયા, સં. ૨૦૦૫

[દિનાંક ૧, મઈ, ૪૯]

સિંઘી જૈન શાસ્ત્ર શિક્ષાપીઠ

ભારતીય વિદ્યાભવન, બંબઈ

—જિનવિજયમુનિ

પ્રસ્તાવના

પુણ્યશ્લોકસ્વ૦ શ્રીમાન્ બાબૂ બહાદુર સિંહજી સિંઘીના સ્તુત્ય સ્મારકસ્વરૂપ 'સિંઘી જૈન ગ્રન્થમાલા'નાં ધર્મોપદેશમાલા (ધર્મોપદેશમાલા) જેવું પ્રશંસનીય પ્રાચીન પ્રાકૃત ગ્રન્થ-રત્ન અત્યુપયોગી વિવરણ સાથે જે પ્રકાશમાં આવે છે, એમાં 'ભારતીય વિદ્યાભવન'ના સુપ્રસિદ્ધ આચાર્ય શ્રીજિવિજયજીની પ્રેરણા મુખ્ય નિમિત્તભૂત છે । આ શ્રેષ્ઠ ગ્રન્થનું સમ્પાદન-કાર્ય તેઓએ આજથી લગભગ સાડાચાર વર્ષો પહેલાં મને સોંપેલું, તે બીજી બીજી પ્રવૃત્તિઓમાંથી અવકાશ મેળવીને, પ્રાચીન પ્રતિયોના આધારે, આવશ્યક પાઠાન્તરોની યોજના સાથે, શક્ય પરિશ્રમથી યથામતિ સંશોધિત કરેલ, આ ઉત્તમ ગ્રન્થ, મુદ્રણાલય આદિની અનુકૂલતાએ હાલમાં પ્રથમ પ્રકાશમાં આવે છે, એ આનન્દ-જનક ઘટના છે ।

[ગ્રન્થની વિશિષ્ટતા]

આજથી એક હજાર અને એકસો વર્ષો પૂર્વે થઈ ગયેલા, શ્રુતદેવીના પરમ પ્રસાદને પ્રાપ્ત કરનાર જયસિંહસૂરિ જેવા મહાન્ સમર્થ ધર્મોપદેશક ધર્માચાર્યના વિવરણથી વિભૂષિત થયેલો વિદ્વત્તાભર્યો આ વિશિષ્ટ ગ્રન્થ વિદ્વજ્જનોના ચિત્તનું અનેક પ્રકારે આકર્ષણ કરશે, એવી અમ્હને શ્રદ્ધા છે ।

વિવિધ દૃષ્ટિથી અવલોકન કરનારા પ્રાચ્યવિદ્યા-પ્રેમીઓ આ ગ્રન્થના પઠન-પાઠન-પરિશીલનથી પરમ પ્રમોદ પામશે, આ એક જ ગ્રન્થમાંથી વિવિધ વિષયોનું વિજ્ઞાન મેળવી શકશે ।

આ ગ્રન્થ, પ્રાકૃતભાષામય હોઈ, પ્રાકૃતભાષાના વિશારદોને અને અભ્યાસીઓને, તથા પ્રાકૃત સાહિત્યના રસિક પાઠકોને પ્રબલ પ્રોત્સાહન આપે, એ સ્વાભાવિક છે ।

પ્રશસ્ત પાઠ્યગદ્યમય મનોહર પ્રાકૃત ગ્રન્થની ગવેષણા કરનારને આ ગ્રન્થની પ્રાપ્તિથી અધિક પ્રસન્નતા થવા સમ્ભવ છે । સુપ્રસિદ્ધ મહાકવિ બાણભટ્ટની કાદમ્બરી આદિની સંસ્કૃત ગદ્યચ્છટા જેવી પ્રાકૃત ગદ્યચ્છટા આમાં અનેક સ્થલે જોવા મળશે ।

ગદ્ય-પદ્યમયી **પ્રાકૃત ચમ્પૂકથા** જોવા ચાહનારને પળ આ ગ્રન્થ, બહુધા સન્તોષ આપી શકશે । આ ગ્રન્થના અવગાહનથી મહાકાવ્યની મહત્તાનો પળ અનુભવ થશે ।

પ્રસન્નોચિત સંસ્કૃત, પ્રાકૃત સુભાષિતામૃતનું પાન કરવા ચાહનારને આમાંના સુમધુર સુભાષિતો અનન્ય આનન્દ આપશે । આમાં ઉદ્ધૃત જણાતાં પદ્યોની એક સૂચી અમ્હે અહીં પરિશિષ્ટ-૧ [પ્રસ્તુત નવીનસંસ્કરણમાં પરિશિષ્ટ ૨-૩] તરીકે દર્શાવી છે, તે તે પદ્યોની પ્રાચીનતા સાથે લોક-પ્રિયતા, શુદ્ધતા અને પાઠ-ભિન્નતા વગેરે વિચારવામાં ઉપયોગી થશે ।

કાવ્યશાસ્ત્રથી વિનોદ પામતા કવિઓને, તથા **સાહિત્યરસિક** સાક્ષરોને આ ગ્રન્થની રચના-શૈલી આનન્દપ્રદ થવા સાથે ચાતુર્યભર્યું ઉચ્ચ શિક્ષણ આપવા સમર્થ થશે ।

ભાષાવિશારદો, અને **ભાષાશાસ્ત્ર**ા અભ્યાસી સંશોધકોને આ ગ્રન્થ-દ્વારા ભાષાવિષયક ઘણું જાણવા-શીખવા જેવું મળી શકે તેમ છે । પ્રાકૃત ભાષાનો સંસ્કૃત ભાષા સાથે કેવો ગંભીર સમ્બન્ધ છે ? તથા દેશી ભાષાઓ પર કેટલો મહાન્ ઉપકાર છે ? પ્રાકૃતભાષાનું દેશીભાષાઓ સાથે કેટલું સામ્ય છે ? પ્રાચીન પ્રાકૃતભાષામાંથી કેટલા વિશાલ પ્રમાણમાં શબ્દો અને ક્રિયાપદો એ જ રૂપમાં અથવા સહજ ફેરફાર સાથે આપણી વર્તમાન પ્રાકૃતભાષાઓ (ગૂજરાતી, હિન્દી, મરાઠી, મારવાડી, માઝવી, બંગાલી આદિ ભાષાઓ)માં અત્યંત પ્રાચીન સમયથી, વંશ-પરમ્પરાથી ઉતરી આવેલ છે ? આવો ભાષાઓનો ઘનિષ્ઠ સમ્બન્ધ સમજવાની, તટસ્થ અને તુલનાત્મક દૃષ્ટિથી વિચારવાની તક તેમને આ ગ્રન્થથી સારી રીતે મળશે. વ્યુત્પત્તિ, ભાષા-શુદ્ધિ આદિમાં પળ આથી અનુકૂલતા થશે.

૧. નમૂના તરીકે અહીં હજાર વર્ષ પહેલાના આ પ્રાકૃત ગ્રન્થમાં વપરાયેલા, વર્તમાનમાં ગૂજરાતી વગેરે ભાષામાં વપરાતા થોડા સમાન શબ્દો તરફ અમ્હે લક્ષ્ય ઁંચીએ છીએ—

પ્રાકૃતશબ્દ	ગૂજરાતી	પૃષ્ઠ	કોડ	(કોડ)	૬૫, ૭૭, ૮૪
અજ્જ	(આજ)	૭૫, ૯૧	કુસણિઁણ	(કસણીને)	૨૪૦
આવેજ્જા	(આવજે)	૧૭૮	કોથ્થલિયા	(કોથલ્લી)	૧૨૭
આહીરી	(આહીરણ)	૧૮૦	ઁખોડિયા	(ઁખોડી)	૨૫૯
ઁઘાડેઁ	(ઁઘાડો)	૭૮	ગુજ્જરત્તા	(ગૂજરાત)	૩૦૮
ઁચ્છોડે	(છોડે)	૪૬	ગુલિયા	(ગોલ્લી)	૧૫૮
ઁચ્છોડિઓ	(છોડ્યો)	૪૬	ઘર	(ઘર)	૮૧
એકલ્લા	(એકલા)	૧૬૦	ચેલ્લો	(ચેલો)	૮૫, ૧૧૪, ૨૫૧
ઓલ્હવિયવ્વો	(ઓલ્હવવો)	૨૦૯	છાણ	(છાણ)	૨૭૫
ઓવરાણયં	(ઓવારણું)	૧૨૬	જગડિજ્જંત	(જગડતા-કલહ કરતા)	૨૫૨
કહેયવ્વો	(કહેવો)	૯૨	જાણિઁણ	(જાણીને)	૬૯
કવડિયા	(કોડી)	૧૪૧	જુવાણઁ	(જુવાન)	૪૮, ૬૫, ૮૫, ૨૪૬, ૨૭૫

आ ग्रन्थमां कविए अटवीनुं वर्णन करतां **मरहट्टयभासा** (मराठी-प्राकृत भाषा)ने, कामिनीने तथा अटवीने समान विशेषणोथी ललित पदसंचारवाळी, मदनने प्रकट करनारी तथा सुवर्ण रचनावाळी जणावी छे [पृ. ४]

आ प्राकृत ग्रन्थनी प्राचीन ताडपत्रीय प्रति वगेरेना पाठो प्रमाणे संयुक्त वर्णनी पूर्वना इकारने एकार तरीके, अने उकारने ओकार तरीके आ ग्रन्थमां राखवामां आवेल छे । वररुचिना प्राकृतप्रकाश (परि. १, सूत्र १२, २०) मांनां 'इत् एत् पिण्डसमेषुः' 'उत् ओत् तुण्डरूपेषु' सूत्रो, तथा सिद्धहेमचन्द्र शब्दानुशासननां अ. ८, पा. १, सूत्र ८५ अने ११६ 'इत् एद् वा' तथा 'ओत् संयोगे' आ पद्धतिनुं समर्थन करे छे ।

इतिहासा प्रेमीओने, अने संशोधकोने आ ग्रन्थमांथी केटली य जाणवा जेवी-नोंधवा जेवी माहिती मळी आवशे । **सुरट्ट** (सौराष्ट्र), **लाड** (लाट), **गुज्जरत्ता** (गूजरात) जे वा अनेक देशो सम्बन्धमां, **बारवई** (द्वारका), **भरुयच्छ** (भृगुकच्छ) **उज्जैणी** (उज्जयिणी),

जोव्वण	(जोबन)	८५, ८८	लडुय	(लाडवो)	१६१
जोहार	(जुहार)	२१४	लहइ	(लहे)	८०, ९१
डाल	(डाळ)	१५३	लाड	(लाड)	१९७, २१६
ण्हाणपोत्ती	(न्हावानी पोतडी)	१४२	लिंडिया	(लिंडी)	२७४
तुज्झ	(तुज)	९०	वद्धाविओ	(वधाव्यो)	७५
नत्थि	(नथी)	६८	वहू	(वहु)	६५
नाणयं	(नाणुं)	२७९	विट्टलिज्जिहिसि	(वटलाईश)	४४
नीसरिया	(नीसर्या)	६६	विट्टलिओ	(वटाळ्यो)	४४
पडइ	(पडे)	३०४	विलगिऊण	(वळगीने)	६८
पल्लाण	(पलाण)	७४	वेगलावेसु	(वेगळा कराव)	२९४
पुट्टलिया	(पोटली)	१२७	संकल	(सांकळ)	६८
पुडओ	(पडो)	४६	सत्थ	(साथ)	१२६
पुडिया	(पडी, पुडी हिंदी)	४७	समारियं	(समार्युं)	२५८
पेट्ट	(पेट)	७९	संभरियव्वो	(संभारवो)	१५८
पोट्ट	(पोट्ट मराठी)	२८२	सवच्छी	(सावकी)	२७८
फाडिऊण	(फाडीने)	४७	ससुरो	(सासरो)	६७
बप्प	(बाप)	१२८, २०७	सामू	(सासू)	२४७
भाइ	(भाई)	५८	सियाला	(सियाळ)	७२
भाउ	(भाउ मराठी)	७९	सुरट्ट	(सोरठ)	१०, ६१
मामगो	(मामो)	१४८	हेट्ट	(हेठ)	६८, १४२
माउलग	(मामो)	१५३			

મહુરા (મથુરા), વસંતપુર, સોપ્પારા (નાલા-સોપારા), હથકપ્પ (હાથપ) આદિ અનેક નગર-નગરીઓના સમ્બન્ધમાં, સત્તુંજય (શત્રુંજય) તીર્થ, ઝંજીત (ઝજ્જયન્ત-ગિનાર) જેવા અનેક પર્વત-પ્રદેશોના સમ્બન્ધમાં કરેલા પ્રાસંગિક ઉલ્લેખો ઇતિહાસમાં ઉપયોગી થશે । આઈચ્ઞ (આદિકર) મંડલ એ જ પાછળથી પ્રસિદ્ધ થયેલ આઈચ્ઞ (આદિત્ય) મંડલ, તથા કણ્ણકુજ્જ (કન્નોજ), પાડલિપુત્ત (પાટલિપુત્ર-પટના), પભાસ (પ્રભાસ), પયાગ (પ્રયાગ) તીર્થ આદિ અનેક સ્થલોની ઉત્પત્તિનો ઇતિહાસ આમાંથી જાણવા મળશે । પ્રાચીન તીર્થો, મન્દિરો, સ્તૂપો, જલકાન્ત મણિ, ધારા-જલયન્ત્ર, યન્ત્રમય કપોત, ગરુડ, સંરોહિણી મૂલી, શતસહસ્ર(લક્ષ)પાક તેલ, વગેરે સમ્બન્ધમાં જાણવા યોગ્ય અનેક હકીકતો જણાશે. શ્વેતામ્બર જૈન સાધુઓ દ્વારા આશીર્વાદ તરીકે ઉચ્ચરતો ધર્મલાભ શબ્દ કેટલો પ્રાચીન છે ? તે આમાંના ઉલ્લેખથી વિચારી શકાશે । આ ગ્રન્થમાં આવેલાં ઇતિહાસોપયોગી વિશિષ્ટ નામોની એક સૂચી અમ્હે અહીં પરિશિષ્ટ (૫) તરીકે દર્શાવી છે, તે, તે વિષયના જિજ્ઞાસુ સંશોધકોને અત્યન્ત ઉપયોગી થશે, એવી આશા છે ।

દાન, શીલ, તપ, ભાવ, અહિંસા, સત્ય, સંયમ, શમ, દમ જેવા સર્વમાન્ય ધાર્મિક સદુપદેશોથી, અને તેને પુષ્ટ કરનાર, આરાધન-વિરાધનથી શુભાશુભ ફલ દર્શાવનાર સુવર્ણમય સરસ સુવાસિત કથા-પુષ્પોથી ગુંથાયેલી આ મનોહર માલા ધર્મોપદેશક સજ્જનોના કળ્થને સુશોભિત કરશે । ધર્મોપદેશ માટે આવા શ્રેષ્ઠ સાધનનો સદુપયોગ કરવા તેઓ પ્રેરાશે, પર્ષદાઓમાં આના વ્યાખ્યાન આદિથી તેઓ ધર્મપ્રચાર કરી સુયશ મેળવી શકશે, ધર્મોપદેશના કાર્યમાં આથી સફળતા મેળવશે, એવો અમ્હેને વિશ્વાસ છે ।

ધર્મોપદેશ શ્રવણ કરનારાઓને આથી ધર્મનું જ્ઞાન થશે, ધર્મપ્રેમ વધશે, ધર્મ અને અધર્મનાં ફળો સમજાશે, ધર્મમાર્ગથી ચ્યુત થતા લોકો ધર્મમાર્ગમાં સ્થિર થશે, તેમને કર્તવ્યોનું અને અકર્તવ્યોનું વિવેક-જ્ઞાન થશે, ઉન્માર્ગમાંથી તેઓ સન્માર્ગ તરફ વળશે । શ્રોતાઓ આ ગ્રન્થના વ્યાખ્યાનશ્રવણથી પરમ આહ્વાદ સાથે પુરુષાર્થોનું પરમ જ્ઞાન મેળવશે । ધાર્મિક તત્ત્વજ્ઞાન સાથે અનેક પ્રકારનું સામાજિક, વ્યાવહારિક આવશ્યક ઉપયોગી જ્ઞાન પણ મેળવી શકશે, એવી આ ગ્રન્થની સફળતા છે । ભાષાન્તરપ્રેમીઓ આ ગ્રન્થના ભાષાન્તરો માટે પ્રેરાશે, એમ ધારવું અયોગ્ય નથી ।

અલંકારશાસ્ત્રા નિષ્ણાતોને, અને વિચક્ષણ અભ્યાસીઓને આમાંના શબ્દાલંકારોથી અને અર્થાલંકારોથી અલંકૃત પ્રસન્નોચિત વિવિધ વર્ણનો અસાધારણ વિનોદ સાથે વિવિધ ચાતુર્ય આપશે । પ્રેમપત્રિકાઓ, અન્તરાલાપ-મધ્યોત્તરવાળા, બહિરાલાપવાળા, પ્રશ્નોત્તરો, સંસ્કૃત, પ્રાકૃત પ્રશ્નોના સમસંસ્કૃતથી પ્રત્યુત્તર, પાદપૂર્તિ, વક્રોક્તિ, વ્યાજોક્તિ, શ્લેષોક્તિ, ગૂઢોક્તિ, અન્યોક્તિ, છેકોક્તિ આદિનું ચાતુર્ય પણ આ ગ્રન્થમાંથી મળી રહેશે ।

આ ગ્રન્થમાં પ્રસન્ને પ્રસન્ને જૂદી જૂદી શૈલીથી કરેલાં ભિન્ન ભિન્ન देशોનાં, અને નગર-નગરીઓનાં, ભિન્ન ભિન્ન સ્વભાવનાં નાયક-નાયિકાઓનાં, તીર્થસ્થલો દેવમન્દિરોનાં, પર્વતો, ગુફાઓ અને અટવીઓનાં, ઉદ્યાનોનાં અને વિવિધ ઋતુઓનાં, પુષ્કરિણીઓ (વાવડીઓ), સરિતાઓ, સાગરો, સરોવરો આદિ જલાશયોનાં, જલક્રીડા, જલવિહાર આદિનાં, જલચર, સ્થલચર, યજ્ઞચર આદિ સચરાચર સૃષ્ટિનાં, દેશાટનનાં, સમુદ્રયાત્રાનાં અને આકાશગમનનાં, યન્ત્રમય કપોત, ગરુડનાં, સૂર્યોદય, સૂર્યાસ્ત આદિનાં, દેવલોકનાં, દેવોનાં અને વિદ્યાધરોનાં, નરકલોક અને શ્મશાન આદિનાં, રાજપ્રાસાદો, રાજસભાઓ અને રાજવૈભવોનાં, ગુણવતી ગણિકાઓનાં, રાધાવેધનાં, વિવાહપ્રસન્નનાં, વધૂવરન, પ્રસાધનનાં, સંયોગ-વિયોગમય, સુખ-દુઃખમય સંસારના વિચિત્ર રંજનોનાં, મલ્લવિદ્યાનાં ચતુરંગી સેનાનાં અને યુદ્ધોનાં, શૃંગાર, વીર, કરુણ આદિ રસોનાં-ઇત્યાદિ નાના પ્રકારનાં વર્ણનો અત્યંત આકર્ષક, વિવિધ જ્ઞાન આપનારાં અને મહાકવિની અસાધારણ શક્તિને પ્રકાશિત કરનારાં છે ।

પ્રાચીન સમયમાં સંગીતકલા, નૃત્યકલા, ચિત્રકલા, શિલ્પકલા, પ્રસાધનકલા, રજનકલા, નાટક-પ્રેક્ષણકલા ઉચ્ચ પ્રકારની હતી, પ્રાચીન સમયમાં ચિત્રસભા, લેખશાલા, દાનશાલાઓ હતી-તેના સૂચક પ્રસન્નો આમાં જોવા-જાણવા મળે છે । તથા વૈદ્યક, જ્યોતિષ, સામુદ્રિક, નિમિત્તજ્ઞાન, શકુનશાસ્ત્ર, સ્વપ્નશાસ્ત્ર વગેરે સંબંધના પ્રાસંગિક ઉલ્લેખો પણ આમાં છે તાંત્રિકો, માંત્રિકો, કાપાલિકો તથા માયાવી ધૂર્તો કેવી જાતના પ્રપન્નો કરતા હતા, તે પણ આમાંથી સમજવા મળે છે । વિવિધ કલા-કૌશલ્ય દર્શાવતી, અનેક પ્રકારનું બુદ્ધિચાતુર્ય અને વ્યવહારચાતુર્ય વધારતી, વિવિધ વિષયોનું જ્ઞાન આપતી વિસ્તૃત અને સંક્ષિપ્ત ૧૫૬ જેટલી કથાઓમાં વિવરણકારે બહુ કુશલતાથી વિશાળ જ્ઞાન આપ્યું છે, બહુ ઉપયોગી ઉચ્ચ પ્રકારનું શિક્ષણ આપ્યું છે ।

એ કથાચરિત્રોમાં, ભારતવર્ષને પાવન કરી ગયેલા મહાપુરુષોનાં, પરમપૂજ્ય સર્વજ્ઞ તીર્થકરોનાં, ચક્રવર્તિઓનાં, વાસુદેવોનાં, બલદેવોનાં, તથા પ્રત્યેકબુદ્ધ અનેક રાજર્ષિઓનાં પવિત્ર ચરિત્રો વિશિષ્ટ શૈલીથી દર્શાવ્યાં છે । ગણધરોનાં અને અન્ય પ્રભાવક, તપસ્વી, ક્ષમાશ્રમણોનાં, સન્ત-સત્પુરુષોનાં, તથા બીજા રાજા-મહારાજાઓનાં પણ ચરિત્રો છે । સાત વાર નક્ષત્રી પૃથ્વી કરનાર પરશુરામ, અને એકવીશ વાર નબ્રાહ્મણી પૃથ્વી કરનાર સુભમચક્રવર્તી જેવાનાં વિચારવા યોગ્ય બોધક ચરિત્રો પણ આમાં છે । અભયકુમાર, રોહક, યૌગંધરાયણ, ચાણક્ય જેવા બુદ્ધિ-નિધાન રાજમાન્ય મંત્રીઓનાં, સદ્ગુણોથી શ્રેષ્ઠ શ્રેષ્ઠીઓનાં, તથા ઉદાર સાર્થવાહો જેવા અનેક સજ્જન-સદ્ગૃહસ્થોનાં સરસ ચરિત્રો આમાં ઉત્તમ શૈલીથી વર્ણન કરેલાં મળે છે । તે સાથે વિરુદ્ધ સ્વભાવવાળા અને વિપરીત આચરણ કરનારા અધમ દુર્જનોનાં દુષ્ટ ચરિત્રો પણ પરિહરવા યોગ્ય તરીકે પ્રસન્નજ્ઞાનુસાર સમજાવ્યાં છે । ચોરી, જારી, ઘોર હત્યા આદિ પાપો કરનારા અધમ

અધર્મીઓને પળ અધ્યાત્મમાર્ગે વાઝનાર ઉદ્ધારક ઉપદેશોવાઝાં દૃષ્ટાન્તો પળ આમાં જોવા-જાળવા મઝશે ।

વિશાલ ભારતને ઉજ્જ્વલ બનાવી ગયેલી આર્ય મહિલાઓનાં, સુશીલ સન્નારીઓનાં, રાજીમતી જેવી રાજકુમારીઓનાં, રાજરમણીઓનાં, શ્રમણીઓનાં, સતી-મહાસતીઓનાં આદર્શ પવિત્ર ચરિત્રો આ ગ્રંથમાં સરસ શૈલીથી ઉત્તમ પ્રકારે દર્શાવ્યાં છે, તે આર્યાવર્તની પવિત્ર નીતિ-રીતિનો અને આર્યોની ઉચ્ચ સંસ્કૃતિનો સારો ધ્યાલ આપે તેવાં છે । એમાંથી દેશને અને સમાજને ઉચ્ચ પ્રકારનું શિક્ષણ મળી શકે તેમ છે । પુરુષોને પવિત્ર માર્ગે વાઝનારી, પતનમાંથી બચાવી લેનારી શ્રેષ્ઠ મહિલાઓની પુણ્યકથા અનન્ય પ્રેરણા આપશે । તે સાથે બીજાં કેટલાંક ચતુરાઈ-ભર્યા સ્ત્રીચરિત્રો પળ આમાંથી જોવા-જાળવા મઝશે, કેટલીક અધમ સ્ત્રીઓનાં નિંદ્ય દુઃસાહસોની કથાઓમાંથી પળ સુઝો સદ્બોધ મેઝવી શકશે ।

આ ગ્રંથમાંનાં ધર્મમાર્ગમાં લઈ જનાર, નીતિમય પવિત્ર સન્માર્ગ તરફ પ્રેરનાર, શાન્તરસને પુષ્ટ કરનાર, નવરસમય કથાનકો, આજના નવલિકારસિક નવલકથાકારોને, તથા નવલ-કથા-પ્રેમીઓને પ્રાચીન કથાકારોની વિશિષ્ટ સરસ શૈલીનું પરિજ્ઞાન કરાવશે, પાશ્ચાત્ય કથાઓથી મુગ્ધ બનેલાઓને ભારતીય કથાઓની ઉત્તમતા અને સરસતાનો ધ્યાલ કરાવશે । અત્યન્ત પ્રાચીન સમયની લોકવાર્તાઓ, પરમ્પરાથી વર્તમાનમાં ઉતરી આવી છે, તે આમાંની કેટલીય કથાઓને વર્તમાનમાં પ્રચલિત લોકવાર્તાઓ સાથે સરખાવી જોવાથી સમજી શકાય તેમ છે । દેશ-પરદેશની વાર્તાઓને, દેશી ભાષાઓમાં પ્રચલિત કથાઓને, આવા પ્રાચીન પ્રાકૃત સાહિત્યની કથાઓ સાથે સરખાવવાથી લોકવાર્તા-વૃત્તાન્તોનાં ડંઢાં મૂઝો સમજાશે । તુલનાત્મક દૃષ્ટિએ અભ્યાસ કરવા યોગ્ય આ ગહન છતાં રસપ્રદ વિષય છે । દૃષ્ટાન્ત તરીકે આમાં દર્શાવેલી બુદ્ધિ-હીન મૂર્ખ ગામડિયાની કથા [પૃ. ૨૧૪]ને ‘મૂર્ખો’ વાર્તા સાથે સરખાવી શકાય । સમ્ભવ છે કે આમાંની કેટલીય સરસ કથાઓને નાટકોમાં અને સીનેમાની ફિલ્મોમાં ઉતારવા તે વિષયના નિષ્ણાતો લલચાય, તેવી તેની ઉત્તમ સઙ્કલના છે ।

વિવરણકારે પ્રારંભમાં શ્રુતદેવીનું મંગલ સ્મરણ કર્યું છે, તેમ પ્રાયઃ પ્રત્યેક વિસ્તૃત કથાના અન્તમાં પળ તેનું સ્મરણ કરતાં તે તે કથાને શ્રુતને અનુસારે રચેલી જણાવી છે. ‘શ્રુત’ શબ્દવડે અહીં જૈન આગમ-સિદ્ધાન્ત પ્રકારાન્તરે અન્યત્ર સૂચવેલ છે । જૈન સિદ્ધાન્તને અનન્ય નિષ્ઠ રહી, શ્રુતદેવીના સાન્નિધ્યથી આ વિવરણની અને તદન્તર્ગત કથાઓની પોતે રચના કરી છે—એવું કવિએ આમાં સૂચન કર્યું છે । જૈન આગમોમાં જાણીતી કથાઓને કવિએ પોતાની સરસ શૈલીથી દર્શાવી છે ।

આગમોમાં મુખ્યતયા આવશ્યકવિવરણ, ઉત્તરાધ્યયન, જ્ઞાતાધ્યયન, સૂત્રકૃતાંગ, દશ-વૈકાલિક, આચારકલ્પ, દશકલ્પ, વ્યવહાર આદિ સૂત્રોનો આધાર લીધેલો જણાય છે, કેટલેક સ્થળે તેનો નામનિર્દેશ કરેલો છે । ગણિપિટક (દ્વાદશાંગી), દૃષ્ટિવાદ, આત્મપ્રવાદપૂર્વ, સત્ય-

પ્રવાદપૂર્વ, પ્રથમાનુયોગ આદિ પ્રાચીન શ્રુતોનું પળ પ્રાસંગિક સ્મરણ કર્યું છે । ઋષિચરિત, નેમિ-ચરિત, સનત્કુમારચરિત, વુસદેવહિંડી આદિના પળ ઉલ્લેખો આમાં છે । વિશેષ જાણવા માટે જેનો નિર્દેશ અનેક વાર કરેલો છે, તે **ઉપદેશમાલાવ્યાખ્યાન (વિવરણ)**, તથા **દ્વિમુનિચરિત (પ્રા.)**, આ વિવરણકારની અન્ય રચનાઓ જણાય છે । ઉપર્યુક્ત સર્વ સાહિત્ય, પ્રાયઃ પ્રાકૃત છે અને શ્વેતામ્બર જૈનાગમ સાથે સમ્બન્ધ ધરાવે છે, તથા તેની અવિચ્છિન્ન પરમ્પરાને, પ્રાચીનતાને અને પ્રામાણિકતાને પ્રકાશિત કરે છે । ગ્રન્થકારે સુપ્રસિદ્ધ શ્વેતામ્બર જૈનાચાર્ય સિદ્ધસેનદિવાકરનો, વાચકમુખ્ય(ઉમાસ્વાતિ)નો, તથા અપ્રસિદ્ધ વંદિકાચાર્યનો નિર્દેશ કરી, તેમની કૃતિયોમાંથી અવતરણો દર્શાવ્યાં છે । જૈનાગમ ઉપરાન્ત વેદ, અક્ષપાદ, સુગત ધર્મકીર્તિ, કપિલ, સાંખ્ય, કાળાદ, ભાગવત આદિ અન્ય દર્શનોનાં મન્તવ્યોના અને રામાયણ, ભારત, નીતિશાસ્ત્ર આદિના નામ-નિર્દેશ સાથે પ્રાસંગિક પ્રકટ ઉલ્લેખો પળ કર્યા છે । આથી ગ્રન્થકારની બહુશ્રુતતા પ્રકાશિત થાય છે, જેનો લાભ સમાજને આવી રીતે આપ્યો છે ।

અહીં દર્શાવેલા **વિષયાનુક્રમ** જોવાથી આ ગ્રન્થમાંના વિષયોનો, ધર્મોપદેશોનો, તથા તેને અનુસરતી કથાઓનો સામાન્ય રીતે રૂબાલ આવશે, અને યથાયોગ્ય પઠન-પાઠન-પરિશીલનથી ગ્રન્થની વિશિષ્ટતા સુજ્ઞોના લક્ષ્યમાં આવશે । તે સાથે, વિશ્વમાં સર્વત્ર મૈત્રી વિસ્તારનાર, અને શાન્તિને સ્થાપનાર, વિશ્વનું કલ્યાણ કરનાર, અહિંસાલક્ષણ, સત્યપ્રતિષ્ઠિત જૈનધર્મ તેના તત્ત્વજ્ઞાનમય ઉત્તમ સદુપદેશોથી વિશ્વધર્મની વાસ્તવિક પ્રતિષ્ઠાને પ્રાપ્ત કરે છે, તેવું સમજાશે ।

ભારતવર્ષના પ્રતિભાશાલી સજ્જનો અને પરોપકારપરાયણ પવિત્ર જીવન ગાઢતા ધર્માચાર્યો વિશ્વના વિવિધ વિષયોનું કેવું વિશાલ જ્ઞાન ધરાવતા હતા ? તે સાથે પોતાના વિશિષ્ટ બુદ્ધિ-વૈભવનો, પ્રાપ્ત થયેલી શક્તિનો, અને પોતાના અમૂલ્ય સમયનો સદુપયોગ તેઓ કેવાં પ્રશંસનીય કાર્યોમાં કરતા હતા ? તે આવા ગ્રન્થ જોવા-જાણવાથી સમજાશે । આવી ગ્રન્થરચના જોવા-જાણવાથી ભારતીય શ્રેષ્ઠ પ્રતિભા પ્રકાશમાં આવશે, અને વિચારક સુજ્ઞોના અન્તઃકરણોમાંથી શતશઃ સહજ ધન્યવાદના ઉદ્ગારો પ્રકટ કરાવશે । વર્તમાન ધર્માચાર્યોને નિજ કર્તવ્યોની ઉચ્ચ પ્રકારની પ્રેરણા આપશે ।

આવી શ્રેષ્ઠ સરસ કૃતિ, આપણા પ્રમાદથી અને બેદરકારીથી અત્યાર સુધી અન્ધકારમાં રહી ગઈ, પ્રકાશમાં ન આવી શકી, એથી એના લાભથી આપણે વંચિત રહ્યા-એ માટે આપણે સખેદ શરમાવું જોઈએ । એક હજાર વર્ષો ઉપરાન્ત લગભગ એક સો વર્ષો વીતી જવા છતાં સદ્ભાગ્યે આ રચના સુરક્ષિત રહી પ્રજા-સ્વાતન્ત્ર્યના વર્તમાન યુગમાં, અભિનવ ગૂજરાત વિશ્વવિદ્યાલયના પ્રાદુર્ભાવવાળા શુભ વાતાવરણમાં પ્રકાશમાં આવે છે, એથી આપણે આનન્દ માનીએ । ઉત્તમ ધર્મોપદેશોની આ **માલા**, વિદ્વજ્જનોના કરકમલને, તથા કણ્ઠકમલને વિભૂષિત કરશે, એટલું જ નહિ, સહૃદયોનાં હૃદયકમલોને ઉલ્લસિત કરવા પળ સમર્થ થશે-એવી આશા અસ્થાને નથી ।

[विवरणकार जयसिंहसूरि ए ज मूलकार]

मालामा सामान्य रीते १०८ मणका, रत्नो, किं वा पुष्पो होवानी मान्यता छे, परन्तु आ धर्मोपदेशमालामूल ग्रन्थमां प्राकृत ९८ गाथा ज मळे छे । आ ग्रन्थनी पाछलथी रचाएली बीजी बे विवरणवृत्तियोना अन्तमां ४ गाथा अधिक मळे छे, ते प्रक्षिप्त जणाय छे । जयसिंहसूरि सं. ११५मां रचायेला ५७७८ श्लोकप्रमाण आ विवरणमां, ते गाथाओनो निर्देश के तेनी व्याख्या दर्शावेल नथी । मूल ग्रन्थकार कोण ? एनुं सूचन एमांथी मळतुं नथी । जयसिंहसूरि मूलनुं कर्तृत्व पोतानुं होवानुं स्पष्ट सूचव्युं नथी । आ विवरणना प्रारम्भमां—‘मङ्गलं च प्रदर्शयन् गाथाद्वयमाह प्रकरणकारः’—एवी रीते उल्लेख करी मूल प्रकरणनुं कर्तृत्व अन्यनुं होय तेवी रीते तटस्थ सूचन कर्युं छे, तेम छतां मूलमां आवता सुयदेवी, विमलगुण वगेरे सूचक शब्दोने विवरणकार जयसिंहसूरि प्रायः प्रत्येक कथाना अन्तमां, अने गणधरस्तव, जिनेन्द्रजयशब्दकुसुममाला आदि प्रसङ्गोना अन्तमां पोताना अभिज्ञान तरीके सूचव्या छै । मूलनी प्रथमा गाथामां ‘जयपडाय व्व’ विशेषणमां युक्तिथी ‘जय’ नाम सूचित कर्युं जणाय छे? एथी विवरणकार जयसिंहसूरि ए ज मूल प्रकरणकार होय—एवुं अनुमान

१. “सिञ्जु मञ्जु विमुयदेवि! तुञ्जु भरणाउ सुंदरा झत्ति ।
धम्मोवएसमाला विमलगुण जयपडाय व्व” ॥ (मूलगाथा १) पृ. १.
“सुयदेविसाएणं सुयाणुसारेण” —विवरणमां पृ. ९, ३३, ३८, ४२, ४५, ५७, ६४,
७३, ७४, ७५, ७९, ८०, ८३, ८५, ८६ वगेरे
“नमिऊण महावीरं सुहसुयदेवीएगणहरे थुणिमो” । पृ. ३०५
“चरमसरीरा मोक्खं विमलगुणाणगरा दितु” । पृ. ३०६
“नमिऊण महावीरं सहसुयदेवीए....” पृ. ३०७
‘विमलगुणं पढमाणो लहइ नरो सासयं ठाणं’ ॥ पृ. ३०७
“तस्स सुरमणुयसंथुयचलणद्वियपंसुरेण असमेण ।
सीसावयवेण कयं जयसिंहयस्सिआमो णं ॥
धम्मोवएसमालाविवरणमहियागमाणुसारेण ।
सुयदेविसाएणं विमलगुणं कुसुमदामं व ॥
तं सुयदेवीगुणिणो खमिऊण करितु सुसिलिट्ठं ।
जो सुयदेविसिण्णेज्जविइयं चित्तिऊण वाएइ” ॥ पृ. ३०९
“इय जययङ्क णहमु णिसीसजयसिंहसूरिणा रइयं ।
धम्मोवएसमालाविवरणमाह विमलगुणकलियं” ॥ पृ. ३१०
२. हर्षपुरीयगच्छना विजयसिंहसूरि वि. सं. ११९१ वर्षमां रचेल प्राकृतकथामय धर्मोपदेशमाला-
विवरणा अन्तमां अधिक ४ गाथाओ आ प्रमाणे जोवामां आवे छे—
‘^१जल^२ण^३ पु^४ढ^५वि^६व्व^७य^८राई^९सरिसो चउव्विहो कोहो ।
^१प^२व्व^३उमास्व^४च्छ^५त्तावज्जीवाणुगामी य ॥१९॥

થાય છે । વિ. સં. ૧૧૯૧માં બીજા વિવરણને રચનાર **વિજયસિંહસૂરિ** (મલધારી **હેમચન્દ્ર-સૂરિ** પટ્ટધરે) આ પ્રથમ વિવરણમાં આવેલાં પ્રાકૃત કથાનકોને જ વિસ્તૃત રચ્યાં હોવા છતાં, પ્રસ્તુત **જયસિંહસૂરિ** નામનો ક્યાંક નિર્દેશ કર્યો જણાતો નથી । તેમણે ૧૪૪૭૧ શ્લોકપ્રમાણ વિસ્તીર્ણ વૃત્તિનો પ્રારંભ કરતાં મૂલકારને ‘શાસ્ત્રકર્તા’ ‘પ્રકરણકાર’ શબ્દોથી સૂચવ્યા છે, પણ તેમનું નામ ત્યાં દર્શાવ્યું નથી । વિ. સં. ૧૩૨૦ લગભગમાં, આ ગ્રંથની સંસ્કૃતકથાઓવાળી ૬૮૦૦ શ્લોકપ્રમાણ ત્રીજી વૃત્તિ રચનાર **મુનિદેવસૂરિ** (વાદીદેવસૂરિ અનુયાયી) પ્રારંભમાં પૂર્વ વૃત્તિકાર તરીકે **જયસિંહસૂરિ** સ્મરણ કર્યું છે, પણ મંગલગાથાની વ્યાખ્યા કરતાં મૂલકારને નામનિર્દેશ વિના ‘પ્રકરણકરણસૂત્રધાર’ શબ્દદ્વારા સૂચિત કર્યા છે. તેમ છતાં તેમની વૃત્તિના અન્તમાં ક્ષેપક સૂચવેલી ગાથાઓની વ્યાખ્યા કર્યા પછી, છેલ્લી ૧૦૨ મી ગાથા આપેલી છે,

એમેવ શંભકેયણવત્થેસુ પરૂવણા ગઈઓ ય ।
 મો અચ્ચંકારિયં ડરૂજમંગૂ ય આહરણા ॥૧૦૦॥
 મઙ્ગભેયા પુવ્વોગ્ગહસંસંગીએ ય અભિનિવેસેણ ।
 ચઝહા ખલુ મિચ્છત્તં સાહૂણમદંસણે ઍણ હવા ॥૧૦૧॥
 મઙ્ગભેણ જમાલી પુવ્વોગ્ગહિયમિ હવઙ્ગો ગોવિંદો ।
 સંસંગિ સાગભિક્ખૂ ગુટ્ટમાહિલો અભિનિવેસે” ॥૧૦૨॥

—મુનિરાજ હંસવિજયજીના શાસ્ત્રસંગ્રહની નં. ૬૧૧ વાળી **ધર્મોપદેશમાલાવિવરણ** પોથીમાં (પત્ર ૨૮૭, ૨૯૦, ૨૯૧)

૧. વિ. સં ૧૩૨૦ લગભગમાં **મુનિદેવસૂરિ** રચેલ સંસ્કૃતકથાવાળી **ધર્મોપદેશમાલાવૃત્તિ** ચતુર્થ પ્રસ્તાવના પ્રાન્તમાં પ્રક્ષિપ્ત ૩ ગાથાઓનો અધિક પાઠ તેની વ્યાખ્યા સાથે આ પ્રમાણે મળે છે—

“અતઃ પુરં ગાથાત્રયં પૂર્વવૃત્તિકારેણ ક્ષેપકત્વાન્નાદૃતમ્ ત્રયં તુ નિશીથચૂર્ણેન્નુસારેણ વ્યાખ્યાસ્યામઃ ।

એમેવ શંભકેયણવત્થેસુ પરૂવણા ગઈઓ ય ।
 મરુઅયઅચ્ચંકારિયં પંબુ[જ્જ]મંગૂ ય આહરણા ॥૧૧॥

નિશીથચૂર્ણો પ્રથમખંડે દશમોદેશકે ઇયં ગાથાઽસ્તિ । અસ્યા ગાથાયાઃ પૂર્વ તત્ર ક્રોધસ્ય ચાતુર્વિધ્યં વર્ણિતમસ્તિ” ।

“અથ સર્વોપદેશસારં ચતુર્વિધમિથ્યાત્વપરિહારં પ્રસ્તુવન્નાહ—

મઙ્ગભેયા પુવ્વોગ્ગહસંસંગીએ ય અભિનિવેસે ય ।
 ચઝહા ખલુ મિચ્છત્તં એગયરં સં(જ)મો જત્થ ॥૧૦૦॥
 મઙ્ગભેણ જમાલી પુવ્વોગ્ગહિયંમિ હવઙ્ગો ગોવિંદો ।
 સંસંગિ સાગભિક્ખૂ ગુટ્ટમાહિલ અભિનિવેસે ॥૧૦૧॥

તે પછી અન્તમાં આવી ગાથા છે—

ઇય જયપાયડકન્હમુણિસીસજયસિંહસૂરિણા રઙ્ગયા ।
 ધમ્મોવેસમાલા કમ્મવચ્ચયમિચ્છમાણેણ” ॥૧૦૨॥

— વડોદરાના મુનિરાજ હંસવિજયજીના શાસ્ત્રસંગ્રહની નં. ૪૯૬ વાળી સં. ૧૯૬૬ વર્ષમાં લિખિત પ્રતિમાં પત્ર ૨૩૯-૨૪૬.

સુગમ જણાવી જેની વ્યાખ્યા આપી નથી, તેને ક્ષેપક ન માનીએ તો તેના આધારે આ **ધર્મોપદેશમાલા**(મૂલપ્રકરણ)ને જગત્પ્રસિદ્ધ **કૃષ્ણ**મુનિના શિષ્ય પ્રસ્તુત વિવરણકાર **જયસિંહસૂરિ** રચેલી માનવી જોઈએ । તે ગાથા આ પ્રમાણે છે—

“**ઇય જયપાયડકન્હમુણિસીસજયસિંહસૂરિણા રહ્યા ।**

ધમ્મોવણસમાલા કમ્મકલ્લયમિચ્છમાણેણ” ॥૧૦૨॥

વડોદરાના મુનિરાજ શ્રીહંસવિજયજીના શાસ્ત્ર-સંગ્રહની નં. ૪૯૬ હ.લિ. પ્રતિ પત્ર ૨૪૬

ધર્મોપદેશમાલા(પ્રા.) મૂલગ્રન્થમાં, પહેલાં જણાવ્યા પ્રમાણે પ્રક્ષિપ્ત ૨, ૩, ૪ ગાથાઓ જોડીને ૧૦૦, ૧૦૧, ૧૦૩, ૧૦૪ સંખ્યા પળ પ્રાચીન પોથીઓમાં જોવામાં આવે છે । પ્રાચીન સમયમાં આ ગ્રન્થને પઠન-પાઠનાદિમાં મહત્વનું સ્થાન મળ્યું હતું, તેમ જણાય છે । જૈન શ્રમણો અને શ્રમણીઓ પોતાના સ્વાધ્યાય માટે **ધર્મદાસગણિની ઉપદેશમાલા** વગેરે પ્રકરણો સાથે આ(મૂલ)ને પળ લખાવી રાખતા હતા । વિહારમાં ઉપયોગમાં લઈ શકાય, તે માટે નાના કદમાં લખાવતા હતા । ૧૬ ઇંચ થી ૧૬ ઇંચ સુધીની લંબાઈ વાળી, અને ૬ થી ૨ ઇંચ સુધીની પહોળાઈવાળી આવી ૨૭ જેટલી તાડપત્રીય પોથીઓ-**ધર્મોપદેશમાલા** સાથે અન્ય પ્રકરણોના સંગ્રહની પ્રકરણપુસ્તિકાઓ અમ્હે પાટણના જૈનભંડારોમાં રહેલી જણાવી છે । તેમાં વિક્રમની તેરમી ચૌદમી સદીમાં લખાયેલી પોથીઓ છે । કેટલીક પોથીઓ જૈન મહિલાઓ પળ લખાવેલી છે । એમાંની એક સં. ૧૨૭૯માં ચન્દ્રાવતીમાં મલયચન્દ્રે લખેલી છે, બીજી સં. ૧૨૯૨માં ભૃગુકચ્છ (ભરૂચ)માં આસદેવીએ લખાવેલી છે, ત્રીજી સં. ૧૩૨૬માં લખાયેલી સચિત્ર છે, અને ચોથી સં. ૧૩૫૪માં શ્રીમાલવંશી બાહડના આત્મજ સા. રાસલની પુત્રિકા મોહિણીએ લખાવેલી છે [વિશેષ માટે જુઓ ‘પત્તનસ્થ-પ્રાચ્યજૈનભાંડાગારીય-ગ્રન્થસૂચી’ ૧ ભાગ તાડપત્રીય, ગાયકવાડ-પ્રાચ્યગ્રંથમાલા નં. ૭૬, પૃ. ૨૨, ૨૮૪, ૨૩, ૩૦૯ વગેરે]

એવી રીતે જેસલમેર(મારવાડ)ના દુર્ગના પ્રાચીન મોટા ભંડારમાં નં. ૨૫ની પ્રકરણપુસ્તિકા, જે ૧૪૨ આકારમાં સં. ૧૩૪૫માં લખાયેલી છે, તેમાં પળ આ મૂલ પ્રકરણ છે । જેસલમેર ભાંડાગારીય-ગ્રન્થસૂચી(ગા. ઓ. સિરીઝ નં. ૨૧, પૃ. ૫)માં અમ્હે સૂચવેલ છે ।

પ્રો. પીટર્સનના રિપોર્ટ ૧, પૃ. ૨૫, ૪૭, ૫૫, ૬૪, ૭૦, ૮૨, ૯૧, ૯૩માં તથા રિપોર્ટ ૫, પૃ. ૮૦માં જણાવ્યા પ્રમાણે આ મૂલપ્રકરણની પ્રતિયો ધ્રુવભાત વગેરેના જૈન ભંડારોમાં પળ છે । પી. રિ. ૧, પૃ. ૨૫માં આ જ ગ્રન્થના કર્તાનું નામ **યશોદેવસૂરિ** જણાવ્યું છે, તે યુક્ત જણાતું નથી, તેનો આધારભૂત ઉલ્લેખ ત્યાં દર્શાવ્યો નથી । વડોદરા, છાણી, લીંબડી, સૂરત, બંગાલ, પંજાબ વગેરેના સંગ્રહોમાં પળ આ ગ્રન્થની પ્રતિયો જણાય છે ।

પી. રિ. ૧, પૃ. ૪૭, ૫૫, ૬૪, ૭૦માં માગધી જણાવેલ આ ગ્રન્થના અંતમાં ૧૦૪મી ગાથા આ પ્રમાણે છે—

“માલા ડવઁસાણં ઁયં ઝો પઢઢ ઢાવઢ ડં (ઈ, ડ) કંઢે ।

સો પાવઢ નિવ્વાણં અચિરેણ વિમાણવાસં ચ” ॥૧૦૪॥

પ્રો. કીલહૉર્નના રિપોર્ટ (વૉ. ૨, નં. ૩૮૨) વગેરેમાં પળ આ ગ્રન્થનું સૂચન છે ।

[જયસિંહાચાર્યનો પરિચય ।]

ધર્મોપદેશમાલા જેવા ૯૮ ગાથાના લઘુપ્રકરણગ્રન્થનું ૫૭૭૮ શ્લોકપ્રમાણ આવું ડત્તમ વિશિષ્ટ વિવરણ રચતાં જયસિંહાચાર્યે પોતાની અનેકદેશીય પ્રૌઢ વિઢ્વત્તાનો, ઢહુશ્રુતતાનો પરિચય કરાવ્યો છે, પરન્તુ તેઓે પોતાનાં ઝન્મ, વિદ્યાધ્યયન, દીક્ષા આદિથી ઢારતના કયા શુઢ પ્રદેશને વિઢૂષિત કર્યો હતો ? કયા ઝ્ઞાતિવંશને અલંકૃત કરી યશસ્વી કર્યો હતો ? કયા કુલને કીર્તિશાલિ કર્યું હતું ? કયાં ઢાગ્યશાલી માત-પિતાને ઢન્યવાદનાં પાત્ર કર્યાં હતાં ? ઁ વગેરે સમ્બન્ધમાં તેઓે આ ગ્રન્થમાં કોઈ નિર્દેશ કર્યો નથી, ઁથી ઁ સમ્બન્ધી આપણી ઝિઝ્ઞાસા પૂર્ણ થઈ શકતી નથી । સંસારથી વિરક્ત નિઃસ્પૃહ ઝૈનાચાર્યો પોતાની પૂર્વાવસ્થા ગૃહસ્થાવસ્થાને, અથવા પોતાના ત્યાગ કરેલા સાંસારિક સમ્બન્ધોને સ્મરણમાં લાવી પ્રકાશિત કરવાનું પ્રાયઃ પસંદ કરતા નથી । આ પ્રૌઢ ગ્રન્થકારે પળ ઁવા કોઈ આશયથી પોતાનો ઁવા પ્રકારનો પરિચય આપવો ડચિત નહિ માન્યો હોય—ઁવું અનુમાન થાય છે । ઁમના કોઈ અનુયાયી ઢક્ત શિષ્યે અન્યત્ર તેવો પરિચય કરાવ્યો હોય તો તે સાધન અમને ડપલબ્ધ થયું નથી ।

સન્તોષની વાત છે કે આ ગ્રન્થકારે શ્રમણાવસ્થા સાથે સમ્બન્ધ ઢરાવતો પોતાનો આવશ્યક ઁતિહાસિક પરિચય આ ગ્રન્થના અન્તમાં કરાવ્યો છે । આ ગ્રન્થમાં [પૃ. માં] પ્રસઙ્ગાનુસાર ‘ઝય’ શબ્દોથી અલંકૃત, ‘ઝિનવરેન્દ્રોની સ્તુતિરૂપ જયશબ્દકુસુમમાલા’ રચી ગ્રન્થકારે ૨૪ તીર્થકરો પ્રત્યે પોતાનો ઢક્તિ-ઢાવ પ્રકટ કર્યો છે ।

તથા ગ્રન્થના અન્તમાં—‘ત્રઘ્ણવગેરે સર્વ ઝિનેન્દ્રોના ગળધરો અને સ્થવિરો પઢમાણુઓગ- (પ્રથમાનુયોગ)માં કહેલા છે.’ તેમ સૂચવી, ઁકૈક ગાથાઢ્વારા મહાવીરના સમસ્ત શાસ્ત્રાર્થના પારગામી ૧૧ ગળધરોનો, દેશ, વંશ, આયુષ્ય, માત-પિતાદિ પરિચય કરાવ્યો છે ।

ગ્રન્થકારે ડપર્યુક્ત તીર્થકરાવલી અને ગળધરાવલી ઝળાવ્યા પછી મહાવીરના તીર્થમાં થઈ ગયેલા શ્રુતસ્થવિરોની આવલી ઝાળવી છે । તેમાં શ્રુતરત્નના મહાસાગર જેવા ઝમ્બઢૂધી દેવ-વાચકસુધીમાં થઈ ગઁલા ૨૪ શ્રુતસ્થવિરોનું સ્મરણ કરી વિનયથી તેમને નમન કર્યું છે, તે સાથે વર્તમાન કાલમાં વિદ્યમાન અને ઢવિષ્ય કાલમાં થનારા શ્રુતસ્થવિરોને પળ પ્રણામ કરતાં ગ્રન્થકારે પોતાની નમ્રતા-લઘુતા દર્શાવી છે । પ્રકારાન્તરથી તે પૂર્વઝોના અનુયાયી શ્રુતસ્થવિર તરીકે પોતાને સૂચિત કર્યા છે ।

ગ્રન્થકારે અન્તમાં ૩૧ ગાથાઓ ઢ્વારા પોતાની ગુરુપરમ્પરા દર્શાવી, ગ્રન્થરચના, સમય, રાઝ્યસ્થલાદિ સમ્બન્ધિ વક્તવ્ય કર્યું છે ।

[વિવરણકારનું વક્તવ્ય]

૧. “વીરજિનથી પ્રારમ્ભ કરેલી એ (ઉપર્યુક્ત) સ્થવિરાવલીને પૂર્વે થયેલા મુનિઓએ કહેલી છે દેવવાચકે નન્દીસૂત્રમાં જણવી છે], શેષ (બાકીના-પછીના બીજા સ્થવિરોની) આવલીને હવે હું કહું છું, તે તમે સાંભળો—

દેવવાચક તથા વટેશ્વર

૨. દેવવાચક[સં. ૫૧૦] પછી અનેક સૂરિઓ થઈ ગયા પછી મિથ્યાત્વરૂપી અન્ધકારને દૂર કરવામાં સૂર્ય જેવા વક્ષ(વટેશ્વર)નામના ક્ષમાશ્રમણ થઈ ગયા ।

તત્ત્વાચાર્ય અને યક્ષમહત્તર

૩. તેમના શિષ્ય તત્ત્વાચાર્ય એવા નામથી સુપ્રસિદ્ધ થયા, જેમનો જશ જગત્માં પ્રકટ થયો હતો, જે, પાંચ પ્રકારના આચારો (૧ જ્ઞાનાચાર, ૨ દર્શનાચાર, ૩ ચારિત્રાચાર, ૪ તપ આચાર અને ૫ વીર્યાચાર)માં સારી રીતે સ્થિત હતા, જિનપ્રવચનરૂપ ગગનમાં ચન્દ્ર જેવા હતા ।

૪. તેમના પ્રધાન શિષ્ય પળ તેવા, યક્ષમહત્તર નામના થયા, જેણે ~~ખટ્ટકૂપ~~ ખટ્ટકૂપ= ખાટૂ)માં સુપ્રસિદ્ધ જિનમંથન સ્થાપિત કરાવ્યું હતું ।

કૃષ્ણ મુનિ

૫. તેમના શિષ્ય કૃષ્ણમુનિ થયા, જેઓ તપ-તેજના રાશિ હોઈ દુઃષમા કાલના

૧. શકાબ્દ ૭૦૦ = વિક્રમસંવત્ ૮૩૫માં દાક્ષિણ્યચિહ્ન ઉદ્દ્યોતનાચાર્યે રચેલી પ્રાકૃત કુવલય-માલક્રથામાં પોતાના પૂર્વજો તરીકે જે વટેશ્વર, તત્ત્વાચાર્ય અને યક્ષવગેરેનો ઉલ્લેખ કર્યો છે, તેઓ અને આમાં જણાવેલ એવી સમાન નામવાળી વ્યક્તિઓ એક જ છે કે કેમ ? એ વિચારણીય છે ।

નાભિનન્દનજનોદ્વારાજાત્રુંજીથીથી(દ્વાર)પ્રબન્ધ રચના ઉપકેશાચ્છના કક્કસૂરિ વિ. સં. ૧૩૯૩માં રચેલા ઉપકેશાચ્છપ્રબન્ધમાં જણાવેલ યક્ષમહત્તર, કૃષ્ણાર્ષિ, તથા જયસિંહસૂરિ, અને અહીં જણાવેલ તે તે નામના આચાર્યો એક હોવાનો સંભવ લાગે છે । ત્યાં જણાવ્યા પ્રમાણે તેમનો સમય અધિક પ્રાચીન લાગે છે, અને તેમની માન્યતા પ્રમાણે તેઓ ઉપકેશાચ્છમાં થયેલા પૂર્વજો હતા । અહીં તત્ત્વાચાર્ય તરીકે નિર્દેશ છે, તેને ત્યાં નન્મૂરિ તરીકે જણાવ્યા લાગે છે । પ્રાકૃત તત્ત્વશ્રિય, નન્મશ્રિય તરીકે પણ વંચાય, અને લેખકો દ્વારા સમાન અક્ષરે લખાય છે—એ પ્રાચીન હસ્તલિખિત પ્રતિયો વાંચનાર વિદ્વાનો સમજી શકે તેમ છે । ~~ખટ્ટકૂપ~~ નગરનો, નાગપુરો, તથા ત્યાંના જિનમન્દિરો ઉલ્લેખ ઉપર્યુક્ત ઉપકેશાચ્છપ્રબન્ધમાં પણ આવે છે । શ્રીમાન-સુન્દરજીહાલ નામદેવગુપ્તસૂરિની પ્રેરણાથી સં. ૧૯૮૭માં તે સંસ્કૃત ગ્રન્થનો હિન્દી અનુવાદ મેં કરી આપ્યો હતો, તે સાથે તે પ્રકટ થયો નથી, છતાં તેમાંનું કથન જાણવા માટે અહીં આગળ દર્શાવવામાં આવે છે ।

વિક્રમસંવત્ ૯૧૫માં રચેલા આ ગ્રન્થના અન્તમાં કૃષ્ણમુનિના શિષ્ય જયસિંહાર્યે પોતાની ગુરુપરમ્પરાનો સમ્બન્ધ, ભગવાન મહાવીરા ગણધરો, શ્રુતસ્થવિરોના ક્રમમાં થયેલા દેવવાચક (નન્દીસૂત્રકાર) સાથે જોડ્યો

છે । દેવવાચકી પરમ્પરામાં થેલા ઉપર્યુક્ત યક્ષમહત્તર અને કૃષ્ણામુનિ વગેરેને તે પછી લગભગ પાંચસો વર્ષ પછી થેલા ડકેશ (ઉપકેશ) ગ્રંથના આચાર્યો પોતાની રત્નપ્રભગુરુવાળી પૂર્વજ-પરમ્પરામાં ડકેશાચ્છની અગ્ર શાખામાં થેલા સૂચવી કેટલોક વૃત્તાન્ત જણાવ્યો છે, તે વિચારણીય છે । વિ. સં. ૧૩૧૩માં કક્કસૂરિ સંસ્કૃતમાં ડકેશાચ્છ સમ્બન્ધી પ્રબન્ધચરિત્ર ગ્રન્થ રચેલો છે, તેની રચના તેમણે એદમ્પર્યથી જાણીને, અને ચિર-લિખિત મહાપુસ્તિકાઓ જોઈને પોતાના મતિવૈભવ પ્રમાણે કરેલી ત્યાં જણાવી છે—

“આસન્નકેશગચ્છે નિખિલગણભૂતો યે પુરા સપ્રભાવા,
 એદમ્પર્યાદ્ વિદિત્વા, ચિરલિખિતમહાપુસ્તિકાભ્યોઽપિ દૃષ્ટ્વા ।
 ગ્રન્થે ગચ્છપ્રબન્ધે નિજમતિવિભવોન્માનતો નિર્મિતેઽસ્મિન્
 પ્રોચેઽહં તાનશેષાનપિ ન હિ વિદિતા યે મયા તેઽત્ર નોક્તાઃ ॥૭૩૨॥
 શ્રીવિક્રમાર્કાદ્ દહનાઙ્કવહ્નિશાઙ્ક ૧૩૧૩]સંખ્યે શરદિ પ્રવૃત્તે ।
 ગચ્છસ્ય સમ્બન્ધચરિત્રમેતત્ શ્રીકક્કસૂરી રચયાઙ્કાર ॥૭૩૪॥
 શ્રીપાશ્વોત્પન્નરત્નપ્રભગુરુનિબિડસ્થૂલમૂલપ્રબન્ધઃ,
 કૃષ્ણાર્પ્યાદ્યગ્રશાખાતતિપરિકરિતઃ સાધુસાકારપત્રઃ ।
 સચ્છાયઃ કીર્તિપુષ્પઃ શુભશતફલિતઃ શ્રાદ્ધપક્ષ્યાશ્રિતો યઃ,
 શ્રીમાન્નૂકેશનામા સ ભુવિ વિજયતાં કલ્પશાખીવ ગચ્છઃ” ॥૭૩૫॥

ઉપર્યુક્ત પ્રબન્ધમાં (શ્લો. ૧૮૮થી ૨૦૫માં) જણાવ્યું છે કે—“ત્યાર પછી ફરી પાછા બીજા યક્ષદેવસૂરિ થયા, તે વિહાર કરતા અનુક્રમે મુગ્ધપુસ્પુદારો નામના શ્રેષ્ઠ નગરમાં આવ્યા હતા । ત્યાં મ્લેચ્છોનો ભય ઉત્પન્ન થતાં તેમણે વૃત્તાન્ત જાણવા માટે શાસનદેવીને મોકલી હતી, તેણીને મ્લેચ્છોના દેવોએ પકડી હતી । તેઓ આવીને નિરન્તર કહેતા હતા કે—‘મ્લેચ્છો આપણા મન્દિરમાં છે’ તેમા વચનની પ્રતીતિથી પૂજ્ય, તે જ પ્રમાણે જનોને કહેતા હતા । દૈવયોગથી અકસ્માત્ મ્લેચ્છસૈન્ય આવ્યું, ત્યારે શાસનદેવીએ જલ્દી આવીને કહ્યું કે—મ્લેચ્છો આવ્યા,....હે પ્રભો ! હું શું કરું ?, વ્યન્તરે વડે પકડાઈ હતી, હમણાં જ મને છોડી છે, તો મ્હારો શો દોષ છે?, એમ કહીને દેવી ગઈ, સૂરિ દેવગૃહ(મન્દિર)માં ગયા, દેવતાઽવસર- (દેવસામગ્રી) આપીને તેમણે બે સાધુઓને મોકલ્યા । સૂરિજી પોતે પાંચસો મુનિઓ સાથે કાયોત્સર્ગ(ધ્યાન)માં રહ્યા । એવી રીતે રહેલા કેટલાક સાધુઓને [મ્લેચ્છોએ] પકડ્યા, કેટલાકને માર્યા, બન્દી તરીકે રહેલ, મ્લેચ્છ થયેલા એવા પણ શ્રાવકે સૂરિજીને છોડાવ્યા, અને સાથે પોતાના પુરુષો આપીને તેમને સુખેથી ~~ખટ્ટૂ~~ ~~ખાટૂ~~ પુષ્પાં પહોંચાડ્યા, કારણ કે મનુષ્યોનું ભાગ્ય જાગતું હોય છે—

“દત્વા સહ સ્વપુરુષન્, ખટ્ટૂપપુરે પ્રભુમ્ ।
 પ્રાપયચ્ચ સુખેનૈવ ભાગ્યં જાગર્તિ યન્નૃણામ્” ॥૧૧૬॥

ત્યાં વસતા શ્રાવકોએ પોતાના પુત્રો આપ્યા, તે ૧૧ જણને પૂજ્યે દીક્ષિત કર્યા । પૂર્વોક્ત બંને મુનિઓ દેવતાવસર (દેવસામગ્રી) લઈને મળ્યા । ત્યાંથી પૂજ્ય, પરિવાર સાથે આઘાટ નગરમાં ગયા । ત્યાં પણ શ્રાવકોએ ગચ્છના ઉદ્ધાર માટે પુત્રો આપ્યા, કેટલાકે સંસારના વૈરાગ્યથી પોતાની મેળે જ દીક્ષા સ્વીકારી । વિક્રમથી એક (? આઠ) સો ને કંઈક અધિક કાલ ગયો, ત્યારે શ્રેષ્ઠ ચરિત્રવાળા તે યક્ષદેવાચાર્ય થયા ।

“શ્રીવિક્રમાદેવ(?દષ્ટ)શત કિંચિદભ્યધિકે ગતે ।

તેઽજાયન્ત યક્ષદેવાચાર્યા વર્યચરિત્રિણઃ” ॥

જે મુનીશ્વરેસ્તમ્ભતી(યંભાત)પુત્રાં સંઘે કરાવેલ પાશ્વૈ મન્દિરમાં સ્થાપ્યા હતા. બહુ પરિવાર થતાં, કોઈ બુદ્ધિનિધિ શિષ્યને ‘કક્કસૂરિ’ નામથી પોતાના પદમાં ગુરુ (ગચ્છનાયક) કરીને તે સ્વર્ગે ગયા ।

તે ક્કસૂરિના પટ્ટ પર, ગુરુના ગુણોથી આશ્રીત સિદ્ધસૂરિગુરુ થયા, તેમના યક્ષ નામના શિષ્ય મહત્તરપદમાં રહ્યા હતા । તેઓ ચારિત્રવંત હોવા છતાં પળ શુભ પરિણામનો વિચાર કરીને, શ્રાવકોના અતિ આદરથી નિયન્ત્રિત થઈને પ્રાયે યદુકૂળમાં રહેતા હતા, ગુરુ(ગચ્છનાયક) સ્થાપ્યા વિના, સિદ્ધસૂરિગુરુ સ્વર્ગે જતાં, સર્વ પ્રકારની ગચ્છવાહકતા યક્ષમહત્તર કરતા હતા ।

“તત્પટ્ટેઽભૂત સિદ્ધસૂરિગુરુર્ગુણાશ્રયઃ ।

યક્ષાભિચ્છ્યસ્તસ્ય શિષ્યો, મહત્તરપદે સ્થિતઃ ॥૨૦૩॥

સ પ્રાયોઽભૂત યદુકૂળે, ચારિત્ર્યપિ વિચિન્ત્ય ચ ।

શુભોદર્ક શ્રાવકાણામત્યાદરનિયન્ત્રિતઃ ॥૨૦૪॥

સિદ્ધસૂરિગુરૌ સ્વર્ગમસ્થાપિતગુરૌ ગતે ।

ગચ્છવાહકતાં ચક્રે, સર્વા યક્ષમહત્તરઃ” ॥૨૦૫॥

“આ તરફમથુરાપુરીના નાનનામના કોઈ સુબુદ્ધિ, કોઈ એક આરણ્યક(વનવાસી) ગુરુની પાસે દીક્ષા લઈને સર્વ સિદ્ધાન્ત ભળ્યા હતા, અને પુરીની સમીપના વનમાં વ્રતપાલન કરતા હતા, તેમને પહેલાં ડુંકેશાણના નાયક યક્ષદેવે નન્નસૂરિનામના આચાર્ય કર્યા હતા, તેમની પાસે કૃષ્ણનામના વિપ્રે વ્રત સ્વીકાર્યું હતું । સ્વલ્પ આયુષ્યવાળા તે નન્નસૂરિ, બીજા ભવિકોને પળ પોતાના હાથે દીક્ષા આપીને સ્વર્ગે ગયા । ત્યાર પછી ઉદાર બુદ્ધિવાળા સુજ્ઞ કૃષ્ણ સાધુ ઉત્થાપના (ઉપસ્થાપના) વગેરે વ્રતવૃદ્ધિ(વિધિ) માટે યદુકૂળ ખાટૂં પુરમાં ગયા હતા । તેમણે વીરમન્દિરમાં યક્ષમહત્તરી પાસે ઉપસમ્પદ અને બંને પ્રકારની (ગ્રહણ, આસેવના) શિક્ષા ગ્રહણ કરી હતી । મહત્તર પળ, પોતાના આયુષ્યના અન્તમાં, ગચ્છનો સમસ્ત ભારકૃષ્ણ ઋષિ સમર્પણ કરીને, અનશન કરીને સ્વર્ગે ગયા ।

કૃષ્ણઋષિએ ચક્રેશ્વરી દેવીની વાળીથી ચિત્રકૂદચિત્તોડે પુરમાં જઈને કોઈ શિષ્યને ભળાવ્યો હતો, સર્વ વિદ્યાવાળા તે શિષ્યને દેવગુપ્ત નામથી ગુરુ (ગચ્છનાયક) તરીકે સ્થાપન કરાવ્યા હતા, તે પોતાની મેળે આદર-પૂર્વક ગચ્છવાહકપણાનું પાલન કરતા હતા ।

દેવગુપ્ત, ગચ્છના ભારનો નિર્વાહ કરતા હતા, તે સમયમાં કૃષ્ણઋષિ વિહાર કરતા એક વચ્ચેના ગપુરામાં ગયા હતા । ત્યાં તેમની ધર્મદેશના સાંભળીને નારાયણ શ્રેષ્ઠી પ્રતિબોધ પામ્યા હતા.....એક વચ્ચે એ શેઠે કૃષ્ણઋષિને વિજ્ઞપ્તિ કરી કે—‘ભગવન્ ! તમારા આદેશથી આ પુરમાં હું જિનાંદિર કરાવું.’ ‘.....[સપ્તક્ષેત્રી] જિને કહેલી છે, તેમાં જૈનમન્દિરના નિર્માણની મુખ્યતા છે’ [ઉત્તમ ભેટણું લઈ તે ત્યાંના મહારાજા પાસે ગયા, તેની પ્રાર્થનાના પ્રત્યુત્તરમાં મહારાજાએ કહ્યું કે—] ‘પુરમાં જ્યાં તમને સુખ થાય ત્યાં, રુચિ પ્રમાણે ભૂમિને ગ્રહણ કરો, અને ત્યાં [દેવમન્દિર] કરાવો, મેં તે ભૂમિ તમને પ્રસાદથી અર્પણ કરી છે ।’

ત્યાર પછી તે શેઠે નારાયણે નાગપુત્રાં દુર્ગ (ગઢ-કિલ્લા)માંની ભૂમિની યાચના કરી, તે પ્રાપ્ત કરીને, જલ્દી ત્યાં આવીને તેણે દેવમન્દિરનો પ્રારમ્ભ કર્યો । થોડા દિવસોમાં અસાધારણ જૈનમન્દિર તૈયાર થતાં, મૂલ

બિમ્બ કરાવીને તેણે કૃષ્ણઋષિને વિજ્ઞપ્તિ કરી કે—‘હે પ્રભો ! પ્રતિષ્ઠા કરો, જેથી આ(બિમ્બ) જનો વડે પૂજાય, તમારા મન્ત્રોથી સ્થાપિત સંસ્કારવાળા પાષાણો પળ પૂજાય છે.’

કૃષ્ણઋષિએ કહ્યું કે—‘મારા પૂજ્ય શ્રીદેવગુપ્તસૂરિજીગૂર્જસૂમિમાં છે, તેમને તમે સત્ત્વર બોલાવો.’ ત્યાર પછી ભક્તિમાન તે શેઠે વિજ્ઞપ્તિ સાથે પુત્રને મોકલી, ગુરુજીને બોલાવી શ્રેષ્ઠ લગ્નમાં પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી ત્યાં ૭૨ ગોષ્ઠી અને ગોષ્ઠિકો (વ્યસ્થાપક વહીવટદાર ટ્રસ્ટીઓ) પળ ઠરાવ્યા હતા. ત્યારથી નાગપુસાં જૈનધર્મનું સામ્રાજ્ય થયું હતું ।

કૃષ્ણઋષિએ સપાદલક્ષ(સવાલક=ગજપૂતાના)માં ઉત્કૃષ્ટ તપ કર્યું હતું, જે જોઈને સર્વ જન માથું ધુળાવતા હતા । ઉપવાસી તે તપસ્વીનાગપુશી રૈ બા ગિરનાર ગિરિ પર જઈ, ને મિજિનને નમન કરી, નિયમ પ્રમાણે પૂજીને ક્ષીરજલને પ્રાપ્ત કરીને, દૂધ પર નજર નાખતાં, ગુડરિહા જઈને જ ભોજન, અને નિવેદથી મથુરા પુરીએ પહોંચીને પારણું કર્યું હતું ।

કૃષ્ણસાધુએ એક સમયે દેવગુપ્તજીને વિજ્ઞપ્તિ કરી કે—‘‘અનુયોગને ધરનાર કોઈ પળ એક સૂરિ કરો, શ્રીસિદ્ધસૂરિજી થયા પછી ઘણાં વર્ષો સુધી ગચ્છ ગુરુ(ગચ્છનાયક સૂરિ)થી શૂન્ય રહ્યો હતો, તેથી અન્ય ગચ્છના સૂરિઓને મેં બહુધા પ્રાર્થના કરીને આપ પૂજ્યને પદસંગમ કરાવ્યો હતો, તેથી મન્ત્રને ધરનાર બીજા કોઈ સૂરિ કરવામાં આવે, જેથી આમ્નાયવાળો સૂરિમન્ત્ર ગચ્છમાંથી જાય નહિ’’ ।

તે કૃષ્ણસાધુની વિજ્ઞપ્તિથી દેવગુપ્તજીએ ત્યાર પછી પોતાના આદેશને કરનાર જર્ણિહ નામના સુબુદ્ધિ વિદ્વાનને મન્ત્રના આધારરૂપ ગુરુ(ગચ્છનાયક) કર્યા હતા । તેમના પટ્ટ પર વીરદેવ, અને તેમના પદ પર વાસુદેવ એવી રીતે કેટલાંક વર્ષો સુધી મન્ત્રાધાર એ ત્રણ નામો થયાં હતાં । વિ. વિ.’’

ઉપર્યુક્ત આશયને સૂચવતા શ્લોકો આ પ્રમાણે છે—

‘‘ઇતશ્ચ મથુરાપુર્યા, કશ્ચિન્નાનાઽભિધઃ સુધીઃ ।

કસ્યાપ્યારણકગુરોદીક્ષામાદાય પાર્શ્વતઃ ॥૨૦૬॥

અધીતસર્વસિદ્ધાન્તઃ, પુર્યાસન્નવને વ્રતમ્ ।

પલાયન્ ચક્ષુદેવાઽચ્ચૈરુકેશગણનાયકૈઃ ॥૨૦૭॥

શ્રી નન્નસૂરિનામાઽસાવાચાર્યોઽસ્તિ કૃતઃ પુરાઃ ।

તસ્ય પાર્શ્વે કૃષ્ણનામા, વિપ્રો વ્રતમુપાદદે ॥૨૦૮॥ ત્રિભિર્વિશેષકમ્ ।

અથ શ્રીમાન્ નન્નસૂરિર્ભવિકાનપરાનપિ ।

દીક્ષયિત્વા સ્વહસ્તેન, સ્વલ્પાયુઃ સ્વર્જગામ સઃ ॥૨૦૯॥

તત ઉત્થાપનામુખ્યવ્રતવૃદ્ધિ(વિધિ)કૃતે કૃતી ।

કૃષ્ણસાધુઃ (ખ)ટ્ટકૂપપુરેઽગચ્છદતુચ્છધીઃ ॥૨૧૦॥

શ્રીયક્ષમહત્તરાણાં, પાર્શ્વે શ્રીવીરમન્દિરે ।

ઉપસમ્પદમાદત્ત, શિક્ષાં ચ દ્વિવિધામપિ ॥૨૧૧॥

મહત્તથા(રો)ઽપિ ગચ્છસ્ય, ભારં કૃષ્ણાર્ષયેઽચિલ્લમ્ ।

વિતીર્યાનશનં કૃત્વા સ્વાયુઃપ્રાન્તે દિવં યયૌ ॥૨૧૨॥

ततः कृष्णार्धिणा.....देवचक्रेश्वरीगिरा ।
 चित्रकूटपुरे गत्वा, विनेयः कोऽपि पाठितः ॥२१३॥
 स सर्वविद्यः श्रीदेवगुप्ताख्यः स्थापितो गुरुः ।
 स्वयं गच्छवाहकत्वं, पालयामास सादरः ॥२१४॥
 श्रीदेवगुप्ते गच्छस्य, भारं निर्वाहयत्यथ ।
 कृष्णार्धिः श्रीनागपुरे, विहरन्नन्यदा ययौ ॥२१५॥
 तत्र नारायणः श्रेष्ठी, श्रुत्वा तद्धर्मदेशनाम् ।
 प्रतिबुद्धः कु....., ...शतैः ॥२१६॥
 व्यजिज्ञपदसौ जातु, कृष्णार्धि भगवन्नहम् ।
 कारयामि त्वदादेशात्, पुरेऽस्मिन् जैनमन्दिरम् ॥२१७॥
जिनोदिता ।
 विद्यते तत्र मुख्यत्वं, जैनमन्दिरनिर्मितेः ॥२१८॥
 ततः श्रेष्ठी कन्य.....।
हा(दा)य सः ॥२१९॥
 “यथारुचि गृहाण त्वं, भूमिं यत्र पुरे तव ।
 सुखायते तत्र कुर्याः, प्रसादे ते कृता मया” ॥२२०॥
 सोऽयाचत नागपुरे, दुर्गमध्ये क्षितिं ततः ।
 लब्ध्वाऽऽगत्य द्रुतं तत्र, प्रारभे देवमन्दिरम् ॥२२१॥
 स्वल्पैरहोभिरतुले, निष्पन्ने जैनमन्दिरे ।
 कारयित्वा मूलबिम्बं, स कृष्णार्धि व्यजिज्ञपत् ॥२२२॥
 “प्रभो ! प्रतिष्ठा क्रियतां, यथेदं पूज्यते जनैः ।
 त्वमन्त्राहितसंस्काराः, पूज्यन्ते दृषदोऽपि हि” ॥२२३॥
 कृष्णार्धिः प्राह मे पूज्याः, श्रीदेवगुप्तसूरयः ।
 सन्ति गूर्जरमेदिन्यां, तानाकारय सत्वरम् ॥२२४॥
 ततः सुतं सविज्ञप्तिं, प्रेषयित्वा स भक्तिमान् ।
 गुरुनाकार्यं सल्लग्ने, प्रतिष्ठां निरमापयत् ॥२२५॥
 तत्र द्वासप्ततिं गोष्ठीर्गोष्ठिकानप्यचीकरत् ।
 जैनधर्मस्य साम्राज्यं, ततो नागपुरेऽभवत् ॥२२६॥
 सपादलक्षे कृष्णार्धिरुत्कृष्टं विदधे तपः ।
 यन्निरीक्ष्य जनः सर्वो, विदधे मूर्धधूननम् ॥२२७॥

શ્રીમન્નાગપુરાદુષોષિતતનુર્ગત્વા ગિરૌ રૈવતે,
 નત્વા નેમિજિનં પ્રપૂજ્ય નિયમં ક્ષીરાર્ણમાસાદ્ય ચ ।
 દુગ્ધે ચક્ષુ નિવેશતાં ગુહરિહા ગત્વૈવ યો ભોજનમ્,
 નિર્વેદાન્મથુરાં પુરીમધિગતઃ ચક્રે તતઃ પારણમ્ ॥૨૨૮॥
 શ્રીદેવગુપ્તા અન્યેદ્યુર્વિજ્ઞપ્તાઃ કૃષ્ણસાધુના ।
 અનુયોગધરઃ કોઽપિ, સૂરિકો વિધીયતામ્ ॥૨૨૯॥
 શ્રીમતાં સિદ્ધસૂરીણાં, વ્યતીતાનામનન્તરમ્ ।
 ગુરુશૂન્યો યથા ગચ્છે, બહુવર્ષાણ્યજાયત ॥૨૩૦॥
 તતોઽન્યગચ્છસૂરીણાં, બહુધાઽધ્યર્થનં મયા ।
 વિધાય કારયામાસે, પૂજ્યાનાં પદસદ્ગમઃ ॥૨૩૧॥
 તતો મન્ત્રધરઃ કોઽપિ, સૂરિન્યો વિધીયતે ।
 યથા ગચ્છાત્ સૂરિમન્ત્રો, ગચ્છત્યામ્નાયિકો ન હિ ॥૨૩૨॥
 તદ્વિજ્ઞપ્તેર્દેવગુપ્તૈર્નિજાદેશકસ્તતઃ ।
 મન્ત્રાધારગુરુશ્ચક્રે, જયસિંહાહ્વયઃ સુધીઃ ॥૨૩૩॥
 તત્પટ્ટેઽભૂદ્ વીરદેવો, વાસુદેવોઽથ તત્પદે ।
 મન્ત્રાધારાભિધ એવં, તિસ્ત્રોઽભૂવન્ કિયત્સમાઃ” ॥૨૩૪॥

‘ભગવાન્ પાર્શ્વનાથ કી પરમ્પરા કા ઇતિહાસ’ જેવા વિશાલ ગ્રન્થોના લેખક, **અપકેશ**ના વર્તમાન આચાર્ય **શ્રીદેવગુપ્તસૂક્ષી** (પૂર્વનામજ્ઞાનસુન્દરજી) અહીં આભાર માનવો ઉચિત છે, કે જેમણે મ્હારી પ્રાર્થનાથી તત્કાલ આ શ્લોક સામગ્રી સં. ૧૯૮૭માં મ્હારા કરેલા હિન્દી અનુવાદ સાથે મ્હને મોકલાવી હતી ।

કૃષ્ણર્ષિગચ્છ

આ મહામુનિ **કૃષ્ણ**ના નામથી ‘**કૃષ્ણર્ષિગચ્છ**’ પ્રસિદ્ધિમાં આવેલ છે, જેમાંના અનેક આચાર્યોએ, અને વિદ્વાન મુનિઓએ અનેક સ્થળે જિનમંદિર-મૂર્તિયોની પ્રતિષ્ઠા કરી-કરાવેલી જાણવામાં આવી છે, તથા ગ્રન્થ-રચનાદિ અનેક શુભ પ્રવૃત્તિ કરેલી જણાય છે ।

વાદવિદ્યામાં **સારંગ**નામના વાદીને વિરંગ બનાવનાર, **ન્યાયસારી** ટીકા વગેરે રચનાર અન્ય **જયસિંહ**નું રિણે વિ. સં. ૧૪૨૨માં રચેલા **કુમારપાત્ત**રિત મહાકાવ્યમાં પોતાના પૂર્વજ તરીકે ઉપર્યુક્ત **કૃષ્ણ**મુનિ સમ્બન્ધમાં ઉલ્લેખ કર્યો છે કે “**આર્યસુહસ્તી**ના મુખ્ય શિષ્ય **શ્રીગુપ્તસૂક્ષી** ચારણલબ્ધિના કારણથી **ચારણાણ** પ્રખ્યાત થયો, તેની ચોથી શાખા **વજ્રનાગસી**નાં, **વિટપ**નામના બીજા કુલમાં **કૃષ્ણ મુનિ** થયા । જેઓ અનહદ લબ્ધિયોના વાસસ્થાનરૂપ હતા, ભક્તો-દેવોથી વન્દન કરતા પ્રખ્યાત તપસ્વી હતા, કૃપાસાગર હતા । જેમણે મિત્રમરણના દુઃખથી વ્રત સ્વીકાર્યું હતું, જેમણે દુઃખે ગ્રહણ કરી શકાય એવા અભિગ્રહો ગ્રહણ કર્યા હતા, જેમણે સર્પોના ઝેરથી આકુલ પ્રાણીઓને પગના પાણીથી ઉજ્જીવિત કર્યા હતા, જેમણે પ્રતિવર્ષ ૩૪ પારણાં કર્યાં હતાં, અનેક રાજાઓને પ્રતિબોધ આપ્યો હતો, શમરૂપી ધનવાળાં **કૃષ્ણઋષિ** હર્ષ માટે થાઓ । તે મુનિરાજે પહેલાં **નાગપુસાં** પોતાના વચનથી **નારાયણ** શેઠ દ્વારા ઉત્તમ ચૈત્ય (જિનમંદિર) કરાવીને, તેમાં વીરથી (?)

વિક્રમથી) ૧૧૭ વર્ષમાં આષાઢ માસની શુક્લ પંચમી તિથિએ અન્તિમ જિન(મહાવીરતીર્થંકર)ની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી, અને બાંધાવગેરે ૭૨ ગોષ્ઠિકો(વહીવટદાર ટ્રસ્ટીઓ)ની સ્થાપના કરી હતી । તે સંસ્કૃત ઉલ્લેખ આ પ્રમાણે છે—

“તત્રાસીદપસીમલબ્ધિવસતિર્વન્દારુવૃન્દાકત્રાતઘ્યાતતપાઃ
કૃપાજલનિધિઃ શ્રીકૃષ્ણનામા મુનિઃ ।
યો મિત્રવ્યયદુઃખતો વ્રતમથાદ્ યોઽભિગ્રહાન્ દુર્ગ્રહાન્,
દધ્ને વ્યાલવિષાકુલાન્ પદજલૈરુજ્જીવયામાસ યઃ ।
પ્રત્યબ્દં ચતુરુત્તરાં વ્યરચયદ્ યઃ પારણાત્રિશતં સ
ક્ષમાપાલવિબોધનઃ શમધનઃ કૃષ્ણર્ષિરાસ્તાં મુદે ॥
શ્રીમન્નાગપુરે પુરા નિજગિરા નારાયણશ્રેષ્ઠિતો
નિર્માપ્યોત્તમચૈત્યમન્તિમજિનં તત્ર પ્રતિષ્ઠાપ્ય ચ ।
શ્રીવીરાન્નવચન્દ્રસપ્ત(૧૧૭)શરદિ શ્વેતેષુતિથ્યાં શુચૌ
બંધાદ્યાન્ સમતિષ્ઠપત્ સ મુનિરાઙ્ દ્વાસપ્તતિં ગૌષ્ઠિકીન્” ॥
- કુમારપાલ્મરિત મહાકાવ્ય (પ્રશસ્તિ શ્લો. ૨-૪)

વીરસમય વીરાંક પ્રસિદ્ધ હમ્મીસહાકાવ્ય અને રંભામંજરી નાટિકા વગેરે રચનાર રાજ-માન્ય ષડ્ભાષાવિશારદ મહાકવિ નયચન્દ્રસૂરિવગેરે અનેક કવિઓ એમના ગચ્છમાં થઈ ગયા ।

ધર્વટ ઝુલેશ્વરશામાં થયેલા મૂલૂ નામના સુશ્રાવકે પોતાની માતાના શ્રેય માટે ગ્રહણ કરેલ મહાવીરચરિત્ર (ત્રિષષ્ટિ શ. પુ. ચ. પર્વ ૧૦), પોતાના ગુરુ ઉપર્યુક્ત ગચ્છના નન્નસૂરિદ્વારા સં. ૧૩૬૮માં કોલાપુરીમાં સભા વ્યાખ્યાનમાં વંચાવ્યું હતું. (વિશેષ માટે જુઓ પાટણનૈનભંડાર-ગ્રન્થસૂચી (ગા. ઓ. સિ. નં. ૭૬ તાડપત્રીય વો. ૧, પૃ. ૩૨૭-૩૨૮)

વિ. સં. ૧૩૯૦માં હરિભદ્રસૂરિ ક્ષેત્રસંગ્રહણીની વૃત્તિ રચનાર પ્રભાનન્દસૂરિવગેરે પોતાને ઉપર્યુક્ત ગચ્છના જણાવેલ છે. (પીટર્સનરિ. ૩, પૃ. ૨૭૬-૨૭૭)

પૃથ્વીચન્દ્રસૂરિ પટ્ટવિભૂષણ એ જ પ્રભાનન્દસૂરિ સદુપદેશથી ઓસ્ત્રાં શી સુર્ચિતિતો ત્રવાઢા સોમસિંહ । પુત્રોએ પોતાની માતા સોમ્મીના શ્રેય માટે ત્રિષષ્ટિશ. પુ. ચરિત પર્વ ૮ માની તાડપત્રીય પ્રતિ સં. ૧૩૯૧ માં ગ્રહણ કરી હતી, જે યંભાત્તાં શાન્તિનાશ્વાનભંડારમાં છે ।

આ જ ગચ્છના વા. જયવલ્લા શિષ્ય પૂજ્ય દેવસુન્દરે વિ. સં. ૧૪૯૯માં સસ્વતીત્તનમાં લખાવેલ વર્ધમાનવિદ્યાકલ્પજેસલમેસાં હોવાનું અમ્હે જણાવ્યું છે. (જુઓ જેસલમેરભંડાર-ગ્રન્થસૂચી ગા. ઓ. સિ. ૨૧, પૃ. ૫૮)

ઉપકેશ્વરતીય(ઓસવાઢ) કાકરીયાત્રવાઢા સં. સોઢલે કરાવેલ ચન્દ્રપ્રભવામીના બિમ્બને સં. ૧૫૧૭માં આ જ ગચ્છના નયચન્દ્રસૂરિના પટ્ટ પર થયેલા જયસિંહસૂરિ પ્રતિષ્ઠિત કર્યું હતું ।

આ સમ્બન્ધમાં ‘વિક્રમની નવમી સદીના પ્રભાવક જૈન મહાત્મા કણ (કૃષ્ણ) મુનિ’ એ નામનો એક લેખ સાત વર્ષ પહેલાં અમ્હે લખ્યો હતો, જે અહમ્મદાવાદથી પ્રકટ થતા ‘જૈનસત્યપ્રકાશ’ માસિકના સાતમા વર્ષના સં. ૧૯૯૭ના દીપોત્સવી અંકમાં પૃ. ૧૦૭થી ૧૧૬માં પ્રકાશિત થયેલ છે ।

નરનાથો(દુષ્ટ રાજાઓ, મનુષ્યો)ના મસ્તકોને શૂલ ઉત્પન્ન કરનાર અને ભવ્યોરૂપી અરવિન્દોને વિકસ્વર કરવામાં સૂર્ય જેવા હતા ।

૬. જેણે ભારતમાં જિનવરોની ૧ અવતરણ (દેવલોકમાંથી ચ્યવી માતાની કુક્ષિમાં અવતરવું), ૨ જન્મ, ૩ નિષ્ક્રમણ (પ્રવ્રજ્યા), ૪ જ્ઞાન(કેવલજ્ઞાન), અને ૫ નિર્વાણ (મોક્ષ કલ્યાણક)ની ભૂમિઓને સંઘ સાથે બહુ પ્રકારે નમન કર્યું હતું (તીર્થયાત્રાઓ કરી હતી)

૭. જિનકલ્પી જેવા જે મુનિએ એક માસના, બે માસના, ત્રણ માસના, ચાર માસના ખમણ (તપ-ઉપવાસો) કાયક્લેશ વિના કર્યા હતા ।

૮-૯. ભક્તિથી જેમનું નામ ગ્રહણ કરવાથી પુરુષો (મનુષ્યો)નું અનિષ્ટ કષ્ટ-સંકટ જલ્દી નાશ પામે છે, ચાહે તે દેવો, મનુષ્યો કે તિર્યંચોએ કરેલું હોય, ગ્રહો, ભૂતો, રોગો, ઉપસર્ગો, મારિ(મરકી) કે શત્રુએ ઉત્પન્ન કરેલું હોય, અથવા ચોરે, સર્પે, મત્ત રાજાએ, દુઃસ્વપ્ને કે અશકુને કરેલું હોય, તે ક્ષય પામે છે, સૂર્યનાં કિરણોથી ગાઢ અન્ધકાર ભેદાય છે, તેમાં વિસંવાદ ક્યાં છે ?

૧૦. મસાણની ભૂમિઓમાં સર્વ(આખી) રાત સુમેરુની જેમ અડગ ઉભા રહેતા જે મહાત્મા દેવો વગેરેના બહુ પ્રકારના ઉપસર્ગો વડે પળ ચલાયમાન કરી શકાયા ન હતા ।

૧૧. જેમણે ભારતવર્ષમાં અજ્ઞાનરૂપી ગાઢ અંધકારમાં પડેલા મનુષ્યોને જિનવચનરૂપી પ્રદીપ વડે સિદ્ધપુર(મોક્ષ)નો માર્ગ પ્રકટ કર્યો હતો (દર્શાવ્યો હતો) ।

૧૨. જેમણે મહાસત્ત્વશાલી ઘણા રાજાઓ, દ્વિજો અને શ્રેષ્ઠીઓને પ્રવ્રજિત કર્યા હતા, અને સ્થાને સ્થાનમાં બીજાઓને અભય(મંત્રીશ્વર) સરખા શ્રાદ્ધ-શ્રદ્ધાઘ્રુ શ્રાવકો કર્યા હતા ।

૧૩-૧૪. જેમણે ઘણા દેશોમાં, ચતુર્વિધ શ્રીસંઘથી યાત્રા કરાતાં અનેક જિનમન્દિરો કરાવ્યાં હતાં । ગુજ્જરતા^૧(ગૂજરાત)ભરમાં, નાગઝર(નાગોર, મારવાડ) વગેરે જે જે નગરોમાં તેઓ ભોજન માટે પળ વસ્યા, ત્યાં ત્યાં અનેક જિનમન્દિરો થયાં હતાં ।

૧. ગૂજરાત નામની પ્રાચીનતાને સૂચવતો, ગૂજરાત નામ સાથે સામ્ય ધરાવતો, પ્રાકૃતભાષામાં વપરાયેલ આ ગુજ્જરતા શબ્દનો પ્રયોગ સં. ૧૧૫માં રચાયેલા આ પ્રાચીન ગ્રન્થમાં મળતો હોઈ મહત્વનો ગણી શકાય । આવો પ્રયોગ, આ પછી ત્રીજે વર્ષે સં. ૧૧૮માં લખાયેલા એક અન્ય શિલાલેખમાં પણ પ્રાકૃતભાષામાં મળે છે । પઢિહાર(પ્રતિહાર)વંશી સદ્ગુણી રાજા કક્કુકે ભક્તિથી જિનદેવનું દુરિતવિનાશક, સુખજનક અચલ ભવન કરાવ્યું હતું, અને તે સિદ્ધ ધનેશ્વરના ગચ્છમાં ગોષ્ઠિકો(વ્યવસ્થાપકો-ટ્રસ્ટીઓ)ને સમર્પણ કર્યું હતું, તે ભવનનો સં. ૧૧૮નો શિલાલેખ, ઘટિયાલા(જોધપુર-મારવાડરાજ્ય)માં છે, તેમાં તે મહારાજાની પ્રશંસા કરતાં ‘મરુ-માડવલ્લતમણી પરિઅંકા અજ્જ ગુજ્જરતાસુ’ ઉલ્લેખ કર્યો છે, અર્થાત્ ‘જેણે મરુ....આર્ય ગૂજરાત વગેરે અનેક દેશોમાં પોતાના સચ્ચરિત અને ગુણો વડે જનોમાં અનુરાગ ઉત્પન્ન કર્યો હતો’—એવો ત્યાં આશય છે ।

૧૫. જેમનો સ્પર્શ કફ, મલ-મૂત્ર અને મેલ પળ ઔષધિરૂપ થતાં હોઈ વિવિધ વ્યાધિઓને આશ્ચર્યકારક રીતે નાશ પમાડતા એ (મહાત્મા) પરમ ઔષધિનો વિભ્રમ કરાવતા હતા ।

૧૬. એવા પ્રકારના તે મહામુનિના ગુણોનો પાર પામી શકાય નહિ, અથવા ગગનના વિસ્તારમાં રહેલાં દ્રવ્યો(તારાઓ)નું પ્રમાણ કોણ જાણી શકે ?

વિવરણકાર જયસિંહાચાર્ય

૧૭-૧૮. દેવો અને મનુષ્યોવડે સ્તુતિ કરાવેલા, તે(મહાત્મા **કૃષ્ણમુનિ**)ના ચરણોમાં રહેલ રજ જેવા, **જયસિંહાચાર્ય** નામના અસમ-અસામાન્ય શિષ્યાવયવે (શિષ્યરૂપ અંશે) અધ્યયન કરેલા **આગમ**ને અનુસારે, **શ્રુતદેવી**ના પ્રસાદથી વિમલગુણવાળી કુસુમમાલા જેવું **ધર્મોપદેશમાલા**નું વિવરણ કર્યું છે ।

૧૯. અજ્ઞાન, રાગ, દ્વેષ વગેરે વડે જે કંઠ અયુક્ત રચાયું હોય, ક્ષમા કરીને, તે દૂર કરીને શ્રુતદેવીના ગુણવાળા શ્રુતજ્ઞાનીઓ તેને સુશિલષ્ટ(સુસમ્બદ્ધ) કરો ।

૨૦. આ સર્વ આગમની વિધિ પ્રમાણે કહેવામાં આવ્યું છે, કલ્પનાથી ન્યૂન નથી, તેથી જિનવચનો પ્રત્યે સતૃષ્ણ(સ્પૃહાવાળા-શ્રદ્ધાળુ) સજ્જનો આગમભક્તિથી આ (વિવરણગ્રન્થ)ને ગ્રહણ કરો ।

શ્રુતદેવીના સાન્નિધ્યથી રચના

૨૧. જે(ધર્મોપદેશક), આ (ગ્રન્થ)ને **શ્રુતદેવી**ના સાન્નિધ્યથી રચેલ ચિન્તવી પર્ષદામાં વાંચે, તે તેના પ્રભાવથી બન્ધ, મોક્ષ વગેરેને જાણે છે ।

‘જર્નલ રોયલ એસિયાટિક સોસાયટી’ સન્ ૧૮૯૫ ના પૃ. ૫૧૬થી ૫૧૮માં, **મુનશી દેવીપ્રસાદ**જીના ‘**મારવાડ**ના પ્રાચીન લેખ’માં, અને સદગત **બાબૂજી પૂર્ણચંદજી નાહર**ના ‘જૈનલેખસંગ્રહ’ (ખણ્ડ ૧, પૃ. ૨૫૬થી ૨૬૧)માં પણ કંઠક અશુદ્ધિ સાથે એ લેખ પ્રકટ થયેલ છે ।

પ્રાકૃત **ગુજ્જર**શબ્દને મળતો, સંસ્કૃત **ગૂર્જરા** શબ્દ, વિ. સં. ૧૦૦ ના તામ્રપત્રમાં વપરાયેલ જોવા જાણવા મળે છે । પ્રતિહારવંશી મહારાજા **ભોજ**(૧લા)ના દાનપત્રમાં એનો ઉલ્લેખ છે. ત્યાં દાનમાં અપાયેલ **સિવાગામ**ને, **ગૂર્જરાભૂમિ**માં ગણેલ **ડેંડવાનક** વિષય સાથે સંબદ્ધ સૂચવવામાં આવ્યું છે । તેવી રીતે એજ સમયના બીજા દાનપત્રમાં, દાનમાં અપાયેલ **મંગલાનક(મંગલાણા)** ગામને પણ **ગૂર્જરામંડલ**માં ગણવામાં આવેલ છે, જે બંને ગામો હાલમાં **મારવાડ**ના **જોધપુર**-રાજ્યમાં ગણાય છે । વિશેષ માટે જુઓ એપિગ્રાફિયા ઇન્ડિકા [વૉ. ૫, પૃ. ૨૧૦-૨૧૧]. પ્રાકૃતમાં **ગુજ્જર** દેસ, દેસીભાસા વગેરે પ્રયોગો, અને સંસ્કૃતમાં **ગૂર્જર** શબ્દ-પ્રયોગ એથી પણ ૨-૩ શતક જેટલા પ્રાચીન સમયના ગ્રન્થોમાં જોવા-જાણવામાં આવેલ છે । કેટલાક સાક્ષરો ‘**ગૂર્જરાષ્ટ્ર**’ શબ્દના અપભ્રંશ તરીકે ‘**ગૂજરાત**’ શબ્દની વ્યુત્પત્તિની અવનવી કલ્પના કરતા હતા, તેમને આ ‘**ગુજ્જર**’ શબ્દનો પ્રાચીન પ્રયોગ, વિશેષ યોગ્ય વિચાર કરવામાં ઉપયોગી થશે । **મારવાડ** અને **ગૂજરાત**ના ગાઢ નિકટ સંબંધને સમજવામાં પણ આ ઉલ્લેખ ઉપયુક્ત થશે ।

૨૨-૨૬. બન્ધ વગેરેને પરિહરતો, પોતાની શક્તિ પ્રમાણે મોક્ષ માટે ઉદ્યમ કરતો મનુષ્ય, નિશ્ચયે બીજા પુરુષાર્થો વડે પળ મુક્ત થતો નથી, જેમ ધાન્ય માટે ઉદ્યમ કરનાર, પલા(રા)લથી મુક્ત થતો નથી. કારણ કે આ(ગ્રન્થ)માં જિનોનું, ગણધરોનું, ચક્રવર્તીઓનું, બલદેવોનું, વાસુદેવોનું, કેવલજ્ઞાનીઓનું, મન:પર્યવજ્ઞાનીઓનું, અવધિજ્ઞાનીઓનું, પ્રત્યેકબુદ્ધોનું, જિનકલ્પીઓ વગેરેનું ચરિત્ર કહેવાય છે, તે આ લોકમાં ચિન્તામણિની જેમ અનિષ્ટોનો વિઘાત કરનાર અને ચિન્તવેલ સુખને આપનાર થાય છે, તથા પરલોકમાં મોક્ષના સુખને ઉત્પન્ન કરનાર થાય છે । તેથી દુરિતોના વિઘાતને, અને આ લોકમાં તથા પરલોકમાં જે કલ્યાણને તું ઇચ્છતો હોય, આ ગ્રન્થને તું સાંભળ, અને સર્વ(ભવ્ય) સત્ત્વોને તું વંચાવ । આ ગ્રન્થને વાંચનાર, સાંભળનાર અને આ ગ્રન્થમાં કહેલ અનુષ્ઠાનમાં વર્તનાર મનુષ્ય ત્રીજા ભવમાં, અથવા સાતમા, આઠમા આદિ(મર્યાદિત) ભવોમાં સિદ્ધ થાય છે ।

૨૭. જ્યાં સુધી દ્વીપો અને સમુદ્રો વિદ્યમાન છે, કુલપર્વતો, ચન્દ્ર, સૂર્ય અને દેવલોકમાં દેવો વિદ્યમાન છે, ત્યાં સુધી નેમિચરિત્ર જેવું મનોહર આ વિવરણ અસ્ખલિતપણે પસરો-સર્વત્ર પ્રસાર પામો ।

રચનાસમય, રાજ્ય, સ્થલ

૨૮-૨૯. પન્નર વર્ષોથી અધિક, નવસો સંવત્સરો(સંવત્ ૧૧૫) વ્યતીત ^૧થતાં, ભાદ્રપદ શુદ્ધ પંચમી અને બુધવારને દિવસે, સ્વાતિ નક્ષત્રમાં, જનોનાં મનને આનન્દ આપનાર, ^૨શ્રીભોજ-

૧. લગભગ ચારસો વર્ષો પહેલાં રચાયેલી **બૃહટ્ટિપનિકા** નામની પ્રાચીન જૈનગ્રન્થસૂચી, જે શ્રી જિનવિજયજી દ્વારા જૈનસાહિત્યસંશોધક ત્રિમાસિકના ભા. ૧, અં. ૨માં પ્રકાશિત થયેલ છે, તેના નં. ૧૭૦માં ‘ઉપદેશમાલાવૃત્તિ: પ્રાકૃતા કૃષ્ણાર્ષિશિષ્ય-જયસિંહસૂરિકૃતા ૧૧૩ વર્ષે’ આવો ઉલ્લેખ છે । તે પછી નં. ૧૭૧ અને ૧૮૦માં જણાવ્યું છે કે-

“ધર્મોપદેશમાલાલઘુવૃત્તિ: ૧૧૫ વર્ષે જયસિંહીયા ।

વિવરણં સ્તમ્ભતીર્થં વિના ન” ॥

૨. અહીં જણાવેલ મહારાજા **ભોજદેવ**, તે મહારાજા **નાગાવલોક**(**બપ્પભટ્ટસૂરિ**પ્રતિબોધિત **આમ**)ના પૌત્ર જણાય છે, જે **નાગાવલોક**નો સ્વર્ગવાસ વિ. સં. ૮૯૦માં ભાદ્રપદ શુ. ૫ શુક્રવારે થયો હતો, તેનો દુ:ખોદ્ગાર દર્શાવતો પ્રાચીન ઉલ્લેખ આ પ્રમાણે મળે છે-

“મા ભૂત્ સંવત્સરોઽસૌ વસુશતનવતેર્મા ચ ઋક્ષેષુ ચિત્રા,
ધિગ્ માસં તં નભસ્યં ક્ષયમપિ સ ખલ: શુક્લપક્ષોઽપિ યાતુ ।
સઙ્ક્રાન્તિર્યા ચ સિંહે વિશતુ હુતભુજં પઞ્ચમી યા તુ શુક્રે,
ગદ્ગાતોયાગ્નિમધ્યે ત્રિદિવમુપગતો યત્ર નાગાવલોક:” ॥

વિ.સં. ૧૩૩૪માં **પ્રભાચન્દ્રસૂરિ**એ રચેલા **પ્રભાવકચરિત્ર**માં **બપ્પભટ્ટસૂરિ**પ્રબન્ધમાં શ્લો. ૭૨૫ તરીકે ઉદ્ધૃત કરેલ છે ।

દેવનું રાજ્ય પ્રવર્તમાન હતું, ત્યારે, નાગર(નાગોર)ના જિનાયતનમાં (જિનમન્દિરના સાન્નિધ્યમાં) આ વિવરણ સમાપ્ત કર્યું ।

૩૦. વિવરણ કરવાથી મેં જે કંઈ કુશલ ઉપાર્જિત કર્યું હોય, તેના વડે, ભવ્યો કવિ સાથે શાશ્વત સુખવાળા મોક્ષને પ્રાપ્ત કરો ।

૩૧. એ પ્રમાણે જગત્માં પ્રખ્યાત કૃષ્ણમુનિના શિષ્ય જયસિંહસૂરિએ વિમલગુણથી યુક્ત, ધર્મોપદેશમાલાનું વિવરણ અહીં રચ્યું છે” ।

[વિવરણનું સ્મરણ]

પિણ્ડનિર્યુક્તિ(પૃ. ૬૮ ગાથા ૧૮૧)ની વ્યાખ્યામાં સુપ્રસિદ્ધ વ્યાખ્યાકાર મલયગિરિએ નૂપુરપંડિતાના કથાનકને જાણવા માટે ધર્મોપદેશમાલા-વિવરણનો નિર્દેશ કર્યો છે, તે આ પ્રથમ વિવરણને ઉદ્દેશીને જણાય છે ।

[જયસિંહસૂરિના શિષ્ય]

શીલોપદેશમાલા નામના પ્રાકૃત ૧૧૫ ગાથામય પ્રકરણ રચનાર જયકીર્તિસૂરિએ પોતાને જયસિંહમુનીશ્વરના વિનેય તરીકે જણાવ્યા છે—

આ મહારાજા ભોજદેવે વિ. સં. ૮૧૫માં બપ્પભટ્ટિસૂરિ સ્વર્ગવાસી થયા, ત્યારે ઘણો શોક દર્શાવ્યો હતો, અને ગુરુના દેહના અગ્નિસંસ્કારપ્રસન્ને પોતાનું ઉત્તરીય વસ્ત્ર નાઘી પોતાની આન્તરિક લાગણી દર્શાવી હતી, એ વગેરે ઉલ્લેખો પણ ત્યાં છે ।

આ મહારાજા ભોજદેવના રાજ્યસમયનો સં. ૯૧૯નો એક સ્તંભલેખ જાણવામાં આવ્યો છે, તેમાં જણાવ્યું છે કે—“પરમભટ્ટારક મહારાજાધિરાજ પરમેશ્વર શ્રીભોજદેવનું કલ્યાણકારી વિજયવંત રાજ્ય પૃથ્વીમાં પ્રવર્ધમાન હતું, તે સમયે, તેમણે આપેલ પંચ મહાશબ્દ પ્રાપ્ત કરનાર મહાસામંત શ્રીવિષ્ણુ [] ના ભોગવટવાળા લુઅચ્છગિરિમાં શ્રીશાન્ત્યાયતનની સમીપમાં કમલદેવાચાર્યના શિષ્ય દેવે આ સ્તંભ કરાવ્યો હતો । સંવત્ ૯૧૯ આશ્વિન શુ. ૧૪ બૃહસ્પતિ દિવસે ઉત્તરભાદ્રપદ નક્ષત્રે આ સ્તંભ સમાપ્ત થયો હતો । વાજુઆ ગગાએ ગોષ્ઠિક થઈને આ સ્તંભ ઘડ્યો હતો । શકકાલ સાતસો ચોરાસી ૭૮૪” ।

મૂલ સં. લેખ દસ પંક્તિમાં આ પ્રમાણે છે—

“ૐ પરમભટ્ટાર[ક]મહારાજાધિરાજપરમેશ્વરશ્રીભોજદેવમહીપ્રવર્ધમાનકલ્યાણવિજયરાજ્યે તત્પદત્તપંચમહાશબ્દમહાસામંતશ્રીવિષ્ણુ[રા]મપરિભુજ્યમાકે(ને) લુઅચ્છગિરે શ્રીશાન્ત્યાયત[ન] [સં]નિધે શ્રીકમલદેવાચાર્યશિષ્યેણ શ્રીદેવેન કારા[પિ]તમ્ ઇદમ્ સ્તંભમ્ સંવત્ ૯૧૯ અસ્વ(શ્વ)યુજશુક્લપક્ષચતુર્દશ્યામ્ વૃ(બૃ)હસ્પતિદિને ઉત્તરભાદ્રપદનક્ષત્રે ઇદં સ્તંભં સમાપ્તં ઇતિ ॥ છ ॥ વાજુઆ ગાગાકેન ગોષ્ઠિકભૂતેન ઇદં સ્તંભં ઘટિતમ્ ઇતિ ॥ છ ॥ શકકાલ સપ્તશત્તાનિ ચતુર-સીત્યધિકાનિ” ૭૮૪ । -એપિગ્રાફિયા ઇન્ડિકા (વૉ. ૪, પૃ. ૩૧૦)ની અંગ્રેજી લિપિમાંથી નાગરીમાં.

“इय जयसिंहमुणीसर-विणयेजयकित्तिणा कयमेयं ।
सीलोवएसमालं आराहए लहइ बोधिफलं” ॥११५॥

સંભવ છે કે તે આ જયસિંહસૂરિના શિષ્ય હશે ।

[(૨) बीजुं विवरण]

ધર્મોપદેશમાલાનું બીજું સુવિસ્તૃત વિવરણ ૧૪૪૭૧ શ્લોકપ્રમાણનું છે, તે હર્ષપુરીયગચ્છના હેમચંદ્રસૂરિના પ્રથમ પટ્ટધર વિજયસિંહસૂરિ વિ. સં. ૧૧૯૧માં સિદ્ધરાજજયસિંહના રાજ્ય-સમયમાં રચ્યું હતું । તેની ૪૩૩ તાડપત્રોવાળી પોથી પાટણમાં છે । તેની પ્રાન્ત પ્રશસ્તિ અમ્હે પાટણ જૈનભંડારોની ગ્રન્થસૂચી (ગા. ઓ. સિ. નં. ૭૬ પૃ. ૩૧૧થી ૩૧૩)માં દર્શાવી છે, પીટર્સન રિ. ૫, પૃ. ૮૭થી ૯૦ માં પણ છે ।

તે બીજું વિવરણ, અહીં પ્રકાશિત થતા આ જયસિંહસૂરિના વિવરણનો જ વિસ્તાર છે, પહેલા વિવરણમાં જણાવેલી પ્રાકૃત કથાઓને જ બીજા વિવરણમાં વિસ્તારથી જણાવી છે । બીજા વિવરણની પ્રશસ્તિ(શ્લો. ૨૧)માં, પૂર્વના આ વિવરણનું સ્મરણ આવી રીતે કર્યું છે—

“ધર્મોપદેશમાલાવિવરણમાસીચ્ચિરંતનં તનુકમ્ ।
યત્ તત્ તેન સવિસ્તરમારચિતં રસિકલોકમુદે” ॥

[(૩) त्रीजी विवृति]

બૃહદ્ગચ્છમાં સુપ્રસિદ્ધ વાદી દેવસૂરિની પરંપરામાં મદનચન્દ્રસૂરિના શિષ્ય મુનિદેવસૂરિ થઈ ગયા, જેમણે વિ. સં. ૧૩૨૨માં શાન્તિનાથચરિત રચ્યું હતું, તેમણે આ ધર્મોપદેશમાલાનું સંસ્કૃત કથાઓવાળું ત્રીજું વિવરણ રચ્યું હતું, પાટણમાં તેની તાડપત્રીય પ્રતિ છે. પાટણ-જૈનભંડાર-ગ્રન્થસૂચી(ગા. ઓ. સિ. નં. ૭૬, પૃ. ૧૦૯)માં ઉપદેશમાલાવિવૃત્તિ નામથી સૂચવાયેલ, તે આ જ છે । ત્યાં પ્રારંભમાં કૃષ્ણ ઋષિને ‘સુગૃહીતનામધેય, ભવિક લોકોના શોકને હરનારા’ જણાવ્યા છે, તથા ‘જેમનો તપરૂપી કલ્પવૃક્ષ લબ્ધિરૂપ અવિરલ ફળો વડે ફળ્યો હતો’ તેમ જણાવ્યા છે, તથા ‘તેમના શિષ્ય પ્રથમ વિવરણકારજયસિંહસૂરિનું સ્મરણ કર્યું છે કે જેમનાં શાસ્ત્રરૂપી વૃક્ષનાં અર્થરૂપ પુષ્પોનો સંગ્રહ કરી મેં આ વૃત્તિ રચી છે—

“जयति सुगृहीतनामा कृष्णमुनिर्भविकलोकशोकहरः ।

यस्य तपःकल्पतरुर्लब्धि-फलैरविरलैः फलितः ॥६॥

तस्यान्तरारिविजयी जयसिंहसूरिः, शिष्यो बभूव भववारिधियानपात्रम् ।

तत्प्रेरणानुगुणनित्यगतिप्रवृत्ति, तनोमहयमिमामनुकूललब्धै ॥८॥

शास्त्रद्रुमस्यास्य स सूरिवर्यो यान्यर्थपुष्पाणि पुरा चिकाय ।

तान्येव संगृह्य तनोमि वृत्तिं मालामिवૈતાં प्रतिभागुणेન” ॥૯॥

આ વૃત્તિની લીંબડીના જૈનજ્ઞાનભંડારની નં. ૧૨૯૧ પોથી સં. ૧૪૯૫માં લખાયેલી છે, તેમાં ગ્રં. ૬૬૫૦ જણાવેલ છે ।

બૃહટ્ટિપનિકા નામની પ્રાચીન જૈનગ્રંથસૂચી નં. ૧૭૮માં આવો ઉલ્લેખ પ્રકટ થયો છે— “**ધર્મોપદેશમાલા**વૃત્તિ: ૧૧૯૦ વર્ષે મુનિદેવીયા ૬૮૦૦” । અને આના આધારે પ્રો. વેલણકરે સંકલિત કરેલા ‘**જિનરત્નકોશ**’ (પૂના, ભાણ્ડારકર ઓરિએન્ટલ રિસર્ચ ઇન્સ્ટિટ્યૂટ દ્વારા પ્રકાશિત પૃ. ૧૯૬) વગેરેમાં એની રચના સં. ૧૧૯૦માં સૂચવેલી છે । વાસ્તવિક રીતે આ ગ્રંથખાતે **શાન્તિનાથચરિત** સં. ૧૩૨૨માં રચ્યું હતું, જેનો ઉલ્લેખ અમ્હે **જેસલમેર**-ભાણ્ડાગારીય ગ્રંથસૂચી(ગા. ઓ. સિરીઝ નં. ૨૧)માં, અપ્રસિદ્ધગ્રંથ-ગ્રંથકૃત્પરિચય(પૃ. ૫૨માં) દર્શાવ્યો છે. એ **શાન્તિનાથચરિત**નું સ્મરણ આ વૃત્તિના પ્રારંભમાં હોવાથી અને તેના સંશોધક સમકાલીન પ્રસિદ્ધ **પ્રદ્યુમ્નસૂરિ**નું પણ સ્મરણ હોવાથી આ વૃત્તિની રચના સં. ૧૩૨૨ પછી, સં. ૧૩૨૪ લગભગમાં થઈ હોવી જોઈએ । ઉપર્યુક્ત ઉલ્લેખ આ પ્રમાણે છે—

“શ્રીશાન્તિવૃત્તચૈત્યસ્થપતિર્ધર્મોપદેશમાલાયા: ।

એતાં રચયતિ વૃત્તિં શ્રીમાન્ મુનિદેવમુનિદેવ: ॥૧૦॥

શ્રીદેવાનન્દશિષ્યશ્રીકનકપ્રભશિષ્યરાટ્ ।

શ્રીપ્રદ્યુમ્નશ્ચિરં જીયાત્ પ્રત્યગ્રંથશુદ્ધિકૃત્” ॥૧૧॥

આ મુનિદેવસૂરિના નામમાં રહેલ ‘મુનિ’ પદને ભ્રાન્તિથી વિશેષણ સમજી, **દેવસૂરિ** નામ હોવાનું સૂચન પીટર્સનના રિપોર્ટ ૧, પૃ. ૪માં ભૂલથી કર્યું હતું, તેની નકલ પાછળના અનેક લેખકોએ કરી જણાય છે । વાસ્તવિક રીતે મુનિદેવસૂરિ એવું નામ સમજવું જોઈએ । વિશેષ માટે જુઓ જે. થાં. ગ્રંથસૂચી(અપ્રસિદ્ધ ૦ પૃ. ૫૨-૫૩), તથા **પાટણ**જૈનમાં. ગ્રંથસૂચી (પૃ. ૧૦૯-૧૧૦), અને ‘**કળહ(કૃષ્ણ)** મુનિ’ નામનો અમ્હારો પૂર્વોક્ત લેખ ।

[આધારભૂત ઉપયુક્ત પુસ્તિકાઓનો પરિચય ।]

ધર્મોપદેશમાલાની **જયસિંહસૂરિ**ના વિવરણ સાથેની નીચે જણાવેલી ૪ પ્રાચીન પોથીઓનો ઉપયોગ અમ્હે આ ગ્રંથના સંશોધન-સમ્પાદનમાં કર્યો છે, પાઠાન્તરો દર્શાવતાં ત્યાં ત્યાં હ., ક., જ., પ. એવી સંજ્ઞાઓથી સૂચવી છે, તેનો પરિચય અહીં આપવામાં આવે છે—

[૧] હ. આ સંજ્ઞાથી સૂચવેલી પોથી **હંસવિજયજી** મુનિરાજના શાસ્ત્રસંગ્રહની, **વડોદરા**ના આત્મારામજી જૈનજ્ઞાનમન્દિરમાંની છે. તે **તાડપત્રીય પોથી** ૧૦૭ પત્રની, અંતમાં થોડી અપૂર્ણ છે. પ્રકાશિત પૃ. ૨૧૨માં સૂચવેલા ભાગ સુધીની છે, પડીમાત્રામાં મનોહર મધ્યમ અક્ષરોમાં લખાયેલી થોડી અશુદ્ધ છે, કિનારો પર કેટલેક સ્થળે સુધારેલ છે । ૧૦૩ પત્રની બીજી બાજુ, તથા ૧૦૪ પત્રની પહેલી બાજુના અક્ષરો ઘસાઈ ઝાંઝા પડી ગયા હોઈ કષ્ટથી વંચાય તેવા છે.

લંબાઈ એક હાથપ્રમાણ, અને પહોળાઈ ૩ આંગળપ્રમાણ $1\frac{1}{2} \times 2\frac{1}{2}$ ઇંચ પ્રમાણના પ્રત્યેક તાડપત્રમાં બંને બાજુની મઝી પ્રાય: ૧૬ સોળ પંક્તિયો છે, પ્રત્યેક પંક્તિમાં પ્રાય: ૧૦૮ અક્ષરોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે । આ પુસ્તિકાનો અંત ભાગ અપૂર્ણ હોવાથી, પ્રશસ્તિ વગેરે ભાગ ન હોવાથી, પોથી લખાયાનો નિશ્ચિત સંવત્ વગેરે સૂચવી શકાય તેમ નથી, અનુમાનથી તે તેરમી અથવા ચૌદમી સદીમાં લખાણની ધારવામાં આવે છે । આ પોથી, સંપાદનમાં મુખ્યત્વે આધારભૂત થઈ છે, તેના પ્રથમ પત્રની પ્રતિકૃતિ(ફોટો) કરાવી અહીં પ્રારંભમાં દર્શાવવામાં આવેલ છે ।

[૨] ક. આ સંજ્ઞાથી સૂચવેલી પોથી, પવર્તક મુનિરાજ શ્રીકાન્તિવિજયજીના શાસ્ત્ર-સંગ્રહની, **વડોદરાના જૈનજ્ઞાનમંદિરની** છે । તે $12'' \times 8\frac{1}{2}''$ ઇંચ લંબાઈ, પહોળાઈવાળા કાગળો પર લખાણની છે, છતાં **સોમસુન્દરસૂરિ**ના સમયમાં-પન્નરમી સદીમાં લખાણની પ્રાચીન જણાય છે. તેના પ્રથમ પત્ર ઉપર લાલ શ્યાહીથી કરેલું નન્દ્યાવર્તનું માંગલિક ચિહ્ન છે, અને પ્રત્યેક પત્રમાં પહેલી બાજુ મધ્યમાં ૧ લાલ ચન્દ્રાકાર તિલક, અને બીજી બાજુ ૩ લાલ તિલકોની નિશાની છે । લખાવનારે આ પહેલાં અનેક ગ્રંથો આવી રીતે એક જ લેખકદ્વારા લખાવ્યા હશે, તેમ સૂચવતી આ પોથીમાં ચાલુ પત્ર-સંખ્યા ૧૩૬૮થી ૧૪૪૭ જણાવવામાં આવી છે, તથા આ ગ્રંથ પૂરતી જૂદી પત્ર-સંખ્યા ૧થી ૮૦ જણાવેલ છે, જમણી બાજુ તાડપત્રીય પોથી પ્રમાણે પ્રાચીન લિપિમાં સાંકેતિક અક્ષરોમાં પણ તેનું સૂચન છે, પડીમાત્રામાં મનોહર અક્ષરોમાં શુદ્ધાશુદ્ધ લખાણની આ પોથીમાં પ્રત્યેક પત્રમાં, બંને બાજુની મઝીને ૩૨ પંક્તિયો, અને પ્રત્યેક પંક્તિમાં પ્રાય: ૭૨ અક્ષરોનો સમાવેશ કરેલો છે । તેના છેલ્લા પત્રની પ્રતિકૃતિ(ફોટો) કરાવી અહીં દર્શાવેલ છે ।

[૩] જ. આ સંજ્ઞાવાળી પોથી, શ્રીજિનવિજયજી દ્વારા **જેસલમેર**થી આવેલી છે, તે કાગળો પર સ્થૂલ અક્ષરોમાં લખાયેલી છે । લંબાઈ એક વેંત અને સાત આંગળ, તથા પહોળાઈ સાત આંગળ, ઇંચ 13×5 પત્ર-સંખ્યા ૧૪૩ છે । વધારે અશુદ્ધ છે । તેના પ્રત્યેક પત્રમાં બંને બાજુની મઝી ૨૬ પંક્તિયો છે, પ્રત્યેક પંક્તિમાં પ્રાય: ૪૮ અક્ષરો છે । શ્યાહીમાં ગુંદર વધારે હોવાથી તેનાં પાનાં એક બીજા સાથે ચોંટી જાય છે, બહુ સંભાળથી તેનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે. તેનાં ૯૧ પત્રો જ પ્રથમ મઝ્યાં હતાં, ગ્રંથની પ્રકાશનની સમાપ્તિના સમયે બાકીનાં પાનાં પણ જોવા મળ્યાં હતાં । પોથીના અંતમાં જૂદી જણાતી લિપિમાં લખવાનો સંવત્ ૧૬૭૭ વગેરે જણાવનારી અશુદ્ધ પંક્તિ, પૃ. ૨૩૦ની ટિપ્પણીમાં અમ્હે પ્રકટ કરી છે । જેસલમેર-(મારવાડ)ના ભંડારોની વર્ણનાત્મક ગ્રંથ-સૂચી [ગા. ઓ. સિરીઝ્ નં. ૨૧, પૃ. ૧૩, ૫૩]માં અમ્હે આ પોથીને ત્યાંના તપાગચ્છના ઉપાશ્રયના ભંડારમાં રહેલી જણાવી છે ।

[૪] પ. આ સંજ્ઞા અમ્હે **પુણ્યપત્તન(પૂના)**ના ભાંડારકર ઓરિએન્ટલ રિસર્ચ ઇન્સ્ટિટ્યૂટની

પોથી માટે સૂચવેલ છે । પ્રારંભનાં ૨ પત્ર વિનાની પત્ર ૩થી ૯૯ વાઢી કાગઢો પર લખાયેલી તે પોથી બહુ અશુદ્ધ હોવાથી અને શ્રીજિનવિજયજી પાસે ત્યાંથી માગણી આવવાથી જલ્દી પાછી મોકલાવી આપી હતી, ંથી તે બહુ ઉપયોગી થઈ નથી ।

[૫] આ ઉપરાન્ત, ધર્મોપદેશમાલાના સં. ૧૧૯૧માં વિજયસિંહસૂરિએ રચેલ વિસ્તૃત પ્રાકૃત કથાઓવાઢા ૧૪૪૭૧ શ્લોકપ્રમાણવાઢા બીજા વિવરણની આધુનિક લખાયેલી અશુદ્ધ પોથીનો પળ આમાં પ્રસંગાનુસાર ઉપયોગ કર્યો છે, તે ૨૯૯ પત્રવાઢી પોથી, વડોદરાની જૈનજ્ઞાનમંદિરની, મુનિરાજ શ્રીહંસવિજયજીના શાસ્ત્રસંગ્રહની નં. ૬૧૧ છે ।

[૬] ધર્મોપદેશમાલાની મુનિદેવસૂરિએ સં. ૧૩૨૪ લગભગમાં રચેલી સંસ્કૃત કથાવાઢી ત્રીજી વૃત્તિનો પળ આ સંપાદનમાં પ્રસંગાનુસાર ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે । ગ્રં. ૭૨૨૦ સૂચવેલી તે પોથી, મુનિરાજ શ્રીહંસવિજયજીના ઉપદેશથી સં. ૧૯૬૬માં પાટળમાં લખાયેલી છે, સ્થૂલ મનોહર લિપિમાં પરન્તુ અશુદ્ધ લખાેલી ૨૪૭ પત્રોવાઢી આ પોથી પળ ઉપર જળાવેલા તેમના સંગ્રહની નં. ૪૯૬ છે ।

આભાર-પ્રદર્શન

ક્રમાંક ૧, ૨, ૫, ૬ પોથીઓ લાંબા સમય સુધી ઉપયોગ કરવા આપવા માટે વિદ્વદ્વય મુનિરાજ શ્રીપુણ્યવિજયજીનો, અને મુનિરાજ રમણિકવિજયજીનો, તથા ક્રમાંક ૩, ૪ પોથીઓ માટે આચાર્ય શ્રીજિનવિજયજીનો, અને તે તે સંસ્થાના વ્યવસ્થાપકોનો પળ હું અન્તઃકરણથી આભાર માનું છું ।

ઉપર્યુક્ત હ. લિ. પ્રતિયો ઉપરાન્ત આવશ્યકસૂત્ર (જિનદાસગણિ મહત્તરની ચૂર્ણિ, હરિભદ્રસૂરિની અને મલયગિરિની વૃત્તિ સાથે), તથા વિશેષાવશ્યકભાષ્ય (મલધારી હેમચન્દ્રસૂરિની વૃત્તિ સાથે), નન્દીસૂત્ર (ચૂર્ણિ અને વૃત્તિયો સાથે), ઉત્તરાધ્યયનસૂત્ર (ચૂર્ણિ અને વૃત્તિયો સાથે), જ્ઞાતાધ્યયન (વૃત્તિ સાથે), ધર્મદાસગણિની ઉપદેશમાલા (સિદ્ધર્ષિ વગેરેની વૃત્તિયો સાથે), હરિભદ્રસૂરિનો ઉપદેશપદ ગ્રન્થ (વૃત્તિયો સાથે) વગેરે સમ્બન્ધ ધરાવતા પ્રસિદ્ધ સિદ્ધાન્તાદિ ગ્રન્થોનો ઉપયોગ પળ મેં આ ગ્રન્થના સંશોધનમાં, વિશેષ શુદ્ધિ માટે, પાઠાન્તરાદિ-નિરીક્ષણ માટે, કથાનકોની તુલના કરવા માટે, તથા ભાષારચનાદિવિચારણા માટે પ્રસંગાનુસાર કર્યો છે, તે કૃતજ્ઞતાથી સહજ જળાવું છું ।

આચાર્ય શ્રીજિનવિજયજીએ આ ગ્રન્થના સંશોધનમાં ધૈર્ય રાખી પહેલેથી છેલ્લે સુધી નિરીક્ષણ કર્યું છે, અને પ્રસન્નજ્ઞાનુસાર સૂચનો કર્યા છે, તથા વિદ્વદ્વય મુનિરાજ શ્રીપુણ્ય-વિજયજીએ, અને પ્રસિદ્ધ પં. બેચરભાઈ આદિએ આ ગ્રન્થનો પ્રકાશિત કેટલોક ભાગ અવકાશ

પ્રમાણે તપાસી કેટલીક સૂચના કરી હતી, તથા પાઠાન્તરો મેઝવવામાં મિ. મહાદેવ અનંત જોશીએ સહાયતા કરી હતી, તે સર્વનો હું અહીં આભાર માનું છું ।

ઉપસંહાર

આ ગ્રન્થના સમ્પાદનમાં એવી રીતે અનેક પ્રકારે યથામતિ શક્ય પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો છે, બનતી સાવધાનતાથી સંશોધન કરવામાં આવ્યું છે, મુદ્રણાલય આદિના કારણથી કોઈ સ્ખલના રહી ગઈ હોય, તો તે ક્ષન્તવ્ય ગણી વિદ્વજ્જનો સુધારી પઠન-પાઠનાદિ કરશે, અને અમ્હને સૂચવવા કૃપા કરશે, એવી આશા છે !

વિક્રમસંવત્ ૨૦૦૫
માઘશુક્લપંચમી, ગુરુ
વટપદ્ર

વિદ્વદ્નુચર
લાલચન્દ્ર ભગવાન્ ગાન્ધી ।

સંપાદકીય^૧

પૂર્વના મહાપુરુષોએ આગમગ્રંથો વગેરેમાંથી ઉદ્ધૃત કરીને આપણા જેવા પ્રાથમિક-કક્ષાના સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકા એમ ચતુર્વિધ સંઘના ઉપકારાર્થે કેટલાક સામાન્ય ઉપદેશાત્મક પ્રકરણગ્રંથોની રચના કરેલ છે, તેમાંનો પ્રસ્તુત ‘ધર્મોપદેશમાલા’ પ્રકરણ પણ એક મુખ્ય ગ્રંથ છે.

એ પ્રકારનાં પ્રકરણોમાં સૌથી મુખ્ય અને સૌથી પ્રાચીન પ્રકરણગ્રંથ પૂજ્ય ધર્મદાસગણીનો બનાવેલો ‘ઉપદેશમાલા’ ગ્રંથ છે. જેની મૂળ ૫૪૧ પ્રાકૃત ગાથાઓ છે. બહુ જ પ્રાચીન સમયથી લઈને વર્તમાન સમય સુધીમાં, એ પ્રકરણનું પઠન-ગુણન જૈન શ્રદ્ધાળુ ચતુર્વિધ સંઘમાં વ્યાપકરૂપે થતું આવ્યું છે. શ્વેતાંબર સંઘના સર્વ પ્રાચીન સંપ્રદાયોમાં એ પ્રકરણગ્રંથની વિશિષ્ટ પ્રકારની પ્રતિષ્ઠા મનાતી આવી છે અને આગમિક ગ્રંથોના જેટલી જ શ્રદ્ધાથી એનો સ્વાધ્યાય કરવાનો પ્રચાર ચાલ્યો આવ્યો છે.

એ ‘ઉપદેશમાલા’ ગ્રંથની આવી સુપ્રસિદ્ધિ અને સમાદરતા જોઈ એના અનુકરણરૂપે એ પછીના અન્ય અન્ય આચાર્યભગવંતોએ પણ એ શૈલીના અને એ જ પ્રકારના કેટલાય નવા નવા ઉપદેશાત્મક પ્રકરણગ્રંથોની રચના કરેલ છે, જેમાં પરમપૂજ્ય આચાર્યભગવંત શ્રીહરિ-ભદ્રસૂરિમહારાજનું ‘ઉપદેશપદપ્રકરણ’ પરમપૂજ્ય આચાર્યભગવંત, જયસિંહસૂરિ-મહારાજની પ્રસ્તુત ‘ધર્મોપદેશમાલા’, પરમપૂજ્ય આચાર્યભગવંત શ્રીમલધારી હેમચંદ્રસૂરિ-મહારાજના ‘પુષ્પમાલા’ આદિ અનેક કૃતિઓ ગણવી શકાય તેમ છે.

^૨પરમપૂજ્ય આચાર્યભગવંત જયસિંહસૂરિમહારાજની આ કૃતિ મુખ્યપણે ધર્મદાસ-

૧. પ્રસ્તુત સંપાદકીય લખાણમાં ધર્મોપદેશમાલા-પ્રાસ્તવિકવક્તવ્ય, પાઈઅભાસાઓ અને સાહિત્ય અને જૈનસાહિત્યનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ આ કૃતિઓના આધારે કેટલીક વિગતો સાભાર ઉદ્ધૃત કરીને લેવામાં આવેલ છે.
૨. કૃષ્ણઋષિના શિષ્ય જયસિંહસૂરિએ ‘ધર્મોવએસમાલા’ વિ. સં. ૮૧૩-૮૧૫માં ૧૦૪ ગાથામાં રચી છે. એની સ્વોપજ્ઞ પાઈયવૃત્તિમાં અનેક કથાઓ પાઈયમાં અપાઈ છે.

ગણિની ‘ઉપદેશમાલા’ના અનુકરણરૂપે જ બનાવી છે, એ એની રચના જોતાં સ્પષ્ટ જણાય છે. કારણ કે એમાં સૂચવેલા ઉપદેશો અને તેમની પુષ્ટિ માટે ઉલ્લેખેલાં કથાનકોનો મોટો ભાગ, એ ઉપદેશમાલાના જ આધારે ગ્રથિત કરવામાં આવ્યો છે. ઉપદેશમાલાની ઉપદેશાત્મક ઉક્તિઓ વધારે વિસ્તૃત અને વધારે વૈવિધ્ય ભરેલી છે, ત્યારે પ્રસ્તુત ધર્મોપદેશમાલાની રચના સંક્ષિપ્ત અને સૂચનાત્મકરૂપ છે ગ્રંથકારશ્રીએ ૯૮ ગાથાના આ લઘુપ્રકરણમાં ભિન્ન ભિન્ન ઉપદેશોની સૂચક ૧૫૮ જેટલી કથાઓની નામાવલિ ગ્રથિત કરી દીધેલી છે ત્યારે ધર્મદાસગણિની ઉપદેશમાલા જે ૫૪૧ ગાથા જેટલી બૃહત્ કૃતિ છે, તેમાં લગભગ ૭૦ જેટલી જ કથાઓનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

ગ્રંથકારે પોતાની પ્રસ્તુત નૂતન કૃતિની રચના કરવા પૂર્વે, પૂ. ધર્મદાસગણિની ‘ઉપદેશમાલા’ ઉપર વિસ્તૃત વિવરણ કર્યું હતું, જેનો ઉલ્લેખ અનેક ઠેકાણે પ્રસ્તુત ગ્રંથમાં

ધર્મદાસગણિની ઉવએસમાલામાં લગભગ ૭૦ કથાનો નિર્દેશ છે, જ્યારે એના અનુકરણરૂપ અને આશરે એકપંચમાંશ જેવડી ધમ્મોવએસમાલામાં ૧૫૮ કથાનું સૂચન છે. વિ. સં. ૯૧૫માં ૫૭૭૮ શ્લોક જેવડા સ્વોપજીવિવરણમાં કેટલા અવતરણો છે. (પૃ....માં વંદિકાચાર્યની કોઈ કૃતિમાંથી સં. અવતરણ આપ્યું છે.)

આ વિવરણ સામાજિક, સાંસ્કૃતિક ઐતિહાસિક, વ્યવહારિક, ધાર્મિક ઇત્યાદિ અનેક દૃષ્ટિએ ઉપયોગી છે (પૃ.....માં રાધાવેદનો, પૃ.....માં કંબલરયણનો પૃ.....માં યંત્રમય કપોતનો નિર્દેશ છે.) આમાં જ.મ.માં સુભાષિતો છે વિવરણગત કથાઓમાં પદ્યની સાથે સાથે ગદ્ય પણ છે. (વિવરણ પૃ.....માંની ગામડિયાની કથા ‘મૂરખો’ નામની લોકવાર્તા સાથે સરખાવવા જેવી છે. આ કથામાં ‘જોહર’ શબ્દ ‘જુહાર’ના અર્થમાં વપરાયો છે.

વિવરણના અંતમાં મહાવીરસ્વામીના ૧૧ ગણધરો અને જંબૂસ્વામીથી માંડીને દેવવાચક સુધીના ૨૪ શ્રુતસ્થવિરોનું સંકીર્તન છે, અને ત્યારબાદ ગુરુપરંપરા દર્શાવતી ૩૧ પદ્યની પ્રશસ્તિ જ.મ.માં છે. [પાઈઅભાસાઓ નવી આવૃત્તિ પૃ. ૯૬-૯૭]

૩. સં. ૯૧૩-૯૧૫માં કૃષ્ણાર્ષિ શિષ્ય જયસિંહસૂરિએ નાગોરમાં ઉક્ત ભોજના રાજ્યમાં (ઉપદેશમાલાવિવરણ અને) પ્રાકૃત ધર્મોપદેશમાલાવૃત્તિ રચી (ઉ (? ધર્મો)પદેશમાલા લઘુવૃત્તિ પ્રાકૃત કૃષ્ણાર્ષિ શિષ્ય જયસિંહસૂરિકૃતા ૯૧૩ વર્ષે અને ધર્મોપદેશમાલા લઘુવૃત્તિ ૯૧૫માં વર્ષે જયસિંહીયા’ એય બૃહત્ ટિપ્પનિકામાં જણાવ્યું છે. તેની પ્રશસ્તિમાં એમ છે કે :-

સંવચ્છરાણ તા(નાહિવસર્ણિ પળ્લરસવાસઅહિર્ણિ ભદ્વયપંચમિ બુહવારે સાઈરક્ષમ્મિ સિરિ ભોજદેવરાજ્યે પવટ્ટમાણંમિ જળમણાણંદે નાગરરજિણાયતણે સમાણિયં વિવરણં એયં (કા-કી, ૨ નં. ૩૮૨ કો વડો.નં ૧૮૮ ભોજદેવ કનોજનો પ્રતિહારવંશી રાજા રાજશેખર કવિના દાદા આ ભોજદેવનો રાજકવિ હતો.) [જૈ.સં.સા.ઈ. નવી આવૃત્તિ પૃ. ૧૨૪ પે. ૨૪૩]

કરવામાં આવ્યો છે અને જે જે કથા ઉપદેશમાલાવિવરણ ગ્રંથમાં તેમણે વિસ્તૃતરૂપે ગ્રથિત કરી છે તેની પુનરુક્તિ આ વિવરણમાં ન કરતાં તે વિવરણમાંથી જ તે તે કથાઓ જાણી લેવાની ભલામણ કરી છે.

ધર્મોપદેશમાલાપ્રકરણ ઉપર અન્ય વૃત્તિઓ :-

૪ ‘ધમ્મોવએસમાલા’ ઉપર પરમપૂજ્ય વિજયસિંહસૂરિમહારાજે વિ. સં. ૧૧૮૧માં આ વિવરણને આધારે ૧૪૪૭૧ શ્લોકપ્રમાણ વિસ્તૃત વિવરણ પાઈયમાં રચ્યું છે.

૫ ‘ધમ્મોવએસમાલા’ ઉપર પરમપૂજ્ય મુનિદેવસૂરિમહારાજે વિ. સં. ૧૩૨૨માં વૃત્તિ રચેલ છે.

ધર્મોપદેશમાલા વિવરણકારની અન્ય કૃતિ :-

પરમપૂજ્ય જયસિંહસૂરિકૃત વિવરણની પ્રશસ્તિ (પૃ. ૩૦૮)માં આ સૂરિએ ‘નેમિચરિય’ નામની પોતાની કૃતિનો ઉલ્લેખ કર્યો છે. (આ કૃતિ લગભગ ૧૨૦૦૦ શ્લોક પ્રમાણે હશે) આ વિવરણમાં જે દુમ્મણિચરિય અને દ્વિમુનિચરિત્રની કેટલીક વાર ભલામણ કરાઈ છે તે કૃતિ શું આ વિવરણકારની છે અને પ્રસ્તાવના (પૃ. ૨૫માં) સૂચવ્યા મુજબ શું એ પ્રાકૃતમાં છે ? [પાઈયભાસાઓ નવી આવૃત્તિ પૃ. ૮૭]

ગ્રંથકાર કહે છે કે—જ્યાં સુધી આ જગતમાં દ્વીપ, સમુદ્ર, કુલપર્વત, ચન્દ્ર, સૂર્ય અને સ્વર્ગના દેવો વિદ્યમાન રહે ત્યાં સુધી આ વિવરણ પણ ‘નેમિચરિત’ની જેમ પ્રસાર પામતું રહે.

[પ્રસ્તુત ગ્રંથ પ્રશસ્તિ ગાથા ૨૭, પૃ. ૩૦૮]

પ્રથમાવૃત્તિ અંગે :-

પ્રસ્તુત ‘ધમ્મોવએસમાલા’ ગ્રંથની પ્રથમાવૃત્તિ ભારતીયવિદ્યાભવનના સુપ્રસિદ્ધ આચાર્ય શ્રીજિનવિજયજીની પ્રેરણાથી પ્રાચ્યવિદ્યામંદિર—વડોદરાના પંડિત શ્રી લાલચન્દ્ર ભગવાનદાસ ગાંધીએ સંપાદિત કરીને તૈયાર કરેલ તે પ્રથમાવૃત્તિ વિ. સં. ૨૦૦૫, ઈ. સ.

૪. મલધારી હેમચંદ્રસૂરિના ત્રણ પટ્ટધરો હતા (૧) વિજયસિંહસૂરિ, (૨) શ્રીચંદ્રસૂરિ અને (૩) વિબુધચંદ્રસૂરિ વિજયસિંહસૂરિએ સં. ૧૧૮૧માં માઘ વદ ઉને દિને ૧૪૪૭૧ શ્લોકપ્રમાણ ધર્મોપદેશમાલાવિવરણ સિદ્ધરાજના રાજ્યમાં સમાપ્ત કર્યું. મૂલવિવરણ પ્રાચીન સંક્ષિપ્ત હતું, તે આ સૂરિએ વિસ્તાર્યું તેમાં તેમના ગુરુભાઈ અભયકુમાર ગણિએ સહાયતા કરી હતી, અને તેનું શોધન તત્કાલીન સમીપવર્તી સર્વ મુનીશ્વરોએ કર્યું હતું. (પી. ૫, ૮૭) [જૈ.સા.સં.ઈ. નવી અવૃત્તિ પૃ. ૧૭૨, પે. ૩૫]

૫. વાદિદેવસૂરિવંશે મદનચંદ્રસૂરિ શિષ્ય મુનિદેવસૂરિએ (કૃષ્ણાર્ષિ શિષ્ય જયસિંહસૂરિકૃત) ધર્મોપદેશમાલા પર વૃત્તિ રચેલ છે કે જે પણ ઉક્ત પ્રદ્યુમ્નસૂરિએ સંશોધી છે.

[જૈ.સા.સં.ઈ. નવી આવૃત્તિ પૃ. ૨૭૩, પે. ૫૮૪]

૧૯૪૮માં સિંઘી જૈન શાસ્ત્રવિદ્યાપીઠ—ભારતીય વિદ્યાભવન—મુંબઈથી પ્રકાશિત થયેલ છે. એ પ્રથમાવૃત્તિના આધારે આ ‘ધમ્મોવએસમાલા’ વિવરણ ગ્રંથની નવી આવૃત્તિ તૈયાર કરવામાં આવેલ છે. તેથી આ ગ્રંથ પ્રકાશનનો સર્વ શ્રેય: તેમના ફાળે જાય છે.

નવીનસંસ્કરણ અંગે :-

પ્રસ્તુત ‘ધમ્મોવએસમાલા’ ગ્રંથની પ્રથમાવૃત્તિ અપ્રાપ્યપ્રાય: બનતાં પૂર્વના મહાપુરુષો રચિત આ ગ્રંથનો વારસો આગળ જળવાઈ રહે, એ ભાવનાથી આ નવીનસંસ્કરણ તૈયાર કરવામાં આવેલ છે. આ નવીનસંસ્કરણમાં શુદ્ધિપત્રકમાંથી શુદ્ધિકરણ કરેલ છે. ^૬ઉદ્ધરણના સ્થાનો ઉપલબ્ધ સામગ્રીના આધારે જે જે સ્થાનો મળ્યા છે તે તે નોંધેલ છે, આ સિવાય પ્રસ્તુત ગ્રંથમાં જે જે તાત્ત્વિક શ્લોકો છે તે બોલ ફોન્ટમાં લીધેલ છે તેમજ શકે કરેલ નેમિનાથ પરમાત્માની સંવેગસાર સ્તવના (પૃ. ૨૭), રાજિમતીની ભાવના (પૃ. ૨૮), ભરતચક્રવર્તીની ભાવના (પૃ. ૪૦-૪૧), ધર્મ, અધર્મનું ફળ (પૃ. ૫૩) મનુષ્યભવ આદિની દુર્લભતા (પૃ. ૮૮), વર્ધમાનસ્વામીની કૃતપુણ્ય આદિને ધર્મકથા (પૃ. ૧૨૯-૧૩૩), દેવ દ્વારા નંદિષેષ મુનિની સ્તુતિ (પૃ. ૧૫૬), કેશીસ્વામી અને ગૌતમગણધરનું વર્ણન (પૃ. ૧૮૧), કેશીસ્વામી અને ગૌતમગણધરની ઉત્તરાધ્યયન સૂત્ર આધારિત તત્ત્વચર્યા (પૃ. ૧૮૨), ઓંકારમંત્રાક્ષર દ્વારા પરમેશ્વરનું ધ્યાન (પૃ. ૨૪૧), ‘જયસદ્ધકુસુમમાલા’ દ્વારા સિદ્ધાયતનમાં ચોવીસ તીર્થકરોની સ્તવના (પૃ. ૨૬૦-૨૬૨), વગેરે વિષયો બોલ ફોન્ટમાં લીધેલ છે.^૭ પરિશિષ્ટો ૧થી ૧૨ નવા તૈયાર કરેલ છે. પ્રસ્તાવના અને વિષયાનુક્રમમાં પૃષ્ઠનંબર નવીનસંસ્કરણ પ્રમાણે આપેલ છે.

પ્રસ્તુત ‘ધર્મોપદેશમાલાવિવરણ’ ગ્રંથની પ્રથમાવૃત્તિમાંથી જિનવિજયમુનિનું પ્રાસ્તાવિક વક્તવ્ય તથા પંડિત શ્રી લાલચન્દ્ર ભગવાનભાઈ ગાંધીની પ્રસ્તાવના આ નવીનસંસ્કરણમાં આપેલ છે અને તે પ્રસ્તાવનામાં ગ્રંથની વિશિષ્ટતા, ગ્રંથકાર, વિવરણકાર પરમપૂજ્યજયસિંહાચાર્યનો પરિચય, ધર્મોપદેશમાલાના અન્ય વિવરણો, આધારભૂત ઉપર્યુક્ત પુસ્તિકાઓનો પરિચય વગેરે વિસ્તૃત લખાણ આપેલ હોવાથી તે અંગે વિશેષ લખવાનો પ્રયત્ન કરેલ નથી.

ઉપકારસ્મરણ :-

પ્રસ્તુત ‘ધર્મોપદેશમાલા’ પ્રકરણગ્રંથ ઉપદેશાત્મક પ્રાચીન ગ્રંથ હોવાથી આ ગ્રંથની

૬. શાસ્ત્રસંદેશમાલાથી પ્રકાશિત થયેલ અકારાદિકમના પુસ્તકોમાંથી પણ કેટલાક ઉદ્ધરણ સ્થાનો નોંધેલ છે.

૭. પ્રથમાવૃત્તિમાં પરિશિષ્ટો બે તૈયાર કરેલા છે, આ નવીનસંસ્કરણમાં અમે બાર પરિશિષ્ટો નવા તૈયાર કરેલા છે.

પ્રથમાવૃત્તિ અપ્રાપ્યપ્રાયઃ હોવાથી પરમપૂજ્ય પંન્યાસપ્રવર શ્રીવજ્રસેનવિજયમહારાજની શુભ પ્રેરણાથી આ ગ્રંથની નવીનસંસ્કરણ તૈયાર કરેલ છે તથા વર્ધમાનતપોનિધિ, સ્વાધ્યાય પ્રેમી પૂજ્ય ગણિવર્યશ્રી નયભદ્રવિજયમહારાજે પ્રસ્તુત ગ્રંથપ્રકાશનના કાર્યમાં આર્થિક સહયોગ આપવા માટે રાજપુર-ડીસા શ્રીસંઘને પ્રેરણા કરેલ અને તેઓશ્રીની શુભપ્રેરણાને ઝીલીને રાજપુર-ડીસા શ્રી સંઘ આ ગ્રંથ પ્રકાશનનો સંપૂર્ણ લાભ લીધેલ છે. પ્રસ્તુત ગ્રંથ પ્રકાશનના સોનેરી અવસરે બંને પૂજ્યોનું કૃતજ્ઞભાવે સ્મરણ કરું છું તથા મારી શ્રુતોપાસનામાં સહાયક બનનાર, સૌ કોઈનું કૃતજ્ઞતભાવે સ્મરણ કરું છું.

નાદુરસ્ત રહેલી તબીયતમાં પણ સ્વ-સ્વાધ્યાયના અંગરૂપ શ્રુતોપાસનારૂપે આ ગ્રંથના નવીનસંસ્કરણના સંપાદન કાર્યમાં શક્ય શુદ્ધિકરણ કરવા માટે પૂરતી કાળજી લીધી છે. આમ છતાં દૃષ્ટિદોષથી કે અનાભોગાદિથી જે ક્ષતિઓ રહી હોય તે વિદ્વજ્જનો સુધારીને વાંચે એવી ખાસ ભાલમણ કરું છું. પરિશિષ્ટો જે તૈયાર કર્યા છે તે કમ્પ્યુટર પદ્ધતિથી કર્યા છે, તેથી તેમાં કમ અંગે આધું-પાછું જણાય તો તે મુજબ સુધારીને વાંચવા ખાસ સૂચન કરું છું.

ગ્રંથસંપાદન - સંશોધનકાર્યમાં અનાભોગથી કે દૃષ્ટિદોષથી જે કોઈ સ્ખલના રહેવા પામી હોય તે બદલ ત્રિવિધે ત્રિવિધે મિચ્છા મિ દુક્કડં માંગુ છું.

પ્રાંતે અંતરની એ જ શુભભાવના વ્યક્ત કરું છું કે પૂર્વના મહાપુરુષો રચિત આવા ઉત્તમ ઉપદેશાત્મક ગ્રંથના વાચન, મનન, નિદિધ્યાસન દ્વારા આત્માનું મૂળ સ્વરૂપ અસંગભાવની પ્રાપ્તિ, અપૂર્વકરણ, તાત્ત્વિક સંન્યાસયોગ, પ્રાતિભજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ, ક્ષપકશ્રેણિ આરોહણ, કેવલજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ, યોગનિરોધ, શૈલેશી અવસ્થા દ્વારા અયોગી બની હું અને સૌ કોઈ લઘુકર્મી ભવ્યાત્માઓ સિદ્ધાવસ્થાને પામી સાદિ અનંતકાળ સુધી નિજી શુદ્ધસત્તામાં વિહરનારા બનીએ એ જ શુભકામના....!!

શિવમસ્તુ સર્વજગતઃ

એફ-૨, જેઠાભાઈ પાર્ક,

નારાયણનગર રોડ,

પાલડી, અમદાવાદ-૭

ફાગણ સુદ-૧૫, વિ.સં. ૨૦૬૬,

રવિવાર, તા. ૨૮-૨-૨૦૧૦.

— સા. ચંદનબાલાશ્રી

વિષયાનુક્રમણિકા

વિષય:	પૃષ્ઠક્રમાંક:
પ્રકાશકીય	૭-૮
‘ધર્મોપદેશમાલાવિવરણ’ એક ઉપદેશાત્મકગ્રંથ !!	૮-૧૦
ધર્મોપદેશમાલા-પ્રાસ્તાવિક વક્તવ્ય	૧૧-૧૫
પ્રસ્તાવના	૧૮-૪૫
સંપાદકીય	૪૬-૫૦
વિષયાનિક્રમણિકા	૫૧-૫૫
ઊદ્ધરણસ્થાનસંક્રેતસૂચિ:	૫૬
ગાથાયામ્	વિષયા:
૧-૨ મઙ્ગલમ્, અભિધેયપ્રદર્શનમ્	૩
૩ દાનધર્મોપદેશ:	૪-૫
દાને ધનસાર્થવાહકથા [૧]	૫-૭
૪ શીલધર્મોપદેશ:	૯
શીલે રાજીમતીકથા [૨]	૧૦-૩૦
૫ શીલમર્યાદારક્ષોપદેશ:	૩૦
૬ તપોધર્મોપદેશ:	૩૧
તપ:પ્રભાવે દૃઢપ્રહારિકથા [૩]	૩૧-૩૩
૭ ભાવધર્મોપદેશ:	૩૩
ભાવે ઇલાપુત્રકથા [૪]	૩૪-૩૮
ભાવે ભરતચક્રવર્તિકથા [૫]	૩૮-૪૨
ભાવે મરુદેવીકથા [૬]	૪૨
૮ જિનવચનસ્ય યથાસ્થિતપ્રરૂપણં કર્તવ્યમ્	૪૩
તત્ર મહર્ષિ કાલકસૂરિકથા [૭]	૪૩-૪૫
૯ કાર્યાકાર્યવિવેકેઽસમર્થો રાગી	૪૫
રાજમહિલારક્તમાથુરવણિક્કથા [૮]	૪૫-૫૭
૧૦ ધર્મોપદેશકગુરુણાં વિનયોપદેશ:	૫૭
ગુરુવિનયે પુષ્પચૂલાકથા [૯]	૫૭-૬૪
ગાથાયામ્	વિષયા:
૧૧-૧૨ મહિલાદોષવર્ણનમ્	૬૪
તત્ર નૂપુરપણ્ડિતા-રાજપત્ની	
કથા [૧૦-૧૧]	૬૫-૭૩
૧૩ આત્મદમનોપદેશ:	૭૩
તત્ર સિદ્ધકથા [૧૨]	૭૩-૭૪
૧૪ ભાવાનુરૂપં ફલમ્	૭૪
તત્ર સામ્બ-પાલકકથા [૧૩]	૭૫
૧૫ પ્રવચનોત્તરિકર્તવ્યોપદેશ:	૭૬
તત્ર સુભદ્રાકથા [૧૪]	૭૬-૭૯
૧૬ અર્થસ્યાનર્થસન્તાપકરતા	૭૯
તત્ર ભ્રાતૃદ્વયકથા [૧૫]	૭૯-૮૦
૧૭ પાપિગૃહે દ્રવ્યાભાવ:, પુણ્યશાલિગૃહે	
ચ સંપત્તિ:	૮૧
તત્ર માથુરવણિક્કથા [૧૬]	૮૧-૮૩
૧૮ અવસરપટિતપ્રભાવ:	૮૩-૮૪
તત્ર શુભમાર્ગાદરે રાજસુતાકથા [૧૭]	૮૪-૮૫
તત્ર ક્ષુલ્લકોદાહરણમ્ [૧૮]	૮૫-૮૬
તત્ર અન્યત્ ક્ષુલ્લકાખ્યાનકમ્ [૧૯]	૮૬-૯૧
૧૯ સત્પુરુષસંજ્ઞાપ્રભાવ:	૯૧

तत्र सप्तपदिक(वङ्कचूल)कथा [२०]	९२-९९	तत्रैव सचिवकथानकम् [३९]	१५२-१५३
२० सततं कर्तव्यकरणम्	९९	३२ धर्मस्थानां त्रिदशपूज्यत्वम्	१५३
तत्र वणिक्जायाकथा [२१]	९९-१००	तत्र नन्दिषेणसाधुकथा [४०]	१५३-१५७
२१ कर्तव्यं गुरुवचनम्	१००	तत्रैव सुलसाकथा [४१]	१५७-१५८
तत्र राजपुरुषकथा [२२]	१००-१०१	३३ वृषभादिदर्शनात् सम्बुद्धाः	१५९
२२ गुरोः परिभवपरिहारः	१०१	४ प्रत्येकबुद्धाः [४२-४५]	१५९-१६७
तत्र इन्द्रदत्तसुतकथा [२३]	१०१-१०४	३४ सनिदानस्य तपसो दीर्घसंसारः फलम्	१६८
२३ जिनवचनज्ञमुनीनां प्राणान्तेऽपि कोपाकरणम्	१०४	तत्र ब्रह्मदत्तचक्रवर्तिकथा [४६]	१६८-१६९
कोपनिषेधे मेतार्यकथा [२४]	१०५-१०९	तत्रैव प्रथमवासुदेव (त्रिपृष्ठ) कथा [४७]	१७०-१७१
कोपनिषेधे दमदन्तकथा [२५]	११०-१११	सनिदाने तपसि नवमवासुदेव कथा [४८]	१७२
२४ मुनीनामनुकम्पक्रियाया देवत्वम्	१११	३५ कर्मवशेन मुनिव्रतस्य परिहरणं पुनरपि स्वीकरणम्	१७३
तत्र वैद्यादिसुतकथा [२६]	१११-११२	तत्र नन्दिषेणमुनिकथा [४९]	१७३-१७४
तत्र वैतरणीवैद्यकथा [२७]	११२-११३	३६ द्रव्य-क्षेत्र-काल-भावानङ्गीकृत्य अपवादपदासेवनम्	१७४
२५ दुःषमाकालप्रभावाद् मिथ्यात्वे प्रवृत्तिः	११३	तत्र आर्यवज्राख्यानकम् [५०]	१७४
तत्र आर्याषाढसूरिकथा [२८]	११३-११९	३७ जानताऽपि गुरुसमीपे भक्त्या श्रोतव्यम्	१७४
२६ महर्षिदाने उदाहरणानि	११९	तत्र गणधारिगौतम उदाहरणम् [५१]	१७५
तत्र श्रेयांसकथा [२९]	११९-१२२	३८ सुपुरुषचेष्टां दृष्ट्वा क्रूरकर्माणोऽपि बुध्यन्ते	१७५
संक्षिप्ता चन्दनार्याकथा [३०]	१२२	तत्र चिलातस्य कथा [५२]	१७५
दाने कृतपुण्यकथा [३१]	१२३-१३३	तत्रैव प्रभवस्य कथा [५३]	१७५
दाने शालिभद्रकथा [३२]	१३३-१३८	३९ केचन मूढकृपण इव भोगानभुक्त्वाऽपि नरकं व्रजन्ति	१७५
२७ साधुदानाद् इहलोकेऽपि मनोरथसिद्धिः	१३८	तत्र पिण्डोलककथा [५४]	१७५
मूलदेवकथा [३३]	१३८-१४६	तत्र केचन भोगान् भुक्त्वा धौतकर्माणः सिद्धिं यान्ति	१७५
२८ रागादिरहितैः सूरिभिर्गुरुपदे गुणवान् कर्तव्यः	१४६	तत्र भरतचक्रवर्तिकथा [५५]	१७५
तत्र आर्यरक्षितकथा [३४]	१४६-१४९	४० तदनुरूपचेष्टाभिः हृदयगतः सद्भावो ग्राह्यः	१७५
२९ भक्तिविनयादिभिर्देवा अपि वशीभवन्ति	१४९	तत्र चाणक्यकथा [५६]	१७६-१७७
तत्र यक्षतोषकचित्रकरसुत- कथा [३५]	१४९-१५०	४१ गुरुवचनमश्रद्धधानाः भवे हिण्डन्ते	१७७
३० परब्रह्मदर्शनात् निजां सम्पदं तुच्छां दृष्ट्वा कृतपुण्यानां बोधः	१५०	तत्र गोष्ठामाहिल-जमालि-रोहगुप्तानां निह्वानां त्रयस्य चरितं [५७-५९]	१७७
तत्र दशार्णभद्रकथा [३६]	१५०-१५१		
३१ इङ्गितचेष्टाऽऽदिभिर्ज्ञातार्था गुरुणां चित्तं हरन्ति	१५१		
तत्र वेश्याकथानकम् [३७]	१५१-१५२		
तत्रैव भट्टिनीकथानकम् [३८]	१५२		

४२ विज्ञानलवेनापि हतमूर्खः		५६ क्षान्तौ केवलज्ञानम्	१९७
सुरगुरुमप्यवमन्यते	१७७	तत्र चण्डरुद्रशिष्यकथा [७६]	१९७
तत्र परिव्राजक-पोट्टशालदृष्टान्तः [६०]	१७७	तत्र स्कन्दकशिष्यकथा [७७]	१९७
४३ अज्ञानिविचेष्टितं ज्ञानिनां चरणहेतु		५७ रमणीजनप्रतारिता विदग्धपुरुषा अपि	
भवति	१७८	हसनीया भवन्ति	१९७
तत्र नागिलकथा [६१]	१७८-१७९	तत्र द्विजतनयकथा [७८]	१९७-२००
४४ तीर्थङ्करभाववन्दने फलम्	१७९	५८ इच्छा (आज्ञा)यां स्थिताः	
तत्र दर्दुरदेवकथा [६२]	१७९	शिष्या ग्राह्याः	२००
४५ क्षेत्रादिषु भावतो देहानुरूपवीर्यं सेवनीयम्	१७९	तत्र सिंहगिरिकथा [७९]	२००
तत्र सङ्गमाचार्यकथा [६३]	१८०	तत्र आज्ञायामवर्तमानाः शिष्या मोक्तव्याः	२००
४६ छलसंगृहीतद्रव्यस्य न चिरस्थितिः	१८०	तत्र कालकसूरिकथा [८०]	२०१-२०३
तत्र आभीरीवञ्चकवणिक्-		५९ निर्जरार्थं साधुभ्यो दातव्यम्	२०३
कथा [६४]	१८०-१८२	तत्र घृत-वस्त्र-पुष्पमित्र-	
४७ विषमपि पुण्यशालिनोऽमृतं जायते	१८२	कथा [८१-८२]	२०३
तत्र सुभूमचक्रवर्तिकथा [६५]	१८२-१८४	तत्रेव बाहुसाधु (भरतजीव)	
४८ श्रावकाणामपि कार्ये सुरा नित्यं वर्तन्ते	१८५	कथा [८३]	२०४
तत्र चेतकनृपकथा [६६]	१८५	६० श्रुत-गणयोरव्यवच्छित्यर्थं वरशिष्याः	
४९ महामहिमानं प्राप्य गर्वो न कर्तव्यः	१८५	कर्तव्याः	२०४
तत्र चित्रकरसुता (राजमहिला)		तत्र प्रभवाचार्य-शय्यम्भव-	
कथा [६७]	१८५-१८७	भट्टकथा [८४]	२०४-२०८
५० भाववर्जिताया मुनिचेष्टतो न मोक्षः	१८७	६१ द्रव्याटवी, भावाटवी	२०८
तत्र अङ्गमर्दककथा [६८]	१८७	द्रव्याटव्यां धनसार्थवाहकथा [८५]	२०९-२११
तत्र सुबन्धुसचिवकथा [६९]	१८७-१८९	भावाटवीस्वरूपम् [८६]	२१०
५१ पापभीरवो दीयमानमपि राज्यं न गृह्णन्ति	१८९	६२ केचन एकेनापि मुनिवचने बुध्यन्ते	२११
तत्र अभय-महाशालयोः		तत्र इन्द्रनागकथा [८७]	२११-२१४
कथानके [७०-७१]	१८९	अन्ये बहुभिरपि वचनैर्न बुध्यन्ते	२११
५२ श्रुतानुसारेण कालानुरूपा क्रिया कर्तव्या	१८९	तत्र ब्रह्मदत्तचक्रवर्तिकथा [८८]	२१४
तत्र केशिगणधरकथा [७२]	१८९-१९३	६३ भणितमात्रमेव कर्ताऽयोग्यः	२१४
५३ सत्यपि मोक्षसुखे सुखबिन्दुमिच्छन्		तत्र ग्रामेयककथा [८९]	२१४-२१५
विपुलानि दुःखानि सहते	१९३	६४ जिननमस्कारमाहात्म्यम्	२१५
तत्र मधुबिन्दुकूपनरकथा [७३]	१९३-१९५	तत्र मेण्ठसुरकथा	२१५
५४ सन्देहे ज्ञातजिनवचना मुनयः प्रष्टव्याः	१९५	६५ सम्यग् अनिरूप्य कर्तव्येषु वर्तमानो	
तत्र श्रेणिकनृपकथा [७४]	१९५	बध्यते	२१६
५५ ज्ञातजिनवचना गृहिणोऽपि धर्मे		तत्र उदयनकथा [९०]	२१६
ऽस्थिरमपि स्थिरं कुर्वन्ति	१९६	६६ परतीर्थिकमध्यगतः साधुरात्मनो निन्दां	
तत्र अभयमन्त्रिकथा [७५]	१९६	ज्ञात्वा परलिङ्गमेव गृह्णाति	२१६

तत्र बोटिकमध्यस्थितमुनि-

कथा [९१]	२१६-२१७
६७ पारदारिका इहलोकेऽपि बन्धं लभन्ते	२१७
स्त्रीलोभी प्रद्योतोऽभयेन बद्धः [९२]	२१८
६८ सङ्ग-गुरुकार्ये सुन्दराऽसुन्दरा वा स्वशक्तिः प्रकटनीया	२१८
तत्र विष्णुकुमारकथा [९३]	२१८-२३७
६९ रोगातुरा अपि मुनयः कथमपि क्रियां नेच्छन्ति	२३७
तत्र सनत्कुमारमुनिकथा [९४]	२३७-२३९
७० गुण-दोषविशेषज्ञा असदृशगुणदर्शनाद् बुध्यन्ते	२४०
तत्र दिगम्बरश्राद्धस्य कथा [९५]	२४०-२४३
७१ नमस्कारमाहात्म्यम्	२४३
तत्र श्रावकसुतदृष्टान्तः [९६]	२४४-२४६
७२ शाश्वतं सौख्यमिच्छता संयमयोगेषु नित्यमेव वर्तितव्यम्	२४६
तत्र कुलवधूकथा [९७]	२४६-२४७
नित्यप्रवृत्तौ पिशाचकथा [९८]	२४७-२४८
७३ तपो-नियम-संयमादिषु यः स्थाने स्थाने विषीदेत, स साधुभिर्भोक्तव्यः	२४८
तत्र क्षुल्लककथा [९९]	२४८-२४९
७४ तपसोऽसाध्यं नास्ति, तथापि ततोऽपि क्षान्तिः सुप्रशस्ता	२५०
क्षान्तौ क्षुल्लककथा [१००]	२५०-२५२
७५ यावद् दुःखं न प्राप्तः, तावत् सुखी पुरुषो धर्मं न करोति	२५३
तत्र गन्धर्वनागदत्तकथा [१०१]	२५३-२५६
७६ गुह्यं युवतीनां न कथनीयम्	२५६
तत्र काकजङ्घकथा [१०२]	२५७-२५९
७७ विशेषज्ञः श्रामण्यं प्राप्नोति	२५९
तत्र सुन्दरीनन्दनकथा [१०३]	२५९-२६३
७८ स्त्री एकेनैव रुदितेन द्वौ नरपशू वञ्चयति	२६३
तत्र स्त्रीचरित्रकथा [१०४]	२६३-२६५

७९ परकार्यकरणनिरता महानुभावा

निजकार्यं त्यजन्ति	२६५
तत्र वासुदेवकथा [१०५]	२६५-२६७
८० रागानलप्रज्वलितः पुरुषः कार्याकार्यं न प्रेक्षते	२६७
तत्र सागरचन्द्रकथा [१०६]	२६७-२६८
८१ मदनातुरा नारी निजपतिं मुक्त्वा पङ्क्तुं गृह्णाति	२६८
तत्र सुकुमारिकाकथा [१०७]	२६८-२६९
८२ श्रोत्रेन्द्रियादिपरवशाः क्षयं यान्ति	२७०
श्रोत्रेन्द्रिये भद्राकथा [१०८]	२७०-२७१
घ्राणेन्द्रिये राजकुमारकथा [१०९]	२७१
जिह्वेन्द्रिये सोदासकथा [११०]	२७१
चक्षुरिन्द्रिये माथुरवणिक्कथा [१११]	२७२
८३ औत्पत्तिक्यादिबुद्धिसमेताः श्रुत- योग्या भवन्ति	२७२
तत्र रोहकादिकथाः [११२-१४०]	२७२-२८१
८४ पापा महिला पुत्रं भर्तारमपि नाशयति	२८१
तत्र वज्राकथा [१४१]	२८१-२८३
८५ विनयरहितः स्थानं न प्राप्नोति, विनयवान् प्राप्नोति	२८३
तत्र निम्बककथा [१४२]	२८३-२८४
८६ अज्ञातजिनेन्द्रवचनाः उपदिष्टं सम्यग् न प्रतिपद्यन्ते	२८४
तत्र पुष्यभूतिशिष्यकथा [१४३]	२८४-२८५
८७ द्वेषानलप्रज्वलित इह परलोके च दुःखं प्राप्नोति	२८५
तत्र धर्मरुचिनाविकनन्द- कथा [१४४]	२८५-२८६
८८ तपःशोषिता अपि कोपपरा मुनयः महानरके व्रजन्ति	२८६
तत्र करट-कुरुटकथा [१४५]	२८७
८९ सम्यग् अनालोचयन् विनाशं व्रजति, गुरोरालोचयन् सुखी भवति	२८७
तत्र मल्ल-द्वयकथा [१४६]	२८८-२८९

९० युवत्या रागरक्तः पुरुषो राजविरुद्धं कारयति, मित्रमपि आपदि प्रक्षिपति	२८९	तत्र पद्मश्रीकथा [१५२]	२९९
तत्र धनमित्रकथा [१४७]	२८९-२९०	९६ सत्त्वशीलव्रती अजरामरं स्थानं व्रजति	३००
९१ इच्छतोऽपि पुण्यरहितस्य पूजा न भवति अनिच्छतोऽपि पुण्यैः पूजा भवति	२९०	तत्र जिनदेवकथा [१५३]	३००-३०१
तत्र धर्मघोष-धर्मयशःकथा [१४८]	२९०-२९६	९७ जाति-कुलपरिहीणा गृहीतमपि व्रतं मुञ्चन्ति	३०१
९२ शुद्धस्वभावे जने चन्द्रस्य धूलिक्षेपक इव यो दोषं ददाति, तस्यैव पतति	२९६	तत्र सङ्गमानुमतिकथा [१५४]	३०१-३०२
तत्र रुद्रकथा [१४९]	२९६	९८ महाव्यसनं प्राप्तो धर्मं सेवेत	३०२
९३ यो नैव रागे न च द्वेषे वर्तते, द्वयोर्मध्ये वर्तते स मध्यस्थः	२९६	तत्र तेतलिसुताकथा [१५५]	३०३-३०४
तत्र सुव्रतसाधुकथा [१५०]	२९७	तत्र अप्रमादो न मोक्तव्यः	३०२
९४ आलोचनापूर्वकमाराधकानां सिद्धिः	२९८	तत्र मगधसुन्दरीकथा [१५६]	३०५
तत्र धृतिमतिकथा [१५१]	२९८	महावीरगणधराणां परिचयः	३०५-३०७
९५ अविधिना श्रामण्यमल्पफलम्	२९९	महावीरतीर्थश्रुतस्थविरानुकीर्तनम्	३०७
		ग्रन्थकारगुरुपरम्पराप्रशस्तिः	३०७-३०९
		विवरणरचनासमय-राज्य-स्थलादि वर्णनम्	३१०

परिशिष्टानि

परिशिष्टम् [१] धर्मोपदेशमालाप्रकरणगतमूलगाथानामकाराद्यनुक्रमः ॥	३११-३१२
परिशिष्टम् [२] धर्मोपदेशमालाविवरणगतोद्धृतप्राकृतगाथानामकाराद्यनुक्रमः ॥	३१३-३१८
परिशिष्टम् [३] धर्मोपदेशमालाविवरणगतोद्धृतसंस्कृतश्लोकानामकाराद्यनुक्रमः ॥	३१९-३२०
परिशिष्टम् [४] धर्मोपदेशमालाविवरणगतकथानामकाराद्यनुक्रमः ॥	३२१-३२४
परिशिष्टम् [५] धर्मोपदेशमालाविवरणगतविशेषनाम्नामकाराद्यनुक्रमः ॥	३२५-३३६
परिशिष्टम् [६] धर्मोपदेशमालाविवरणगतनेमिजिनस्तुतीनां पादानुक्रमः ॥	३३७
परिशिष्टम् [७] धर्मोपदेशमालाविवरणगतमन्त्राक्षरस्तुतीनामकाराद्यनुक्रमः ॥	३३८
परिशिष्टम् [८] धर्मोपदेशमालाविवरणगतजयशब्दकुसुममालानां पादानुक्रमः ॥	३३९-३४०
परिशिष्टम् [९] धर्मोपदेशमालाविवरणगतमहावीरगणधरसंस्तवानामकाराद्यनुक्रमः ॥	३४१
परिशिष्टम् [१०] धर्मोपदेशमालाविवरणगतस्थविरावलीनामकाराद्यनुक्रमः ॥	३४२
परिशिष्टम् [११] धर्मोपदेशमालाविवरणगतग्रन्थकारगुरुपरम्पराप्रशस्तीनामकाराद्यनुक्रमः ॥	३४३
परिशिष्टम् [१२] धर्मोपदेशमालाविवरणगत-ग्रन्थ-ग्रन्थकारनाम्नामकाराद्यनुक्रमः ॥	३४४

उद्धरणस्थानसङ्केतसूचिः ॥

आउ.	आउरपच्यक्खाणं
आ.नि.	आवश्यकनिर्युक्ति
आ.नि.भा.	आवश्यकनिर्युक्तिभाष्य
आरा.	आराहणापडागा
इ.प.	इन्द्रियपराजयशतकम्
उत्त.	उत्तराध्ययन
उ.नि.	उत्तराध्ययननिर्युक्ति
उव.	उवएसमाला
उव.मा.	
गाथा.	गाथासहस्री
चं.प.	चंदावेज्झयपइण्णयम्
च.मू.	चरणकरणमूलोत्तरगुण
जी.क.	जीवाऽजीवकर्माष्टकप्रकरणम्
ति.गा.	तित्थोगालिपइन्नयं
द.वै.	दशवैकालिक
द्वा.द्वा.	द्वात्रिंशद्द्वात्रिंशिका
नव.	नवतत्त्वप्रकरणम्
प्र.र.	प्रशमरति
प्र.सा.	प्रवचनसारोद्धार
बृ.सं.	बृहत्सङ्ग्रहणी
भ.भा.	भवभावना
वि.सा.	विचारसार
श्रा.दि.	श्राद्धदिनकृत्यम्
स.र.	समयवसरणरचनाकल्प
त्रै.दी.	त्रैलोक्यदीपिका
हि.मा.	हितोपदेशमाला

• • •

सविवरणं
धर्मोपदेशमालाप्रकरणम् ॥

श्रीजयसिंहसूरिविरचितं

॥ धर्मोपदेशमालाप्रकरणम् ॥

[सविवरणम् ॥]

॥ नमः श्रीश्रुतदेवतायै ॥

प्रणिपत्य जिनं श्रुतदेवतां च धर्मोपदेशमालाः ।

5

वक्ष्यामि विवरणमिदं गुरूपदेशेन विस्पष्टम् ॥

अत्र कश्चिदाह—नारब्धव्यं विवरणमिदं प्रयोजनरहितत्वात्, कण्टकशाखामर्दनवत्। तथा निरभिधेयत्वात्, काकदन्तपरीक्षावत् त्थाऽसम्बद्धत्वात्, दश दाडिमानि, षट् अपूपा इत्यादिवाक्यवत्। तदमीषां हेतूनां असिद्धत्वप्रदर्शनार्थं प्रेक्षावन्त(तां) प्रवृत्त्यर्थं च प्रयोजनादि पूर्व प्रर्क्ष्यत इति। उक्तं च—

10

“प्रेक्षावन्त(तां) प्रवृत्त्यर्थं फलाक्षि(त्रि)तयं स्फुटम् ।

मङ्गलं चैव शास्त्रादौ वाच्यमिष्टार्थसिद्धये” ॥ []

इत्यतः प्रयोजनम्, अभिधेयं, सम्बन्धो(न्धं) मङ्गलं च प्रदर्शयन् गाथाद्वयमाह प्रकरणकारः—

सिज्झउ मज्झ वि सुयदेवि ! तुज्झ भ(स)रणाउ सुंदरा झत्ति । 15

धम्मोवएसमाला विमलगुण जयपडाय व्व ॥१॥

जिण-सिद्ध-सूरि-उवज्झाय-साहु-सुय-देविसंघ-नाणाणि ।

धम्मोवएसमालं थोऊण भणामि सुयविहिणा ॥२॥

[सिध्यतां ममापि श्रुतदेवि ! तव स्मरणात् सुन्दरा झटिति ।

धर्मोपदेशमालाविमलगुणा जगत्पताकेव ॥१॥

20

जिन-सिद्ध-सूरि-उपाध्याय-साधु-श्रुतदेवि-सङ्घ-ज्ञानानि ।

धर्मोपदेशमालांस्तुत्वा भणामि श्रुतविधिना ॥२॥]

- तत्र प्रयोजनं द्विविधं कर्तृ-श्रोत्रपेक्षया । पुनरेकैकं द्विविधं परापरभेदात् । तत्र परं कर्तुः शिवगतिः, [अ]परं तु सत्त्वानुग्रहः । श्रोतुरपि परं मोक्षावाप्तिरेव, अपरं तु प्रकरणार्थावगमः । अभिधेयं धर्मोपदेशाः सम्बन्धस्तु वाच्यवाचकलक्षणः । स च प्रकरणान्तर्गत इति कृत्वा न पृथगुक्तः । तत्र वचनरूपापन्नं प्रकरणं वाचकम्, वाच्यं तु प्रकरणार्थः । मङ्गलं तु जिनादीनां स्तुतिः । तत्र प्रथमं प्रकरणकारो विशिष्ट-वक्ष्यप्रवृत्त्यर्थं श्रुतदेवतां विज्ञपयति स्म । द्वितीयगाथया तु जिनादीनामशेषविघ्नोप-शान्त्येऽभिलषितार्थसिद्धये स्तुतिमाहेति समुदायार्थः । अधुनाऽवयवार्थोऽभिधीयते—
- 10 सिध्यतां निष्पद्यतां ममापि, यथा प्राक्तनकवीनामित्यपिशब्दार्थः । हे श्रुतदेवि! हे वाग्देवि ! तव स्मरणात् चिन्तनात्, सुन्दरः त्यन्तप्रधाना, झटिति आशु, धर्मप्रधाना उपदेशाधर्मोपदेशाः, ते षां मालापद्धतिः, विमलानिर्मला वाच्यादिगुणायस्यां सा तथा । जगत्पताकेवोपमा । तस्यां गुणास्तन्तवः, तस्याः । प्रथमं गङ्गाऽवयवार्थः १। रागादिजे तारो जिनाः, सिद्धानिश्चितार्थाः, सूरय आचार्याः, उपाध्यायाः सूत्रदाः,
- 15 साधवो मुनयः, श्रुतदेवताप्रवचनाधिष्ठात्री, सङ्घः श्रमणादिश्चतुर्विधः, ज्ञानानि मत्यादीनि । जिनाश्च सिद्धाश्चेति द्वन्द्वः । एतानिस्तुत्वाधर्मोपदेशमालां भणामि ब्रवीमि श्रुतविधिनाऽगमानुसारेण नागमव्यतिरिक्तमिति भावः । द्वितीयगाथा-ऽवयवार्थः ॥२॥

साम्प्रतं धर्मोपदेशाः प्रोच्यन्ते । तत्रापि चतुर्विधममाश्रित्य प्रश्नं दानधर्ममभि-

- 20 धित्सुराह—

कालोवयोगि संतं पत्ते पत्तम्मि धम्मसद्धाए ।

सव्वोवाहिविसुद्धं धणो व्व देज्जाहि मुणिदाणं ॥३॥

[कालोपयोगिस्सत् पात्रे प्राप्ते धर्मश्रद्धया ।

सर्वोपाधिविशुद्धं धनं इव दद्यात् मुनिदानम् ॥३॥]

- 25 कालः समयावलिकामुहूर्तादिलक्षणः, तत्र प्रयो गतेस्य दानस्य तत्तथा । सद्

१. ज. °च्य नु । २. ह. क. ज. °थाया । ३. ह. क. °क्यवृ । ४. क. ज. °थयाव । ५. ज. °मदा । ६. क. ज. संतं सत् ।

दाने धनकथा]

[५

विद्यमानं, पात्रे मुनौ, प्राप्ते आगते, धर्मश्रद्धया, न बलाभियोगादिना, सर्वोपाधि-
विशुद्धं सर्वविशेषणविशुद्धं द्विचत्वारिंशद्दोषरहितमित्यर्थः । उपाधेर्विशेषणम् । धन
इव दद्यामुनिभ्यो दानं घृतादिना सर्वोपाधिविशुद्धं मुनिदानमिति । भावार्थः
कथानकसमधिगम्यः तच्चेदम्—

[१. दाने धनकथा]

5

दीवोदहिकुल-पव्वयमज्झविरायंतसासयसरूवो ।

अत्थि सुरसेलसरिसोजं ढ्ढीवो जिणिंदो व्व ॥

तत्थ विअवरविदेहंसग्गसमं, अहवताओ अब्भहियं तित्थयरपायपंकयवि-
भूसियं तं खणयसग्गं ।

तत्थ य सुविभत्तपागार-कूय-गोपुर-देउल-धवलहरारामुज्जाणविहारिखइ- 10
पइट्ठियं नाम नयरं । जं च, संखवयणं पिव महासत्ताहिट्ठियं, पट्ठागुणाणुगयं चा
रामायणं पिव रामाहिरामं, सुवन्नरयणुज्जलं च । सुगयवयणं पिव धम्मकित्तिसणाहं,
विबुहाट्ठियं चा जिणिंदवयणं पिव महापुरिसचरियाणुगयं, सुप्पसत्थं च । जत्थ य
लोयाणं दाणम्मि वसणं, जसम्मि लोहो, सत्थागमेसुचं ता, संतगुत्तणम्मि मुहरया,
गुरुजणणि-जणयकज्जम्मि वावडत्तणं ति । अवि य— 15

हरिसरिसारायाणो धणिणो वेसमणविब्भमत्तत्थ ।

रमणीओ रइसरिसा ललियं सुरकुमरसंकासं ॥

तत्थ य राया णियजसपावहधवलियदियंतराभोगो ।

पणइयणूरियासो जियसत्तू कप्परुक्खो व्व ॥

अह तत्थ चेव निवसइ दीणाणाहाण वच्छलो इब्भो । 20

आणंदियजियलोओ वेसमणसमोद्धणोणामं ॥

जो य, सरयागमो व्व गुणवयरट्ठाणं, पाउसो व्व सज्जणबरहीणं, हिमागमो
जणकुंदलयाणं, सिसिरो रिउकमलसंडाणं, वसंतसमओ मयणसिरीए, णिदाहकालो
पडिवक्खजलासयाणं ति । अवि [य]—

१. क. भवौ । २. ज. तथै । ३. ज. तत्थी । ४. ज. ताउ । ५. क. °ल्वी । ६. क. खइपर्य,
ज. खिपई । ७. क. °णुगु । ८. क. °दिट्ठि । ९. ज. चिंता । १०. ज. किर्त्त । ११. ज. च । १२. ज.
पूयी ।

कामो व्व कामिणीणं पणईणं कप्पपायवो चंदो ।

बंधुकु मुयागराणं, दि^१स्यरो पावतिमिरस्स ॥

- अन्नया राईए सुत्तविउद्धेण^२चेंतियमणेणअव्वो ! किमणेण अणिव्वडिय-
पुरिसयारेण पुव्वपुरिसज्जिएण विहववित्थरेण ? ता गंतूण देसंतरं, समज्जिऊण अत्थं,
5 पूरेमि पणइणो, तोसेमि बंधुणो, समुद्धरामि दारिदमहापंकखुत्ते दीणाणाहाइणो त्ति ।

सो च्चिय जयम्मि जाओ परत्थसंपाडणं खु जो कुणइ ।

अरहट्टघटीसरिसे संसारे को किर न जाओ ? ॥

- एवं च भावंतस्स पभाया रयणी, कयं गोसकिच्चं । आपुच्छिया बंधुणो,
निरूवावियं पत्थाणगमणवासरं । गहियाणि परदेसगमणजोग्गाणि विचित्तभंडाणि
10 घोसावियं च नगरे—जोध^३णो सह वच्चइ, तस्स^४अत्थियजणपाउग्गेणंध^५णो उदं तं
ताव वहइ, जाववसंत^६पुरंपत्तो हविस्सइ त्ति । तं च सोऊण पयट्ठा अणेगे समण-
बंधण-किविण-वणीमगाइणो साहुणो य त्ति । अवि य—

न्हाओ कयबलिकम्मो सियवत्थाभरणकुसुमसोहिल्लो ।

णग्गाओ णीइधणो सत्थाणुगओ^७सुरगुरु व्व ॥

- 15 तओ मत्तमहागइंदो व्व वियरंतो दाणं, सियपक्खमयलंछणो व्व वडुंतो
जणमणयणाणंदं, कप्पपायव्वो व्व पूरंतो मणोरहे, कमेण पत्तोतमाला^८भिहाणाए
अडवीए त्ति । जा य, भारहकह व्व अज्जुणालंकिया, हरिणउलसंगया । कच्चायणि
व्व पयलियखग्गभीसणा, रत्तचंदणालंकिया य । पओससंझ व्व पणच्चियणीलकंठा,
पज्जलियदीविया य । पाउससिरि व्व करिसयाउला, हरिसदसंगया य । जणयतणय
20 व्व णिसियराहिट्टिया, मयणाणुगया । लंकापुरि व्व सुवन्नसालालंकिया, पलासाणुगय
त्ति । जा य, अपरिमियपण्णसंचया वि सत्तपण्णालंकिया । पुप्फवई^९वि य पत्ता ।
कूरसत्ताहिट्टिया वि मुणिगणसेविया । मयणाणुगया वि पणट्ठधम्मकह त्ति ॥ अवि य—

सललियपयसंचारा पयडियमयणा सुवण्णर^{१०}यो ल्ला ।

मरहट्टयासा कामिणी य अडवी य रेहंति ॥

१. ह. क. ज. °सइयं । २. ज. चित्तिं । ३. ज. अत्थियजणयी । ४. क. °इणाई । ५. ह. सुगुं
ज. सई । ६. ज. वियत्ता वि । ७. क. °णो ल्ला ।

को पुण तइया कालो ? संतावियधरणिमंडलो गेम्हो ।

कुनरिंदेण स्नेच्छो वोलीणे तम्मि घणसमओ ॥

संपत्तो अडवीए तडिच्छडाडोयभासुरो दूरं ।

संतावियविरहियणो सुदूसहो मयणबाणो व्व ॥

हरिकोदंडविणेगयधाराबाणेहि विरहिहिययाइं ।

5

भेण्णाभेण्णाइं घणो विज्जोज्जोएण जोएइ ॥

सामलवयणोणं वेज्जोज्जोएण जोयए गिम्हं ।

संतावियधरणियलं खलो व्व धणुसंगओ जलओ ॥

दूरुण्णायूरुपओहरेसु रेहइ बलायरेच्छोली ।

पाउससिरीए हारावलि व्व कंदोट्टणयाए ॥

10

गेम्हणरेंदत्थमणे जलहरसद्देहिं सामवयणाओ ।

लंबियपओहराओ दूरं रोवंति व दिसाओ ॥

मुसुमूरियगिम्हमहाणरेंदकयमोमहुरजयसद्दे ।

गहियबलायपडाओ हसइ घणो कडु(कुड)यकुसुमेहिं ॥

पाउसलच्छिपओहरपणोल्लिया कामिणो व्व अंगाइं ।

15

धारेंति नवतणंकुरोमंचोच्चाइं धरणिहरा ॥

किरणो तरुणो गिरिणो सिहिणो जलया य पंच वि सहंति ।

इंदीवरसंकासा पाउसलच्छीइ पइणो व्व ॥

इय एरिसघणसमए सत्थाहो सहइ अडइमज्झम्मि ।

णीसेससत्थसहिओ कलहाणुगओ गइंदो व्व ॥

20

तत्थट्ठियलोएहिं असणंजं आसि तं निट्ठियं सव्वं ।

ताहे पुप्फफलेहिं तावसमुणिणो व्व ते लगा ॥

कइया वि रयणिविरामे चित्तेइधणोइमम्मि सत्थम्मि ।

के सुहिदुहिणो पुरिसा ? हुं मायं साहुणो दुहिया ॥

१. ज. र्छो । २. ज. गय इवै । ३. ज. गय । ४. ज. णा । ५. ज. महुरय । ६. ह. ज. प. हुन्नी । १.प. पुण्यपत्तनीयायां प्रतौ तृतीयपत्रादित एवारम्भ उपलभ्यते ।

- जम्हा जिणेंदमुणिणो कंदं मूलं फलं च सच्चित्तं ।
 न च्छिवंति करयलेण वि तम्हा ते दोक्खिया एक्के ॥
- तो पच्चूसविउद्धो गंतूणं भणइ परमभत्तीए ।
 मुणिणो धणोमहप्पा एत्तियकालं पमत्तेण ॥
- 5 जं भे न कया त(भ)त्ती इह परलोए य जणिअसुहभावा ।
 तं वंचिउ म्हि मुणिणो ! इत्तियकालं सधम्माओ ॥
- अहुणा वि ममाहितो गेण्हह दव्वाणि जाणि जोग्गाणि ।
 मुणिवरदाणाओ जओ लहंति निव्वाणसुक्खं पि ॥
- 10 ता मम णिव्वुइहेउं मुणिणो पेसेसु जंपिओ सूरी ।
 भिक्खट्ठा पट्टवियाधणो सह सूरिणा साहू ॥
- संपत्ता से गेहं हरिसुब्भेज्जंतपुलइयंगेण ।
 भत्तिबहुमाणपुव्वंधणो पडिलाभिया मुणिणो ॥
- ताहेचित्तेइधणो धन्नो हं जेण मज्झ गेहम्मि ।
 सव्वोवाहिविसोद्धा गहिया भिक्खा सुसाहूहिं ॥
- 15 पुन्नकलियाण मुणिणो उवेति गेहेसु खीणमयमोहा ।
 ण कयाइ रयणवरिसं निवडइ पावाण गेहेसु ॥
- परतुलियकप्पपायवचित्तामणिकामधेणुमाहप्पं ।
 संमत्तमहारयणं पत्तंधप्पत्थवाहेणं ॥
- पत्तो यवसंतउरंसत्थेण सममहानरिंदो व्व ।
 20 आणंदियजियलोगो मणहारी पाउसघणो व्व ॥
- दट्ठूण नरेंदं सिट्ठिणो य जं जस्स होइ कायव्वं ।
 तं सव्वं चिउ(य) काउं पच्छा भंडाणि दाएइ ॥
- कोडीसरवणिएहिंधणो गहियाणि सव्वभंडाणि ।
 तेहितो विधणो पडिभंडं महरिहमसंखं ॥

संपत्तमहालाभा जाया सव्वे वि तत्थधणामो ।
 संपत्तो णिययपुरं कमेण सह सव्वसत्थेण ॥
 तस्सागमेण तुट्ठो महूसवं कारवेइ नरनाहो ।
 अहवा को व न तूसइ संपत्तधणो जए पुरिसो ? ॥
 एवं तिवग्गसारं परत्थसंपाडणेकतल्लेच्छं ।
 बहुयणपसंसणेज्जं विसयसुहं अणुहवंतस्स ॥
 वोलीणा पुव्वसया पच्छा वोढत्तणम्मि संपत्ते ।
 संपत्तणमोक्कारो मरिऊणं विहुणओ जाओ ॥
 इय ताव भाणियव्वंधणस्स चरियं सुयाणुसारेणं ।
 जाउसभाम नाहो तित्थयरो सोसमप्पत्तो ॥

5

10

अतो एस धम्मोवएसोर्जहाधणे दाणं देन्नं, तहा दायव्वं ।
 सुयदेव्विसाएणंधणस्स चरियंसुयाणुसारेण ।
 कहियं जो सुणइ नरो सो लहइ समीहियसुहाइं ॥

॥ धणकहाणयसमत्तं ॥

● ● ●

साम्प्रतं शीलात्मकं धर्ममधिकृत्याऽऽह प्रकरणकारः—

15

लहुइयसेसाहरणं तियसाण वि दोल्लहं महाइसयं ।
 राईमइ व्व निच्चं सीलाहरणं खु रक्खेज्जा ॥४॥

[लघ्वीकृतशेषाभरणं त्रिदशानामपि दुर्लभं महातिशयम् ।
 राजीमती नित्यं शीलाभरणं खु रक्षेत् ॥४॥]

लघ्वीकृतानितिरस्कृतानिशेषाभरणानिकटकादीनि येनतत्तथा । त्रिदशानां 20
 विस्तेरभावात् । अतस्तेषांदुर्लभं महान्तोऽतिशयायत्रतत्तथा । शीलमाभरणमिव
 शीलाभरणंप्रधानमण्डनम् । शेषं स्पष्टम् । गाथाऽक्षरार्थः । भावार्थस्तु कथानक-
 गम्यस्तच्चेदम्—

१. प. समयी । २. प. जम्हा । ३. ह. संमी ।

[२. शीले राजीमतीकथा]

अत्थि इहेवजं बहुवे दीवेभारहेवासे समत्थविसयाहरणाण चूडामणिविब्भमो
 सुरट्ठिभिहाणो देसो । जोयं, दव्वट्ठियणउ व्व सासयधणधन्नसंभो । पिङ्गलो व्व
 णियमियजाइसंचारो । वेयणिद्देसो व्व पमाणीयकयवोड्डुलोगो । जयकेसरि व्व महा-
 5 सत्ताहिट्ठिओ । कमलायरो व्व कयलच्छिनिवासो त्ति । अवि य—

आहारणाणं चूडामणि व्व देसाण सहइ सो देसो ।
 तम्मि पुरी पोरणाबारवईदसदिसिपयासा ॥

जाय, पडिभग्गसूरपसा वि सूहिट्ठिया । पणट्ठगया वि विलसिरमहगया । कुवइट्ठिया
 वि अयला । सावाणीया वि पणट्ठजल त्ति । जायसमोद्वेल व्व बहुविहरयणुज्जला, ण
 10 उण वडवाणलाणुगया । मियंकलेह व्व वड्डियाणंदा, ण उण सकलंका । सुरेन्वलवट्ठलट्ठि
 व्व विचित्तरयणोज्जला, ण उण विगयगुण त्ति । अवि य—

मुहकंतिविजियससिमंडलम्मि मणिकोट्टमम्मि संकंते ।
 जत्थ ट्ठवइ सहेलं चलणं अहिसारियासत्थो ॥

अइमणहरतारसमुच्छलंत्तरमणिनेउररवेण ।
 15 कलहंसाण कलरवो ण मु(सु)णिज्जइ गेहवावीसु ॥
 णीसेसतियसनरवरपडहत्थे सयलतिहुयणाभोगे ।
 तं णत्थि जं न दीसइ अच्छेरं तीए णयरीए ॥
 जा तारतरलपम्हलधवलुज्जलदीहनयणजुयलेहिं ।
 अणवरयं तियसेहि वि पुलइज्जइ पुलइयंगेहिं ॥

20 हरिवासणिमेत्तं सुरवरेहिं रयणेहिं जा विणिम्मविया ।
 महिमहिलाए चूडामणि व्व को ऋणउं तरइ ? ॥
 अह एक्को च्चिय दोसो पओससमयम्मि मंगलपईवा ।
 जायंति विगयतेया पवियंभियरणकिरणेहिं ॥

१. ज. उ । २. ज. सामो । ३. क. प. काचंलवट्ठभट्ठि, ज. कालावलट्ठि । ४. ज. घररमी, ज.
 घररी । ५. ह. ज. ण्निउं ।

बीओ वि तत्थ दोसो तियसा धरणीए अकयचरणा वि ।

पणमंतिनेमि-हशिो महिवट्टणिवि^१सरिमउडा ॥

तइओ वि तीए दोसो पभायसमयम्मि मंगु(ग^२गगीयं ।

ण सु(मु)णेज्जइ तारसमुच्छलंतमणिनेऊरवेण ॥

इय एवंविहदोसायाए निवसंति जायवणरिंदा ।

5

दस विदसारापयडासमोद्विजयइणो पुण्णा ॥

उक्तं च श्रीमद्वन्दिकाचार्यो—

“समुद्रविजयोऽक्षोभ्यः स्तिम्भिः [] सागरस्तथा ।

हिमवानचलश्चैव धरणः पूरणस्तथा । []

अभिचन्द्रश्च नवमो वसुदेवश्च वीर्यवान् ।

10

वसुदेवानुजे कन्ये कुन्ती मद्री च विश्रुते” । []

जे यट्ठाणं ठिईए, गुरुणो गुणाणं, सूरिणो समायाराणं, गिरिणो कित्तिमहानईणं, निम्मलपईवा कुलमंदिरस्स त्ति । जे य, सेस फणि(णा)समूहा विक्क^३हीधरण- पच्चला, जलणिहिणो विव मयरहियावसुदेव^४ेरंत त्ति । तस्स य^५समुद्विजयाइणो कित्ती(कंती)विव भाणुणो तिहुयणसलाहणेज्जगुणगणालंकियासिक्खे^६वी भारिया । 15 ताण य चउद्दससुमिणयपिसुणिओ सुओणे मिणामो तिहुयणचूडामणी बावीसइमो तित्थयरो ।वसुदेव^७स्स वि सयलंतैउरपहाणाओ दोन्नि भारियाओदेवई रोहिणीय । देवई^८ सत्तमहासुमिणयवज्जरिओक्कणहोनाम णवमवासुदेवो ।रोहिणी^९ए वि चउहं महासुमिणेहिं सूइओबलदेवोत्ति । तत्तो तत्थ ताण तिण्ह विदसा^{१०}क्के णमहिणं- देज्जमाणाणं, सुरसुंदरीहिं पि अहिलसेज्जमाणाणं, सव्वहा समत्थतिहुयणेण वि 20 पसंसणेज्जमाणाणं, जम्मंतरणिव्वत्तियविसेट्टपुन्नाणुभावजणियं जीयलोयसुहमणुहवंताण संपत्तो वसंतो । जम्मि य, विरायंति रत्ताशो(सो)गतरुणो, मंजरेज्जंति सहयारा, फुल्लेंति पलासा, विसट्टंति कुज्जया, महमहन्ति पाडलाओ, पयट्टन्ति चच्च^{११}ीओ, बहु मन्ने- ज्जंति दइयागमा, अणुणेज्जन्ति दूईओ,पैज्जंति वारुणीउ त्ति । अवि य—

१. सेरि । २. लं गी । ३. क. प. ठाणा, ठिइए । ४. ज. प. सहीधरणप(च्च)ल्यं । ५. प. रीउ, ज. चच्चरउ । ६. ह. पं ।

उब्भडसू(चू)यरुक्खमलयानिलवासियसयलभुयणए,
कोइलकलरवकणिरसद्धणिदारियपंथियरमणिहिययए ।
बउल्लोम(ग)गंधपवियंपियदीवियपंचबाणए,
कुसुमामोयभमिरभमरावलिवियसियसेंदुवारए ॥

5 इय एस्सि वसंते हलहरो वे (विं) दणे मिणो पत्ता ।
नागरजायवसहिया रमणट्टरे वयज्जाणे ॥

जं च, संकेयटाणं पिव वसंतलच्छीए, वासहरं पिव मकरकेउणो, रमणट्टाणं
पिवरईए, कडक्खो विव सरस्सईए त्ति । अवि य—
पुण्णाग-णाग-चंपय-हिंताल-तमाल-तालसोहिल्लं ।

10 णंदणवणसंकासं संपत्ता ते तमोज्जाणं ॥

तत्तो रमिऊण विचित्तकीडाहिं अवयर(रि)या लच्छिणहा(हे)लणाभिहाणं सरवरं ।
जं च, गयणं पिव वेत्थिण्णं, पढमवराहसमोद्धरियधरणिमंडलं पिव जलाउण्णं ति । जं
च, सच्छयाए महापुरिसमणेहिं पिव णिम्मियं, चीणंसुएहिं पिव विरइयं, कुरंगिलोयण-
पहाहिं पिव घडियं ति । जं च, कहिं पि विज्जाहरकामिणीथणकलसविलुलिय-
15 जलुप्पीलं । कहिं पि विसट्टकंदोट्टकुसुकल्हाररत्तुप्पलसयवत्तसहस्सपत्तोवसोहियं ।
कहिं पि विगलियारवेण्णियरंदासवेण्णियबद्धचंदयाहिरामं जलाउलं कहिं पि पफुल्लचं-
पयमहुपाणवसत्तहंसकामिणीकयमहाकोलाहलं । कहिं पि वणदेवयाकेसपासनिवडंत-
कुसुमरयरेणुरंजियं । कहिं पि अभिसेयनिमेत्तागयसुरवह्णुणकलश(स)चंदणधूलि-
धवलियतगरमालाउलं । कहिं पि पेयंतजायकेयईरयपडधवलीरकल्लोलाउलं । कहिं पि
20 संपत्तदिसागयं वज्जरियजरढमुणालदंडखंडोवरेहिरं । कहिं पि हरवि(व)सभवि-
साणकोडिखंडियनिविडतडप्पहारकलुसियजलाउलं । कहिं पि एवयदंतमुसलखंडि-
यमुणालणिवहसंगयं । कहिं पि महुमत्तभमिरभमरोलिज्झंकारविलुलियाखेंदकेसरपब्भा
ति । अवि य—

पप्फुल्लकुमुत्तारे णरेदधयरट्टचंदसोहिल्ले ।

25 जलजोण्णडहत्थे सरवरगयणम्मि अवयरिया ॥

१. ह. सो मी, प. सामामी । २. ह. ज. प. गोवंदा । ३. ज. णिहलणा । ४. क. दु मी, ज.
मायरंदो मी । ५. ज. धर्ण । ६. ज. तीरे । ७. ज. जज्जरिज्जरियं । ८. ह. ज. ९ त्ति । ९. प. भा । रो ।
१०. ज. पडहई ।

दइयायणपरिक्खो सरवरमज्झम्मि सहइ गोविंदो ।
 सुरकामिणीहिं सहिओ खीयजलम्मि इंदो व्व ॥
 विलसंतम्मि नरेंदे सरसलिलं घुसिणरागसोहिल्लं ।
 जायं सुपुरिस्सोगो अणुरायं कस्स ण जणेइ ? ॥
 दूरुण्णयगरुयपओहराए एक्काए णोल्लिओ कण्हो ।
 निवडइ वच्चुच्छो^१ मो ताहो व्व अन्नाए ॥
 अणुणेइ जाव इक्कं कुवलयदलदीहराए दिट्ठीए ।
 रोसफुरियाहराए दुमिज्जइ ताव अन्नाए ॥
 कीलाइजले बुडुं^२ एक्कं किर जाव कड्डुए राया ।
 नीलुप्पलेण पहओ अन्नाए ताव पुट्ठीए ॥
 तरुसिह्मु^३कदेहा णिवडइ महूसूयणस्स वच्छम्मि ।
 मयरो त्ति का वि भणिरी तं चिय आलिंगए बाला ॥
 जलकेलीइ णेबुड्डो णियंसणं जाव हरइ एक्काए ।
 अन्नाए ताव देण्णो बाहुलयापासओ तस्स ॥
 जूइयरो इव सारिं जलयरमज्झाउ कड्डुए जाव ।
 इक्कं ता दुइयाए च्छेभइ अत्थाहनीरम्मि ॥
 रेहइ पियाहिं समयं रंगंततरंगसलिलमज्झम्मि ।
 रिक्खावलिपरिवारो पडिमापडिओ^४मियंको व्व ॥
 पियपरिहासहि^५मुयलज्जोणामियमुहीए काए वि ।
 आलिंगेज्जइ सो च्चिय दोसो वि फुडं गुणो जाओ ॥
 मोत्तूण पंकयाइं मयरंदोदामसुरहिगंधां ।
 परिमलगंधाइड्डियभसला सेवंति वयणां ॥
 इय णियपरियणसहिया हलहरगोवेदणेमिणो णयरं ।
 रमिऊणं संपत्ता सुर व्व खीरोयजलणिहिणो ॥

5

10

15

20

१. ज. जोगे । २. ज. णो । ३. ज. जसे बुडुं, प. वं जलबुडुं । ४. प. ज. सुक्कदेहो । ५. ज. मी ।
 ६. ज. मुयलुज्जोमियै । ७. ज. पोरि ।

एयं च जम्मंतरणिव्वत्तियपुन्नपब्भारजणियं तिहुयणपसंसणेज्जं परत्थसंपाड-
 ण^१संणहं तिवग्गसारं जियलोगसुहमणुहवंत^२णो समइक्कंतो को वि कालो । अन्नया
 सरिसवयोवेसायारायतणयपरिवुडो रमंतो कमेण संपत्तोनेमी ह^३शिो आउहसालाए ।
 दिट्ठाणि य अणेगदेवयाहिट्ठियाणि णाणाविहाणि आउहाणि । ततो देव्वा^४कालवट्ठं गेणहंतो
 5 पाएसु निवडिऊण भणिओ आउहसालावालेण—‘कुमार ! किमणेणसयं^५भुरमण-
 जलहिजलवाहातरणविब्भमेणासक्काणोद्वा^६णो ? । ण खलु महुमहाहिंतो सदेवमणुयासुरे
 वि तेलोक्के अत्थि सत्तो, जो इमं धणुम्मोवेइ’ । तओ हसंतेणं तमवणिणऊणारोवियं
 लीलाए । किं पुण से जीयारवेण जायं ? ति । अवि य—

उच्छलिया जलनिहिणो रंगंततरंगमच्छपडहत्था ।
 10 अवहत्थियमज्जाया संपत्ता गयणमग्गम्मि ॥
 पसरंतदाणपरिमलगंधाइड्डियभमंतभमरउला ।
 भयवेविरतरलच्छा दिसागइंदा वि ते णट्ठा ॥
 परिसिढिलसंधिबंधणनमंतसेसाहिदलियमणिमउडा ।
 तिणयणतंडवसंखोहिय व्व संचल्लिया धरणी ॥
 15 मोत्तुं सासयठाणं अन्नं किर णत्थि ति^७ब्बुणाभो गे ।
 जन्न चलयं सुदूरं जिणस्स गंडीवसद्देण ॥

तओ अच्चंतविम्वयाणरक्खियनराण मोत्तूण कालवट्ठं पुणर(रु)त्तं वारेंताण वि
 गहिओ पंचयण्णाभिहाणो संखो त्ति । आपूरिओ भुवणगुरुणा । कहं च से सद्दो गओ?
 त्ति । अवि य—

20 भयतारतरललोयमचलंतफणनिवहणागराएण ।
 आयन्निज्जइ सद्दो आवूरियसयलपायालो ॥
 अणवरयदाणपसरियउण्णयकरेहि सुपुरिसेहिं व्व ।
 आहूओ विव दूर^८हत्थेहि दिसागयंदेहिं ॥
 अप्पुव्वं पिव सोउं सद्दं म(स)ग्गम्मि मोक्कमज्जायं ।
 25 णासेज्जइ दूरयरं तियसाहिवकरिवरेणं पि ॥

१. क. प. एहं । २. ज. णं । ३. प. कालंवट्ठं । ४. ज. यणाभागे । ५. ज. हित्थहि ।

मोत्तुं अइसयमुणिणो खुहियं सयलं पि तिहुयणं झत्ति ।

सदेण तेण धणियं विसेसओ णगरिजणणिवहो ॥

तओ मुणिकु मारसामत्थेण भणिओ**बलदेवो हशि**—‘जस्सेरिसं बालस्स वि सामत्थं**णे भि**णो सो वट्ठं(डुं)तो रज्जं हरेस्सइ, ता पुणो वि बलं परिक्खिरुणं रज्जरक्खणोवायं चितेमो’ ।**बलदेवो** भणियं—‘अलमेयाए संकाए’ ।

5

जहचेतियदेन्नफलो एसो पणईण कप्परुक्खो व्व ।

सो कह नरेद रज्जं [हरेइ] कुमरो तुमाहितो ? ॥

अपि च—

“कृमिकुलचितं लालाक्लिनं विगंधि जुगुप्सितं

निरुपमरसग्रीत्या खादन् नरास्थि निरामिषम् ।

10

सुरपतिमपि श्वा पार्श्वस्थं ससं(शं)कितमीक्षते

न हि गणयति क्षुद्रो लोकः परिग्रहफल्गुताम्” ।[]

जेण पुव्वं के वलिनिद्धिट्ठो उप्पन्नो बावीसइमो**णे मी**तिथयरो, तुमं पु ण **भरहब्ब**सा**मीनवमवासुदेवो** ज्ञा एस भगवं अकयरज्जो परिचत्तसयलसावज्जजोगो पवज्जं काहि ति । अन्नदीहम्मि रज्जहरणसंकाए वारेज्जंतेणावि हलिणा, उज्जाणमुवगओ **15** भणिओ**णे मी हशि**—‘कुमार! नियनियबलपरिक्खणत्थं बाहुजो ज्जेण जुज्झामो’ । **ने भि**णा भणियं—‘कि मणे ण बहुजणनिंदणिज्जे ण इयरजणबहुमएणं बाहु-जोज्झाज्झवसाएणं ? विउसजणपसंसणिज्जेण वायाजो ज्जेण जोज्झामो । अन्नं च, मए डहरण तुज्झाभिभूयस्स महंतो अयसो **हशि** पलत्तं—‘केलीए जोज्झंताण केरिसो अयसो’ ? तओ पसारिया वामा बाहुलइय**ने भि**णा । एयाए णामियाए वि जिओ म्हि **20** त्ति । अवि य—

उवहासं खलु तम्हा जोज्झंगो**विद**! तेण बाहाए ।

णामियमित्ताइ च्चिय विजिओ म्हि ण इत्थ संदेहो ॥

अंदोलिया वि दूरं अइसामत्थेण**विण्हु**ा बाहा ।

थेवं पि ण सा वलिया मणं व से मयणबाणेहिं ॥

25

- एवं च विणियत्तरज्जहरणसंकस्स दसारचक्कपरिवुडस्सह^१णो समइक्कं तो कोइ कालो । अन्नया संपत्तजोव्वणं विसयसुहणियत्तचित्तं^२णे भिणिएऊण भणिओ समुद्विजय^३ण(णा)दसासक्के णके सवो-‘तहा उवयरसु कुमारं, जहा झत्ति पयट्टए विसएसु’ तेण वि य भणियाओरोप्पिणि-सच्चभामप्पमुहाओ णिययभारियाओ ।
- 5 ताहि वि जहाअवसरं सपणयं सविब्भमं सहासं सविणयं भणिओ एसो-“कुमार ! संसारविसपायवस्स अमयफलभूयं खेत्ताइविसिट्ठं माणुसत्तणं, तत्थ वि नरेंदकुलुप्पत्ती, तत्थ यहरिवं^४सतिलक्कसमुद्विजयाइणो गेहेऽवयरणं । असरिसरूवाइगुणसंपया, रायसिरी, णीसेसकलाकोसल्लं अहिणवजोव्वणं असरिसणाणसंपया जणाणुराओ सोहग्गमारोग्गं पहेत्तं दक्खेन्नं हिययाणुवत्तिमेत्तसंगमा सलाहणिज्जगुरुसहिसयणसंगमो
- 10 केत्तीपयाओ महाणुभावत्तणं विणओ चाओ सव्वहा जहच्चितियकज्जणिप्फत्ति त्ति । अवि य-

एते सव्वे वि गुणा साहीणपियाण णिव्वुइं देंति ।

पिस्सिरहियाण जिणवर ! सुमिणयजलपाणसारेच्छा ॥

- ता कारुण विसिट्ठं दारसंगहं, भोत्तूण भोगे^५ज्जणिऊण पुत्ते, सफलीकरेसु एते
- 15 सव्वे वि गुणे, पूरेसु गुरुसयणमेत्ताईण मणोरहे, पच्छा पच्छिमवयम्मि विणियत्त-विसयाहिलासो करेज्जसु धम्मं ति” ।

अह्मु^६मरेणं भणियं-“दाराइपरिग्गहेण गुणणिवहो ।

सफलो ण होइ कइय वि मोत्तूणं चरणपडिवत्ति” ॥

- जेण, जाओ विसयणिबंधणाओ इत्थियाओ, ताओ महावाहीओ विव सोसिय-
- 20 देहाओ, जलणावलीओ विव कयसंतावाओ, किंपागफलसमिद्धीओ विव [वि]रसा-वसा[णा]ओ, माइंदजालिय चिट्ठाओ विव मुद्धजणमोहकारियाओ, णिण्णयाओ विव णीयाणुवत्तिणीओ, मरुभूमीओ विव जणियतण्हाओ, पभायपईववट्ठीओ विव पणट्ठनेहाओ, संकलाओ विव लोहाणुवत्तिणीओ, तुंबिणीओ विव परवइगामिणीओ, अक्खसारीओ विव परघरसंचारिणीओ, संखमालियाओ विव अंतोकुडिलाओ,
- 25 पंड(डु)रंगतवस्सिमुत्तीओ विव जडाणुगयाउ त्ति । अवि य-

१. ह. ज. प. क. वियरं । २. ह. क. जिणं । ३. प. क. कु मां ।

इय केत्तियं च भन्नउ ? समत्थदोसाण णिलयभूयाओ ।

इत्थीओ जेण तम्हा परिहरियव्वा पयत्तेण ॥

किं च—“अपकारफला एव योषितः केन निर्मिताः ? ।

नरकागाधकूपस्य समाः सोपानप्लुक्तयः” ॥[]

अन्नं च—देवाण वि ण थिरा विसया । सुहं पुण सारीरमाणसाणेयदोक्खकारणं 5
कह वि किलेसायसपत्तं पि करिकन्नचंचलं अथिरं विवागदारुणं विरसावसाणं ति ।

अवि य—“ईसा-विसाय-भय-कोह-लोहचवणाइदुक्खपडहत्था ।

देवा वि कामरूवा अथिरा पच्चूसदीव व्व ॥[]

वस-रुहिर-मास-मेयट्टि-मज्ज-सुक्काइअसुइपुण्णाण ।

सारीरमाणसाणेयदुक्खतवियाण पुरिसाण ॥[]

10

असुइमसारमणेच्चं अथिरं बुहणेंदियं णिरभिरामं ।

एवंविहं खु सोक्खं पुरिसाण हवेज्ज जइ कह वि” ॥[]

तओ साहिओ कुमाराभिप्पाओ ताहिं हरिणो, तेण विदसासकस्स । पुणो वि
जहाअवसरं सबहुमाणं भणिओदसासक्रे णहरि—‘तहा सयं चिय भणसु कुमारं, जहा
पूरेइ णे मणोरहे’ । तओ भणिओ तेणणे मरि—‘कुमार !उसभइणो वि तित्थयरा 15
काऊण दारसंगहं, भोत्तूण भोगे, जणिऊण तणए, पूरिऊण पणइणे(णो), पालेऊण
पुहइं, सव्वहा णिव्विन्नकामभोगा पच्छिमवयम्मि पव्वइया; तहा वि संपत्ता निव्वाणं ।
ता एस परमत्थो, काऊणं दारसंगहं, पूरेसु समत्थलोगसहियस्स दारचकस्स मणोरहे,
विसेसेण जणणिजणयाण । अव्वो ! अइणेब्बंधो एयाए । मुणियपभावियपरिमाणे—
(णामे)ण य पडिवन्ना सिं पत्थण त्ति । अवि य— 20

“उवरोह-सीलयाए पडिवन्ना पत्थणा इमा तेण ।

परकज्जसाहणपरा पुरिसा कूवे वि निवडंति” ॥[]

कहिओ य जिणाभिप्पाओदसासकस्स । तओ संजायपहरिसाइसएण भणिओ
केसवो दसासक्रे ण—‘कुमाराणुरूवं वरेसु बालियं’ गवेसेंतेण महिमंडलं देट्ठा
उगगसेण्हुहियारायमईकन्नगा । जा य, णवबरहिकलावविब्भमेणं चिहुरहत्थुल्लएणं, 25
पंचमिमियकंसंकासएणं भालल्लएणं, मयरद्धयकोदंडसरिसएणं भुमयाजुव(य)लुल्लएणं,
वियसियकंदुट्ठविब्भमेहिं णयणुल्लएहिं, सज्जणसाहवसमुज्जएणं नासावंसुल्लएणं,

- संपुन्नमियंकसंकासएहिं कवोलवत्तुल्लएहिं, बिबफलसंनिभेणमहरुल्लएणं, कुंदकुसुम-
पंडरेहिं दसणुल्लएहिं, तिवलीतरंगियाए कंबुसरिसाए गीवुल्लियाए, वियसियसयवत्त-
पडिमएणं वयणुल्लएणं, ईसिपलंबिरेहिं कन्नोल्लएहिं, कोमलमुणालसारिक्खएणं
बाहाजुवलुल्लएणं, मंगलकलसोवमेहिं थणहरुल्लएहिं, णिरवज्जवज्जसंकासएणं
5 मज्झदेसुल्लएणं, तियसणइपुलिणवेत्थिल्लएणं जहणुल्लएणं, कयलीदंडोवमेणमूरु-
जुवलुल्लएणं, णिव्वणघणमसिणणं जंघियाजुवलुल्लएणं, कुम्मुण्णएहिं चलणुल्लएहिं
विदुमपभायविरेहणखुल्लएहिं । अवि य—

जा तारतरलपम्हलदीहरत्तंतकसिणधवलेहिं ।

णियणयणेहिं विरायइ धयवडसरिसेहिं लच्छि व्व ॥

- 10 णेव्वत्तिऊण रूवं कह वि तुलग्गेण जीए देव्वो वि ।
मयणाउरो वियंभइ को किर तं वण्णिउं तरइ ? ॥

तत्तो गंतूण भणिओ भोअगवंसतिलओउग्गसेण्णरे^१ दोह^२णि—‘पावेउराइमई
णे^३मिओ घरिणीसदं’ । तेण भणियं—‘मणोरहाइरित्तो परमाणुग्गहो एस अम्हाण, जेण
माणुसमेत्ताए वि वच्छाए पाविओ समत्थतेलोककचूडामणी वरो’ ।

- 15 “यच्चाशिषोऽप्यविषयस्थितमपथे यन्मनोरथस्यापि ।

तदनेकाश्चर्यनिधे(धि)र्विदधाति विधे(धि)सुखेनैव” ।[]

- कारावियं दोसु वि कुलेसु महावद्धावणयं । अन्नदियहम्मि णिरूवाविओ वारे-
ज्जयमहूसवो । ततो णेव्वत्तिएसु तयणुरूवेसु भक्खपेयवत्थालङ्काराइएसु कायव्वेसु,
कमेण मणोरहमओ विव, अमयरसणिम्मिओ विव, परमाणंदकओ विव पत्तो
20 वारेज्जवासरो । जहाविहिणा य पमक्खियारायमइत्ति । अवि य—

दहिअक्खग(य)दुव्वंकुरवावडहत्थाहिं पइसणाहाहिं ।

विहिणा पमक्खिया सा रत्तंसुयभूसणधरीहिं ॥

पुप्फफलोदयभरिएहिं णियथणेहिं व कणयकलसेहिं ।

जुवईहिं ण्हाविया खलु पउमिणियापुन्नपत्तेणं ॥

सव्वोसहिपसरियसुरहिगंधबहुकसिणचिहुरसीसम्मि ।

बहुलुगयपुलएहिं गुरुहिं से अक्खया देन्ना ॥

आयंबिरणक्खेसुं पडिओ दइउ व्व जावयरसो से ।

होइ च्चिय संजोगो रत्ते रत्तस्स किं चोज्जं ? ॥

णियकंतिविब्भमेणं जंघाओ कयाओ घुसिणरागेण ।

5

चक्कायसरेच्छाओ थणेसु तह पत्तलेहाओ ॥

णियजसधवलेणं चंदणेण वयणं पि से कयं पवरं ।

मयणसणाहो अहरो कामे व्व कओऽणुरागेल्लो ॥

णवसरयागमणेम्मलविसट्टकंदोट्टदलसुसोहिल्लं ।

लोयणजुयलं पि कयं कज्जरयरंजियं तिस्से ॥

10

महुमाससिरी विव से मुहम्मि तिलओ समोग्गओ सहइ ।

छज्जंति तीए अलया मुहगंधावडियभसल व्व ॥

मणहरसद्धानंदियसमत्थजियलोयलोयणमुहाइं ।

मणिनेउराइं तिस्सा चलणेसु कयाइं हंसो व्व ॥

पियपणईहिं पिव वेंटियाइ चलणंगुलीओ पडिवण्णा ।

15

कामिहिययं व बद्धं रसणादामं णियंबम्मि ॥

कंठावसत्तबहुगुणपओहरुच्छंगवड्डियाणंदो ।

कामि व्व जणियसोक्खो मुत्ताहारो वि से रइओ ॥

पियवयणाइं पिव कुंडलाइं सवसो(सा) सुतीइ र्हेति ।

सीसम्मि सहइ चूडामणी वि आण व्व जयगुरुणो ॥

20

इय जाव पसाहिज्जइरायमईणिउणसाहिसमूहेण ।

ताव कुमारो वि दढं पसाहिओ देवरमणीहिं ॥

ततो समारूढो **एरावण**संकासं मत्तवारणं, समागयाद**सारासहबलदेव**
वासुदेवे हा एत्थंतरम्मि समाहयाइं मंगलतूराइं, उब्भियं सिया[य]वत्तं, आवूरिया
जमलसंखा, पगाइयाइं मंगलाइं, जयजयावियं तियसमागहेहिं । चोइओ गयं(इं)दो 25

पयत्तो गंतुं । समुच्छलिओ कलयलो । तओ थुव्वंतो अणलियगुणसंथवेणं, अहिल-
 सिज्जंतो सुरमणुयसुंदरीहिं, पसंसिज्जमाणो तिहुयणेणं, धवलज्जंतो सुरसुंदरीणयण-
 धवलपहाहिं, महया विच्छड्डेणं संपत्तो विवाहधवलहरासन्नं । तओ कलुणक्कंदं सोऊण
 जाणंतेणावि जिणेणं पुच्छिओ सारही—‘भो ! काण पुण मरणभीरुयाणमेस कलुण-
 5 सद्दो?’ । सारहिणा भणियं—‘देव ! एते हरिणसूयराइणो तुज्झ वारेज्जयपरमाणंदे
 वावाइऊण आमिसभोयणेण लोगा भुंजाविस्संति’ । तओ पणामिऊण से आभरणाणि,
 भणिया लोगा जिणेण—‘‘भो भो ! केरिसो परमाणंदो ! जम्मि एयाण णिरवराहाण
 दीणवयणाण असरणाण खुहा-पिवासा-वाहि-वेयणापीडियाण कलुणसराण वहो
 कीरइ ! ता किमणेण इह परलोगे य सारीर-माणसदोक्खहेउणा सपरोभयजणिय-
 10 संतावेण वारेज्जएण’’ ? भणंतेण चोआविओ हत्थीउज्जितभिमुहं । अवसरु त्ति
 काऊण संपत्ता सारस्सा(स्स)याइणो लोगंतिया अमरा । एवं भणियं च णेहिं—‘भयवं !
 तेत्थं पवत्तेहि’ । अवि य—

“सारस्सयमाइच्चा वण्ही वरुणा य गद्धतोया य ।

तुसिया अक्कावाहा अग्गिच्चा चेव रिद्धा य ।।[ति.गा./१०६५]

15 एते देवणिकाया भयवं बोहिंति जिणवरिंदे(दं) तु ।

सव्वजगज्जीवहियं भयवं ! तेत्थं पवत्तेहि’’ ।।[ति.गा./१०६६]

तओ दवावितो आघोसणापुव्वयं महादाणं, अणेगदेव-दाणव-सिद्ध-गंधव्ववे-
 ज्जाहराइपरिवुडो सविसायजायवपुरलोगेहि य अणुगम्ममाणो संपत्तो सुहडं पिव
 वणराइमणहरं विसालवच्छं च, तियसणाहं पिव सगयं जयपायडं च, महुमहं पिव
 20 तमालदलसामलं सिरिसमद्धासियं च, जलहिं पिव रयणसारं विबुहसेवियं च,
 जिणिंदागमं पिव पयगमकलियं महाइसयं चउज्जेत्तव्वयं । जो य, कत्थ य
 मत्तमायंगकरणियरभज्जंतसरसचंदणवणाणम्महंतसुरहिपरिमलामोयवासियदिसामंडलो,
 कत्थ य भासुरमुहविवरपयडियदाढाकरालकेसरिखरणहरकोडिनिद्धलिज्जंतमत्तमायंग-
 कुं भत्थलार्णितमुत्ताहलणियरधवलियमहियलो, कत्थ य प(थ)क्कमहावराहदाढा-
 25 कोडिनियरुम्मूलेज्जमाणमहिवेदुच्छलियभद्दमुत्थामहापब्भारालंकिओ, कहिं पि
 मत्तकरिणाहगंडयलासत्तकन्नचवेदुडुवियभमिरभमरझंकारहलबोलिज्जंतदियंतरो, कहिं

पि किलिके लेंतजूहाहिवाहिद्विवाणरणियरविलुप्पंतसिरिफलोवरेहिरो, कत्थ य जहिच्छपसरंतवणचरेहिं बहलकेक्कारवावूरेज्जमाणगुहा विवरंतरो, कत्थ य रहसोवयंत-
तियसकामिणिधम्मेल्लुवेल्लणिवडंतमंदारकुसुमनियरभूसिज्जमाणणियंबत्थलो, कत्थइ
किन्नरमिहुणयसमारद्धगेयसदायण्णणेच्चलद्वियहरिणउलो, कत्थ य कमलकुवलय-
णीलुप्पलसयवत्तसहस्सपत्तोवसोहियमहासरवरमंडिओ । जो य, माणदंडो विव 5
गयणंगणस्स, चूडामणी विव महिसीमंतिणीए, कन्नावयंसो विव दाहिणदिसावहूयाए,
केसकलाओ विव जयलच्छीए, रयणरसणाबंधो विव रईए, रमणुज्जाणं पिव उउसिरीए
त्ति । अवि य—

पुण्णाग-णाग-चंपय-हिंताल-तमाल-तालसोहिल्लो ।

णंदणवणसंकासोउज्जेतंसहइ मेरु व्व ॥

10

तत्थ य समारूढो चउव्विहदेवणिकायपरिवुडबत्तीससुराहिवपरिवारो जिणो । तओ
समाहयाइं आभिओगिएहिं देव्वतूराहिं(इं), आवूरिया असंखसंखा, समाहयाओ
देवदुंदुहीओ । पणच्चियाओ देवसुंदरीओ । जयजयावियं तियसेहिं ति । अवि य—

अवणद्धसुसिरघणतयचउव्विहाउज्जवज्जसदेहिं ।

कण्णपडियं ण सुव्वइ वयणं रोस्स व पहूहिं ॥

15

तओ विमुक्काणि तित्थयरेणाहरणवत्थाईणि, पडिच्छियाणि हरिणा । समुवणीयं
तित्थयरलिंगं देवदुगुल्लं उत्तरासंगीकयं जिणेणं ति ।

“सव्वे वि एगदूसेण णेग्गया जिणवरा चउव्वीसं ।

ण य णाम अन्नलिंगे नो गिहिल्लिंगे कुल्लिंगे अ” ।[आ.नि./२२७]

कओ सयमेव पंचमुट्ठिओ लोओ । एत्थंतरम्मि सक्कवयणाओ समुवसंतो 20
कलयलो । कयं सामाइयं ति । अवि य—

“काऊण नमोक्कारं सिद्धाण अभिग्गहं तु सो लेइ ।

सव्वं मि अकरि(र)णेज्जं पावं ति चरित्तमारूढो” ।[आ.नि.भा./१०९]

पव्वइओ णरेंदसहस्सपरिवारो अणंतरं च जायं मणोण्णां ति । अवि य—

“तिहि णाणेहिं समग्गा तित्थयरा जाव होंति गिहवासे ।

25

पडिवन्नम्मि चरित्ते चउनाणी जाव छउमत्था” ।[आ.नि.भा./११०]

ततो काऊण निक्खमणमहिमं गया तियसणरेंदाइणो णिययट्ठाणेसु त्ति ।

काऊण य से महिमं पत्ता देवा णरा य सट्ठाणे ।

एण्ह जंराइमईकुणइ तयं भो ! णिसामेह ॥

ततो पडिणियत्त त्ति जिणेंदमुणियवोत्तंता भणिया सा सहियणेणं ति । अवि य—

5 सुरमणुयसुंदरीसुहविरत्तचेत्तो महामुणी एसो ।

सिद्धिवहुरागरत्ते णेच्छइ वीवाहिउं महिलं ॥

वज्जवडणाइरित्तं वयणं सोऊण सहियणाहितो ।

मुच्छाणिमीलियच्छी पडिया धरणीए सा कण्णा ॥

ततो कह कह वि लद्धचेयणा भणिउमाढत्ता—“अव्वो ! लहुओ वि लहुईओ मए
10 अप्पा, तिहुयणस्स वि अच्चंतदोह्मे महाणुभावे जणे अणुरागं करिंतीए । जेण कत्थ
विणिज्जियासेसनरामरविज्जाहरकुलरूवजोव्वणकलाकलावाइसओ समत्थतिहु—
अणपणयपायपंकओ जहचिंतियसंपज्जंतासेसमहाफलोणे मी!, कत्थ वा अम्हा-
रिसीओ अमुणियपरमत्थाओ पाययरमणीओ ! त्ति । सव्वहा अच्चंततण्हाणुगओ वि ण
रमए एावणो अच्चंतसुंदरे वि गामतलायम्मि । अवि य—

15 “जो अप्पणो परस्स य गुणदोसे सव्वहा ण जाणेइ ।

सो अप्पाणं विडंबइ अहं व णेम्मिम्मि उण रत्ता” ॥ []

ततो इमं पि भावंती असाहारणदोक्खसल्लियंगी आलिहिया विव, उक्किण्णा विव,
थंभिया विव, णिच्चला विव, उय(व)रया विव, बेहिरिया विव, मूढमणसा विव,
जरिया विव धरिया विव, महावाहिवियणाउरा विवराइमईजाय त्ति । अवि य—

20 किं सोगेणं पडिया किं वा रूवेणणे म्माहस्स ? ।

अहवा वि जोव्वणेणरोगेण व किं व होज्जाहि ? ॥

मग्गं पिक्कदायंता पुरओ से णेंति दीह्वहपवणा ।

दोक्खानलभीओ विव पयंपिओ तीए कंपो वि ॥

१. ह. हो । २. प. ई । ३. क. प. केण । ४. ज. रोगेण । ५. प. वंदायं, ज. था । ६. ज.
वुहपव ।

ततो कमलिणी विव दिणयरं, जलहिवेला विव पुण्णमयलंछणं, कणेरू विव मत्तमहागयं, बरहिणी विवजलहरं, कलहंसिया विक्कयहंसं, महुयराली विव पंकयं, सई विव पुरंदरं, लच्छी विव महुमहं, सरस्सई विव सुरगुरुं, दया विव महामुणिं, तं चेव हिययसल्लभूयं ज्ञायंती विलविउमाढत्ता—

“काउं दइयपसंगं पुणा वि रे देव्व ! अवहिओ कीस ? ।
 दाऊण णिहिं उप्पाडियाणि अहवावि (किं) अच्छीणि ? ॥
 ताओ जयम्मि धन्ना ताओ जीयंति जीयलोगम्मि ।
 जाहिं पियसंपओगो मणसा वि ण ज्ञाइओ कह वि ॥
 णरयाणलसंकासं दुक्खं गिण्हंति वल्लहं काउं ।
 पावंति णिरुवमसुहं विणियत्ता वल्लहाहिंतो” ॥

5

10

ततो ण सहइ मयलंछणं मलउब्भवं च, ण गणेइ सहियय(व)यणं हिओवएसं च, णिंदए वम्महं णिययकम्मं च । ततो वित्थरइ से वम्महो संतावो, वड्डुहमारुओ रणरणओ य, निवडइ अंसुपवाहो गुरुवएसो वा, णासइ लज्जा वेयणा य, अणुगच्छइ पुलओ परियणो त्ति । अवि य—

णीससइ तीप्पुहमारुओ वि, दोक्खं पि दुक्खियं होइ ।
 रोवइ वाहजलं पि य पुलइज्जइ तीइ पुलओ वि ॥

15

तओ भणिया सहियायणेण—‘पियसहि ! जम्मंतरारोवियस्स पावमहातरुणो फलमिणमो, ता धीरत्तणमवलंबेसु, अलं विसाएण, धीरधणाओ चेव रायधूयाओ होंति भणियं च—

“वसणम्मि न उव्विग्गा विहवम्मि अगव्विया भए धीरा ।
 होंति अभेन्नसहावा समम्मि विसमम्मि य समत्था” ॥ []

20

एयं च परिणामसुंदरेहिं कह कह वि सहियायणवयणेहिं समासासिया भणिउं पवत्ता रायमई—‘जाणामि अज्जं चिय पच्चूससमए सुमिणयम्मि संपत्तो दुवारदेसे परि-
 तुलियतिभुयणरूवाइगुणसमुदओ अच्चंतविलक्खणो अणेगदेव-दाणव-विज्जा-
 हराणुगम्ममाणो एवक्खो कोइ देव्वपुरिसो । सो तक्खणं चिय तत्तो णियत्तीऊण

25

१. ज. जुलं । २. ज. हंसं । ३. ज. णिहदावि । ४. ज. मुदं ।

समारूढो सरसेलं, निसन्नो सीहासणे । समासन्नीहूया अणेगे जंतुणो । सहियायण-
वयणचोइया पत्ता अहं पि तत्थेव । ततो दाउमाढत्तो ना(ता)ण चउरो चउरो
कप्पपायवफलाणि । मए वि भणियं—‘भयवं ! ममावि तारिणाणि फलाणि देसु, जे ण
ण सारीमाणसदोक्खं लहामि’ । “एतेहिं किंचि मुहकडुएहि परिणाममहुरेहिं सम्ममुवभुत्तेहिं
5 ण कयाइ दोक्खं पाविहिसि, णिरुवमसुहभागिणी य परत्ते होहिसि” । भणंतेण देन्नाणि
मज्झ वि फलाणि । तक्खणं च मंगलतूरवेण विबोहिय म्हि” । सहीहिं भणियं—
पियसहिं मुहकडुओ वि एस समु(मि)णओ झत्ति परिणामसुंदरो हविस्सइ । तओ
भगवओ भायारहणेमी रायमई(इं)उवयरिउमाढत्तो । भणियं च णेण—

“वयतवसंजजोगे करिंति दोहयि(गि)णी महिलाओ ।
10 तं पुण सोहग्गनिही जम्हा तियसा वि पत्तिथिति ॥
ता उज्झिऊण एते भसु ममं पच्छिमम्मि य वयम्मि ।
संपत्तविग(स)यसोक्खा जिणेंदमग्गं गमिस्सामो” ॥

“णाहं सोहग्गकए करेमि धम्मं पुणो वि पच्छ वि ।
जइ सो च्चिय कायव्वो ता किं पुव्वं पि विसएहिं ?” ॥
15 केणइ कालेण पुणो वि भणिया सा तेण विसयकएणं ततो से पच्चक्खं पाऊण
दुब्बेयं मयणफलभक्खणेण वमिऊण सोवन्निकच्चोले समवणिया(य)रहणे म्माणो —
‘पियसु’ । तेण भणियं—‘कहं वंतं पिवामि’ ? । तीए भणियं—‘एयं पि जाणसि ?’
तेण भणियं—‘बालो वि एवं वियाणइ’ । तीए भणियं—‘जइ एवं, ता कीस अहं
तित्थयेरेण वमिया तुमं पाउमिच्छसि ? । अवि य—

20 “पक्खंदे जलियं जोयं(इं) धूमकेउं दुरासयं ।
णेच्छंति वंतयं भोत्तुं कुले जाया अगंधणे” ॥[दवै/अ२/६]
एवं विचित्त[त]वोविहाणेहिं अप्पराणं सोसंतीए केणइ कालेण भगवओ वि
तिव्वतवाणले णेदढ(डु)कम्ममहाकाणणस्स विसुज्झमाणचरितस्स अच्चंतविसुद्ध-
लेसापरिणामस्स समारोवियखवगसेढीणो आइल्ले दोन्नि सुक्कज्झाणभेए पहु(पुह)—
25 त्तवियकं सवियारं एगंतवियकं च अवियारं वोलीणे तस्स तइयं सुहुमकिरियमप्पडिवाइं
अप्पत्तस्स समुप्पन्नं केवलं ति । अवि य—

“वोलीणाणागयवट्टमाणणीसेसभावप(घ)डिणं ।

तं णत्थि जं ण पेच्छइ केवलणाणेण जिणइंदो” ।[अउ/२७]

चलियासणा य समागया सपरियणा बत्तीसं पि सुरासुरवइणो । ततो आभि-
ओगियसुरेहिं समंता समं कयं णिण्णुण्णयं रयणचेत्तं महीयलं, अवहरिउं रयरेणुतणाइयं,
गज्जियं वसुमतीए, नेम्मलीहूयो दिस्सो, पणट्ठा वेराणुबंधा सह सव्वोवद्वेहिं । 5
णिवडियं गंधोदयं, वरिसियं दसद्धवन्नं कुसुमवरिसं । हरिसिया सव्वे पाणिणो ।
णेम्मवियं सालतियं, विउरुव्वियाणि चत्तारि महादाराणि, णिहिया सरसतामरसपिहाणा
खीरोच्चजलावुन्ना मणिमयकलसा, णेव्वत्तियं सपायपीढं सिंहासणं, कओ तेलोक्क-
गुरुणो बारसगुणो द(दि)व्वो कंकेल्लिपायवो । णिरुद्धं बरयलं विमाणमालाहिं, उब्भिया
सीहव(च)क्कज्जया, णिबद्धं धम्मचक्कं, पवज्जिया तियसदुंदुहीओ, समुच्छलिओ 10
देव्वघोसो, अवयरिया तियसाइणो सव्वहा । किं बहुणा ? णिव्वत्तियं सव्वं पि
णिउत्तामेहिं । तओ धरियधवलायवत्तो तियसविणिमावियदिव्वपंकयणिहतचलण-
जुयलो पासट्टियसक्कीसाणधुव्वमाणसियचामरावयवो भामंडलकिरणसमुज्जोइय-
गयणंगणो अणेगणरामरकोडिपरिवुडो देव्वतूरवापूरेज्जमाणदिसामंडलो पयाहिणी-
काऊण सीहासणं णिसन्नो तत्थ जिणो । अवि य— 15

धरियधवलायवत्तो पुव्वदुवारेण पविसिउंणे मी ।

सीहासणे णिसन्नो णयतित्थो होइ चउवयणो ॥

समारद्धा य जोयणणिहारणीय तिरियणरामरणियणियभासापरिणामपरिणामिणीए
अच्चंतमणोहराए देव्वाए भासाए धम्मकह त्ति । अवि य—

“धम्मो अत्थो कामो मोक्खो चत्तारि होंति पुरिसत्था ।

20

तत्थ वि धम्माउ च्चिय सेसा जह हुंति तह भणिमो ॥

पुढवीए विणा कुंभो तंतुविहीणो य जह पडो णत्थि ।

दुद्धेण विणा दहियं दहिरहियं जह य णवणीयं ॥

दव्वविहीणा य गुणा सुहदोक्खं जह य जंतुणा रहियं ।

तह धम्मेण विरहिया तिन्नि वि अत्थाइणो कत्तो ? ॥

25

तम्हा सयलसुहाणं अत्थाईणं च कारणं धम्मो ।
 सो दुवियण्णो भणिओ मुणिसावयधम्मभेयाओ ॥
 संकाइमलविमुक्कं संमत्तं ताण मूलव(च)क्कं ति ।
 अहिगमणिसग्ग^१ पसमाइगुणेहिं चिंचइयं ॥

- 5 हिंसाऽलियचोरत्तणमेहुणपरिगहाओ खलु विरई ।
 उत्तरगुणचिंचइओ मुणिधम्मो मोक्खसुहेऊ ॥
 पंच य अणुव्वयाइं गुणव्वयाइं च होंति तिन्नेव ।
 सिक्खावयाइं चउओ सावयधम्मो वि सुहेऊ ॥
 इय एवमाइबहुविहगुणसयकलियम्मि साहिए धम्मे ।
 10 चउरूवसमणसंघो जाओ पढमे समोसरणे'' ॥

इमिणा य पढमसमवसरणकमेण विहरंतोऽणेगसमणगणपरिगओ णासैंतो मेच्छतं-
 धयारं समोसरिओ पुणो विबारवई^२ बाहिरुज्जाणेरेवय^३भिहाणे जिणो । पुव्वभणि-
 याणुसारेण कयं तियसेहिं समवसरणं । णिउत्तपुरिसेहि य वद्धाविओवासुदेवोसह
 जायवक्केणं । तित्थयरागमणेण आवेक्खणीयमाणंदसुहमणुहवंतेण य देन्नं से
 15 पारिओसियं दाणं ति । अवि य—

“ वित्तं^१ओ सुवन्नस्स बारस अब्बं च सयसहस्साइं ।
 तावइयं चिय कोडी पीतीदाणं तु चक्किस्स ॥[स.र./३१]
 एवं चेव पमाणं णवरं रययं तु केसवा दिति ।
 मंडलियाण सहस्सा पीतीदाणं सयसहस्सा ॥[स.र./३२]
 20 भत्तिविभवानु(णु)रूवं अन्ने वि य देंति इब्भमाईया ।
 सोण जिणागमणं णिउत्तपुरिसेयेसुं वा'' ॥[स.र./३३]

तओ महाविभूर्इए दिव्वसंदणारूढा णिग्गयाबलदेव-केसवा समुहविजय^३ णा
 य सहसिवादेवी-देवई-रोहिणीहिंपुरलोगो य । अणाविक्खणि(क्खणी)-
 यमाणंदसुहमणुभवंतैहिं पणमिओ तित्थयरो सह गणहराईहिं । णिसन्ना जहारिहं ।

१. प.°उ । २. ज.°णावें । ३. ज.°उ, क.°ए ।

मुणियजिणागमणा य पत्ताराइमईवि, पणमिओ तित्थयरो, निसन्ना जहारिहं । भगवया
 वि णेंदिओ जाइजरा-मरण-पियविप्पओग-सोगाइणाणाविहदुक्खाणुगओ नारय-तिरिय-
 नरामरणुभूइलक्खणो संसारो, तन्निमित्ताणि य मिच्छताविइ-पमाय-कसायजोगाईणि
 तहा परूविओ अयलाणंतणिरुवमणिराबाहसासयसोक्खाणुगओ मोक्खो, तक्कारणाणि
 याणेगवियप्पाणि सम्मदंसणणाणचरणाणि । ततो इमं संसारासारत्तणं सोऊण णेक्खंता 5
 अणे गो जयक्कु मारारहणे मीणागरया । रायमईवि हिययणिहियचारित्तपरिणामा
 पणमिरुणं तित्थंकरं पविट्ठा णगरं । ततो पुच्छिऊण जणणि-जणयाइणो, दाऊण
 महादाणं, काऊण सव्वजिणाययणेषु अट्ठाहियामहिमं, अणेगनरेंद-सेणावइ-मंति-
 सत्थाह-सेट्ठि-बालियासहिया महाविच्छेड्डेणं पव्वावियाराइमई तित्थयरेण । इत्थंतरम्मि
 य सक्को संवेगसारं थुणियं(उं) पयत्तो त्ति । अवि य— 10

जय सूरसेलविभूसण !	जय जय इंदंकवड्डियाणंद ! ।
जय णिव्वत्तिय मज्जण !	जय जय सुरसुंदरीपणय ! ॥१॥
जय हरिचंदणचच्चिय !	जय जय मणिमउडभूसियसरीर ! ।
जय सेयंबरधारय !	जय जय सियकुसुम कयसोह ! ॥२॥
जय इंदावलिसंथुय !	जय जय जणणीप(ए)वड्डियाणंद ! । 15
जय बाल ! अबालविसिद्धचेट्ठ !	जय जोव्वणं पत्त ! ॥३॥
जय रायलच्छिभूसिय !	जय दसारोहणहयलमियंक ! ।
जय सिवदेवी णंदण !	जय दावियकण्हणियवीरिय ! ॥४॥
जय अकयदारसंगह !	जय जय उज्जेतगहियसामन्न ! ।
जय देवदूसधारय !	जय जय सुरमणुयणयचलण ! ॥५॥ 20
जय चउणाणिमुणीसर !	जय जय उवसग्गदलणमुणिचंद ! ।
जय केवललच्छीवरियवरय !	जय देवणयचलण ! ॥६॥
जय दढपावणिसूडण !	जय जय सुरसिद्धपणयकमकमल ! ।
जय गयगमण ! सुरच्चिय !	जय लोहसमुद्गयपार ! ॥७॥

- जय मयणानलजलहर ! जय जय णेहलियगरुयदढमाण ! ।
 जय सिद्ध ! सिद्धसासण ! जय जय भुवणम्मि सुपसिद्ध ! ॥८॥
 जय इंदीवरविब्भम ! जय जय गुणरययसागर ! मुणिंद ! ।
 जय पाउसजलयसमाणसद्द ! जय पउमकयचलण ! ॥९॥
- 5 जय गोविंदणमंसिय ! जय जय नीसेसबंधणविमुक्क ! ।
 जह नाह ! णाणसागर ! जय पणयासेसवरफल्य ! ॥१०॥
 जय तवलच्छिसुसंगय ! ईसाइ वराइलच्छिपरिमुक्क ! ।
 जय सिद्धत्थनरामर ! जय जय कोवाहिवरमंत ! ॥११॥
- जय सिद्ध ! बुद्ध ! गुणणिहि ! पसत्थकल्लाणमंगलाययण ! ।
 10 जस्मिं दयालुमहागुण ! पुरिसोत्तमपुरिसकयपूय ! ॥१२॥
 एवं च सह अट्ठासेहि समणसहस्सेहिं भगवंतं अरे ब्रुओ मिं थो ऊणराइमइं च
 अणलियगुणसंथवेण पविट्ठा सहजायवक्क पुरलो एणंवारवई बलदेव-वासुदेवइ णाणे ।
 राइमइं वि पवट्ठ(ड्ड)माणसंवेगाइसि(स)याए नाणाविहतवोविसेसतणुइयतणूए
 वेरगमग्गावडियाए जहुत्तसंजमाणुट्ठाएणाए कमेण य अहिज्जियाणि इक्कारस अंगाणि ।
 15 कालंतरेण य पुणरवि समोसरिओ भगवंवारवई । समाढत्ता धम्मकहा । संबुद्धा
 पाणिणो । उट्ठिउ(ओ) तित्थ[य]रो णिव(स)न्नो देवच्छंदए । दुइयपोरिसीए समाढत्ता
 धम्मकहा गणहरेणं ति ।
- “राओवणि(णी)यसीहासणम्मि विट्ठो वि पायपीढे वा ।
 जिट्ठो अण्णयरो वा गणहारि कहेइ बीयाए ॥[सर/३८]
- 20 संखा[ई]ए उ भवे साहइ जं वा (परो उ) पुच्छेज्जा ।
 ण य णं अणाइसेसी वियाणई एस छउमत्थो ॥[]
- पडिन्नदुइपोरिसीए वि उट्ठिओ गणहरो । देवाइणो वि गया सट्ठाणेसु, साहुणो
 वि पविट्ठा णयरीए भिक्खानिमित्तं रहणे मीवि कारणंतरेण एगागी वासाहिहओ
 णयरिउज्जाणंतरगिरिगुहाए णिलुक्को, थेववेलाए वासाभिहया पविट्ठा तत्थेवराइमई
 25 वि तेंनाणि वत्थाइणि विसारंतीए दट्ठूण सरीरसोहं संजायमयणेण अणविक्खिरुण

इहपरलोगभयं भणियारहणे म्मा—‘भदे ! एहि, भुंजामो ताव भोगे, पुणो वि पच्छिमवयम्मि पव्वज्जं काहामो’ । मुष्णिरहने म्मिद्दाए ससज्जसाए ठवेऊण अप्पाणं भणियं राइमई । अवि य—

“तुच्छइसोक्खकज्जे मा मुंचसु मेरुविब्भमं सीलं ।

इह परलोए जम्महा दुहाइं पावंति हयसीला ॥

5

इह लोगम्मि अकित्ती कुलमालिण्णं पयावपरिहाणी ।

असस्सिण्णहीलणया अपच्छंभो चित्तं तावो ॥

नरवइणो गुरुयभयं जणणीजणयाण होइ संतावो ।

इय जायंते बहवो दोसा इह सीलरहियस्स ॥

घम्माइसु सीमंताइएसु णरएसु तिव्वदुक्खाइं ।

10

पावंति विगयसीला तेत्तीसं सागरा जाव ॥

गयगवयगोणगंडयवग्घतिरेच्छच्छल्लतिरिएसु ।

तण्हाछुहाइदुक्खं लहंति णरओवमं चित्तं ॥

तत्तो धम्माइविवज्जिएसु तिरिओवमेसु पुरिसेसु ।

ढ्यरेसु य कुपुरिसविब्भमेसु दुक्खाइं चित्ताइं ॥

15

इय णारय-तिरिय-णरामरेसु दुक्खाइं अन्नजम्मम्मि ।

पावंति णट्ठसीला णाणारूवाणि चित्ताणि ॥

गह-भूय-रोग-तक्कर-कुसु(स)उण-दुस्सुमिणणरवइभएहिं ।

जलणाहि सत्तुकरिवरमइंदणीराइजणिएहिं ॥

सुमिणम्मि वि णत्थिप्पइ पसत्थसीलो किमेत्थ अच्छे ? ।

20

ण कयाइ वि सुरसेलो चालिज्जइ पलयपवणेहिं ॥

आमोसहि-विप्पोसहि-खेलोसहि-जल्ल-गयणगमणंभो ।

जंघा-विज्जाचारण-आसीविसभिन्नसोआई ॥

अक्खीणमहाणसि-कोट्ट-बीय-वेउव्विपयणुबुद्धंभो ।

खीरासव-महुआसवलद्धीओ चित्तरूवाओ ॥

25

१. ज. जर्ग । २. ह. ज. उच्चि । ३. क. संसारो । ४. ह. ९० थो । ५. ज. उ ।

जाइंति इमम्मि भवे परलोए सुरभवो व मोक्खो य(वा) ।

सीलपरिपालणंओ तम्हा तं णेच्च रक्खिज्जा ॥

इय सीलासीलाणं गुणदोसे तीए सो णिसामेउं ।

पडियागयसंवेगो जाओ मेरु व्व थिरचित्तो” ॥

5 भणियं चसेज्जंभेक्कां —

“अहं च भोगिरायस्स तं च सि अंधगवन्धिणो ।

मा कुले गंधणा होमो संजमं णिहुओ चर ।[दवै/अ.२/८]

जइ तं काहिसि भावं जा जा दिच्छसि णास्सो ।

वायाइद्धु व्व हढोअडियप्पा भविस्सासि ।[दवै/अ.२/९]

10

तीसे सो वयणं सोच्चा संजयाए सुभासियं ।

अंकुसेण जहा नागो धम्मे संपडिवाइओ ।[दवै/अ.२/१०]

एवं करेति संबुद्धा पंडिया पवि[य]क्खणा ।

विणियट्ठंति भोगेसु जहा से पुरिसोत्तिमो” ।[दवै/अ.२/११]ति ।

कमेण य दो वि केवलिणो जाया सिद्धा य ।

15

अओ जहारायमर्इ सीलं रक्खियं, तहा रक्खियव्वं ।

सुयदेव्विसाएणं सुयाणुसारेण साहियंचरियं ।

रायमर्इ सुतो इच्छियसुक्खाइं पावेइ ॥

॥ रायमर्इकहाणयसंमत्तं ॥

● ● ●

मदनातुरेणापि न शीलं खण्डनीयंरथनेमिेवेत्याह च—

20

मयणपरायत्ता वि हु मुणिणो न मुअंति निययमज्जायं ।

रहनेमि व्व महप्पा रायमर्इदंसणार्हितो ॥५॥

[मदनपरायत्ता अपि मुनयो न मुञ्चन्ति निजमर्यादाम् ।

रथनेमि म्हात्मा राजीमर्इदर्शनात् ॥५॥]

स्पष्टार्थं कथानकमनन्तरोक्तमेव ।

● ● ●

साम्प्रतं तपोऽधिकृत्य धर्मोपदेशमाह—

णत्थि असज्झं किंचि वि तवस्स चिन्नस्स माणुसे लोए ।

तं कुणसु जहासत्ति दढप्पहारि व्व मुणिसीहो ॥६॥

[नास्ति असाध्यं किञ्चिदपि तपसः चीर्णस्य मानुषे लोके ।

तत् कुरुष्व यथाशक्तिदृढप्रहासिन्मुनिर्सिंह ! ॥६॥]

5

स्पष्टार्था । भावार्थस्तु कथानकगम्यस्तच्चेदम्—

[३. तपसि दृढप्रहारिकथा]

अत्थि इहेवजं षड्दीवे दीवेभारहेवासे अपरिमियगुणाहिरामंवसंतपुरंणयरं,
जियसत्तूराया । तत्थ य णियकम्माण उट्ठाणपरो पहाणदियवरो । तस्स य समत्थ—
दोसेक्कमंदिरं सुउ त्ति । अवि य—

10

तण्हाइएहि व दढं पडिवण्णो सो असेसदोसेहिं ।

सुइ(मि)णम्मि वि परिहरिओ गुणलेसेणावि दूरयरं ॥

अणात्थिओ अकुणंतो णीणिओ गुरूहि, भमंतो य जहिच्छं संपत्तो पल्लीए,
समल्लीणो पल्लीनाहस्स । तेण वि पडिवन्नो सबहुमाणं पुत्तत्ताए त्ति । अवि य—

“मृगा मृगैः सङ्गमनुव्रजन्ति गावश्च गोभिस्तुरगैस्तुरङ्गाः ।

15

मूर्खाश्च मूर्खैः सुधियः सुधीभिः समानशीलव्यसनेषु सख्यम्” ॥ []

जओ दढं पहरइ त्ति पुव्वणाममवहत्थिरुण कयं सेदढप्पहारित्ति णामं ।
कालंतरेण य मओ पल्लीणाहो । णिययसोंडीरयाए सो च्चिय पल्लिवई जाओ । उट्टिया
णिद्देसपरा सव्वे वि पल्लिवासिणो । अपि च—

“नाभिषेको न संस्कारः सिंहस्य क्रियते मृगैः ।

20

विक्रमार्जितसत्त्वस्य स्वयमेव मृगेन्द्रता” ॥ []

तओ तत्थ पाणिणो घायंतस्स, अलियं भणंतस्स, परदव्वावहरणं करंतस्स,
परदाराणि सेवंतस्स, परिग्गहारंभेसु वट्टमाणस्स, मुहमज्जकुणिमाहाराइ परिभुंजंतस्स,
गामागरसत्थे घायंतस्स समय(इ)क्कंतो को वि कालो त्ति । अवि य—

“कुसलाणुबंधे कम्मोदएण धम्मत्थकामसंजोत्ता ।

वच्चंति वासरा सुपुरिसाण पावाण विवरीया” ॥ []

- अन्नया सज्जिया धाडी णिवडिया गामे विलुपंती य परिवाडीए पत्ता रोखंभणगेहं ।
 ण केचि लद्धं, णवरं तक्खणसंसिद्धपायसपडिपुन्नथालिं गहेऊण गया भिल्ला गाममज्जे ।
 5 ततो पणट्ठासाणि छुहापरद्धाणि रोवमाणाणि णिग्गयाणि डिंभाणि पिउणो समीवं । भणियं
 च णेहिं—ताय ! सो सव्वो पायसोंबाए पिक्खमाणीए गिण्हऊण पहाविया भिल्ला
 गाममज्जे । ततो रोसवसतंबिरच्छो गहियलउडोऽणुपयं गओ बंभणो । देट्ठा भिल्ला, समाढत्तं
 भंडणं । अव्वो ! एस च(व)क्कयरो मम भेल्ले अभिभवइ त्ति मन्नमाणेण वावाइओ
 दढप्पहारिणा । इमं च सोऊण गब्भभरणीसहंगी आगया बंभणी । भणिओ णाए
 10 भिल्लाहिवो—“आ पाव ! णिरणुकंप ! सरणागयघायग ! परदारासत्त ! अलियवयण !
 चोर ! अणज्ज ! विलाय(लया)गोबंभणमारग ! अच्चंताहम ! चंडाल ! निग्घण !
 कयग्घ ! खल ! पिसुण ! अदट्ठव्व ! णीलज्ज ! असंतुट्ठ ! महापाव ! किमेयं तए
 ववसियं ?” पुणरुत्तमुक्कोसंती समुप्पन्नकोवेण बावाइया सा वि । तओ फुरफुरायमाणं
 गब्भं णिएऊण संवेगसारं चितियमणेण—धिरत्थु मम पावस्स, जस्सेरिसं चिट्ठियं । ता किं
 15 जलणं पविस्सामि ?, अणसणं करेमि ?, सत्थयारे पुच्छामि ?, भयरवाउ पडामि ?,
 महापहं वच्चामि ?, तित्थेसु ण्हामि ?, मुणिणो सेवेमि ?, तिणयणमाराहेमि ?, भद्दियं
 थुणामि ?, दिवसयरं झाएमि ? । अवि य—

इय एवंविहचिंतापरेण दिट्ठो महामुणी तेण ।

पाएसु णिवडिऊणं सिट्ठं णियचिट्ठियं सव्वं ॥

- 20 ततो से अणंतरचिंतियं सोऊण भणियं मुणिणा—‘भद्द ! ण एते पावमलपक्खा-
 लणनिबंधणं जलणाइपवेसा अन्नाणहिंसाऽणुगयत्तणओ मोत्तूण सम्मदंसण-णाण-
 चरणाणि, ता तेसु चेव आयरं कुणसु’ त्ति । अवि य—

अमयं पिव पडिवन्नो मुणिधम्मो तेण साहुमूलम्मि ।

परिगिण्हऊण सिक्खं घोरागारं तवं कुणइ ॥

- 25 एवं च खुहा-पिवासाइबावीसपरीसहे सहंतस्स, दिव्वमाणुसतेरिच्छा य—

१. प. गच्छं । २. ज. °रो । ३. ह. °स्त ।

संवेयणीयपुढेवेमायोवसगो अहियासितस्स, अणिच्चाइदुवालसभावणाउ भावंतस्स,
 अट्टविहकम्मविवागं णिरूवेंतस्स, तिविहसामायारिमब्भसंतस्स, दसविहवेयावच्चं
 करेंतस्स, छज्जीवणिकाए रक्खंतस्स, पंच महावयाइं पालंतस्स, दुवालसविहं
 तवमायरंतस्स, आलोअणाइयमणेगविहं पायच्छित्तं चरंतस्स, संसारासारत्तणं चेंतेंतस्स,
 पुव्वणिव्वत्तियं पावं तिविहं तिविहेण निंदंतस्स, पसत्थलेसासु वट्टमाणस्स, समुच्छ- 5
 लियजीववीरियस्स सँमारोवियखवगस्सेढिणो समुच्छलियसुक्कज्झाणानलनिदड्ढघणघाइ-
 कम्मचउक्किंधणस्स समुप्पन्नं केवलं नाणं । कया देवेहिं केवलमहिमा । ततो
 बोहिऊण भव्वकमलायरे, परिपालिऊण केवलपरियायं खविऊण भवोग्गाहिकम्म-
 चउक्कयं संपत्तो नेव्वाणं ।

अतो भन्नइ-जहा दढप्पहारिमहरिसिणा तवोमइओ धम्मो कओ, तहा सेसेहिं पि 10
 कायव्वो, एस धम्मोवएसो । एवं सव्वक्खाणेषु उवणओ कायव्वो । अओ परं
 वित्थरभएण ण सव्वं भन्नइ ।

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण दढप्पहारिस्स ।
 णिसुणंतो लहइ नरो विसिट्ठचरियं सया सोक्खं ॥

॥ इति दढप्पहारिकहाणयं सँमत्तं ॥

15

भावात्मकधर्ममधिकृत्याऽऽह—

भावमइएण पावइ केवलि(ल)नाणं इलाइतणउ व्व ।
 भरहाहिवु व्व भरहो मरुदेवीसामिणी अहवा ॥७॥

[भावात्मकेन प्राप्नोति केवलज्ञानं इलायास्तनय इव ।

भरताधिपवदथवा (भरतो) मरुदेविस्वामिनी यथा वा ॥७॥]

20

भावार्थः कथानकेभ्योऽवसेयस्तानि चामूनि—

[४. भावे इलापुत्रकथा]

इहेव जंबुद्वीवे दीवे भारहे वासे विउसजणपसंसणेज्जं गुणनिहाणं इलावद्धणं नाम नयरं । जं च, परिगयं परपुरिसालघं गंभीराए कुलवहुसंकासाए परिहाए । चक्कलियं तुहिणगिरिसंकासेणं छुहाधवलेणं दूरुण्णयपागारेणं विभूसियं चुल्लहिमवंतपडिमेहि
5 सिरिसणाहेहिं धवलहरेहिं । मंडियं सुरसेलसरिसेहिं तियसबिंबाणुगएहिं देउलविहारेहिं, ति(टि)विडिक्कियं सुविभत्ततिय-चउक्क-चच्चर-चउमुह-महापहपहेहिं ति । अवि य-

दट्ठुं पुरस्स सोहं तियसाण वि विम्हओ मणे जाओ ।

किं तियसपुरं इणमो वणिम्मियं विस्सकम्मेणं ? ॥

तत्थ त्थि इलादेवी तत्थ वसंतेण इब्भमिहुणेण ।

10 पुत्तत्थं विन्नविया ओवाइयसंपयाएण ॥

चइऊण देवलोगा देवो गब्भम्मि तीए उववन्नो ।

सीहं उच्छंगगयं सुमिणे दट्ठुण पडिबुद्धा ॥

महापुरिसाणुरूवडोहलयसंपाडणेण य वड्ढिओ गब्भो । उचियसमए य पसूया एसा देवकुमारोवमं दारयं । वद्धाविओ य इब्भो । कयं महावद्धावणयं । दिन्नं इलाए देवीए
15 ओवाइयं । कयं दारयस्स णामं इलाय(इ)पुत्तो ति । कमेण य वड्ढिओ देहोवचएणं, कलाकलावेण य । संपत्तो सयलजणसलाहणिज्जं जोव्वणं ति । अवि य-

“जीए जहिं चिय पढमं कुमारअंगम्मि णिवडिया दिट्ठी ।

तीए तहिं चेव ठिया संपुण्णो कीए वि ण दिट्ठो” ॥

एवं चा(च)बुहजणपसंसणेज्जं जीयलोयमणुहवेंतस्स संपत्तो सरयागमो । जत्थ
20 य, सरयसिरिसमद्धासिया रेहइ महिमहिला । महिमहिलारंजियाइं रेहंति काणणाइं । काणणविहूसियाइं छज्जंति सरवराइं । सरवरटिविडिक्कियाइं सहंति पंकयाइं । पंकयविहूसियाइं सोहंति भमरकुलाइं । भमरउलविभूसियाइं अग्घंति गयउलाइं । गयउलपसाहियाइं रेहंति महानरेंदधवलहरंगणाइं । अवि य-

नवणीलुप्पलदेहो ताराधयरट्ठि(ट्टु)परिगओ सहइ ।

25 अहिणवससिकलहंसो वित्थयणहमाणससरम्मि ॥

इय जं जं चिय दीसइ सारयलच्छीइ भूसियं भवणे ।

आयन्नकड्डियसरो तहिं तहिं पसरइ अणंगो ॥

एयारिसम्मि सरए इलाइपुत्तेण पुलइया चेडी ।

उज्जाणमुवगाएणं लंखयमज्झम्मि णच्चंती ॥

ततो तीए रूव-लावन्न-जोव्वण-सोहग्ग-कलाकलावावज्जियहिययस्स महावाही 5
विव जणियसंतावो पयडीहूओ वम्महो । खलिओ गइपसरो, समुग्गओ रोमंचो, पणट्ठो
कुलाहिमाणो, तच्चारीहूया लज्ज त्ति । अवि य—

भुमहाधणुपसरियदिट्ठिबाणणिवहेहि सलिओ तीए ।

लेप(प्प)मओ विव जाओ सत्थाहसुओ सुधीरो वि ॥

तओ तं तहाविहं णियय(ए)ऊण भणियं पासट्ठियमेत्तजणेण—‘वयंस ! किमेयं 10
सयलजणहसणेज्जं, खोदजणेहिं पि विवज्जियं, इहपरलोगविरुद्धं तए समारद्धं ?
अव्वो ! वियाणिओहामएहिं’ । भावेत्तेण भणियमणेण—“भो भो ! अहं पि जाणामि
जहा कुलकलंकहूयमिणमो, ता किं करेमि ? अइदुद्धरा मे मयणावत्थ त्ति । अवि य—

पलयाणिलखुद्धो जलणिही वि कल्लोभिन्नकुलसेलो ।

तीरइ सारे धरिउं ण उण च्विय चित्तमणुरत्तं” ॥

15

तेहिं भणियं—अलमित्थाण(णु)रागेण । न खलु अच्चंततण्हाणुगओ वि सिसिरं
पि मायंगजलं चोद्दसवेज्जाठाणपारगो पहाणबंभणो अहिलसइ । अण्णं च राया
णाहीति, अवरहं काही बंधुणो जाणिस्संति, दूरेण परिहरिस्संति । अंबा जाणिस्सइ,
अच्चंदुक्खिया हविस्सइ । ताओ मुणेहि त्ति, दुस्सुउ त्ति संभावेस्सइ । नगरसेट्ठिणो
जाणिस्संति, णयराओ बाहिं करिस्संति । गुरुणो वियाणिस्संति, लज्जिया हविस्संति । 20
ता किमणेण सपरोभयसंतावहेउणा दोट्ठज्झवसाएण ? नियत्तसु एयाओ ठाणाउ त्ति ।
अपि च—

“काम ! जानामि ते मूलं संकल्पात् किल जायसे ।

ततस्तं न करिष्यामि ततो मे न भविष्यसि” ॥ []

इलाइपुत्तेण भणियं—‘जं एयं संलत्तं, अहं पि जाणामि, किं खु मम जीयं एयाए 25

१. ह. तव्वा° । २. ज. °उ । ३. ज. °ण उद्दाम°, क. °ण्णाएहिं ।

- आयत्तं, अलाहि पुणरुत्तभणिएहिं' । वियाणिओ एस वुत्तंतो जणयाइएहिं । भणिया लंखया **इलासुएण**—‘सुवन्नसमं देहि मम दारियं’ । तेहिं भणियं—‘अक्खयणिही एसा अम्हाणं, णवरं जइ एयाए कज्जं, ता अम्हेहिं समं भमसु, सिप्पं च सिक्खसु’ । ततो वारिज्जंतो वि पुणरुत्तं गुरुमिच्चाइएहिं अगणिऊणोभयलोगाववायं पविट्ठो ताण
- 5 मज्झमि । पडिनियत्ता विमणदोम्मणा जणयाइणो । इमो वि तेहिं सह विहरमाणो सिप्पमब्भसंतो पत्तो **बिन्नायडं** । वीवाहदव्वनिमित्तं च उ(ओ)लग्गिओ राया, दिन्नो पेच्छावरो, समाढत्तं पेच्छणयं । निवेट्ठो राया सह महादेवीए । संपत्ता नागरया । नाणाविहविन्नाणेहिं आवज्जियाणि **इलायपुत्तेण** लोगाण चित्ताणि । नरेंदे य अदेत्ते न देइ लोगो । राया पुण दारियाए निबद्धरागो तस्स वहणत्थं तं भणइ—‘लंख ! पडणं
- 10 करेसु’ । तं च वंससिहरे अडुं कटुं कीरइ, तत्थ खीलिया कीलंति, सो य मूले वेद्धाउ पाऊयाउ परिहेइ, ततो असिखेडयदी(ह)त्थगओ आगासे उप्पइऊण ततो खीलियाओ पाउयाणालियाहि पवेसेयव्वा, सत्त अग्गिमाइद्धे सत्त पच्छिमाइद्धे काऊण । जइ कह वि चुक्कइ, धरणीए पडिओ सयखंडी(डो) होइ । तं कयं । लोएण साहू(हु)क्कारो क्क(क)ओ । अदेत्ते नरें[दे]ण देइ जणो । राइणा भणियं—‘ण मए दिट्ठं, पुणो करेसु’ ।
- 15 तओ विरत्तो णरेंदाओ लोगो । कयं तइयवारं पि । मारणत्थं च से पुणो वि भणियमलज्जेण राइणा—‘अवस्स(स्सं) चउत्थं वारं करेसु, जेण करेमि अदरिहं’ । ततो विरत्तचित्तो नियत्तो लोगो पिच्छियव्वाओ । वंससिहरट्ठिओ **इलाइपुत्तो** चित्तेउं पयत्तो—धे(धि)रत्थु कामभोगाणं । जेण एस राया एइए रंगोवजीवियाए निमित्तं च मम मरणमभिलसइ । कहं च एयाए परितुट्ठी भविस्सइ ? जस्स महंतेणावि अंतेउरेण तित्ती
- 20 ण जाय त्ति । अवि य—

“सरियाहि व जलनिहिणो तणकट्ठाईहिं जलियजलणस्स ।

णइ जाइ य संतोसो नरस्स नारीसहस्सेहिं” ॥

- ता धिरत्थु मे जम्मस्स, जेण ण लज्जियं गुरुणो, ण चित्तियं लहुयत्तणं, न णिरुवियं जणणिजणयदुक्खं, परिच्चा बंधुमेत्तनागरया, णावलोइयं संसारभयं, सव्वहा
- 25 णिरंकुसगइंदेण व उम्मग्गगामिणा, वित्थरंतविसपायवेणेव संतावकारिणा, परपुट्ठेणेव परघरसंचारिणा, णइपवाहेणेव णीयाणुवत्तिणा, जलणेणेवापरिहरियभक्खा भक्खेणं, पयंगेणेव रूवमित्तविनडिएणं । इमं सयलजणनिंदणिज्जं लंखयकुलमणुसरंतेण

मलिणीकओ कुंदधवलो तायवंसो । ता संपयं कत्थ वच्चामि ?, किं करेमि ?, कस्स कहेमि ?, कहां सुज्झिस्सामि ? त्ति । अवि य—

इय एवंविहचिंताउरेण दट्ठुण ईसरघरम्मि ।

पूइज्जंते मुणिणो वहूहिं रइसरिसरूवाहिं ॥

ता धण्णा कयपुण्णा एते कुलगयणपायडमियंका ।

5

जे णिब्भत्थियमयणा जिणिंदमग्गं समल्लीणा ॥

एत्तियकालं णणु वंचिउ म्हि जं सेविओ ण मे धम्मो ।

इणिंह पि समणधम्मं करेमि एताण आणाए ॥

एवं च वेरग्गमग्गावडियस्स, समारोवियपसत्थभावस्स, समुच्छलियजीव- 10
वीरियस्स, सुक्कज्झाणाण गयस्स, विसुज्झमाणलेसस्स, समासाइअखवगसेढिणो
समुप्पन्नं केवलं नाणं । संपत्ता देवया । भणियं च णाए—‘पडिवज्ज दव्वलिंगं, जेण
वंदामो’ । पडिवन्ने य दव्वलिंगे वंदिओ देवयाए । पत्ता तियसा, अवहरियं तणाइअं,
वुट्ठं गंधोदएणं च सह कुसुमेहिं । निव्वत्तियं सीहासणं । निसन्नो तत्थ इलाइपुत्त-
केवली पणमिओ भावसारं सुरासुरणरेंदाईएहिं । परूविओ सम्मत्तमूलो सवित्थरो 15
दुविहो वि धम्मो । पुच्छिया सव्वेहिं पि णियणियसंसया, वागरिया केवलिणा । तओ
विम्हियमणाए पुच्छियं परिसाए—‘कहं पुण एताए उवरिं ते एरिसो रागो जीओ’ ? ।
ततो णिययवुत्तंतं कहिउमाढत्तो—“इओ य तइयभवे वसंतपुरे नयरे अहं दियवरसुओ
अहेसि, एसा पुण मे भारिया । निव्विन्नकामभोगाणि य तहारूवाणं थेराणं समीवे
पव्वइयाणि । अवरुप्परं च मुणियभवसहावाण वि णावगओ णेहो । ततो देवाणुप्पिया ! 20
अहमुग्गं तवं काऊण आलोइयणिंदियपडिक्कंतपावकम्मो नमोक्कारपरो मरिऊणोव-
[व]न्नो सुराले । एसा पुण जाइमयावलित्ता एताउ ठाणाओ अणालोइयपडिक्कंता
मरिऊण गया देवलोगम्मि । अणुहूयं देवसुहं । आउक्खए य चुओ समाणो उप्पन्नो हं
इह इब्भकुले, एसा पुण जाइमयदोसेणं अहमकुले जाया । तओ पुव्वभवब्भासेण
जाओ मे एयाए उवरिं गरुअणुरागो” । एवं णिसामिऊणं कहियं भावेंतीए जाईसरण- 25
पुव्वयं समुप्पन्नं तीए वि केवलं । एवं चिय राइणो, महादेवीए य । चत्तारि वि
केवलिणो जाय त्ति । अवि य—

जम्मंतरकयपुन्ना णिमित्तमित्तेण केइ बुज्झंति ।

जह एते चत्तारि वि संबुद्धा साहुधम्मम्मि ॥

उवणओ कायव्वो ।

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण साहिअं एयं ।

5 संपत्ततिवग्गसुहो नि^१सुणंतो केवली होइ ॥

॥ इलाइपुत्तकहाणयं समत्तं ॥

● ● ●

[५. भावे भरतचक्रिकथा]

तेलोकपायजसो बत्तीससुरासुरेहिं नयचलणो ।

पंचसु कल्लाणेसुं उसभो भरहम्मि तित्थयरो ॥

10 तस्स य अवसप्पिणीए^१ पढमपत्थिवस्स भरहाहिहाणो चक्कवट्ठी सुउ त्ति । अवि य—

छैक्खंडभरह-णवणिहि-बत्तीससहस्सपुहइणाहाणं ।

तद्दुगुणाण य रइविब्भमाण रमणीण जो सामी ॥

चोदसरयणाहिवती नयणाणंदो ससि व्व सरयम्मि ।

१णामेण आसि भरहो सुरणमिओ तियसणाहो व्व ॥

15 जो य, जलणिहि व्व गंभीरयाए, ण उण दुट्ठगाहयाए मयलंछणो व^१ कला-
कलावेण, न उण कलंकयाए । दिणयरो व्व निट्ठवियदोसयाए, ण उण करचंडयाए ।
महुमहो विव सुद्धसंमत्तयाए, ण उण कवडयाए त्ति । सुवन्नगिरी विव जच्चसुवन्न-
वन्नयाए, ण उण अंयलयाए त्ति । अवि य—

सेवेत^२असेसमहानरेदमणिमउडगलियकुसुमेहिं ।

20 अच्चिज्जइ चलणजुयं हरिणौ विव तियसवंदेहिं ॥

चउसट्ठिसहस्सेहि य रमणीणं परिगओ^{१४} महाराया ।

रेहइ ताराणुगओ सरए संपुन्नचंदो व्व ॥

१. ज. °मु° । २. क. पढप° । ३. ज. व्व । ४. ज. °मा । ५. ज. णो । ६. ज. °उ । ७. ज. णो
क° । ८. ज. रो नि° । ९. ज. णं । १०. क. अल° । ११. क. अविसे° । १२. ज. °णा । १३. ज.
व° । १४. ज. °उ ।

तओ पुव्वभवसुकयसमज्जियं तिवग्गसारं परत्थसंपाडणसणाहं वियडुजणप-
संसणेज्जं अभग्गमाणपसरं विसिट्ठं विसयसुहमणुहवंतस्स समइक्कंता अणेगे पुव्व-
सयसहस्सा ।

पुव्वस्स उ परिमाणं सयरे खलु होइ कोडिलक्खाओ ।

छप्पन्नं च सहस्सा बोद्धव्वा वासकोडीणं ॥ [प्र.सा./१३८७]

5

अन्नया आयंसघरमुवगओ निसन्नो सिंहासणे सह इत्थीरयणेण । संपत्ताओ
सव्वाओ वि सव्वाभरणाओ से तरुणरमणीओ । ताणं च काओ वि हसंति, काओ वि
जयजयाविति, का वि वियंभंति, अन्नाओ रमंति । अवि य-

इत्थीरयणेण समं रेहइ सिंहासणम्मि नरनाहो ।

उदयाचले व्व सूरौ संझाए रागरत्ताए ॥

10

गायंति तारमहुरं ताणं काओ वि किंनरीउ व्व ।

सुललियपयसंचारं णट्ठं कव्वं च दायंति ॥

भमुहाधणुपसरियदिट्ठिबाणघाएहिं तत्थ काओ वि ।

घायंति तहा अवरा सिहिणुप्पंके(क्कंप्पे)णं णोल्लेंति ॥

पत्तणियंबप्फंसं कयावराहं वं चिहुरपब्भारं ।

15

मोत्तुं जमिंति पुणरवि जम्हा नरनाहमहिलाओ ॥

पट्ठं^{१३}धयपण्होत्तर^{१३}बिदुमयब^{१४}कभणियकुलएहिं ।

कण्णं पत्तेहिं मणं हरंति नियलोयणेहिं च(व) ॥

आयंसछत्तचामर^{१६}भिगाराभरणकुसुमहत्थाओ ।

वम्महपरव्वसाओ पुरओ चिट्ठंति सव्वाओ ॥

20

वायणछलेण वंसं काओ वि भु(थु)वंति णेगछिड्ढं पि ।

मयणपरायत्ताणं केत्तियमित्तं तु जुवईणं ? ॥

१. क. ज. °णिज्जं । २. क. पुव्वं । ३. ज. °उ । ४. ज. °ण । ५. ज. तह° । ६. क. °वि
ते । ७. ज. °त्ता° । ८. ज. व । ९. क. सल° । १०. क. णे° । ११. ज. च । १२. क. धम्मो° ।
१३. ज. विदु° । १४. क. वाक°, ज. वक° । १५. क. °णाहिं । १६. ज. °रे । १७. ज. वे° ।
१८. ज. बिट्ठं ।

25

- दावेंति चित्तकम्मं चित्तं नियचित्तविब्भमं अन्ना ।
 पयडंति हावभावे सवम्महं तियसराम व्व ॥
 अवणद्धसुसिर्घणतयचउव्विहाउज्जवज्जसदेहिं ।
 पहुणो हरंति चित्तं वीणासदेण काओ वि ॥
- 5 इय विविहकलाकोउयविण्णाणविलासहासभावेहिं ।
 परिवरिओ विरायइ राया इंदो व्व रमणीहिं ॥
 इत्थंतरम्मि गलियं मुद्दारयणं करंगुलीहिंतो ।
 तं विगयालंकारं ककुच्चसरिसं णिएऊणं ॥
 पच्छा कमेण मुंचइ जह जह देहाउ सव्वमाभरणं ।
 10 तं तं तहा ण सोहइ उज्झियकमलं सरवरं व ॥
- “चेत्तेइ तओ राया वत्थालंकारगंधमल्लेहिं ।
 विट्ठाकुंभसरिच्छो भूसिज्जइ एस खलु देहो ॥
 अधुवे चले दुरंते असासए वाहिवेयणापउरे ।
 वसरुहिरमंसमेयट्ठिमज्जसुक्काण कुलभवणे ॥
- 15 मुत्तपुरिसानिलपेत्तसिंभकलमलणिहाणभूयम्मि ।
 खणभंगुरम्मि देहे रज्जिज्जइ मोहमलिणेहि ॥
 तारिस[य]म्मि य देहे विज्जुलयाचंचलेहिं बज्जेहि ।
 पिइमाइकणयरयणा[इ]एहिं किं सेसजोगेहिं ? ॥
- वन्तासवपेत्तासवजाइजरामरणअसुइभूएसु ।
 20 करिकन्नचंचलेसु य विसएसु वि केरिसी तण्हा ? ॥
 ता ते अ सुद्धजम्मा ते च्चिय जीवंति माणुसे लोए ।
 ते च्चिय जयंमि सूरा ते च्चिय कुलनहयलमयंका ॥

१. ज. रित्तं चीणी° काउं । २. क. °यं । ३. क. जरदे° । ४. ज. उयिय° । ५. क. च । ६. ज. मज° । ७. ज. तिल° । ८. क. °सिभ° । ९. क. तास° । १०. क. विज्ज° । ११. क. तिण्हा ।

ते च्चिय तित्थे ण्हाया ते च्चिय सियजसधवलियदियंता ।
 ते च्चिय सुरगुरुसरिसा ते च्चिय भुवणम्मि विक्खाया ॥
 ते च्चिय णयणाणंदा तेहि य दिण्णाणि सव्वदाणाणि ।
 ते च्चिय जयम्मि सुइणो ते च्चिय सुरणाहणयचलणा ॥
 ते च्चिय गुणिणो गुरुणो सुहिणो तेयस्सिणो य ते चेव । 5
 जे विगयविसयतण्हा जिण्णिदमग्गं समल्लीणा ॥
 धन्ना य भायरो मे समत्थसावज्जजोगपरिहारं ।
 काऊण विगयसंगा जाया समणा समियपावा ॥
 एत्तियमित्तं कालं मि विसयासत्तेण जं कयं पावं ।
 तं तिविहं तिविहेणं जावज्जीवाए उज्झामि ॥ 10
 तो से विसुद्धदंसणनाणचरित्तेहिं वट्टमाणस्स ।
 सासयमउलमणंतं उप्पन्नं केवलं नाणं'' ॥
 वोलीणाणागयवट्टमाणणीसेसभावपडिणं ।
 तं णत्थि जं ण पासइ भरहमुणी दिव्वनाणेण ॥
 पासम्मि इत्थिरयणं करि-हरि-रह-जोहसंगयं रज्जं । 15
 भोगा सुरेंदसरिसा रमणीओ सुरसमो वेसो ॥
 सीहासणे णिसन्नो संपत्तो तह वि केवलं भरहो ।
 जम्हा ण बज्झवत्थुं विसुद्धभावस्स पडिबंधो ॥
 आसणकंपाणंतर संपत्तो तं भणइ हरी इणमो ।
 गेण्हसु य दव्वलिगं भगवं ! वंदामि जं तं सि ॥ 20
 रायसहस्ससमेओ लिगं धित्तुं गिहाउ णीहरिओ ।
 आइच्चजसो पुत्तो हरिणा रज्जंमि संठविओ ॥

१. क. °धन्नयरो सेस° । २. क. उल्लामि । ३. क. दिव्व° ।

संबोहिऊण भव्वे सेलेसिं पाविऊण खविऊण ।
 कम्मचउक्कं सिद्धो भरहमुणी उसभणाहो व्व ॥
 सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण भरहमुणिचरियं ।
 सिट्ठं जो मुणइ नरो सो पावइ केवलं नाणं ॥

5

॥ भरह^१कखाणयं समत्तं ॥

• • •

[६. भावे मरुदेवीकथा]

मरुदेवीकहाणयं भन्नइ—गहियपव्वज्जे उसभे तित्थयरे असाहारणपुत्तवि—
 ओगाणलसंतत्ता मरुदेवी भरह^२ऋ(रि)द्धिं दट्ठूण भणिया इया (?) भरहं—‘वच्छ ! तुह
 सरिसं ऋ(रि)द्धिं उज्झिऊण एण्हि तुज्झ जणओ खुहा-तण्हा-सी-उसिणाइसंतत्तसरीरो
 10 वत्थाहरण-विलेवण-कुसुम-तंबोलाइरहिओ एगागी मसाणाइसु वि विहरइ’ । भरहेण
 भणियं—‘अम्मो ! मा एवं भणसु , कयत्थो ताओ, जो संसारनिबंधणं रज्जं मुणिऊण
 पव्वइओ । अन्नं च जारिसी तायस्स रिद्धी, सा कत्तो कोडाकोडिभागेण तियसेंदाणं
 पि ?, कत्तो पुण अम्हारिसाणं ? एवमनलियवयणं भणिया वि अपत्तियंती तहा
 रोवियं(उं) पयत्ता, जहा नीलीए अंतरियं नयणजुयलं । उप्पन्ने य तित्थयरस्स केवले
 15 पयट्ठो भरहो मरुदेविं पुरओ हत्थिखंधे कारुण महासमुद^३एण भगवओ वंदणत्थं ।
 भणिया य सा तेण—‘अम्मो ! पेच्छसु तायस्स रिद्धिं’ । तत्तो तित्थयरसद्वायन्नण-
 संजायहरिसाए पणट्ठं तिमिरं । अदिट्ठपुव्वं दिट्ठं समोसरणं । एत्थंतरम्मि संजायसुह-
 परिणामाए समुच्छलियजीववीरियाए समासाइयखवगसेढीए उप्पन्नं केवलं नाणं ।
 अणंतरं च समासाइयसेलेसीकरणाए णिट्ठवियभवोवगाहिनामगोत्ताऊयवेयणियाए
 20 एगसमएण समासाइयं परमपयं । ओसप्पिणीए पढमसिद्धो त्ति कारुण कया से
 देहस्स देवेहि महिमा । पच्छा पक्खित्तो देहो खीरोयसमुद्दम्मि त्ति ।

अओ जहा मरुदेवीए भावमइओ धम्मो कओ, तहा कायव्वं ।

सुयदेविपसाएणं सुयामुसारेण साहियं चरियं ।

मरुदेविसामिणीए निसुणंतो लहइ कल्लणं ॥

25

॥ मरुदेविकहाणयं समत्तं ॥

१. ह. क. खा° सं° । २. ह. क. °दए भ° । ३. ह. क. सं° ।

अयं चतुर्विधोऽपि धर्मो यथावस्थिजिनवचनप्ररूपकस्य सफलो भवतीत्याह—

मरणभयमि वि मुणिणो जिणवयणं णणहा परूवंति ।

दिअदत्तपुच्छिओकालउ व्व जण्णाण फलमसुहं ॥८॥

[मरणभयेऽपि मुनयो जिनवचनमन्यथा न प्ररूपयन्ति ।

द्विजदत्तपृष्ठः कालकवत् यज्ञानां फलमशुभम् ॥८॥]

5

भावार्थः कथानकगम्यस्तच्चेदम्—

[७. यथास्थितप्ररूपणे कालककथा]

अत्थि इहेव भरहद्धवासे सुरपुरिसरिच्छा तुरुमिणी णयरी । रायलच्छिसंकेयट्ठाणं
जियसत्तू राया । तस्स य त(न)द्वषिण(?)भद्दाए सुओ दत्तो उ(ओ)लगाओ । सो अ
जूयपसंगी मज्जपसंगी जीवघायणरुई अलियवाई परदारसेवी परदव्वावहारी मायावी 10
पिसुणो चोरो साहसिओ णीसंसो सव्वहा । किं बहुणा ? जोग्गो त्ति कारुण पडिवन्नो
समत्थदोसेहिं । तेण य जियसत्तुओलगंगंतेण वसीकया सव्वे वि सेवया, उव्वासिओ
राया । समहिट्ठियं अप्पणा रज्जं । रज्जाइनिमित्तं च समाढत्ता नाणाविहजोगा । अन्नया
विहरमाणो दसविहसामायारीणिरओ अणेगसीसगणि(ण) परिवारो समोसरिओ से
मामगो कालियज्जाभिहाणो नाम महरिसी । समाढत्तं वक्खाणं । धम्मसद्धाकोहल्लाएहि 15
य संपत्ता नागरया । लोगपरंपराए य भाउणो आगमणं सोऊण भणिओ दत्तो भद्दाए—
'वच्छ ! तुह मामगो सयलजणसलाहणिज्जो पडिवन्नसाहुलिंगो विउसाण चूडामणी
पत्तो । तव्वंदणत्थं च गया विउसनागरया, तुमं पि गंतूण पणमसु' त्ति । अवि य—

इक्कं सो तुह मामो बीयं विउसेहिं पूइओ पुन्नो ।

तइयं संगहियवओ ता पुत्तय ! णमसु तं साहुं ॥

20

जणणीउवरोहेण य पयट्ठो दत्तो पत्तो तमुद्देसं । पुच्छिओ कालियज्जो—'जन्नाण
फलं किं ?' भगवया भणियं—'पंचेंदियवहेण णरगं वच्चंति' । पुणो वि जन्नाण फलं
दुइयवाराए पुच्छियं । भगवया वि साहिओ अहिंसालक्खणो धम्मो । तइयवाराए पुट्ठेण
साहियं पावकम्माण णरया फलं । चउत्थवारं रुट्ठेण भणियं दत्तेण—'भो !

१. क. °वद° । २. क. °दत्ता ।

किमेवमसमंजसं पलवसि ? । जइ किंचि मुणि(ण)सि, ता जन्नाण फलं साहेसु' । भगवया भणियं—'जइ एवं, ता नरयफला जन्ना, जेण महारंभयाए महापरिग्गहयाए कुणिमाहारेणं पंचिदियवहेणं जीवा नरयाउयं कम्म बंधंति । पयाणि य जन्नकरणे संति त्ति । उक्तं च—

- 5 “षट् शतानि नियुज्यन्ते पशूनां मध्यमेऽहनि ।
अश्वमेघस्य वचनात् न्यूनानि पशुस्त्रिभिः” ॥ []

- संजायरोसेण भणियं दत्तेण—'कहं वियाणेसि, जहा नरयफला जन्ना ?' । भगवया भणियं—'णाणाइसयाओ' । दत्तेण भणियं—'को पच्चओ' ? । मुणिणा भणियं—'सत्तमदियहे कुंभीपागेण पच्चिहिसि' । तेण भियं—'इत्थ को पच्चओ' ?
- 10 साहुणा भणियं—'तम्मि चेव सत्तमदिणे पढमं असुइणा विट्टलिज्जिहिसि' । समुप्पन्नकोवानलेण य पुणो वि भणियं दत्तेण—'कतो तुह मच्चू' ? मुणिणा भणियं—'निरुवसगत्तेणेणं पभूयकालं कारुण पवज्जं पंचनमोक्कारपरो निययमच्चुणा मरिऊण देवलोगं गमिस्सामि' । तओ आणत्ता पुरिसा—'एयं पव्वइयाहममसच्चवयणं सुरक्खियं करेज्जह, जेण सत्तमवासरे एयं चियं(य) कुंभीए पयामि' णियमिऊण आरक्खियणरे
- 15 पविट्ठो धवलहरं दत्तो । दव्वाविओ पडओ—'ण सत्त वासराणि जाव णयरी[ए] पुरीसो उज्झियव्वो' । सत्तमदिणेण असहिण्हुणा मालायारेण रायमग्गे उज्झिऊण पुरीसं ठइयं पुष्प(प्फ)करंडएणं । वोलीणाणि सत्त वासराणि सम्ममयामंतो सत्तमे च्विय वासरे आसवड(र)यरेण पयट्ठो साहुवहाय, तुरियं तुरि(र)यक्खुरक्खएण य असुइणा विट्टालिओ हसंतो पहे, 'अहो ! साचइओ पावसमणगस्स आएसो' मन्नमाणो
- 20 भयभीओ पयट्ठो नियगिहाभिमुहं । 'तत्थ पविट्ठो दूसज्झो भविस्सइ' त्ति मन्नमाणेहिं विरत्तचित्तेहिं सेसभडेहिं बंधेऊण पुव्वाणीयजियसत्तुणो समुवणीओ दत्तो । तेण वि य तेल्लापुन्नमंडलसणाहाए कवल्लीए छेदूण ए(प)क्को दोक्खमच्चुणा य मओ समाणो गओ णरगमिति । कालगो वि बोहिऊण भव्वकमलायरे विहरिऊण णिरुवसगं कारुणमकलंकसामन्नं कालमासे परिचत्तसयलाहारो नमोक्कारपरो उज्झिऊण पूइकडेवरं
- 25 गओ सुरलोगं ।

१. ह. क. हि । २. क. °यडो । ३. क. खरे° । ४. क. °णे °ढलि° । ५. क. °ज्झ° । ६. क. मन्नु° । ७. क. °गो बो° ।

अओ जहा कालगेण अवितहं भणियं, तहा भणियव्वं ।

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण कालयकहाणयं ।

कहियं जो मुणइ नरो सो पावइ निरुवमं ठाणं ॥

॥ कालयकहाणयं समत्तं ॥

● ● ●

सम्यग्वादस्य हि विरागता फलम् । यत उक्तम्—“ज्ञानस्य फलं विरतिः” [] 5
इति । तथा अन्यैरप्युक्तम्—

“तज्ज्ञानमेव न भवति यस्मिन्नुदिते विभाति रागगणः ।

तमसः कुतोऽस्ति शक्तिर्दिनकरकिरणाग्रतः स्थातुम् ?” ॥ []

यस्तु रागवान् स कार्यमकार्यं वा न प्रेक्षत इत्याह—

10

रागानलसंततो कज्जमकज्जं ण पिच्छए पुरिसो ।

रायमहिलाय(इ) रत्तो महुराए वणियतणउ व्व ॥९॥

[रागानलसंतप्तः कार्यमकार्यं वा न प्रेक्षते पुरुषः ।

राजमहिलायां रक्तो मथुरायां वणिक्तनयवत् ॥९॥]

भावार्थः कथानकगम्यस्तच्चेदम्—

15

[८. रागे वणिक्तनयकथा]

इहेव जंबुद्दीवे दीवे भारहे वासे गयणतलारूढपायारमंडलपरिक्खत्ताए रविरह-
तुरंगभग्गमग्गधवलहरणिरंतराए सुविभत्ति(त्त)तिय-चउक्क-चच्चर-चउम्मुह-विहार-
देउलारामाए सुरसेलाणुगारितित्थयरपडिमाऽलंकियदिव्वमहा^३भूविभूसियाए जिण-
गणहर-नराहि[व]-बलदेव-वासुदेवमहापुरिससेवियाए तियसविणिम्मियणाणा- 20
विहकोट्टाणुगयाए महुराए नयरीए जियसत्तू राया । सयलंतेउरपहाणा धारिणी से
देवी । तस्स तीए सह विसयसुहमणुहवंतस्स अइक्कंतो कोइ कालो । अन्नया
भंडीरवणचेइयमहूसवे णिग्गओ राया सह धारिणीए, सेसलोगो य । पयट्टे य महूसवे
जवणियाविवरेण सव्वालंकारविभूसियं सालत्तयं चलणंगुट्ठयं पिच्छिऊण चितियं

१. क. सुण° । २. ह. क. सं° । ३. क. °थूल° ।

- इक्केण वणियतणए[ण]-‘अव्वो ! जीसे एयारिसो अच्चंतनयणाणंदयारी चलणंगुट्ठओ, तीसे रूवाइगुणेहिं सुरसुंदरीसरिसेहिं होयव्वं । का पुण एसा’ ? । गवेसंतेण णायं ‘णरवइणो महादेवी’ । चितिय तेण-‘किं च जीविएणं ?, जइ एयाए सह विसयसुहं ण सेवेज्जइ’ । मयणसर[स]ल्लियंगो य गओ णिययगेहं । तीए सह संगमोवायं चिंततो
- 5 झिज्झिउमाढत्तो । अन्नदियहम्मि रायधवलहरासन्ने उग्घाडियं गंधियावणं, समाढत्तो ववहरिउं । दाणसंमाणार्इहि य आवज्जियाउ रायमहिलाण चेडीओ, विसेसेण धारिणीसंतिया पियंकरियाऽभिहाणा । तीए य धारिणीपुरओ पसंसिओ वणियसुओ । अन्नदियहम्मि पुच्छिया चेडी वडि(णि)एणं-‘को पढमं पुड[ओ] उच्छेडे’ ? । तीए भणियं-धारिणी । ततो गंधमज्झट्टियलेहसणाहो समप्पिओ पुडओ । भणिया य चेडी-
- 10 ‘एस [स]हत्थेण धारिणीए अप्पेयव्वो’ । तह च्विय कए उच्छेडिओ महादेवीए पुडओ । देट्ठो लेहो । किं तत्थ लिहियं ? ति । अपि च-

“काले प्रसुप्तस्य जनार्दनस्य, मेघान्धकारासु च शर्वरीषु ।

मिथ्या न भाषामि विशालनेत्रे ! ते प्रत्यया ये प्रथमाक्षरेषु” ॥

- ‘कामेमि ते’ एतानि पादप्रथमाक्षराणि । तत्तो मुणियलेहत्थाए चितियमणाए-
- 15 धिरत्थु कामभोगाणं, जाण कए पाणिणो कुणंति पाणाइवायं, जंपंति अलियं, हरंति परदव्वं, वच्चंति परकलत्तं, वंचंति मित्तबंधुणो, करेति महारंभपरिगहं, तरंति सागरं, पविसंति महाडविं, करेति णीयकम्माणि, पविसंति महासंगामे, न गणंति सुकरदुक्करं, न निरूवंति कज्जाकज्जं, न पेच्छंति सुंदरासुंदरं, न मुणंति संसारभयं, सब्बहा पयंगा विव रूवालोयणणडिया खयमुवगच्छंति त्ति । अवि य-

- 20 रागतिमिरंधनयणो कज्जाकज्जं न पेच्छए पुरिसो ।
इहपरलोगविरुद्धाईं जेण सो कुणइ कज्जाइं ॥
ते धन्ना ताण नमो ताण सुलद्धं च माणुसं जम्मं ।
जे परदारनियत्ता णियमज्जायं ण लंघंति ॥
मा एसो वणियसुओ विसयासामोहिओ खयं जाउ ।
- 25 नियलेहेण समेया चेडीए अप्पिया पुडिया ॥

१. ज. सल्लि° । २. क. °णणा । ३. ह. क. ज. °धरसु स° । ४. ह. क. ज. धेर° । ५. ह. क. सुक्कर- । ६. क. °पा° ।

तीए वि अप्पिया वणियसुयस्स । तेण वि सहरिसेण उच्छोडिय पुडियं वाइओ [लेहो] । किंचि लिहियं ? ति । अवि य—

“नेह लोके सुखं किंचिच्छादितस्यांहसा भृशम् ।
मितं [च] जीवितं नृणां तेन धर्मे मतिं कुरु” ॥

पादप्रथमाक्षरप्रत्ययस्त्वयम्—‘नेच्छामि ते’ । ततो भावियलेहत्थो विमणदुम्मण- 5
पणट्ठासो चित्तिउं पयत्तो समारूढसइत्तणा णेच्छइ सा परपुरिसे । ता ण इत्थ तीए विरहे
खणं पि चेद्वियं तरामि त्ति । अवि य—

संगसरिच्छ वि पुरी पियविरहे णस्यसरिसिया होइ ।
इड्डजणसंपओगे रन्नं पि सुरालयं जिणइ ॥

ता किमेत्थ द्विएण ? जाव सा ण पाविय त्ति भावेतो पोत्ताणि फाडिऊण निग्गओ 10
सो गेहाओ । कमेण पत्तो रत्थं(टुं)तरं । ठिओ एगत्थ मढे । दिट्ठो सिद्धपुत्तो
णीतिसत्थं चट्ठाण वक्खाणंतो । भणियं च तेण—

“अत्थो कामो धम्मो सत्तुविणासो अ तूरमाणस्स ।
जिणदत्तसावगस्स व जहिच्छिओ होइ पुरिसस्स” ॥

चट्ठेहिं भणियं—‘को सो जिणदत्तो’ ? । सिद्धपुत्तेण भणियं निसामेह—अत्थि 15
इहेव भरहवासे अपरिमियगुणणिहाणं वसंतउं णयरं । तत्थ य णियविहवरूवणिज्जिय-
वेसमणमयणो जिणदत्तो णाम इब्भसुओ अहिगयजीवाजीवो समुवलद्धपुन्नपांओ(वो)
संवखंधणिज्जराकुसलो । सो अन्नया वाणेज्जवडियाए गओ चंपाए । तीए य परममाहेसरो
धणो नाम सत्थवाहो । तस्स य दोन्नि अच्छेयविब्भमाणि चउसमुद्दसारा मत्तावली,
ओहामी(मि)यसुरसुंदरीगुणा य हारप्पहाभिहाणा धूया । धणेण य सह जाओ संववहारो 20
जिणदत्तस्स । गेहमुवगएण य दिट्ठा उवरिमतलारूढा हारप्पहा । चित्तिं च णेण—
अहो ! से रूवं, अहो ! से सोमया, अहो ! से लायन्नं, अहो ! से जोव्वणं, अहो ! से
कलाकोसल्लं, अहो ! से नीसेसगुणाहारय त्ति । अवि य—

१. ह. °डियं । २. क. ह. °शा । ३. ह. ज. मितं जी° । ४. ज. °तेण । ५. क. ह. इत्थी ती° ।
६. क. मग्ग° । ७. क. °त्ते भ° । ८. क. °रमि° । ९. क. °वे । १०. क. °पाउ ।

“जं जीए सुंदरं वहिणा तं गिण्हऊण निम्मविया ।

सुरसुंदरीण एसा वियप्पियं तस्स चित्तेण” ॥

- कहं एसा पावियव्व त्ति चिंतितेण मग्गाविओ धणो बहुप्पयारं । ण देन्ना, गओ
 णिययत्थामं । तीए कएण कयछन्नवेसो पत्तो पुणो वि चंपाए । भणिओ उवज्झाओ—
 5 मम वक्खाणं कुणसु’ । तेण भणियं—‘भोयणरहियं देमि ते व(वि)ज्जं । भोयणं धणं
 मग्गसु , जेण तग्गेहं दियहं दियहं पंच भोयणसयाणि पुं(भुं)जंति’ । गओ एसो
 भोयणनिमित्तं, मग्गिओ धणो । तेण वि भणिया हारप्पहा—‘वच्छे ! इमस्स जं वा तं
 वा देज्जसु’ । तेण चित्तियं सुंदरं जायं । जं बिरालो वल्लूरेण दामिओ, जं च
 णिप्पन्नाहाराए रसवईए छुहालू छूढो, जं च वान(ण)रो पुप्फफलसमिद्धे काणणे छूढो,
 10 सूए घयं पयट्टं, जं च पंसुलसत्ते संपत्तो वियड्डुजुवाणओ । सो अ तुरंतो पुप्फफलाईहिं
 तं उवयरिउमाढत्तो । सा य णेच्छइ । ततो य से छंदमणुयत्तंतेण, इंगिय संपाडंतेण,
 विणयं करंतेण, अवसरे जंपंतेण, निययकोसल्लं दोंतेण, थक्के सुहासियं पढंतेण,
 वियड्डुगुट्ठिं वित्थारंतेण, परियणचेत्तमाराहितेण, महत्थत्तणं पयासेंतेण, देसकालावसरे
 दाणं देंतेण, वम्महकहं कहंतेण, सव्वहा किं बहुणा ? समासन्नवत्तिण्णा अंतरेण
 15 आवज्जियं सै चित्तं ति । अपि च—

“आसन्नमेव नृपतिर्भजते मनुष्यं, विद्याविहीनमकुलीनमसंस्तुतं वा ।

प्रायेण भूमिपतयः प्रमदा लताश्च, यत् पार्श्वतो भवति तत् परिवेष्यन्ति” ॥ []

- लोया य समासन्नं पेच्छिऊण अमरिसेण खलीकरेंति । अणवसरो त्ति काउं ण
 तेसिं अवयारे पयट्टइ । अन्नदियहम्मि भणिओ जिणदत्तो हारप्पहाए—‘भणसु , किं ते
 20 करेमो’ ? तेण भणियं—‘कहिस्सामो, जया तुमं सपसाया भविस्ससि’ । तीए भणियं—
 अलं पुणर(रु)त्तोवन्नासेणं, जंपसु जं ते समीहियं, सुअणु ! जेण संपाडिज्जइ’ । तेण
 भणियं—‘जइ सच्चं संपाडेसि, ता णिसुणेसु त्ति । अवि य—

“गुरुविस्मान(ण)लतवियं मम देहं निययसंगमजलेणं ।

अहिंसिचसु तुरिययरं जइ कुणसि समीहियं सुअणु !” ॥

१. क. °स्यं । २. क. °य त्ति । ३. ह. क. ज. इम्म° । ४. ज. °रण । ५. क. °ट्टं । ६. क. स ।
 ७. क. भो° । ८. क. साया । ९. क. °ए° ।

ततो भणियं हारप्पभाए त्ति ।

पायाइगहियवन्नं सुललियपयगामिणं मम सरिच्छं ।

मुणिरुणं गाहमिणं जं कायव्वं तयं कुणसु ॥

“हसियं तुह हरइ मणं, रमियं पि विसेसओ न संदेहो ।

मयरद्धउ व्व निवडइ, मंतू वि तुमाओ वित्थरिओ” ॥

5

को पुण एयाए गाहाए भावत्थो ? पायाए(इ)वण्णत्थो जहा—‘हर ममं’ । ता किं हरामि ? । अहवा [ण] जुत्तमेयं इहपरलोयविरुद्धमम्हारिसाणं मुणियजिणवयणाणं ।

अवि य— “जो लोगाण विरुद्धं करेइ मूढो फलं पि सो लहइ ।

जो छुहइ बिले हत्थं सो खज्जइ नूण कइया वि” ॥

भाविऊण भणिया सा तेण—‘अलमणेण इहपरलोगविरुद्धेण हरणअज्झवसाएण । 10
हवसु अ(उ)म्मत्ता, जेण विज्जो हवामि’ । ‘अव्वो ! सुंदरो मम सामिणो बुद्धि-
वियप्पो’—भाविऊणासमंजसाणि विलविउमाढत्ता । तओ आउलीहूओ परियणो सह
धणेण । वाहि(ह)रविया विज्जा गारुडयाइणो । समाढत्ता किरिया, न जाओ विसेसो ।
पुणो वि मेलिया भूअतंतिणो । कया आयरक्खा, णिव्वत्तियं मंडलं, ठविया तत्थ
हारप्पभा । पउत्ता मंता । मुणियभूयतंताए य पायडिओ कारिमगहो, दाविया भूअमुद्दा, 15
आउलीहूया गाढयरं । अवि य—

“जह जह कीरइ कम्मं तह तह पागडियभीसणसरूवो ।

वित्थरइ तीएँ देहे मयरद्धयविब्भमो भूओ” ॥

तओ भणि[ओ] धणो भूयतंताइएहि—‘देव ! महाभूयाहिट्टिया एसा । १ ण जेण वा
तेण वा अवणेज्जइ भूयं । तओ पहाणयरा वाहरिया । तेहि वि णावणीओ । तओ 20
पुच्छिओ जिणदत्तो चट्ठो धणेण—‘किंचि वियाणसि’ ? त्ति । अवि य—

“पुच्छइ जं जमिह धणो तं तं पयडेइ मुणियपरमत्थो ।

भूयचिगिच्छकम्मं विसेसओ दावियं तेण” ॥

धणेण भणियं—‘महासत्त ! अवणेसु हारप्पहाए गहं’ । तेण भणियं—‘पेच्छमो

१. क. °त्त । २. क. पर° । ३. क. गरु° । ४. क. का° । ५. क. °भणि ध° । ६. क. जं जेण ।

ताव से सरूवं' । तेण भणियं—'पेच्छसु' । ततो पवेदो अब्भंतरोवद्वेणो दिद्वो सहिसणाहा हारप्पभा । फुसियाणि अंगाणि । मुणियमणोवियप्पाए भणियं वियड्डिया-
भिहाणाए सहिए त्ति । अवि य—

- अवणेहि वेज्ज ! हत्थं वच्छुच्छंगाउ मज्झ सहियाए ।
5 संकमइ झत्ति जरओ जह दीसइ पुलइयं अंगं ॥
अवणेस्सइ एस च्चिय मम संकंतं पुणो भणंतेण ।
पम्हुदो से देहो संकंतो ताव से जरओ ॥
खिज्जइ सिज्जइ झिज्जइ जंभाइ य तह य वेवइ स पहू ।
जं जरियाए कम्मं तं तं वेज्जो च्चिय करेइ ॥
10 जह दीसइ संकंतो जरओ अंगम्मि विज्जतण्यस्स ।
तह चिट्ठउ वणियसुया एसो च्चिय ओसहं पियउ ॥

- तओ कैचि खणंतरं वियड्डविणोएण चेद्विऊण गओ चट्टो साहियं धणस्स—'ताय !
महग्गहो खु एसो असज्जो समत्थं(त्थ) तंतिय(या)णं, किं खु मम पुव्वपुरिसागया
अत्थि विज्जा । सा य पओजमाणी भूयं अवणेइ, तंतियं वावाएइ । किं पुण दोक्करो
15 से उवाओ, जेण मंडलविहाणंमि अच्चंतविसुद्धेहिं अट्ठहि बंभयारीहिं पओयणं' । तेण
भणियं—'अत्थि भगवंतो ससरक्खा' । ततो संपत्ताए किसिणचउदसीए अद्धरत्तसमए
पयद्वो(द्वो) धणाइसहिओ एसो मसाणाभिमुहं, पत्तो तत्थ । दिहं(द्वं) पेइवणं । जं च,
दरदड्डिसिमिसिमायंतमणुयदेहनीसरंतमेयमंसवसाभीसणं, कहिं पि किलकिलंतबीभत्स-
(च्छ)वेयालहाहारवसद्गब्भिणं, कहिं पि णच्चंततिण्येणअट्ठहासापूरियगयणंगणयं,
20 कहिं पि वीरपुरिसनियमंसरुहिरदेज्जंतपरितोसियभूयसंकुलं । अवि य—

दीसंतसवणिरंतरसुव्वंतासेसभीमभयसदं ।
संपत्तो पेयवणं धणाइपरिवारिओ चट्टो ॥

१. क. °णि पे° । २. ह. क. ज. °वणद्व° । ३. क. °रउ । ४. क. प° । ५. क. °इओ । ६. क.
°यण । ७. प. किंचि । ८. क. °यट्ट° । ९. क. दे° । १०. ह. क. ज. किमि° । ११. क. यणय° ।
१२. क. वेय° ।

ततो लिहियं मंडलं, पज्जालिओ जलणो, ठविया करवालवावडकरग्गा अट्टसु वि
दिसासु ससरक्खा । भणिया चट्टेण—मम मंडलं पवेट्टस्स समकालं सिवासदो तुम्हेहि
कायव्वो’ । पुणो य ताण पुरओ ठविया अट्ट धणुद्धरा, भणिया य ते—
‘विद्धसिवासद्वेहीहि होयव्वं’ । एवं णिव्वत्तियासेसकायव्वो पविट्ठो मंडले । ठविया
से पुरओ दारिया । ‘हुं फुडि(ट्) इ)त्ति विहरिए समुच्छलिया सिवासद्दा । विद्धा 5
धणुद्धरेहिं गाढयरमाउलीभूता पणट्ठा वियणाउरा ससरक्खा । पडिओ चट्टो । विहडियं
सव्वं । खणंतरेण य उट्ठिएण भणियं चट्टेण—‘ताय ! मए पुव्वमेव साहियं च जहा
दुलहा विसुद्धबंभयारिणो’ । विमणा य गया सव्वे वि गेहं । धणेण भणियं—‘को
उवाओ’ ? चट्टेण भणियं—‘अज्ज वि जइ सुद्धबंभयारिणो लहसि, पुणो वि करेमि
कम्मं’ । ततो गंतूण भणिओ निययगुरू—‘जे अच्चंतबंभयारिणो ते पट्टवेसु’ । तह 10
च्चिय दुइयवाराए विहडियं । ततो रुट्ठेण निद्धाडिया ततो ससरक्खा । पुणो वि
भणिओ धणेण चट्टो—‘कहं पुण बंभयारिणो नायव्वा’ ? । चट्टेण भणियं—

“वसहिकहणिसेज्जिदियकुडुंतरपुव्वकीलियपणीए ।

अइमायाऽऽहारविभूषणा य णव बंभगुत्तीओ” ॥ [च.मू./१०]

जे एयं गाहत्यं बुज्झंति, अणुट्ठित्ति, ते बंभयारिणो निस्संसयं । ततो दाविया गाहा 15
भोयभगवरत्तंबराइणं । न नाओ परमत्थो । तहाविहभवियव्वयाए य समोसरिओ
अणेगसीसपरिवारो बाहिरुज्जाणे धम्मघोसाभिहाणो आयरिओ । जो य, मंदिरं दयाए,
संकेयट्ठाणं सच्चवयणाणं, आगरो समत्थगुणरयणाणं, मंडणं वसुमईए । जाओ पवाओ
एयारिसो तारिसो सूरी समोसरिओ । तओ आगया णागरया, संपत्ता सावगा, जिणदत्तो
य सह धणेण । पणमिओ सव्वेहिं पि । संपत्तधम्मलाभा य निसंना से पायमूलम्मि । 20
सूरिणा वि पत्थुया धम्मकहा त्ति । अवि य—

“अत्थो कामो मोक्खो धम्मेण हवंति जेण सव्वे वि ।

ता धम्मो च्चिय पढमं सोऊणं कुणह सुपसत्थं” ॥

सो पुण कवलिकणभक्खअक्खपायसुगयाइदेट्ठधम्माणं मज्झे गयाण व एरावणो,
तरूणं व कप्पपायवो जिणधम्मो च्चिय पहाणो त्ति । अवि य—

25

१. क. सास° । २. क. कुडं° । ३. क. °ट्ठे° । ४. क. °उ ।

सुरसेल व्व गिरीणं सयंभुरमणो व्व जलहिमज्झम्मि ।

चंदो व्व तारयाणं इंदो व्व सुराण जह सारो ॥

अमरतरु व्व तरूणं जंबोदीव्वो व्व सव्वदीवाणं ।

तह धम्माणं मज्झे सारो जिणदेसिओ धम्मो ॥

- 5 जेण एसो निदिट्ठ(दड्ढ)राग-दोस-कसाय-परीसहोवसग्गकम्मधेहिं समुप्पन्न-
दिव्ववित्तिमिरनाणाइसएहिं समुवलद्धजहट्ठियजीवाजीवाइपयत्थवित्थरेहिं तियसना-
हसंपाडियपूयाइसएहिं ^१णेच्चाणेच्चाइधम्मालिं गियवत्थुभणिरेहिं तित्थयरेहिं सदेव-
मणुयासुराए परिसाए पुव्वावराविरुद्धो पच्चक्खाइपमाणाबाहिओ निव्वाणसुहनिबंधणो
कहिउ त्ति । उक्तं च श्रीसिद्धसेनदिवाकरेण—

- 10 “प्रकाशितं यथैकेन त्वया सम्यग् जगत्त्रयम् ।
समग्रैरपि नो नाथ ! परतीर्थाधिपैस्तथा ॥ []
विद्योतयति वा लोकं यथैकोऽपि निशाकरः ।
समुद्गतः समग्रोऽपि किं तथा तारकागणः ? ॥ []
त्वन्मतामृतबाह्यानां सर्वथैकान्तवादिनाम् ।
15 आप्ताभिमानदग्धानां प्रै(स्वे)ष्टं दृष्टेन बाध्यते” ॥ []

ता सव्वहा देवाणुप्पिया ! दुलहो एस माणुस्साईओ तरतमजोगो त्ति । अवि य—

- “माणोस्सखेत्तजाईकुलरूवारोग्गआउयं बुद्धी ।
सम(व)णुग्गहसद्धा संजमो य लोगम्मि दुलहाइं ॥ [आव.नि./८३१]
इंदियलद्धी नेवत्तणा य पज्जत्ति निरुवह्णं य?]खेमं ।
20 धाया(?)रोगं(गं) सद्धा संजम उय(व)ओग अट्ठो(ट्ठो) य ॥
चोल्लगपासगधण्णे जूए रयणे य सुमिणचक्के य ।
चम्मजुगे परमाणू दस दिट्ठंता मणुयलंभे ॥ [आव.नि./८३२]
जह चोल्लयाइएहिं दुल्लहं मणुयत्तणं समक्खायं ।
एवं खित्ताईण वि माणुसजम्मेण सरिसाइं ॥ []

१. क. °दी° । २. क. णि° । ३. क. श्रेष्ठ° ।

ता किं बहुणा ? पडिवज्जह धम्मं, जेण धम्माधम्मफलं इह भवे च्चिय दीसइ ।

अवि य-“णेज्जइ वम्महरूवा इक्के दीसंति जणमणाणंदा ।

अन्ने विरूवरूवा हसणेज्जा जीवलोगम्मि ॥

वरवत्थपाणभोयणतंबोलविलेवणाइसंजुत्ता ।

अन्ने जरदंडी खंडणिवसणा भोगपरिहीणा ॥

5

कुंकुमकप्पूरागरुचंदणमयणाहि परिमलग्घविया ।

अन्ने णियदेहविणेतजल्लदुग्गंधियदिसोहा ॥

एक्के विमुक्कवत्था लीलं दावेति णंग्गखवणाण ।

अन्ने सियवत्थधरा सियवडलच्चि विडंबंति ॥

कप्पूरधूलिधूसरविसट्टमयरंदपंकयसणाहा(हं) ।

10

दइयामुहं च पाणं पिबंति अन्ने उ जलनिहिणो ॥

दइयाऽऽलिंगणसुहिया सुरयरससायवड्डियाणंदा ।

एगे गर्मेति रयणि अन्ने उ पहम्मि धावंता ॥

पणइयणपूरियासा इक्के दीसंति तियसणाहो(ह) व्व ।

अन्ने णियपुट्टं पि वि कह कह वि भरेति तिरिय व्व ॥

15

इय धम्माधम्मफलं पच्चक्खं चेव दीसए जम्हा ।

तो उज्झिउ(य) अहम्मं जिणधम्मं कुणह सुय(प)सत्थं” ॥

इय गुरुणो वयणाउ संबुद्धा तत्थ पाणिणो बहवे ।

अवहत्थियमेच्छतो सावयसरिसो धणो जाओ ॥

‘अव्वो ! महाणुभावो एस सूरी सह सेसमुणीहिं । कयत्था एते पाणिणो जे 20
एयस्स वयणामयं निसुणंति’ भावेतेण भणिओ चट्टो धणेण-‘जारिसा तए सिट्ठा
मुणिणो तारिसा नूणमेए, ता वक्खाणावेसु गाहं’ । वक्खाणिया गुरुणा । भणियं
धणेण-‘भयवं ! मंडलकम्मे पट्टवेसु ताव मुणिणो’ । सूरिणा भणियं-‘ण एस मुणीणं
कप्पो जमेयारिसेसु कज्जेसु वच्चंति’ । चट्टेण भणियं-‘ताय ! महाणुभावा एते

१. क. णय । २ क. °हाणं ।

- परिचत्तगिहवासा समतणमणिलेदुक्कंचणपरजणसयणा परमबंभयारिणो पणट्टकोहमाण-
मायालोहाहंकारवंमहा पंचसमिया तिगुत्ता बंभयारिणो खंता दंता मुत्ता जियपरी-
सहोवसग्गा ण पावकम्मेषु वट्ठंति, केंतु एयाण णामेण य, पायरएण वि, सुमरणेण वि,
दंसणेण वि, फरिसेण वि पणस्संति सव्वाउ आवयाउ, विसेसओ किंनर-किंपुरिस-
5 महोरग-वेयाल-पिसायाइजणियाइं भयाइं । संपज्जंति सयलसमीहियाइं ति ।

तं णत्थि णूण कज्जं जं न सुसाहूण दाणभत्तीहिं ।

सिज्झइ नराण सव्वं, भूयाइभयं पुणो कत्तो ? ॥

- ततो भुज्जलिहियाणि नामयाणि घेत्तूण गया पुणो मसाणं, समाढत्तं कम्मं
पुव्वकमेण कउ(ओ) सव्वो वि विही । मुक्कक्कंदा णिवडिया धरणीए हारप्पहा ।
10 संवाहियाणि अंगाणि पासट्टियपरियणेणं ति । अवि य-
मुक्कगहाए दूरं लज्जियवयणाए तह वि णीससियं ।
जह विज्जसुओ वि फुडं कह ण वि गहगोयरं पत्तो ॥
तत्तो सणिव्वेयं पि य भणियमणाए ताय ! किमेयं ? [ति] ।
पासट्टियपरियणेण य साहिओ सव्वो(व्व)वुत्तंतो ॥

- 15 संजाय हरिसाणि य पत्ताणि य गेहं । धणो वि जाओ अणन्नसदि(रि)सो
सावगो । चित्तिं च णेण-

नियकज्जसिद्धिहेउं कुणंति लोणा पराण कज्जाइं ।

एत्तियमित्तं पि जग(गं) निक्कारणवच्छलो चट्ठो ॥

- ता जोज्जइ मम दारियमेयस्स दाउं ति मन्नमाणेण भणिओ धणेण चट्ठो-‘भो
20 महासत्त ! जाएमि किंचि, जइ देसि’ । मुणियमणोवियप्पि(प्पे)णं भणियं चट्ठेणं ति-
“पत्थेउ ममं ताओ अलाहि संकाए वयणं[ण] करेमि ।
देहस्स वि तं सामी किं पुण सैस[स्स] कज्जस्स ?” ॥

अहो ! से महाणुभावया, अहो ! से विणओ, अहो ! से वयणविन्नासो, अहो !
से समत्थगुणाहारय त्ति चेतयंतेण भणियं धणेण-

- 25 “मंगलेण गेण्हसु हारप्पहाए करं करेण ।

ण जउ(ओ) महाणईओ रयणागरओ अन्नत्थ णिवडंति’ ॥

१. क. स° । २. क. °ण । ३. ह. क. °ण, °रेसि । ४. क. सेसक° ।

तओ किंचि खणंतरं तुण्हको होऊण भणिउमाढतो जिणदत्तो ति ।

“हंसेण रायहंसी जो[इ]ज्जइ ताय ! सुंदरं एयं ।

जं पुण रिट्ठेण समं जोइज्जइ तं जणो हसइ ॥

निदलियमत्तमायंगरयणविच्छुरियणक्खहीरेण ।

सीहेणं चिय सीही जोज्जइ न हु जंबुएणं ति ॥

5

इय ताय ! तुज्झ दुहिया जोग्गा विउसाण कह णु गेण्हामि ? ।

अहवा वि देवलोगं को साहइ तियसणाहस्स ?” ॥

ततो भणियं च(ध)णेण—‘सुंदरं संलत्तं ।

रिट्ठेण रायहंसी जोयंतो लहइ नाम वयणिज्जं ।

जो पुण हंसेण समं संजोयइ सो कहं लहइ ?’ ॥

10

तेण भणियं—‘जइ एवं, ता तुमं जाणसि’ । ततो पसत्थवासरे महाविभूर्इए समुव्वूढा जिणयत्तेण दिन्नदाणं सह मुत्तावलीए । आणंदिओ सव्वो वि नयरिजणो । कयं महावद्धावणयं । पत्तो पओसो, कयं कायव्वं । गओ रइहरं, पत्ता हारप्पभा । तओ तीए सह सब्भावसारं जीवलोगसुहमणुहवंतस्स वोलीणो वि कोइ कालो । अन्नदियहम्मि सह तीए गओ णिययनगरं । ता भो चट्ठा ! जहा तेण जिणदत्तसावगेण 15 अतरंतेण इच्छियभज्जा पाविया सह मुत्तावलीए, सत्तुणो य ससरक्खा णासिया, धम्मे य धणो ठविओ, जसो य विढत्तो, तहा अतरमाणो अन्नो वि य पावइ ति’ । ततो इमं नीइसत्थं सिद्धपुत्ताओ सोऊण चितियं माहुरवणिएण—‘अहो ! अतरमाणेण [अ?]णेंदियविहिणा सा तेण पाविया, तहा अहं पि निययपुरीए गंतूण पंउंजामि सामाईचउव्विहणीइं, पट्टावेमि अक्खलियपसराउ परिव्वाइयाओ वियड्डूइओ, करेमि 20 राइणा सह संबंधं, सेवेमि वेज्जासिद्धपुरिसे, सिक्खामि वसीयरणं(ण-) मंततंताइणो’ भावेंतो पत्तो महराए । समाढत्तं जहुद्धिदुं । णवरमोलगिगएहि विज्जासिद्धपाणेहिं भणिओ सो—‘साहसु, किं करेमो’ ? । तेण भणियं—‘रायपत्तिं धारिणीं घडेह’ । ‘एवं’ ति पडिवज्जिऊण समाढत्ता डिंभाण मारी । पुच्छिया नरेंदेण—‘भो भो ! निरूवेह, न साहावियं डेंभाण मरणं’ । तेहि भणियं—‘एवं करेमो’ । अन्नदियहम्मि 25

१. ह. °विइ । २. क. पओ° । ३. क. ह. वे° । ४. क. °रियं डं° ।

- भणिओ राया—‘देव ! तुह अंतेउरे इत्थीरूवधारिणी मारी परिवसइ । सा डिंभाणि खायइ’ । निरूवेतेणावि जा णेह णाया, ताहे पुणो वि पुच्छिया ते । तेहिं भणियं—‘महादेवी’ । अन्नदियहम्मि पच्चूसे उट्टियाए प(य)दिट्ठाणि से सयणे डेंभाण करचरणखंडाणि । विलित्तरुहिरवयणा य भणिया राइणा—‘अपावे ! किमेवं’ ? तीए
- 5 भणियं—‘ण याणामो, मम भागधेयाणि पुच्छसु’ । राइणा पुच्छिया मायंगा—किं कायव्वं’ ? । तेहिं भणियं—‘देव ! अम्हे णिययविहाणेणं वावाएमो’ । तओ अणिरूविरुण ताण मायाविलसियं, अप्पिया तेसिं । तेहिं पि अद्धरत्तसमए नीया मसाणं । समाढत्ता भेसेउं । इत्थंतरम्मि कयसंकेओ पत्तो वणियतणओ । भणियमणेण—‘किमेवं’ ? । मायंगेहिं भणियं—‘मारे ! (रिं) दोक्खमच्चुणा वावाइस्सामो’ ।
- 10 वणियसुएण भणियं—‘भो ! मा एवमसमंजसं [जं] पह, न एयाए सोमयाए मारी हवइ । अन्नं च रूवाणु—गारिणो गुणा’ । तेहिं भणियं—‘न याणेसि तुमं, तुण्हक्को हवसु’ । पुणरवि भणियमणेण—‘भो भो ! दव्वं गेण्हेऊण मुयह’ । तेहिं भणियं—‘कत्तो एयाए पावकम्माए मोक्खो’ ? । तेण भणियं—‘ममं वावाऊण मुयह एयं । अह अवस्सं मारेयव्वा, ता पढमं ममं मारेह’ । तेहिं भणियं—‘ण तुमं वावाएमो, एसा पुण निच्छएण
- 15 हंतव्वा’ । ‘जइ एवं, ता अहयं एयाए विणा ण जीवामि’ । ‘अहो ! अम्हाणं तं विग्घकारी उवट्ठिओ ! जइ भे असग्गाहो, ता दीणाराण कोडिं दाऊण तत्थ घित्तण वच्चसु, जत्थ ण मुणामो’ । जहाभणियं चाणुट्ठियमणेण । चित्तियं च णाए—‘अहो ! महाणुभावो निक्कारणवच्छलो, न एयस्स पच्चुवयारो जीएण वि काउं तीरइ’ । आलवणाइहि य आवज्जियं से चेत्तं, णिविट्ठो दइयसदो त्ति । अवि य—

20 “अइदंसणाउ पीई, पी[ई]ए रई, रईए सब्भावो ।

सब्भावेण य नेहो, पंच वि बाणा अणंगस्स” ॥

- एवं च तीए सह विसयसुहमणुहवंतस्स समइक्कंतो कोइ कालो । अन्नया रयणीए पेच्छणयदंसणत्थं वच्चंतो विरहभएणं वत्थद्धंते गहिऊण धरिओ । सहासं चेव भणियमणेण—‘कें तयं, किं वा एयं’ ! विम्हियाए य निब्बंधेण पुच्छिएण साहिओ
- 25 सव्वो दंसणाईओ हरणावसाणो पुव्ववुत्तंतो । तीए भणियं—‘किं सो तुमं’ ? तेण

१. क. मायंगेहिं । २. क. °संपहाने° °माया° । ३. क. ण तुमं वावाएमो, एसा पुण निच्छएण हंतव्वा । ४. क. सु° घे° । ५. ह. °रेइ ।

गुरुविनये पुष्पचूलाकथा]

[५७

भणियं—‘आमं’ । तत्तो वेरगमग्गावडियाए भणियमणाए—‘अज्जदिवसाओ तिविहं
तिविहेण सुरयसुहमासज्जपरिचत्ता सव्वे वि मए पुरिसा, विसेसेण तं सि महापावो ।
निययसुद्धिनिमित्तं च पुच्छियाओ पायच्छित्तं साहुणीओ । ताहिं च जोगा त्ति काऊण
परूविओ संकाय(इ)रहियसंमत्तमूलो पंचमहव्वयलक्खणो पिंडविसुद्धाइउत्तरगुणगणा-
लंकिओ समत्थदुक्खमहावणदावानलो वित्थरेण साहुधम्मो । संजायचारित्तपरिणामा 5
पव्वइया एसा । गहिया दुविहा सिक्खा । पालियमकलंकसामन्नं । कालमासे य
आगमाणुरूवणिव्वत्तियकायव्वा मरिऊण गया देवलोणं । विणियतणओ य तद्विसमेव
रुद्धज्जाणोवगओ किण्हलेसापरिणामपरिणओ मओ समाणो गओ नरगमिति ।

अओ भन्नइ—‘न रागकलिओ कज्जमकज्जं वा पेच्छइ’ त्ति । तम्हा तस्स
विवक्खो सेवियव्वो, एसुवएसो त्ति । 10

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

माहुरवणिणो सम्मं निसुणंतो जाइ वेरगं ॥

॥ माहुरवाणियक्खाणयं^३ समत्तं ॥

● ● ●

रागप्रतिपक्षश्च गुरोर्विनयाज्जायते, ततस्तत्र यत्नो विधेय इत्याह—

धम्मोवएसयाणं गुरूण विणयं करेज्ज भत्तीए ।

15

संपत्तकेवलाए [वि य] जहा कओ पुष्पचूलाए ॥१०॥

[धर्मोपदेशका[नां] गुरूणां विनयं कुर्वीत भक्त्या ।

सम्प्राप्तकेवलयाऽपि च यथा कृतः पुष्पचूलया ॥१०॥]

धर्ममुपदिशन्ति ये ते तथा । गृणन्ति तत्त्वमिति गुरवस्तेषां विनयं विदध्याच्छेषं
स्पष्टम् । भावार्थस्तु कथानकगम्यस्तच्चेदम्— 20

[९. गुरुविनये पुष्पचूलाकथा]

अत्थि भर[ह]द्धवासालंकारभूयाओ दोन्नि महुराओ दाहिणमहुरा उत्तरमथु-
(हु)रा य । तीए य वणियसुओ संववहारवडियाए गओ दाहिणमहुरं । तत्थ

१. क. ०यत्ता । २. क. °उ । ३. क. ह. सं°

- सत्थवाहपुत्तेण सह जाया मित्ती । भणिया य णेण अन्नियाभिहाणा भगिणी—‘सुंदरभोयणं कुणसु , जेण मित्तेण सह भुंजामो’ । णिप्फन्ने य भोजने(यणे) वाहरिओ उत्तरमाहुरो मित्तो । तीए समाढत्ता दोन्नि वि भोत्तुं । अन्निया [अ]वट्ठिया तेसिं पुरओ वीयणहत्था । तं च सव्वंगियं पुलईऊणं चित्तियं उत्तरमाहुरेण—अव्वो ! कयत्थो विही जेणेसा करेहिं
- 5 फंसिया, ता अलं मे जीविएणं, जइ एसा न पियपणयिणी हवइ । बितीयवासरे पट्ठाविया तीए पवरगा । भाइणा भणियं—‘अणुरूवो एस अन्नियावरो, किं खु जइ एवं ताव इहं चिय चिट्ठइ पसवणकालं जाव’ । तेण वि तह त्ति पडिवज्जिऊण उव्वूढा महाविभूईए । तीए सह सब्भावसारं जीवलोगसुहमणुहवंतस्स समइक्कंतो कोइ कालो । जाया आवन्नसत्ता । अन्नदियहम्मि सुहासणत्थस्स आगओ उत्तरमहुराए लेहवाहओ ।
- 10 समप्पिओ लेहो पायंगुट्ठयमुद्धिउ त्ति काउं णाओ जहा सामिलेहो । पणमिऊण य विहाडिओ । किं व(च) सारभूयं लिहियं ? ति । अवि य—
- “तुज्झ विओयानलताविएहिं जं किंचि दुक्खमम्हेहिं ।
पत्तं तं मा रिउणो सुमिणे वि लहंतु ते वच्छ ! ॥
ता जइ इच्छसि दट्ठुं अम्हे जीवंतए तओ तुरियं ।
- 15 आगच्छिज्जसु गुणनिहि ! किमेत्थ बहुणा पलत्तेण” ? ॥
- ततो गहियलेहत्थं विमणं पिय[य]मं पुलइऊण भणियमन्नियाए—‘अज्जउत्त ! किं कुसलं गुरूणं ? तेण भणियं—‘पिए ! केयारिसं कुसलं ?, जाण अम्हारिसा कुलकलंकभूया तणया’ । ततो घेतूण लेहं वाइउमाढत्ता । मुणियलेहत्थाए य भणिओ दइओ—‘अज्जउत्त ! मा जूरसु , तहा करेमि, जहा तुरियं पेच्छसि गुरूणो’ ।
- 20 लेहत्थकहणपुव्वयं च भणियं(ओ) भाया सह सेसबंधवेहिं—‘जहा पट्टवेसु अज्जउत्तं मए सह, जेण पिच्छइ सिणेहकायरे जणणिजणए’ । तओ पसत्थवासरे महावेच्छड्डेण पट्टविओ अन्नियाए सह । अद्धपहे य पसूया देवकुमारपडिमं दारयं । कयमुचियं करणिज्जं । गुरूणो घरं गयस्स दारयनामं काहिस्सं ति परियणो अभिरमावंतो ‘अन्निय-पुत्तं’ वाहरइ । कमेण य पत्ताणि गेहं । अन्नं कयं पि नामं ण सिद्धिमुवगयं । वड्ढंतो
- 25 य संपत्तो जोव्वणं सह कलाकलावेण य । मुणियजिणवयणो य संसारभयुव्विगो अणासाइयविसयसंगो महाविभूई^३ए निक्खंतो अन्नियापुत्तो ति ।

१. क. °णि द° । २. क. °दु° । ३. क. °यं ।

“धन्नो अन्नियपुत्तो जो विसयसुहाइं णरयमूलाइं ।

मोत्तूणं पव्वइओ सासयसोक्खस्स तण्हाए” ॥

परिणयणाणदंसणचरणो य कालंतरेण जाओ सूरी । विहरंतो य गच्छपरिवारो पत्तो
पुष्पभदं णाम नयरं । तत्थ पुष्पकेऊ राया, पुष्पवई से भारिया । पसत्थसुमिणय-
सूइयं पसूया एसा जमलमिहुणयं । पइट्टियं दारगस्स पुष्पचूलो नामं, कुमारियाए 5
पुष्पचूल त्ति । वड्डिया देहोवचएणं जोव्वणं कलाकलावा[इ]एहिं । संपत्तजोव्वणं
अण्णोण्णाणुरत्तं जाणिऊण चितियं पुष्पकेउणा—हंत ! जइ परोप्परमि[मं] मिहुणयं
विओइज्जइ, ता नूणं पाणे परिच्चयइ । अन्नदियहम्मि मेलिऊण णागरया भणियं
राइणा—‘भो भो ! जाणि अंतेउरे रयणाणि उप्पज्जंति, ताण को पहू हवइ’ ? । तओ
अजाणिऊण से भवत्थं भणिअं नागरएहिं—‘देव ! चिट्ठउ अंतेउरं, जमेत्थ विसए वि 10
उप्पज्जइ, तस्स देवो सामी’ । ‘जइ एवं, ता उप्पन्नमिमं पुरिसिस्थिरयणजुयलं रइका-
ममिहुणयं पिव मिहुणयं काहामो’ । ततो विलक्खीभूया गया निययठाणेसु नागरया ।
विवाहावियं मिहुणयं पि अन्नोन्नाणुरागरत्तं भोगे भुंजिउं पयत्तं । अन्नदियहम्मि भणियं
पुष्पचूलाए—‘अज्जउत्त ! पढसु किंचि पण्होत्तरं’ । तेण भणियं—‘पिए ! अणेगपगारं
पण्होत्तरं सक्कयं पाययं अवब्भंसं पिसाइयं मागहं मज्झोत्तरं बाहिरुत्तरं एगालावं 15
गयपच्चागयं’ ति । तीए भणियं—‘सक्कयं पढसु’ ति ।

“कथं सम्बोध्यते स्थाणुः ? किं वा(च) रूपं तदो जसि ? ।

शतृचतुर्थ्येकवचो भवतेरिह किं भवेत् ?” ॥ []

तीए भणियं जहा—‘भवत्ते’ । पुणो वि भणियमणाए त्ति ।

अवि य— सक्कयपाययपण्हाण जत्थ समसक्कएणं पडिवयणं । 20

तं एक्कं चिय साहसु अलाहि सेसेहिं भेणहिं ॥

“कां पाति न्यायतो राजा ? विश्रसा बोध्यते कथम् ? ।

टवर्गे पंचमः को वा ? राजा केन विराजते ? ॥

धरणेदो कं धारेइ ? केण व रोगेण दोब्बला होंति ? ।

केण व रायइ सेण्णं ? पडिवयणं ‘कुंजरेण’ ति(त्ति)” ॥ 25

१. क. °च्छि° । २. क. °ट्टि° । ३. क. जाण° । ४. क. परे° । ५. क. °यं का° । ६. क. °हं
पि । ७. ह. क. °तो । ८. ह. कं ।

अज्जउत्त ! संपयं पटुं पयं पढसु त्ति । अवि य—

“भृत्यो मया नियुक्तो दानं लोकाय दीयतामाशु ।

न तेन दीयते किञ्चित् तत्राऽऽज्ञा मे न खण्डिता” ॥

- यदि वेत्ति ततो ‘नतेन’—प्रणतेनेति । एवं चाभिरमंताणि(ण) समइकंतो कोइ
- 5 कालो । राइणा अजोत्तं कयं ति इमिणा णेव्वेएणं कयपवज्जा गया पुप्फवई देवलोणं । ओहिणाणोवओगेण य दिट्ठं मिहुणयं विसयासत्तं । मा दोगईए अकयधम्मं वच्चउ त्ति भावेंतेण जणणीदेवेण सुविणए दाविया छेयणभेयणमारणकुंभीपागाईणि तिव्वाइं दुक्खाइं पच्चणुहवमाणा णेरइया । तं दट्ठूण भयवेवमाणसव्वंगाए पसाहियं पइणो पुप्फचूलाए । ततो संतिनिमित्तं कारावियाणि मंगलोवयारियाणि । दुइयदियहे तह च्चिय दावियं । हंत !
- 10 देव्वविलसियमिणं ति मन्नमाणेण मेलिऊण सव्वपासंडिणो पुच्छिया राइणा—‘केरिसा णरया, णेरइगा य’ ? इक्केण भणियं—‘देव ! गब्भवासो णरगो, णेरइया पुण दारेद्वाइ—दुक्खाभिभूया पाणिणो’ । अन्नेण पलत्तं—‘रन्नवासो णरगो, णेरइया पुणपरपेसणरय त्ति’^१ । अन्नेण भणियं—‘नरिंदगोत्ती नरगो, नेरइया तन्निवासिणो’ । अन्नेण पलत्तं—‘अबुहेहिं सह वासो नरगो, नेरइया पुण अन्नाणिणो’ त्ति ।

- 15 अवरोप्परं विरुद्धे णारयणरए भणंति पासंडा ।

जिणवयणबाहिर(रि)ल्ला अमुणियसत्थत्थपरमत्था ॥

अन्न दियहम्मि सबहुमाणं वाहराविया अन्नियपुत्ता आयरिया । पत्ता नरेंदगेहं, सुहासणत्था य सविणयं पुच्छिया—‘केरिसा नरगा, णेरइया च केरिसाणि वा दुक्खाणि अणुहवंति असाहारणाणि’ ? त्ति । आगमाणुसारेण भणियं सूरिण त्ति—

- 20 “धम्मा वंसा सेला अंजणरिट्ठा मघा य माघवई ।

पुढवीणं नामाइं रयणाइं होंति गुत्ताइं” ॥ प्र.सा./१०७१]

१. क. मो । २. क. भीसंतेण । ३. क. °य ।

1. ह. टि. “कुग्रामवासः कुनरेन्द्रसेवा कुभोजनं कृद्धमुखी च भार्या ।
कन्याबहुत्वं च दरिद्रता च षड् मर्त्यलोके नरका भवन्ति ॥
सुत्ती सेवा वत्थं भोयणं तह कणिट्ठसेवाए ।
न भोयणं न वत्थं इमीए कुनरिंदसेवाए” ॥

नारयसत्ता पुण अच्चंताहमा दुदंसणा अपसत्थंगोवंगा, दोक्खाणि पुण असाहार-
णाणि ति ।

“अच्छिनिमीलियमेत्तं णत्थि सुहं, दुक्खमेव पडिबंथं ।

णरए नेरइयाणं अहोणिसं पच्चमाणाणं” ॥

तओ संजायविम्हियाए भणियं पुष्पचूलाए—‘भयवं ! किं तुम्हेहिं पि सुमिणओ 5
दिट्ठो’ ? । भगवया भणियं—‘भदे ! विणा वि सुमिणयं तित्थयरवयणाओ एयं अन्नं च
सव्वं वियाणिज्जइ । अपि च—

“चक्षुष्मन्तस्त एवेह ये श्रुतज्ञानचक्षुषा ।

सम्यक् सदैव पश्यन्ति भावान् हेयेतरान् नराः” ॥ []

तीए भणियं—‘केहिं पुण कम्मेहिं पाणिणो णरएसु वच्चंति’ ? । सूरिणा भणियं— 10
‘आरंभाईहिं’ ति ।

हिंसाऽलियपरदव्वावहरणमेहणुपरिगहासत्ता ।

परवसणहरिसियमणा गुरुपडणीया महापावा ॥

परलोय(ए)नि रविक्खा निरणुकंपा य सव्वसत्तेसु ।

अइरुद्वज्जवसाणा गच्छंति महातमं जाव ॥

15

अन्नदिवहम्मि अच्चंतरमणिज्जसुरसुंदरीसमद्धासिया भोगोपभोगकलिया दाविया
देवलोगा । ते पेच्छिऊण संजायाणंदा विबुद्धा देवी । तह च्विया पुच्छिया पासंडिणो—
‘केरिसा देवलोगा हवंति’ ? । एगे पलवंति—

अवि य—“अइनेहगब्भिणाइं अवरोप्परबद्धणेहसाराइं ।

हिययाइं जत्थ दोन्नि वि मिलंति सो होइ सो (भो !) सग्गो” ॥ 20

अन्नेण भणियं—“रूवरसगंधफासा सहामणहरिणो य खलु जत्थ ।

संपज्जंति णराणं सो च्विय सग्गो किमन्नेण” ? ॥

[अन्नेण] भणियं—“पिसुणो गुरुपडणीओ पाओ गुणमच्छरी कयग्घो य ।

परवसणह[रि]सियमणो गयलज्जो चत्तसब्भावो ॥

१. क. वज्जं° । २. क. हस° । ३. ह. क. °रविक्खा कं° ।

हिंसाऽलियपरदव्वावहरणपरदारसेवणासत्तो ।

जत्थेरिसो न दीसइ लोगो सो होइ भो ! सग्गो” ॥

अन्नेण भणियं—“खज्जउ जं वा तं वा निवसेज्जउ पट्टणे व रन्ने वा ।

इट्ठेण जत्थ संगो सो च्चिय सग्गो किमन्नेण” ? ॥

5

इय एवंविहरूवं परोप्परं ते हि देवलोगस्स ।

कहिऊणमसंबद्धं संपत्ता निययठाणेसु ॥

बितियदियहे तह च्चिय पुच्छिया सूरिणो—‘भयवं ! केरिसा देवलोगा ?, कइभेया वा तियसा ?, केरिसं वा सिं सोक्खं’ ? ति । सूरिणा भणियं—

“नाणाविमाणकलिया रयणविचित्ता पसत्थवररूवा ।

10

देवाणुभावकलिया दिवलोगा एरिसा कहिया ॥

भवणवइ-वाणमंतर-जोइसवासी विमाणवासी य ।

दसअट्ठपंचदुविहा जहकम्मं(क्कमं) होंति सुरनिवहा ॥

जं कहिऊण न तीरइ असंखकालम्मि जीवमाणेहिं ।

तं अणुहवंति सोक्खं तियसा पुन्नाणुभावेण” ॥

15

ततो समुप्पन्नपहरिसाए भणियं पुप्फचूलाए—‘भयवं ! किं तए वि सुमिणे दिट्ठा देवलोगा’ ? । तेण भणियं—‘भदे ! आगमबलेण देट्ठ’ ति । अवि य—

अच्छउ ता दिवलोगो सुयणाणबलाउ मुणइ तेलोक्कं ।

णीसेसगुणसमेयं करणिक्खेत्तं व आमलयं ॥

20

ततो भणियं पुप्फचूलाए—‘भयवं ! कहां पुण देवलोगो पावेज्जइ’ ? । भगवया भणियं—‘जिणधम्माणुट्ठाणाओ सासयं निरुवमाणमक्खयमव्वयं सहावियं मुखसुखं पि पाविज्जइ ति ।

“जिणधम्माणुट्ठाणाओ मोक्खसुहं होइ उत्तमो लाभो ।

सुरनरसुहाइं अणुसंगियाइं, किस(सि)णो पलालं वा” ॥

१. क. च्चिय संगो । २. क. °सं । ३. क. परिहसा° । ४. क. °गा ते । ५. क. °च्च° । ६. क. ह. °णु । ६. क. ति ध° ।

पुणो वि सवित्थरेण साहिए चरणधम्मे भणियं पुष्पचूलाए—‘भयवं ! जाव रायाणं पुच्छामि, ताव ते पायमूले पव्वज्जाऽणुट्ठाणेण सफलीकरेमि करिकन्नचंचलं मणुयत्तणं । पुच्छिएण य राइणा भणिया एसा—‘जइ परं मम गेहे च्चिय भेक्खं गेण्हेसि’ । ‘एवं’ ति भणिरुण महाविभूईए पव्वइया पुष्पचूला । कम्मक्ख—ओवसमओ य गहिया दुविहा सिक्खा । अन्नया भवेस्सदुक्कालमधिगच्छिऊण पट्टविओ 5 सव्वो वि गणो सुभिक्षमिति ।

“संवच्छरबारसएण होहिति असिवं ति ते ततो णं(जं)ति ।

सुत्तत्थं कुव्वंता अइसइमाईहि णारुणं” ॥

आयरिया पुण जंघाबलपरिक्खीणा ट्टिया तत्तेव । अंतेउराउ य आणेऊण देइ तेसिं पुष्पचूला भत्तपाणं । एवं च साणंदं गुरुणो वेयावच्चं^१ करंतीए, संसारासारत्तणं भावंतीए, 10 पसत्थेसु अज्झवसायट्ठाणेसु वट्टमाणीए, समारोवियखवगसेढीए, औइल्लं सुक्कज्झाण—भेददुगं वोलीणाए, तईयं सुहुमकिरियमप्पडिवायमप्पत्ताए एयंमि झाणंतरे समुप्पन्नं से केवलं । केवली पुव्वपव्वत्तं विणयं णं मुंचइ, जाव ण णज्जइ । जं जं गुरुणो चेंतंति, तं तं संपाडेइ । गुरुहिं भणियं—‘जं मए चित्तिव्वं(यं), तं तए संपाडियं, कहिं मुणियं’ ? । ‘नाणेण’ । गुरुहिं भणियं—‘किं पडिवाइणा ? अप्पडिवाइणा वा’ ? । तीए भणियं— 15 ‘अप्पडिवाइणा’ । अन्ने भणंति—वासम्मि पडंते पिंडाणयणचोइयाए भणियं—‘अचित्तपएसेणाणीओ’ । भणियं गुरुहिं—‘हं वियाणसि’ ? । तीए भणियं—‘केवलेण’ । ततो ससंभंतो गुरू—‘मेच्छा मि दुक्कडं, केवली आसाइओ’ भणिरुण जाओ चिंताउरो ‘किमिह सेज्झिस्सामो न व त्ति’ ? । केवलिणा भणिओ—‘मा अधिइं कुणसु, चरमसरीरो, तुज्झ वि गंगमुत्तरंतस्स होहि(ति)त्ति केवलं’ । ततो आरूढो लोणेण सह 20 नावं । पवाहिया गंगाजले । जत्थ जत्थ आयरिओ ठायइ, तत्थ तत्थ नावा जले बुड्डइ । मज्झट्टिए वि सव्वं बोड्डिउमाढत्तं । अप्पभएण य पक्ख(क्खि)त्तो सूरी लोणेण गंगाजले । समुप्पन्नपसत्थभावस्स जायं केवलं । जाओ अतंगडो । कया देवेहिं महिमा । सुरसंथुयं ति कारुण जायं तत्थ पएसे पयागाभिहाणं तित्थं । एयं पसंगेण सिट्ठं ति ।

१. क. °ई प° । २. क. वसं° । ३. क. आयण्णं । ४. क. य ।

अओ भन्नइ—जहा पुप्फचूलाए विणओ कओ, तहा कायव्वं ॥

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण पुप्फचूलाए ।

कहियं जो सुणइ नरो चरियं सो लहइ निव्वाणं ॥

॥ पुप्फचूलाए कहाणयं समत्तं ॥

5 विनयवता चैवम्भूता योषितो विगणय्य ताभ्यो विरक्तचेतसा भवितव्यमित्याह—

चेट्ठो(बद्धो)त्तरमायाकूडकवडदोसाण मंदिरं महिला ।

जह नेउरपंडि[इ]या णिदेट्ठा पुव्वसूरीहिं ॥११॥

रज्जविंति ण रज्जंति लिति हिययाइं ण उण अप्पेंति ।

जुवइओ मिंठचोरा एवं कया रायपत्तीए ॥१२॥

10 [चेष्टो(बद्धो)त्तरमायाकपटकूटदोषाणां मन्दिरं महिला ।

यथा नूपुरपण्डिता निर्दिष्टा पूर्वसूरिभिः ॥११॥

रञ्जयन्ति, न रज्यन्ते, लान्ति हृदयानि, न पुनरर्पयन्ति ।

युवतयो मेण्ठचौरौ एवं कृतौ राजपत्न्या ॥१२॥]

चेष्टो(बद्धो)त्तरं यथा—

15 “श्वासः किं ? त्वरितागतात्, पुलकिता कस्मात् ? प्रसाद्यागता,

स्त्रस्ता वेण्यपि पादयोर्निपतितात् क्षामा किमित्युक्तिभिः ।

स्वेदार्द्रं मुखमातपेन शिथिला नीवी स्यादागमाद्

दूति ! म्लानसरोरुहद्युतिधरस्यौष्ठस्य किं वक्ष्यसि ?” ॥ []

माया प्रतीतैव, कपटो दम्भः, कूटं कूटलेखादिकरण, एतेषां दोषाणां मन्दिरं गृहं

20 नूपुरेणोपलक्षिता पण्डितिका । एवं कृतौ मेण्ठ-चौरौ इति रञ्जितौ राजपत्न्या, न स्वयं तदारक्तेति । कथमिदम्—

१. क. ह. सं° । २. क. °ता वि° । ३. ह. क. वट्टो° । ४. क. °तनात् ।

[१०. दोषबाहुल्ये नूपुरपण्डिताकथा]

इहेव अत्थि जंबुद्वीवे दीवे भारहे वासे तियसणयरविब्भमं वसंतपुरं नयरं ।
जयसिरिसंकेयट्ठाणं जियसत्तू राया, धारिणी से महादेवी । तम्मि चेव णयरे णगरप्प-
हाणस्स इब्भ[स्स] नियरूवलावन्नजोव्वणसोहग्गकलाकोसल्लोहामियखयरमणी वहू
गया णईए ण्हाणत्थं । तं च नियेऊण चितियं एक्केण णगरजुवाणएण—अहो ! कयत्थो 5
कोइ पुरिसो, जो एयाए मुहपंकए भसललीलं करेइ । अवि य—

अछिवंतेणं इमीए रूवं विहिणी विणिम्मियमवस्सं ।

जेण करालिद्धाणं ण होइ एयारिसी सोहा ॥

कहं पुण इमीए भावत्थो णायव्वो ? मन्नमाणेण पढियं जुवाणएण—

“सुण्हायं ते पुच्छइ एस णई मत्तवारणकरोरु !।

10

एते णई च रुक्ख अहं च पाएसु ते पडिओ” ॥

तओ तं पुलइऊण संजायानु(णु)रगाए पढियमणाए—

“सुहगा होंति(तु) नईओ चिरं च जीवंतु जे नईरुक्खा ।

सुण्हाण-पुच्छाणं प्प(घ)त्तीहामो पियं काउं” ॥

तीए य नाम गुत्तं घरं च अयाणमाणेण जाणि तीए सह डिंभाणि आगयाणि, ताणं 15
रुक्खेहिंतो फलाणि दाउं पुच्छियाणि जहा—‘का एसा’ ? तेहिं पि सिट्ठं से णामं गेहं
ति । अवि य—

“अन्नपानैहेरिद् बालां यौवनस्थां विभूषया ।

वेश्यां स्त्रीमुपचारेण वृद्धां कर्कशसेवया” ॥ []

मयणासरसल्लियंगो तीए सह संगमोवायमभिलसंतो गओ परिवाईयाए समीवं । 20
वसीकया सा तेण दाणविणयाईएहिं । भणिओ अण्णाए—‘किं ते समीहियं करेमि’ ? ।
तेण भणियं—‘इब्भवधूए सह संगमं’ । ‘धीरो हवसु , जाव से समीवे गंतूणा-
गच्छामि’ । गया सा दिट्ठा वहू । थालीए तलयं कुणंतीए पणामपुव्वयं च दिनमासणं ।

१. क. °ब्भनि° । २. क. °मिरख° । ३. क. °च्चो । ४. ह. महु°, क. मुहु । ५. क. ज. °णम्मि° ।
६. क. ह. °रोरु । ७. क. °च्छणं । ८. क. °ए ना° । ९. ह. क. वेश्या । १०. क. ह. वृद्धान् ।
११. क. ह. आ° ।

निसन्नाए परिव्वाइया[ए] पत्थुया धम्मकहा । तयावसाणे य पुच्छिया सा वहूए—
 ‘भयवइ ! किंचि अच्छेपुव्वयं दिट्ठं’ ? । तीए भणियं—‘वच्छे ! किं बहुणा ? जं मए
 दिट्ठं तं झत्ति पावेसु’ । वहूए भणियं—‘किं को वि जुवाणो’ ? । तीए भणियं—
 ‘आमं’ । वहूए भणियं—‘केरिसो’ ? । परिव्वाइयाइ भणियं—‘को से रूवाइगुणे वण्णेउं
 5 समत्थो’ ? तहा वि सुणसु संखेवेणं—

निवसइ इमम्मि नयरे सत्थाहसुओ सुदंसणो नाम ।

नियरूवविजियभुवणो णीसेसकलाण कुलभवणं ॥

जो य, वच्छे ! कुलीणो मज्झत्थो मेधावी पडुओ दक्खो विणीओ वाई रसिओ
 रूवी सुभगो देसकालन्नु उज्जलवेसो बहुमित्तो ईसरो [अगव्वो] गंभीरो सरणागय—
 10 वच्छलो विउसो पत्थणेज्जो धम्मपरो दयालू सच्चवयणो पडिवन्नवच्छलो पुव्वाभासी
 महासत्तो कलाकुसलो पसिद्धो मइमन्तो सव्वहा समत्थगुणरयणाकरो त्ति ।

अह तस्स रूवविजिओ सकलंको दोससंगओ चंदो ।

पक्खक्खएण वच्छे ! कलावसेसो फुडं जाओ ॥

सामलदेहो जाओ मुहमहणो तस्स रूवविजिय व्व ।

15 गहियकलावो अज्ज वि भमइ च्चिय तिनयणो भिक्खं ॥

तस्स मुहरूवतुलिओ कसिणसिओ उवह गोउलं पत्तो ।

हलमुसलवावडकरो लज्जाए गौटुपुरिसो व्व ॥

इय एवमाइबहुविहगुणाण अंतं ण तस्स पेच्छामि ।

ता पुत्तिया ! तेण समं रइसोक्खं झत्ति पावेसु” ॥

20 इब्भवधूए पुरओ तह तीए तस्स वण्णियं चरियं ।

जह वम्महस्स बाणा हिययं भित्तूण नीसरिया ॥

‘एयं पि वंचेमि’ मन्नमाणीए मसिविलेत्तकरेणं पुट्ठीए आहणिऊण गच्छल्लिया
 गेहाउ वधूए परिव्वाइया—आ ! पावे ! कुलवहूविद्धंसकारिए ! ममावि पुरओ
 एयारिसाणि कुलकलंकभूयाणि पलवसि ! । विमणदोम्मणा गया एसा । साहिया से

१. ह. क. °या प° । २. ह. क. ज. मज्झत्थो । ३. ज. ते° । ५. ह. गेव्व, क. गोव्व ।

पउत्ती—‘वच्छ ! न नामं पि इच्छइ, णवरं मसीए खरंटीऊणाहं नीणिया’ । अव्वो ! जहा मसीसणाहाउ पंच वि अंगुलीउ पट्टीए दीसंति, तहा ‘कसिणपक्खपंचमए समागमं पिसुणियं’ णवरं संकेयट्ठाणं न कहियं, तज्जाणणत्थं पुणरवि कह कह वि पट्टविया संती से समीवं समाढत्ता कालाणुरूवकहा । ‘अव्वो ! किं पुण एयागया ? हुं , संकेयट्ठाणं न सूयियं, तन्निसमणत्थं पट्टविया’ नाऊणऽसोगवणियाए मज्झेण तह 5 च्चिय नीणिया पत्ता तस्स समीवं । भणियमणाए ‘ण ते वच्छ ! नामं पि इच्छइ, असोयवणियाए नीणिय म्हि’ । मुणियसंकेयट्ठाणेण य भणिया सा तेण—‘अव्वो ! अलं वा(ता)ए त्ति’ । कमेण य संपत्ते कसिणपक्खपंचमीपओसे गओ सो तत्थ । पत्ता सा वि तत्थेव त्ति । अवि य—

रमिऊण निययनाहं सब्भावे पाडिऊण सोऊण ।

10

पत्ता जारसमीवं वम्महसरसल्लियसरीरा ॥

अच्चंतो नेहाणुरागसणाहं दीहरवियोगाणलतवियदेहनिव्ववणसमत्थं मोहिय—हरिहरपियामहतियसतिहुयणं आवडियं से मोहणं । एवं च पुणरुत्तं रमिउव्वा(ऊण) य णीसहगाणि अंतरियाणि निद्दाए । चरिमजामे सरीरचिंताए उट्ठिऊण चिंतियं ससुरेण—‘न एस मज्झ सुओ वधूए समीवे सुत्तो, ता मा पच्चूसे ममं अलियवायिणं काहि’त्ति 15 चिंतंतो घेतूण चरणाओ नेउरं गओ ससुरो । मुणियससुरवुत्तंताए य भणिओ अनाडो—‘तुरियं वच्चसु , पत्ता आवयाकाले य साहिज्जं करिज्जसु’ त्ति । सा वि गंतूणं पसुत्ता पइसमीवे, थेववेलाए पभणिओ भत्तारो—‘गिम्हो इत्थ, ता असोगवणियाए वच्चामो’ । गयाणि तत्थ । पसुत्तस्स य भत्तुणो बोहिऊण विम्वयविसाओवहासाणु—गयमणाए भणियं भत्तुणो—‘किं एसो कुलक्कमायारो ?, किं वा उवएसो ?, किं वा 20 रहस्सं ?, जेण भत्तुणा सह इसोक्खमणुहवंतीए वहूए चरणाउ ससुरो नेउरं णयति’ ! । तेण भणियं—‘किं सच्चमेयं’ ? । तीए भणियं—‘स एदहमित्तमिलियं तुम्हं चिय भणिउं पारेह’ । तओ लज्जाणुगएण भणिया पइणा—‘विसत्था हवसु , पच्चूसे मग्गिसामो’ । तीए भणियं—‘न मे णेउरेण कज्जं, एयारिसेण भे चिट्ठिएण विलिय म्हि’ । पच्चूसे एगंते भणियं थेरेण—‘विणट्ठा पुत्त ! ते जाया’ । सरोसं भणिओ 25

- सुएण—‘वोड्डीहोंतस्स पणट्ठा ते बुद्धी’ । थेरेण भणियं—‘निस्संसयं, अन्नेय सह दिट्ठा पुरिसेण’ । सुएण भणियं—‘अहं चिय तए अन्नो कउ’ त्ति सुएण भणियं । इत्थंतरम्मि महया सद्देण पलत्तं वहूए—‘किमेत्थ बहुणा पलत्तेण ? जाव एयाओ कलंकाओ न सुद्धा, ताव न गिण्हामि भत्तपाणं’ । एवं सोऊण मिलिओ लोगो, जाओ महा-
 5 कलयलो । ‘दिक्खघडविसाईहिं सोहेमि अप्पाणयं’ तीए भणियं । ‘वुड्ढनागरएहिं भणियं—‘किमणेहिं अणिच्छियत्थेहिं ? कुत्तियावणजक्खे परेक्खा करीउं । तओ ण्हाया कयबलिकम्मा सियवत्थाभरणकुसुमालंकिया अणुगम्ममाणा कोऊहलापूरयनागरेहिं सह संपत्ता । तत्थ मिलिया नरेंदाइणो । इत्थंतरम्मि मुणियवुत्तंतो पायडियकारिमगहो जरदंडी खंडनिवसणो भूइधवलंगो पणोलितो लोगं आलिं गिउं रमणीउं पत्तो तं उद्देसं सो
 10 तीए जारो । अणिच्छयन्ती वि बला आलिं गिया सा तेण, गलत्थिओ लोगेणं । ततो आमंतिऊण लोगपाले तियसमहामुणिणो भणिओ जक्खो—‘जो जणणीजणएहिं दिन्नो भत्तारो, तं मोत्तूणं, एसो पुण गहगहिओ दिट्ठो च्चिय, एयं च अन्नो जइ मए मणसा वि झाइओ, ता धरेज्जसु, अह न पत्थिओ ता वच्चिज्जामो’ त्ति भणिऊण किंकायव्वमूढो जाव जक्खो वियप्पेंतो चिट्ठइ, ताव झत्ति जक्खस्स हेट्ठेण णीहरिया ।
 15 समुट्ठिओ साहुक्कारो ‘अहो ! महासई एसा’ । निंदिओ सव्वलोगेहिं थेरो ।

अवि य- चिंतेइ जाव जक्खो, ता से हेट्ठेण निग्गया झत्ति ।

छलिओ अहं पि अव्वो ! नत्थि सइत्तं अहव्वाए ॥

- ‘अहो ! सच्चवाई वि सयणणागरयनरेंदजक्खाईहिं संभाविओ अलियवाई’ एयाए चिंताए पणट्ठा थेरस्स निद्दा । ‘एस महल्लत्तणस्स जोगो(ग्गो)’ मण्णंतेण ठविओ अंतेउरे
 20 राइणा । संपत्तो पओसो । बोलीणो राईण पढमजामो । पसुत्ताउ सव्वाउं वि अंतेउरिया, णवरमेगा उव्विग्गा ण निदं पवज्जइ । हंत ! कारणेण होयव्वं जमेसा ण णेदं पवज्जए, ता करेमि कवडसुत्तं । तहा कए पसिमि(सारि)ओ कुडंतरिएण करिणा करो त्ति । तत्थ विलगिगऊण गया मेंठस्स समीवं । चिरस्स आगय त्ति संजायरोसेण ताडिया संकलप्पहारेहिं । तीए भणियं—‘मा रुससु , एरिसो अज्ज महल्लओ जाओ, जो चिरेण

१. क. दुट्ठ° । २. क. ह. °ओ । ३. क. भूय° । ४. क. °ओ । ५. ह. °ओ । ६. क. जण्ण णि° ।
 ७. क. ए पसविओ ।

पसुत्तो । पच्चूसे उवणीया करिणा गेहे । ‘अहो ! जइ नाम उभयकुलविसुद्धाउं नरेंदपत्तीउ रक्खिज्जंतीउ वि एआरिसमसमंसमणुट्ठेति, अम्हाण पुण बहूउ जं गया वि आगच्छंति, तं पि लट्ठं’ इमं भावेंतो पणट्ठिचिंतो थेरो सोउमाढत्तो । उग्गए वि सूरे ण बुज्झइ, सिट्ठं राइणो । तेण भणियं—‘मा बोहेह’ । सत्तमदिणे बुद्धो य पुच्छिओ राइणा—‘किमेयं’ ? ततो साहिओ सब्भावो, णवरं ण याणामो तं महिलं । तओ 5 भणिव(या)उ राइणा महिलाउ—‘मम दुरियणासणत्थं भेंडमयहत्थि उलंघेह’ णिव्वियपं उलंघिओ सव्वाहिं पि । इक्का महादेवी—‘बीहेमि भिंडहत्थिणो’ । संजायासंकेण पहया उप्पलनालेण, मुच्छिऊण पडिया धरणीए । दिट्ठाओ संकलप्पहाराओ ।

अवि य— “मत्तकरिं आरूढा ण बीहिया डिंभ(भिंड)करिवरुप्पेच्छ ।

संकलहया वि णो मुच्छिया हंतु मे उप्पले पडिया !” ॥

10

ततो णिस्संसयं जाणिऊण समाइट्ठाणि वज्झाणि मेंठो देवी करी य । आरोविया छिन्नटंकं गिरिवरं । ठिओ एगेण पाएणागासे हत्थी । लोगेण य भणिओ राया—‘किमेस वराओ तिरिओ वियाणइ ? ता मा एयं वावाएसु’ । पच्छ ठिओ गयणारुद्धे(ढे)हिं दोहि वि पाएहि । पुणो वि णिच्छए विन्नत्तेण वि ण मुक्को राइणा । पुणो गयणगएहिं ठिओ तिहि वि चलणेहिं । ततो लोगेहिं कओ महक्कंदो—‘अव्वो ! अजोत्तकारी राया, 15 जो णेद्दोसमेयारिसं हत्थिरयणं वावाएइ’ । ततो समुवसंतकोवेण भणिओ मिंठो—‘अरे ! तरसि नियत्तेउं’ ? । तेण भणियं—‘जइ अम्हाण वि अभयं देसि’ । दिन्ने अभये नियत्ताविओ नागो अंकुसेण । इत्थ वि सुत्ते एस उवणओ दट्ठव्वो ।

“अंकुसेण जहा नागो धम्मे संपडिवाइओ” [उत्त. २२/४६] रहनेमी ।

कओ देवीए सह निव्विसओ मेंठो । भमंताणि देसंतरं ठियाणि पओसे देवउले । 20 इत्थंतरे चोरो गामं मुसिऊण ठिओ सो तत्थेव । चोराणमग्गागएहिं य नरेहिं वेढियं तमुज्जाणं । पभाए गेण्हस्सामो । तीए लोट्ठंतीए लग्गो तक्करफासो । तम्मि गयरागाए पुच्छिओ सो को तुमं ? । तेण भणियं—‘तक्करो रित्थं गेण्हिऊण अहं पविट्ठो । वेढिओ आरक्खिण्हि’ । मेंठं सुहपसुत्तं जाणिऊण भणिओ चोरो—‘जइ भत्तारो भवसि, ता मुयावेमि वसणाओ’ । तेण भणियं—‘एवं करेमो’ ति ।

25

१. क. रोहे । २. क. ह. °ओ । ३. क. ह. °ताओ । ४. ह. °या । ५. क. मह° । ६. क. पउसे ।

७. क. च कर° ।

अवि य— “रुसोक्खं किंति जीवियं च रेत्थं च देइ जा तुट्ठा ।

तं सयमागच्छंती को मुंचइ कामधेणु व्व ?” ॥

पभाए गहियाणि तेन्नि वि । मेंठेण भणियं—‘नाहं चोरो, अण्णं गवेसह’ । तीए भणियं—‘एस मज्झ भत्तारो जणणिजणएहिं दिण्णो सुद्धसहावो, एसो पुण तक्करो’ ।

5 ततो गहिओ मेंठो त्ति ।

अवि य— “विहिणो वसेण कम्मं जयम्मि तं किं पि माणिणो पडइ ।

जण्ण कहिउं न सहिउं ण चेव पँच्छइयं(उं) तरइ” ॥

ततो चितियं मेंठेणं—‘अहो ! महिला नाम अणामिया वाही, अभोयणा विसूइया, अहेउओ मच्चू, निरब्भा वज्जासणी, अनिमेत्ता पावपरिणई, अक्कंदरा वग्घि’ त्ति ।

10 अवि य— “मोत्तूण महारायं गहिओ अहयं ममं पि मच्चुम्मि ।

छोदुं गहिओ चोरो णत्थि विवेगो महिलाणं” ॥

उक्तं च— “दुःखभावा यतश्चैता निसर्गादेव योषितः ।

ततो नासां वशं गच्छेद्धितार्थी प्रेत्य चेह च ॥ []

गणयन्ति न रूपाढ्यं नार्थाढ्यं न प्रभुं कुलीनं वा ।

15 मन्मथदीपितगात्राः स्वच्छन्दाः संप्रवर्तन्ते ॥ []

भ्रातृसमं पुत्रसमं पितृतुल्यं याति नेह लज्जन्ति ।

मन्मथदर्पाविष्टा गाव इवात्यन्तमूढत्वात् ॥ []

त्यजन्ति भर्तृनुपकारकर्तृन् विरक्तचित्ता अपि घातयन्ति ।

खलेऽपि रज्ज्यन्त इह स्वतन्त्रा भुजङ्गपत्न्यः प्रमदाश्च तुल्याः ॥ []

20 रागमेकपद एव हि गत्वा यान्ति शीघ्रमविचार्य विरागम् ।

चञ्चलत्वमिदमात्मवधार्थं योषितां च तडितां च समानम् ॥ []

आवारो(सो) मानसानां कपटशतगृहं पत्तनं साहसानां,

तृष्णाऽग्नेर्जन्मभूमिर्मदनजलनिधेः कोपकान्तरपारः ।

मर्यादाभेदेहेतुः कुलमलिनकरी नित्यदुर्गाह्यचेताः,

25 स्त्रीनामाऽतीव(नीच)दुर्ग बहुभयगहनं वैरिणा केन सृष्टम् ? ॥ []

१. क. पच्चा° । २. क. अहेवओ मत्तू ।

वचनेन हरन्ति वल्गुना निशितेन प्रहरन्ति चेतसा ।

मधु तिष्ठति वाचि योषितां हृदये हालाहलं सदा विषम् ॥ []

अत एव मुखं निपीयते वनितानां हृदयं तु ता(पी)ड्यते ।

पुरुषैः सुखलेशवञ्चितैर्मधुगृद्धैः कमले यथाऽलिभिः” ॥ []

समारोविओ मेंठो सूलियाए । थेववेलाए य निग्गओ सावगो तेण पएसेण । चोरेण 5
भणियं—‘महासत्त ! कुणसु दयं नीरदाणेण’ । सावगेण य धम्मदेसणापुव्वयं भणिओ
एसो—‘भद्द ! निद्दलियसमत्थपावं कयसमत्थसोक्खं नमोक्कारं पढसु , जेण देमि ते
जलं’ । ‘एवं’ ति पडिवन्ने गओ सावगो । आगच्छंतं दट्ठूण गहियजलं संजायाणंदो
नमोक्कारं पढंतो जीविएणं मुक्को । नमोक्कारप्पभावेण उप्पण्णो वाणमंतरदेवेसु ति ।

अवि य— “मातङ्गानां मदान्धभ्रमदलिपटलश्यामगण्डस्थलानां, 10
ये मार्गेणानुयाताः क्षणमपि हरिणाः क्षुद्रमम्लानदेहाः ।
तेऽवश्यं भूतलस्थैस्तरुणतरुलतापल्लवैर्यान्ति तृप्तिम् ,
प्रायस्तुङ्गान(नु)गानां न भवति विफलो वीप्सितार्थोऽभिलाषः” ॥ []

पउत्तावहिणा य मुणिओ पुव्वभववुत्तंतो । सावगं पि चोरपडिगच्छं काउं वज्झट्ठाणं
निज्जंतं दट्ठूण अकयतियसकायव्वो करगहियमहासेलो लोगं भेसिउं पयत्तो । अट्ठुपडपाउरणो 15
गहियधू[व]कडच्छूगो लोणेण सह राया विनविउमाढत्तो । देवेण भणियं—‘अरे नरेंदाहम !
अमुणियकज्जाकज्जं एयं महाणुभावं पावेसु वि अपावं, वंचणाय(प)रेसु वि सरलं,
निद्दएसु वि सदयं, णेक्कलंकं तियसाण वि पूयणेज्जं जिणधम्माणुट्ठाणपरं सावयं माराविसि,
ता णत्थि ते जीवियं सविसयस्स’ । राइणा भणियं—

अवि य— अण्णाणोवहएणं जं पावं कारियं मए देव ! । 20
तं खम ण पुणो काहं ‘खंतिपरा होंति मुणिदेवा’ ॥

ततो संसिऊण सवित्थरं निययवोत्तंतं भणिओ राया—‘पाएसु पडिऊण महा-
विभूर्इए पवेसेसु सावगं’ अणुट्ठियं देववयणं राइणा । देवो वि सब्भावसारं पणमिऊण
सावगं उप्पइओ गयणमग्गेणं ति ।

१. क. °निय° । २. क. °लस्तै° । ३. क. °क्कगो ।

अवि य- 'कयपावो वि मणूसो मरणे संपत्तजिणनमोक्कारो ।

इच्छियसिद्धिं पावइ पत्ता जहा मेंठदेवेणं' ॥

इओ य सा तक्करस्स निययचिद्धियं साहंती पहंमि गंतुं पयट्ट त्ति ।

अवि य- 'जह जह तीए चरियं इक्कमणो तक्करो निसामेइ ।

5 तह तह भयमइओ विव वेविरदेहो इमो जाओ' ॥

'अव्वो ! किंपागफलभक्खणं पिव ण सुंदरा एसा'—भाविरुणं संपत्तनईतीरेण

गहियवत्थाभरणेण भणिया सा तेण—'उत्तारेमो तावोवगरणं, पुणो वि तमुत्तारेस्सामो'

भणिरुण उत्तिन्नो नइं पयट्टो गंतुं । भणिरुणमणाए—'ममं मोत्तूण कत्थ वच्चसि' ? ।

तेण भणियं—'अलं तुज्झ संसग्गीए, दूरट्टिया वि जीवियं देज्जसु' त्ति । ततो सरत्थंब-

10 निलोक्का करसंछाईयगुज्झदेसा ठिया करणलयाए दिट्ठा मेंठसुरेण । तीए संबोहणत्थं

गहियमंसपेसी आगओ जंबुओ, दिट्ठो अणेण नईतडसंठिओ मीणो । तओ मंसपेसिं

मोत्तूण पहाविओ मच्छाहणत्थं । इत्थंतरम्मि उक्खित्तं मंसं पक्खिणा, मीणो य पविट्ठो

जलम्मि । तओ विमणं जंबुयं णिएऊणं भणियमणाए त्ति ।

अवि य- 'साहीणं मंसं उज्झिरुण पत्थेसि मूढ ! किं मीणं ? ।

15 एण्हि दुण्ह वि चुक्को अप्पाणं खाइसु सियाला !' ॥

जंबुएण भणियं । अवि य-

'करसंछाईयगुज्झे ! मइलियसप्पुरिसकुलहरे ! पावे ! ।

णरणाहमेंठचोराण चुक्किए ! रुयसु अप्पाणं' ॥

अहो ! जइ सच्चमेस जंबुओ, ता कीस माणुसभासाए मम पुणो दुच्चरियाणि

20 जंपइ ? जाव विमला(णा) भावेती चेट्टइ, ताव दावियं मेंठरूवं । कहिरुण णमोक्कारफलं

देवत्तं काऊण धम्मकहा भणिया तियसेण—'भद्दे ! संपयं पि पस(सम)त्थपाववणजलणं

अर्चित्तिंतामणिविब्भमं कुणसु मुणिधम्मं' । तीए भणियं—'फुससु कलंकं जेण

करेमो' । तओ तज्जिरुण णरनाहं पवेसिया वसंतपुरे महाविच्छडेण णेक्खंता एसा

गहियसिक्खा धूयपावा य गया देवलोगम्मि ।

अओ भन्नइ—जेणेवंविहाउ^१ तम्हा ताण विरत्तचित्तेण धम्मो कायव्वो त्ति ।

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

दोण्हं पि हु महिलाणं सोऊणं कुणह वेरगं ॥

॥ नेउपंडियनरेंदमहिलाण कहाणयं^२ समत्तं ॥

• • •

स्त्रीभ्यो विरक्तस्यापि यदि कर्मपरतन्त्रतया विषयेच्छा जायते, तत आत्मा 5
दान्तव्य इत्याह—

सद्दाइसु रत्तेण वि दमियव्वो साहुणो^३ णिओ देहो ।

सज्झगिरिसिद्धएण वि(व) संबोहियरायलोएणं ॥१३॥

[शब्दादिषु रक्तेनापि दान्तव्यः साधुना निजो देहः ।

सह्यगिरिसिद्धकेनेव सम्बोधितराजलोकेन ॥१३॥]

10

भावार्थः कथानकगम्यस्तच्चेदम्—

[१२. आत्मदमने सिद्धककथा]

सज्झगिरिम्मि कोंकणयनयरे समारोवियगुरुभारे आरुहंति अवयरंते य दट्टूणाणु-
कंपाए राइणा तेसिं वरो दिन्नो ‘मए वि एयाण मग्गो दायव्वो, न उण एएहिं’ ति ।
इओ य एगो सेयंबर(सिंधवओ) पुराणो संजायसंवेगो चिंतिउमाढत्तो त्ति ।

15

“मए वि अप्पा दंतो संजमेण तवेण य ।

मा हं परेहिं दंमंतो बंधणेहि वहेहि य ॥ []

“अप्पा चेव दमेयव्वो अप्पा हु खलु दुद्दमो ।

अप्पा दंतो सुही होइ अस्सि लोगे परत्थ य” ॥ [उव./१८५]

ता तहा दमामि अप्पाणं जहा सुही होइ । गओ सज्झगिरिम्मि । गहिया वाहियाण 20
मज्जे सामन्नया । गुरुरवाहि त्ति काउं जाओ तेसिं सो च्चिय मयहरो । अन्नया
सेलमारुहंतेण आगच्छंतं साहुं दट्टूण देन्नो सिद्धएण से मग्गो । अव्वो ! भग्गो
रायविदिण्णो अम्हाण वरो इमिणा समणगस्स मग्गं देंतेण । गया रायकुले भारवाहिणो ।

१. क. ह. °ओ । २. क. ह. सं° । ३. क. ण वि णिउ ।

वाहरिओ सिद्धो, जाओ ववहारो । सिद्धएण भणियं—‘महाराय ! समारोवियगरुयभर
त्ति कारुण अम्हाण तए दिन्नो वरो, ता जइ मए वि भारो घेतूण मुक्को, सक्केवेण सो
जइ तेण समणगेण उक्खित्तो, ता किं न दायव्वो से मग्गो’ ? । रइणा भणियं—‘सुट्ठु
दायव्वो’ । तेहिं भणियं—‘देव ! न तेण तणमेत्तो वि भारो समुक्खित्तो’ । ततो

5 चारित्तधम्मदेसणापुव्वयं परूविओ अट्टारससीलंगसाहस्सिओ भारो त्ति ।

वोज्झंति नाम भारा ते च्चिय वोज्झंति वीसंमत्ति(ते)हिं ।

सीलभरो वोढव्वो जावज्जीवं अविस्सामो ॥

मुणिवूढो सीलभरो विसयपसत्ता तरंति णो वोढुं ।

किं करिणो पल्लाणं उव्वोढुं रासहो तरइ ? ॥

10 तओ संजायसंवेगा के वि तेण च्चिय सह निक्खंता, अन्ने सावया संवोत्ता सह
नरेंदेणं ति ।

अओ भन्नइ—विसयउप्पन्नरागेण वि अप्पा दमियव्वो त्ति ।

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

कहियं जो सुणइ नरो सो गच्छइ सासयं ठाणं ॥

15 ॥ सज्झगिरिसिद्धक्खाणयं संमत्तं ॥

एकस्यामपि क्रियायां भावानुरूपं फलं प्राप्नुवन्ति प्राणिन इत्याह—

भावसरिच्छं खु फलं इक्काइ वि होइ जंतुकिरियाए ।

जह संबपालयाणं वंदणकिरियाए नेमिस्स ॥१४॥

[भावसदृशं खु फलमेकस्यामपि भवति जन्तिक्रियायाम् ।

20 यथा संब-पालकयोर्वन्दनक्रियायां नेमिनः ॥१४॥]

भावानुरूपं फलमेकस्यामपि भवति द्वयोर्बहूनां वा जन्तूनां क्रिया चेष्टा तस्यां
जन्तुक्रियायामेकस्यापि यथा कृष्णसुतयोः सम्ब-पालकयोरिति । भावार्थस्तु
कथानकगम्यस्तच्चेदम्—

[१३. भावानुरूपफले सम्ब-पालककथा]

परितुलियसग्नगरीए वारवईए अणेगनरनाहपणयपयपंकओ जायवसहस्सा-
 णुगम्ममाणो सिंहासणत्थो वद्धाविओ वासुदेवो निउत्तपुरिसेहिं—‘देव ! पमोएण
 वद्धसि, समोसरिओ विमुक्कभूसणो वि तइलोकभूसणो, पणट्टसंसारधम्मो वि
 संसाराणुगओ अट्टारसमहरिसिसहस्सपरिवारो भगवं अरिट्टेनेमी रेवयउज्जाणे’ । तओ 5
 तक्कालपयट्टपहरिसविसेसेण दाऊण तेसिं जहचेंतियब्भहियं दाणं ‘पभाए सव्वरिद्धीए
 वंदिस्सामो’ आणवेऊण लोगं पुणो वि भणियं कणहेण—‘जो पढमं सुए तित्थयरं
 वंदइ, तस्स जहिच्छियं वरं देमि’ । निदाखयं[मि] विबुद्धेण य निययधवलहरे च्विय
 गंतूण कय(इ)वयपयाणि धरणियलणमियजाणुकस्यलेण पवट्ट(ड्ड)माणसंवेगाइसएण
 पणमिओ संबेण तित्थयरो । संकिलिट्टपरिणामेण य पालएण गंतूण राईए वंदिओ 10
 रज्जलोभेण । वासुदेवो वि महाविच्छेडेण पयट्टो भगवओ वंदणवडियाए । पत्तो
 समोसरणं । भावसारं पणमिओ तित्थयरो सह गणहराईहि त्ति । अवि य—

तं किं पि अणन्नसमं सोक्खं तस्सासि णेमिणमणम्मि ।

जं कहिऊण न तीरइ संकासं निरुवमसुहेण ॥

निसामिऊण य धम्मं जहाअवसरं भणियं कणहेण—‘केण अज्ज तुम्हे पढमं 15
 वंदिया’ ? । भगवया भणियं—‘दव्वओ पालएण, भावओ संबेण । ‘कहमेयं’ ?
 भगवया भणियं—‘एस अभव्विओ य पालओ, इयरो भवसिद्धिओ’ । तओ दिण्णो
 संबस्स वरो । ततः स्तुतिद्वारेणोक्तं कृष्णेन—

“त्वद्वाक्यतोऽपि केषाञ्चिदबोध इति मेऽद्भुतम् ।

भानोर्मरीचयः कस्य नाम नालोकहेतवः ? ॥

20

न चा(वाऽ)द्भुतमूलं कस्य प्रकृत्याऽऽश्लि(क्लि)ष्टचेतसः ।

स्वस्था(च्छ) अपि तमस्ते(त्वे)न भासन्ते भास्वतः कराः” ॥ []

अतो भन्नइ—एक्काए वि जंतुकिरियाए भावाणुरूवं फलं त्ति ।

सुयदेविपसाएणं० ।

॥ संब-पालयकहाणयं समत्तं ॥

25

प्रशस्तभाववता च कुतश्चित् प्रम(मा)दादिभ्यः प्रावचनिके उड्डुहे जाते, तमाच्छद्य
यथा प्रवचनप्रभावना भवति, तथा कार्यमित्याह—

पावयणियउड्डुहं गोवेउं पवयणुन्नइं कुज्जा ।

जह चंपानयरीए कया सुभद्दाए सयराहं ॥१५॥

5 [प्रावचनिकमुड्डुहं गोपयित्वा प्रवचनोन्नतिं कुर्यात् ।

यथा चम्पानगर्या कृता सुभद्रया झटिति ॥१५॥]

भावार्थः कथानकगम्यस्तच्चेदम्—

[१४. प्रवचनकलङ्कापहारे सुभद्राकथा]

अत्थि इहेव जंबुदीवे दीवे भारहे वासे अंगाजणवए वाससयवण्णणिज्जा

10 चंपानयरि त्ति । अवि य—

अत्थि पुरी पोरणा चंपानामेण दसदिसिपगासा ।

केत्ति व्व भुवणगुरुणो आणंदियसयलजियलोगा ॥

तत्थ य राया दरियारिमत्तमायंगकुंभनिदलणो ।

जयलच्छिपरिगहिओ जियसत्तू विणमिसंकासो ॥

15 तत्थेव वि(व)स[इ] इब्भो जिणदत्तो णाम मुणियजिणवयणो ।

संमत्ताइगुणजुओ सारिच्छो अभयकुमरस्स ॥

तस्स सुभद्दं धूयं तव्व(?च्च)न्नियसद्द(द्ध)ओ निएऊण ।

चिंतेइ विही धन्नो जेणेसा फंसिया धणियं ॥

अहवा चिअ लद्धरसो ण उण विही जेण निम्मिउं एसा ।

20 उवणीया अन्नेसिं अमुणियरइसोक्खसारेण ॥

ता जइ एयाए करं करेण गेण्हेइ [स]जीविओ होज्ज ।

इय एवं चिंतंतो अणंगसरगोयरं पत्तो ॥

तत्तो पट्टविया जिणदत्तसमीवे दुजाइणो वरगा ।

अण्णधम्मिउ त्ति काऊ(उं) ण दिन्ना तीसे य लाहत्थं ॥

गओ साहुसमीवम्म निसामिओ धम्मो जाओ कवडसावगो । कालंतरेण य सम्मं निसामिति(त)स्स परिणओ सब्भावेण । तओ कहिऊण मुणीण परमत्थं जाओ अभय- कुमारसरिस्सो सावगो । जिणदत्तेण वि साहम्मिउ त्ति काऊण दिन्ना से सुभद्द त्ति ।

अवि य- कायमणिणो निमित्तं गहिओ चिंतामणी वि कवडेणं ।

मुणियगुणे भावेणं गहिए इयरो वि संपत्तो ॥

5

निरूवियं वारेज्जयवासरं । समाढत्ताणि दोसु वि इब्भकुलेसु तक्कालाणुरूवाणि कायव्वाणि । कमेण आणंदिए णागरयजणे पत्ते वीवाहदिवसे महाविभूए समोव्वूढा सा तेणं । एवं च तीए सह सब्भावसारं जीयलोगसुहमणुहवंतस्स वोलीणो कोइ कालो । अन्नदियहम्मि भणिओ जिणदत्तो नियगेहे नी(ने)मि सुभद्दं जिणदत्तेण भणियं—
‘उवासगभत्तो सव्वो वि ते सयणो अणणुवट्ठंतीए मा कलंकं काहि’ त्ति । तेण भणियं— 10
‘अन्नम्मि गेहे काहामो’ । तहा कए तीए सह जिण-साहु-साहम्मिय-संघदाण- वंदणपूयासारं धम्मत्थकामसणाहं बुहजणपसंसणेज्जं जियलोगसुहमणुहवंतस्स समइक्कंतो कोइ कालो त्ति । जिणधम्ममच्छेणं पइसइ(य)णो तीए छेड्डमलहंतो रोसानलपज्जलिओ खवेइ कइ(ह) कह वि अप्पाणं । पुणरुत्तं च सयणेण भण्णमाणाणं वि ण से पइणो चलयं चित्तं । अन्नदियहम्मि पत्तो खमगमुणी भेक्खट्ठा । गहिय- 15
भेक्खस्स पवेट्ठमच्छिम्मि कणोज्जं । तं चावणीयं सुभद्दाए जि(जी)हाए लिहिऊण य संकंतो य से चीणपेड्डतिलओ मुणिणो भालम्मि । अवसरो त्ति काऊण भणिओ से भत्तारो सयणेण—‘संपयं किं भणिहिसि’ ? त्ति ।

अवि य- “गिण्हइ दोसे वि गुणे जो रत्तो होइ जम्मि वत्थुम्मि ।

दुट्ठो गुणे वि दोसे मज्झत्थो दो वि णिरूवेज्ज” ॥

20

चिंतियं से पयणे(इणा)—‘जइ नाम विसुद्धोभयपक्खा मुणियजिणवयणा धम्माणुरत्ता एसा वि एयारिस्समुभयलोगविरुद्धं कुणइ, ता किमेत्थ भन्नउ’ ? । ण तहा उवयइ । तत्तो चिंतियं सुभद्दाए—‘किमेत्थ चोज्जं ? जं गिहिणो कलंकं पारिविति, एवं(यं) खु महादुक्खं, जं मह कज्जे पवयणक्खिस्सा । ता तहा करेमि, जहा पवयणस्स उण्णई हवइ’ । चिंतिंती ए[सा] कओववासा सियवत्थाभरणकुसुमसोहिया 25
ठिया सम्म[दि]ट्ठिणो देवस्स काउस्सग्गेणं ति । अवि य—

‘जाव न पवयणणेंदा अवणी(णे)यं, ताव देव ! एत्ताए ।

ठाणाओ न चलामि’ भणिऊणं सा ठिया तत्थ ॥

“तणसरिसं पि ण सिज्झइ कज्जं पुरिसस्स सत्तरहियस्स ।

आरूढसंसयस्स उ देवा वि वसम्मि वट्ठंति” ॥

5 तीए तव तेयचलिओ पत्तो तं भणइ सुरवरो—किं ते ।

करेमो ?’ तीए वि भणिओ ‘पवयणणेंदं पणासेसु’ ॥

‘णयरीए चत्तारि वि ढक्केऊणं पुणो वि भणिहामो ।

उग्घाडेउ जा सई चालणिनीरेण दाराणि ॥

ताणि तुमं जिय मोत्तुं उग्घाडेस्संति णेय सेसाओ ।

10 रमणीओ’ परिकहिउं तियसो पत्तो सयं ठाणं ॥

पच्चूसम्मि विबुद्धो उग्घाडेउमतीरमाणो उ ।

दाराणि भणइ लोगो जो देवो होउ सो पयडो ॥

ताहे जंपइ देवो ‘सईए उच्छोडियाणि गयणत्थो ।

उग्घडिस्संति दढं चालणिपरिसंठियजलेण’ ॥

15 विगुत्ताओ अणेगाओ णरेंद-मंति-सेणावइ-सिट्ठि-दिय-सत्थवाहाइवहूयाओ ।

ततो पुच्छिओ सयणो सुभद्दाए । संदेहमाणेण य न विसज्जिया, चालणिट्ठियजल-

दंसणाओ य पट्ठविया संजायाणंदे[ण] । ततो ण्हाया कयबलिकम्मा अणेगसयपुर-

जणाणुगम्ममाणा संपत्ता पुव्वपओलीए । इत्थंतरम्मि समाहयाइं मंगलतूराइं, आऊरिया

असंखमसंखा । संपत्ता किंनर-किंपुरिस-जक्ख-विज्जाहराइणो । अ(उ)ग्घोसियं

20 तित्थयरनामं, पसंहि(सि)या महरिसिणो, विन्नविओ सिरिसमणसंघो । उग्घाडिओ

कसिणागुरू, देन्नो बली । ततो पढिऊण तिन्नि वाराओ पंचनमोक्कारमहामंतं,

उ(आ)च्छोडियाणि चालिणीजलेण गुंजारवं कुणमाणाणि उग्घाडियाणि दोन्नि वि

कवाडाणि । ततो समुच्छलिओ साहुक्कारो, मुक्कं गयणट्ठियदेवेहिं कुसुमवरिसं ।

समाहयाइं देवतूराइं । आणंदिया समत्थलोगा । तओ महाविच्छडुणं एवं चिय

25 दाहिणपच्छिमपओलिकवाडाणि वि उग्घाडियाणि । उत्तरपओलिं पुण नीरेण

अच्छेडिऊण भणियमणाए—‘जा मए जारिसी सीलवई होज्जा, सा विहाडेज्जा’ । सा तह च्चिय संपयंमि(पि) ढक्किया चिट्ठइ । ततो अणलियगुणसंथवेण वुच्चं(थुव्वं)ता धम्मियजणेणं, पसंसिज्जमाणा विम्हियाबद्धनागरएहिं, अणुगम्ममाणा आणंदियचेत्तेहिं नरिंदणागरसयणाइएहिं, पए पए कयमंगलोवयारा, महाविच्छड्डेणं संपत्ता जिणमंदिरं । पणमिउं जिणं वंदिया साहुणो । तओ किंचि खणंतरं सोऊण जिणवयणं तह च्चिय 5 पत्ता निययघरं । ततो हरिसिओ सयणो, विलिओ पडिवक्खो, आणंदिओ समणसंघो ।

अओ भन्नइ—जह सुभद्दाए कयं तहा कायव्वं ति । एसुवएसो ।

सुयदेविपसाएणं चरियमिणं साहियं सुभद्दाए ।

सुयविहिणा निसुणंतो लहइ फुडं तीइ सारिच्छं ॥

॥ सुभद्दाकहाणयं समत्तं ॥

10

• • •

प्रवचनोन्नतिकारिणा च द्रव्ये नादरः कार्य इत्याह—

पावेण किलेसेण य समज्जिओ तह वि आवयाहेऊ ।

अत्थो संतावकरो निदरिसणं भाउणो दुन्नि ॥१६॥

[पापेन क्लेशेन च समार्ज्जितस्तथापि आपद्धेतुः ।

अर्थः सन्तापकरो निदर्शनं भ्रातरौ द्वौ ॥१६॥]

15

कहमिणमतो भन्नइ—

[१५. अर्थे भ्रातृद्वयकथा]

एगम्मि संनिवेसे दोन्नि भाउणो अच्चंतदोक्खयदारिद्दमहावसणनिहिणो दोहग्ग-
कलंकंकिय ति । अवि य—

जंमंतरकयपावा रिद्धो व्व भरंति कह वि ते पेट्टं ।

20

कुसुमाभरणविलेवणतंबोलकहा वि न वि दिट्ठा ॥

अन्नया तओ दारिद्दमहादोक्खमणुहवंता गया सुरद्धाविसए । तत्थ य निंदिय—

१. ह. सं° । २. ह. पावो ।

कम्माणुद्वाणेण महाकिलेसेण य दीहकालेण विढत्तो रूवयसाहस्सिओ नउलगो ।
समोप्पन्नपहरिसेहि चितियमणेहि—

“किं ताए सिरीए पीवराए जा होइ अन्नदेसम्मि ? ।

जा य न मित्तेहिं समं जं च अमेत्ता ण पेच्छंति” ॥

- 5 कं(क)मेण पत्थिया सदेसाभिमुहं । परिवाडीए णउलयं वहंताण परुप्परं समुप्पन्नो
वहपरिणामो, न वहे पयट्ठंति । कमेण य पत्ता निययविसयस्सासन्नं तडागं । परूइओ
महल्लयभाया । पुच्छिओ डहरएण । इयरेण भणियं—‘पाओ(वो) हं जेण गहियनउलेण
मए तुज्झ वि वहो चेंतिओ’ । डहरएण भणिउं(ओ)—‘मए वि एवं चिय पिसुणियं, ता
अलमिमिणा आवयहेउणा जलजलणचोरदाइयणरेंदाइसाहारणेणाणत्थनिबंधणेणं
10 अत्थेणं’ । पक्खेत्तो तडागे नउलओ, तक्खणं चिय गहिओ मच्छएणं । ते वि पत्ता
णिययमंदिरं । मीणो वि गहिओ धीवरेणं ओआयरिओ विवणीए । थेरीए वि पट्ठविया
धूया पुत्ताण पाहुणयनिमित्तं मच्छएण । तीए वि सो च्विय गहिओ महंतो मच्छे । पत्ता
गिहं । फालिंतीए जाओ खणक्कारो, दिट्ठो दव्वाउन्नो नउलओ, लोहेण कओ उच्छंगे ।
संजायसंकाए पुच्छियं थेरीए, ण साहियमणाए, जायं भंडणं । मम्मदेसाहया य मुक्का
15 जीविएण थेरी । समुच्छलिओ कलयलो । पत्ता भाउणो, सेसलोगो य । देट्ठो णउलगो ।
थेरी य मुक्कजिया । मुणिओ एस वोत्तंतो अहो ! उज्झिओ वि समत्थावयाण हेऊ
अत्थो पुणो वि दुक्खकारणं जाउ त्ति ।

अपि च— “अर्थानामर्जने दुःखमर्जितानां च रक्षणे ।

आये दुःखं व्यये दुःखं धिगर्थं दुःखभाजनम्” ॥ []

- 20 रोवंता य निवारिया पासट्टियजणेण । ततो कारुण से उद्धदेहियं, दाऊण कुल-
पुत्तयस्स भगिणिं सोऊण सम्मत्तमूलं पंचमहव्वयलक्खणं साहुधम्मं वेरग्गमग्गा-
वडियाए पव्वइया दोणिण वि भाउणो त्ति । उवणओ कायव्वो त्ति ।

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण दोन्ह भाऊणं ।

सु(सि)ट्ठमिणं निसुणंतो लहइ नरो सासयं सोक्खं ॥

25

॥ दोभाइकहाणयं समत्तं ॥

१. ह. णओ° । २. ह. °सम° । ३. ह. °गर्थो । ४. ह. सं° ।

एवम्भूतोऽप्यर्थस्तथाऽपि न पापस्य गृहे तिष्ठत्याह च—

संतं पि घरे दव्वं पावस्स ण ठाइ, पुन्नर(स)हियस्स ।
ठाइ किलेसेण विणा निदरिसणं माहुरा वणिणो ॥१७॥

[सदपि गृहे द्रव्यं पापस्य न तिष्ठति, पुण्यर(स)हितस्य ।

तिष्ठति क्लेशेन विना निदर्शनं माथुरौ वणिजौ ॥१७॥]

5

विद्यमानमपि गृहे द्रव्यं पापस्य पुंसो न तिष्ठति । यस्तु पुण्यभाक् तस्य क्लेशं
विनैव देवताऽनुभावादन्यत आगत्य तिष्ठति । मथुरायां भवौ माथुरौ ।

[१६. सपुण्यपापद्रव्ये माथुरवणिक्कथा]

अत्थि दाहिणदिसालंकारभूया तियसपुरिसंका दाहिणमहुरा उत्तरमहुरा य ।
उत्तरमहुरी(रो) य वाणिओ गओ दक्खिणमहुरं । जाओ दाहिणवाणियएण सह 10
संववहारो परममिच्छी य । तीए य नेव्वहणत्थं कओ संकेओ धूयापुत्तेहिं जाएहिं कायव्वो
संबंधो । कालंतरेण जाओ दाहिणस्स पुत्तो, इयरस्स धूया । कयं विवाहिज्जं ।
मरणपज्जवसाणयाए य जीवलोगस्स पंचत्तीभूओ दाहिणमाहुरो वणिओ । कयमुद्ध-
देहियं । समहिट्ठिओ पुत्तेण घरसारो । लाभंतरायकम्मोदएण य भेण्णाणि देसंतरा य
गयाणि वाहि(ह)णाणि । गेहगयं पि दड्डं जलणेण दव्वं, छन्नो वाणिज्जो । 15
थलपहेणागच्छंतं दव्वं विलुत्तं तक्करेहिं, विहडियाणि करिसाणाणि, पणट्ठाणि णिहाणाणि,
विरत्ता सयणबंधुमित्तपरियणणागरयाइणो । सव्वहा अणुदियहं ज्जेज्जिउमाढत्तो
दव्वपयावाइहि । अन्नदियहम्मि निरूवियो(ओ) ण्हवणविही । निसन्नो ण्हाणपीढे,
चाउद्देसि ठविया चत्तारि कणयकलसा, ताणं पुरओ रुपिया, ताण बहिं तंबया, ताण वि
पुरओ मिम्मया सव्वहा । किं बहुणा ? समुवणीओ सव्वो य ण्हवणविही । अहिसित्तो 20
पुव्वद्वियकलहोयकलसेहिं । मुक्कमेत्ता य उप्पइया गयणयणे(ले) । एवं पणट्ठं सव्वं पि ।
उट्ठियस्स य ण्हाणपीढं पि गयं । ततो गओ य भोयमत्थाणमंडवं । विरइयाणि पुरओ
सोवन्नरूपमयाणि विचित्ताणि थालकच्चोलाईणि । परिविट्ठो विचित्ताहारो । जिमिया-
हारस्स य एक्केकं नासिउमाढत्तं । जाव मूलथालं पलायंतं गहियं कण्णो तं चिय मोत्तूण
णट्ठं थालं पि ।

25

१. ह. दाक्षि° । २. ह. संवो । ३. ह. णिट्ठा° ।

अवि य- “कुलजलनिहिणो वुड्ढिं को वि नरो कुणइ पुण्णिमससि व्व ।

जायंतो च्चिय दूरं आणंदियमहियलाभोगो” ॥

वंसफलेणं व मए पावेण विणासिओ निओ वंसो ।

रेद्धी य तायजणिया एण्हे(ण्ह) किं मज्झ गेहेण ? ॥

- 5 एवं च वेरग्गमग्गावडिओ तहाविहाणं साहूणं समीवे धम्मं सोऊण कोडेण गहियथालखंडो पव्वइओ एसो । पढियं किंचि सुत्तं । निसामियत्थो एगागी विहरमाणो पत्तो जिणायतणमंडियाए उत्तरमहुगए । भिक्खट्ठा भमंतो कमेण पत्तो इब्भगेहं । दट्ठो णेण तक्खणं नियण्हाणुवगरणण्हाओ गहियतालिघं(विं)टाए अच्चंतरूववईए धूयाए वीइज्जंतो कच्चोलसुत्तिकरोडयाइसणाहे खंडथाले भुंजंतो इब्भो । लद्धभिक्खं पि
- 10 उवगरणदिन्नदेट्ठिं साहुं दट्ठूण भणियं इब्भेण-“किं भगवं ! बालियं पलोएसि” ? मुणिणा भणियं-

“रूवेसु भद्द ! भद्दय-पावएसु दिट्ठिविसयमुवगएसु ।

रुट्ठेण व तुट्ठेण व समणेण सया ण होयव्वं” ॥

- ता णाहं बालियमणुरागेण पुलोएमि । कैं खु एयं भंडोवगरणं । ‘कत्तो य एयं
- 15 तुज्झ’ ? । इब्भेण भणियं-‘अज्जयपज्जयपितिपज्जयागयं सव्वमेवमुवगरणं, अत्थो य कोडिसंखो, रयणाणि य विविहरूवाणि’ । साहुणा भणियं-‘किमे[ए]ण असंबद्ध पलावेण ? नाहमुवगरण[स्स] अत्थी, किं खु महल्लेण कोऊहलेण पुच्चामि । जेण एयाणि ण्हाणभोयणंगाणि पुव्वं ममं आसि । खीणं पुन्नं च ममं मुत्तुं उट्ठेऊण पुलोयंतस्स य अन्नत्थ गयाणि जाव इमं थालखंडं ठियं’ । कट्ठिऊण उवट्ठियाए कयं थालसमीवे झड
- 20 त्ति लग्गं । ततो पणट्ठसंको इब्भो कहिउमाढत्तो-‘ण्हायमाणस्स मे आगओ आगासेणं सव्वो वि एस उवगरणवेच्छड्डो’ । गेहमुवगएणेया देट्ठाओ नाणाविहाओ निहीओ ।

अवि य- जा सुविणे वि न सुणिया कुबेरधणलच्छिविब्भमा रिद्धी ।

अणुकूलदिव्वजोगा सा जाया मज्झ कत्तो वि ॥

काए पुरीए जाओ ?, को व तुमं ? कस्स भन्नसे तणओ ? ।

- 25 इब्भेण पुच्छिणं कहियं सव्वं पि से मुणिणा ॥

१. ह. के खु । २. ह. °स्से° ।

हंत ! एसो सो मे जामाउओ । कंठे घेतूण सब्भावसारं रुन्नो इब्भो । भणियं च
णेण—‘तुमं मज्झ जामाऊ, एसा वि ते बालभावदेन्ना भारिया । एसो वि सव्वो वि हु
तुह संतओ घरसारो । एयाणि धव[ल]हराणि, एसो य आणाणेद्देसकरो परियणो,
एताणि य अग्घेयाणि अणेगाणि महारयणाणि । महद्व्वनिचएण ता भुंजसु
जहत्थि(होच्छि)ए भोगे । भुत्तभोगो अ पच्छिमे वयं(य)सि करेज्जसु मुणिधम्मं’ । 5
विरत्तविसएण भणियं मुणिणा—

“सल्लं कामा विसं कामा कामा आसीविसोप(व)मा ।

कामे पत्थेमाणा अकामा जंति दुग्गयं के वि” ॥ [इ.प./२७]

महासत्त ! कयाइ पुरिसो कामभोगे उज्झइ, कामभोगेहिं वा पुरिसो उज्झिज्जइ ।
ता कामभोगे परिचत्तेण अर्चितचिंतामणिसंकासो पत्तो साहुधम्मो । एयपरिपालणेण य 10
विज्जुलयाचंचलं सारीरमाणसदुक्खनिबंधणं सफलीकरेमि मणुयत्तणं ति ।

अवि य- “तह मुणिणा से सिद्धो संसारो तं निबंधणं सव्वं ।

मोक्खो य सोक्खहेऊ जह निक्खंतो महासत्तो” ॥

उवणओ कायव्वो ति ।

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

15

मा^१हुरवणियाण दोण्ह वि निसुणंतो लहइ निव्वाणं ॥

॥ मा^२हुरवाणिय^३क्खाणयं^४ समत्तं ॥

● ● ●

तेन च पुण्यपापफलज्ञेन विषयादिनिमित्तपरित्यक्तसन्मार्गेण श्रुतमाकर्ण्य सन्मार्गे
स्थातव्यमित्याह—

अपसत्थनिमित्ताओ उज्झियमग्गा वि ठंति सुहमग्गे ।

20

रायसुय^५खुल्लगा वव अवसरपढियं सुणेऊणं ॥१८॥

[अप्रशस्तनिमित्तात् उज्झितमार्गा अपि तिष्ठन्ति शुभमार्गे ।

राजसुता^६क्षुल्लका इव अवसरपठितं श्रुत्वा ॥१८॥]

१. ह. क. ज. म° । २. ह. खा° । ३. ह. सं° । ४. ह. खिल्लगो । ५. ज. जल्ल° ।

अप्रशस्तनिमित्तं विषयादिकम् । राजसुता च क्षुल्लकौ च राजसुता-क्षुल्लकाः ।
शेषं स्पष्टम् । विशेषस्तु कथानकेभ्योऽवसेयस्तानि चामूनि—

[१७. शुभमार्गादरे राजसुताकथा]

वसंतउरं नयरं । जियसत्तू राया, धारिणी से भारिया । ताण य सयललक्ख-
5 पाणुगया रइसंकासा कन्नगा । तीए य कुविंदधूयाए सह जाया परममिती ।

“सुललियपयसंचारा सुवन्नरयणुच्छलंतरवसुहया ।

छंदमणुवत्तमाणी कहाऽणुरूवा सही होइ” ॥

कुविंदसालाए य ठिया धुत्तकोलिया । ताण इक्केण गायंतेण आवज्जियं कोलियधूयाए
हिययं । निविट्ठो घरिणीसद्धो । ससंकाण कारिमं विलसियं चिंतिऊण भणिया सा धुत्तेण—
10 ‘अन्नत्थ वच्चामो’ । तीए भणियं—‘मम वयंसिया रायधूया, तं पि धित्तूण वच्चामो’ ।
‘एवं’ ति धुत्तेण पडिवन्ने पडिट्ठाविया तीए रायकन्नगा । कयसंकेयाणि पयट्ठाणि पच्चूसे
तिन्नि वि । वच्चंतीए सुआ एसा गीतिया रायकन्नगाए गाइज्जंती ।

अवि य— “जइ फुल्ला कणियारया चूयय ! अहिमासयम्मि घुट्ठम्मि ।

तुह न खमं फुल्लेउं जइ पच्चंता करेति डमराइं” ॥ []

15 एयं निसामिऊणं चिंतियं रायकन्नाए—‘अव्वो ! वसंतेण चूओ उवालद्धो ! जइ
नाम अच्चंताहमा एए कणियाराइणो अहिमासए घोसियम्मि पुप्फंतु नाम, तुमं पुण
सव्वोत्तमो, अतो ण जोत्तं तुह पुप्फेउं । एवं जइ एसा अच्चंताहमा कुवेददारिया
परपुरिसेण सह वच्चइ, वच्चउ णाम । अहं पुण सुविसुद्धोभयपक्खा सव्वोत्तमा य, ता
कहमेयारिसं उभयलोगविरुद्धं जणगरहियं कुलकलंकभूयं करेमि’ ? ति चिंतिऊणं
20 ‘मए आभरणगाणि विस्सारियाणि’ एतेण ववएसेण गया निययमंदिरं रायकन्नगा ।
तद्विवसं च पत्तो चरडाईएहिं धाडिओ नरेदतणओ । जोगो ति काऊण दिन्ना स च्विय
पिउणा महाविच्छड्डेणं, पत्तो वारेज्जयमहूसवो । तीए सह सव्भावसारं विसयसुहमणु-
हवंतस्स वोलीणो कोई कालो । अन्नदियहम्मि दिन्नं राइणा से बलं । गओ निययदेसे,
विजिय सत्तुणो अहिट्ठियं रज्जं । कओ तीए महादेवीए पट्टबंधो ति । उवणओ
25 कायव्वो ।

१. ज. वर । २. ह. गरिह° । ३. ह. सुय° ।

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण रायकन्नाए ।
कहियं जो चरियमिणं सुणइ सो लहइ निव्वाणं ॥
॥ रायधूयाकहाणयं समत्तं ॥

• • •

[१८. शुभमार्गादरे क्षुल्लककथा]

द्वितीयं क्षुल्लकोदाहरणम् । तच्चेदम्—

5

एगम्मि संनिवेसे गच्छे एगं गहणधारेणसमत्थं बहुविहगुणावासं चेल्लयं वत्था-
हाराईहिं सूरिणो वट्ठा(ट्ठा)वेंति । कालंतरेण य संपत्तजोव्वणस्स मोहणीयकम्मोदयाओ
समुप्पन्नो विसयाहिलासो । पयडीहूया अरई, पणट्ठो कुलाहिमाणो, विहलीहूओ
गुरूवएसो । उणिक्खमामि त्ति संपहारिरुण गहियदव्वलिङ्गो च्चिय पहाविओ एकाए
दिसाए । सउणासउणनिरूवणं करेतेणं सुया सूरतेयस्सिजुवाणएहिं पढिज्जंती गीइय त्ति— 10

“तैरियव्वा य पइन्निया मरियव्वं वा समरे समत्थएण ।

असरिसजणओफेसणया ण हु सहियव्वा कुले पसूएणं” ॥ []

एयं सोऊण चित्तियं खुडुएणं हंत ! असासयकायमणितण्हाए चिंतामणिमिव
उज्झिण नीयजणेहिंतो सहियव्वा ‘पुराणपणट्ठधम्म ! अधंने(धम्म)य ! महापाव !
कु[ल]फंसण ! अदट्ठव्व ! अणसरारूढ !’ एवमाइणो अपसत्थसद्दा । भगवया च 15
णियमा णरगेसूववज्जंति । अवि य—

“वरं प्रविष्टं ज्वलितं हुताशनं न चापि भग्नं चिरसंचितं व्रतम् ।

वरं हि मृत्युः सुविशुद्धकर्मणो न चापि शीलस्खलितस्य जीवितम्” ॥ []

इमं च तित्थयरवयणं संजायसंवेगो भाविउं पयत्तो । अवि य—

“इह खलु भो ! पव्वइएणं उप्पन्नदुक्खेणं संजमे अरइसमावन्नचित्तेणं ओहाणु- 20
पेहिणा अणोहाइएणं चेव हयरस्सिगयंकुसपोयपडागाभूयाइं इमाइं अट्ठारस्स ठाणाइं सम्मं
संपडिलिहियव्वाइं हवंति । तं जहा—

“हं भो ! दुस्समाए दुप्पजीवी लहुस्सगा इत्ति(त्त)रिया ।

गिहीणं कामभोगा भुज्जो असायबहुला मणूसा ॥

इमे य मे दुक्खे ण चिरकालोवट्ठाइ भविस्सइ” [] त्ति ।

25

१. ह. सं° । २. ह. क. ज. °रणे । ३. ह. क. ज. तिरि° । ४. ह. क. ज. इयह । ५. ह. क. ज. कुसल° ।

इय एवमाइबहुविह-अज्झयणत्थेण जणियसंवेगो ।

णिंदंतो नियचरियं संपत्तो गुरुसमीवम्मि ॥

आलोइय-निंदिय-पडिक्कंतकयजहारुहपायच्छेतो य सामन्नं काउं पयट्ठो त्ति ।

उवणओ कायव्वो ।

5 सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण खोडयकहाणं ।

कहियं जो सुणइ नरो सामन्ने निच्चलो होइ ॥

॥ खोडुयकहाणयं समत्तं ॥

• • •

[१९. शुभमार्गादरे क्षुल्लककथा]

अन्यदपि क्षुल्लकाख्यानकमभिधीयते—

- 10 इत्थ(अत्थि) इहेव भरहद्धवासे विउसजणसलाहणिज्जं गुणनिहाणं साकेयं महानयरं । दरियपडिवक्खमत्तमायंगजयकेसरी जयसिरिसंकेयठाणं पोंडरीओ राया । कंडरीओ से यु(जु)वराया, रइसंकासा जसभद्दा से भारिया । तीसे य रूवलावण्ण-जोव्वणकलाकलाववहियचित्तेण चितियं पुंडरीएण—‘अलं मे जीविएणं, जइ एयाए सह विसयसुहं ण सेवेज्जइ’ । अन्नदियहम्मि अणवेक्खिऊणेहपरलोगभयं भणिया राइणा—
- 15 ‘सुंदरि ! ममं पडिवज्जसु’ । तीए भणियं—‘महाराय ! मम भत्तुणा तं पडिवन्नो, सो मए पुव्वपडिवन्नो चेव । तेण भणियमलं परिहासेण, पुरिसभावेण पडिवज्जसु । तीए भणियं—‘महाराय ! मा एवमाणवेसु’ । तेण भणियं—‘किमित्थ बहुणा ? मयण-जलणजालावलीडज्जंतं मे सरीरं संगमजलेण निव्ववेसु’ । तीए भणियं—

“प्रमाणानि प्रमाणस्थैः रक्षणीयानि यत्नतः ।

- 20 सीदन्ति हि प्रमाणानि प्रमाणस्थैर्विसंस्थुलैः” ॥ []

ता अलमिमिणा कुलकलंकभूएणं दोग्गइनिबंधणेणं दुरज्झवसाएणं । परिहरिओ य एस मग्गो खोदसत्तेहिं पि” । अणुदियहं पत्थेंतस्स अन्नदियहम्मि भणियमणाए—‘किमेयस्स वि भाउणो ण लज्जिहिसि’ ? । ‘अहो ! एसा कंडरीएसंकाए ण मम पडिवज्जइ, ता वावाइऊण एयं गिण्हामि देवि’ । तह च्चिय काऊण भणिया एसा—

१. ह. क. ज. °नु° । २. ह. सं° ।

‘संपयं किं भणिहिसि ? वावाइओ भाया’ । ‘हद्धी ! इमिणा वि(चि?)लाएण मम निमित्तं गुणनिही अज्जउत्तो वावाइओ, ता जाव न सीलस्स खंडणं करेइ, ताव अन्नत्थ वच्चामि’ ति—चिंतिउमावन्नसत्ता सावत्थी गामिणा सत्थेण सह गंतुं पयट्ठा । चिंतियं च णाए

“विसयासत्तो पुरिसो कज्जाकज्जं न पेच्छए कह वि ।

5

हंतूण निययभायं पत्थेइ ममं जओ राया” ॥

कमेण य पत्ता सावत्थीए । तत्थ य अजियसेणो आयरिओ, कित्तिमई पवि(व)त्तिणी । सा वि पत्ता तीए समीवं । वंदिया सविणयं । अहो ! खलु एयारिसाए वि आगितीए, नरेंदपत्तीसरिच्छेहिं पि लक्खणेहिं, तहा वि एरिसी अवत्थ त्ति चिंतिऊण भणियं मयहरी(रि)याए—

10

‘का सि तुमं ?, कत्तो वा केण व कज्जेण आगया इत्थ ?’ ।

इय पुच्छिया[य] तीए गुरु त्ति काऊण परिकहियं ॥

मयहरिया[ए] भणियं—‘धन्ना तं सुयणु ! जेण परिचत्तो ।

सयणजणविसयभोगो सीलस्स विणासणभयाओ ॥

ता इत्थ चेव वच्छे ! निच्चं चिय आयरो ण मोत्तव्वो ।

15

जेण ण सीलवईणं असज्झमिह अत्थि भुवणे वि ॥

ततो परूविओ वित्थरेण अट्टारससीलंगसाहस्सिओ महाभारो । संजायसंवेगाए पडिवन्नो तीए वि त्ति । अवि य—

सारीरमाणसाणेयदोक्खतवियाए तीए पडिवन्नं ।

सामन्नमसामन्नं निबंधणं सग्गमोक्खाणं ॥

20

जह जह वड्डइ एसा चारित्तगुणेहिं, तह य पोट्टं पि ।

जायासंकाए पवि(व)त्तिणीए अह पुच्छिया एसा ॥

‘पुव्वं चिय’ नियपइसंगमेण जायं, इमं ण भे कहियं ।

‘मा पव्वज्जाविग्घं काहिह’ भणियं इमाए वि ॥

ततो सावयघरपच्छन्ने ट्टिया य पसूया एसा दारयं । कमेण वड्डंती दारओ जाओ 25

अट्टवारिसिओ, गाहिओ मुणिकिरियं । पसत्थवासरे पव्वाविओ सूरिणा । गहिया दुविहा वि सिक्खा । समइक्कंतो कोइ कालो । संपत्तो जोव्वणं ति । अपि च—

“अवश्यं यौवनस्थेन विकलेनापि जन्तुना ।

विकारः खलु कर्तव्यो नाविकाराय यौवनम्” ॥ []

- 5 चारित्तावरणीयकम्मोदया समुप्पन्नविसयाभिलासेण चिंतियं खोड्डयसाहुणा—‘ण तरामि पव्वज्जं काउं, ता सेवेमि विसए, पच्छ पव्वज्जं काहामो’ । णिवेइयमिणं जणणीए । तीए भणियं—‘वच्छ ! मा एवं पलवसु । आयरियओ णाहि त्ति, अकुल-पुत्तउ त्ति गणिस्सइ । पवि(व)त्तिणी सुणिस्सइ, अविणीउ त्ति संभाविस[इ]त्ति । सेसलोगो जाणिहि त्ति, पवयणनिंदं काहि त्ति । सयणा णाहिंति, लज्जिया भविस्संति ।

- 10 अन्नं च वच्छ ! विवागदारुणं विसयसुहं ति ।

अपि च— “आदावन्त्यभ्युदया मध्ये शृङ्गारहास्यदीप्तरसाः ।

निकषे विषया बीभत्सा कर(रु)णलज्जाभयप्रायाः ॥ []

यद्यपि निषेव्यमाना(णा) मनसः परितुष्टिकारका विषयाः ।

किम्पाकफलादनवद् भवन्ति पश्चादतिदुरन्ताः” ॥ []

- 15 “अन्नं च भग्गपयण्णा इहइं पावं धित्तूण सह कलंकेण ।
वच्चंति महानरयं ता पुत्तय ! कुणसु पव्वज्जं” ॥
‘जाणामि सव्वमिणमो अहं किं करेमि ? पावो हं ।
न तरामि अंब ! काउं सामन्नं’ जंपियं तेण ॥
‘तह वि य मज्झ कएणं बारस वरिसाणि कुणसु पव्वज्जं’ ।
20 तीए उवरोहेणं सो चिट्ठइ तत्तियं कालं ॥
पुच्छइ पुणो वि जण्णिं तीए भणिओ वि जा न संठाइ ।
ताहे पुणो वि भणिओ ‘इण्हि मम सामिणी पुच्छ’ ॥
पुट्ठा एसो भणिओ मयहरियाए ‘असासए जीए ।
किं काहिसि विसएहिं ?, दव्वेण वि तण्णिमित्तेण ?’ ॥
25 इय धरिओ वि न चिट्ठइ धम्मविमुक्को जयम्मि बाणो व्व ।
लोहाणुगओ पुणरवि बारस वरिसाणि जा धरिओ ॥

पुन्नेसु तेसु परिपुच्छियाए उज्झायपायमूलम्मि ।
 तीए सो पट्टविओ तेण वि से साहियं सीलं ॥
 जाहे ण ठाइ हियए अमयं पिव राहुणो पुणो धरिओ ।
 तत्तियकालं तेण वि पुन्ने अह पुच्छिओ सो वि ॥
 तेण वि खोड्डो भणिओ सव्वाणम्हाण सामिओ सूरी ।
 तो तं दट्ठं वच्चसु अह पत्तो से समीवम्मि ॥

5

‘वच्छ ! दुलहो एस तरतमजोगो ।

अवि य- “ भूएसु जंगमत्तं तेसु वि पंचिंदियत्तमुक्कोसं ।
 तेसु वि य माणुसत्तं मणुयत्ते आरिओ देसो ॥
 देसे कुलं पहाणं कुले पहाणे इ जाइमुक्कोसा ।
 तीए रूवसमिद्धी रूवे वि च बलं पहाणयरं ॥
 होइ बले वि य जीयं जीए वि पहाणयं तु विन्नाणं ।
 विन्नाणे संमत्तं संमत्ते सीलसंपत्ती ॥
 सीले खाइयभावो खाइयभावेण केवलं नाणं ।
 केवलिए पडिपुन्ने पत्ते परमक्खरे मुक्को(क्खो) ॥

10

15

माणस्साइओ सीलावसाणो दुलहो एस तरतमजोगो चोल्लयाइदिट्ठंतेहिं । पत्तो एसो
 तए , ता मा असुइयाणं असुइदेहुब्भवाणं करिक्कन्नचंचलाणं असारदंडोवमाणं विसयाण
 कए उज्झसु , किंचि पढसु सुत्तं, निसामेसु परमत्थं, भावेसु अणेच्चाइयाउ दुवालस
 भावणाओ, निरूवेसु संसारासारत्तणं, पयडेसु निययविरियं, पालेसु बंभगुत्तीओ, सहसु
 परीसहोवसगो । किं च—

20

“काम ! जानामि ते मूलं संकल्यात् किल जायसे ।
 ततस्तं न करिष्यामि ततो मे न भविष्यसि” ॥ []

अन्यच्च- “पैशाचिकमाख्यानं श्रुत्वा गोपायनं च कुलवध्वाः ।
 संयमयोगैरात्मा निरन्तरं व्यावृ(पृ)तः कार्यः ॥ []
 देवलोकोपमं सौख्यं दुःखं च नरकोपमम् ।
 प्रव्रज्यायां तु विज्ञेयं रतस्य विरतस्य वा (च)” ॥ []

25

१. ह. ज. णा° । २. ह. क. °ज्झाणं । ३. ज. °उ ।

ता संय(ज)मे रई काऊण उव्वहसु सीलभारं । एवं पि भणिओ जाहे ण हु
पडिवज्जइ सामन्नं । ताहे धरिओ सूरिणा वि दुवालस वासाणि । पुन्नेसु य तेसु
गमणत्थं पुच्छिओ सूरी । पुणो कया धम्मकहा, ण से परिणयं त्ति । अवि य—

इय मणहरमहुरसुपेसलं पि वयणं न ठाइ से हियए ।

5 वमिणो व्व पायसं तं मुक्को गुरुणा वि सो ताहे ॥

‘अहो ! से कम्मगरुयत्तणं, जेण अडयालीसाए वि वासेहिं णावगया विसयतण्हा,
ता मा जत्थ वा तत्थ वा कम्मयरो व्व किलिस्सउ’ भावेत्तीए कहिरुण पुव्वाणुभूयं,
भणिओ जणणीए—‘वच्छ ! एयं पुव्वाणीयं मुद्दाए सह कंबलरयणं धित्तूण वच्चसु
साकेए पुंडरीयसमीवम्मि’ । ‘एवं’ ति पडिवज्जिरुण गहियदव्वलिंगो कमेण य पत्तो
10 तत्थ पओससमए । ‘पच्चूसे णरनाहं पेच्छिस्सामो’ ठिओ उ जाणसालाए य । समाढत्तं
पिच्छणयं । निसन्ना नरिंदाइणो । समाढत्तो पुव्वरंगो । पणच्चिय णिट्ठि(णट्ठि)या ।
कोऊहलेण गओ खोड्डुओ । सव्वराइयं च नच्चमाणीए आवज्जिया णरेंदाइणो, विढत्तो
साहुसद्धो, पावियं दव्वं । अच्चंतखिन्ना य पच्चूसे पयलाइउमाढत्ता । ततो चिंतियं से
जणणीए ‘अव्वो ! वा(तो)सिओ रंगो, विढत्तो जसो, ता मा पयलायंती लोगाओ णिंदं
15 पावउ’ त्ति । तीए बोहणत्थं पढिया एसा गीतिया—

“सुद्धु गाइयं सुद्धु वाइयं सुद्धु नच्चियं सामसुंदरि ! ।

अणुपालिय दीहराइए उ सुमिणंतए मा पमायए” ॥ []

इमं निसामिरुण पडिबुद्धा णट्ठिया, इमे य खोड्डुइणा(णो) । ततो तुट्ठएण
खुड्डुएण सयसहस्समुल्लं खेत्तं कंबलरयणं, जसभद्देण णरवइसुएणं कुंडला, सिरिकंताए
20 इब्भघरिणीए हारो, जयसंधिणा सचिवेण कडयं, कण्णपालेण मेंठेण अंकुसो त्ति ।

“खोड्डुइएहिं पंचहिं अवसरपढिएण तुट्ठचित्तेहिं ।

सयसाहस्साणि इहं देन्नाणि विसिद्धदाणाणि” ॥

अणुच्चि(चि)यदाणाओ य पुच्छियाणि राइणा पच्चूसे सव्वाणि मि(मे)लेऊण ।
तओ खुड्डुएण पुव्वसंबंधं सव्वं साहिरुण जाव विसयाभिलासी तुज्झ समीवे
25 पट्ठविओ । इमं च सोऊण पडिबुद्धेण दिण्णं कंबलरयणं । ततो बहु मन्निऊण

सब्भावसारं भणिओ राइणा—‘गिण्हसु रज्जं, करेसु अंतेउरं, उवभुंजसु रायसिरिं, पच्छिमवयम्मि करेसु पव्वज्जं’ । खोडएण भणियं—‘कह दीहकालविढत्तं सीलं खणसुक्खकएणं परिमुयामि’ त्ति ।

“दीहरकालं सीलं काऊणं कह मुयामि ? एत्ताहे ।

को गोपयम्मि बुडुइ जलहिं तरिऊण मन्दो वि” ॥

5

राइसुओ सो भणइ—‘अज्जं कल्लं वा तुमं वावाईऊण रज्जं गेण्हस्सामो[त्ति] कयसंकप्पओ वि बुद्धो गीतियाए’ । राइणा भणियं—‘अलं वियप्पेणं, देमि ते रज्जं’ । सो वि पेच्छइ । सिरिकंता भणइ—‘बारस वरिसाणि पउत्थस्स पइणो अज्जं कल्लं वा पुरिसं पवेसेमि जाव गीतियाए बोहिया’ । राइणा भणियं—‘इच्छा तुज्झ’ । तीए भणियं—‘अलमेयाए इच्छाए’ । अमच्चो भणइ—‘अन्नेहिं णरेदेहिं सह मिलामि, जाव पडिबुद्धो’ । 10
मेंठो भणइ—‘पच्चंतणरेदेहिं भिण्णो हं । जहा हत्थि देसु , मारेसु वा’ । राइणा भणियं—‘करेसु जं ते पडिहा[इ]’ । तेण भणियं—‘अलमणेणं थेवकालाणुवत्तिणा असुंदराणु-
ट्टाणेणं’ । पव्वा(च्छ) सव्वेसिं कया खोड[ए]ण धम्मकहा । संजायविसेट्टुचारित्त-
परिणामाणि य खोडएण पव्वावियाणि चत्तारि वि । अन्ने सावया कया ।

अओ भन्नइ—जहा खोडएण कयं, तहा कायव्वं ति ।

15

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण खोडयकहाणं ।

कहियं भावेह(इ) मणो जाइ नरो नूण वेरगं ॥

॥ खोडयकहाणं समत्तं ॥

● ● ●

सत्पुरुषसङ्गात् पापेभ्यो निवर्तते जन्तुरित्याह—

सप्पु(सुपु)रिससंगाउ णरो इह परलोए य लहइ कल्लाणं ।

20

जह साहुणिसेवाए पत्तं सत्तवइयनरेण ॥१९॥

[सत्पुरुषसङ्गात् नर इह परलोके च लभते कल्याणम् ।

यथा साधुनिसेवया प्राप्तं सप्तपदिकनरेण ॥१९॥]

१. ह. °चुणा° । २. ह. °त्ताके । ३. ह. क. छोड° । ४. ह. क. सो । ५. ह. क. तं मं वावेलान रज्जं स्सामो । ६. ह. क. गिण्हेहिं । ७. ह. क. संमत्तं ।

[२०. सत्पुरुषसङ्गे वङ्कचूलिकथा]

वसन्तपुरवासिणो हयसत्तुणो सुओ रा(ना)यविरुद्धकारी जणएण निद्धाडिओ परिभमंतो ठिओ पल्लीए । कमेण य जाओ पहाणजोहो समणबंभणार्इणं न अल्लियइ—
 ‘मा धम्मसवणाउ पाणाइवार्इणं णियत्तिसामो’ । ततो से तिविहं तिविहेणं पंचेदियघायं
 5 करितस्स, असच्चं भासितस्स, परदव्वं हरंतस्स, परकत्ताणि सेवेतस्स, इंगालकम्माणि
 करेतस्स, अच्चंतरोद्दज्झाणे वट्टंतस्स, समइक्कंतो को वि कालो । विकाले अन्नया
 विहरमाणा पत्ता तत्थ साहुणो । ओत्थरिओ पढमपाउसो । भणिया गामगोहा ‘को
 अम्हाणं वसहिं दाहिति’ ? । अज्जेसो एएहि खलीकीरिउ त्ति चिंततेहिं भणियं—
 ‘अत्थि भे परमसावगो वङ्कचूलो नाम सो दाहीइ त्ति निलयं’ सहाहारवत्ताईहि । गया
 10 साहुणो से गेहं । अणाढायमणे य तम्मि भणिओ गुरू—‘न याणिमो किमेस सावगो न
 वि त्ति’ । तेण भणियं—‘किं निमित्तमिहागया’ ? । तेहि सब्भावे कहिए चेंतियं
 वङ्कचूलिणा—‘अहो ! ताण जहन्नत्तणं, जमेते महाणुभावा विपयारिया’ चिंतितेण
 भणियं वङ्कचूलिणा—‘नाहं सावगो, जस्स मे ण किंचि अकायव्वमत्थि । किं खु
 एगाए ववत्थाए देमि वसहिं, ण मे धम्मो कहेयव्वो’ । ‘एवं’ ति पडिवज्जिऊण ठिया
 15 मुणिणो । तओ पणट्ठचंदजुओ वियंभिओ सिसिरवणपवणो, अंधारियं नभयलं,
 वित्थरिओ घणरवो, पयडीहूया सोयामणी, पफुल्लिया कयंबा, उब्भेण्णा णवतणंकुरा,
 पयट्ठा सलिलुप्पीला, उम्माहीयाउ पउत्थवईयाओ, ठाणट्ठिया पहिया, भग्गा पवामंडवा,
 गया रायहंसा, हरिसिया कासया, जोत्ता णंगला, हरिसिया साहीणपीयइ(पियय)मा
 मयाउरा मोरा, रडंति दहुरा, वियंभंति गयं(इं)दा । अवि य—

20 “मेहाण रवो बरहीण कलयलो विज्जुलाण संलावो ।

इक्किक्को दुव्विसहो कयंतदंडो व्व विरहीण ॥

इय जं जं चिय दीसइ पाउसलच्छीइ भूसियं भुवणे ।

आइन्नकड्डियसरो तहिं तहिं वच्चइ अणंगो” ॥

तओ एवंविहो घणसमओ । एक्कविहमसंजमं परिहरंताण, रागदोसे निसूडेंताणं,
 25 दंडगतिगारवसल्ल(ल्ले) परिहरंताणं, विकहासन्नाओ मुसुमूरंताण, किरियाकामगुणे

उज्झंताणं, महव्वयाणि धारयंताणं, जीवनिक्काए रक्खंताणं, भयट्ठाणाणि परिहरंताणं,
मयट्ठायाणि णासेंताणं, बंभगुत्तीओ रक्खंताणं, मुणिधम्मं पालेंताणं, सावयपडिमाओ
सद्वहंताणं, मुणिपडिमाओ सेवंताणं, किरियाठाणाणि भावेंताणं, भूयग्गामे परूवेंताणं,
परमाहंमिए कहेंताणं, गाहासोलसयाणि पढंताणं, संजमं सेवंताणं, अबंभं परिहरंताणं,
नायज्झयणे य परूवेंताणं, असमाहिठाणाणि परिहरंताणं, सवले पिसुणंताणं, परीसहे 5
सहंताणं, तेवीससूयगडज्झयणाणि सुणिंताणं, चउवीसं तित्थयरे ज्ञायंताणं, भावणाओ
भावेंताणं, दसकप्पववहारुद्देसणकाले अब्भसंताणं, अणगारचरित्तं सेवंताणं, आयार-
कप्पं पण्णवेंताणं, पावसुयपसंगं निरहरंताणं, मोहणियट्ठाणाणि गलत्थिल्लिताणं,
सिद्धाङ्गुणे सद्वहंताणं, जोगसंगहे वक्ख्वाणंताणं, आसायणाओ परिहरंताणं वोलीणो
वासारत्तो त्ति । अवि य— 10

“इक्कोत्तरवोड्डीए तेत्तीसं होंति जाव ठाणाणि ।

भावेंताण मुणीणं वोलीणो पाउसारंभो ॥

अन्नया । अच्च(उच्छू) वोलेति वई तुंबीओ जायपुत्तभंडाओ ।

वसहा जायत्थामा गामा पव्वायचिक्खल्ला ॥

अप्पोदगा य मग्गा वसुहा विय पक्कमट्टिया जाया । 15

अन्नोक्कंता पंथा साहूणं विहरिउं कालो” ॥

एयं गाहाजुयलं पढंताण—‘अहो ! गमिस्संति एए संपयं महामुणिणो’ । भणियं
वंकचूलीणा—‘भयवं ! कीस ण सव्वकालं चिट्ठह’ ? । गुरूहिं भणियं—

“समणाणं सउणाणं भमरकुलाणं च गोकुलाणं च ।

अणियाओ वसहीओ सारइयाणं च मेहाणं” ॥ 20

अन्नया पसत्थवासरे पुच्छिऊण वंकचूलिं पयट्ठा गुरूणो । सपरियणो णिग्गओ
वंकचूली गुरूण वोलाविउ(उं ?) । ‘संपयं पुण्णा पय(इ)ण्ण’ त्ति भणेंतिहिं भणियं
गुरूहिं—‘भद्द ! एण्हिं किंचि वयणमित्तं णिसुणेसु जेण निरुवयारिणो वि उवयारो
कायव्वो उवयारिणो पुण विसेसेण । उवयारी तुममम्हाणं, ता करेमो भे उवयारं । सो पुण
उवयारो दुविहो दव्वोवयारो भावोवयारो य । दव्वोवयारो य नाम जो वत्थासण— 25

सयणाहारतंबोलसुवन्नहिरन्नाईहिं कीरइ । एसो पुण असुंदरो—अणेगंतिओ अणच्चंतिओ काऊण । भावोवगारो पुण संमदंसणनाणचरणरूवो सव्वुत्तमो—एगंतिओ अच्चंतिउ त्ति काऊण । ता गेण्हसु भावोवगारमंगीकाऊण पंचाणुव्वयाणि, तिन्नि गुणव्वयाणि, चत्तारि सिक्खावयाणि, सम्मत्तमूलाणि’ । तेण भणियं—‘भयवं ! पावो हं न तरामि कैचि वि गेण्हउं’ । गुरुणा भणियं—‘तहा वि किंचि गिण्हसु’ । तेण भणियं—‘न तरामि किंचि वि गिण्हउं, जेण अच्चंतहिंसो हं अलियवाई चोरो परदारिओ महारंभपरिग्गहासत्तो कुणिमाहारो णिकेव्वो(क्खिवो) साहस्सिओ परच्छेद्वावलोई परवसणकारी पणट्ठधम्मसन्नो सव्वहा । किं बहुणा नीसेसदोसागारो त्ति । अवि य—

“पावाण वि पावो हं जेण तुमं पाविऊण वरसामि ।

10 न तरामि गिण्हऊणं नियमं श्रेवं पि जिणधम्मे” ॥

‘अव्वो ! जोगो एसो बुज्झिस्सइ’ त्ति । उवओगपुव्वयं भणिओ गुरुहि—“जाण फलाण नामं तुमं अन्नो य न जाणइ, ताणि न खायव्वयाणि । कमपडियं च जीअं घायंतेण जावइएणं कालेणं सत्त पया णिग्गमंति, सो कालो वि मा(पा)लेयव्वो । पुहय(इ)नाहमहादेवी य न भोत्तव्वा । कागमंसं न खायव्वं’ । ‘एवं’ ति पडिवज्जिय 15 पणमिऊण य गुरुणो पडिनियत्तो वंकचूली । अन्नया देसंतरघायणट्ठाए वच्चंता संपत्ता महाडवी । पट्टिया गिरिणो समासन्ने । अच्चंतसुंदरसुरहिमुह(महु)राणि पुरिसेहिं आणियाणि किंवा(पा)गफलाणि । तेण पुच्छिया ‘णाहमेयाण(णि) वियाणामि’ । तेहिं भणियं—‘अलमेयारिसेहि गुरुहिं, जे पच्चक्खोवलद्धसुहकारणाउ णियत्तेति’ । तेण भणियं—‘रे ! एवं पलवंताण तुम्हाण वयणे जीहा अत्थि नत्थि त्ति ? । अवि य—

20 “पावाण वि ते पावा महानुभावाण लेति जे दोसे ।

अहवा अहं पि पावो जं भे वयणं निसामेमि” ॥

तओ दु(ढ)क्कियमुहा उसरिया से दिट्ठिपहाउ । पत्ता किंपागफलरुक्खग्गहणे । भक्खियाणि किंपागफलाणि, पसुत्ता दीहरनिद्वाए । पयाणयसमए वाहरिया वि जाहे ण देंति पडिवयणं, ताहे सयं देट्ठा जाव मया । ‘अहो ! देट्ठो वि महानिही, ण मए 25 पावकम्मेणोवभुत्तो’ भावेत्तो थेवजोहो त्ति काउ(उं ?) पडिनियत्तो निययनिवासाभि—

मुहं । लज्जमाणो पवेट्ठो अद्धरत्तम्मि नियवासहरे । दिट्ठा दीवुज्जोएण पुरिसेण सह
पसुत्ता भारिया । समुप्पन्नमहाकोवानलेण आर्यद्धियं रिउकरिकुं भमुसुमूरणपच्चलं
करालकरवालं ताण दोन्ह वि वावायणत्थं । ततो सुमरियवयविसेसो सत्त पयाणि
खेवकालचेट्ठिउमाढत्तो । इत्थंतरम्मि पीडिज्जंतबाहुलयाए पलत्तं से भयणीए—‘हले !
मा मे बाहं पीडेसि’ ? ‘अव्वो ! मम भगिणीए एस सद्धो’ त्ति संजायसंकेण उट्ठविय 5
पुच्छिया सा तेण । ‘को एस वोत्तंतो’ ? तीए भणियं—‘तुह नीहरियमेत्तस्स गामंतराउ
अहमागया । तक्खणं च समुवट्ठियं तुह जायासमीवे पेच्छणयं । भणियं च णाए—
‘वङ्कचूलिणा विणा ण पेच्छामो’ । मए भणियं—‘अहं वङ्कचूलिणेवत्थं काऊण ते
दुइयाए पेच्छिस्सामो’ । ततो समाढत्तं पेच्छणयं । दट्ठूण णिद्वाभिभूयाओ तह वि य
पसुत्ताओ दोन्नि वि । वङ्कचूलिणा भणियं— 10

“महानुभाव सम्पर्कः कस्य नोन्नतिकारकः ? ।

पद्मपत्रस्थितं वारि धत्ते मुक्ताफलश्रियम्” ॥ [] इत्यादि ।

अन्नया पत्तो विगारधवलमहाणरेंदाहिट्ठियं सिरिपुरं । भमंतेण य नियरूवाणुरूवलोगा
मुणियाणि नाणाविहरेत्थापूरियाणि अणेगाणि मंदिराणि । चिन्तियं तेण—‘किं
देवदत्तवणिणो गेहाओ अवहरामि दव्वं ? अहवा न जोत्तमिणं । जेण महाकिलेसेण 15
तमज्जियं ति ।

अवि य- “करिसघये लूहणाओ जं तेण समज्जियं धणं वणिणा ।

तं जइ गिण्हामि अहं ता नूण विवज्जि(ज्ज)ए वणिओ” ॥

ता पइसामि देवसम्मदियाइणो गेहं ? । एयं पि न जोत्तं ।

अवि य- “परदव्ववित्तिणो भिक्खुणो व्व जइ बंभणस्स गेहाओ । 20

गेण्हामि कह वि दव्वं ता नूण न होइ एसो वि” ॥

ता किं पविसामि विस्सन्नंदिणो सोन्नारस्स गेहे ? एयं पि न सुंदरं ति ।

अवि य- “जो वंचिऊण दिट्ठिं न(ल)वमेत्तं हरइ कह वि वे(णि)क्खस्स ।

तमहं सुवन्नचोरं मुसमाणो नूण लज्जं(ज्जे)मि” ॥

ता किं पविसामि मय(इ)रापालयक्खवालस्स गेहे ? एयं न जोत्तं ति । 25

अवि य- “जं मज्जसंधणाओ गुरुपावाओ समज्जियं तेण ।

दव्वं तं पावफलं को गेण्हइ पाव(ण)सरिसो वि ?” ॥

ता किं मयणपडागाए गणियाए गेहं पविसामि ? । एवं पि न सुंदरं ति ।

अवि य- “अमुणियपरमत्थाणं जा देहं देइ पाणसरिसाणं ।

5 चाडुसएहिं समाणं अलाहि ताए वि मुसियाए” ॥

ता किं नरेंदसेवयाण गेहे पविस्सामि ? । एयं पि न सुंदरं ति ।

“गु(तु)ट्टेण कह वि दिन्नं दव्वं एयाण राइणा होइ ।

ता एएहिं पि अलं मुसामि नरनाहभंडारं” ॥

ततो दिन्नं धवलहरे खत्तं । पविट्ठो तत्थ । तुरयपालक्खोज्जमणुसरंतीए य दट्ठूण
10 चितियं महादेवीए—‘को एसो वम्महाणुकारी’ ? । ततो भणिअमणाए—‘को सि तुमं’ ? ।
तेण भणियं—‘जो एयाए वाराए परि(र)गिहेसु पविसइ’ । मुणियपरमत्थाए भणिय-
मणाए—‘होसु जीवियनाहो, जेण करेमि अदरेहं’ । तेण भणियं—‘का तुमं’ ? । तीए
भणिअं—‘पुहइवइणो महादेवी’ । तेण भणियं—‘जइ एवं ता वंदणिज्जा तुमं समत्थ-
गुणाणुगयाणं पि विसेसओ अम्हारिसाणं । ता विरमसु एयाओ इहपरलोगदुहावहाओ
15 निम्ममलकुलकलंकभूयाओ महापावकम्मनिबंधणाओ दोव्ववसियाओ, ण खलु
जयकेसरिणं मोत्तूण जंबुयमणुसरइ सीहिणि ति’ । सरोसं च भणियमणाए—‘हयास !
किमेयाए तुह चिंताए ?, मा सयंवरमागयं लच्छिमवमन्नसु’ । तेण भणियं—‘अंब ! न
होसि तुमं लच्छी, आवया तुमं, जा एवं पलवसि’ । तीए भणियं—

“दट्ठूणं पि अजोग्गो नरवइमहिलं कहिं वि(हं चि) जइ लहसि ।

20 तं उवभुंजसु बालय ! को दिट्ठं मुंचए अमयं ?” ॥

तेण भणियं—“अंब ! ण एरिसममयं तालउडविसं इमं न संदेहो ।

ता को जीवियकामो एवं मणसा वि चित्तेइ ?” ॥

“रमिहिसि न मं अयाणुय ! पवणुब्भवनट्टणेहसंबंधो ।

जाइस्सइ सगं नग्गखवणओ नूण विगोत्ते” ॥

अह तेणं सा भणिओ अ(ज)म्हा अंब त्ति तं मए भणिया ।

ता कह इण्हि तं चिय जायं भणिरुण सेवेमि ?” ॥

तओ जाणिरुण से निच्चयं कओ महादेवीए कलयलो चोरो चोरो’ त्ति ।
पच्छन्नट्टियसमुवलद्धबोल्लो गहियकरवालो ‘धीरा पिए ! हवसु’ त्ति भणंतो पत्तो णरिंदो
सह जामइल्लणरेहिं । राइणा भणियं—‘सूरे अविणासंति गिण्हज्जह’ । तेहिं भणियं— 5
‘भद्द ! अभयं ते, मुअसु आउहं’ । तेण भणियं—‘न जीवंतो मुयामि’ । तो जाणिरुण
से नेच्छयं कइ वि पुरिसवंद्रपरिवुडो नीओ विवित्तगेहे । पभाया जामिणी, कयं
गोसकायव्वं । एगंते आणाविओ राइणा । पुलइरुण य रूवाइगुणे चित्तियं नरवइणा—
‘अहो ! विहिणो विलसियाणि विचित्ताणि, जेणेवंविहा वि पुरिसा उभयलोगविरुद्धेसु
जीवियसंसयनिबंधणेसु महापुरिसनिंदिएसु चोराइकज्जेसु वट्टंति’ । तओ सबहुमाणं 10
पुच्छिओ राइणा—‘को तुमं’ ? । तेण भणियं—‘देव ! कम्मओ चेवावगओ, किं
पुच्छाए’ ? । राइणा भणियं—‘अतो चेव पुच्छामि, जेण विचित्तं ते कम्मं’ ।
वंकचूलिणा चित्तियं—‘नूणं सुओ महादेवीए समुल्लावो, तेणेवं वाहरइ’ भाविरुण
ठिओ तुण्हक्को । राइणा चित्तियं—महाणुभावो खु एसो, न परपीडाणिबंधणं भासेइ । ता
महुरवक्केण पुच्छामि । ‘भद्द ! किमेयं’ ? । तेण भणियं—‘देव ! देसु महादेवीए अभयं’ 15
राइणा भणियं—‘महाणुभावो तुमं, कहं ते पढमपत्थण च्चिय विफलीकरेमि ? इयरहा
वावायंतो तं दुरायारं’ त्ति । **वंकचूलिणा** भणियं—

“अर्थनाशं मनस्तापं गृहे दुश्चरितानि च ।

वञ्चनं चापमानं च मतिमान् न प्रकाशयेत्” ॥ []

पंचवइ(पंथवय)रीसमाणा इत्थीओ जेण सव्वभोज्जाओ ।

20

मा कुप्पसु , मा रज्जसु , रमसु जहिच्छं महाराय !” ॥

सवित्थरे कहिए नियवुत्तंते महाजीवणदाणपुव्वं ठविओ सव्वेसु वि रज्ज-
निबंधणेसु कायव्वेसु । जिणयत्तेण सावएण सह जाया परममिती । **सुव्वयसाहुणो**
समीवे भावसारं णिसामिओ सम्मत्तमूलो साहुधम्मो सावयधम्मो य । कालकमेण य
जाओ **अभयकुमारो**वमो । ततो तित्थयरमंदिराणि जिणपडिमाहिट्टियाणि कारावेंतस्स, 25

१. ज. °या । २. ज. °उ । ३. मुय° । ४. ह. ज. सरू° । ५. ह. ज. संसनि° । ६. ह. ज. क. काए° ।

- मुणिणो पडिलाभितस्स, सिद्धंतवयणाणि निसामेंतस्स, जणणिजणयबंधुगुरुणो सम्माणितस्स, संसारासारत्तणं भावेंतस्स, सिरिसमणसंघं पूइंतस्स, दीणाणाह-
किमि(व)णाइणो समुद्धरेंतस्स, सव्वहा, किं बहुणा ? पवयणुन्नयं(इं) करेंतस्स,
बहु(बुह)जणपसंसणिज्जं धम्मत्थकामसणाहं जीयलोयसुहमणुहवंतस्स समइक्कंतो
5 अणेगो कालो । अन्नया विगारधवलाएसेण गओ कामरूववासिणो उपरि जत्ताए । पत्तो तमुद्देसं । जायमाओहणं । विजिओ **कामरूवगराया** । **वंकचूली** वि जाओ दढप्पहारो । कया वणचिगिच्छा । पत्ता णिययधामं । आणंदिओ विगारधवलो । मेच्छारूढि त्ति वियसिया से वणा, पारद्धं वेज्जेहि कम्मं, न जाओ विसेसो । कमेण य अट्टिचम्मावि(व)सेसो जाओ । राइणा वि पुच्छिया विज्जा । ‘देव ! पउत्ता सव्वे
10 ओसहगणा, किं करेमो ? णवरं काकमंसमेकं चेद्वइ’ भणिओ वेज्जेहिं । तेण भणियं—
‘अलमेतेणं’ । राइणा भणियं—‘काऊणोसहं पायच्छेतं करेज्जसु’ । तेण भणियं—
‘वरम[क]यं ति । ‘कयाइ परममेत्तस्स **जिणदत्तस्स** वयणाओ पडिवज्जइ’ भाविऊण
गामंतराओ सदाविओ **जिणदत्तो** । पहे आयच्छंतेण निसामिओ कलुणसदो । ‘अव्वो !
किमेयं’ ? संजायसंकेण उज्जाणत्थमाहविलयागहणे सव्वालंकारभूसियं देदुं देवेत्थि—
15 गाजुयलयं भूमीए उवरि वट्टंतं । ततो लिंगेहिंतो जाणिऊण देवयाओ, भणियमणेण—
‘कीस रोवह’ ? । ताहि भणियं—‘वाणमंतरमणीओ वयं, चुओ अम्हाण नाहो । एसो य
कंठगयपाणो कागमंसं अखायंतो अम्हाण सामी हवइ । तुह वयणाओ य जइ कह वि
खायइ, ततो भु(भ)ग्गुरुवयणो संसारमणुवट्टइ । ता इमिणा कारणेण रोयामो’ । तेण
भणियं—‘महाणुभावो न खोदजणसमो, जो गुरुवयणं ण पडिकूलेइ । ण य अहं पि से
20 अणिहियं वयविरुद्धं भणामि’ । पत्तो **जिणदत्तो**, देद्वो **वंकचूलिणा** । जाया परमतुट्ठी ।
रायोवरोहओ भणियमणेण—‘कीस वेज्जाण वयणं ण करेसि’ ? । तेण भणियं—
‘महाणुभावो तुमं गुरू अ, ता एयम्मि वइये णाहं तए किंचि वत्तव्वो’ । **जिणदत्तेण**
भणिया नरेदाइणो—‘महाणुभावो एसो न वयं लोवेइ । ता कीरउ से परलोयहियं’ ।
‘एवं’ ति पडिवन्ने राइणा कया से धम्मकहा । गहियाणि सविसेसाणि अणुव्वयाणि ।
25 काराविया सव्वजिणाययणेषु महामहिमा । पूइओ सिरिसमणसंघो । ततो काऊण
अणसणं पवट्टमाणसुहपरिणामो पंचनमोक्कारपरो मरिऊणोववन्नो **सहस्सारे** कप्पे

महावेमाणिओ तियसवरो । पउत्ता अवहिया मुणियपुव्वभववुत्तंतो किंकरसुरदावियणि-
व्वत्तियतियसकायव्वो देव्वे मणोरमे पंचविहे भोगे भुंजिउमाढत्तो । पडिनियत्तंतेण तह
वि(चि)य देव्वाओ ताओ पुणो वि जिणदत्तेण देवत्थियाओ रोवन्तीओ । तेण भणियं-
'कीस रोवह ? न मए से कागमंसं दिन्नं' । ताहि भणियं—'अहिगवयगहणाओ
उवन्नो सो वेमाणिएसु' त्ति ।

5

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण वंकचूलिस्स ।

सिद्धा व(वि)सिद्धिचि(वि)त्ता णिमु(सु)णंतो लहइ सिवसोक्खं ॥

॥ वंकचूलकहाणयं समत्तं ॥

मार्गस्थोऽपि प्रत्यहं यत् कर्तव्यं तदकुर्वन्भिलषितार्थं न प्राप्नोति, इत्याह—

उज्झियनियकायव्वो सोक्खत्थी तं सुहं न पावेइ ।

10

पासायरक्खियाए निदरिसणं वणियजायाए ॥२०॥

[उज्झितनिजकर्तव्यः सुखार्थी तत् सुखं न प्राप्नोति ।

प्रासादरक्षिकाया निदर्शनं वणिक्जायायाः ॥२०॥]

कथमिदम् ?—

[२१. कर्तव्यकरणे वणिक्जायाकथा]

15

वसन्तपुरनिवासिणा सत्थवाहेण सत्तभूमियाविभूसियं पासायं कारिऊण भणिया
जाया—'एस अखंडफुडिओ जत्तेण पालेयव्वो' । गओ दिसाजत्ताए । तीए अणुदिणं
ण्हाणविलेवणालंकारमंडणभोयणतंबोलायरिसपलोयणपेच्छणयदंसणाइवावडाए
असारवेज्जंतो कालंतरेण निवडिओ पासाओ । विहडिओ सयणपरियणो । पणट्ठो
घरसारो । सव्वहा पणट्ठसंपया जाया करुणामंदिरं । कालंतरेण य पत्तो सत्थवाहो । दिट्ठं 20
मसाणसरिसं गेहं । पुच्छिया महिलाठिया तुण्हिक्का । साहिय परी(रि)येरेण जहा—
'एयाए सुहाभिलासिणीए हारियं सव्वं' । तओ तं उज्झिऊण वीवाहिया अन्ना
इब्भधूया । तह च्विय अन्नं पासायं काऊण भणिया एसा—'पयत्तेण पालेयव्वो' ।

१. ज. °उ । २. ह. ज. क. संम° । ३. ह. °का ।

गओ दिसायत्ताए । ततो तिसंज्ञं पासायं परियणं च पालेइ । ण्हाणभोयणाइजणियं
अप्पणा सुहमणुहवइ । कालंतरेणागयवणिणं घरलच्छि निएऊण कया सव्वस्स
सामिणी ।

- अतो भन्नइ—जहा सुहाभिलासिणी निययकायव्वमकरेंती वणियमहिला सुहाण
5 चुक्का । एवं साहू वि निययकायव्वं पमायंतो इहपरलोगसुहाण चुक्कइ । जो पुण
साहु(हू) कायव्वं कुणइ, सो दुइयमहिल व्व सुहं पावइ ।

सुयदेविपसाएण सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

ईसरमहिलाण फुडं सोऊणं संजमं कुणह ॥

॥ इब्भमहिलाकहाणयं समत्तं ॥

- 10 गुरोर्वचसि स्थितानां गुणोऽन्यथा दोष इत्याह—

अकुणंता य कुणंता गुरुणो वयणाणि दुक्खिया सुहिया ।

जायंति नरा लोए निदरिसणं रायपुरिसेहिं ॥२१॥

[अकुर्वन्तश्च कुर्वन्तो गुरोर्वचनानि दुःखिताः सुखिताः ।

जायन्ते नरा लोके निदर्शनं राजपुरुषैः(षाः) ॥२१॥]

- 15 अकुर्वन्तो गुरुर्वचनानि दुःखिनो भवन्ति, कुर्वन्तः सुखिनो जायन्ते । अतो
गुरु-वचनं कर्तव्यम् । कथमिदम् ?—

[२२. गुरुवचनकर्तव्ये राजपुरुषकथा]

धणवद्धणे नयरे सुमंगलो महानरेंदो । सो य मंडलाहिवइणो सुसेणस्स उवरिं
पयट्ठो । महाबलसमुदएणं तमागच्छंतं सोऊण अपहुप्पंतो पणट्ठो सुसेणो महासरवरत—

- 20 डागकूववाविनिर्झ(ज्झ)रजलाणि सविसाणि करेंतो खज्जभुज्ज[घ]यतेल्लगुडसक्कराईणि
य । कमेण य पत्तो तमुद्देसं मंगलनरेंदो । वन्नगंधरसफासाईहिं जाणिऊण विसभा-
वियाणि जलाणि घोसावियं खंधावारे ‘एवंविहलिंगाणि नीराईणि परिहरियव्वाणि’ त्ति ।

१. ह. क. ज. °नु° । २. ह. क. ज. सं° । ३. ह. ज. °नः । ४. ज. °ता ।

रायवयणं करेता विसअन्नपाणाणि उज्झियं(उं) सुहिणो ।

जाया णिसेवमाणा अकरेता दुक्खिया पुरिसा ॥

एवं गुरुणो वयणं कुणमाणा होंति पाणिणो सुहिया ।

न करेता पुण दुहिणो तम्हा करेज्ज गुरुवयणं ॥

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण रायपुरिसाण ।

5

सिट्ठं विसिट्ठचरियं सोऊणं कुणह गुरुवयणं ॥

॥ रायपुरिसकहाणयं समत्तं ॥

● ● ●

तस्माद् गुरुपरिभवो न कार्य इत्याह च—

गाहिज्जंता नाणं जे गुरुणो परिहवंति दढमूढा ।

ते इंदसुयसरिच्छा हसणेज्जा हुंति लोगाणं ॥२२॥

10

[ग्राह्यमाना ज्ञानं ये गुरुन् पराभवन्ति दढमूढाः ।

ते इन्द्रसुतसदृशा हसनीया भवन्ति लोकानाम् ॥२२॥]

कथमिदम् ?—

[२३. गुरुपरिभवे इन्द्रदत्तसुतकथा]

अत्थि भरहद्धवासे वि[से]सयविब्भमं इंदपुरं नाम नयरं । जि(ज)यलच्छि— 15
कुलनिकेयणं इंददत्तो राया । चउव्विहबुद्धिसमद्धासिओ अभयकुमाराणुगारी से
मंती । राइणो य इट्ठाणं कंताणं बावीसाए देवीणं बावीसं पुत्ता । अन्ने भणंति—इक्काए
च्चिय सुय त्ति । अन्नया मंतिणो धूयं पुप्फवयं(इं) निएऊण पुच्छिओ रहस्सियनरो
राइणा—‘कस्सेसा’ ? । तेण भणियं—‘देव ! एसा मंतिणो दुहिया, तया तुमए
वीवाहिऊणोज्झिया’ । संजायाणुरागेण य देन्नो से वासओ । समुप्पण्णो गब्भो । 20
पुच्छियाए य सिट्ठं मंतिणो रायचिट्ठियं । लिहियं पत्तए । वड्ढिओ गब्भो । संपुन्नसमए
सव्वोवाहिविसुद्धदियहए पसूया एसा । जाओ से दारओ जद्विवसं सो जाओ, तद्विवसं
च जायाणि चत्तारि दासरूवाणि । पयट्ठि(इट्ठि)यं दारयस्स नामं सुरेंददत्तो, दासरूवाणं

अगियओ, पव्वइओ, बहुली, सागरओ य । जायाणि कलागहणजोग्गाणि । मंतिणा य पच्छन्नघरए छोदूण कुमारं भणिओ लेहायरिओ—‘तहा कुणसु जहा अणन्नसरिसं विन्नाणं कलाओ य गेण्हइ कुमारे’ । तत्थ द्विएण य सह दासरूवेहि गहियाओ कलाओ ।

- 5 मणहरकलाभिरामो कंतिल्लो जणियजणमणाणंदो ।
दट्टव्वदिट्टिसारो संपुण्णससि व्व सो जाओ ॥

तहा ते वि बावीसं सुया समुवणिया लेहायरि[य]स्स । तस्स वि सम्मं गार्हितस्स वि अजोग त्ति ण गेण्हंति, अंबाडिया य उवज्झाएणं ति । उक्तं च—

“लालनाद् बहवो दोषास्ताडनाद् बहवो गुणाः ।

- 10 तस्मात् पुत्रं च भार्या च ताडयेन्न च लालयेत्” ॥ []

ततो तं खलीकारुण जणणीणं सार्हिति—‘उवज्झाओ अम्हे अंबाडेइ’ । ताओ भणंति—‘कें सुलहाणि पुत्ताणि जम्माणि ?, जेण कुमारे अंबाडेसे’ ति ।

“उपदेशो हि मूर्खाणां प्रकोपाय न शान्तये ।

पयःपानं भुजङ्गानां केवलं विषवर्द्धनम्” ॥ []

- 15 ततो जणणि-जणयाइएहिं उवेक्खिया, लेहायरिएण असिक्खविया पणट्टविन्नाणा समत्थजणहसणिज्जा जाया । इओ य, महिरमणीचूडामणिभूयाए महुरापुरीए जियसत्तू राया, रइसंकासा निव्वुई नाम धूया । सा य संपत्तजोव्वणसव्वालंकारभूसिया गया पिउणो वंदणत्थं । विणयगुणावज्जिएण य भणिया जणएण—‘वच्छे ! गेण्हसु जहारुइयं वरं’ । तीए भणियं—

- 20 “कुलरूववणि(विण)यजोव्वणकलाकलावेहिं जो ममं जिणइ ।
सरिसत्तणं च पावइ से नाहो ताय ! मे होउ” ॥

तेण भणियं—‘एवं करेसु । को पुण एयारिसो होज्जा’ ? । अहवा संति इंदपुरवासिणो इंददत्तस्स बावीसं सुया । ताण इक्कं वरेमि त्ति चेंतिंतीए भणियं(ओ) जणओ ‘पट्टवेसु इंदपुरे’ । तेण वि महाविच्छेदुण पेसिया तत्थ । सुयं इंददत्तेण

- 25 महानरेंदधूया मम पुत्ताण सयंवरा आगच्छइ, ता पहाणो हं सेसराईणं । कमेण य पत्ता

१. ज. °उ । २. ह. °विक्खे°, ज. °क्खेवि° ।

एसा, कारावियमूसियपडायणगरं । बहु मन्निया राइणा । कयं जहारियं कायव्वं ।
 बितियदिवसे उब्भिया राहा । जो एयं विंधइ, सो ममं परिणेइ । तओ महारिद्धि-
 समुदएणं निग्गओ राया सह बावीसाए तणएहिं, सेसलोगो य । भणिओ पढमसुओ
 सिरिमालिनामो—‘वच्छ ! इमं राहं वेंधेऊणं गेणहसु महाविभूईए सह निव्वुईए मम
 संतियं रज्जं साहुक्कारं च । तओ तस्स समुद(दा)यस्स मज्झे संखोहेण कह कह वि 5
 गहिउं कालवट्ठं, आरोविओ सरो । वच्चउ जत्थ व तत्थ त्ति पुव्वदिसाए पक्खित्तो,
 दक्खिणाए गओ । बितिएण धणुवरं चिय नारोवियं । तइयस्स य सासंकं कट्ठंतस्स
 खुड्डिओ गुणो । अन्नस्स घुणक्खरणाएण पत्तो पढमचउक्क(चक्क)ब्भंतरे बाणो त्ति ।

अवि य- इय एवं विगुत्ता सव्वे ते नरवइस्स नियतणया ।

राया वि सोगविहुरो तेहिं कओ पावतणएहिं ॥

10

इत्थंतरम्मि अवसरं जाणिऊण भणियं मंतिणा—‘देव ! अलं सोगेण, अत्थि अन्नो
 वि भे तणओ, सो वि परिक्खिज्जउ’ । राइणा भणियं—‘कत्तो अन्नो’ ? । तओ
 संवच्छर-अयण-रिउ-मास-पक्ख-वासर-मुहुत्तरमियहसियाइएहिं पिसुणिओ पुत्तो ।
 राइणा भणियं—‘इत्ति आणेसु’ । समुवणीओ मंतिणा, निवडिओ पिउणो पाएसुं । तेण
 वि सुअसिणेहेण बहु मन्निऊण भणिओ—‘वच्छ ! विंधेऊण राहं अवणेसु कलकं, 15
 गेणहेसु निव्वुइं सह रज्जेण, उज्जोएसु कुलमंदिरं, आसासेसु बंधुयणे पूरेसु मज्झ
 मणोरहे’ । ‘जं महाराओ आणवेइ’ भणंतेण सव्वोवाहिविसुद्धं गहियं सरासणं सह
 सायगेण । रइयं ठाणयं, आरोवियं कालवट्ठं, संधिओ सरो, आयड्डिओ कन्नंतं ।
 उयपासेसु ठिया दोन्नि करावालवावडकरा पुरिसा । सहवट्ठि(ट्ठि)याणि चत्तारि वि
 चेडयरूवाणि अभिदव्वं(द्वं)त्ति । ते य बावीसं कुमारो सोल्लंठवयणेहिं णिंदन्ति । 20
 उवज्झाओ पासट्ठिओ भयं दाएइ—‘जइ चोक्किहिसि, ता एते करवालेन(ण) सीसं
 छेदिस्सन्ति’ । ततो सव्वमु[व]द्वमगणेऊण, निबद्धवे(दे)ट्ठिणा लक्खियलक्खेण
 अट्ठणं रहचक्काणं परओ ठिया विद्धा वामअच्छिम्मि धीउल्लिया णिवडिया धरणीए त्ति ।

वंसुब्भवगुणसंगयधणुणो बाणेण पाडिया राहा ।

कुमराओ विव वम्महबाणेण निव्वुई चेव ॥

25

उच्छलियकलयलो वियंभिओ साहुकारो । जयजयावियं मागहेहिं । समाहयाणि
आनंदतूराणि, आऊरिया असंखसंखा । हरिसिओ राया । परितुट्ठो नगरिजणो । छारीभूया
सत्तुणो । दिन्ना वरमाला, पडिच्छिया तेणं । सव्वहा पावियं सव्वं पि समीहियं सह
निव्वुईए त्ति । अवि य—

5 “विन्नाणगुणविहीणा बहुया वि न देंति निव्वुइं पिउणो ।

विन्नाणगुणसणाहो सुरिंददत्तो व्व तं देइ” ॥

इ(अ)ओ भन्नइ—जहा गुरुपडिकूला ते कुमार हसणिज्जा जाया, एवमण्णे वि ।
तम्हा गुरूण पसायाभिमुहेण होयव्वं सुरिंददत्तेणं व ।

10 “सिद्धंतम्मि पसिद्धं दुइओ वयणं पि इत्थ दायंति ।

नेव्वुइसरिसा सिद्धी सुरिंदकप्पो मुणी भणिओ ॥

दासरूवाणि कसाया नरनाहसुया परीसहा सव्वे ।

करवालवावडकरा रागदोसा समक्खाया ॥

उज्झाओ आयरिओ राहावेहो वि संजमो सुहुमो ।

इय एवं जोइज्जसु सुयाणुसारेण सव्वं पि” ॥

15 सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

इंददत्तस्स सुयाणं णिसुणंतो निव्वुइं लहइ ॥

॥ इंददत्त[सुय]क्खाणयं समत्तं ॥

● ● ●

गुरुश्रुतभक्तेन च कोपो मरणेऽपि न कर्तव्य इत्याह—

20 मारिज्जंता वि दढं कोवं न कुणंति मुणियजिणवयणा ।

मेयज्जो य महरिसी अहवा दमदंतसाहु व्व ॥२३॥

[मार्यमाणा अपि दढं कोपं न कुर्वन्ति मुणित(ज्ञात)जिनवचनाः ।

मेतार्य इव महर्षिस्थवा दमदन्तसाधुवत् ॥२३॥]

भावार्थस्तु कथानकगम्यः ।

[२४. कोपनिषेधे मेतार्यकथा]

साकेते चंडवडेंसयस्स भज्जा सुंदसणा तीए ।
 सागरचंदो पुत्तो बिइओ मुणिचंदनामो त्ति ॥
 पियदंसणा वि बिईया पुत्ता से बालचंद-गुणचंदा ।
 पढमसुओ यु(जु)वराओ उज्जेणीसामिओ दुइओ ॥ 5
 हेमंतजामिणीए काउस्सग्गम्मि संठिओ राया ।
 चिंतेइ 'जाव दीवो जलइ मए ताव ठायव्वं' ॥
 'अंधारे दुक्खेणं मा सामी ठाउ' चितियंतीए ।
 पज्जालिओ पईवो चेडिए सव्वरायं(इं) पि ॥
 अइसुकुमालो राया पच्चूसे हिययसंठियजिणिंदो । 10
 मरिऊणं संपत्तो सुरसुंदरिसंकुलं सग्गं ॥
 सागरचंदेण दढं भणिया पियदंसणा णियसुयाणं ।
 गिण्हहि अंब ! रज्जं पव्वज्जं जेण हं करिमो ॥
 'असमत्था मे तणया तं चिय पालेसु' तीए भणियम्मि ।
 पडिवन्नं तं रज्जं दट्टूणं तस्स जयलच्छि ॥ 15
 चिंतेइ 'एस लच्छी आगच्छंती सुयाणं पडिसिद्धा ।
 एणिह कत्तो एसा सागरचंदम्मि जीवन्ते ! ॥
 उज्जाणट्टियछाइल्लरायकज्जम्मि चेडिहत्थम्मि ।
 पट्टवियं सूएणं दट्टूणं मोदयं भणइ ॥
 को एयं खाइस्सइ ? चेडी तं भणइ सागरमियंको । 20
 विसभावियहत्थेहिं ताहे सो लोलिओ तीए ॥
 चेडीए उवणीओ राया तं देइ लहुयभाऊणं ।
 ते वि य भुत्ते पडिया धरणीए विसवियारेण ॥

१. क. °क्खा° । २. क. मग्गं । ३. क. °ण्हाइ । ४. क. °णु । ५. का. °ट्टा ।

- जो सुंदरचित्ताणं पावं चितेइ पडइ तस्सेव ।
 जह तीए च्विय पुत्ता पडिया न य सागरमियंको ॥
 मंतोसहेहि तक्खण जीवावेऊण पुच्छिया चेडी ।
 'पियदंसणाए लुलिओ' चेडीए साहियं एसो ॥
- 5 नरनाहेणं भणिया देज्जंतमगिण्हिरुण रज्जमिणं ।
 अकयतवो पक्खित्तो संसारे अंब ! कह इण्हि ? ॥
 ताहे कयकायव्वो तीए पुत्ताण वि लिहिउं रज्जं ।
 निक्खंतो नरनाहो जाओ कालेण गीयत्थो ॥
- 10 उज्जेणीए पत्तो मुणिणो सो भणइ 'निरुवसग्गि' त्ति ।
 तेहि वि भणियं नवरं रायसुओ मंतितणओ य ॥
 बाहेति सो वि तक्खणसंपत्तो तत्थ साहुणो भणइ ।
 ठवणकुलाणि उ साहह भिक्खं हिंडामि सयमेव ॥
 'एयं नरिंदगेहं मुत्तूणं भमसु' जंपियं मुणिणा ।
 सो वि य तत्थ पविट्ठो महया सद्देण उल्लवइ ॥
- 15 तुरियं वच्चसु एत्तो भणिओ पडिभणइ रायमहिलाओ ।
 किं भणह सावियाओ ? अहयं ण सुणेमि कण्णेहिं ॥
 सोऊण य से सद्धं अवयरिया दो वि तं मुणिं घेतुं ।
 उवरिमभूमिं पत्ता णच्चसु भणिओ मुणी भणइ ॥
 'गायह तुब्भे' एवं पडिवन्ने णच्चिउं समाढत्तो ।
- 20 एयारिसगेएणं पसुवालसुयाण सरिसेण ॥
 किं नच्चावेह ममं ? रुद्धा उद्धा(द्धा)इया कुमारा से ।
 तेण वि य पाडिऊणं विओइया सव्वसंधीसु ॥
 ताहे साहू पत्तो उज्जाणे ते वि पुलइया रन्ना ।
 पंचोत्तरसुरसरिसा नवरं अच्छीणि चालंति ॥

को पुण नियुद्धकुसलो सागरचंदाउ ? जेण एवं नु ।

एते कया उ सिट्टे राया साहुं गवेसंतो ॥

संपत्तो आयरियं तेण वि सिट्टं 'न अम्ह ते गेहं ।

वच्चामो, जइ नवरं पाहुणसाहू गओ होज्जा' ॥

दिट्ठो रन्ना साहू लज्जियवयणेण वंदियं(उं) भणियं ।

5

'कुणसु पसायं इण्हि कुमराणं जीवदाणेण' ॥

जोत्तं चिय चंडवडेंसयस्स पुत्ताण साहुउवसगं ।

कारावेउं ! मुणिणा खरंतिओ परि(रु)सगिराहिं ॥

जइ पव्वयंति तेसिं मोक्खो जइ ताण रोयए झत्ति ।

पव्वावेसु पलत्तं नरवइणा साहुणा दो वि ॥

10

पव्वाविऊण सिक्खं जत्तेणं गाहिया तओ एक्को ।

गिण्हइ सम्मं दुइओ दुगंछए मंतितणओ त्ति ॥

मरिऊणं संपत्ता दिवलोगं ते करेंति संकेयं ।

जो उववज्जइ पढमं तियसेणं बोहि(ह)णिज्जो सो ॥

रायगिहे मेईए गब्भे जाओ दुगंछकंमेण ।

15

मंतिसुयदेवजीवो गहिओ सत्थाहघरिणीए ॥

निंदूए दाऊणं नियधूयं मेयणीए वावणं ।

पुव्वं चिय संपीई आसि तओ एरिसं विहियं ॥

पाएसु मेइणीए सत्थाही पाडिऊण तं बालं ।

तुज्झ पसाएण इमो जीवउ मेयज्जनामो त्ति ॥

20

देहेण वड्ढिओ सो कलाकलावेण पुन्निमससे(सि) व्व ।

सुरभणिओ वि न बुज्झइ थीणद्धिजुओ जुवाणो व्व ॥

इक्कदियहम्मि तेणं इब्भाणं अट्ट कन्नगा वरिआ ।

शि(सि)बियारूढो हिंडइ ताहि समं नयरमज्झम्मि ॥

- एत्थंतरम्मि तियसो मेयं अणुपविसिऊण नियमहिलं ।
 रुइरो जंपइ-‘मज्झ वि वीवाहो एरिसो होंतो ॥
 ता किं कीरउ ? जं मे धूया देवेण मारिया तइया’ ।
 सो मेइणिए भणिओ-‘मा झूरसु , एस ते पुत्तो’ ॥
- 5 सिबियाए तं घेतुं किह असजाईउ परिणसे ? पाव ! ।
 भणिऊण पुणो छूढो खड्डाए दुट्टपुरिसु व्व ॥
 देवेण पुणो भणिओ-‘संबुज्झसु संपयं पि’ सो भणइ ।
 अवणेषु कलंकमिमं सेणियधूयाविवाहेण ॥
- 10 रयणाणि वोसिरंतो दिन्नो छगलो सुरेण मेओ वि ।
 घेतूण रयणथालं नरनाहं भणइ-‘नियधूयं ॥
 मम पुत्तयस्स देहि’ सि थुक्किय मेयं ति जंपरिणरेहिं ।
 मेतत्तो(ज्जो) अविणीओ अणुदियहं कुणइ एमेव ॥
 ‘नरवइधूयापरिपत्थणम्मि कत्तो इमस्स सामत्थं ? ।
 रयणाणि नत्थि नूणं ता दिव्ववियंभियं एयं’ ॥
- 15 चिंतितेणं पुट्ठो ‘कत्तो रयणाणि तुज्झ ?’ अभएणं ।
 तेण वि कहियं ‘छगलो घरट्ठिओ वोसिरेइ’ त्ति ॥
 जइ देसि तइं दिन्ने रायघरे असुइयं तु सो मुयइ ।
 णीओ मेयस्स घरे पुणरवि रयणाणि वोसिरइ ॥
 ‘तित्थयरवंदणत्थं वेभारगिरिस्स वियडरहमगं ।
 सोवन्नियपागारं पुरस्स तुरियं करावेसु’ ॥
- 20 तेसु कएसुं पुणरवि ‘समुद्वेलं इहाणिउं तत्तो ।
 ण्हाओ विसुद्धपाओ नरेदधूयं विवाहेउ’ ॥
 एवं ति कए ताहे उव्वूढा रायकन्नगा तेण ।
 ताहि य अट्ठहि साहिओ भमिओ नयरे विभूर्इए ॥

भणिँओ य सुरो तेणं बारस वासाणि भुंजिमो भोगे ।

तेहिं गएहिं बहूहि वि एवईउ मग्गिँओ कालो ॥

निव्विन्नकामभोगो ताहिं समं सो महाविभूईए ।

निक्खंतो मेयज्जो जाँओ कालेण गीयत्थो ॥

सो णवबुद्धी भयवं पडिमं पडिवज्जिरुण विहरंतो ।

5

रायगिहे संपत्तो भिक्खट्ठा झरयगेहम्मि ॥

सो अट्ठसयं सोवण्णियाण जवयाणं कुणहु(इ) तिसंझं ।

सेणियजिणपूयाकारणेण गिहमङ्गाए तम्मि ॥

कोंचेण ते विगिलिया नीहरिँओ पुच्छइ मुणिं एसो ।

कोंचयदयाए साहू ण साहए तेण ते गिलिए ॥

10

तह मुणिणो झरणं सीसं वद्धेण वेढियं जह य ।

अच्छीणि निवडियाइं समयं नीसेसकम्मेण ॥

कट्ठभएणं गिलिए कोंचेणं ते जवे णीएऊण ।

निंदंतो अप्पाणं सोन्नारो सेणियभयाँओ ॥

सकुडुंबो पव्वइओ नरनाहो भणइ मुणियत्थो ।

15

तत्तो धम्मेणं तं वट्टसु भणिँओ सो राय(इ)णा एवं ॥

सुपरिगहियं काहिसि इहरा ते नत्थि जीवियं नियमा ।

मेयज्जो वि महरिसी संपत्तो सासयं ठाणं ॥

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण साहियं एयं ।

संखेवेणं पुण वित्थरेण उवएसमालाए ॥

20

॥ मेयज्जक्खाणयं समत्तं ॥

[२५. कोपनिषेधे दमदन्तकथा]

- अत्थि इहेव भरहद्धवासे निरुवमगुणमिह(मणि)निहाणं हत्थिसीसयं नयरं ।
 रायलच्छिसंकेयठाणं दमदंतो राया । तस्स य रायगिहे नियसामिणो जरासंघस्स
 समीवमुवगयस्स तओ गयपुराओ आगंतूण पंचहि वि पंडवेहिं विणासिओ से विसओ ।
 5 पत्ता गयपुरं । कालक्कमागयदमदंतराया वि मुणियवुत्तंतो सबलवाहणो पत्तो गयपुरं,
 रोहियं समंता । भयभीया य ण णेंति पंडवा । भणाविया दमदंतेणं ति । अवि य—
 “केसरिसुन्नं च [वणं] सव्वो च्चिय अहिहवेइ किं चोज्जं ? ।
 केसरिणा पुण जुत्तं न तइ दट्ठं पि गरुओ वि” ॥
 ता संपयं पि नियकुलाविच्छिन्नमहापडस्स मसिकोच्चा ।
 10 मा होहऽत्थिरजीवियविहवाइकएण भो ! तुब्भे ॥
 इय एवंविहवयणेहिं भन्नमाणा वि जा ण ते णेंति ।
 ताहे सो निययपुरं संपत्तो झत्ति दमदंतो ॥

- अन्नया य पच्छिमवयम्मि परिपालियसावगधम्मो अणुभूयतिवग्गसुहो परिपालिय—
 मंडलो पणइयणपूरियासो मुणियजहट्ठियजिणिंदवयणो पूइयजिणसंघसाहुगणो दिन्न—
 15 महादाणो सव्वहा तक्कालाणुरुवनिव(व्व)त्तियासेसकायव्वो महाविभूर्इए तहारूवाणं
 थेराणं समीवे पव्वइओ दमदंतो । गहिया दुविहा सेक्खा । जाओ गियत्थो । कमेण य
 पडिवज्जिऊण एगल्लविहारपडिमं विहरमाणो पत्तो गयपुरं, ठिओ बाहिं काउस्सग्गेण ।
 नगराओ य नीहरंतेहिं वंदिओ भावसारं जुहिट्ठिलाईहिं पंचहिं वि पंडवेहि । नीहरमाणस्स
 दुज्जोहणस्स सिट्ठं पुरिसेहिं एस सो दमदंतराया मुणी संवुत्तो । रोसाऊरियमाणसेणं
 20 पहओ माउलिगेणं, सेसपायक्केहिं कओ पत्थररासी । पडिनियत्तेणं तं साहुमपेच्छंतेण
 भणियं जोहिट्ठिलेण ‘कत्थ सो महरिसी’ ? । मुणियवुत्तंतेहि य पडिसिट्ठं पुरिसेहिं—‘देव !
 एस पत्थररासी दुज्जोहणेण कओ’ । तओ संजाइ(य)करुणाइसएणं अवणेऊण पत्थरे
 अब्भंगिओ तेल्लेण, अवणेऊण वेयणं खामिओ भावसारं । पच्छा हलीकओ
 दोज्जोहणो—‘आ ! पावकम्म ! कयग्घ ! कुलकलंकभूय ! एयारिसाणि इहपरलोग—
 25 विरुद्धाणि करेसि’ ? ।

अतो भन्नइ—जह मेयज्ज-दमदंतेहि कोवो न कओ, तहा कायव्वं ति ।

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण साहियं एयं ।

दमदंतमहारिसिणो भावंतो लहइ सिवसोक्खं ॥

॥ दमदंतक्खाणयं समत्तं ॥

● ● ●

कोपरहितश्च मुनीनामनुकम्पाक्रियया देवत्वं प्राप्नोतीत्याह च—

अणुकंपाकिरियाए जइणो वच्चंति देवलोगेसु ।

5

जह विज्जाईण सुया वेयरणी वानरो जह य ॥२४॥

[अनुकम्पाक्रियया यतीनां व्रजन्ति देवलोकेषु ।

यथा वैद्यादीनां सुता वैतरणी वानरो यथा च ॥२४॥]

कथमिदम् ?

[२६. यत्यनुकम्पायां वैद्यादिसुतकथा]

10

वासे महाविदेहे धरणीयलसंठियम्मि नगरम्मि ।

धणजीवो विज्जसुओ जाओ अन्ने य चत्तारि ॥

नरनाहसिद्ध(ट्टि)मंतीसत्थाहसुया य एक्कदिवसम्मि ।

जाया पंच वि इतो(एते) वड्ढंता जुव्वणं पत्ता ॥

संपत्ततिवग्गसुहा अवरुप्परगरुयणेहपडिबद्धा ।

15

निवसंति लोगहियए अक्खलिया मयणबाणो(ण) व्व ॥

वेज्जघरमइगएहिं किमिकुट्ठोवहुयं मुणिं दडुं ।

जंपंति विज्जतणयं 'एयस्स करेसु तं करियं' ॥

कंबलरयणं गोसीसचंदणं सयसहस्सपागं च ।

एतेहिं तत्थ कज्जं तेल्लं मम अत्थि सेसाणि ॥

20

मोल्लेणं गिण्हामो दोलक्खे गिण्हऊण ते पत्ता ।

वुड्ढवणिणो समीवे सो जंपइ—'भणह, किं करिमो' ? ॥

- कंबलरयणं गोसीसचंदणं देसु दोहि लक्खेहिं ।
 सो पुच्छइ-‘किं काहिह’ ? भणियमिणं तेहिं-‘मुणिकिरियं’ ॥
 ‘अव्वो ! धन्ना एते जाण समत्थाण जोव्वणत्थाण ।
 धम्मि च्चिय गरुयमई, मम पुण मरणे वि सा नट्ठा’ ॥
- 5 इय भाविरुण तेणं ते भणिया-‘कुणह साहुणो किरियं ।
 घेतूण ओसहायं धम्मो च्चिय होउ मे मोल्लं’ ॥
 दाऊण ओसहं सो सामन्नं पालिरुण संपत्तो ।
 निव्वाणं ते वि गया सओसहा साहुमूलम्मि ॥
 अब्भंगिरुण पढमं कंबलरयणेण पाउओ पच्छा ।
 10 चंदणरसेण सित्तो एक्केक्कं तिन्नि वाराओ ॥
 संरोहिणिमूलीए कणयनिभं तं मुणिं करेरुण ।
 संपत्ततिवग्गसुहा संपन्ना अच्चुए कप्पे ॥
 इय संखेवेण इमं विज्जाइसुयाण साहियं चरिअं ।
 वित्थरओ भणियमिणं उवएसमालवक्खाणे ॥
- 15 ॥ वेज्जाइसुक्खाणयं सैमत्तं ॥

[२७. यत्थनुकम्पायां वैतरणिवैद्यकथा]

- बारवईए नगरीए बलदेव-वासुदेवरायाणो । ताणं च महारंभपरिग्गहा दोन्नि
 पहाणविज्जा धन्नंतरी वेयरणी । धन्नंतरी साहूहिं पुच्छिओ साहुपाओग्गाणि मज्ज-
 मंसाईण(णि) उवइसइ । साहूहिं भणिओ-अब्भक्खमेयं जईण । तेण भणियं-‘किं मए
 20 समणगाणं कए वेज्जयमहीयं’ ? । वेयरणी पुण साहुपाओग्गाणि फासुयाणि कहेइ,
 नियदव्वं च देइ त्ति । अन्नया समोसरिओ तिलोक्कचूडामणी अरिट्टिनेमी । पुच्छिओ
 कणहेण-‘भयवं ! एते महारंभपरिग्गहा अणेगाणं पसुपक्खीणं मारणहेउणो कत्तो
 उववज्जिस्सन्ति’ ? । भगवया भणियं-एस धन्नंतरी अब्भवो मओ समाणो सत्तम-

१. ह. ज. °उ । २. ह. क. सित्थो । ३. ह. क. ज. सम्म° ।

दुषमाप्रभावे आषाढसूरिकथा]

[११३]

पुढवीए नरयंमि । वेयरणी पुण कालिंजरवत्तिणी[ए] गंगाए महानईए वंज्झ-
(विंझ)स्स य अंतराले वानरो भविस्सइ । संपत्तवयसो य सयमेव जूहं पडिवज्जिऊण
साहुसत्थेण सह कहकहविमुक्कं मुणियजिणवयणं सल्लियचरणं रुक्खासन्नथंडिल्लगयं
वेयणाणि(भि)भूयं साहुं दट्टूण सुमरियजाइस्सरणो तक्खणपव्वयाणियसल्लोद्धरणि-
संरोहणिमूलीहिं तं पन्नवेऊण कयभत्तपरिच्चाओ पंचनमोक्कारपरो सहस्सारे उववज्जेहि 5
त्ति । कालंतरेण एवं कए उववन्नो सो तत्थ वानरो त्ति ।

अँओ भन्नइ—जहा तेण मुणीणमणुकंपाकिरियाए देवलोगो पत्तो, एवमन्नो वि
पावइ ॥

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

संखेवेण महत्थं वित्थरँओ मुणसु सिद्धंते ॥

10

॥ वेयरणिक्खाणयं सँमत्तं ॥

● ● ●

दुःषमायां च परमार्थवेदिनो मिथ्यात्वं गच्छन्तीत्याह च—

भावियजिणवयणा वि य दूसमकालम्मि जंति मेच्छत्तं ।

जह अज्जसाढसूरी विबोहिँओ चेल्लसुरेण ॥२५॥

[भावितजिनवचना अपि च दुःषमाकाले यान्ति मिथ्यात्वम् ।

15

यथाऽऽर्याषाढसूरिर्विबोधितश्चिल्लकसुरेण ॥२५॥]

कथमिदम् ?

[२८. दुषमाप्रभावे आषाढसूरिकथा]

एगत्थ सन्निवेसे सुत्तत्थतदुभयविहण्णुणो पंचविहायाररया दसविहसामायारी-
परायणा अणेगगणसीसपरिवारा अज्जासाढाभिहाणा सूरिणो । ते य जो जो साहू कालं 20
करेइ, तं तं आलोयणाणसणपंचनमोक्कारसमाहिजणणपुव्वयं भणंति—‘अवस्सं तए
तियसेण होयव्वं, जेणेवं जिणवयणे पडिवज्जइ—

“अविराहियसामन्नस्स साहुणो सावयस्स य ।

जहण्णो सोहम्मे उववाओ भणित्तो(ओ) तेलोक्कदंसीहिं” ॥ [त्रै.दी./२५९]

१. ज. °उ । २. ह. क. ज. सं° । ३. ह. दुःख° ।

ता तए आगंतूण य नियरूवं दरिसियव्वं' । एवं पडिवन्ने अणेगे निज्जामिया ।
इमेहि य कारणेहि य न कोइ आगओ ।

“संकंतदिव्वपेमा विसयपसत्ता समत्तकत्तव्वा ।

अणहीणमणुयकज्जा णरभवमसुहं ण इति सुरा” ॥ [त्रै.दी./३२१]

- 5 अन्नया अच्चंतवल्लहो द्विओ चिल्लओ अणसणे । पुणरुत्तं च भणिओ एसो—‘तए
नूणं आगंतव्वं’ । पडिवज्जिरुण विहिणा मओ समाणो गओ देवलोगं । सो वि तह
च्चि[अ] न आगओ । तओ चित्तियं सूरिणा—‘हंत ! सुंदरं नाहियवाइणा संलत्तं जहा—
‘न देहाइरित्तो पच्चक्खाइणा पमाणेण जीवो घिप्पइ’ । जइ पुण घेप्पेज्जंतो जे इमे
साहुणो वोलीणा, ताण मज्झाउ अच्चंतवल्लहेणावि पुणरुत्तमप्पाहिण चिल्लएण वि ण
10 दिन्नं दरिसणं, ता नूणं नत्थि परलोगगामी जीवो । तंमि य असंते दूरोच्चाइओ
परलोगो, निरत्थया दाणदयातवभावणाइणो । वंचिओ य एत्तियं कालं जं भोगा ण
भुत्ता । अहुणा वि भुंजामि, अलाहि परोप्परविरुद्धेहिं सव्वेहिं पि दरिसणेहिं । साधु
चेदमुच्यते—

“प्रियादर्शनमेवास्तु किमन्यैर्दर्शनान्तरैः ? ।

- 15 प्राप्यते येन निर्वाणं सरागेणापि चेतसा ॥ []

स्त्रीमुद्रां झषकेतनस्य महतीं सर्वार्थसम्पत्करीम् ,

ये मूढाः प्रविहाय यान्ति कुधियो मिथ्याफलान्वेषिणः ।

ते तेनैव निहत्य निर्भरतरं नग्नीकृता मुण्डिताः,

केचित् पञ्चशिखीकृताश्च जटिनः कापालिकाश्चापरे” ॥ []

- 20 संपहारिरुण गहियदव्वलिङ्गो पहाविओ एक्काए दिसाए । तहाविहभवियव्वयाए य
ओहिणाणोवओगमुणियवोत्तंतो अवयरिओ चेल्लयसुरो । पंथम्मि विउव्वी(व्वि)ओ
गामो, कयं पिच्छणयं । तं च पलोयंतस्स सूरिणो दिव्वाणुभावेण तन्हा-छुहाइजिणयं
दुक्खमवेयंतस्स वोलीणा छम्मासा । तओ उवसंहरिरुण य पेच्छणयं विउव्विया
सव्वालंकारविभूसिया पुढविकायाइणो । दिट्ठो सव्वालंकारभूसिओ पुढविकाय-
25 दारओ । ‘अव्वो ! इमस्स आभरणेहि जीविस्सामो’ चित्तंतो गिण्हउमाढत्तो । तओ
भणियं दारएण—‘भयवं ! सुणेसु ताव अक्खाणयं, पुणो जहारुइयं करेज्जासु’ । एगो

दुषमाप्रभावे आषाढसूरिकथा]

[११५]

कुलालो मट्टियाए कोलालाणि कारुण अप्पाणं जीवावेइ । अन्नया पुढविं खणंतो
तडीए अक्कंतो भणइ—

“जेण भिक्खं बलिं देमि जेण पोसेमि नायए ।

सा मं मही अक्कमइ जायं सरणओ भयं” ॥ [उ.नि./१२४]

एवं तक्कराइभयाए भवंतं सरणमागओ जाव तुमं चिय चोरकज्जं करेसि ! । 5
‘अय(इ)पंडिओ सि बालय’ ! भणंतेण घेतूणाहरणगाणि च्छूढाणि पडिग्गहम्मि ।
पुढविकाओ वि गओ ।

आउक्कायदारओ वि आढत्तो । तह च्चिय अक्खाणयं कहिउं पवत्तो जहा पाडला-
भिहाणं त(ता)लायरं गंगमुत्तरंतं उवरि वोट्टोदएण हीरंतं पेच्छिऊण जणो भणइ—

“बहुस्सुयं चित्तकहं गंगा वहइ पाडलं ।

10

वोज्झमाणय ! भदं ते वय किंचि सुभासियं” ॥ [उ.नि./१२५]

तेण भणियं ति— “जेण रोहंति बीयाणि जेण जीयंति कासया ।

तं च मज्झे विवज्जामि जायं सरणओ भयं” ॥ [उ.नि./१२६]

सो वि तह च्चिय मुसिओ ।

15

तेउक्कायदारओ तह च्चिय समाढत्तो । अक्खाणयं कहेइ—एगस्स तावसस्स
जलणकज्जोज्जयस्स अग्गिणा उडओ दड्ढो । पच्छा सो भणइ—

“जमहं दिया य राओ य तप्पेमि महुसप्पिसा । [उ.नि./१२७]

तेण मे उडओ दड्ढो जायं सरणो भयं ॥

अहवा— “वग्घस्स मए भीएण पावओ सरणं कओ ।

20

तेण अंगं महं दड्ढं जायं सरणओ भयं” ॥ [उ.नि./१२८]

‘अइवियक्खणो सि बालय’ ! भणंतेण सो वि मुसिओ ।

वाउक्कायदारओ आढत्तो । तह च्चिय अक्खाणयं कहेइ—एगो जुवाणओ
लंघणपवणसमत्थो अच्चंतं दंसणेज्जो । अन्नया वाऊवाहिणा गहिओ । अन्नेण भणइ—

“लंघणपवणसमत्थो पुव्वं होऊण संपयं कीस ? ।

25

दंडलयअग्गहत्थो वयंस ! किं णामओ वाही ?” ॥ [उ.नि./१२९]

१. ज. अक्का° । २. ज. °उ । ३. ज. °उ-बाहिउ ।

“जेद्वासाढेसु मासेसु जो सुहो वाइ मारुओ ।

तेण मे भज्जए अंगं जायं सरणओ भयं” ॥ [उ.नि./१३०]

अहवा- “जेण जीवन्ति सत्ताणि निरोहम्मि अणंतए ।

तेण मे भज्जए अंगं जायं सरणओ भयं” ॥ [उ.नि./१३१]

5 सो वि तह च्चि[य] मुसिओ ।

पुणो वणस्सइकाओ दारओ तह च्चिय कहाणयं कहिउमाढत्तो-

“एगम्मि महारुक्खे सउणा सच्चिल्लया ।

वसन्ति वेढिओ रुक्खो मूलुगयवेल्लिए” ॥ []

समंता वेल्लीमग्गेण य आरुहिरुण रुक्खं खइयाणि अहिणा । खइयसेसा य

10 सुगादओ भणिउमाढत्ता-

“जाव वुच्छं सुहं वत्थुं पायवे निरुवद्दवे ।

मूलाओ उट्ठिया विल्ली जायं सरणओ भयं” ॥ [उ.नि./१३२]

तं तह च्चिय मुसइ ।

तसकायदारओ वि तह च्चिय कहाणयं कहेइ-वसंतउं नयरं जियसत्तु राया ।

15 तं च परचक्केण रोहियं । तत्थ बाहिरनिवासिणो मायंगा ते नगरमज्झाओ नागरएहिं
निच्छुब्भन्ति, बाहिं परचक्केण घेप्पन्ति । तओ अन्नेण भन्नइ-

“अब्भितरया खुहिया पेळ्ळंती बाहिरा जणा ।

दिसं भयह मायंगा ! जायं सरणओ भयं” ॥ [उ.नि./१३३]

अहवा-एगत्थ नगरे पुरोहिणं भंडियं दिवसओ राईय राया मुसइ । केण य

20 कालेण मुणियवुत्तंता परुप्परं भणिउमाढत्ता-

“जत्थ राया सयं चोरो भंडिओ अ पुरोहिओ ।

वणं भयह नायरया ! जायं [सरणओ भयं]” ॥ [उ.नि./१३४]

अहवा-एगम्मि नगरे चउदसविज्जाठाणपारओ छक्कम्मनिरओ सोमदेवो दियवरो ।

सोमसिरी से भारिया । ताण य परितुलियइरूवजोव्वणलायन्नकलाकलावरूवा

25 सोमप्पभा कन्नगा । संपन्नजुव्वणा य पलोइया जणएण । जायाणुरागो अ । तीए
विरहे खिज्जंतं दट्टुण निबंघेण भारियाए पुट्टेण साहिओ निययाभिप्पाओ । ‘अव्वो ! मा

१. ज. °उ । २. ह. °हय, क. वय°, न सहय ।

मयणसरगोचरावडिओ खयं वच्चओ' ति भावंतीए भणिओ भत्ता तीए—'धीरो हवसु ,
तहा करेमि जहा अन्नाउ च्विय भुंजसि' । अन्नदियहम्मि भणिया धूया—'वच्छे ! एस
अम्हाण कुलक्कमो—'पढमं जक्खेण भुत्ता पच्छा भत्तारमणुगच्छइ, ता कल्लं
कसिणचउदसिए तमंधयारे रइहरे अणालवंती पमाणेज्जसु जक्खं । तक्कालणुरूव-
निव्वत्तियकायव्वा गया रइहरं । आलिंणणचुंबणाई पुव्वयं जहिच्छमणुभावियरइसुहं 5
खेयकिलंतो समद्धासिओ भट्टो निद्दाए । 'केरिसो जक्खो' ? संजायकोऊयाए
पुव्वाणीयसरावसंपुडत्थदीवुज्जोएण देट्ठो जणओ । 'अलं मे संकाए'ति ।

“सेवेमि निव्विसंका इण्हि जणयं पि किं वियप्पेण ? ।

रंगम्मि नच्चियाए अलाहि अंगुट्टिकरणेण” ॥ []

भावंतीए समाढत्तं निव्विसंकं सयलजणमोहणं । अच्चंतरइकिलंताणि उगिये वि 10
दिवसयरे ण बुज्झंति । ततो बोहणत्थं पढिया भट्टिणीए सा गाहुल्लिया—

“जइ उगए वि सूरे णिहं-पुण्णोन्न(ण्णा न) बुज्झसि अहण्णा ।

एत्थ महं को दोसो ? तुमं चिय होइ वयणेज्जं” ॥ []

अदिन्नपडिसंलावाण पुणो पढिया ए[सा] मागहिय ति—

“अचिलुगए वि सूरिए चेइयथूभगए वि वायसे ।

15

भित्तीगए य आयवे सहि ! सुहिए जणे ण बुज्झइ” ॥ [उ.नि./१३५]

ततो इमं निसामिऊण पढियं से धूयाए—

“तुममेव य अम्म ! आलवे मा हु विमाणय जक्खमागयं ।

जक्खाहडए तायए अन्नं दाणि गवेस ताययं” ॥ [उ.नि./१३६]

इमं सोऊण भणियं से जणणीए—

20

“नव मासा कुच्छीए धारिया पासवणे पुलिसे य महिए ।

धूयाए मे गिहिए हडे सलणए असलणं मि जायए” ॥ [उ.नि./१३७]

पच्छा गयसंको धूयाए सह भोगे भुंजिउं पयत्तो ।

अहवा—तिविक्कमाभिहाणेणं भट्टेण खणाविऊण महातडागं आरोविया पालिए
नाणाविहा रुक्खा । ताण बहुमज्झभागे कारावियं देवउलं । अणुवरिसं च पयट्ठिओ 25

छगलगजागो । तिविक्कमो अट्टज्झाणोवगओ मरिऊण जाओ एलगो । संपत्तजोव्वणो य
गहिओ पुत्तेहिं जागवहणनिमित्तं । घरपुत्तपरियणदंसणाओ समुप्पन्नजाईसरणो
पुव्ववत्तियदेवउलजागे मारणत्थं नीणेज्जंतो निययभासाए बोबूयंतो पुत्ते भणइ—‘मा
ममं णिययजणयं मारेह’ । चित्तेइ य—‘अहो ! एयारिसं पावाणुबंधं मए कम्मं
5 पवत्तियं ? जत्थ अहं चिय मारणेज्जो संवोत्तो’ ! इमं च वुत्तंतं निएऊण भणियं
अइसइ(य)नाणिणा—

“सयमेव य लुक्ख लोविए अप्पणिया य वियड ख(खा)णिया ।

उवाइयलद्धया य ते किं छेला ! वे वे त्ति वाससि ?” ॥ [उ.नि./१३८]

इमं निसामिऊण ठिओ तुण्हक्को । ‘अहो ! वयणाओ य ट्ठिओ तुण्हक्को, ता
10 कारणेण होयव्वं’ भावंतेहिं पुच्छिओ मुणी पुत्तेहि । तेण वि य सेट्ठं—‘जहेसो भे
अणंतरजम्मजणओ’ । तेहि भणियं—‘को पच्चओ’ ? । मुणिणा भणियं—‘पुव्व-
निक्खित्तणिहाणाणि दावेहि’ ति नीओ गेहं । दावियाणि चरणेण निहाणाणि ।
विम्हियचित्ताण य दावियं भगवया संसारासारत्तणं, परूविओ सम्मत्तमूलो दुविहो वि
धम्मो । जाया सावगा । छगलगो वि काऊण अणसणं पंचनमोक्कारपरो देवलोगम्मि
15 गओ । “ता जहा तीए भट्टिणीए भट्टस्स य सरणमसरणं जायं, एवमम्हाणं पि तुमं
सरणं चेंतिओ, जाव तुमं चिय मुससि” ! । ‘अय(इ)वियक्खणो सि’ भणंतेण मुट्ठो
तसकायदारओ ।

पुणो वच्चंतेण दिट्ठाऽलंकारविभूसिया संजई । तेण सा भणिया—

20 “कडगा य ते कुंडला य ते अंजिय अक्खि तिलय ते ।

कंठे अइमुत्तगमालिया तेण य ते सामण्णयस्स किं” ? ॥ []

धि धि उड्डाहकारिए ! पवयणस्स कत्तो तुमं पत्तो ।

एसि रोसेण धमधमंतो ? ण चि(वि)य जाणामि पासेज्जा ॥ []

पच्छा ताए भण्णइ त्ति—

“समणो सि संजाओ सि बंभयारि समलेट्ठकंचणो ।

25 वेहारु(रि)यवाइओ अंते जिट्ठज्जा ! कै ते पडिग्गहे ? ॥ [उ.नि./१४१]

१. ज. °उ । २. ह. उ च्चिय° । ३. ह. क. ज. °धे । ४. ज. खड । ५. ज. ताइ° ।

राईसरिसवमित्ताणि परच्छिद्वाणि पेच्छसे ।

अप्पणो बिल्लमित्ताणि पिच्छंतो वि न पिच्छई” ! ॥ [उ.नि./१४०]

एवं च ताए उव(वा)लद्धो पुणो वि गंतुं पयट्ठो पेच्छइ खंधावारसणाहं
नरनाहमागच्छंतं । पणमिरुण राइणा भणियं अणेच्छंतो वि संविभागं बला मोडीए
घेतूण पडिगहं जाव देइ ताव निवडियं सुवन्नयं । ततो विलखीभूओ । दूरं पुणो 5
दावियं चेल्लएण निययरूवं, भणिओ य सो ‘किमेवं तए समाढत्तं’ ? । सूरिणा
भणियं—‘किं करेमो ? ण केण य देवत्तं साहियं’ । तेण भणियं—‘न संपयं बाहुल्लेण
तियसावतारो’ ।

अओ भन्नइ—सम्मत्ते दढचेत्तेण होयव्वं ।

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

सिट्ठं विसिट्ठचरियं निसुणंतो लहइ निव्वाणं ॥

10

॥ अज्जासाढक्खाणयं समत्तं ॥

● ● ●

पुनरपि दानमधिकृत्य धम्मोपदेशमाह—

सिज्जंस-चंदणज्जा-कयउन्नय-सालिभद्दनामाणो ।

15

महरिसिदाणाहरणा निदिट्ठा पुव्वसूरीहि ॥२६॥

[श्रेयांस-चन्दनार्या-कृतपुण्यक-शालिभद्रनामानः ।

महर्षिदानाभरणा निर्दिष्टाः पूर्वसूरिभिः ॥२६॥]

भावार्थस्तु चतुर्थ्यः कथानकेभ्योऽवसेयस्तानि चामूनि—

20

[२९. दाने श्रेयांसकथा]

अत्थि गयपुरे नगरे बाहुबलिपुत्तो सोमप्पभो राया । तस्स य रायगुणसंकेयट्ठाणं
सिज्जंसो यु(जु)वराया । तेण य सुमिणम्मि सुरसेलो सामायंतोऽमयकलसेहिमहिसित्तो
अहिययरं दिप्पिउमाढत्तो । तहा नयरसेट्ठिणा सुबुद्धिणा दिट्ठं सहस्सरस्सीहेतो दिणयरबिंबं
खुट्ठंतं सिज्जंसेण संघडियं अच्चंतं दिप्पिउं पयत्तं । राइणा वि सुमिणे एगस्स 25

१. ज. °उ । २. ह. क. ज. दत्तं । ३. ह. ज. क. सं° ।

महापुरिसस्स सत्तुसेन्नेण सह जोज्झंतस्स सावसेसीकयवइरिचक्क(वग्ग)स्स सिज्जंसेण साहियं देन्नं । तेण सव्वं (सिन्नं) पि निट्ठवियं ति ।

“कुमारेण कंचणगिरी रविबिंबं सेट्ठिणा नरेंदेण ।

देट्ठो य महापुरिसो समयं सत्तूहि जुज्झंतो ॥

5 पच्चूसे संमिलिया सुमिणाण फलाइं ते अयाणंता ।

नवरं जंपंति इमं कल्लाणं होहिति कुमारे” ॥

ततो गया सव्वे निययट्ठाणेषु । सिज्जंसो वि समारूढो सत्तमतलं पासायं । अवलोव(य)णट्ठिएण य दिट्ठो तेलोक्कालंकारो उअभसामी पुव्वदुवारेण पविसमाणो । तं च दट्ठूण ईहापोहमग्गणगवेसणं करेतस्स समुप्पन्नं जाईसरणं । मुच्छिओ य सेत्तो
10 चंदणरसाईहि लद्धचेयणो य अवयरिओ पासायाउ ट्ठिओऽंगणमज्जे । इत्थंतरम्मि गोयरचरियाए भमंतो संपत्तो तिहुयणगुरू । इत्थंतरम्मि आगया गहियउच्छुरसापुण्ण- कलसा पुरिसा । ततो “एयाइं ताइं चिरचिंतियाइं तिन्नि वि कम्मेण पत्ताइं तायस्स आगमणं संतं च मणप्पासाओ य’ चिंतितेण भत्तिबहुमाणं पणमि[ऊ]ण गहिओ उच्छुरसघडो । विन्नत्तं सेयंसेण—‘भयवं ! जइ कप्पइ, ता ममाणुग्गहबुद्धीए गेणहसु’ ।
15 दव्वाइकओवओगेण य पसारिया करा जिणेण । पल्हत्थिओ तेसु रसो, पविट्ठो सव्वं- गेसु । समासत्थीभूओ जयगुरु त्ति ।

आहारंतो भयवं नीहारंतो य मंसचक्खूहि ।

न य दीसइ नेय पडइ तस्स करसंठियं दव्वं ॥

तओ गयणारूढेहि हरिसभरनिब्भरंगेहि विमुक्कं तियसेहि बिंटट्ठायादसद्धवन्न-
20 कुसुमवरिसं सह गंधोदएण । कओ चेलुक्खेवो । समाहयाओ दुंदुहीओ । निवडिया अद्धतेरसकोडीपमाणा रयणवुट्ठी । ‘अहो ! दाणं सुदिन्नं’ च समुग्घुट्ठं तियसमागहेहि । अवयरिया तियसा । संपत्तो विम्हइयमणो सव्वो वि लोगो त्ति । अवि य—

हरिसभरनिब्भरंगेहि पुच्छिओ नरणेहि सिज्जंसो ।

कह भणसु तए णायं जह दिज्जइ भयवओ भेक्खा ? ॥

25 जाईसरणेण अहं एवं जाणामि तह य भणिओ म्हि ।

अट्ठ भवे जिणसहिओ सुमिणाण फलं च जिणदाणं ॥

एतेसिं जं दिन्नं तं चिय दव्वं परे वि विभवम्मि ।
 जं विंधइ तं सारं दसहत्थस्सावि कुंतस्स ॥
 कयपुन्नाण गिहेसुं एते ठायंति तिहु[य]णाणंदा ।
 न कइया वि कप्पदुमा उर्विति पावाण निलएसु ॥
 को कम्मि भवग्गहणे आसि तुमं जिणरस्स णे साह ।
 पुट्ठो कहेइ ताणं **सिज्जंसो** अट्ठभवचरियं ॥
 सव्वं पि इमं भणियं सवित्थरं **कण्हजणयहिंडीए** ।
 नामाभिहाणमित्तं भणिमो एत्थं निसामेह ॥
ईसाणे जिणजीवो **ललियंगसुरो** अहं पि से जाया ।
 पुव्वभवे **निन्नामा सयंपभा** पढमजम्मम्मि ॥
पुव्वविदेहे लोहग्गलम्मि नयरम्मि **वयरजंधो** त्ति ।
 उप्पन्नो जिणजीवो अहयं से **भारिया** बितिए ॥
 तईयभवे जिणजीवो **मिहुणगपुरिसो** अहं पि से जाया ।
 उप्पन्ना तेण समा सुरसुंदरिरूवभोगेल्ला ॥
 भोत्तूण तत्थ भोगे तत्तो आउक्खयम्मि संपत्ते ।
 उप्पन्ना दो वि **सुरा** चउत्थजम्मम्मि **सोहम्मे** ॥
वेज्जसुओ जिणजीवो अहयं पुण तस्स छट्ठओ **मेत्तो** ।
पज्जुन्नसेट्ठितणओ **केसवनामो** त्ति पंचमए ॥
अवरविदेहाहितो मरिऊणं दो वि **अच्चुए** जाया ।
 छट्ठम्मि भवग्गहणे देवा तियसेंदसंकासा ॥
पुंडरीगिणीए भयवं नामेणं आसि **वयरनाभो** त्ति ।
 अहयं पि सारही से पव्वइया दो वि सत्तमए ॥
 अकलंकं सामन्नं काऊणं दो वि मरण समयम्मि ।
 अट्ठभवम्मि जाया देवा **सव्वट्ठसिद्धम्मि** ॥

5

10

15

20

- सव्वद्वाओ भयवं उप्पन्नो भारहम्मि तित्थयरो ।
 अहयं पि से पपुत्तो सिज्जंसकुमारनामो त्ति ॥
 निसुयं च मए पुच्छिंति(पुव्वि) तित्थयराओ जहेस भरहम्मि ।
 आयाहितित्थयरो दिट्ठं पुव्वं च से लिंगं ॥
- 5 ता तं सव्वं मुणिउं दट्ठुणं जिणं च जाणियं सव्वं ।
 जह एवं से दिन्नं भिक्खाई बहुफलं होइ ॥
 जम्मि पएसे गहिया भिक्खा मा तत्थ कोइ चलणेहि ।
 ठाहि ति रि(र)यणेहिं कओ थूभो कुमरेण भत्तीए ॥
 थूभस्स पूयणपरं कुमरं पुच्छंति सो वि सिं कहइ ।
- 10 आइयरमंडलमिणं लोगो वि तह च्चिय करेइ ॥
 आइच्चमंडलमिणं जायं कालेण गच्छमाणेण ।
 सिज्जंसो विव तम्हा मुणीण देज्जाहि मुणिदाणं ॥
 सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।
 सेज्जंस-जिणाण फुडं निसुणंतो लहइ निव्वाणं ॥
- 15 ॥ सिज्जंसकहाणयं समत्तं ॥

● ● ●

[३०. दाने चन्दनार्याकथा]

- जहा सयाणीएणं पिल्लियस्स चंपाए दहिवाहणखंदावारस्स पा(प)लायमाणस्स
 भारिया धारिणीनामा वसुमइए धूयाए सह इक्केणं पुरिसेण गहिया । पंथम्मि धारिणीए
 मयाए दिन्ना मोल्लेण वसुमई वणिणो । अइविणिय त्ति दिन्नं से नामं चंदणा । जह य
- 20 वणियजायाए ईसाए केसे मुंडाविरुण नियलिरुण घरे छूढा, विलवंतस्स य वणिणो
 जहा कम्मयरिए साहिया, कुम्मासे दाऊण लोहारगेहं वणिओ गओ, जहा य
 छम्मासोववासी तित्थयरो परमभत्तीए पाराविओ, तियसा अवयरिया, रयणवुट्ठी जाया,
 तह सव्वमिणं सवित्थरं उवएसमालाविवरणाओ नेयव्वं त्ति ॥

॥ चंदणज्जाकहाणयं समत्तं ॥

● ● ●

[३१. दाने कृतपुण्यकथा]

तन्नगपालीए सुओ ऊसवदियहम्मि पायसं बहुयं ।

खज्जंतं दट्ठुणं णियज्जणं पायसकएणं ॥

चिंतेइ सा परुन्ना तीए करुणा सेसमहिलार्हि ।

दिन्नं खीरईणं तीए वि य साहिया खीरी ॥

5

घयगुलसंजुत्ताए भाणं पुत्तस्स सा भरेऊणं ।

घरमज्झम्मि पविट्ठा अह पु(प)त्तं मुणिवरं दट्ठुं ॥

चिंतेइ दारओ सो धन्नो हं जेण एरिसे काले ।

संपत्तो एस मुणी चित्तियफलओ सुरदुमो व्व ॥

भत्तिबहुमाणपुव्वं खीरिविभागम्मि दिन्ना संते ।

10

थेवमिणं पुण दिन्ने तत्तियमित्ते वि चिंतेइ ॥

जइ पडइ एत्थ तित्तं लवणं वा तो विणस्सए एसा ।

ता देमि सेसयं पि य जेण धणी होइ सव्वेण ॥

सव्वोवाहिविसुद्धा दिन्ना सव्वा वि तेण दाणेण ।

मणुयभवम्मि निबद्धा भोगा सुरनाहसंकासा ॥

15

मरिउं विसूइयाए रयणीए पट्ठणम्मि रायगिहे ।

धणपालमहिलियाए भद्दाए पहाणसुमिणेण ॥

वज्जरिओ उववन्नो लोगो तं भणइ नूण कयपुण्णो ।

गब्भो जो इत्थ घरे जाही बहुरयणसारम्मि ॥

कमेण य चित्तियसंपज्जंतडोहला पसूया भद्दा । समत्थलक्खणाणुगओ जाओ 20

दारओ । वद्धाविओ इब्भो । कयं महावद्धावणयं । लोगभणियमणुयत्तंतेहि य

पसत्थवासरे कयं से णामं कयपुन्नओ । वड्ढिओ देहोवचएणं कलाकलावेण य ।

विवाहाविओ निययरूवाणुरूवं गुरूहिं इब्भबालियं महाविच्छड्डेणं ।

सत्थत्थवियारेणं कलाकलावेण खित्तचित्तस्स ।

इत्थीसु सुंदरासु वि मुणिणो व्व पु(ण)रज्जए चेत्तं ॥

25

१. क. °णणीणं । २. क. गुण° । ३. क. °पुन्नो ।

ततो भणिओ भद्दाए भत्तारो—‘तहा कुणसु जहा कुमारो झत्ति विसए सेवेइ’ ।
तेण भणियं ति—

आहारभयपरिग्गहमेहुणसन्ना अणुहवइ ताओ ।

गिण्हंति सब्बसत्ता अब्बो ! किं तदुवएसेणं ? ॥

- 5 पुणरुत्तं च भन्नमाणेण मेलिओ जणएण दुल्ललियगोट्टियपवेसिओ गणियागेहे ।
नियत्ता वयंसया । समाढत्तो वसंतसेणाए सह भुंजिउं भोगे । रइसागरावगाढस्स य
पम्हुट्ठजणणि—जणयाइकायव्वस्स समइकंतो कोइ कालो । अन्नया भणिओ वसंत-
सेणाए पण्होत्तरं किंचि पढसु ति ।

- 10 “को पडिसेह^१ वन्नो ? परोक्खरमणीओ भन्नए कह णु ? ।
को वविसायम्मि ठिओ ? को वा धरणीए खलु सामी ? ॥
दोक्खेणं का वि(दि)ज्जइ ? का वा असईण वल्लहा लोए ? ।
गयणम्मि को व रेहइ ? निवसइ जंतूण का हियए ? ॥
चक्काणं के दइया ? दाणे भण को उ वन्निओ धाऊ ? ।
के वा वरिसम्मि ठिया ? विभूसणा के वि सिहिणाणं ? ॥
15 भन्नंतु कह व गोल्ला ? मासाहारा हु उत्तरं तिन्नि वाराओ ।
अणुलोमं पडिलोमं वत्थुसमत्थं तह समत्थं च” ॥

वसंतसेणाए पढियं—

- “किमिहेच्छत्युदन्यार्तः ? किं वा मल्लेन चेष्यते ? ।
लोका हिमार्दिताः कं च प्रार्थयन्तीह कं बलम्” ॥
20 तेण भणियं ‘पिए’ ! उत्तरं पढियं । पुणरवि पढियं कय[पु]नेणं ति—
“को पुहईए सामी ? को वा रयणीए ? कत्थ छम्मासा ? ।
दाणम्मि को वा धाऊ ? को वा वन्नो निसेहम्मि ? ॥
बोहेसि केसवं कह ? को वा धाऊ गईए निदिट्ठो ? ।
अम्हयबहुवयणम्मि य कं रूवं भणसु छट्ठीए ? ॥

१. ह. क. ज. °हो । २. क. होइ । ३. ह. क. °त्युपद° ।

तरुणाण कत्थ निवडइ देट्ठी ? वाराओ दोन्नि अणुलोमं ।

तइयाए पुण समत्थं उत्तरमेयस्स जाणाहि” ॥

तं च इमं ‘रामायणे’ ।

एवं च तीए सह भोगासत्तस्स दुवालसेहिं वरिसेहिं निद्धणीकयं कुलं, लोगंतरी-
भूया जणणि-जणया, पणट्ठा सव्वा वि घरलच्छी । चरिमदिवसे य पेसियाणि से 5
भारियाए निययाणि आभरगा(णा)णि । अव्वो ! निद्धणीकयं कयपुन्नयस्स गेहं मन्नं-
तीए रूवयसहस्सेण सह पेसियाणि बा(बी)इयाए आहरणाणि । अन्नदियहम्मि भणिया
वसंतसेणाधोयकुसुंभयसरिसो एस कयपुन्नओ, ता अलमियाणिमणेण । तीए
भणियं—‘अम्मो ! मा एवं भणसु , मणोरहाइरेत्तं दिन्नमणेण दव्वं’ । तीए भणियं—

‘जं दिन्नं तं गहियं, इण्हिं से णत्थि तेण णीणेमो ।

10

अम्हाण एस धम्मो, मा धम्माइक्कमं कुणसु’ ॥

‘बोडाण एस धम्मो पहाणगणियाण लज्जणं एयं ।

अन्नं च पुणो दाहिई एसो च्चिय इच्छियं दव्वं’ ॥

ता अम्मो ! अलमणेण अयसनिबंधणेण दुरज्झवसाएणं । अन्नं च—

“नेय जोव्वणम्मि लुद्धा अहयं रयणेहिं विविहरूवेहिं ।

15

गुणलुद्धा ते य गुणा पज्जत्ता इत्थ पुरिसम्मि” ॥

कलुसियचित्ता ठिता तुण्हक्का वाइया । दा(पा)ऊण य मज्जं रयणीए मंचयारूढो
मुक्को देवउलियाए । निदाखयविबुद्धो य चिंतितं पयत्तो—हंत ! किमेस सुमिणओ ?
किं वा मोहो ? किमिंदयालं वा ? पयइविवज्जासो किं ? किं वा खेत्तंतरं ? ।
मुणियमणो वियप्पाए य भणिओ पासवत्तिणीए चेडीए—‘अलं सेसवियप्पेहिं, नियय- 20
धम्ममणुसरंतीए निच्छूढो वसंतसेणामड्डाए जोन्नकुट्टिणीए, ता वच्चसु णिययमंदिरं’ ।
विमणदोम्मणो पयट्ठो(ट्टो) गेहाभिमुहं । महारन्नं पिव णट्ठमाणसं, कुकइकव्वं पिव
गयसुवण्णालंकारं, सुक्कतडागं पिव पणट्ठसोहं दिट्ठं मंदिरं । अब्भुट्ठिओ भारियाए,
साहिओ सव्वो वि जणणि-जणयमरणपज्जवसाणो गेहवुत्तंतो । अवि य—

१. ह. क. ज. वासा° । २. क. इह ।

तं किं पि अणन्नसमं दुक्खं से आसि तम्मि समयम्मि ।

जं कहिरुण न तीरइ सारिच्छं नारयदुहेण ॥

- पुच्छिया य सा किंचि भंडमोल्लमत्थि ? । तीए वि दावियाणि आहरणगाणि,
रूवयसहस्सं च । ‘कह मेत्ताईण अयसकलंकियमप्पाणं दाएमि’ ? मन्नमाणेण
5 भणिया भारिया—‘वच्चामो देसंतरं’ । तद्विवसं च रिउन्हायाए सह वसिओ । गब्भो य
लग्गो पवड्डिउं । अन्नदिवसम्मि पयट्ठो सत्थो, तेण सह पट्ठिओ देवउलियाए
मंचयारूढो एत्थंतरम्मि तहाविहभवियव्वयाए एगाए ईसरीए प[व]हणभंगविवन्नं पुत्तं
नाऊण ‘मा तणयरहियं मंदिरं राया विलुंप्पिस्सइ, ता गवेसेमि किंचि पुरिसं’ ति
मन्नमाणीए सत्थमज्झाओ उट्ठाविरुण **कयपुनओ** नीओ निययगेहे । वधूण पुरओ
10 कंठे घित्तूण रोवियं(उं) पयत्त ति ।

“पावाए मज्झ पुत्तय ! बालो च्चिय अवहिओ तुमं तइया ।

महिमंडले गविट्ठो ण य लब्धा तुज्झ वत्ता वि ॥

जा अज्ज दिणे मुणिणा कहिओ ते आगमो तहा सुमिणे ।

दिट्ठो य कप्परुक्खो तओ तुमं पाविओ इहयं ॥

- 15 ता कत्थ य वड्ढिओ तं कत्थ य भमिओ सि एत्तियं कालं ? ।

किं वा वि सुहं दुक्खमणुभूयं वच्छ ! मे साह ॥

पावा य अहं पुत्तय ! जा तुह विरहम्मि जीविया जाया ।

ओवारणयं म्हि कया गुणसागर ! तुज्झ देहस्स ॥

हियएण जाइं तुह चेंतियाइं पावाइं ताणि मा वच्छ ! ।

- 20 निवडंतु वेरियाण वि तुह गुणनिहि ! विरहदब्बाए ॥

विहुरेसु य देवयाए एत्तियकालं च रक्खिओ जाय ! ।

मह जीविएण सुपुरिस ! कप्पाऊ होसु तं तत्थ ॥

अणुभावेणं तियसाइयाण तेएण तह सईणं तु ।

पालेसु निययवंसं घरविच्छडुं च अणुहवसु ॥

देसंतरे विवन्नो भाऊजायाण तुज्झ भत्तारो ।
 होसु चउण्ह वि सामी इण्हि एयाण तं वच्छ ! ॥
 इय तीए तह पलत्तं वियड्डवणिणीइ जोत्तिघडणाहि ।
 जह संसयाइरहियं पडिवन्नं तेहि से वयणं” ॥

एवं च जम्मंतरदेन्नमहरिसिदाणपुन्नाणुभावजणियं विसयसुहमणुहवंतस्स 5
 समइक्कंताणि दुवालस वरिसाणि । जाया चउण्हं पि पुत्ता । इत्थंतरम्मि कहिओ
 सब्भावो सासूए वहूण । घरसंरक्खणत्थमेस अमुणियपरमत्थो मए कयपुन्नओ छूढो ।
 उप्पन्ना भे पुत्ता, थिरीभूओ घरसारो, ता अलमियाणिमेतेण । ताहि भणियं—

सगुणो व्व होउ अह निगुणो अहव होउ परपुरिसो ।
 तह वि य जो परिभुत्तो सो अम्मो ! अम्ह भत्तारो ॥

10

अंबाडेऊण तओ थेरी परिभणइ—‘इक्खुछोईयसंकासो से दइओ, ता एयं झत्ति
 नीणेहिं’ । जाणिऊण य से नेच्छयं रयणगब्भिनमोदगाण कया ऊससि(सीस)यम्मि
 कोत्थलिया । मज्जामयणिब्भरो मंचयारूढो मुक्को तीए चेव देवउलियाए । निद्वाखय-
 विबुद्धेण य मुणिओ एस वुत्तंतो । तहाविहभवियव्वयाए तम्मि चेव दियहम्मि
 आवसिओ तत्थेव सो सत्थो । पहायसमए य पट्टविओ भत्तारन्नेसणत्थं तीए पुरिसो । 15
 दिट्ठो अणेण कयपुन्नओ गओ गेहं अब्भुट्ठिओ महिलाए, गहिया संबलपुट्टलिया,
 अब्भंगिओ कयपुन्नो । तईया समुप्पन्नगब्भाए जाओ दारओ लेहसालाओ आगओ
 भोयणं जायंतो दिन्नो पुट्टलियाए मोयगो । तं च खायमाणो निग्गओ बाहिं । अब्भिडियं
 रयणं दिट्ठं से सली(मी)वेहिं गया कंदुयावणं, देन्नं पूइस्स ‘अणुदियहं पूयलियाओ
 दायव्वाओ’ भणंतेहिं । घरणीए य मोदए भिंदंतीए देट्ठाणि रयणाणि । तीए भणियं— 20
 ‘किं कारणं मोदएसु रयणाणि छूढाणि’ ? । मुणियाभिप्पाएण य भणियमणेणं
 ‘सुंकभएणं’ । रयणसामत्थओ दाणजणियपुन्नाणुभावेण य जाओ वेसमणसंकासो ।
 आणाणिद्वेसपरा जाया सव्वे वि सयणबंधुपरियणाइणो । एवं च तिवग्गसारं
 जियलोगसुहमणुहवंतस्स समइक्कंतो कोइ कालो । अन्नया सेणियराइणो नईए पियंतो
 गहिओ तंतुएणं सेयणयकरिवरो । साहियं अभयकुमारस्स । गवेसाविओ रयणाण 25

- मज्जे जलकंतमणी । जाव खणंतरेण ण लब्भइ । ता मा करिणो अच्चाहियं भविस्सइ
 त्ति मन्नमाणेण दवाविओ राइणा पडहओ—‘जो जलकंतमणिमुवणेइ, तस्स राया सह
 धूयाए अद्धं रज्जस्स देइ’ । इमं सोऊण समप्पिओ पूइएण जलकंतो, पक्खित्तो
 जलमज्जे । तदुज्जोएणं थलं मन्नमाणो पयणट्ठो तंतुओ, आणिओ करी । पुच्छिओ
 5 पूइओ, कत्तो ते जलकंतो ? फुडं साहेज्जसु । ततो साहिओ परमत्थो जहा
 कयपुन्नयपुत्तेण दिन्नो । ‘निहाणं चेव मयलंछणो कंतिणो, सोमयायईणं’ मन्नमाणेण
 सबहुमाणं दिन्ना धूया राइणा कयपुन्नस्स सह अद्धरज्जेणं । महाविच्छेदुणं य वत्तो
 वारिज्जयमहूसवो । जाया अभएण सह सब्भावसारा मित्ती । अन्नदियहम्मि सिट्ठं
 अभयस्स—‘सपुत्ताओ अत्थि मम अन्नाओ वि एत्थ चत्तारि भारियाओ, नवरं मंदिरं न
 10 याणामो’ । तओ काराविऊण दोहिं दुवारेहिं आययणं पय(इ)ट्ठिया कयपुन्नयसंकासा
 जक्खपडिमा । घोसाविया जक्खमहिमा । पयट्ठाओ सव्वाओ वि इत्थियाओ
 सडिंभाओ पुव्वेण जक्खं पूइऊण पच्छिमदारम्मि नीहरंति । तत्थ ठिया पेच्छंति
 अभय-कयपुन्नया । ताओ य से भारियाओ कयपुन्नाणुरूवं जक्खं निएऊण रोविउं
 पयत्ताओ ।
 15 “काउं दइय पसंगं हयास ! रे देव्व ! अवहिओ कीस ? ।
 दाऊण निर्हि उप्पाडियाणि अम्हाण अच्छीणि” ॥
 तणया य ‘बप्पो बप्पो’ त्ति भणंता जक्खं समारूढा । तओ भणियं
 कयपुन्नएणं—‘एयाउ सडिंभयाउ ममं भारियाउ’ । वाहि(ह)रिया अभएण । देट्ठो
 भत्तारो, आणंदिया चित्तेणं । अंबाडिया थेरी । गिण्हाविओ घरसारो । वसंतसेणाए वि
 20 जक्खं पूइऊण भणिया सहियाओ—‘तहा तक्केमि संपयं पि य जह सुमिणम्मि पच्चूसे
 पिययमाणु-कारिणा केणावि दिव्वपुरिसेण य आलिगिया, जहा गेहाओ आगच्छंतीए
 पसत्थसउणा णिमेत्ताणि जायाणि, जहा वामच्छिभुयाओ फुरंति, जहा य
 जक्खदंसणाओ हरिसाइसओ जाओ, तहा तक्केमि संपयं पिएण सह समागमं’ ।
 णीहरंतीए य दिट्ठो अभएण सह मंतयंतो कयपुन्नओ । अवि य—
 25 “तं किं पि अणण्णसमं दइए दिट्ठम्मि होइ मणसोक्खं ।
 जं कहिऊण न तीरइ संकासं निरुवमसुहेणं” ॥

१. ज. °उ । २. ह. क. °हत्थओ । ३. ह. क. परि° । ४. क. °णित्ता । ५. क. °मणं ।

संजायाणंदाए संपत्तहरिसो भणिओ कयपुन्नओ वसंतसेणाए—‘कयवेणीबंधणाए पुहइमंडलमन्नेसावंतीए दुवालसवरिसस्स अज्ज दिट्ठो सि’ । नीणियाओ सव्वाओ निययमंदिरे । अपि च—

“द्वीपादन्यस्मादपि मध्यादपि जलनिधेर्दिशोऽप्यन्तात् ।

आनीय झटिति घटयति विधिरभिमतमभिमुखीभूतः” ॥ []

5

समाढत्तं महावद्धावणयं ति ।

दिज्जं[त]पाणभोयणवरवत्थाहरणरयणसोहिल्लं ।

आणंदियपुरलोगं जायं वद्धावणं तत्थ ॥

एवं च तस्स रइसंकासाहि सत्तहि वहूहिं सह जंमंतरमहि(ह)रिसिणो दाणेण निव्वत्तियपुन्नाणुभावजिण(जणि)यं तिवग्गसारविसिट्ठजणपसंसणेज्जं अभग्गमाणपसरं 10 परमत्थसंपाडणसयणहं जीयलोग[सुह]मणुहवंतस्स समइक्कंतो कोइ कालो । अन्नया नीसेसगुणगणालंकिओ अलंकियसुरमणुयपणयपायपंकओ पंकयनिह(हि)त्तचरणारविंदो अरविंदगब्भसंकासवन्नपयडियदिसामंडलो समोसरिओ तेलोक्कमंगलपईवो चउद्दस- समणसहस्साणुगम्ममाणो भगवं सिखिद्धमाणसामी तित्थयरो गुणसिलाए उज्जाणे । निव्वत्तियं तियसेहिं समोसरणं । अवयरिया तियसा, निरुद्धं अंबरतलं विमाणमालाहि । 15 वद्धाविओ सेणिओ तित्थयरागमणेण निउत्तपुरिसेहिं । दिन्नं से पारिओसियं । पयट्ठो महाविच्छट्ठेणं भगवओ वंदणवडियाए, पत्तो तमुद्देसं । वंदिओ तित्थयरो सह गोयमाईहिं अणाविकखणियमाणंदसुहमणुहवंतो निसन्नो । तहा पत्ता नागरया सह कयपुन्नेणं । पत्थुया धम्मकहा । अवि य—

“तित्थपणामं काउं कहेइ साहारणेण सहेण ।

20

सव्वेसिं सत्थाणं तेलोक्कदिव्वा(वा)यरो वीरो ॥

जीवा य अजीवा वि य दुविहो लोगो समासओ भणिओ ।

तत्थाजीवा तिविहाधम्माधम्मा तहा गयणं ॥

जीवा वि य दुवियप्पा सिद्धा संसारिणो य नाइ(य)व्वा ।

सिद्धा पण्णरसविहा तित्थातित्थाइभेएणं ॥

25

- संसारस्था दुविहा थावरनामा तसा य पंचविहा ।
 पुढवि-जल-जलण-मारुय-वण थावरजंतुणो भणिया ॥
 पज्जत्तापज्जत्ता इक्किक्का ते भवे पुणो दुविहा ।
 पत्तेयाणंतगया तरुणो च्चिय न उण सेसा वि ॥
 5 नेरइमाणुयतिरिया देवा य चउव्विहा तसा होंति ।
 नेरइया सत्तविहा रयणाणि(इ)महातमंताओ ॥
 जल-थल-नहयलतिविहा(रिया) कम्माकम्माइं अंतरदीवा ।
 मणुया वि होंति तिविहा देवा वि चउव्विहा सव्वे ॥
 असुरा नागसुवन्ना उदही-विज्जू-घणेंद-जलणेंदा ।
 10 वाऊ-दीव-दिसेंदा कमसो भवणाहिवा दसहा ॥
 किंनर-किंपुरिस-महोरगा य गंधव्व-जक्ख-रक्खा य ।
 भूयगणा य पिसाया अट्ठविहा वंतरा भणिया ॥
 चंदाइच्चा य गहा नक्खत्ता तारया य पंचविहा ।
 जोइसिया कप्पयगा कप्पातीता य उवरिल्ला ॥
 15 सोहम्मीसाण-सणंकुमार-महिंद-बंभलोगा य ।
 लंत-महासुक्कम्मि य सहस्सारे आणए णवमे ॥
 पाणय-आरण-अच्चुयबारसमे कप्पवासिणो देव्वा(वा) ।
 कप्पाईया दुविहा गेविज्जाणुत्तरा भणिया ॥
 हिट्ठिमपढमा हिट्ठिल्लमज्झिमा हिट्ठिमोवरिल्ला य ।
 20 मज्झिमपढमा नवरं मज्झिममज्झिमा मज्झिमोवरिमा ॥
 उवरिमपढमा उवरिममज्झिमा उवरिमोवरिल्ला य ।
 एए नव गेविज्जा पंचविहाणुत्तरा देवा ॥
 जय-विजय-जयंत-अपराजिएसु सव्वट्ठसिद्धपंचमए ।
 एतेसु [अ]णुत्तरसुरा गयकामा वीयराग व्व ॥

एते सव्वे संसारिणो त्ति अट्ठविहकम्ममलमय(इ)ला ।

अट्ठविहं पुण कम्मं समासओ संपवक्खामि ॥

नाणावरणिज्जं दंसणावरणेज्जं वेयणियं मोहणेज्जं आउयं नामं गोयं
अंतराय च । तत्थ नाणावरणिज्जं पंचविहं पण्णत्तं तं जहा—मइनाणावरणिज्जं,
सुयनाणावरणिज्जं, ओहिनाणावरणिज्जं, मणपज्जवनाणावरणिज्जं, केवल- 5
नाणावरणिज्जं । जम्मि ओदिने जंतू हेयाहेयं न जाणए वुच्छं तं खलु नाणा-
वरणं । दंसणावरणयं नवहा—चक्खुदंसणावरणं, अचक्खुदंसणावरणं, ओहि-
दंसणावरणं, केवलदंसणावरणं, निद्वापणगं च त्ति ।

सुहपडिबोहा निद्वा दुहपडिबोहा य णिद्दणिद्वा य ।

पयला होइ ठियस्स उ पयलापयला य चंकमओ ॥

10

अइसंकिलिट्ठकम्माण वेयणे होइ थीणद्धी ।

महाणिद्वा दिणचेंतियवावारयसाहणी पायं ॥

जम्मि उदेने जंतू हेयाहेयं न पेच्छए तमिह दंसणावरणकम्मं । वेयणियं
सायमियरं च ।

अट्ठावीसवियप्पं मोहणीयं कोहमाणमयलोभा ।

15

चत्तारि चउवियप्पा अणाइभेएण सोलसओ ॥

इत्थीपुरिसनपुंसगवेयतिगं सम्ममिच्छं मीसं च ।

हासो रई अरई भयसोगा तह दुगंछा य ॥

नारयतिरियनरामरआऊकम्मं च चउव्विहं जेण ।

वेडसष(ख)इल्लो व्व दढं अणवरयं भमइ संसारे ॥

20

नामं दुचत्तभेयं गइजाइसरीरअंगुवंगाइं ।

बंधणसंघायणसंघयणसंठाणनामं च ॥

तह वण्णगंधरसफासनाम अगरुलहुयं च बोद्धव्वं ।

उवघायपराघायाणुपुव्वि ऊसासनामं च ॥

- आयावुज्जोयविहायगई य तसथावराभिहाणं च ।
 बायरसुहुमं च पुणो पज्जत्तं तह य अपज्जत्तं ॥
 पत्तेयं साहारणं थिरमथिरसुभासुभं च नायव्वं ।
 सुभगदूभगणामं सूसर तह दूसरं चेव ॥
 5 आइज्जमणाइज्जं जसकित्तीणाममयसकित्तिं च ।
 णिम्माणनाममउलं चरिमं तित्थयरनामं च ॥
 गोयं च दुविहभेयं उच्चागोयं तहेव णीयं च ।
 चरिमं पंचपयारं समासओ तं पवक्खामि ॥
 अह दाण-लाभ-भोगोपभोग-विरियंतराइयं जाण ।
 10 चित्तं पोग्गलरूवं विन्नेयं सव्वमेवेयं ॥
 एगपरिणामपरिसंठियस्स उक्कोसिया जहन्नायं ।
 सव्वस्स वि होइ ठिई भणिमो कम्मस्स तं सुणसु ॥
 आइल्लाणं तिण्हं चरिमस्स य तीस कोडिकोडीओ ।
 इअराण मोहणिज्जस्स सत्तरी होइ विन्नेया ॥
 15 णामस्स य गोयस्स य वीसं उक्कोसिया ठिई भणिया ।
 तित्तीससागराई परमा आउस्स बोधव्वा ॥
 वेयणियस्स जहन्ना बारस नामस्स अट्ट उ मुहुत्ता ।
 सेसाण जहन्नठिई भिन्नमुहुत्तं विणिद्दिट्ठा ॥
 अट्टविहं पि य कम्मं संसारनिबंधणं तु एयम्मि ।
 20 खीणे लहंति मोक्खं खमणोवाओ इमो तस्स ॥
 दंसणनाणचरित्ताणि खवणहेऊणि दंसणं तिविहं ।
 खइयं खओवसमियं उवसमियमिह समासेणं ॥
 आभिणिबोहियनाणं सुयनाणं चेव ओहिनाणं च ।
 तह मणपज्जवनाणं केवलनाणं च पंचमयं ॥

सामाङ्ग्यं च पढमं छेओवद्वावणं भवे बीयं ।

परिहारविसुद्धी य सुहुमं तह संपरायं च ॥ [नव./३२]

तत्तो य अहक्खायं खायं सव्वम्मि जीवलोगम्मि ।

जं चरिऊण सुविहिया वच्चंति अयरामरं ठाणं” ॥ [नव./३३]

ता भो देवाणुप्पिया ! दुल्लहो मणुस्साइओ संयमावसाणो एस तरतमजोगो 5

“माणुस्सखेत्तजाईकुलरूवारोय(गग)माउयं बुद्धी ।

सम(व)णोग्गहसद्धा संजमो य लोगम्मि दुलहाइं” ॥ [भ.भा./४६८]

ता पडिवज्जह चरित्तधम्मं” । एयं तित्थयरवयणं सोऊण निक्खंता अणेगे,
अन्ने सावया संवुत्ता । कयपुन्नएण वि पुच्छियं संपत्ति-विपत्तिकारणं । भगवया
साहियं अंतरियापायसदानं । 10

तिन्नि विभागा देन्ना अंतरिया पायसस्स तो तेण ।

अंतरियं भोगसुहं जायं सेसाओ दाणाओ ॥

ततो मुणियपरभववुत्तंतो तक्कालाणुरूवविणि[ब]त्तियासेसकायव्वो महाविभूर्इए
समुप्पन्नमहासंवेगाइओ पव्वइओ कयपुन्नो त्ति ।

अह भन्नइ- जहा कयपुन्नएण दाणं दिन्नं तहा दायव्वं ति । 15

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

कयपुन्नयस्स पुन्नं सोऊणं देहि मुणिदानं ॥

॥ कयपुन्नक्खाणयं समत्तं ॥

● ● ●

[३२. दाने शालिभद्रकथा]

उच्छन्नकुला धन्ना पुत्तो से संगमो त्ति चारेइ । 20

लोगाणं तन्नयाइं सुपसिद्धे सालिगामम्मि ॥

गेहे गेहे खीरं दट्ठूणं ऊसवम्मि नियजणणि ।

पायसकएण चड्डुइ अमुणेंतो रोइरो तणओ ॥

१. ज. °उ । २. ह. क. ज. सं° । ३. क. कला । ४. क. सवसिद्धे ।

- खीराईणमभावा पुणरुत्तं पुत्तजायणा हों(हिं)तो ।
 तं रूयमाणी(णिं) दट्टूण देइ जणो तीए खीराई ॥
 तीए वि रंधेऊणं दिन्नो तणयस्स पायसो भाणे ।
 इत्थंतरम्मि पत्तो महामुणी मासखमणम्मि ॥
- 5 हरिसवसपुलइअंगो तं दट्टुं संगमो वि चित्तेइ ।
 धन्नो हं जस्सेसो भोयणवेलाए संपत्तो ॥
 “देसे कालेऽवसरे पत्ते पत्तम्मि मोक्खतण्हाए ।
 सव्वोवाहिविसुद्धं दाणं पुन्नेहिं निवडेइ” ॥
 ता को वि अणन्नसमो लाभो दाणाउ होहिइ निरुत्तं ।
 10 इय चित्तितेण इमं दिन्नो से पायसो तेण ॥
 मुणिणा वि य से भावं नाउं तयणुग्गहाओ सो गहिओ ।
 थालीए जो सेसो भुत्तो सो पायसो तेण ॥
 अणुइयबहुभोयणतह-व(द)रिसमणाओ सो चेव तीए इ ।
 रयणीए मरिऊणं रायगिहे गोभद्ववहूइ भद्दाए ॥
- 15 उववन्नो सो गब्भे कमेण जायम्मि हरिसपडिहत्थं ।
 जायं सव्वं पि पुरं कयं च वद्धावणं पिउणा ॥
 सुमिणम्मि फलियसाली दिट्ठो जणणीए तेण से णामं ।
 मासम्मि गुरूहिं कयं सुयस्स अह सालिभद्दो त्ति ॥
 वड्ढिओ अणन्नसरिसेहिं रूवाइगुणेहिं, कलाकलावे(वा)इहि य । संपत्तो
 20 तिहुयणसलाहणिज्जं जोव्वणं । गेहि च्चिय सरिसवयोवेसेहिं वयंसएहिं सह अभिरमंतस्स
 संपत्तो सरओ । जम्मि य, रेहंति कमलायरा, सह रायहंसेहिं । हरिसेज्जंति कासया, सह
 नडनट्टुछत्तेहिं । वियरंति दरियवसभा, सह मत्तमहागएहिं । पसरंति सत्तच्छयपवणा, सह
 भसलावलीहिं । रेहंति काणणाइं, सह सरतडागाइएहिं ति । अवि य—
 जलपक्खालियविमले रेहइ महमंदिरम्मि ससिदीवो ।
 25 भदियविबोहकाले सारयलच्छीए दिन्नो व्व ॥

१. ज. सो° । २. ज. °उ । ३. ज. मह° ।

तओ सालिभद्रगुणावज्जिएहिं तन्नयरवासीहिं इब्भसेट्ठिसत्थवाहाइएहिं उवणीयाओ सव्वालंकारविभूसियाओ से गेहे निरुवम[रूव]लायन्नजोव्वण-
 सिंगारहावभावकलाकोसल्लाइसणाहाओ सव्वालंकारविभूसियाओ बत्तीसं कन्नगाओ ।
 सबहुमाणपत्थणापुव्वयं च भणिओ गोभट्टसिट्ठी तेहिं—‘जइ वि सालिभद्रस्स
 रूवाइगुणेहिं असरिंसाओ, तहा वि अम्हाण गेव्वुईनिमित्तं गेण्हेउ एयाण मंगलेहिं केरे 5
 ति’ । पडिवन्नं से वयणं, उव्वूढाओ सव्वाओ वि महाविच्छङ्गेणं । एवं तहिं सह
 महरिसिदाणाणुभावजणियं धम्मत्थकामसणाहं विसिट्ठजणसलाहणिज्जं जिणधम्मा-
 णुट्ठाणपरंजियलोगसुहमणुहवंतस्स समइक्कंतो कोइ कालो । अन्नया य से जणओ
 निव्वाहियणिक्कलंकसामन्नो णमोक्कारपरो कयभत्तपरिच्चाओ मओ समाणो जाओ
 वेमाणियसुरो । तयणुरूवनिव्वत्तियकायव्वो भोगे भुंजिउं पयत्तो । अच्चुक(क्क)ड- 10
 पुन्नाणुभावओ य संपाडेइ से जणओ समीहियं सव्वं ति ।

जम्मंतरमहरिसिदेण्णदाणपुन्नाणुभावओ तियसो ।

संपाडेइ जहिच्छं कामे स ह(हि) तस्स बहुयाइं ॥

अणुहवमाणस्स सुहं भज्जाइ समं च वच्चए कालो ।

पुन्नेहिं जणणि-जणया कुणंति सव्वाइं कज्जाइं ॥

15

अन्नया आगंतुयवणिएहिं राइणो सेणियस्स उवणीयाणि कंबलरयणाणि ।
 ‘अइदुमहग्घाइं’ ति करिय ण गहियाणि । पच्छा नियगेहे ठियाए भद्दाए सव्वाणि वि
 गहियाणि । चेल्लणाए य झूरिज्जमाणीए राइणा वाहराविया ते वणिया । पुच्छिएहिं सेट्ठं
 जहा सालिभद्रजणणीए सव्वाणि वि गहियाणि । तओ पट्टविया तत्थ पुरिसा ।
 नियत्तेहि य साहियं जहा तक्खणं चिय ताणि भद्दाए फाडिऊण वहुयाणं पायलूहणाणि 20
 कयाणि । भणियं च णाए—‘जइ पुराणेहिं कज्जं, ता पेसेमि’ । एयं सोऊण गाढयरं
 रुट्ठा चिल्लणा—‘एक्कं पि न गहियं’ । विम्हिण पट्टविओ पुरिसो राइणा भद्दाए
 समीवे—‘पट्टवेसु सालिभद्रं, पुलोएमि कोऊहलेणं, जस्सेरिसी महाविभूई’ ।

गंतूण आगओ सो रन्नो साहेइ जंपए भद्दा ।

‘चंदाइच्चा वि ण मे देट्ठा पुत्तेण कइया वि ॥

25

१. ज. °उ । २. ज. करेति । ३. ज. °हिं । ४. ज. °ल° । ५. ज. एकं । ६. क. °म्हियए° ।

ण य गेहाँओ बाहिं विणिग्गओ ता करेइ जइ राया ।

एकं मज्झ पसायं ता गेहे एउ सयं राया' ॥

अह कोउएण पत्तो नरनाहो पेच्छिऊण घरसोहं ।

चिंतेइ सग्गमिणमो अवयरियं मच्चलोगम्मि ॥

- 5 समारूढो चउत्थभूमियो निसन्नो सीहासणे । कया तयणुरूवा पडिवत्ती । सत्तम-
भूमीआरूढो भणिँओ **सालिभद्दो भद्दाए**—‘वच्छ ! राया आगओ, तं पेच्छि(च्छ)सु’ ।
तेण भणियं—‘तुमं चिय से अग्घं जाणसि’ । तीए भणियं—‘वच्छ ! न एसो पणियं,
किं खु तुज्झ सेसलोगाण य सामी । तं पिच्छिऊण य पणमसु’ । ततो इमं असुयपुव्वं
निसामिऊण चिंतियमणेण—‘‘धिरत्थु संसारस्स, जम्मि तुल्लोयरपाणिपायवयणाण
10 परायत्ता । भिच्चभावम्मि वट्ठंति पाणिणो ता धण्णा साहुणो जे तिहुयणगुरुमंतरेण अन्नं
सामी(मिं) ण पवज्जंति ।

अवि य- **नरवइवसयाण नराण करिवराणं व णत्थि सोक्खाइं ।**

हियइच्छियाइं अव्वो ! वेसमणसमाण वि जयम्मि ॥

जिणवरआणाए पुणो वट्ठंता पाणिणो इह भवम्मि ।

- 15 **लहिऊण सामिभावं सिद्धिमविग्घेण वच्चंति ॥**

ता जिणवयणाणुट्ठाणेण अच्चंतदुल्लहं विज्जुलयाचंचलं सफलीकरेमि मणुयत्तणं
भावेँतो अलंघणीयजणिवयणाँओ वधूसहिँओ कामदेवो व्व सव्वोऊयलच्छिसमेँओ
अवयरिँओ तत्तो । दिट्ठो राया, कयपणामो य अच्चायरेण कओ राय(इ)णा उच्छंगे ।
चेतियमणेण—‘धण्णो एसो जो निययसिरीए तियसिंदमहिमं परितुलिऊण ठिओ’ ।

- 20 ततो नयणंबु पलोट्ठं से णिएऊण भणिया **भद्दा** राइणा—‘किमेयं’ ? तीए भणियं—
‘महाराय ! एयस्स पुन्नाणुभावावज्जिँओ जणयदेवोऽणुदिणं देव्वाणि वत्थगंध-
मल्लालंकाराईणि सदइयस्स पणामेइ । तेण न सहइ मच्चलोइयकुसुमविलेवणाईण
गंधं । ततो सबहुमाणं विसज्जिओ राइणा समारूढो सत्तमिभूमियं । अइकोऊएण य
गओ राया वि तत्थेव । सबहुमाणं च भणिओ **भद्दाए**—‘महाराय ! कीरउ संपयं
25 भोयणपडिवत्तीए पसाओ’ । ‘मा से पत्थणा वंझा भवउ’ ति पडिवन्नं से वयणं । ततो

वीसत्थयाए भवणुज्जाणे चामीयखावीसु धाराजलजंतपओगेण अभिरमंतस्स अइसंभ-
मेण पडियं मुद्दारयणं राय(इ)णो । तरलच्छं च णियंतस्स भद्दाए भणिया दासचेडी-
'संचारेसु अण्णत्थ मज्जणवावीए जलं' । तहा कए से रयणसुवन्नयस्स मज्झे दिट्ठं
इंगालसरिसं । विम्हिण पुच्छिया राइणा—'किमेयं' ? । चेडीए भणियं—**शालिभद्दे**ण
वहूहि य उज्झियाणि देव्वाणि रयणसुवन्नयाइयाणि । 'अहो ! कयत्थो एस 5
शालिभद्दे, जस्सेरिसी महिम' त्ति भणंतो अहिणंदिरुण गओ निययगेहं । इओ य
समोसरिओ धम्मघोसाभिहाणो आयरिओ । गओ से वंदणवडियाए राया, **शालिभद्दे**
य महाविच्छेडुणं । निसामिओ साहुधम्मो, भावियं संसारासारत्तणं ति ।

अवि य- "नारयतिरियनरामरगईसु परमत्थओ सुहं नत्थि ।

अच्चंतनिराबाहं मुत्तिसुहं निरुवममणंतं ॥

10

मोत्तूण साहुधम्मं लंभोवाओ इमस्स जं नत्थि ।

ता तम्मि चेव जत्तो कायव्वो किमित्थ सेसेहिं ?" ॥

ततो हिययनिहित्तचारित्तपरिणामो परिकम्मणानिमित्तं वंदिरुण सूरिणो पविट्ठो
णयरं **शालिभद्दे** । कहियं भद्दाए । ततो अणेच्चाइभावणापरूवणेण नियत्ताविओ
भद्दाए सह वधूयाहिं संसारपडिबंधो । अन्नदियहम्मि सुहासणत्थो विन्नत्तो तित्थय- 15
रागमणेण धम्ममित्तेण एसो । दिन्नं से पारिओसियं । महाविच्छेडुण गओ भगवओ
वंदणवडियाए । भावसारं च वंदिओ **महावीरो** । निसामिओ साहुधम्मो । विरत्त-
संसारसुहेण य भणियमणेण—'भगवं ! जाव जणणि पुच्छामि, ताव ते पायमूले करेमि
चरणपडिवत्तीए सफलं मणुयजम्मं' । भगवया भणियं—'देवाणुप्पिया ! मा पडिबंधं
कुणसु' । गओ एसो । पुच्छिया जणणी सह बंधवेहिं । दिन्नं आघोसणापुव्वयं दाणं । 20
कया सव्वजिणाययणेषु अट्ठाहियामहिमा । सव्वहा, किं बहुणा ? तक्कालाणुरूव-
निव्वत्तियासेसकायव्वो महाविच्छेडुणं पव्वइओ तित्थयरसमीवे **शालिभद्दे** सह
बत्तीसाए वहूहिं सेसलोगेण य । एवं च तेलोक्कदिवायेण सह विहरंतो नाणाविहतवो-
विसेससोसियसरीरो पुणो वि पत्तो रायगिहे भिक्खानिमित्तं । नीहरंतो भणिओ
तित्थ[य]रेण—'अज्ज ते जणणी भिक्खं दाहि'त्ति गओ भद्दागेहं । अइसुसिउ त्ति न 25
नाओ, अपत्तभिक्खो निग्गओ तत्तो । जम्मंतरजणणीए य दहिणा पडिलाहिओ । पत्तो

जयगुरुसमीवे । भणियमणेण—‘न मम जणणीए भिक्खा दिन्ना’ । भगवया भणियं—
‘पुव्वभवजणणीए दिन्ना’ । कहिए पुव्वभवे ईहापोहमग्गणगवेसणं करितस्स समुप्पन्नं
जाईसरणं । तं चिय दहिं पारिऊण कयपादवोवगमणं पंचनमोक्कारपरो उप्पन्नो
सव्वट्ठविमाणम्मि ।

- 5 ता जहा सालिभद्देण दिन्नं दाणं, तहा दायव्वं ति ।
संखेवेणं भणियं चरिअं सिरिसालिभद्दवरमुणिणो ।
वित्थरओ पुण भणियं नूणं उवएसमालाए ॥
सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण साहियं एयं ।
गिण्हउ सव्वो वि जणो कई य सुहं निरुवमसुहेण ॥

10 ॥ सालिभद्दकहाणयं समत्तं ॥

दानधर्ममेवाधिकृत्य ऐहिकं तावत् फलमाह—

इह लोगम्मि वि सिज्झइ मणोरहो साहुभत्तिदाणेणं ।
करिदेवदत्तरज्जं जह पत्तं मूलदेवेणं ॥२७॥

[इह लोकोऽपि सिध्यते मनोरथः साधुभक्तिदानेन ।

- 15 करिदेवदत्ताराज्यं यथा प्राप्तं मूलदेवेन ॥२७॥]

इह भवेऽपि सिध्यते मनोरथः, आस्तां तावदेव परभवे । करी च देवदत्ता च
राज्यं चेत्येस(त)द्भावमित्यक्षरार्थः । भावार्थस्तु कथानकगम्यस्तच्चेदम्—

[३३. दाने मूलदेवकथा]

- अत्थि अवन्तीजणवयालंकारभूया उज्जेणी नाम नयरी । जीए य मयलंछण—
20 कैवयकरवालेसु कलंका, विवणिमग्गेसु दीसंति नाणाइपणाणि, वारेज्जविहाणेसु
करग्गहणाणि, रइकलहेसु कीवाण अथिरत्तणं, तियसेसु अकुलीणत्तणं, मिणम्मि विप्पलंभो,
सद्दसत्थेसु निवाओवसग्गदंसणाणि, कईयाकरणे दाणम्मि महावसणं ति । अवि य—
रूई सूरु सुभगो गुणनुओ दोसमच्छरी चाई ।
धम्मत्थी कारुणीओ जत्थ जणो धम्मसुयसरिसो ॥

१. ज. °उ । २. ह. क. ज. सम्म° । ३. क. कच° । ४. क. ज. वा° ।

राया वि नियपरक्कमनिदलियासेससत्तुसंघाओ ।
 पणययणपूरियासो **जियसत्तू** कप्परुक्खो व्व ॥
 अह कामिणीण कामो अन्नाणतमंधयारदिणणाहो ।
 सत्तुवणगहणजलणो बंधवकुमुयाण णिसिणाहो ॥
 पणइयणकप्परुक्खो दीणाणाहाण वच्छलो धीरो ।
 नियकु[ल]मंदिरदीवो निम्मलजसधवलियदियंतो ॥
 नियरूवविभवपरितुलियमयणवेसमणजायमाहप्पो ।
 सव्वकलागमकुसलो सत्थाहो **अयलनामो** त्ति ॥
 सव्वकलापत्तद्वा रूवाइगुणोहसुरवहुसरिच्छा ।
 नामेण **देवदत्ता** सुपसिद्धा वसइ वरवेसा ॥

5

10

जा य, परमोसही विसमसराहिदट्ठाणं, सुरसरिया सेसरमणिनिलयाणं, मियंकलेहा
 गणियाकुलनहयलस्स, जयपडाया वम्महस्स, आवासमेय(इ)णी समत्थसुहसंदोहस्स त्ति ।

अवि य- अछिवंतेणमिमीए विहिणा अंगाइं नूण घडियाइं ।
 जेण करालिट्ठाणं ण होइ एयारिसी सोहा ॥
 सुर-विज्जाहर-नरवरजुवईणं रूवसोहलाइ(य)न्नं ।
 जं जीए आसि तयं धित्तूणं निम्मिया एसा ॥
 एयाए कडक्खपलोइयाइं निक्कारणे वि कुवियाइं ।
 तत्ततवाण मुणीण वि चित्ताइं पैरंमुहीकुज्जा ॥
 मणहरकलाभिरामो संपुन्नससि व्व तत्थ परिवसइ ।
 धुत्तेसु परमधुत्तो, जूयारेसुं पि जूयपरो ॥
 चोरेसु परमचोरो, साहसियनरेसु परमसाहसिओ ।
 विउसेसु सुरगुरुसमो, धम्मव(र)ओ धम्मियनरेसु ॥
 रूवीसु पंचबाणो, समणो समणेसु , माइसु वि माई ।
 सरलेसु परमसरलो, कारुणिओ दीणक्खिवणेसु ॥

15

20

25

इय जेण जेण समयं संबंधं जाइ तस्स तं तं व ।

परिणमइ मूलदेवो आइरिसो चेव दव्वेसु ॥

- तस्स देवदत्ताए सह सब्भावसारं विसयसुहमणुहवंतस्स समइक्कंतो कोइ कालो ।
 अन्नया वसंतूसवे उज्जाणमुवगाएणं दट्ठुण देवदत्तं चितियं अयलेण—‘अहो ! निवडियं
 5 विहिणा कोसल्लं इमीए रूवं विहेतस्स’ । संजायविसयाहिलासेण य पट्टविओ संगमो
 नाम दूओ । भणिया य णेण—‘अज्ज ते अयलो पाहुणओ’ । तीए भणिय—‘सागयं
 सयमागच्छंतस्स वम्महस्स’ । कयं तयणुरूवं समत्थं पि कायव्वं । ततो ण्हायविलि-
 तालंकारियसमाणियतंबोलो, अणुगम्ममाणो म(मि)त्तेहिं, विप्पइन्नकुसुमोवयारं,
 पज्जालियरयणपईवं, नाणाविहरयणरंजियं, सचित्तकम्मोज्जलं, कुलभवणं पिव
 10 जयलच्छीए पत्तो देवदत्ताए भवणं पओससमये अयलो त्ति । निसन्नो पहाणासणे ।
 कयं चलणपक्खालणाइयं समत्थं पि कायव्वं । ततो केचि खणंतरं वंकभणिय-
 पहाणाहि अच्चंताणुरागपराहि कहाहि चिट्ठिऊण गया मेत्ताइणो निययट्ठाणेसु । अयलो
 वि तीए सह नाणाविहहावभावविलासविब्भमाइसणाहं अच्चंताणुरागगब्भणं रइसुह-
 मणुहविउं पयत्तो त्ति । अवि य—

- 15 तह सुरयदुव्वियड्ढाए रूवसोहग्गनिरवमगुणाए ।
 दूरमभिरामिओ सो जह तं चिय महइ सुविणेसु ॥

एवं च तीए सह जहिच्छियदव्वपयाणेण वि सुहमणुहवंतस्स वच्चइ कोइ
 कालो । अहिलसंती वि मूलदेवं जणणिभएणं न पवेसेइ । अन्नदियहम्मि भणिया
 जणणी—‘पवेसेसु मूलदेवं’ ति । अवि य—

- 20 चिरसंचियविरहानलतावं मुत्तूण मूलदेवं तु ।
 न समत्थो अवणेउं अन्नो मयरद्धयसमो वि ॥

जनन्योक्तम्—सत्यं खल्वयं प्रवादः—

“अपात्रे रमते नारी, गिरौ वर्षति माधवः ।

नीचमाश्रयते लक्ष्मीः, प्राज्ञः प्रायेण निर्धनः” ॥ []

- 25 जेण— मोत्तूणमयलदेवं समत्थगुणरयणसायरं एसा ।
 अहिलसइ मूलदेवं चोरं जूइ(य)यरं रोरं च ॥

देवदत्ताए भणियं ति—

“रूवम्मि णेय मुद्धा न^१हं न^२वजोव्वणम्मि न य दव्वे ।

णवरं गुणेसु लुद्धा ते य गुणा एत्थ निवसन्ति ॥

जं मूलदेवणाहे निवसइ विन्नाणनाणकोसल्लं ।

तं कत्तो तियसेसु वि विसेसओ सव्वमणुएसु” ॥

5

जणणीए भणियं—‘वच्छे ! न कलाकोसल्लाइएहिं पि ऊणो अयलसामी मूलदेवाओ’ । देवदत्ताए भणियं—‘अंब ! मा एवं असंजसं पलवसु’ । तीए भणियं—‘वच्छे ! न किंचि वि असमंजसं, अहवा करीउ परिकखा’ । देवदत्ताए भणियं—अंब ! सुंदरं पलत्तं, ता गंतूण भणसु अयलं—‘देवदत्ताए उच्छुम्मि अहिलासो, तं पट्टवेसु’ । कहिए य अच्चंतनिब्भरेणं णियावियाणि अणेगाणि उच्छ(च्छु)सगडाणि । हरिसियाए 10 भणियं जणणीए—‘वच्छे ! पेच्छसु अयलसामिणो दाणसत्ति’ । सविसायं च भणियं देवदत्ताए—‘अंब ! किमहं करेणुकया, जेणेवं उच्छुपुंजी केज्जइ ?, ता संपयं भणसु मूलदेवं’ । भणिओ सो वि । ततो घित्तूण दस कवडियाउ, गहियाओ दो कवडियाहिं दोन्नि पहाणा उच्छुलट्ठीओ, दोहि य दोन्नि णवसरावाणि, सेसाण चाउज्जाययं । निच्छल्लेऊण लट्ठीओ, कयाउ गंडलियाओ, वासियाउ चाउज्जाएणं, विद्धा थूल- 15 सूलाहिं, ठवियाओ सरावसंपुडे समप्पियाओ । देवदत्ताए संजायाणंदाए भणिया जणणी—‘पेच्छसु पुरिसाण विन्नाणंतरं !, जेण अयलेण अणेगदव्वविणियोगेण वि न भक्खणारुहाओ कय त्ति । मूलदेवेण पुण्ण दव्वं विणा वि चाउज्जायाइभाविया अछिप्पमाणा एव भक्खणारुहा कय त्ति । ता सच्चं नत्थि विन्नाणाइगुणेहिं मूलदेव- सरिसो’ । तओ रोसानलपज्जलिया ठिया तुण्हक्का, मूलदेवस्स छिद्दाणि अन्नेसमाणी । 20 विसयासत्ताण य न दुल्लहाणि छिद्दाणि ।

अवि य— “कोऽर्थान् प्राप्य न गर्वितो ? विषयिणः कस्यापदोऽस्तं गताः ?

स्त्रीभिः कस्य न खण्डितं भुवि मनः ? को नाम राज्ञां प्रियः ? ।

कः कालस्य न गोचरान्तर्गतः ? कोऽर्थी गतो गौरवं ?

को वा दुर्जनवागुरासु पतितः क्षेमेण जातः पुमान् ?” ॥ []

25

१. ज. ण० । २. ज. न० । ३. ह. क. मूला° । ४. क. ज. °णाओ ।

- अन्नदियहम्मि भणिओ **अयलो** जणणीए जहा 'गामगमणं कहिरुणं पओसे एज्जसु' । एव ति कहिए हरिसियमणाए वाहि(ह)रविओ **मूलदेवो देवदत्ताए** । पत्तो से मंदिरं, समाढत्तो तीए सह रमिउं । इत्थंतरम्मि मुणियवोत्तंतेण वेढियं समंता **देवदत्ताए** धवलहरं **अयलेण** । भयभीओ य ठिओ पल्लंकहेट्टम्मि **मूलदेवो** । **अयलो**
- 5 वि गहियाउहो पविट्ठो रइहरं, निसन्नो पल्लंके । लक्खिरुण **मूलदेवं** भणिया **देवदत्ता**—**‘ण्हाणविहिमुवट्ठेसु’** । निप्फाइयं सासणं, उवणीया ण्हाणपुत्ती । ‘इत्थ आसणे निविससु’त्ति भणिण भणिय**मयलेण**—‘पल्लंकारूढेण ण्हायव्वं’ । **देवदत्ताए** भणियं—‘सयणेज्जं विणासिज्जइ’ । तेण भणियं—‘अन्नं क(का)हामो’ । तह च्चिय अणेगजलापूरियकणगकलसेहि ण्हायमाणस्स जलणिवायमसहंतो नीहरमाणो घित्तूण
- 10 केसेसु भणिय**मयलेण**—‘किं करेमो ?’ । **मूलदेवेण** भणियं—‘जं ते रोचइ’ । ‘अव्वो ! महाणुभावो एसो । कस्स वा देव्ववसवत्तिणो विसमदसाविभागो ण हवइ ? । न य विसयासत्ताण दुल्लहाओ आवयाउ’ ति । अवि य—

“सयणजणमत्थयत्थो देवासुरखयरसंथुयपयाओ ।

दिव्ववसेण गसिज्जइ गह कल्लोलेण सूरु वि” ॥

- 15 विभावेत्तेण ‘ममं पि संपत्तविवयं मुइज्जसु’ ति भणिऊण पूइऊण य मुक्को **मूलदेवो** । ‘अव्वो ! कहमप्पाणं पच्चोग्गयअयसकलंकियं नागरयाण दायेमि ?’ मन्नमाणो पयट्ठो **वैन्नायडा**भिमुहं । वच्चंतो य समासन्नीभूओ महाडवीए । दिट्ठो णेण तत्थ गहियपाहेओ **सद्धडा**भिहाणो ट्टको । ‘अव्वो ! इमस्स संबला(ले)णाहं पि महाडवि लंघिस्सामि’ ति भावेत्तो पयट्ठो **सद्धडेण** सह गंतुं । समासन्नीभूओ मज्झण्हकालो,
- 20 संपत्ता तडायं, निसन्ना णग्गोहच्छयाए । जलतीरे य समाढत्तो भुत्तुं **सद्धडो** । ‘भुत्ते मज्झ वि देसइ’ ति चित्तियस्सेव **मूलदेवस्स** पयट्ठो सद्धडो । ‘अवरण्हे दाहिति’ ति कयासो पयट्ठो **मूलदेवो** वि । अवरण्हे वि तह च्चिय भुत्तुं पट्ठिओ पहम्मि । ‘दुइयदिवसे दाहि ति’ । तत्थ वि ण दिन्नं, तईए वि न दिन्नं । समासन्नीहूओ वसिमस्स । ‘अव्वो ! एयस्स महाणुभावस्स आसाए मए अडवी वोलीणा, ता ण संपयं उवयरिउं तरामि’ चेत्तेतेण
- 25 भणिओ **मूलदेवेण सद्धडो**—‘संपत्तविभवं ममं सोऊण इज्जसु’ । सयं च पविट्ठो

१. क. ज. निव° । २. ह. क. °प्पमा° । ३. क. °एमि । ४. ह. क. °यट्ठो । ५. क. ज. विन्ना° ।

वसिमम्मि भिक्खानिमित्तं । लद्धा कुम्मासा, भरिया पुडिया, पयट्ठो तडागाभिमुहं । इत्थंतरम्मि मासोपवासी दिट्ठो भिक्खट्ठा गामाभिमुहं एतो महरिसी । ‘अव्वो ! बहुपुन्नपावणिज्जो एस महप्पा, विसेसओ मासपारणए । ण य मे कुम्मासे मोत्तूणमन्नं दायव्वमत्थि । एयपयाणेण वि करेमि अच्चंतकयत्थमप्पाणं’ । समोप्पन्नपहरिसाइसएण भणियमणेण—‘भगवं ! गिण्हसु ममाणुगहट्ठा एते कुम्मासे’ । साहुणा वि 5 दव्वाइकओवओगेण गहिय’ त्ति । ततो संजायाणंदेण पढियमणेणं ति—

‘धन्नाणं खु नराणं कुम्मासा हुंति साहुपारणए’ ।

जहा सन्निहियदेवयाए भणिओ य मूलदेवो—‘वच्छ ! मग्गसु गाहापच्छिद्धेण जं रोचइ’ । तेण भणियं—

‘गणियं च देवदत्तं दंतिसहस्सं च रज्जं च’ ॥

10

देवयाए भणियं—‘अचिरा हविस्सइ’ । ततो भोत्तूण गामं गओ विन्नायडाभिमुहं । संपत्तो पओसे एगम्मि नयरे । पसुत्तो देसीए चट्टेहि समं । सुमिणो लद्धो ‘चंदो उयरम्मि पविसमाणो’ मूलदेवेण चट्टेण य । चट्टेण अन्नस्स कहियं ‘चंदपमाणो मंडओ भविस्सइ’ त्ति । एएण लद्धो भमंतेण जहुद्धिओ मंडओ । मूलदेवेण चितियं—‘न एते सुमिणफलं वियाणंति, ता किमेतेसिं सिट्ठेण ?’ । ततो उट्ठेऊण निव्वत्तियसरीरंचितो आर्यंतसुइभूओ 15 गहियपहाणपुप्फफलो सुहासणत्थस्स उवज्झायस्स विहिपूइओवयारो सुमिणयं कहिउमढत्तो । कहणयावसाणे दाऊण नियन(य)धूय(यं) समाइट्ठो सत्तदिवसब्भंतरे पहाणरज्जलाभो सुमिणो । कमेण य पत्तो विन्नायडं । रयणीए य गहिओ ईसरघरे खत्तमुहे चेव मूलदेवो समाढत्तो वज्झभूमिं णेउं । तओ चितियमणेण—किमहन्नहावाइणी देवया, उवज्झाओ य ?’ । इत्थंतरम्मि मओ तत्थेव अपुत्तो राया । नीणियाणि पंच दिव्वाणि 20 तियचउक्काइं भमंतेहिं देट्ठो मूलदेवो वज्झभूमीए नीणिज्जंतो । ततो काऊण गलगज्जियमारोविओ निययखंधम्मि करिणा, हेसियं तुरंगमेण, ठियमुवरिमुहंडपोंडरीयं, वीइयाणि चामराणि, वरिसियं गंधोदएणं, निवडिया कुसुमवोट्ठी । एवं च महाविच्छड्डुणं निसन्नो सीहासणे । पडिवन्ना महासामंताइएहिं आणा । सव्वहा पणट्ठोवह्वं पणय—महासामंतमंडलं रज्जमणुहविउमाढत्तो । ततो चितियमणेण—‘अलामिमिणा सुंदरेणावि 25 रज्जेणं पियाए देवदत्ताए रहिएणं’ ति ।

१. क. °ज. कुमा° । २. ह. क. ज. °मंडि । ३. ज. °इंत, ह. °इंव । ४. ह. क. ज. °सारो ।

अवि य- “भुज्जउ जं वा तं वा निवसिज्जउ पट्टणे व रण्णे वा ।

इट्ठेण जत्थ जोगो तं चिय रज्जं किमन्नेण ?” ॥ []

इट्ठा य मे देवदत्ता नियजीवियाओ वि । ततो उज्जेणीए रायाणं दाणसम्माणाइ-
सन्निहियं काऊण लद्धा देवदत्ता । एवं च तीए सह सेसमहिलाहि य महरिसिदिन्न-
5 दाणदुमकुसुमं बहुजणपसंणिज्जं धम्मत्थकामसणाहं विसयसुहमणुहवंतस्स समइक्कंतो
कोइ कालो । इओ य चितियमयलेण । अवि य-

“सारयससंकधवला कित्ती भुवणं न जस्स धवलेइ ।

नियपोट्टभरणवावडरिट्टसरिच्छेणं किं तेण ?” ॥ []

सा पुण दाणाओ, पोरुसाओ, तवाओ, कव्वाओ य पावेज्जइ । ता गिण्हामि ताव
10 दाणेण सासयं कित्ति । न य अत्थेण विणा दाणं निप्पज्जइ । पुव्वपुरिसज्जिओ अत्थो
अणिवडियपोरुसो अणत्थो चेव, ता पुव्वपुरिसदरिसियमग्गेणं गंतूण देसंतरं, समज्जे-
ऊण दव्वं, पूरेमि अत्थिजणमणोरहे, कारावेमि कित्ति(त्त)णाणि, समुद्धरेमि दीणाणाह-
किवि(व)णाइओ । तओ पसत्थवासरे आघोसणाइपुव्वयं तक्कालाणुरूवं पत्थाणगमण-
निव्वत्तियासेसमंगलोवयारो अणेगणिवतणयसमणवणियकिवणाईहिमणुगम्मंतो
15 महाविच्छेडुणं पयट्टो अयलसत्थवाहो त्ति । अवि य-

“वड्डिय[णय]णाणंदो निव्ववियासेसमहियलाभोगो ।

दाणजलं वियरंतो वच्चइ मेहु व्व सत्थाहो” ॥

कमेण य पत्तो परदेसं । आवसिओ बाहिरुज्जाणे । संपत्ता नरिंदपुरिसा, वट्टियाणि
सुंकाणि । आगया कोडीसरवणिणो । दिट्ठाणि भंडाणि, दावियाणि पडिभंडाणि,
20 दिण्णाओ हत्थसण्णाओ, जाओ ववहारो । संचरियाणि परोप्परं भंडाणि । दावियाओ
अंकावलीओ । गहियाइं लेख्याइं । समासाइओ महालाभो । एवं च तयणुरूव-
निव्वत्तियासेसकायव्वो पसत्थवासरे पयट्टो उज्जेणिहुत्तो । तहा वि य भवियव्वयाए
पत्तो वेण्णायडं । ‘सुकंवेज्जमाणेसु य भंडेसु न सव्वा[णि] दव्वाणि सुकं दिन्नं’ति
इमिणा अवराहेण समुवणीओ अयलो । ‘अव्वो ! कत्थित्थ अयलो ?’ चितितेण
25 भणियं मूलदेवेण-‘वियाणसि ममं ?’ । अयलेण भणियं-‘को भुवणवित्थरियजसं

१. क. दिवि । २. क. °ण्णे° । ३. ज. °उ । ४. क. आणवड्डियपोर° । ५. क. ज. °निव° । ६. क.
वट्टियणाय° । ७. क. विच° ।

महानरिंदं न वियाणइ ?' । तओ साहिऊण निययचरियं समाणिओ एसो लज्जमाणो य । भणियं राइणा—'सत्थवाहपुत्त ! कीस लज्जसि ?, न जीवियदाणाओ अण्णं दाणमत्थि, तं च ते दिन्नं । न य ते पच्चुवयारं अह काउं समत्थो म्हि' । पच्छ गओ सत्थो, कय(इ)वयदिणेहि य पत्तो **उज्जेणी(णि)** । तुट्ठा नरिंदसयणबंधवाइणो, कओ नयरमहूसवो । विणिओइयं जहासमीहियं दव्वं । **मूलदेवेण** सदाविऊण **सद्धडं**—'तुह 5 पाहेयआसाए मए अडवी लंघिया, ता एस तुज्झ गामो, मा य पुणो आगच्छेसु नगरं च' । तद्दि[अ]हं च तक्करेहिं मुसियं नयरं । न य आरक्खिया तक्करे णिण्हउं पारेति । अण्णया णीलपडपाउरणो पढमपओसे सयं चेव **मूलदेवो** तिय—चउक्क—चच्चर—सुण्णहराईसु भमिऊण पसुत्तो एगम्मि पएसे । इत्थंतरम्मि आगओ **मंडिया**भिहाणो चोरो । पुट्ठो य तेण **मूलदेवो**—'भद्द ! को तुमं ?' ति । तेण भणियं—'देसिओ य 10 आजम्मदरिद्दो' ति । **मंडिण** वुत्तं—'लगसु मम पिट्ठओ, जेण तुमं अदरिदं करेमि' । 'महापसाउ' ति भणंतो लग्गो सेऽणुमग्गेण । दिन्नं ईसरघरे खत्तं, नीणियं तओ दव्वं, आरोविय **मूलदेव**खंधे । कओ अग्गओ, पयट्ठो गहियखग्गो **मंडिओ** से पिट्ठओ । संपत्ता भूमिघरयं । भणिया य पुव्वसंकेइआ भगिणी—'एयस्स पाहुणयस्स चलणे धोएसु' । कूवतडासण्णासणनिविट्ठस्स चलणे धोवंतीए सुकुमारफासाणरत्ताए 15 सण्णिओ एसो जहा—'पलाइसु, न तुं एत्थ कूवए पक्खिवामि सेसपुरिसे व्व' । मुणियपरमत्थो य पहाविओ **मूलदेवो** । एत्थंतरम्मि तीए कओ कलयलो जहा—'पहाविओ पुरिसो' । तओ दव्वसंगोवणवावारमुज्झिऊण गहियकरवालो पहाविओ मंडिओ से पिट्ठओ । समासण्णीहूओ य ठिओ चच्चरक्खंभंतरिओ । एसो देसिउ ति आहओ कंककरवालेण । खंभो जाओ दोन्नि खंडाणि । 'मारिओ देसिओ' ति 20 पडिनियत्तो **मंडिओ** । राया वि चोरो लद्धो ति गओ धवलहरं । पभाया रयणी, उग्गओ दिवसयरो । वेढिऊण बहुवत्थेहिं चरणे गहियदंडो खडंतगइपसरो एगत्थ हट्टचच्चरे वत्थाणि पुव्विट्ठिईए तुण्णिउमाढत्तो । रायणा सदाविओ **मंडिओ** । चिंतियं य णेण—'अव्वो ! न सो नूणं पुरिसो वावाइओ, तेण वाहरणं' । तो गओ रायसमीवं अब्भु—ट्ठाणासणपयाणाईहिं पूइऊण भणिओ 'नियभगिणि मे देसु' । तेण दिण्णा, वीवाहिया 25 य । पुणो सम्माणणाईहिं गहियं दव्वं । एवं च वीसासिऊण पूयासक्काराइपुव्वयं

गिण्हंतेण गहियं सव्वं पि दव्वं । पुच्छिया सा भारिया—जह दिन्नं सव्वं पि । तओ पच्छा अणायरनिरउ त्ति कारुण निग्गहिओ रायणा । एयं पसंगेण मंडियचरियं भणियं । जहा राइणा ताव मंडिओ पूइओ, जाव दव्वमत्थि । एवमिमं पि सरीरगं ताव भु(भ)त्तोसहवत्थाईहिं पोसिअव्वं, जाव धम्मकरणसमत्थं त्ति । पच्छा सो निक्कटं रज्जं
5 पणट्ठोवद्दवं भुंजिउमाढत्तो त्ति ।

अओ जहा मूलदेवेण दाणाओ इह लोगे फलं पत्तं, एवं सेसा वि पावंति त्ति ॥

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण मूलदेवस्स ।

कहिउं(यं) जो मुणइ नरो चरियं सो लहइ निव्वाणं ॥

॥ मूलदेवकहाणयं समत्तं ॥

10 रागादिविरहितेन आचार्येण गुणवान् निजपदे कार्य इत्याह—

रागाइविरहिएहिं गुणवंतो गुरुपयम्मि कायव्वो ।

जह अज्जरक्खिएहिं एवं चिय सेससूरीहिं ॥२८॥

[रागादिविरहितैर्गुणवान् गुरुपदे कर्तव्यः ।

यथाऽऽर्यरक्षितैरेवमेव शेषसूरिभिः ॥२८॥]

15

[३४. गुरुपदकर्तव्ये आर्यरक्षितकथा]

दसपुरउप्पत्तिं साहिऊण तत्थेव सोमदेवस्स ।

भट्टस्स रुद्धसोमा जाया जिणसासणविह(हि)ण्णू ॥

ताणज्जरक्खियसुओ पाडलिपुत्ताओ गहियबहुविज्जो ।

नियनयरं संपत्तो आणंदियरायनरलोगो ॥

20

मज्झागमेण तुट्ठो सव्वो च्विय जंपिया य [जणणी] ।

जणणीए सो भणिओ—‘किमधीओ वच्छ ! तए दिट्ठिवाओ ?’ त्ति ॥

तस्स कएण पयट्ठो उच्छूसउणेण गहियपरमत्थो ।

ढट्ठरसड्ढयसहिओ अल्लीणो गुरुसमीवम्मि ॥

१. क. विग्ग° । २. ह. क. ज. सम्म° । ३. क. ज. °उ । ४. ज. अली° । ५. क. °वं ।

कत्तो पत्तो धम्मो ? गुरुणा पुँट्ठेण साहियं सव्वं ।
 पढिहामि दिट्ठिवायं अह गुरुणा सो इमं भणिओ ॥
 दिक्खाए सो लब्भइ 'एवं चिय होउ' गहियसामन्नो ।
 सइ(य)णाइभएण गओ गुरुणा सह सो उ अन्नत्थ ॥
 गुरुणो गहिए नाणे वइरसमीवम्मि वच्चमाणो उ । 5
 निज्जवियभद्दगुत्तो संपत्तो वइरपासम्मि ॥
 किं चूणपयपडिग्गहसुमिणयदाणेण सूइओ पत्तो ।
 बाहिरवसहिं वुँच्छो गुरुणो सो पायमूलम्मि ॥
 अन्नवसहीए भव(ण)णं सम्मं किह होइ ? जंपिए गुरुणा ।
 तेम वि सो विन्नत्तो आणेसा भद्दगुत्ताणं ॥ 10
 'जो मे सद्धिं निवसइ, सो मं अणुमरइ' तेण कज्जेण ।
 गुरुणा एस निसिद्धो 'एवं चिय कुणसु को दोसो ?' ॥
 दसमम्मि साढत्ते पुव्वे जणयाइएहिं से भाया ।
 आगमणत्थं तुरिअं पट्ठविओ सो गुरुं भणइ ॥
 कित्तियमित्तं चिट्ठइ पुव्वस्स इमस्स ? सरिसवगिरीहिं । 15
 दिट्ठंतंमि उ ग(क)हिओ(ए) गुरुणा सोगाउरो निच्चं ॥
 गमणकएणं पुच्छइ वोच्छिज्जिस्सइ इमं पि य ममाओ ।
 नाऊणं पट्ठविओ पव्वावियभायरो एसो ॥
 पत्तो दसपुरनयरे राया उवसामिओ तहा सयणो ।
 मोत्तूण निययजणयं अन्नो पव्वाविओ बहुओ ॥ 20
 छत्तयसहियं जणयं पव्वावेऊण डिभवयणेहिं ।
 परिचत्तछत्तयाइं सुपसत्थो सो मुणी जाओ ॥
 दुब्बलियपूसमित्तो मेहावी चीवराणि गच्छस्स ।
 उवणेइ वत्थमित्तो घयं तु घयपूसमित्तो उ ॥

- गोदुर्माहिलो सूरिस्स मामगो फग्गुरक्खिओ भाया ।
 विंझो वि य मेहावी एए गच्छमि जुगसारा ॥
 वक्खाणमंडलीए विसूरमाणस्स सूरिणा दिन्नो ।
 दुब्बलियपुस्समित्तो विंझस्सच्छं(त्थं)तेण सो नवमं ॥
- 5 पम्हुट्ठं खलु पुव्वं बंधवगेहम्मि जं च नो मु(गु)णियं ।
 तेसिं विबोहणट्ठा चित्तेइ गुरू इमस्सावि ॥
 सुरगुरुसमस्स पुम्हुसइ सेससाहूण पुव्वनट्ठं तु ।
 ताहे पुट्ठोऽणुओगे करेइ मइदुब्बले नाउं ॥
 चरणकरणाणुओगे धम्मे काले तहेव दव्वम्मि ।
- 10 आयाराईए सो चउव्विहो होइ अणुओगो ॥
 हरिणा निओअजीवा कहिया सीमंधरेण जिणसिट्ठं ।
 पुच्छइ सूरिं पि हरी महराए विहियदियवेसो ॥
 दिन्नं दा(ना)णं सह दंसणेण चरणं च पालियं विहिणा ।
 निप्फाइया य सीसा इण्ह गणहारिणं करिमो ॥
- 15 परिभाविऊण गरुणा गणेण पुट्ठेण सूरिणो भाया ।
 मामो य समाइट्ठो गुरुणा रागादिरहिण ॥
 घयतिल्लवल्लकुडदरिसणेहिं दुब्बलियपूसमित्तं तु ।
 ठविऊणं निययपए सूरी सग्गम्मि संपत्तो ॥
 महराए जिणिऊणं नाहियवाई(इं) निसामए गोट्ठो ।
- 20 निप्फावगदिट्ठंता दुब्बलियं गणहरं ताहे ॥
 अट्ठमणवमं पुव्वं अणुवयमाणस्स सो उ विंझस्स ।
 मिच्छाभिनिवेसेणं सत्तमओ णिण्हवो जाओ ॥
 लेसुदेसेण इमं सिट्ठं चरियं सवित्थरं जेण ।
 सिट्ठं ति दुमुणियचरिए तत्तो च्चिय मुणह सविसेसं ॥

१. क. ज. म° । २. क. ज. पुट्ठो । ३. ह. क. ज. नी° । ४. क. ज. °वियं । ५. क. ज. नि° ।

सुयेदेविपसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चारियं ।

संखित्तं निसुणंतो पावइ मोक्खं सयासोक्खं ॥

॥ अज्जरक्खियक्खाणयं समत्तं ॥

● ● ●

भक्त्यादिभिर्देवा अपि वशवर्त्तिनो भवन्तीत्याह—

भक्तिविणयाइएहिं देवा वि वसम्मि होंति किं चोज्जं ? ।

5

जह जक्खो तोसविओ चित्तगरसुएण साकेए ॥२९॥

[भक्तिविनयादिभिर्देवा अपि वशे भवन्ति किं चोज्जं (आश्चर्यम्) ? ।

यथा यक्षस्तोषितः चित्रकरसुतेन साकेते ॥२९॥]

[३५. भक्त्याऽऽराधने चित्रकरसुतकथा]

अत्थि भरहद्धालंकारभूसियं तिहुयणसिरिसंकेयट्ठाणं साकेयाहिहाणं महानयरं । 10
तत्थ य उत्तरपुरच्छिमे दिसिभाए सुरप्पियाभिहाणे संनिहियपाडिहेरो जक्खो । सो य
वरिसं वरिसं कयमहूसवो निव्वत्तियचित्तकम्मो य तं चित्तकरं वावाएइ । अह न
चित्तिज्जइ जणमारं विउव्वेइ । तओ य कोसंबीए एगो दारगो विण्णाणत्थी पत्तो
साकेयं । पविट्ठो एगपुत्तयाए चित्तकरीए गेहे । एवं च तीए सुएण सह संवसंतस्स
समइक्कंतो कोइ कालो । अन्नया आगओ से चित्तेयव्ववारओ, परुन्निया थेरी । 15
पुच्छिया कोसंबीदारएणं । तीए वि कहियं—मम पुत्तस्स अवसरो । तेण भणियं—
'वीसत्था चिट्ठसु , अहं चित्तिस्सामि' । तीए भणियं—'किं तुमं पुत्तो न हवसि ?' ।
तेण भणियं—'तह करेमो, जहा जीवंतो जक्खो तोसेस्सामो' । तओ कयत्तिरत्तोववासो
ण्हायविलित्तसियवत्थनियत्थो नवेहिं कलसेहिं अभिलेस(प्पे)हिं वण्णएहिं अट्ठगुण-
मुहपोत्तीए ठइयवयणो सव्वहा परमभक्तिविण्णाणाइसएहिं चित्तिऊण उग्घाडियाणि 20
अच्छीणि । कयपरममहूसवो पायनिवडिओ विन्नविउमाढतो त्ति । अवि य—

“खमसु सुरप्पिय ! जं भे अयाणमाणेण किंचि अवरद्धं ।

पणिवइयवच्छल च्चिय हवंति तुम्हारिसा जेण” ॥

- तओ परमभक्तिविण्णाणाइआवज्जिएण भणियं जक्खेण—‘भद् ! वरं वरेसु’ । तेण भणियं—‘किं तुह दंसणओ वि अन्नो वरो ? , तहा वि मा जणं मारेसु’ । तेण भणियं—‘तुह रक्खणाउ च्चिय सिद्धमिणमो, अण्णं किंचि पत्थेसु’ । दारएण भणियं—‘जइ एवं, ता जस्स दुपयस्स चउप्पयस्स वा एगमवि देसं पेच्छामि, तं चित्तेज्जामो’ त्ति । ‘एवं’ ति
- 5 पडिवन्ने पणमिऊण जक्खं गओ दारओ गेहं । आणंदिओ सव्वो वि विसओ ।

- अओ भण्णइ-जहा से जक्खो भत्तीए सिद्धो, तहा सव्वे वि आराहणीओ भत्तीए आराहेयव्वो । सेसक्खाणयं जहोवएसमालाए । जहा सो सयाणिएण निव(वा)डिओ, जहा य चंडपज्जोएण नगरी रोहिया, जह परंपरागयाहिं इट्ठयाहिं उज्जेणिगयाणियाहिं पागारो कओ, जहा वद्धमाणसामी समोसरिओ, जहा मिगावई उदयणं पज्जोयस्स
- 10 उच्छंणे दाऊण पव्वइया, तहा सवित्थरं भणियव्वं ॥

॥ चित्त[य] रक्खाणयं समत्तं ॥

● ● ●

परिद्धिदंसणाओ तुच्छं नियसंपयं निएऊण ।

बुज्झंति केइ पुरिसा दसण्णभद्दो व्व कयपुण्णा ॥३०॥

[परि(ऋ)द्धिदर्शनात् तुच्छं निजसम्पदं निरीक्ष्य ।

- 15 बुध्यन्ते केचन पुरुषा दशार्णभद्रवत् कृतपुण्याः ॥३०॥]

[३६. बोधे दशार्णभद्रकथा]

- दसण्णपुरे नयैरे रायगुणगणालंकिओ दसण्णभद्दो राया कामिणीयणपंचसयपरिवारे भोगे भुंजंतो चिट्ठइ । अण्णया समोसरिओ समुप्पन्ननाणाइसओ भुवणभूसणो वद्धमाणसामी । वद्धाविओ राया निउत्तपुरिसेहिं तित्थयरागमणेण । दिण्णं से मणोरहाइरित्तं पारिओसियं ।
- 20 एत्थंतरम्मि अत्थमिओ चक्कवायपियबंधवो दिवसयरो । विहडियाणि चक्कवायाणि, मउलियाणि पंकयाणि, वियंभिओ संझाराओ, आणंदियाणि इत्थण्ण(त्थीण) कुलाणि, पफुल्लाणि कुमुयगहणाणि, पयट्ठो दूइयाजणो । तओ निव्वत्तियासेसपओसकायव्वो ‘तेलोक्कसामिणो पायपंकयपणामेण पूयपावो भविस्सामो’ त्ति मण्णमाणो कयपंचनमोक्कारो पसुत्तो राया । सुहसम्माणियनिद्दो य विबुद्धो एसो पहायमंगलतूरवेणं । ‘नमो जिणाणं’

१. ह. क. ज. सं० । २. क. °गरे ।

ति भणंतो समुट्ठिओ सयणाओ । कयजहारिहकायव्वो ण्हायविलित्तालंकरिओ समारूढो
एरावणसंकासं महागइदं । ठियं उभयपासेसु अंतेउरं । पयट्ठो गंतुं महाविच्छड्डेणं । पत्तो
समोसरणं । पणमिओ तित्थयरो परमभत्तिविभावाइएहिं । नियरिद्धिदंसणाओ य विम्हिओ
राया । तओ से संकप्पं निएऊणं चित्तियं हरिणा—‘अव्वो ! अवणेमि से मरुट्ठं’ मण्णमाणो
आरूढो **एरावणं** । विउव्वियाणि से अट्ठ मुहाणि । एक्केक्कमुहम्मि विउव्विया अट्ठट्ठ दंता । 5
एक्केक्कविसाणे निमि(म्मि)याओ अट्ठ पुक्खरिणीओ । एक्केक्कियाए तलाइयाए कयाणि
अट्ठट्ठ कमलाणि । एक्केक्कम्मि पंकए निम्मवियाणि अट्ठट्ठ दलाणि । एक्केक्कम्मि दले
विउव्वियं दिव्वकरणंगहारोववेयं तियसकामिणीसणाहं बत्तीसबद्धनाडयं नाडयं । महा-
विच्छड्डेण ये पयाहिणीकओ **महावीरो** । ‘अहो ! कयत्थो सक्को, जेणेरिसेण विहवाइसएण
पणमिओ तित्थयरो, कओ य इमिणा अण्णजम्मम्मि धम्मो, विजिओ य अहमणेण 10
दव्वत्थएण । ता संपयं अपरायत्तसयलसत्तसुहावहं सिवसुहनिबंधणं करेमि भावत्थयं’
मण्णंतो महाविभूर्इए निक्खंतो **दसण्णभद्दो** राया पणमिओ नरामरेहिं ति । उवणओ
सबुद्धीए कायव्वो ॥

गुरोश्चित्तं हर्तव्यमित्याह—

इंगियचिट्ठाईहि य गुरुणो चित्तं हरंति मुणियत्था ।

15

वेसाभट्टिणिसचिवा दिट्ठंता दिट्ठमाहप्पा ॥३१॥

[इङ्गितचेष्टाऽऽदिभिश्च गुरोश्चित्तं हरन्ति मुणितार्थाः (ज्ञातार्थाः) ।

वेश्याभट्टिनीसचिवा दृष्टान्ता दृष्टमाहात्म्याः ॥३१॥]

भावार्थः कथानकेभ्योऽवसेयः । तानि चामूनि—

[३७. इङ्गितज्ञतादिना चित्तहरणे वेश्याकथानकम्]

20

सावत्थीए नयरीए रूवलावन्नजोव्वणसोहग्गकलाकोसल्लाइगुणसयविभूसिया
अणंगसेणाभिहाणा पहाणगणिया । तीए य लोगचित्तागरिसणत्थं चित्तसालियाए
लिहाविया नियवावारुज्जया सव्वे वि नरिंदाइणो । पैक्खालियचलणो य कामुओ

25

१. क. च । २. ज. वि. । ३. ह. नियचलणो य कामुओ ।

नियय[चित्त]कम्मे य दिट्ठि पबं धइ, पसंसई य । तओ मुणियनरिंदाइवुत्तंता तयणुरूवपडिवत्तीए अणुवत्तिया इच्छाणुरूवं दव्वं दिंति । एवं मोक्खत्थिणा वि गुरुणो तोसवियव्वा, तुट्ठा य नाणाईहिं सोक्खनिबंधणेहिं पडिलाहिस्संति ॥

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

5 वेसाए निसुणंतो होइ नरो विणयसंपन्नो ॥

॥ वेसाकहाणयं समत्तं ॥

• • •

[३८. इङ्गित्तज्ञतादिना चित्तहरणे भट्टिनीकथानकम्]

वसंतपुरे नगरे एकाए बंभणीए तिन्नि धूयाओ संपत्तजोव्वणाओ य समुव्वूढा । पढमा भणिया जणणीए—‘सयणनिसण्णं भत्तारं पण्णीए मत्थए आहणेज्जासु’ । तहा
10 कए हरिसियचित्तो चरणं संवाहिउमाढत्तो । भणिया य सा तेण—‘कढिणेण मत्थएणं न दूमिओ ते चरणो ?’ । पभाए य साहियं जणणीए । तीए भणिया—‘वच्छे ! तुमं पि जहिच्छं भमसु , सियकसिणपडिवज्जओ जहासुहं विहरसु’ । दुइयधूयाए वि एवं चिय पयम्मि पहए सो खिंसिऊणोवसंतो, जणणीए वि सिट्ठो । भणिया धूया—‘वच्छे ! तुमं पि जहिच्छं भमसु , नवरं खिंसणओ हविस्सइ’ । तइयाए वि एवं निवत्तिए सा तेण
15 दूरं खलीकाऊण नीणिया वासगेहाओ । साहियं जणणीए । तीए भणिया—‘जइ परमेसो अप्पमत्ताए आराहेयव्वो’ । उवणओ सबुद्धीए कायव्वो ।

• • •

[३९. इङ्गित्तज्ञतादिना चित्तहरणे सचिवकथानकम्]

वसंतउरं नयरं नरनाहरायसिरिसंकेयट्ठाणं अरिकेसी राया । चउव्विहबुद्धि-
समणुगओ मइसुंदरो मंती । अन्नया आसवाहिणियाए निग्गओ राया । एगत्थ भूमिभागे
20 मत्तियं तुरंगेण । रमियनियत्तेण य दिट्ठं तहट्ठियं सव्वं पि मुत्तं । निज्झायंतो य सुइरं दिट्ठो मंतिणा, मुणियमणोवियप्पेण य नाणाविहारामुज्जाणदेवउलाइभूसिओ माणस-
सरवराणुकारी काराविओ महातडागो । अन्नया आसवाहणनिमित्तमागएणं तं तहाविहं

१. ह. तया° । २. ह. सं° ।

देवस्तुत्ये नन्दिषेणसाधुकथा]

[१५३]

तडागं निरुण अच्चंतविम्हिण पुच्छिओ मंती राइणा—केणेसो माणससराणुकारी
काराविओ तलाओ ? । मंतिणा भणियं—‘देव ! तए’ । राइणा भणियं—‘कहं ?’ मंतिणा
भणियं मासपक्खदिवसवेलापुव्वयं तए अणुणाए । तओ अच्चंतपरितुट्ठेण सव्वेसु
रज्जनिबंधणेसु कायव्वेसु निउत्तो । उवणओ सबुद्धीए कायव्वो ।

● ● ●

धम्मस्थाश्च त्रिदशानामपि पूज्या भवन्तीत्याह—

5

धम्मट्ठिया सुदूरं पुरिसत्थीओ थुवंति देवा वि ।

जह नन्दिसेणसाहू सुलसा जह नागभज्जा य ॥३२॥

[धर्मस्थितान्(ः) सुदूरं पुरुषान् स्त्रीः स्तुवन्ति देवा अपि ।

यथा नन्दिसेन(षेण)साधुः सुलसा यथा नागभार्या च ॥३२॥]

भावार्थः कथानकाभ्यामवगम्यस्ते चेमे—

10

[४०. देवस्तुत्ये नन्दिषेणसाधुकथा]

समत्थदेसाण तिलयभूए अंगजणवए एगम्मि गामे अच्चंतदारिद्रोवहयाणं
पुरिसिस्थीणं विडंबणानिमित्तं ससारमणुहवंताण भारियाए समुब्भूओ गब्भो । तम्मि य
विसरुक्खे व्व वड्डमाणे पंचत्तीहूओ जणओ । जायमाणे य तम्मि जणणी वि गया
जममंदिरं । सो उ दारओ अच्चंतपणट्ठरूवलायण्णसोहगाइहीणो जायमेत्तो अणुकंपाए 15
गहिओ माउच्छयाए, कयं से नामं नन्दिसेणो त्ति । परिपालिओ कंचि कालं,
तन्निमित्तेणं सा वि गया अंतयघरम्मि । अवि य—

निवसइ जत्थ अहव्वो तत्थ वसंताण कुणइ मरणं पि ।

अहवा सुक्कइ डालं कमोडओ जत्थ अल्लियइ ॥

पच्छा घरपरिवाडीए भिक्खं भमंतो गहिओ माउलगेण । कमेण य तत्थ 20
नाणाविहपेसणपरायणो पत्तो जोव्वणं ति । अपि च—

“यौवनमुदग्रकाले विदधाति विरूपकेऽपि लावण्यम् ।

दर्शयति पाककाले लिम्बफलस्यापि माधुर्यम् ॥ []

अवश्यं यौवनस्थेन विकलेनापि जन्तुना ।

विकारः खलु कर्तव्यो नाविकाराय यौवनम् ॥ []

25

सर्वस्य हि मनो लोके मैथुनाय प्रवर्तते ।

तच्चालाभात् भयात् धैर्यात् दारिद्र्याच्च निवर्तते” ॥ []

विसमसराहिद्विओ भणिओ लोणेण—‘कीस एत्थ कम्मं करेसि ?, जेण विढवि-
ऊण दव्वं न दारसंगहं करेसि’ । तओ अन्नत्थ वच्चंतो मुणियमणोवियप्पेण भणिओ
5 मामएण—‘एत्थेव चिट्ठसु , एयं पढमदुहियं ते देस्सामो’ । एवं च आसापरायणस्स
संपत्तजोव्वण समुवणीया से पिउणा । तीए वि तं दट्ठूण भणिओ जणओ—‘मए अप्पा
घाएयव्वो, जइ एयस्स देसि’ । ‘इमं दुइयं देस्सामो’ त्ति भणिऊण पुणो वि धरिओ ।
तीए वि तह च्चिय निवारिओ । एवं सत्तहिं पि विट्ठा पुंजो व्व न मणे वि झाइओ त्ति ।
अवि य- “उवरोहयाए कीइ सव्वं सव्वस्स जीवलोगम्मि ।

10 पेम्मं पुण इह उवरोहयाए भण केण संघडियं ?” ॥ []

“अव्वो ! जम्मंतरारोवियपावमहातरुणो समुवणओ अच्चंतामोहफलनिवहो । ता
किमणेण अणत्थाभिणिवेसेण दाराइसंगहाहिलासेण ? । संपयं पि जाव जरावाहीहिं न
पीडिज्जामि, ताव आरोवेमि पुण्णमहाकप्पपायवं, जेण जम्मंतरेसु वि भुंजिमो अमय-
फलाणि” चिंतितो वेरग्गमग्गावडिओ भूमिउमाढत्तो । दिट्ठो णेण आयरिओ । सविणयं
15 च साहिओ निययवुत्तंतो । तेण वि जोगो त्ति काऊण परूविओ सम्मत्तमूलो पंच-
महव्वयलक्खणो उत्तरगुणगणालंकिओ जहाचिंतियदिन्नफलाइसओ सुसाहुधम्मो त्ति ।

पंचमहव्वयकलिओ धम्मो अह सूरिणा समक्खाओ ।

तेण वि सो अमयं पिव पडिवन्नो से समीवम्मि ॥

एवं च तस्स वेरग्गमग्गावडियस्स, अंगोवंगसणाहं सुयं पढंतस्स, परमत्थं
20 निसामेंतस्स, रागाइणो मुसुमूरितस्स, कसाए निज्जिणितस्स, इंदियाणि निरुंभेंतस्स,
छज्जीवकायसंजमे वट्ठंतस्स, नीइ(य)वासं परिहरंतस्स, उज्जयविहारेणं विहरंतस्स,
दसविहसामायाारिमब्भसितस्स, पवयणुन्नय(इं) विहेंतस्स, छट्ठमदसमदुवाल-
सद्धमासदुमासचउमासियाईणि विचित्तवचरणाणि चरंतस्स, अरहंताइणो भावसारं
पणमंतस्स, पंचणहं सुसाहुसयाणमणवरयं दसविहं वेयावच्चं पराए भत्तीए करितस्स
25 समइक्कंतो कोइ कालो । अन्नया तियसमज्झ(नियसभमव)द्विएणं भणियं सक्केणं—

‘अहो ! कयत्थो णंदिसेणसाहू, जस्स साहुधम्मपरस्स दसविहवेयावच्चं करेंतस्स वच्चइ कालो, न य सुरेहिं पि धम्माओ चालिज्जइ । अवि य—

“दसविहवेयावच्चम्मि संठियं पिच्छिय (वए त्थियं) हरी भणइ ।

तियसेहिं पि न तीरइ धम्माउ चालिउं एसो ॥

हरिणो वयणं देवो असद्वहंतो य मच्चमवयरिओ ।

5

मोत्तुं गिलाणरूवं अडवीए आगओ वसहिं ॥

वारट्टिएण भणियं सुरेण ‘अडवीए चिट्टए साहू ।

अतिसारवाहिगहिओ, ता तुरियं एउ भो ! कोइ’ ॥

एवं(यं) वयणं सोउं पारणसमयम्मि मेल्लिउं कवलं ।

संपट्टिओ महप्पा कयत्थमप्पाणं मण्णंतो ॥

10

ओसहकए भमंतो तियसविण(णि)म्मिवियअंतरायई ।

तवसत्तीए हंतुं सओसहो तत्थ सो पत्तो ॥

दिट्ठो तेण गिलाणो सो वि य खरफरुसनिट्ठुरगिराहि ।

रिंखसेइ नंदिसेणं सो वि य तं सहइ चिंतंतो ॥

रोगवसेणं जंपइ एसो फरुसाणि कह णु एयस्स ? ।

15

रोगाभावो होज्जा ? केण वि(व) दव्वेण दिन्नेण ? ॥

धोरुणं तं जंपइ ‘वसहिमागच्छ, जेण भे किरियं ।

कारेमो’ सो जंपइ ‘गंतुं न चएमि, ता खंधे ॥

नियए ठवेसु’ ताहे खंधारूढेण जाइ सो तेण ।

मुंचइ य सो गिलाणो तदुवरि दुग्गंधविट्ठाइ ॥

20

आ पाव ! वेगघाओ कओ तए मज्झ गच्छमाणेण ।

ता विसम मुहुत्तं अइ ! एवं जंपइ गिलाणो ॥

वीसमिऊण पुणरवि सणियं तं णेइ खंधमारूढो ।

सो वि य बहुप्पयारं निट्ठुरवयणेहिं तं सवइ ॥

१. ह. क. °ण । २. ह. क. °हूर्त्त । ३. क. नेइ । ४. क. त° ।

सुरसेलो विव जाहे न चालिओ सो सुरेण धम्माओ ।

नियमायं संहरिउं पडिय पाएसु से देवो ॥

“खमसु महारिसि ! जं ते हरिणो वयणसद्दहंतेण ।

पडिकूलं आयरियं खंतिपहाणा मुणी होंति ॥

5 तं चिय एत्थ कयत्थो नियकुलगयणस्स पुन्निमाइंदो ।

तं चिय निम्मलनियजससंछाइयतिहुयणाभोगो ॥

तं चिय महारिसि ! बंभो अइदुद्धरबंभपालणाहिंतो ।

जंतूणं सुहकरणो होसि फुडं संकरो तं सि ॥

पुरिसाण मुत्तिमंतो तं चिय पुरिसोत्तमो समक्खाओ ।

10 परमीसरियाइ तहा इंदो वि तुमं नु(न) संदेहो ॥

वयणकिरणावबोहियभव्वमहाकमलसंडनिवहाओ ।

तं चिय जयम्मि सूरु निट्ठियदोसाउ तह चेव ॥

तवकरणाओ तं चिय सोमो विसेहिं नणु समक्खाओ ।

गरुयपयत्ताउ जई मुणी वि मुणणाउ भवणस्स ॥

15 कम्ममलं खु खवेंतो खमणो तं चेव तह य समणो वि ।

तवखेदे वट्ठंतो गय रागो रागविरहाओ ॥

सयलजणबोहणाओ बुद्धो तं चेव तह य मज्झत्थो ।

रागाईणमभावा कारुणिओ करणभावाओ ॥

इय एवमाय(इ)बहुविहजहत्थनामेहिं तं मुणिं थोउं ।

20 नियठाणं संपत्तो देवो तह नंदिसेणो य” ॥

साहूहिं पुच्छिओ सो ‘कत्थ गिलाणो ?’ त्ति तेण वि पवंचो ।

सव्वेसिं परिकहिओ जहा कओ तेण देवेण ॥

कयपव्वज्जो पच्छ मरणे समुवट्ठिए इमं भणइ ।

‘जइ अत्थि इमस्स फलं तवस्स, ता होज्ज मणुयत्ते ॥

कामो व्व मणभिरामो नरनारिगणाण' कयनियानो सो ।

महसुक्के उववन्नो देवोऽयं नंदिसेणो त्ति ॥

उवणओ कायव्वो ।

॥ नंदिसेणक्खाणयं समत्तं ॥

• • •

[४१. देवस्तुत्ये सुलसाकथा]

5

रायगिहे नयरे नागरहिणो तिहुयणसलाहणिज्जा निरुवमगुणावलीभूसिया जिणसाहुभत्ता सुलसा नाम भारिया । तीए पुत्तनिमित्तं तियसिंदाईणं नागो उवाइयाणि देइ । दिण्णे ओवाईए नै य संपज्जंति मणोरहा । तीए भणिओ—‘अण्णमहिलं वीवाहेसु’ । तेण भणियं—‘अलमण्णाए सुंदरेणावि सुएण’ । तओ पुत्तनिमित्तं वेज्जुव- एसेणं तेहिं सयसहस्सेहिं पयाविया तिण्णि तेल्लकुडया । अण्णया य तियससहाणुगएण 10 भणियं हरिण त्ति । अवि य—

गयणाउ रिक्खचक्कं समयं नासेज्ज दिय(व)सनाहेण ।

तह वि य सम्मत्ताओ न चलइ सुलसा हरी भणइ ॥

तओ इक्केण तियसेण चितियं—

“अजसं पि जसं तुट्ठा गुणं पि दोसं कुणंति रुट्ठाओ ।

15

अवहत्थियमज्जाया पट्ठणो अकुलीणपुरिसो व्व” ॥

इमं भावेतो समागओ तियसालयाउ देवो सुलसापरिक्खानिमित्तं । कयसाहुवेसो समुवट्ठिओ से पुरओ । कयविणयकम्माए भणियमणाए—‘संदिसह, किं करेमो ?’ । तेण भणियं—‘सयसहस्सपागं तिल्लं देसु’ ।

“एयाइं ताइं चिरचितियाइं तिन्नि वि कमेण पत्ताइं ।

20

साहूण य आगमणं संतं च मणप्पसाओ य” ॥

भार्विती हरिसभरनिब्भरा समुट्ठिया दाउं । अंतराले य भिन्नो देवेण कुडओ । तह च्चिय गहिओ दुइयघडो, सो वि भग्गो । एवं तइओ वि । तहा वि न विपरिणमिया । तओ तियसो भणिउमाढत्तो ।

१. ह. क. ज. सं° । २. क. °ज्जं । ३. क. नेय । ४. क. °णया ।

साहेइ तओ तियसो जह तियसिंदेण वन्निया तं सि ।

ता तारिस च्चिय तुमं करेमि किं तुज्झ सन्नेज्झं ? ॥

तीए भणियं 'महायस ! अन्नं तुह दंसणाउ किं कज्जं ? ।

तेण च्चिय पज्जत्तं अलाहि नीसेसकज्जेहिं' ॥

5 तेण भणियममोहं देवदंसणं महाणुभावा य तुमं ।

ता मम चित्तनिव्वुइनिमित्तं किं पि पत्थेसु ॥

‘अव्वो ! मा एस भत्तारो पुत्तनिमित्तं मिच्छत्ताईहिं निविट्ठचित्तो खिज्जउ’
चिंतितीए भणियं सुलसाए—‘जइ एवं, ता तुहाणुभावेण होउ मे पुत्तो’ त्ति । अवि य—

तुट्ठेण तओ दिन्ना बत्तीसं तेण तीए गुलियाओ ।

10 एक्किक्कं खाएज्जसु होहिंति सुया उ बत्तीसं ॥

कज्जम्मि पुणो जाए संभरियव्वो त्ति जंपिउं तियसो ।

इंदीवरदलसारं उप्पइओ निम्मलं गयणं ॥

‘कहं बत्तीसाए चेडरूवाणं मुत्तासुई मलेमि ? । सव्वाहिं एक्को सुंदरतरो होज्ज’
त्ति भावंतीए खद्दाओ सव्वाओ वि समकालं, संभूया य जुगवं बत्तीसं पि पुत्ता ।

15 गहिया महावियणाए, ठिया देवस्स काउस्सगणेणं । चलियासणो य पत्तो सुरो । साहियं
से जहा समकालं खद्दाओ सव्वाओ वि । तेण भणियं—‘दुट्ठं कयं, सरिसआउक्खा
सव्वे वि भविस्संति’ । उवसामिऊण वेयणं गओ देवो । कमेण य जाया सुरसंकासा
बत्तीसं पि सुया सेणियस्स तुल्लवयसा । वड्डिया देहोवचएणं, कलाकलावेण य ।

संपत्तजोव्वणा य सेणिएण सह सुजिट्ठानिमित्तं गया जहा वेसालीए पंतीए रहारूढा
20 वीरंगएण वावाइया तहा उवएसमालाविवरणे सवित्थरं भणियं त्ति । उवणओ
कायव्वो ।

॥ सुलसाकहाणयं^१ समत्तं ॥

निमित्ताद् बोधे चत्वारः प्रत्येकबुद्धकथाः]

[१५९]

क्षपितपापा निमित्तमात्रेणैव बुध्यन्त इत्याह च—

जम्मंतरकयपुण्णा निमित्तमेत्तेण के वि बुज्झंति ।

करकंडुमाइणो जह संबुद्धा वसहमाईहिं ॥३३॥

[जन्मान्तरकृतपुण्या निमित्तमात्रेण केचन बुध्यन्ते ।

करकण्डवादयो यथा संबुद्धा वृषाभादिभिः ॥३३॥]

5

अनुस्वारावागमिकावित्युक्तम्—

“णीया लोयमभूया य भूया य आणिया दो वि बिंदुसब्भावा ।

अत्थ वहंति तं चिय जो च्विय सिं पुव्वणिदिद्वे” ॥ []

भावार्थश्चतुर्थ्य कथानकेभ्योऽवसेयः, तानि चामूनि । के ते पत्तेयबुद्धा ? अओ

भण्णइ—

10

[४२-४५. निमित्ताद् बोधे चत्वारः प्रत्येकबुद्धकथाः]

करकंडू कलिंगेसु पंचालेसु य दुम्मुहो ।

नमी राया विदेहेसु गंधारेसु य नंगई ॥ [आ.नि.भा./२०५]

वसभे य इंदकेऊ वलए अंबे य पुप्फिए बोही ।

करकंडु दुहुमस्सामी नमिस्स गंधारन्नो य ॥ [आ.नि.भा./२०६]

15

[१]

तत्थ ताव करकंडुणो चरियं साहिज्जइ—

अंगाजणवए सगगनयरिसंकासाए चंपाए नयरीए नरिंदलच्छिसंकेयट्ठाणो दहि-
वाहणो राया । चेडनरिंदधूया जिणवयणभावियमई सुरसुंदरिसंकासा पउमावई से
भारिया । तस्स य तीए सह विसयसुहं पुव्वभवनिव्वत्तियपुण्णपभारजणियं तिवग्गसारं 20
नरलोगसुहमणुहवमाणस्स वोलीणो कोइ कालो । अण्णया पहाणसुमिणयपसूइया
जाया आवण्णसत्ता । समुप्पण्णो से मणे वियप्पो ‘नरिंदनेवत्थालंकिया करिवरारूढा
जइ भमामि काणणुज्जाणाईसु’ । पुच्छिया य राइणा । साहिओ पय(इ)णो डोहलओ ।
तओ पसत्थवासरे मत्तकरिवरारूढा नरनाहधरिज्जमाणउदंडपोंडरीया नरिंदाहरणवत्थ-
मल्लवेसालंकिया महाविभूईए उज्जाणाईसु भमिउमाढत्ता । तओ पढमपाउसुच्छलिय- 25
पंचवन्नकुसुमगंधसंचिलयं पवणं आसाइऊण संभरियरण्णसोक्खो निव्वा(द्धा)-

१. ह. °डु । २. ह. °सुं । ३. क. नि° । ४. क. °रं ।

- डिऊणारोहणं पहाविओ अडविहुत्तं करिवरो । लग्गोऽणुमग्गेणं खंधावारो, गंतूण
कइवयजोयणाणि नियत्तो अकयकज्जो । दूरपत्ते करिम्मि दिट्ठो राइणा वडपायवो । तं
दट्ठूणं भणिया देवी—‘एयस्स हिट्ठेणं करी गमिस्सई, ता झत्ति एयस्स साहाए लग्गेसु’ ।
रायणा तहा कयं, देवी उण अपरिहत्थत्तेण उ न लग्गा तत्थ । तओ पाडिया सिंघ(ह)–
- 5 वग्घवण्णतरच्छच्छभल्लभीसणाए महाडवीए करिणा । सरजले य पविट्ठस्स करिणो
अवयरिया देवी । तण्हाछुहासीउसिणभयक्खेयाभिभूया पत्ता तावसासमं । दिट्ठो
कुलवई । संजायविम्हएण य पुच्छिया तेण उप्पत्ती । तीए वि जणयसमाणो त्ति
काऊण साहिया सवित्थरा । भणियं च णेण—‘वच्छे ! वीसत्था हवसु ताव एत्थ
आसमे, जाव विसमे सत्थो लब्भइ, अण्णं च चेडओ अम्हाण सयणो आसि’ । तओ
- 10 तत्थ वणपुप्फफलाहारो वोलीणाणि कइवयदिणाणि । अन्नदियहम्मि पट्ठविया
कुलवय(इ)णा तावससहाया दंतपुरे, जत्थ दंतव(च)क्को राया । गंतूण वसिमासण्णं
भणिया तावसेहिं—‘भद्दे ! वच्चसु एयाए वत्तिणीए, न अम्हाणं संपयं गमणविसओ
हलकिट्ठ’ त्ति । व(ध)रं करिय गया तावसा निययतवोवणे । सा वि कमेण पत्ता पुरं ।
निसीहियाकरणपुव्वयं च पविट्ठा पडिस्सयं । वंदिऊण चेइयाणि, वंदिया य पवत्तिणी,
- 15 सह अज्जाहिं । तओ विम्हियमणाए भणियं मयहरियाए त्ति ।
अवि य– विणएण कुलं रूवेण गुणगणो जइ वच्छि ! तुह नाओ ।
सविसेसपउत्ती कारणेण पुच्छिज्जसे तह वि ॥
का सि तुमं ? कत्तो वा ? केण व कज्जेण आगया एत्थ ? ।
एकल्ला चोज्जमिणं कहिऊणं वच्छि ! अवणेसु ॥
- 20 तओ कह कह वि वियलंतनयणंसुयाए साहिए निययवुत्तंते भणियं पवत्तिणीए
त्ति ।
अवि य– “नारयतिरियनरामगईसु दुट्ठुक्कम्ममलमईलो।
तं नत्थि संविहाणं जं संसारी न पावेइ” ॥ [जी.क./२१]
अन्नं च, वच्छे ! अकयधम्माणं न दुल्लहाओ आवयाउ त्ति । अवि य–
25 “निच्चं चिय विवयाओ धम्मविहूणाण होंति सत्ताण ।
धम्मकलियाण ताओ न होंति जायंति सिद्धिओ” ॥

‘ता वच्छे ! अलमुव्वेएण, पडिवज्जसु सारीरमाणसाणेयदुक्कम्मसेलवज्जासणीभूयं सामण्णं’ । तओ सव्वोवाहिविसुद्धे वासरे जायसंवेगा पव्वाविया एसा । गहिया दुविहा वि सिक्खा । जाया साहुणीण बहुमया । अण्णया अपच्छासिणो (वि(व) वाही वड्ढिउमाढत्तो से उदरम्मि गब्भो । पुच्छिया पवत्तिणीए—‘किमेयं ?’ । तीए वि साहिओ जहट्ठिओ वुत्तंतो, ‘नवरं पव्वज्जाकाले न मए सिट्ठं मा पव्वज्जा न होहि’त्ति । पच्छण्णं 5 सावयगेहे चिट्ठंती पडिपुण्णकाले पसूया दारगं । पुव्वाणीयकंबलरयणं दहिवाहण- नरिंदंकमुद्दाए सहियं । मसाणे उज्झिओ दारओ । तक्खणं चिय गहिओ मसाण- रक्खियपाणेणं, समप्पिओ नियजायाए, परितुट्ठा चित्तेण । साहुणीए वि कहियं पवत्तिणीए ‘विवण्णो दारओ जाओ, सो उज्झिओ’ । तओ ताए मायंगीए सह मितीकाऊण अवच्चस्स नेहेण दारयस्स पउमावई लडुयाईणि इट्ठदव्वाणि देइ । वड्ढंतो 10 य जाओ अट्ठवारिसिओ दारओ । सुक्ककंडूए गहिओ डिंभाणि भणइ—‘ममं कंडुयह, जेण भे गामनगराईणि देमि’ । तओ डिंभेहिं पुव्वनामं अवहत्थिऊण ‘करकंडु’ नामं कयं । अण्णया मसाणं रक्खंतस्स कारणंतरेण पत्ता तत्थ दोण्णि मुणिणो । तओ सयललक्खणाणुगयं दंडं दट्ठूण भणिो इक्केण मुणिणा दुइयसाहू—‘जो एयं दंडं चउरंगुलविवड्ढियं गिण्हस्सइ, सो ढत्ति पुहइनाहो भविस्सइ’ वणंतरेण सुयं 15 करकंडुणा, बंभणेण य । तओ खणिऊण चत्तारि अंगुलाणि धरणिं गहिओ बंभणेण दंडओ, उद्दालिओ करकंडुणा । पविट्ठा नयरं, उवट्ठिया ववहारेणं कारणियाण पुरओ । सामाईहिं भणिो वि जाहे न देइ करकंडू बंभणस्स दंडयं, तओ समुप्पण्णकोवेहिं भणिओ कारणिएहिं—किं रे ! दुट्ठ ! मायंगदारय ! एएण दंडेण तुमं रज्जं भुंजि- हिसि ?’ । तेण भणियं—‘को संदेहो ?’ । तओ सहासं भणिओ सो तेहिं—‘जया तुमं 20 राया हवेज्ज, तया एयस्स गामं देज्जसु’ । ‘एवं’ ति पडिवन्ने पट्ठविया दोन्नि कारणिएहिं । दारयमारणत्थं पुरिसवंदसहिओ जाव बंभणो आगच्छइ तओ । इत्थंतरम्मि मुणियवुत्तंतो से जणओ सह महिलाए दारयं घित्तूण पलाणो । कमेण य पत्ता कलिंगविसयविसेसयभूए कंचणपुरे, ठिया बाहिरुज्जाणे । दारओ वि पसुत्तो असोगतरुणो छायाए । तद्विवसं च पंचत्तीभूओ तत्थ अपुत्तो राया । अहिवासियाणि 25 पंच करिवराईणि दिव्वाणि । भमिउव्वाएहिं दिट्ठो सव्वलक्खणसंजुत्तो दारओ । तओ

- पयाहिणीकारुणारोविओ गलकंठकरणपुव्वयं निययपट्टीए करिणा । हेसियं तुरंगमेण,
ठियमुदंडपोंडरीयमुवरिं, निवडियं भिंगाराओ जलं, पवीइयाणि चामराणि । तओ
आवूरियमाणेहिं असंखसंखेहिं, पवाइज्जमाणेहिं तूरेहिं, नच्चमाणीहिं विलासिणीहिं,
पढंतेहिं मागहेहिं, महाविच्छड्डेणं नगरे पविसिउं पवत्तो, मुणियमायंगवुत्तंतेहिं निवारिओ
5 पओलीए पविसंतो बंभणेहिं । संजायामरिसेण य उब्भिओ दंडो पलयानलो व्व
जलिउमाढत्तो । तओ भयभीया पणट्ठा बंभणा । **करकंडू** वि निविट्ठो सीहासणे,
अहिसित्तो नरिंदसामंताइएहिं । एवं च जम्मंतरकयपुण्णजणियं तिवग्गसारं नरसुक्ख-
मणुहवमाणस्स वोलीणो कोइ कालो । मुणियवुत्तंतो य पत्तो सो बंभणो । भणियं च
णेण—‘महाराय ! देसु मम पुव्वुत्तं गामं’ । रायणा भणियं—‘गेण्हसु जो भे पडिहाइ’ ।
10 तेण भणियं—‘मम **चंपाए** गेहं, तत्थ देसु’ । तओ पट्टविओ दूओ सह लेहेण
दहिवाहणराइणो । पडिहारनिवेइओ य पविट्ठो दूओ, समप्पिओ लेहो । भणियं दूएण—
‘एयस्स दिया[इ]णो गामं देसु अम्हाण कए(रे)’ । तओ संजायामरिसेण भणियं
दहिवाहणेण—‘अरे ! दुट्ठमायंगस्स पम्हुट्ठो अप्पा, जेण ममावि लेहो विसज्जिओ’ ।
गलत्थलिरुण य नीणिओ दूओ, कमेण य पत्तो एसो । साहियं **करकंडु**णो जहावुत्तं ।
15 तओ संजायकोवो पयट्ठो **करकंडू** तदुवरि संगामट्ठा ।

अवि य- धवलगइंदारूढो नयराओ नीरु(ह)णिक्खसंकासो ।

सारयघणो व्व सूरु राया पायडियमहिवीढो ॥

- तओ थुव्वंतो जहट्टियगुणसंथवेण, पिच्छंतो नयणगंडूसेहिं, दाइज्जमाणो
अंगुलिसएहिं, दित्तो दाणं कमेण पत्तो **चंपाए**, आवासिओ बाहिरुज्जाणे । तओ
20 आवूरिएसु जमलसंक्खि(खे)सु, वाइएसु रणतूरेसु, पढंतेसु मुहलमागहेसु,
जायामरिसाणि लग्गाणि दोण्ह वि नरिंदाणं अग्गसेण्णाणि त्ति । अवि य—

करिनाहाणं करिणो रहाण रहिणो भडाण नरवइणो ।

समयं चिय संलग्गा आसारोहा वि तुरियाण ॥

- तओ कत्थइ धणुगुणविमुक्कनिसियसरनिरंतरं । कत्थइ निदलियसुहडासिघायण-
25 नरसिरमालोवमालिज्जमाणमहियलं । कत्थइ सरनियरनिवाडियारोहसुन्नासणविहलभ-

मंततुरंगं । कत्थ य कोरुहलागयकिन्नरकिंपुरिससिद्धगंधव्वजक्खरक्खसभूयपिसाय-
वेयालडाइणीसमाउलं । कत्थइ करालकरवालनिंदयपहारनिवडियकरिक्कुं भवियलंत-
मुत्ताहलधवलियमहिमंडलं । कत्थइ सुमिरयसामिपसायमहासत्तसुहडसंघायदिज्ज-
माणनियजीवियं । कत्थइ चक्कासिच्छिन्नररुहिरवसामिसलुद्धनिवडंतगिद्धसयसंकुलं ।
कत्थ य सुहडमहासत्तपरितुट्ठा[गयणं] गणविमाणति(ट्ठि)यतियसकामिणीविमुच्च- 5
माणकुसुमोवयारं ति ।

अवि य- असरिससमसीसीभूसियाइं संभरियपुव्ववेराइं ।

पहरंति ये वि(जाइं)दूरं बलाणि वि(ति)यसासुराणं व ॥

तओ कण्णपरंपराए **करकंडू-दहिवाहणाण** दारुणं जुज्झं निसामिरुण 'मा 10
जणक्खओ होइ' ति भाविंती आगया **पउमावई** साहुणी । भणिओ तीए एगंते
करकंडू राया- 'वच्छ ! कीस जणएण सह जुज्झसि ?' । तेण भणियं- 'कहमेस ममं
जणओ ?' । तओ साहिए सविथरे तीए निययवुत्तंते पुच्छिया जणणि-जणया । तेहिं
पि कहिओ परमत्थो, दावियं मुद्धारयणं । तओ अहिमाणेण भणिया **पउमावई**
करकंडुणा- 'कहमियारिणि कयपय(इ)ण्णो नियत्तामि ?' । तीए भणियं- 'वच्छ ! 15
वीसत्थो हवसु , जाव ते जणयं पेच्छामि' । गया एसा, पय(वि)ट्ठा नरिंदअत्थाणं ।
निवडिरुण से चलणेसु परियणो रोविउमाढत्तो । एत्थंतरम्मि पणमिरुण सुहासणत्था
पुच्छिया राइणा पउत्ति । तीए वि साहिया सविथरा । 'एसो य ते सुओ, जेण तुमं
रोहिओ' । तओ महाविभूर्इए पइसारिओ नयरीए **करकंडू** । तेण वि पणमिओ
सबहुमाणं नरिंदो । कयं महावद्धावणयं । आणंदिओ लोगो ति । अवि य- 20

“तं किं पि अणणसमं दिट्ठे इट्ठमि होइ मणसोक्खं ।

जं कहिरुण न तीरइ संकासं मोक्खसोक्खाण” ॥ []

तओ पसत्थवासरे दोसु वि रज्जेसु अहिसिंचिरुण **करकंडू(डुं)** कालाणुरूव-
निव(व्व)त्तियासेसकायव्वो महाविभूर्इए पव्वइओ दहिवाहणनरिंदो ति । **करकंडुणो**
वि मुसुमूरियारिचक्कं पणयसामंतमहासामंतभडयणं धम्मत्थकामसणाहं परत्थसंपयाण- 25
सयणहं विसिट्ठजणसलाहणिज्जं नरसोक्ख[मणु] हवंतस्स समइक्कंतो कोइ कालो । सो
य किर गोव(उ)लप्पिओ । तेण अणेगाणि निययविसए गोव(उ)लाइं कयाणि ति ।

१. क. डाय° । २. ह. क. ज. दिज्जंतमा° ।

अवि य- जम्मंतरसुकयसमज्जियाइं सोक्खाइं अणुहवंतस्स ।

आणंदियजियलोगो संपत्तो सरयकालो से ॥

तओ कोऊहल्लेण गओ गोउलं, दिट्ठो ससिकुंदसंकासो संपुण्णंगावयवो तण्णगो ।
य जाओ महावसहो । दुइयवाराए आगएण य दिट्ठो सो नरिंदेणं ति । अवि य-

- 5 सुविभत्तचारुसिंगो तुसारगोखीरहारसंकासो ।
वेयड्डुगिरिसरिच्छो दिट्ठो दप्पुद्धरो वसहो ॥
ढिक्कियसद्दुप्पिच्छा वसहा नासंति तस्स गंधेण ।
पडिवण्णसव्वजूहो तिलओ विव धरणिरमणीए ॥

- तं तहाविहं जायक्खंधं दरियवसहदुरालोयं अच्चंतनयणमणाभिरामं निएऊणं
10 संजायाणंदो वि पविट्ठो नगरम्मि राया । पुण वि कालंतरागएण राइणा पुच्छिया गोवाला
'कत्थ संपयं सो महावसभो ?' । तेहिं पि दाइओ भूमीए निवडिओ, तण्णएहिं खली-
कीरंतो । तं निएऊण सविसायं चितियं राइणा- 'धिरत्थु ! संसारासारत्तणस्स, जेण तारिसं
रिद्धिं पाविऊण संपयं एयारिसो समत्थावयाण कुलमंदिरं संवुत्तो । अवि य-

- सेयं सुजायं सुविभत्तसिंगं जो पासिया वसंभ गोट्टमज्झे ।
15 रिद्धिं अरिद्धिं समुपेहिया णं कलिंगराया वि सभिव्ख धम्मं ॥ [आ.नि.भा./२०७]
“गोट्टंगणस्स मज्झे ढेक्कियसद्देण जस्स भि(भ)ज्जंति ।
दिता वि दरियवसहा सुतिक्खसिंगा समत्था वि ॥ [आ.नि.भा./२०८]
पोराणयगयदप्पो गलंतनयणो चलंतवसमोहो ।
सो चेव इमो वसहो पडुयपरिअट्टणं सहइ !” ॥ [आ.नि.भा./२०९]
20 इय एवमाइ बहुविहं संसारासारयं निएऊण ।
संभरियपुव्वजम्मो निक्खंतो एस नरनाहो ॥
पुव्वकयसुकयकम्मा निमित्तमित्तेण नवरि बुज्झंति ।
जह एसो चिय बुद्धो विवयं दट्टूण वसभस्स ॥
तियसोवणीयलिंगं घित्तूणं खि[इ]प्पइट्ठियम्मि संपत्तो ।
25 वौसरियपावकम्मो एस मुणी दिट्ठदट्ठव्वो ॥

१. °प्पहि° । २. ज. °यट्ट° । ३. ज. वोस° ।

[२]

तह पंचालजणवए कंपिल्लपुरे नयरे गुणरयणजलनिही दुम्मुहो राया । तस्स य सुकयकम्मजणियं तिवग्गसारं जीयलोयसुहमणुहवंतस्स आणंदियरायहंसो निम्मल-
गयणंगणो ढेक्कंतदरियवसहालंकिओ निप्फण्णसव्वसासो नच्चिरनड(व)नट्टुत्तसुट्ठिय-
सुसोहिल्लो पत्तो सरयागमो । तओ आसवाहणियाए नीसरंतेण दिट्ठो इंदकेऊ महाविभूर्इए 5
पूइज्जमाणो, पडिनियत्तेण य दिवसावसाणे दिट्ठो भूमीए पडिओ कट्ठावसेसो
विलुप्पंतो । तं च दट्ठूण चित्तियमणणेण—‘एवं संसारिसत्ताण वि संपयविवायाउ’ त्ति ।

अवि य- दट्ठूण सिरिं तह आवइं च जो इंदकेउणो बुद्धो ।

एस गई सव्वेसिं दुम्मुहराया वि धम्मम्मि ॥ []

एसो वि गहियसामण्णो विहरिउं पवत्तो त्ति ।

10

[३]

तहा विदेहाजणवए मिहिलानयरीए नमी राया । तस्स य दाहजराभिभूयस्स विज्जेहिं चंदणरसो कहिओ । तं च घसंताण महिलियाण वलयझंकारो जाओ ।
तमसहंतेण रायणा अवणेयावियाओ एक्केक्कं वलयं । तहा वि न झीणो सद्धो । पुणो
दुइयतइयचउत्थमवणीयं, तहा वि न निट्ठिओ सद्धो । पुणो एक्केक्कं धरियं । तओ पसंतो 15
सव्वो वि सद्धो । इत्थंतरम्मि चित्तियं राइणा—अव्वो ! जावइओ धणधन्नरयणसयणाइ-
संजोगो, तावइओ दुक्खनियरो त्ति ।

जत्तियमित्तो संगो दुक्खाण गणो वि तत्तिओ चेव ।

अहवा सीसपमाणा हवंति खलु वेयणाओ वि ॥

‘तम्हा एगागित्तं सुंदरं’ ति मण्णंतो संबुद्धो एसो वि । खओवसमेण वेयणीयस्स 20
पउणीहूओ सरियपुव्वजम्मो गहियसामण्णो विहरिउं पयत्तो त्ति । अवि य—

रेणुं व पडविलगं रायसिरिं उज्झिऊण निक्खंतो ।

म(म)हिलाए नमी राया परिमुणियासेसपमत्थो ॥ []

[४]

तहा गंधारजणवए पुरिसपुरे नगरे जयरिसिकुलमंदिरं नंगई राया । तस्स पियार्हि 25

सह भोगे भुञ्जंतस्स संपत्तो कणिरकलयंठिरवावूरियवणंतरालो, विरहानलत-
वियनियत्तमाणपावासुओ, विसट्टमाणकंदोट्टरयरेणुरंजियदियंतरालो, माइंदगाहि-
गंधायड्डियभमिरभमरोलिङ्गंकारमणहरो, दीसंतनाणाविहतियसजत्तामहूसवो, पडुपहड-
झल्लरिपडहियसद्वापूरिज्जमाणगयणंगणो वसंतो त्ति । अवि य—

- 5 मलयानिलो वियंभइ चूओ महमहइ परहुया रसइ ।
अच्चिज्जइ विसमसरो हिययारूढो पिययमो व्व ॥
एयारिसे वसंते उज्जाणं पट्टिएण नरवइणा ।
मंजरिनिवहसणाहो साणंदं पुलइओ चूओ ॥

- अइकोरुहल्लेणं गहिया ताओ मंजरी राइणा, तयणु समत्थखंदावारेण वि । विलुत्तो
10 जाओ खाणुयमेत्तो । रमिऊण नियत्तमाणेण पुच्छिया आसण्णनरा—‘भो भो ! कत्थ सो
चूओ ?’ । तेहिं भणियं—‘देव ! जाव तए गहिया मंजरी, ताव तव खंधावारेण, एवमा
वत्थंतरं पाविओ एसो सो चूओ’ त्ति । तओ सविसायं चितियं रायणा—‘अव्वो !
करिकण्णचंचलाओ जीवियजोव्वणधणसयणरयणपियपुत्तमित्ताइयाओ विभूईओ ।
तकिमणेण भवनिबंधणेण रज्जेण ?’ । संबुद्धो सो वि गहियसामण्णो विहरिउं पयत्तो
15 त्ति । कमेण य पत्ता सव्वे वि खिइपइडियं नयरं । अवि य—

संभरियपुव्वजम्मा दूसहतननियमसोसियसरीरा ।

विहरंता ते पत्ता चत्तारि वि धरणिड्डियनये ॥ []

- तओ चउदुवारे देवउले पुव्वदुवारेण करकंडुमुणी पविट्ठो, दक्खिणेण दुमुहो,
अवरेण नमी, उत्तरेण नगगई । कहं महामुणीण पराहुत्तो ठामि ? त्ति विरु(कु)व्वियं
20 वाणमंतरेण नियपडिमाए मुहचउक्कयं । एत्थंतरम्मि मसिणकट्टेण कन्नं कंडूऊण मुक्कं
एगपासम्मि कंडुययणं करकंडुणा । तं च दट्टूण भणियं दुमुहेणं त्ति ।

देसपुरज्जधणसयणकामिणी उज्झिऊण पव्वइओ ।

ता कीस संचयमिणं करेसि कंडूयणतणस्स ? ॥ []

- जाव दुम्मुहेण भणिओ करकंडू पडिसंलावं न देइ । इत्थंतरम्मि भणिओ दुम्मुहो
25 नमिण त्ति । अवि य—

“नियरज्जमंतिणं उज्झिऊण रज्जं च कामिणीओ य ।

केणेण्हि तं ठविओ मुणिणो मंतिणो साहू ?” ॥ []

तओ जाव दुम्महो नमिणो पडिवयणं न देइ । इमं पि अंतरेण भणिओ नमी नग्गइण त्ति । अवि य—

परिचत्तसव्वसंगो मोक्खनिमित्तं च कुणसि जइ जत्तं ।

5

ता कीस नं(निं)दसि मुणी ? अणिंदणिज्जं इमं लोए ॥ []

जाव य नमी नग्गइणो न देइ उत्तरं, एत्थंतरम्मि भणिओ नग्गई करकंडुण त्ति ।
अवि य—

“तवनियमसंयमए पसत्थसम्मत्तगुणजुए साहू ।

अहियाओ निवारेंते न दोसवत्तव्वयमुवेइ” ॥ [आरा./५०]

10

“रूसउ वा परो मा वा विसं वा परियत्तउ ।

भासियव्वा हिया भासा सपक्खगुणकारिया” ॥ [श्रा.दि./२११]

मुहमु(म)हुरं परिणयमंगुणं(लं) च गिण्हंति दिंति उवएसं ।

मुहकडुयं मोक्खफलं विरल च्चिय जीवलोगम्मि ॥

एगसमयम्मि सव्वे अवयरिया जम्मणं च संपत्ता ।

15

निक्खमणं नाणं सिवपयं च निट्ठवियकम्मंसा ॥

दुरियहरं सुपसत्थं कल्लाणं मंगलं सिवं संति ।

पत्तेयबुद्धचरियं भणियं जिणसासणे एयं ॥

सुयदेविपसाएणं मए वि पत्तेयबुद्धमुणिचरियं ।

भणियं जहोवइट्ठं सिद्धंते गणहराईहिं ॥

20

जो निसुणेइ कयत्थो इत्थी पुरिसो व्व मुक्कवावारो ।

सो पत्ततिवग्गसुहो निव्वाणसुहं पि पावेइ ॥

॥ पत्तेयबुद्धचरियं समत्तं ॥

सनिदानं तपो दीर्घसंसारफलं भवतीत्याह—

दीर्घसंसारफलो सनियाणतवो जहा य बारसमे ।

चक्किम्मि तहा पढमे नवमम्मि य वासुदेवम्मि ॥३४॥

[दीर्घतरसंसारफलं सनिदानं तपो यथा च द्वादशे ।

5 चक्रिणि ब्रह्मदत्ते वासुदेवे त्रिपृष्ठे (ष्ठे) नवमवासुदेवे कृष्णे ॥३४॥]

[४६. सनिदाने तपसि ब्रह्मदत्तचक्रिकथा]

हत्थिणापुरे नयरे सणंकुमारो चक्कवट्टी । नमुई से मंती । तत्थ य विहरंता पत्ता
सहोयरा चित्त-संभूयाहिहाणा महातवस्सिणो । मासपारणए पविट्ठो भिक्खट्ठा संभूय-
मुणी । अच्चत्थं कयत्थिओ मंतिण त्ति समुप्पण्णो से कोवानलो । अवि य—

10 “तपस्विनि क्षमाशीले नातिकर्कशमाचरेत् ।

अतिनिर्मथनादग्निश्चन्दनादिपि जायते” ॥ []

तवतेयजणियकोवानलस्स वियंभिओ पारावयकवोयरासहसंकासो धूमुप्पलो ।
तेण य संछाइयनहंगणेण जलहरसंकाए पणच्चिया वणमयूरा, उम्माहिया पहिआ,
हरिसिया कासवया, विमु(म)णीहूया रायहंसा । अणंतरं च वियंभियाओ जलणा-
15 वलीओ । जाओ य वित्थयपक्खवियाणसंछाइयनहंगणाओ व्व वियरंति चक्कवाय-
पंतीओ । किं वा संझारायरुणाओ पसरंति बलाहयसंतईओ ? । किं वा कुसुमनिवह-
समोच्छइयाउ किंसुगासोयवीहियाओ ? । सोयामणीओ ? । किं वा सहरिसगमण-
सिढिलियसुरवहुकेसपासगलियाओ पारियायकुसुममालाओ ? । किं वा तिहुयण-
भक्खणत्थमुज्जयस्स विफुरेति कयंतस्स रसणाउ ? त्ति । अहवा मंडेंति नहयलं ?, किं
20 वाऽणुगच्छंति जलहरं ?, किमण्णेसंति विज्जुलयाओ ?, किं वा गच्छंति रविमंडलं ?
ति ।

अवि य— धूमसणाहो जलणो वियंभिओ मुणिवरस्स वयणाओ ।

पाउसजलयावलीओ गयणाओ विज्जुपुंजो व्व ॥

मुणियवुत्तंतो य आगओ राया, चित्तसाहू य उवसामिओ कह कह वि । गया
25 दोन्नि वि उज्जाणं तवस्सिणो, ठिया अणसणेणं । पुणरवि आगओ तेसिं वंदणवडियाए

इत्थीरयणसहिओ राया । वंदिया सविणयं । समासइयइत्थीरयणचिहुरफासेण चितियं
संभूयमुणिणा—‘अहो ! कयत्थो **सणंकुमारो**, जो एरिसेण इत्थीरयणेम सह जीय-
लोयसुहमणुहवइ, ता जइ इमस्स तवस्स फलमत्थि, ता मणुयत्तणे एरिसस्स इत्थी-
रयणस्स सामी उ होज्जा’ । **चित्तमुणिणा** वारिज्जंतो वि कयनियाणो गओ **महासुक्के** ।
तओ चुओ समाणो **बंभस्स** राइणो **चुलणीए** भारियाए चोदसमहासुमिणयपिसुणिओ 5
जाओ बारसमो **बंभदत्तो** चक्कवट्ठी । साहियं **भरहं** । समुप्पण्णजाईसरणेण य
चित्तजाणणत्थं अवलंपि(बि)या एसा पण्हा—

“दासा दासत्तणे आसी मिगा कालिंजरे नगे ।

हंसा मायंगतीराए सोवागा कासिभूमीए ॥ [उक्त./१३/६ गा.]

देवा य देवलोगगमि आसि अम्हे महड्डिया” । [उक्त./१३/७ पू.] 10

जो एयं पण्हं पूरेइ, तं राया रज्जसंविभागेणं पूरेइ । न य कोइ पूरेइ । इओ य
चित्तदेवजीवो उप्पण्णो **पुरिमताले** वणियसुओ । समुप्पण्णजाईसरणो अमुणियविसयसंगो
वेरगमग्गावडिओ गहियसामण्णो पत्तो **कंपिल्लं** । भणिओ अरहट्टिएणं—‘भयवं ! जइ
जाणसि, ता पण्हं पूरेसु’ । तेण भणियं—‘पढसु’ । पढिए भणियं मुणिणा—

‘एसा णो छट्टिया जाई अण्णमण्णेहिं जा विणा’ ॥ [उक्त./१३/७ उ.] 15

गओ आरहट्टिओ रायसमीवं । पढियं मुणिसमाइट्ठं । मुच्छिओ राया, समासासिओ
चंदणरसाईहिं । केण पण्हा पूरिय त्ति सिट्ठं अरघट्टिएणं—‘मुणिणा’ । गओ राया तस्स
वंदणत्थं, पणमिओ भावसारं । अवि य—

“तं किं पि अण्णणसमं दिट्ठे इट्ठमि होइ मणसोक्खं ।

जं कहिऊण न तीरु संकासं निरुवमसुहेण” ॥ [] 20

सब्भावसारं निमंतिओ मुणी राइणा दिव्वाणुरूवेहिं कामेहिं । मुणिणा वि
परुविओ संमत्तमूलो मुणिधम्मो, जलभरियघड व्व जलबिंदू न से हिययट्टिओ । तओ
भोत्तूण भोगे अपरिचत्तकामभोगो गओ अहे सत्तमीए नरयपुढवीए । **चित्तो** वि
संपत्तकेवलनो गओ नेव्वाणं ति । उवणओ कायव्वो ॥

॥ **बंभदत्तक्खाणयं** समत्तं ॥

25

[४७. सनिदाने तपसि त्रिपृष्ठवासुदेवकथा]

रायगिहे विसनंदी विसाहभूर्इ य तस्स जुवराया ।

जुवरण्णो विसभूर्इ विसाहनंदी य इयरस्स ॥

रायगिहं नयरं विस्सनंदी राया महादेवीगब्भुब्भवो य विसाहनंदी तणओ ।

- 5 विसाहभूर्इ जुवराया, धारिणी से भारिया । तीए य पहाणसमुणियपसूइओ जाओ दारओ । कयं च से नामं विस्सभूर्इ । वड्ढिओ देहोवचएण, कलाकलावेण य । संपत्तो जुव्वणं । अण्णया चूयतरुपल्लवुवेल्लकणिरकलयंठिसद्दमणहरो आणंदियजियलोगो सुरयसोक्खमओ विव समरसंगओ विव तरुणमिहुणयपहरिसमओ विव संपत्तो वसंतूसवो त्ति । अवि य—

- 10 पप्फुल्लवियडकेसरमयरंदुद्धामकुसुमसोहिल्लो ।

निव्वत्तियसुरयसुहो सहइ वसंतो वसंतो व्व ॥

तओ निग्गओ कुमारो नयराओ, ठिओ नंदणवणसंकासे पुप्फकरंडए उज्जाणे ।

- तत्थाभिरमंतस्स समइक्कंतो वसंतूसवो । अण्णया नरनाहमहादेविचेडीए दट्ठण जुवरायसुअं रमतं भणिया महादेवी—‘सामिणि ! रज्जं परमत्थओ जुवरायसुयस्स, जो
15 पुप्फकरंडयत्थो देवो व्व विचित्तकीडाहिं रमइ । ता जइ ते सुओ तत्थ न रमइ, ता निरत्थयं रज्जं मन्नामि’ । तओ ईसानलतविया पविट्ठा महादेवी कोवहरियं । मुणिय—
वुत्तंतेण य भणिया राइणा—‘पिए ! न एस अम्हाण कुलकमो, जमण्णम्मि पुव्वपविट्ठे
अण्णो वि पविस्सइ । तीए भणियं—‘जइ एवं, ता अवस्सं मए अप्पा मारेयव्वो’ ।
अवि य— दइयावयणम्मि कए कुलववएसो न पालिओ होइ ।

- 20 कुलववएसम्मि कए न जियइ दइय त्ति य विसण्णो ॥

- तओ भणियं मंतिणा—‘देव ! कूडलेहवएसेणं तरं(इ) सत्तूणं उवरि जत्ताए निग्गए जुवराजसुयम्मि रणुच्छहे निग्गए तुह सुयस्स उज्जाणे पवेसो भविस्सइ’ । तहा कए गओ पच्चंतराईण उवरि जुवरायसुओ । सच्चविया निरुवद्दवा देसा, ठिया आणापरा पच्चंतराईणो । खेमं ति मण्णमाणो पडिनियत्तो, कमेण य पत्तो रायगिहं, पुप्फकरंडए
25 य पविसमाणो भणिओ दुवारपालेहिं—‘मा पविससु, रायसुओ एत्थ रमतो चिट्ठइ’
‘अव्वो ! इमिणा पवंचेण नीणिओ म्हि’ त्ति । अपि च—

“उपकारिणि विश्रब्धे आर्यजने यः समाचरति पापम् ।

तं जनमसत्यसन्धि(धं) भगवति वसुधे ! कथं वहसि ?” ॥ []

‘ता किं जुगंतपवणो व्व तरुणो उम्मूलेमि सव्वे ?, अहवा न जुत्तमिणमो
तुच्छविसयाण कए’ । तओ फलभरनमियाए कविट्ठीए मुट्ठिपहारेण पाडियाणि सव्वाणि
फलाणि । भणियं च णेण—‘एवं चिय ते सीसाणि पाडिउं समत्थो म्हि’ । ता किमणेहिं 5
सारीरमाणसदुक्खनिबंघणेहिं भोगेहिं ? ति वेरगमग्गावडिओ गओ संभूयसाहुणो
समीवं । तेण वि समाइट्ठो साहुधम्मो, पडिवण्णो भावसारं । भणियं च णेण—
‘जावज्जीवाए मासाओ मासाओ भोत्तव्वो’ । एवं च अणाहारेण तवतवियदेहो गओ
महुराए । पविट्ठो भिक्खट्ठो मासपारणए । पसूयतं(ग)वा पणोल्लियं पडिय दट्ठूण माउल-
धूयावारेज्जयनिमित्तमागयस्स विसाहनंदिणो पुरिसेहिं कओ कलयलो इमं भणंतेहिं— 10
‘कत्थ तं कविट्ठफलपाडणबलं ?’ । मुणियवुत्तंतो । विसाहनंदी हसिउमाढत्तो । ‘अज्ज
वि एसो कयपावकम्मो ममोवरि वेराणुबंघमुवेइ !’ ति चिंतितेण विप्फुरियकोवानलेण
सिंगेहिं घेतूण भामिया सुरही साहुणा, भणिओ य विसाहनंदी—‘अरे दुरायार ! न
दुब्बलस्स वि केसरिणो गोमाऊएहिं बलं खंडिज्जइ’ । अहिंडियभिक्खो पडिनियत्तो
कयभत्तपरिच्चागेण य कयं नियाणं—‘मणुयत्ते तव फलेण महाबलपरिक्कमो होज्जा’ । 15
मओ य समाणो उप्पण्णो महासुक्के । मुणइयपुव्वभववुत्तंतो विहिणा विहियदेवकायव्वो
भोगे भोत्तुं पयत्तो । जहा तओ चुओ संतो पोयणपुरे पयावइराइणो मियावईए
सत्तमहासुमिणयसूइओ पढमवासुदेवो तिविट्ठु(ट्ठ)नामो संवुत्तो । जहा से धूयाकामणाओ
पयावईनामं जायं । जहा सुभद्दागब्भुभवो अइ(य)लाहिहाणो पढमबलदेवो आगओ ।
जहा अयलतिविट्ठुणो दो वि बलदेव-वासुदेवा संवड्ढिया । जहा आसग्गीवस्स 20
निमित्तिणो पुच्छिया, पुच्छिण मरणं सिट्ठं । त(ज)हा दूओ खलीकओ, सीहो य
वावाइओ । जहा आसग्गीवेण सह दुवालससंवच्छरिओ संगामो जाओ । जहा य
आसग्गीवो वावाइओ । जहा कोडिसिला उक्खित्ता, जहा अड्ढुभरहं भुत्तं, जहा सत्तम-
महीए गओ । जहा य अयलो सिद्धो, तहोवएसमालाविवरणाणुसारेण नायव्वं ति ।

॥ तिविट्ठु(ट्ठ)कहाणयं समत्तं ॥

25

[४८. सनिदाने तपसि नवमवासुदेवकथा]

संपयं नवमवासुदेवनियाणयं साहिज्जइ—

- वसंतउरे नयरे दोन्नि भाउणो गहियसयडा वाणिज्जवडियाए गामंतरं पविट्ठा ।
 वत्तीणीए पसुत्तचक्कलंडं दट्ठूण भणिओ महल्लएण लहूयभाया—‘उप्पहेण लाएसु सगडं,
 5 जेणेसा न वावाइज्जइ’ । तओ से अगिणऊण वयणं चोइया सगडबइल्ला । अमय-
 विससंकासाणि ताण वयणाणि सुणंती वावाइया रहचक्केणं, समुप्पण्णा सेट्ठिधूया ।
 हत्थिणाउरनिवासिणा य संपत्तजोव्वणा समुव्वूढा इब्भसुएण । तओ विचित्तयाए
 कम्मणो उप्पण्णो सो पढमभाया तीए पुत्तत्ताए । गब्भ[ग]ए तम्मि आणंदिया चित्तेणं,
 पसाहिया लायन्नसिरीए । सव्वहा पडिवण्णा सव्वमणोरहेहिं । कमेण य पसत्थवासरे
 10 पसूया एसा । जाओ दारओ । वद्धाविओ सेट्ठी । दिन्नं पारितोसियं । समाढत्तं
 महावद्धावणयं । कयं च से नामं रायललिओ । वड्ढिओ देहोवचएणं, कलाकलावेण
 य । दुइयभाया वि मओ संतो उप्पण्णो सो वि तीसे गब्भे । गब्भदोसेण य मया विव,
 मम्मदेसेसु कत्तिया विव, दावानलपक्खित्ता विव जाया । गब्भसाडणाईहिं पि न
 विवण्णो । अण्णदियय(ह)म्मि पसूया दारयं । जायमेत्तो य उज्झाविओ दासचेडीए ।
 15 गहिरुण पिउणा समप्पिओ कम्मयरीए । कयं च से नामं गंगदत्तो त्ति । मुणियवुत्तंता
 य रुट्ठा पइणो । तं च दिट्ठिगोयरावडियं लोट्ठकट्ठाईहिं खलीकरेइ । अन्नया इंदमहूसवे
 पच्छन्नं गंगदत्तं भुंजाविज्जंतं च दट्ठूण पिउणा तओ संजायकोवाए खलीकारुण
 परिक्खित्तो उप्पसरे । कह कह वि ण्हाविओ जणएण । एत्थंतरम्मि आगओ साहू
 पुच्छिओ पिउणा—‘किं भयवं ! जणणीए वि अणिट्ठो सुओ होइ ?’ । साहुणा
 20 भणियं—‘जम्मंतरनिव्वत्तियकम्मवसाउ’ त्ति । अपि च—

“यं दृष्ट्वा वर्धते क्रोधः स्नेहश्च परिहीयते ।

स विज्ञेयो मनुष्येण एष मे पूर्ववैरिकः ॥ []

यं दृष्ट्वा वर्धते स्नेहः क्रोधश्च परिहीयते ।

स विज्ञेयो मनुष्येण एष मे पूर्वबान्धवः” ॥ []

- 25 “नयणाइं नूण जाईसराणि वियसंति वल्लहं दट्ठुं ।

कमलाइं व रवियरबोहियाइं मउलेंति वेसम्मि” ॥ []

वित्थरेण सम्मत्तमूले परूविए मुणिधम्मो वेरग्गमग्गावडिओ पव्वइओ गंगदत्तो
त्ति । कालंतरेण य भाइनेहेण रायललिओ वि । तओ तवसोसियसरीरा दुविह-
सिक्खसिक्खावियपाणिणो पंचसमिया तिगुत्ता गुत्तबंभयारिणो विहरिऊण उज्जय-
विहारेणं । मरणकाले भणियं गंगदत्तेण—‘जइ इमस्स तवस्स फलमत्थि, मणुयत्ते
सयलजणनयणाणंदो होज्जा’ । मओ समाणो गओ देवलोगं गंगदत्तमुणी । 5
रायललिओ वि, नवरमकयनियणो त्ति । तत्तो वि चुया समाणा जाया दसमदसारस्स
वसुदेवाहिहाणस्स रोहिणी-देवईतणया बलदेव-वासुदेवा । सेसक्खाणयमाग-
मानु(णु)सारेण भावेयव्वं । उवणओ कायव्वो ।

॥ नवमवासुदेवक्खाणयं समत्तं ॥

● ● ●

[४९. पुनर्मर्यादाधारणे नन्दिषेणमुनिकथा]

10

कम्मवसेणं मुणिणो जइ कह वि मुयंति निययमज्जायं ।

पुणरवि धरेति ते च्चिय निदरिसणं नंदिसेणेण ॥३५॥

[कर्मवशेन मुनयो यदि कथमपि मुञ्चन्ति निजमर्यादाम् ।

पुनरपि धारयन्ति त एव निदर्शनं नन्दिसेने(षेणे)न ॥३५॥]

रायगिहे सेणियसुओ नंदिसेणो जायसंवेगो वारिज्जंतो वि अइसयनाणीहिं 15
देवयाए पव्वइओ । गहियदुविहसिक्खो गोयरचरियाए भमंतो अणाभोगेण पविट्ठो
वेसामंदिरं । धम्मलाभपुव्वयं च ठिओ से प(पु)रओ । सहासं च भणियं वेसाए—
‘महरिसि ! दम्मलाभेण कज्जं’ । ‘अव्वो ! कहमेयाए अहं हसिओ ?’ भावेंतेण
सरणाउ तणं कड्डिऊण पाडिया रयणवुट्ठी । भणियं च णेण—एसो मे दम्मलाभो ।
‘अव्वो ! अक्खओ एस महप्पा निही, ता क्खोहेमि’ त्ति भावंतीए भणिओ गणियाए 20
सपरिहासं—‘भाडं दाऊण मा अण्णत्थ वच्चसु’ । अणुकूलोवसग्गेहिं उवसग्गिमाणस्स
चलियं संजमाउ से चित्तं । अवि य—

नेस्सासकडक्खपलोइएहिं हसिएहिं विलसिएहिं च ।

तत्ततवस्स वि मुणिणो गिरिसरिसं चालियं चित्तं ॥

नारयतिरियनरामरगईसु अट्टविहकम्ममइलस्स ।

तं नत्थि संविहाणं जं संसारे न संभवइ ॥

भावियमई वि, तवसोसिओ वि, विण्णायविसयसंगो वि ।

कम्मवसेणं चलिओ मेरुसरिच्छो वि नियमाओ ॥

5 'दस दस अहिययेरे वा अणुदियहं जइ न जिणवरमयम्मि ।

बोहेमि तओऽवस्सं विसं वि विसए परिचयामि' ॥

केणइ कालेण भुत्तभोगो पुणरवि जायसंवेगो पव्वइओ । कयं निक्कलंकं सामन्नं ।
उवणओ कायव्वो ।

॥ नंदिसेणकहाणयं^१ समत्तं ॥

● ● ●

10 दुइयपयं सेविज्जसु दव्वाइचउक्कयं समासज्ज ।

जह संघसाहुसावयवयणाओ अज्ज वयरेण ॥३६॥

[द्वितीयपदं सेवेत द्रव्यादिचतुष्टयं समाश्रित्य ।

यथा सङ्घसाधुश्रावकवचनात् आर्यवैरेण ॥३६॥]

द्वितीयपदं अपवादपदं तत् सेवेत द्रव्य-क्षेत्र-काल-भावानङ्गीकृत्य । यथा सङ्घ-
15 वचनात् दुर्भिक्षात् पटविद्यायां निधाय सङ्घो निस्तारितः । साधुवचनादाहतपिण्डदानेन
साधवस्तारिताः । श्रावकवचनात् पुष्पाण्यानीय महिमा कृता । इदमाख्यानकं [५०]
सविस्तरं द्विमुनिचरितादवगन्तव्यम् ।

॥ वइरक्खाणयं^१ समत्तं ॥

● ● ●

20 जाणंतो वि तमत्थं भत्तीए सुणेज्ज गुरुसमीवम्मि ।

गणहारिगोयमो विव समत्थसुयनाणजलरासी ॥३७॥

[जानन्नपि तमर्थं भक्त्या शृणुयात् गुरुसमीपे ।

गणहा(धा)रिगौतमवत् समस्तश्रुतरत्नजलाशिः ॥३७॥]

तेसु तेसु ठाणेषु [५१] गोयमो उदाहरणम् ।

• • •

सुपुरिसचेट्ठं दट्ठं बुज्झंते नूण कूरकम्मा वि ।

मुणिजंबुदंसणाओ चिलायपभवा जहा बुद्धा ॥३८॥

[सत्पुरुषचेष्टां दृष्ट्वा बुध्यन्ते नूनं क्रूरकर्माणोऽपि ।

मुनि-जम्बुदर्शनात् चिलात-प्रभवौ यथा बुद्धौ ॥३८॥]

5

मुनिदर्शनाच्चिलातः । जम्बुदर्शनात् प्रभवः प्रतिबुद्धः [५२] चिलायक्खाणयं
उवएसमालाए भणियं ति । उवणओ कायव्वो ।

• • •

[५३. सत्पुरुषप्रभावे जम्बूप्रभवकथा]

रायगिहे उसभदत्तस्स धारिणीए जह नेमित्तियसिद्धपुत्तादेसाओ जंबुनामो
जाओ । जहा य संवड्ढिओ पडिबुद्धो, जणणिजणयणाओ जह अट्ठ कन्नयाओ 10
परिणीयाओ । ताहिं सह जुत्तपडिवत्तीहिं धम्मजागरि(र)णेण जगंतस्स चोरसहिओ
पभवो बोहिओ । जहा हि दोन्नि वि पव्वइया, तहा सुप्पसिद्धं ति काऊण न भणियं
गंथगोरवभीरुत्तणओ, नवरमुवणओ सबुद्धीए कायव्वो ॥

• • •

भोगे अभंजिऊणं नरगं वच्चंति मूढक्विणु व्व ।

भोत्तूण जंति सिद्धिं धुयकम्मा के वि भरहो व्व ॥३९॥

15

[भोगानभुक्त्वा नरकं व्रजन्ति मूढकृपण इव ।

भुक्त्वा यान्ति सिद्धिं धौतकर्माणः केचन भरतवत् ॥३९॥]

यथा पिण्डोलको नरकं गतः, भरतश्च निर्वाणम् । प्रसिद्धमाख्यानकद्वयम् [५४-
५५] । उपनयः कार्यः ॥

• • •

हिययगयं सब्भावं गिणिहज्जा तणयुरूवचिट्ठाहिं ।

20

जह गिण्हइ चाणक्को वणियाणं नच्चमाणाणं ॥४०॥

[हृदयगतं सद्भावं गृहीयात् तदनुरूपचेष्टाभिः ।

यथा गृह्णाति चाणक्यो वणिजां नृत्यताम् ॥४०॥]

१. क. ज. °ट्ठिओ । २. क. ज. जत्त° ।

[५६. सद्भावग्रहणे चाणक्यकथा]

जहा चाणक्यो सदंतो जाओ । जहा य घट्टदंतस्स बिंवंतरियं मुणिणा रज्जं सिट्ठं ।
 मि(म)हिलासुवण्णयनिमित्तं पाडलिपुत्ते सीहासणनिसण्णो जहा नंदेण गलत्था(त्थ)–
 ल्लाविओ । जहा तदुवरि पइण्णा कया । जहा य चंदगुत्तो संगहिओ । पाडलिपुत्तं
 5 रोहियं, नट्ठो य । जहा पुणरवि पव्वययराइणा सह पाडलिपुत्तं गहियं । पव्वयए य
 मुये जहा सव्वं रज्जमुवणयं । भंडारनिमित्तं च वणिणो मज्जं पाइऊण जहा ताण
 विभवसंखापरिजाणणत्थं पणवि(च्चि)ओ होलावायणपुव्वयं । कोसनिमित्तं पारिणा–
 मिगीबुद्धी जूयं रमइ कूडपासएहिं । सोवण्णथालं दीणाराण भरियं । जो जिणइ तस्स
 एयं देमि, अहं जिणामि, एक्को दीणारो दायव्वो । अवि(ति)चिरं ति अन्नं धाउव्वायं
 10 चित्तेइ । वा(ना)गराण भत्तं देइ, मज्जपाणं च । मत्तेसु पणवि(च्चि)ओ भणइ–

दो मज्झ धाउरत्ताइं कंचणकुंडिया तिट्ठं च ।

राया मे वसवत्ती एत्थ वि ता मे होल वाएहिं ॥१॥

अण्णो असहमाणो भणइ–

गयपोयस्स य मत्तस्स उप्पयस्स जोयणसहस्स ।

15 पए पए सयसहस्सी एत्थ वि ता मे होल वाएहिं ॥२॥

अण्णो भणइ–

तिल आढयस्स वुत्तस्स निप्फन्नस्स बहुसय(ह)स्स ।

तिले तिले सहस्सं एत्थ वि ता मे होल वाएहिं ॥३॥

अन्नो भणइ–

20 नवपाउसम्मि पुन्नाए गिरिर्नयाए वेगपुन्नाए ।

एगाहमहियमेत्तेणं नवणीए पालिं बंधामि ॥४॥

एत्थ वि ता मे होल वाएहिं ॥

अण्णो भणइ–

जच्चाण नवकिसोराण तद्विसजायमेत्ताण ।

25 केसेहिं नहं छाएमि एत्थ वि ता मे होल वाएहिं ॥५॥

१. क. ज. पएइ । २. क. ज. ठा° ।

अण्णो भणइ—

दो मज्झ अत्थि रयणाणि सालि पसूईया गद्दभिया य ।
छिन्ना छिन्ना वि रूहंती एत्थ वि ता मे होल वाएहिं ॥६॥

अण्णो भणइ—

सय सुकिल निच्चसुयंधो भज्जमणुरत्ता नत्थि ए(प)वासो ।
निरणो य दुपंचम(स)ओ एत्थ वि ता मे होल वाएहिं ॥७॥

5

एवं नाऊण, रयणाणि मग्गिऊण, कोट्टागाराणि सीलाणं भरियाणि, रयणाणि जायाणि, गद्दभिया पुच्छिओ छिन्नाणि छिन्नाणि पुणो जायंति । आसा एगदिवस-मग्गिया जाया । एगदिवसं नवनीयं । एयमक्खा[ण]यं जहा आवस्सए जाव बिंदुसारो राया जाओ । जहा य तेहिं महत्तेहिं सब्भावो पयडिओ, तहा [आ]वस्सयव- 10
वरणाणुसारेण दट्ठव्वं उवएसमालाविवरणाउ त्ति ।

“कुवियस्स आउरस्स य वसणं पत्तस्स रागरत्तस्स ।
मत्तस्स मरंतस्स य सब्भावा पायडा होंति” ॥ []

उवणओ सु(स)बुद्धीए कायव्वो ।

● ● ●

कोहानलपज्जलिया गुरुणो वयणं असद्दहंता य(उ) ।

15

हिंडंति भवे माहिलजमालिणो रोहगुत्तो य ॥४१॥

[क्रोधानलदीप्ता गुरोर्वचनमश्रद्धधानास्तु ।

हिण्डन्ते भवे माहिल-जमालिनौ रोहगुप्तश्च ॥४१॥]

माहिल इति गोट्टा(छ)माहिलो गृह्यते ‘पदावयवेऽपि पदसमुदायोपचारात्’ चशब्द इवार्थे, स चोपमावाची त्रिष्वप्येतेष्वपि । एतेषां त्रयाणामपि निह्वानां [५७-५९] चरित- 20
मावश्यकोपदेशमालाविवरणाभ्यामवगन्तव्यमिति । उवणओ सबुद्धि[ए] कायव्वो ।

● ● ●

विण्णाणस्स लवेण वि अवमण्णइ सुरगुरुं पि हयमुक्खो ।

परिवायपोट्टसालो दिट्ठंतो दिट्ठमाहप्पो ॥४२॥

१. क. °रोधा° ।

[विज्ञानस्य लवेनाप्यवमन्यते सुरगुरुमपि हतमूर्खः ।

परित्राट् **पोट्टुसालो** दृष्टान्तो दृष्टमाहात्म्यः ॥४२॥]

भावार्थो रोहगुप्तकाख्यनके [६०] भणितः ।

नाणीण चरणहेउं अण्णाणिविचिट्ठियं किमच्छेरं ? ।

5 **जह नाइलस्स जायं मित्तस्स वियंभियं पावं ॥४३॥**

[ज्ञानिनां चरणहेतु अज्ञानिविचेष्टितं किमाश्चर्यम् ? ।

यथा नागिलस्य जातं मित्रस्य विजृम्भितं पापम् ॥४३॥]

[६१. ज्ञानिचेष्टिते नागिलकथा]

चंपाए नयरीए अहिगयजीवाजीवो समुवलद्धपुण्णपावो संवरनिज्जराइकुसलो **नाइलो**
10 सावगो । मित्तो य से अच्चंतं इत्थीलोलो **कुमारनंदी**नामा सुवण्णयारो । तेण य
जह(हि)च्छियदव्वपयाणेण अच्चंतरूववईणं विवाहियाणि पंचसयाणि तरुणरमणीण ।
सो य ताण मज्झगओ महागइंदो विव करेणुपरिवुडो भोगो भुंजमाणो चिट्ठइ । रागुक्कडयाए
य उवइट्ठं पि **नाइले**ण जिणधम्मं न पडिवज्जइ । अन्नया **नंदीसरज**त्तानि[मित्तमागयाहिं]
पंचसेलवय(त्थ)व्वाहिं पणट्ठसामियाहिं उज्जाणमुवगओ दिट्ठो सुवण्णयारो **हास-प्पहासा**हिं
15 वाणमंतरीहिं, ‘जोगो’ त्ति पुलइओ साहिलासं । संजायवम्महेण य भणियमणेण—‘काओ
तुम्हे ?, कत्तो वा आयाओ ?, ममं च कामेह’ त्ति । ताहिं भणियं । अवि य—

“दीवाउ **पंचसेला**ओ इहयं पत्ताउ देवया अम्हे ।

ता जइ कामेसि वयं ता तुरियं तत्थ आवेज्जा” ॥

भणिऊण उप्पइयाओ तमालदलसामलं गयणं । तओ अच्चंताणुरागरत्तेण तक्खणं
20 घोसावियं पडहएण—‘जो **कुमारनंदीयं पंचसेलयं** नेई, तस्स दव्वकोडिं देइ’ ।
सव्वहा वहणेण निव्विण्णजीविएण नीओ थेरेण **पंचसेलयं** । दिट्ठाओ ताओ, कामेंतो
य भणिओ ताहिं—‘न इमिणा असुइणा सरीरेण अम्हे सेविज्जामो, ता तत्थेव गंतुं
नियाणपुव्वयं जलणाइपवेसं कुणसु’ । तेण भणिओ ‘न तरामो गंतुं’ । ताहिं
भणियमम्हे नेमो । ‘एवं’ त्ति पडिवन्ने ओसोयणीं दाऊण मुक्को **चंपाए** बाहिरुज्जाणे ।

कोरुहलपूरिहं भणियं लोगेहिं—‘किं तए तत्थ दिट्ठमणुभूयं वा ?’ । भणित्तं पयत्तो
त्ति । अवि य—

दिट्ठं सुयमणुभूयं जं चित्तं पंचसेलए दीवि ।

किं ताओ पेच्छेज्जा हा हासे ! हा पहासे ! त्ति ॥

‘अव्वो ! खुडुओ वाणमंतरीहिं वेलविओ, मा वराओ संसारं भमउ’ त्ति भावेंतेण 5
सम्मत्तमूलो कहिओ साहुसावयधम्मो नाइलेण, न ठिओ चित्ते । तओ वारिज्जंतो वि
कयनेयाणो इंगिणिमरणेण मओ उप्पण्णो पंचसेलाहिवई वाणमंतरो । नाइलो वि इमेणं
चिय मित्तचिट्ठिएणं निविण्णकामभोगो कारुणाकलंकं सामण्णं महिड्डिओ वेमाणिओ
जाओ । सवित्थरं पुण इमं दुमुणिचरियाओ नायव्वं । उवणओ सबुद्धीए कायव्वो ।

● ● ●

तित्थयरवंदणत्थं चलिओ भावेण पावए सग्गं ।

10

जह दहुरदेवेणं पत्तं वेमाणियसुरत्तं ॥४४॥

[तीर्थकरवन्दनार्थं चलितो भावेन प्राप्नोति स्वर्गम् ।

यथा दर्दुरदेवेन प्राप्तं वैमानिकसुरत्वम् ॥४४॥]

[६२. भाववन्दने दर्दुरदेवकथा]

जहा सेडुवओ रायगिहे पओलीदुवारे तण्हाहिहओ मरिऊणं वावीए दर्दु(हु)रो 15
जाओ । तित्थयरसमोसरणं च रमणीयणाओ सोऊण भगवओ सभावसारं वंदणत्थं
पयट्ठो । सेणियतुरयखुरेण वावाइओ संतो जहा वेमाणिसुरो जाओ, तहोवएसमाला-
विवरणाओ सवित्थरं नायव्वम् । उवणओ कायव्वो ।

॥ दर्दु(हु)रदेवक्खाणयं समत्तं ॥

● ● ●

देहाणुरूववीरियं खेत्ताइसु भावओ निसेवेज्जा ।

20

जंघाबलपरिहीणा निदरिसणं संगमायरिया ॥४५॥

[देहानुरूपवीर्यं क्षेत्रादिषु भावतो निसेवेत ।

जङ्घाबलपरिक्षीणा निदर्शनं सङ्गमाचार्याः ॥४५॥]

[६३. क्षेत्रादिसेवने सङ्गमाचार्यकथा]

जहा दुक्काले जंघाबलपरिखीणा गच्छम्मि एगए नवविभागीकाऊण कोल्लइरखेतं जयणाए ठिया सूरिणो । जहा य पुढोवसहीए दत्तो, देवयाए पडिबोहिओ, तहोवए-समालाविवरणाओ सवित्थरं नायव्वं ।

5

॥ संगमायरियक्खाणयं समत्तं ॥

• • •

छलसंगहियं दव्वं न ठाड़ु गेहम्मि थेवकालं पि ।

आहीरिवंचएणं दिट्ठंतो एत्थ वणिणं ॥४६॥

[छलसंगृहीतं द्रव्यं न तिष्ठति गृहे स्तोककालमपि ।

आभीरिवञ्चकेन दृष्टान्तोऽत्र वणिजा ॥४६॥]

10

[६४. छलद्रव्ये वञ्चकवणिक्कथा]

- वसंतपुरे जियारी राया । अच्चंतनिंदाणुगओ हरिंन्दी वणियओ । नायणी से भारिया । लच्छी तेसिं धूया, दिन्ना य कुसुमपुरनिवासिणो वणियसुयस्स । अण्णया विवणीए चिट्ठंतस्स हरिंन्दिणो आगया आहीरी । कप्पासनिमित्तं च समप्पिया दोन्नि रूवगा । दिण्णासु दोसु तुलासु मुद्धत्तणओ बद्धो पोट्टलओ । हरिंन्दिणा चित्तियं—
- 15 ‘सुंदरं जायं, जमिक्करूवयकप्पासेणं तुट्ठा । अपुव्वलाभो य एस रूवओ, ता घयपुण्णे काराविऊण भुंजामो । ततो पट्टवियाणि खीर-घयाईणि । निप्फण्णेषु य घणपुन्नेसु कय(इ)वयपुरिससहिओ पत्तो जामाऊ । आमंतिओ सासू भोयणनिमित्तं । तेण भणियं—‘तुरिएण गंतव्वं, ता जं पुव्वरद्धमत्थि, तं चिय भोत्तूण गच्छामो’ । तओ भोत्तूण सव्वे घयपुण्णे सेसं च भोयणं गओ सो । हरिंन्दी वि आगओ । अच्चंतखुहाए
- 20 परद्धो घयपुण्णाहिलासी अणेगडिंभाणुगओ पत्तो गेहं । निसण्णो आसणे, समुवणीयं भोयणं । परिविट्ठो कोह्वो घणो, सह वल्लतेल्लेहिं । घयपुण्णे भुंजिस्सामो त्ति दिण्णो डिंभाण । भुत्ते य तम्मि घयपुण्णे आगच्छंते पलोयंतस्स समुट्ठिया भारिया नीरं घेत्तूण । भणियं च णाए—आयमसु । ‘अव्वो ! थेववेलाए घयपुण्णे दाहि’ त्ति धमधमंतो उट्ठिऊण तत्तो निविट्ठो अण्णत्थ । तओ भणियं नाइणीए—‘विवणीए वच्चसु’ । तेण

भणियं—‘किं वे(वि)याले घयपुण्णे दाहिसि ?’ । तीए भणियं—‘जामाऊ ससहाओ भोत्तूण गओ’ । चिंतियं च णेण—‘पावो हं, निवडियं च संपयमेव पावस्स कुसुमं सेसं(ममेयं), जेण सामण्णाहारो वि न संपडिओ’ । गओ बाहिं, चिंताउरो य द्ढिओ नग्गोहहेट्ठम्मि । थेववेलाए य दिट्ठो साहू । तेण समीवेण वोलंतो य वणिएण भणिओ—‘एहि भयवं ! वीसमसु ताव’ । साहुणा भणियं—‘तुरियं मए निययकज्जेण 5 गंतव्वं’ । वणिएण भणियं—‘किं भयवं ! को वि परकज्जेणावि गच्छइ ?’ । साहुणा भणियं—‘भद्द ! जहा तुमं चिय परकज्जेण किलिस्ससि, अण्णे य अविरया’ । संजायसंकेण चिंतियं वणिएण—‘हंत ! कहमणेणाहं वियाणिओ ?’ । तओ गंतूण सुहासणत्थं साहुं विण्णविउमाढत्तो—‘भगवं ! कहं तए नायं ? जहा मए आभीरी रूवयं मुसिया । न [ए]यमण्णेसिं कहेयव्वं’ । विम्विओ चित्ते, पुच्छिओ मुणिणा—‘भद्द ! 10 किमेवं जंपसि ?’ । सिट्ठे य सब्भावे भणियं साहुणा—

“बहु सुणेइ कण्णेहिं, बहु अच्छीहिं पेच्छइ ।

न य दिट्ठं सुयं सव्वं भिक्खू अक्खाउमरहइ” ॥ [द.वै./अ.८/२०]

‘अण्णं च भद्द ! किमेवं जंपसि ?, सव्वो वि अविरयजणो महिलापुत्ताइनिमित्तं किलिस्सइ, नवरं पावकम्मं अप्पणो गेण्हइ’ । पुणो य सम्मत्तमूले परूविए साहुधम्मे 15 भणियं वणिएण—‘भयवं ! धण्णो हं, जेण मए सिद्धिपुरिसत्थवाहो तुमं पाविओ । ता जाव सयणमापुच्छामि, ताव ते पायमूले सफलीकरेमि मणुयमत्तं पव्वज्जाविहाणेण’ । मुणिणा भणियं—‘देवाणुप्पिया ! एवं कुणसु, कायव्वमिणं भव्वसत्ताणं’ । गओ एसो । भणिओ परियणो—‘मए देसंतरं(रं) वणिज्जवडियाए गंतव्वं । दोण्णि य सत्थवाहा, एणो मूलभंडं दाऊण सुहेण इट्ठपुरं पावेइ, तत्थ य विढत्तं न किंचिं गेण्हइ । 20 दुइओ पुण न किंचि मूलभंडं देइ, पुव्वविढत्तं च लुंपइ । इट्ठपुरदव्वलाभा पुण दूरच्चाइया । ता साहह, कयरेण सह वच्चावो ?’ । सयणेण भणियं—‘पढमेण सह वच्चसु’ । जइ एवं, ता अणुव्वयह ममं । गओ सयणो । पत्तो तमुदेसं । ‘कत्थ ते सत्थवाहा ?’ । वाणिएणं भणियं—‘पढमो सत्थवाहो एस महप्पा मुणी, मूलभंडं पंचमहव्वयरयणाणि दाऊण सिवपुरे नगरे नेइ, न य नेव्वाणसुहं ममाहिंतो गेण्हइ । 25 बिइयसत्थवाहा उ तुब्भे, दाऊण धम्ममोल्लं पुव्वज्जियं घेतूण संसारे छुहइ(ह)’ । तओ

पडिबुद्धेण सयणेण भणिओ एसो—‘धण्णो तुमं, पुज्जंतु ते मणोरहा, करेसु समीहियं’ ।
तओ पवड्डमाणसंवेगाइसओ पव्वइओ वणिओ, पालिऊण सामण्णं गओ निव्वाणं
ति ॥

॥ वणिक्खायणं^१ समत्तं ॥

• • •

5 जायइ विसं पि अमयं सत्तुसु वि पुण्णभायणनरस्स ।
जह खीरीहूयाओ दाढाओ सुभूमचक्किस्स ॥४७॥

[जायते विषमप्यमृतं शत्रुष्वपि पुण्यभाजननरस्य ।

यथा खी(क्षी)रीभूता दंष्ट्राः सुभौमचक्रिणः ॥४७॥]

[६५. पुण्यप्रभावे सुभूमचक्रिकथा]

10 वसंतपुरे नगरे उच्छन्नवंसो अगियओ नाम दारओ । देसंतरं संकममाणो सत्थेण
उज्झिओ तावसपल्लिं गओ । संगहिओ दारगो त्ति कारुण जमाभिहाणेण तावसेण । तम्मि
पंचत्तीभूए सो चेव दारओ जमदग्गिनामो पसिद्धिमुवगओ । दोण्णि य देवा वेसानर-
धन्नंतरिनामाणो साधुतावसभत्ता भणंति य—‘साधुतावसे परिक्खामो’ । सड्डय-सुरेण
भणियं—‘जो अम्हाण अहमो, तुम्हं पुण सव्वुत्तमो पिरिक्खज्जंतु’ । ‘एवं’ ति पडिवण्णे
15 मिहिलाए नयरीए अभिनवसावगो पउमरहो राया, सो चंपं वच्चंतो वासुपुज्जसमीवे
पव्वज्जानिमित्तं । सो य पडिकूलाणुकूलोवसग्गेहिं उवसग्गिओ वि न विपरिणामिओ ।
अण्णे भणितं—सिद्धपुत्तरूवं कारुण भणिओ जहा—‘दीहमाउयं, मा ताव पव्वयसु’ ।
तेण भणियं—‘विउला निज्जरा भविस्सइ’ । तओ गया जमदग्गिणो समीवं ।
कयसउणवेसा ठिया से कुच्चम्मि । तओ माणुसभासाए सउणेण भणिया सउणिया—
20 ‘हिमवंतमहं गमिस्सामि’ । न सा विसज्जेइ । मा अण्णासत्तो तत्थेव चिट्ठिहिसि । सो
भण[इ]—‘गोघायबंभणघाए निस्सवेमि, जइ तुरियं न आगच्छामि’ । सा भणइ—‘न
एएहिं सवए(हे)हिं पत्तियामि, नवरं जइ एयस्स मुणिणो दुक्कयं पियसि, तो मुयामि’ ।
सो नेच्छइ एयं सवहं काउं । रिसिणा रुट्ठेण गहिया दोण्णि वि हत्थेहिं । पुच्छिएहि य
भणियं तेहि—‘महरिसि ! अणवच्चो सि’ त्ति ।

१. ह. क. ज. सं° । २. क. ज. °ग्नि° । ३. ह. क. ज. महि° ।

अपि च- “अपुत्रस्य गतिर्नास्ति स्वर्गो नैव च नैव च ।

गृहधर्ममनुष्ठाय ततः स्वर्गं गमिष्यति” ॥ []

“इदं चिय सुरयसुहं पुणो य देवेहिं साहिओ धम्मो ।

इक्कं उक्कंठिया बाला बीयं मोरेहिं से लवियं” ॥

तओ संखुद्धो पडिवण्णो नयरद्धएणं । देवो वि सावगो जाओ । **जमदग्गी** वि 5
गओ **मिगाकोट्टुए** । भणिओ य **जियसत्तू**—‘मम कन्नगं देसु’ । सावभीएण य दावियं
धूयाण सयं । जा इच्छइ, तं गेणहासु । तओ तं पिसायसंकासं दट्ठूण ‘न लज्जसि
विसए पत्थितो !’ भणंती उट्ठियाओ सव्वाओ वि परंमुहीओ कण्णगाओ त्ति ।

अवि य- “उवरोहयाए कज्जं कीरइ सव्वं पि जीयलोगम्मि ।

पेम्मं पुण इह उवरोहयाए भण केण संघडियं ?” ॥ []

10

रुट्ठेण कयाओ सव्वाओ कुज्जाओ । इमाओ च्चिय कारणाओ **कण्णकुज्ज** त्ति
नामं संवुत्तं नगरस्स । पुणो य दिट्ठा एगा **रेणूए** रमंती । पणामिउं फलं ‘इच्छसि’ त्ति
भणिया । पडिवन्नं से वयणं । गोमहिसिपरियणसहिया नेउं पयत्तो । सालिया
रूवगनिमित्तमुवट्ठियाओ, खुज्जियाओ ताओ पगुणाओ कारुण गओ आसमयं ।
गंधव्ववीवाहेण समुव्वूढा **रेणुगा** । तेण उउसमए भणिया एसा—‘साहेमि ते चरुं, जेण 15
समत्थबंभणपहाणो ते सुओ होइ’ । तीए भणियं—‘मम भगिणी **हत्थिणाउरे**
अणंतवीरियस्स भज्जा । तीसे वि खत्तियं चरुं करेसु’ । कएसु दोसु वि ‘अव्वो !
जारिसी अहं अडवीमई जाया, मा मज्झ पुत्तो वि एरिसो हवउ’ त्ति भावंतीए जिमितो
खत्तियचरुओ । भगिणीए पुण बंभणचरुओ पेसिओ । जाया दोण्हं पि पुत्ता । तावसीए
रामो, इयरीए **कत्तवीरिओ** । वड्डिया दोन्नि वि देहोवचएणं । तावसासमपत्त- 20
गिलाणीहूयपडियरियविज्जाहरेण दिण्णा । रामस्स परसुविज्जा, साहिया सरवणे ।
अण्णे भणंति—**जमदग्गिणा** दिन्ना । **रेणुगा** वि **हत्थिणाउरं** गया रायणा सपुत्ता कया,
आणिया आसमपयं **जमदग्गिणा** । रूसिएण य सपुत्ता वावाइया **रामेण** । तत्थ
चिट्ठंतेण गहियाओ य सत्थाइयाओ कलाओ । भगिणीए वि सिट्ठमणंतवीरियस्स जहा
वावाइया सपुत्ता **रामेण रेणुगा** तओ आगंतूण राइणा विणासिओ आसमो । पहाविओ 25
गावीओ घेतूण । **रामेण** वि गंतूण वावाइओ **अणंतवीरिओ**, नियत्तियाओ गावीओ ।

१. ह. क. °मुत्थेवू° । २. ह. क. ज. °विरि° ।

- कत्तवीरिओ राया जाओ । तारापमुहंतेउरेण सह भोगे भुंजइ । अन्नया जणयमरणं
 निसामिऊण वावाइओ जमदग्गी कत्तवीरिण । रामेण वि परसुणा मारिओ
 कत्तवीरिओ, अहिद्वियं रज्जं । इओ य सा तारादेवी सच्चवियचोदसमहासुमिणा
 संभमेण पलायंती तावसासमं गया । कमेण य पडिओ सा(से) मुहेण गब्भो । कयं च
 5 से नामं सं(सु)भूमो । सत्त वाराओ निक्खत्तीकया पुहई रामेण । जत्थ जत्थ खत्तियं
 पेच्छइ, तत्थ तत्थ से परसू जलइ । अण्णया तावसासमं वोलेत्तस्स जलिओ परसू ।
 'को एत्थ खत्ति(ओ) ?' ति भणिए संलत्तं तावसेहिं—'वयं चिय खत्तिया तावसा
 संवुत्ता' । एवं च तावसासमे विज्जाहरदेवयापरिग्गहिओ सुभ(भू)मो चक्कवट्टी
 देहोवचएणं कलाकलावेण य वड्डिउं पउत्तो । नेमित्तिण पुच्छिण सिट्ठं रामस्स—
 10 'जो[ए]यम्मि सीहासणे निविट्ठो एयाओ खत्तियदाढाओ पायसीभूयाओ खाहिति, तत्तो
 ते मरणं' । मढं काऊण व(क)यं सीहासणं, पुरओ नवेसियं दाढापुण्णं थालं ।
 निरूविओ अणिवारिओ सत्तागारो । ठविया आरक्खियनरा । इओ य, मेहनाओ
 विज्जाहरो पउमसिरीए धूया[ए] नेमित्तिणा आइट्ठ सुभोमं भत्तारं पडियरंतो चिट्ठइ ।
 अण्णया सुभोमेण पुच्छिया जणणी—'किं एत्तिओ लोओ ? उवा(दा)हु अण्णो वि
 15 अत्थि ?' । ततो सवित्थरेण निययवुत्तंते सिट्ठे रोसानलपज्जलिओ अहिमाणेण एगागी
 वारेज्जंतो वि गओ हत्थिणाउरं । पविट्ठो तत्थ तडे(मढे) । निसन्नो सीहासणे मुक्ककंदा
 पणट्ठा वाणमंतरी, खीरीभूयाओ य दाढाओ भुंजिउं पयत्तो । वहणमुज्जया य
 आरक्खिया नरा निवारिया य विज्जाहरेण । मुणियवुत्तंतो संनद्धखंधावाराणुगम्ममाणो
 गहियपरसू पत्तो रामो वि । ज(जि)यं से सेन्नं विज्जाहरेहिं । तओ समुवट्ठिओ रामो,
 20 जाव उल्हाणा परसू । सुभूमो वि उट्ठिओ तं चिय थालं घेतूण, देवयाए चक्कं कयं ।
 तेण छिन्नं रामस्स सीसं । निवडियं गंधोदयं । जाओ चक्कवट्टी । अहिमाणेण य
 एक्कवीसं वाराओ निब्बंभणी कया पुहई । गब्भो वि ट्ठालिय ति । उवणओ कायव्वो ।

सुयदेविपसाएणं सुभोमचक्किस्स साहियं चरियं ।

आगमविहिणा जीवो निसुणंतो लहइ कल्लणं ॥

सुपसत्थनाणदंसणचरणाहरणाण सावगाणं पि ।

निच्चं वट्ठंति सुरा कज्जे जह चेडयनिवस्स ॥४८॥

[सुप्रशस्तज्ञानदर्शनचरणाभरणानां श्रावकाणामपि ।

नित्यं वर्तन्ते सुराः कार्ये यथा चेटकनृपस्य ॥४८॥]

जहा वेसालीपुरोहियाए चेडयस्स देवेहिं सन्नेज्झं कयं, तहोवएसमाला- 5
विवरणाओ सवित्थरं नायव्वं [६६] ।

• • •

संपत्तमहामहिमो गव्वं न करेज्ज नाउमप्पाणं ।

जह सा चित्तयरसुया नरिंदमहिलात्तणे पत्ता ॥४९॥

[संप्राप्ता महती महिमा येन स तथा गर्व न कुर्यात् ।

ज्ञात्वा आत्मानं महिमायाः पूर्वं कृपणकल्पकाऽसौ चित्रकरसुता ॥४९॥] 10

[६७. गर्वनिषेधे चित्रकरसुताकथा]

वसंतउरे नयरे जियसत्तू राया । ‘जमण्णेसिं राईणमत्थि, तं किं मम नत्थि ?’
पुच्छिण साहियं दूएण—‘देव ! चित्तसभा नत्थि’ । तओ मेलिऊण चित्तयरे विभत्तं
समभागेण खेत्तं, समारद्धा चित्तेउं । अण्णया चित्तयरदारिया हट्टमज्जेण गच्छंती
पहावियतुरयारोहाउ कह वि चुक्का पत्ता पिउणो समीवं । भणियं च णाए—‘ताय ! उण्हं 15
चिय भुंजसु’ । तेण भणियं—बाहरियाए गंतूए भुंजामि’ । तओ कुट्टिमम्मि वण्णिण्हिं
बरहिपिच्छं लिहियं । मोरपिच्छसंकाए पसारिओ राइणा हत्थो । तओ सहासं भणियं
चित्तगरसुयाए—‘तिहि पाएहिं मंचिया न चिट्ठइ त्ति बहुकालाओ चउत्थपाओ लद्धो’ ।
समुप्प[न्न]कोउगेण य पुच्छिया राइणा—किमेयं ?’ । तीए भणियं—‘एक्को एस राया
महामुक्खो, जो अणेगकुडुंबपडिबु(ब)द्धाणं एगागीण य सरिसं खेत्तं समप्पेइ । बीइओ 20
आसारोहो, जो हट्टमज्जेणं वाहिणं तुरंगमेण वच्चइ । तइओ मम जणओ, जो
अगुणण्णुणो नरवइणो कए भोयणं सीयलावेइ । चउत्थो तुमं, जो कित्तिमाकित्तिमाणं
पिच्छणं विसेसं न वियप्पेसि’ । ‘अहो ! से विण्णाणाइसओ !’ भावेंतेण य पट्टविओ
मणूसो से जणयसमीवे । भणियं च णेण—‘राइणो निययधूयं देसु’ । भयविम्वयाइ—
कायरं च भणियमणेण—‘किमम्हाण धूयाए रूय(व)विहवाइरहियाए परमेसरो 25
काहिति ?’ गंतूण भणियमणेण । दु[इ]यवारं पि पट्टविओ राइणा । तीए भणिओ

- जणओ—‘भणेज्जसु जहा न पडिवत्ति काउं समत्थो’ । तहा सिट्ठेण राइणा पेसियं दव्वं । उव्वूढा राइणा । दिण्णो वासओ । पुव्वसिक्खविया य पुच्छिया दासचेडीए कहाणयं । एगस्स राइणो पच्छन्नघरट्टिया सुवण्णयारा कलहोयं घडेंति । इक्केण भणियं—‘राई वट्टइ’ । सो कहं वियाणइ ? । दासचेडीए भणियं—‘साहसु , न
- 5 याणामो’ । तीए भणिओ(यं)—‘निद्दा आगच्छइ संपयं, कल्लं साहेमो’ । कोउगेण य राइणा दिन्नो बिइयदिवसे तीए च्विय वारओ । पुच्छिया चेडीए—‘कहं वियाणेइ ?’ । तीए भणियं—‘रत्तीअंधओ, अहवा राईजरगो आगच्छइ, मउलियपउमदंसणाओ वा’ । एक्केण(क्काए) भणियं चेडीए—अण्णं कहसु । एगेण राइणा दोन्नि चोरा गहिया । ते मंजूसाए छोदूण नईए पवाहिया । तीरपत्ता य विहाडिया केणावि मंजूसा । दिट्ठो
- 10 पुरिसा । एक्केण भणियं—‘तईयं दिवसमम्हाणं एत्थ छूढाणं’ । ‘सो कहं वियाणइ ?’ । तीए भणियं—‘सामिणि ! कहेसु’ । ‘संपयं निद्दा बाहेइ, कल्लं साहिस्सामो’ । पुणो वि दिन्नो वारओ । पुच्छियाए य भणियमणाए—‘तस्स तेइज्जरो आगच्छइ, तेण जाणइ’ त्ति । पुणो वि पुच्छिया । एगस्स राइणो अच्चंतसुंदरा धूया रूवलोभेण अवहरिया विज्जाहरेण । तस्स य चत्तारि पुरिसा रयणभूया नेमिन्तिओ, रहगारो, सहस्सजोही
- 15 महासुहडो, विज्जो । ‘जो आणेइ दारियं, सो चेव वीवाहे’ त्ति । तओ नेमिन्तिणा सिट्ठं—‘पुव्वदिसाए विज्जाहरेण नीया’ । तक्खणं चिय आहासगामी णिव्वत्तिओ रहिएण रहो । समारूढा तत्थ चत्तारि वि । उप्पइया गयणवत्तिणीए । दिट्ठो विज्जाहरो, लग्गो सहस्सजोहिणा सह वावाइओ सहस्सजोहिणा । तेण य मरमाणेण य छिन्नं दारियाए सीसं । संपत्ता नयरं । ओसहिसामत्थेण य जीवाविया वेज्जेण । उवगारिणो
- 20 त्ति काउं समुट्टिया सव्वे वि वीवाहिउं । ‘कहं एत्तियाणं महिला हवामि ?’ त्ति मण्णमाणीए भणियमणाए—‘जो मे सह जलणम्मि पविसइ, तस्साहं भारिया हवामि, न अण्णेसिं’ । ता को तीए सह जलणे पइसिस्सइ ? । दासचेडीए भणियं—‘सामिणि ! न याणामो, साहेइ(सु)’ । तीए भणियं—‘कल्लं कहिस्सामो’ । तओ बियइ(इय)दिवसे सिट्ठं—‘नेमिन्तिओ तीए सह चडिस्सइ, जहा सुरंगाए नीहरिस्सइ’ । एवं च एरिसएहिं
- 25 कहाणएहिं छम्मासं निरंतरं राया कामिओ । सेसमहिलाओ छिड्डाणि अणि(णिण)–स्संतीओ निच्चं चिट्ठंति । मज्झण्हसमए य उव्वरए पइसिरुण चित्तयरवेसं कारुण अप्पाणं निंदति । अवि य—

‘एयं ते पिउसंतं जरदंडी खंडं कायमणियाई ।
 एयं नरिंदतणयं पट्टंसुयरणमाईयं ॥
 ता मा गव्वं काहिसि अप्पाणं जाणिऊण रे जीव !’ ।
 महिलाहिं निवो भणिओ एसा तुह साहणं कुणइ ॥
 जालगवक्खेण तओ अप्पाणं पुलइऊण निंदंती ।
 ताहे स च्चिय इट्ठा जाया सव्वाण नरवइणो ॥

5

उवणओ कायव्वो ।

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।
 चित्तकरदारियाए निसुणंतो हवइ गयमाणो ॥

॥ चित्तकरदारियाए कहाणयं समत्तं ॥

10

● ● ●

भावं विणा करेंतो मुणिचिट्ठं नेय पावए मोक्खं ।
 अंगारमद्दओ विव अहवा वि सुबन्धुसचिवो व्व ॥५०॥
 [भावं विना कुर्वन् मुनिचेष्टां नैव प्राप्नोति मोक्षम् ।
 अङ्गारमर्दकवत् , अथवाऽपि सुबन्धुसचिव इव ॥५०॥]
 कथमिदम् ? [६८] अङ्गारमद्दयकहाणयं जहोवएसमालाए ॥

15

● ● ●

[६९. अभावचरणे सुबन्धुसचिवकथा]

दुइयमक्खाणयं पुण—पाडलिपुत्ते कम्मणभयाओ रसायणत्थं च चाणक्केण
 चंदगुत्तेण विसभाविओ आहारो पवत्तिओ । अन्नया चंदगुत्तथाले राउक्कडयाए निविट्ठा
 महादेवी भोत्तुं । तं च दट्ठूण भणियं चाणक्केण—हा ! दुट्ठ(ट्ठं)कयं । तओ विवण्णाए
 पोट्टं फाडिऊण कड्ढिओ दारओ । तस्स सीसे से विसेण कओ बिंदू , तं चेव दारयस्स 20
 नामं कयं बिंदुसारो । वड्डमाणो य जाओ जोव्वणत्थो । चंदगुत्ते य पंचत्तीभूए सो
 च्चिय राया संवुत्तो । अण्णया जहाऽवसरं भणिओ सुबन्धुनामेण पुव्वमंतिणा—‘देव !
 जइ वि संपयं अहं तए परिचत्तो, तुह संतिएण य भोइणा संवड्ढिओ, ता जं ते
 परिणामसुंदरं तं मुहक[डु]यं पि भणियव्वं ति ।

१. ह. ज. °गर° । २. ह. क. ज. सं° । ३. ह. क. ज. °साणयण° ।

“मुहमहुरं परिणइमंगुलं च गेण्हंति दिंति उवएसं ।

मुहकडुयं परिणइसुंदरं च विरल च्चिय नरिंद !” ॥ []

- ता इमस्स वीसासघाइणो चाणक्कस्स न वीससियव्वं, जेण भे जणणीए पोट्टं फाडियं’ । तओ पुच्छिया रायणा थणधाई । तीए वि तह त्ति सिट्ठो । रुट्ठो राया
- 5 चाणक्कस्स । चितियं च गेण । आरोविओ अनित्तीकोवो सुबंधुणा राइणो, आसन्नी-
हूओ य मे मरणकालो, ता तह करेमि, जहा एसो वि न संसारनिबंधणं विसयसुहमणु-
हवइ । जोगमंताइएहिं संजोइऊण गंधे लहियं भुज्जं । भुज्जेण सह पक्खित्ता
समुग्गयम्मि, ढक्किऊण घोडि(लि)ओ जत्त(तु)णा । समुग्गओ वि पक्खित्तो मंजूसाए,
सा वि ढक्किया तालयसएण । तओ जिणसाहुसंघसमणबंभणपमुहाइयाण दाऊण
- 10 घरसारं ठिओ नगरासन्ने इंगिणिमरणेण । मुणियजहट्टियजणणीए मरणवुत्तंतो संजाय-
पच्छायवो सबलवाहणो पत्तो बिंदुसारो । सबहुमाणं खामिऊण भणिओ चाणक्को-
‘एहि, वच्चसु पाडलिपुत्तं, अहिट्टिसु रज्जं’ ति । तेण भणियम्—अलमेयाए संकहाए,
परिचत्तं मए सरीरं पि’ । तओ जाणिऊण से निच्छयं गओ राया । ‘मा पुणो समुप्प-
ण्णपच्छायावो आगमिस्सइ’ त्ति मण्णमाणेण भणिओ सुबंधुणा राया—‘अहं
- 15 चाणक्कस्स पूयं करेमि’ । एवं भणिए काऊण पूयं मोक्क(क्को) करीसमज्जे अंगारो, तेण
य जलणीभूएण दड्ढो चाणक्को । सुबंधुणा समुप्पण्णदव्वलोभेण चाणक्कगेहं राया
मग्गिओ, दिन्नं, पविट्ठो । अत्थ उग्घाडियं तालयसयं पि, जाव मंजूसिमुत्तं न किंचि
दव्वं दिट्ठं । ‘अव्वो ! एयाए मंजूसाए जमित्थ सारभूयं तं हविस्सइ’ । विहाडियाए
दिट्ठो जतु-(उ)णा घोलिओ समुग्गओ । ‘हंत ! एत्थ रयणाणि भविस्सइ(स्संति)’
- 20 मण्णमाणेण विहाडिओ समुग्गओ । दिट्ठा मघमघंता गंधा । ते अग्घाइऊण
निरूवियसमुग्गयअब्भितरं दिट्ठं अक्खरसणाहं भुज्जं । ‘अव्वो ! सुवण्णरयणाइसंखा
इत्थ भविस्सइ’ भावितो वाइयं(उं) पयत्तो त्ति । अवि य—

अग्घाइऊण एए जो गंधे मुणिवरो व्व न हु चिट्ठे ।

सो तक्खणमेत्तेणं वच्च(च्चि)स्सइ अंतयघरम्मि ॥

- 25 संजायविसाएणं पुरिसं जंघा(अग्घा)विऊण ते गंधे ।
भुंजाविओ य भोगे जा पत्तो तक्खणा मरणं ॥

तो सो जीवियहेउं वत्थालंकारकुसुमतं^१बोलं ।
 इत्थीउ घरं पुत्ते रयणाणि उ बंधुसुहिसयणे ॥
 मणसा वि नेय झायइ मुणि व्व तँवनिययसोसियसरीरो ।
 विहरइ धम्मविहूणो नियजीवियकारणा मंती ॥

उवणओ कायव्वु त्ति ।

5

॥ सुबंधुकहाणयं^२ समत्तं ॥

● ● ●

अच्चंतपावभीरू रज्जं न लयंति दीयमाणं पि ।
 अभयमहासाला इव जिणसासणभावियमईया ॥५१॥

[अत्यन्तपापभीरवो राज्यं न लान्ति दीयमानमपि ।

अभय-महासा(शा)लाविव जिनशासनभावितशरीरौ(मतिकौ) ॥५१॥] 10

जहा अभयकुमारेण सेणिएण दिज्जंतरज्जं न पडिवन्नं, महासालेण य दिज्जंतं
 न पडिवन्नं पावनिबंधणं ति काउं, तहा कायव्वं [७०-७१] ।

॥ अभयमहा[साल]क्खाणयं^३ समत्तं ॥

● ● ●

कालाणुरूवकिरियं सुयाणुसारेण कुरु जहाजोगं ।
 जह केसिगणहरेणं गोयमगणहारिणो विहिया ॥५२॥

15

[कालानुरूपक्रियां श्रुतानुसारेण कुरुष्व यथायोगम् ।

यथा केसि(शि)गणधरेण गौतमगणधारिणो विहिता ॥५२॥]

कालानुरूपक्रियां पञ्चमहाव्रतादिलक्षणामागमानुसारेण यथा गौतमसमीपे
 पार्श्वनाथीयकेसि(शि)गणधरेण कृतेति ।

[७२. कालोचितक्रियायां केशिगणधरकथा]

20

तं जहा—पाससामिणो तेवीसइमतित्थयरस्स केसिनामो अणेगसीसगणपरिवारो

१. ह. क. तव्वम्मि य° । २. ह. क. ज. सं° ।

ससुरासुरनरिंदपणयपयपंकओ बोहिंतो भव्वकमलायरे, नासितो मिच्छत्तमन्धयारं,
अवणेतो मोहनिदं, मासकप्पेण विहरमाणो समोसरिओ **सावत्थी**ए नयरीए मुणिगण-
पाओगे फासुए **तिंदुगा**हिहाणे उज्जाणे । विउरुव्वियं तियसेहिं दिव्वमचंतमणाभिरामं
कंचणसयवत्तं । ठिओ तत्थ । समाढत्ता धम्मकहा । संपत्ता देवदाणवनरिंदाइणो त्ति ।

5 अवि य—

तियसासुरनयचणलो धम्मं साहेइ गणहरो **केसी** ।
दट्ठव्वदिट्ठसारो मोक्खफलं सव्वसत्ताणं ॥
तीए चिय नयरीए उज्जाणे कोट्टगम्मि **वीरस्स** ।
सीसो **गोयम**गोत्तो समोसढो **इंदभूइ** त्ति ॥

10

कंचणपउमनिसण्णो धम्मं साहेइ सो वि सत्ताण ।
पुव्वावराविरुद्धं पमाणनयहेउसयकलियं ॥
नाणाविहवत्थधरा सीसा **केसिस्स** सियवडसमेया ।
गोयमगणहरसीसा मिलिया एगत्थ चिंतंति ॥

अव्वो ! मोक्खकज्जे साहेयव्वे किं पुण कारणं **पास**सामिणा चत्तारि महव्वयाणि
15 निदिट्ठाणि ?, कारणजाए य पडिक्कमणं ? । अण्णस्स मुणिणो कयमण्णस्स कप्पइ ।
नाणाविहवत्थगहणं, सामाइयसंजमाईणि य । कीस **वद्धमाण**सामिणा पंच महव्वयाणि,
उभयकालपडिक्कमणमवस्सं, सियवत्थगहणं, एगस्स मुणिणो केयं आहाकम्माइ सव्वेसिं
न कप्पणिज्जं सेज्जायरपिंडविवज्जं, सामाइयं छेदोवत्था[व]णाईणि त्ति ? ।

इय एवंविहचित्तं(न्तं) सीसाणं जाणिऊण ते दो वि ।

20

मिच्छत्तनासणत्थं संगमचिताउरा जाया ॥

तओ जेट्ठं कुलमवेक्खाणो अणेगसीसगणपरिवारो वुच्चंतो विज्जाहराईहिं
संपट्ठिओ **गोयमो** तिंदुगुज्जाणे भगवओ **केसि**गणहरस्स वंदणवडियाए । भणियं च
परममुणिणा—

“**गोयमो** पडिवण्ण[रूवण्णू]सीससंघसमाउलो ।

25

जेट्ठं कुलमवेक्खंतो **तिंदुगं** वणमागओ ॥

१. क. ज. °कम्म° । २. क. भूयं । ३. क. ज. °छि° । ४. क. जेत्य । ५. क. °न° ।

केसी कुमारसमणो गोयमं दिस्समागयं ।

पडिरूवं पडिवत्तिं खिप्पं सो पडिवज्जइ” ॥

तक्खणं च सीसेहि रायाउं निसेज्जाओ कयजहारिहविणयकम्मो गोयमो केसी य
त्ति ।

“केसी कुमारसमणे गोयमे य महायसे ।

5

दुहओ निसण्णा सोहंति चंद-सूरसमप्पभा” ॥

तओ ताण भगवंताण समागमं सोऊण कोऊहलविन्नाणहेउं पूयाइदंसणत्थमागया
सव्वे पासंडिणो, गिहत्था, भवणवइ-वाणमंतर-जोइस-वेमाणिया[ण] य देवाण-
मणेगाउ कोडीउ त्ति ।

“कुलगिरिणो विव धणियं उण्णयवंसा सहंति ते दो वि ।

10

निट्ठि (ट्टु) वियमयणपसरा गेविज्जयतियससंकासा ॥

जियविसयरागपसरा महानरिंद व्व विबुहनरमहिया ।

गयणं व निरुवलेवा सक्कीसाण व्व जयपयडा ॥

करिणो व्व दिण्णदाणा गयकेसरिणो व्व खवियमयपसरा ।

रविणो व्व खवियदोसा तरुणो विव सउणगणनिलया ॥

15

साहियविज्जा नमि-विणमिणो व्व ससिणो व्व वड्डियाणंदा ।

मणिणु व्व दलियतिमिरा हरिणो व्व पसत्थसम्मत्ता ॥

दोन्नि वि अवसर(अइसय)कलिया दोन्नि वि नियतेयतवियदढपावा ।

दोन्नि वि तवसिरिसहिया दोन्नि वि सिद्धीए गयचित्ता ॥

दोन्नि वि गरुयपयावा दोन्नि वि जिणवयणनहयलमियंका ।

20

दोन्नि वि वित्थरियजसा दोन्नि वि तियलोयनयचलणा ॥

इय ते दोन्नि वि दिट्ठा तियसासुरखयरनरगणपहूहिं ।

दट्ठव्वदिट्ठसारा तेलोक्कनमंसिया धीरा” ॥

तओ तित्थाहिवगणहरो त्ति काऊण सीसाईण बोहणत्थं सविणयजाणमाणेणावि

पुच्छिओ गोयमसामी केसिगणहरेण पुव्वुत्तसंसर(ए) । गोयमेण भणियं—‘उसभ-
सामि[तित्थसाहु]णो अच्चंतमुज्ज(ज्जु)य जहा, वद्धमाणसामितित्थसाहुणो पुण
अच्चंतवक्कजडा । अओ पुव्विलसाहूण दुव्विसोहओ, पच्छिमाण पुण दुरणुपालओ ।
इमिणा कारणेण दोण्हं पि पंचमहव्वयाइलक्खणो । मज्झिमजिणितित्थसाहुणो पुण उजुया
5 विसेसण्णुणो, तेण धम्मे दुहा कए त्ति । निच्छएण पुण सम्मदंसणनाणचरित्ताणि
निव्वाणमग्गो, ताणि य सव्वेसिं पि तित्थयरसीसाणं सरिसाणि त्ति । अवि य—

“साहु गोयम ! पण्णा ते जं छिण्णो संसओ मह ।

अण्णं पि संसयं छिंद जिणिंदवयणा दढं ॥ [उत्त./२३/३४]

पेगाणं तु सहस्साणं मज्झे चिद्धसि गोयमा ! ।

10 ते य ते अहिगच्छंति कहं ते निज्जिया तुमे ? ॥ [उत्त./२३/३५]

एगे जिए जिया पंच पंच जिता जिया दस ।

दसहा उ जिणित्ताणं सव्वसत्तू जिणामहं ॥ [उत्त./२३/३६]

‘सत्तू य इति के वुत्ते ?’ केसी गोयममब्बवी ।

[केसिमेवं बुवंतं तु गोयमो इणमब्बवी ॥] [उत्त./२३/३७]

15 एगे अप्पा[५]जिए सत्तू कसाया इंदियाणि उ ।

ते जिणित्ता जहानायं विहरामि जहासुयं ॥ [उत्त./२३/३८]

साहु गोयम ! पण्णा ते छिण्णो मे संसओ इमो ।

अण्णो वि संसओ मज्झं तं मे कहय पुच्छिओ ॥ [उत्त./२३/३९]

दीसंति बहवो लोए पासबद्धा सरीरिणो ।

20 मुक्कपासो लहुब्भूओ कहं विहरसि तं मुणी ? ॥ [उत्त./२३/४०]

ते पासे सव्वहा छित्ता निहंतूण उवायओ ।

मुक्कपासो लहुब्भूओ विहरामि जहासुहं ॥ [उत्त./२३/४१]

‘पासा य इति के वुत्ता ?’ केसी गोयममब्बवी ।

[केसिमेवं बुवंतं तु गोयमो इणमब्बवी ॥] [उत्त./२३/४२]

१. क. दुविसोहि° । २. क. सुयं । ३. क. °ण्ण ।

रागरोसादयो तिब्वा नेहपासा भयंकरा ।

ते जिणि(छिंदि)त्ता जहानायं विहरामि जहासुहं ॥ [उत्त./२३/४३]

केसी-गोयमणामं तेवीसइमं तु उत्तरज्झयणं ।

एवंविहपुच्छओ वयाओ तत्थ केसिस्स ॥

छिण्णा ताओ सव्वाओ जहागमं गोयमेण संतुट्ठो ।

5

संथुणइ महासत्तं इमेहि सिद्धंतवयणेहिं ॥

नमो ते संसयातीत ! सव्वस(सु)त्तमहोदधे ! ।

जिणपवयणगयणससी पयासियासेसपरमत्थ ! ।

तओ पडिवण्णो पंचमहव्वयलक्खणो गोयमसामिणो समीवे केसिणा धम्मो त्ति ।

“तोसिया परिसा सव्वा संमत्तं पज्जुवट्ठिया ।

10

संथुया ते पसीयंतु भगवं केसि-गोयमा” ॥

उवणओ कायव्वो ।

सुयदेवीपसाएणं जहट्ठियं गणहरेहिं ते(तो) भणियं ।

संखेवेण महत्थं निसुणंतो लहउ निव्वाणं ॥

॥ केसिगोयमचरियं संमत्तं ॥

15

● ● ●

सुहबिंदुं इच्छंतो जलनिहिविउलाणि सहइ दुक्खाणि ।

संते वि मोक्खसुक्खे महुबिंदू कूवयनरो व्व ॥५३॥

[सुखबिन्दुमिच्छन् जलनिधिविपुलानि सहते दुःखानि ।

सत्यपि मोक्षसौख्ये मधुबिन्दु कूपनरवत् ॥५३॥]

[७३. मधुबिन्दुकूपनरकथा]

20

जड अडवीए मज्जे पुरिसो वणहत्थिणोल्लिओ भीओ ।

धावंतो पासेसुं पेच्छइ पोंडरियमयनाहे ॥

ताण वि भीओ पुरओ दट्ठूणं रक्खसिं अचाइंतो ।

आरोढुं वडरुक्खं सुदीहरं तस्स हिट्ठम्मि ॥

- अगडम्मि देइ झंपं सरखंभे लग्गिऊण से हिट्ठा ।
 चिट्ठइ अइ(य)गरपावो कयंतसरिसेण वयणेण ॥
 फुंकारका(फा)रफणिणो अणवरयमभिद्वंति चत्तारि ।
 मूसा य कसिणधवला निच्चं खायंति सरखंभं ॥
 5 तुरियपहावियवणहत्थिदिण्णवडपायवस्स अहम्मि ।
 महुणो फुट्ठं जालं समयं महुमच्छियार्हिं ॥
 खायंति ताउ देहं कमेण महुबिन्दुणो य उद्ध(ड्ड)मुहो ।
 आसाएंतो भणिओ आयासगएण खयरेण ॥
 गहसीहवग्घरक्खसिअजगरफणिकूवमूसयभयार्हितो ।
 10 तारेमि कीस चिट्ठसि ? महुबिंदुपलोहिओ एत्थ ? ॥
 सो भणइ लंबमाणो महुबिंदू जाव मज्झ वयणम्मि ।
 निवडइ ता तारेज्जसु एवं भणिओ गओ खयरो ॥
 “एसोवणओ इहइं अडइसमो इत्थ होइ संसारो ।
 पुरिससमो संसारी वणहत्थिसुविब्भमो मच्चू ॥
 15 मयणाहवग्घसरिसा रागद्वेसा सुदुज्जया घोरा ।
 रक्खसिकप्पा उ जरा कूवयसरिसो भवो भणिओ ॥
 अयगरमुहं च नरगो फणिसरिसा कोहमाणमयलोहा ।
 उंदुरसरिसा पक्खा सिएयरा दो वि नायव्वा ॥
 सरथंभसमं जीयं वरडीसरिसाओ विविहवाहीओ ।
 20 महुबिंदुसमा भोगा वेडतरुवरविब्भमो मुक्खो ॥
 विज्जाहरसंकासो परमगुरू भणइ किमत्थ संसारे ? ।
 अणुहवसि दुक्खमउलं मुक्खसुहे सासए वच्छ ! ॥
 एवं भणियमित्ता लहुकम्मा उज्झिऊण पावाइं ।
 वच्चंति सासयपयं अवरे महुबिंदुसरिसेसु ॥

१. ह. ज. °स्सावहम्मि । २. ह. क. ज. वर° ।

करिकन्नचंचलेसुं माणससारीरदुक्खहेऊसु ।
तुच्छेसु असुइएसुं भोगेसुं मुच्छिया संता ॥
हिंसाऽलियचोरत्तणमेहुण्णपरिग्गहेसु आसत्ता ।
मरिऊण कालमासे नयरयं(गं) वच्चंति कयपावा ॥

॥ कूवयभव(नर)क्खाणयं^१ समत्तं ॥

5

• • •

संदेहं संपत्तो मुणिणो पुच्छिज्ज मुणियजिणवयणा ।
जह सेणिएण पुट्ठो जायाचरियं महावीरो ॥५४॥

[सन्देहं सम्प्राप्तो मुनीन् पृच्छेत् मुणित(ज्ञात)जिनवचनान् ।
यथा श्रेणिकेन पृष्टो जायाचरितं महावीरो ॥५४॥]

[७४. सन्देहपृच्छायां श्रेणिककथा]

10

सेणिओ चरिमपोरुसीए भगवओ वंदणवडियाए गओ सपरिवारो । आगच्छंतेण
य पओसे दिट्ठो पडिमागओ मुणी, वंदिओ भावसारं । चेल्लणाए वि सुहपसुत्ताए य
निग्गओ पंगुरणाओ बाहिं हत्थो, कट्ठीहूओ सीएण । तओ तं मुणिं संभरिऊण
भणियमणाए—‘स तपस्वी किं करिष्यति ?’ । सोऊण य चित्तियं सेणिएण—‘अव्वो !
पाएण दिन्नसंकेया कस्स वि, तेणेवं भणइ’ त्ति । पहाए भणिऊण अभयं ‘अंतेउरं 15
दसहु’ त्ति गओ भगवओ वंदणवडियाए । पुच्छिओ भगवं—‘किं चिल्लणा एगपत्ती
अणेगपत्ती वा ?’ । भगवया भणियं—‘देवाणुप्पिया ! एगपत्ती’ । तओ संजाय-
पच्छयावो पहाविओ नयराभिमुहं । अभओ वि सुन्नं हत्थिसालं पलीविऊण पयट्ठो
तित्थयरवंदणत्थं । पुच्छिओ सेणिएण—‘किं लाइयं अंतेउरं ?’ । तेण भणियं—
‘आमं’ । सेणिए[ण] भणियं—‘कीस तुमं न तत्थ पविट्ठो ?’ । तेण भणियं—‘अलं 20
मज्झ जलणदाहेण, पव्वज्जं काहामो’ । तओ ‘मा विसायं गच्छउ’ त्ति मण्णमाणेण
साहिओ सव्भावो त्ति । उवणओ कायव्वो त्ति ॥

॥ सेणियक्खाणयं^१ समत्तं ॥

• • •

१. ह. क. ज. सं° । २. ह. क. ज. जण° ।

जीयं(वं) अथिरं पि थिरं धम्मम्मि कुणंति मुणियजिणवयणा ।
गिहिणो अभयसरिच्छा रयणाणं तिकोडिनाएण ॥५५॥

[जीवमस्थिरमपि स्थिरं धर्मे कुर्वन्ति मुणि(ज्ञा)तजिण(न)वचनाः ।

गृहिणोऽभयसदृशा रत्नानां त्रिकोटिज्ञातेन ॥५५॥]

5 गृहिणोऽपि, अत्रापिशब्दो लुप्तो द्रष्टव्यः । ज्ञातम्—उदाहरणम् । कथमिदम् ?

[७५. धर्मस्थैर्येऽभयमन्त्रिकथा]

वद्धमाणसामिणो चरमतिथयरस्स सीसो पंचमगणधरो सुधम्मो संपुण्णदुवालसंगी
कमेण विहरमाणो समोसरिओ रायगिहे । साहुणो य भत्तिबहुमाणपुव्वयं ईसरघरेसु
आहारवत्थाईहिं पूइज्जंता दट्ठूण निययकम्मुणो निव्विण्णो निक्खंतो केट्ठुभारयदमगो । तं
10 च पुल्लोईऊण तवसिरिसमद्धासियं ‘अहो ! कट्ठुभारओ केरिसो जाओ ?’ । लोणवयणाणि
असहमाणेण भणिओ गुरू—‘भयवं ! अण्णत्थ वच्चाओ’ । गमणकाले णतो गुरूहिं
आपुच्छिओ अभओ । तेण वि भणियं—‘भयवं ! किं मासकप्पो पडिपुण्णो ?’ । गुरूहिं
भणियं—‘न पुण्णो, नवरमेस सेहो परीसहं न सहए सोहुं’ । अभएण भणियं—‘ताण य
तहा करेमो, जहा न जाएइ परीसहो’ । अण्णदियहम्मि रयणाणं तिण्णि रासीओ काऊण
15 ‘अभओ रयणाणि देइ’ ति पडहयपुव्वयं वाहितो सव्वो वि लोगो । तओ भणिय-
मभएण—‘उदगं जलणं महिलं उज्झिऊण गिण्हह तिण्णि वि रयणरासीओ’ । लोगेण
भणियं—‘भो ! एतेहिं परिचत्तेहिं किं रयणेहिं काहामो ?’ । अभएण भणियं—‘जइ एवं,
ता कीस एयं महासत्तं दुस्सहतवलच्छिसमद्धासियं महरिसिं[सं] तं किं ‘कट्ठाहारं’ ति
वाहरह ?’ । तओ जल-जलण-महिला परिचत्ताओ एतेण एयाओ तिण्णि वि
20 रयणकोडीउ ति । उवणओ कायव्वो ।

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

दमगमुणिणो मुणंतो पावइ हियइच्छियं सोक्खं ॥

१. क. ज. °भा° । २. ह. क. ज. कड° । ३. क. ज. °लोइ° । ४. केलिमा, ज. कोसिमा ।
५. ह. क. लोगो । ६. क. ज. सोहुं । ७. क. ज. वोहितं ।

खंतीए वट्टमाणा पुरिसा पावंति केवलं नाणं ।

जह चंडरुहसीसो खंदयसीसा य दिट्ठंता ॥५६॥

[क्षान्तौ वर्तमानाः पुरुषाः प्राप्नुवन्ति केवलज्ञानम् ।

यथा चण्डरुद्रशिष्यः स्कन्दकशिष्याश्च दृष्टान्ताः ॥५६॥]

[७६-७७. क्षान्तौ चण्डरुद्र-स्कन्दकशिष्यकथा]

5

जहा उज्जेणीए नयरीए चंडरुहेण वत्तवीवाहो वणियतणओ पव्वाविओ । जहा पंथे वच्चंता, गुरुणा दंडेणाहयस्स सम्मं सहंतस्स सेहस्स केवलमुप्पण्णं, कय-पच्छाया-वयस्स गुरुणो य । तहोवएसमालाविवरणे सवित्थरं भणियं । खंदयसीसाणं पि जहा खंतीए केवलमुप्पन्नं, एयं पि सवित्थरं तत्थेव भणियं ति । उवणओ कायव्वो ।

॥ चंडरुहकखाणयं समत्तं ॥

10

• • •

रमणीयणवेलविया वियड्डपुरिसा वि होंति हसणिज्जा ।

जह दियवरस्स तणओ सिक्खंतो जुवइचरियाइं ॥५७॥

[रमणीजनप्रतारिता विदग्धपुरुषा अपि भवन्ति हसनीयाः ।

यथा द्विजवरस्य तनयः शिक्षमाणो युवतिचरितानि ॥५७॥]

[७८. युवतिचरिते द्विजतनयकथा]

15

कथमिदम् ?—सिरिलाडदेसस्स चूडामणिसंकासं संपत्ततिवग्गमहाजणसमद्धासियं भरुयच्छं नाम महानयरं । तत्थ य नियधम्मकम्माणुट्ठाणपरायणो जलणप्पहो नाम पहाणदियवरो । पुत्तो से सोमप्पभो । सो य नियजणयाओ घेतूण वेयाइसत्थं, 'विज्जासु पुरिसेण असंतुट्ठेण होयव्वं' इमं भावितो गतो पाडलिपुत्तं । अहिज्जियाणि समत्थसत्थाणि सव्वहा, संपत्तो चोदसण्हं पि विज्जाठाणाण पारं । अण्णदियहम्मि 20 चितियमणेणं ति—

“किं ताए नाणलच्छीए ? सुंदराए वि अण्णदेसम्मि ।

जा न सदेसविउसेहिं जाणिया दट्ठदट्ठवा” ॥ []

- तओ गओ भरुयच्छं । आणंदिया नागरया, परितुट्ठा बंधुणो, समाढत्तं नाणा-
विहसत्थाण वक्खाणं । तक्खणगहियसत्थवक्खाणकोउआओ कर्हिंचि उवरोहसीलयाए
विसएसु निप्पिवासं निययभत्तारं मुणिरुण चित्तियं से भारियाए—‘अव्वो ! पुन्नपा-
वणिज्जस्स विसयसुहस्स समत्थसत्थाणि सिक्खंतेण कयमंतरायं अप्पणो मज्झं च
5 अणेण, ता केणइ उवाएण एयं पट्टवेऊण सेवेमि अण्णपुरिसुं’ । अण्णदिवहम्मि
भणिओ स णाए—‘अज्जउत्त ! वक्खाणसु मे जुवइचरियं’ । तेण भणियं—‘नामं पि न
मए सुयं इमस्स सत्थस्स’ । तीए भणियं—ता किं सेससत्थेहिं, तेण विणा ?’ । ‘ता
हंत ! जाणिरुण जुवइचरियं पूरेमि जायाए मणोरहे’ [त्ति] भावितो पैयट्ठो पाडलि-
पुत्ताभिमुहं । ठिओ महुराउरीए बाहिरुज्जाणे । सुओ विजयाभिहाणाए भट्टदारियाए
10 जंपंतो जहा—‘जुवइचरियसिक्खणत्थं पाडलिपुत्ते गमिस्सामो’ । ‘अहमेव जुवइ-
चरियस्स गंभीरत्तणं दाएमि’ चित्तंतीए पट्टविया दासचेडी—‘इमस्स जणणिजणयाइय-
विसेसं सवित्थरं नाऊण झत्ति मे कहसु’ । तहा कए कमेण सो भिक्खं भमंतो पत्तो
विजयाए मंदिरं । तओ कंठे घेतूण देसपुरजणणिजणयभाइभगणिसयणाइनाम-
गहणपुव्वयं कलुणं । रोविउं पयत्ता । पक्खालियमुहा य पुच्छिया परियणेण—‘को
15 एस ?’ । तीए भणियं—‘पित्तियपुत्तो भाया बालभावं दिट्ठो’ । तओ अब्भंगिओ
सुयंघतेल्लेणं, ण्हाविओ महाविच्छड्डेण, परिहाविओ महरिहमहग्घमोल्लं वत्थजुवलंयं,
भुंजाविओ विचित्ताहारेण, विलित्तो चंदणरसेण, दिन्नो तंबोलो । तओ कामिय[ण]-
मणोहरे विरइयसंज्झावइते(पईवे) पत्ते पढमपओसे भणिओ भत्तारो विजयाए—‘अज्ज
मए भाउणो सया[सा]ओ जणणि-जणयाइयाण वत्ता मुणेयव्वा, ता वासहरे एगागी
20 तुमं चिय वससु’ । संठवेऊण भत्तारं पविट्ठा तेण सह दुइयवासहरे । कयाणि दोण्णि
सयणाणि निव्विण्णाणि । तेसु समाढत्ता पुव्वरिसिकहा, कहंतो च्विय अंतरिओ
निद्दाए, उट्टवेऊण भणियमाणो—‘निच्चं(चिंच)तो सुयसि, न मम वेयणं विया-
णसि ?’ । तेण भणियं—‘का तुज्झ वेयणा ?’ । तीए भणियं—‘वम्महवेयणा’ ।
‘अव्वो ! निद्दामोहेणेवं पलवइ’ त्ति ससंकेण पुणरवि पुच्छिया, वम्महवियणं च्विय
25 साहिया । तेण भणियं—‘भद्रे(द्दे) ! न मम पुरओ एयारिसं जंपिउं जुत्तं’ । तीए
भणियं—‘तुज्झ पुरओ भणामि, जेणावणेसि’ । तेण भणियं—‘हा ! मा एवं

१. ज. निव्विण्णगिहावासं । २. क. य । ३. ज. दिय° । ४. क. °तो स । ५. क. पयाइ ।
६. ह. °णि ।

इहपरलोगविरुद्धं जंपसु' । तीए भणियं—'नत्थि त्थ विरोहो, जेण दाविओ एस मग्गो हरिहरपरमिट्ठिवासवाईहिं महापुरिसेहिं' । तेण भणियं—'मा एवं जंपसु, न एएहिं भगिणीओ कामियाओ' । तीए भणियं—'न होमि ते भगिणी' । तेण भइयं—'तहा वायाए पडिवन्ना, ता मा उभयलोगविरुद्धं कुणसु' । तीए भणियं—'जइ परम-लोगभीरू, ता रमिऊण ममं बंभणिं जीवावेज्जसु' । तेण भणियं—'किमेत्थ बहुणा ?, 5 जीवंतो न अकायव्वं करेमि' । तीए भणियं—'मओ न तरसि, जीवंतो जइ करेसि । अन्नं च किमेत्थ [अ]कायव्वं ?, जेण लाडाण माउलधूया गम्मा, उदिच्चाण सवक्कजणणी, अण्णेसिं भाइमहिला, काणं पि सहोयरा, एत्थ पुण पित्तियधूया, ता मा सुरयसुहविग्घं करेसु' । तेण भणियं—'किमेत्थ पुणरुत्तो(त्त)भणिणं ? ति, सच्च-वयणेण ममं तुमं भगिणिय' ति । तीए भणियं—'जाव न विगुत्तो, न ताव मे वयणं 10 करेसि' । तओ महया सद्देण वाहरियं, संपत्तो जणो । मज्झण्हजिमियभोयणसरावं पुव्वनिहित्तं सयणीयतले उंबि(उज्झि)ऊण भणिओ लोगो—'विसूइया जाया, तेण वमित्तं, अणेण पाइओ उसिणोदगं, सेकिओ जलणेण, थेववेलाए सत्थीहूओ' भणिऊण पट्टविओ सव्वो वि लोगो । ठविऊण वासहरकवाडाणि भणिओ पुणो वि—'जइ दिट्ठो पच्चओ, जीविणं य कज्जं, ता संपयं पि अच्चा(च्चंता)णुरत्तं पडिवज्जसु 15 ममं' । तेण भणियं—'सव्वं तुज्झायत्तं मम जीवियं, न विसयइ(ए)च्छा समुप्पज्जइ, एवं ठिए जं तुमं भणसि, तमसंसयं निव्वियप्पं करेमि,' । 'अलमणणुरत्तेण गमिणं' ति मण्णमाणीए भणिओ एसो । तुमए संलत्तं—'इत्थीचरियं सिक्खामि', तेण तुह बोहणत्थं एस पवंचो मए रइओ । ता विरमसु एयाओ, जेण न देवेहिं पि जाणिज्जइ । अवि य—

20

“तंतं हि भूतरक्खसढया घेप्पंति डाइणीओ य ।
 विसहरजलणाईया, बलेणं हयगयवराईया ॥
 भत्तीए देवगुरुणो, जणणी-^३जणयाइया विणएणं ।
 सब्भावेणं मित्ता, दाणेणं पइणो सव्वे ॥
 राईणं हिययत्थो इंगियमाईहिं गेप्पए दूरं ।
 सत्थाणं विसमाण वि परमत्थो नवरि बुद्धीए ॥

25

इत्थीए वेलं चरियं मायामयमयणदोसदुल्ललियं ।

एयाण न एक्केण वि घेप्पइ तियसासुरेहिं पि” ॥

तओ घेतूण जुवलयं, समप्पिऊण अद्धफालाणि पट्टविओ निययघराभिमुहं ।

अओ न इत्थीए वीससियव्वं ति ।

5 “सुट्ठु वि जियासु सुट्ठु वि पियासु सुट्ठु वि य लद्धपसरासु ।

अडवीसु महिलियासु उ वीसंभो नेय कायव्वो ॥ []

रज्जावेंति न रज्जंति लेंति हिययाइं न उण अप्पेंति ।

छप्पणयबुद्धीओ जुवईओ दो वि सरिसाओ” ॥ []

ता नेव्वाणत्थिणा परिहरियव्वाउ त्ति, एसो धम्मोवएसो त्ति ।

10 सुयदेविपसराएणं दियवरतणयस्स सहियं चरियं ।

भावेमाणो सम्मं जुवईसु विरज्जए जीवो ॥

॥ दियवरतणयक्खाणयं^१ समत्तं ॥

● ● ●

सीहगिरी विव सीसे इच्छाए संठिए णिसेविज्जा ।

आणाए अवट्ठंते कालकसूरि व्व मुच्चेज्जा ॥५८॥

15 [सिंहगिरिरिव शिष्यानिच्छायां संस्थितान् निषेवेत ।

आज्ञायामवर्तमानान् कालकसूरिरिव मुञ्चेत् ॥५८॥]

वइरखुड्डुयगुणजाणतथं सीहगिरिणा साहुणो भणिया—‘मए गामंतरं गंतव्वं, एस ते(भे) वइरखुड्डुओ वायणायरिउ त्ति । अवि य—

“गुणजेट्ठेण वि लहुओ गुरुणो वयणाउ इच्छिओ वयरो ।

20 सुंदरमसुंदरं वा गुरुणो च्चिय जेण जाणंति” ॥

“सीहगिरिसुसीसाणं भइं गुरुवयणसइहंताणं ।

वइरो किर दाही वायणै त्ति न विकोवियं वयणं” ॥ [उप./९३]

सवित्थरमिमं [७९] अक्खाणयं उवएसमालाविवरणाओ नायव्वं । अओ एवंविहे सीसे गिण्हेज्ज, एसो उवणओ ।

25 ॥ सीहगिरिक्खाणयं^२ समत्तं ॥

१. ह. क. °याओ । २. ह. क. सं° । ३. ह. क. °णो ।

[८०. कुशिष्यत्यागे कालकसूरिकथा]

दुइयमक्खाणयं भण्णइ—

अणेगजिणभवणविभूसियाए तियसपुरिविब्भमाय(ए) उज्जेणीए नयरीए अणेग-
सिस्सगणपरिवारो सुबहुस्सुओ कालगो नाम सूरी । जो य, दिवायरो अण्णाणत-
मंधयारस्स, कुलमंदिरं नाणलच्छीए, संकेयट्ठाणं तवसिरीए, जलनिही गुणरयणाणं, 5
पाउसघणो कोवानलतवियाणं, कप्पपायवो सउणाणं ति । अवि य—

“नियवयणकिरणबोहियभवियमहाकमलसंडदिणनाहो ।

दट्ठव्वदिट्ठसारो कालयसूरी सुगुरु व्व ॥

सीमंधरवयणाओ निओयकहणेण रक्खियज्जो व्व ।

कालयसूरी वि दढं सविम्हयं वंदिओ हरिणा” ॥

10

सीसा य से सारणवारणाईहिं चोइया वि जाहे न समणकिरियाइयासु पवत्तंति, ताहे
राईए पसुत्ते मुत्तूण पयट्ठो देसंतरं ठियस्स नत्तुयस्स सागरचंदस्स समीवं । पच्चूसे य
आयरियमपेच्छंता संजायसंका लग्गा से अणुमग्गणं सव्वे वि सीसा । जाओ जणवाओ—
‘कालायरिओ निग्गओ’ । सवणपरंपरेण य सुयं सागरचंदेणावि । कमेण य पत्तो तत्थ
कालगसूरी, पुच्छिओ सागरचंदेण—‘अज्ज ! किल मम पियामहो कालगसूरी निग्गओ 15
इहागमिस्सइ’ । तेण भणियं—‘मए वि सुयं’ । नाणपरीसहमसहमाणो तं कालगं पुच्छइ—
केरिसं मए वक्खाणियं ?’ । तेण भणियं—‘सुंदरं’ । पुणरुत्तं च सेससूरीहितो अप्पां
सुंदरयरं मण्णमाणस्स अण्णदियहम्मि भणियं कालगेण—‘अणिच्चयं वक्खाणेसु’ ।
सागरचंदेण भणियं—‘अन्नं पि विसमपयत्थं वक्खाणावेसु’ । तेण भणियं—‘न
वसमपयत्थमवगच्छामि’ । तओ समाढत्तो वक्खाणेउं ‘अणित त्ति धम्महो किं न 20
चिंतेमो ?’ ईच्चाइ ।

अत्रान्तरे भणियं(तं) कालकेन—“नास्ति धर्मः, प्रत्यक्षादिप्रमाणगोचरातिक्रान्त-
त्वात्, खरविषाणवदित्युक्तम्—

“प्रत्यक्षेण ग्रहोऽर्थस्य निश्चितेन प्रशस्यते ।

तदभावेऽनुमानेन वचसा तद्व्यतिक्रमे” ॥ []

25

१. ह. क. सव° । २. ज. परिणत° । ३. क. इच्छ° ।

न च प्रत्यक्षादिना प्रमाणेनासौ गृह्यते, इत्यलं तद्विषयस्तेन 'अव्वो ! पिया-
महाणुकारी एस खडिक्करो' संजायासंकेण भणियं सागरचंदेण—“तत्र यदुक्तं भवता
तदसद्, यतः कार्यद्वारेण प्रत्यक्षेणापि धर्माधर्मौ गृह्येते इति । उक्तं च—

5 “धर्माज्जन्म कुले शरीरपटुता सौभाग्यमायुर्धनं,
धर्मेणैव भवन्ति निर्मलयसो विद्याऽर्थसम्पत्तयः ।
कान्ताराच्च महाभयाच्च सततं धर्मः परित्रायते,
धर्मः सम्यगुपासितो भवति हि स्वर्गापवर्गप्रदः” ॥ []

अन्यच्च— “नियरूवोहामियखयरनाहमयणो व्व केइ दीसंति ।
मंगुलरूवा अन्ने पुरिसा गोमायुसारिच्छा ॥

10 परिमुणियासेससत्थसुरमंतिविब्भमा के पि ।
अण्णाणतिमिरिच्छन्ना अण्णे अंध व्व वियरंति ॥
संपत्ततिवग्गसुहा एक्के दीसंति जणमणाणंदा ।
परिवज्जियपुरिसत्था उव्वियणिज्जा विसहरु व्व ॥

15 धरियधवलायवत्ता बंदियणउग्घुट्टपयडमाहप्पा ।
वच्चंति गयारूढा अण्णे धावंति सिं पुरओ ॥
पणइ(ई)ण पूरियासा निम्मलजसभरियमहियलाभोगा ।
अण्णे उ कलंकिल्ला पोट्टं पि भरंति कह कह वि ॥
अणवरयं देंताण वि वड्डइ दव्वं सुयं व केसिंचि ।
अण्णेसिमदिंताण वि घेप्पइ नरणाहचोरेहिं ॥

20 इय धम्माधम्मफलं पच्चक्खं जेण दीसए साहू ।
मोत्तूण अहम्मं आयेण धम्मं चिय करेसु” ॥

एवं च सत्थत्थविणोएण जाव कइवयवासराणि चिट्ठंति सूरिणो सागरचंदेण सह,
ताव संपत्ता साहुणो कालगायरियमन्निसंता । सागरचंदेण भणियं—‘आगओ एक्को
अज्जओ, तेणागंतुकामो सिट्ठो सूरी’ । थेववेलाए य वियारभूमी आगच्छंतं दट्टूणा-
25 यरियमब्भुट्ठिओ पाहुणयसाहूहिं, वंदिओ भावसारं । संजायासंकेण पुच्छिया ते

१. ह. संपच्छि°, क. रूपच्छि° । २. ज. अन्ने ।

सागरचंदेण—‘को एसो ?’ । तेहिं भणियं—‘कालायरिओ’ । तओ पाएसु पडिऊण
सब्भावसारमप्पाणं निंदिउमाढत्तो । सूरिणा भणिओ—‘मा झूरसु , न ते भावदोसो’ ।
तओ सविसेसं खामिओ सव्वसाहूहिं । अण्णदियहम्मि पुंजीकाराविओ वालुयाए
पत्थयं कुट्टिमे सागरचंदो गिण्हाविऊण तत्तो अन्नत्थ सव्वं पक्खिवाविओ । एवं जाव
कइवयवारे करेइ, ताव ऊणीहूओ पत्थओ । तओ भणिओ सूरिणा—‘वालुगासरिसं सुयं 5
पभवायरियाइकमेण ज्झीणं, नवरं गणहराणं संपुण्णं । अण्णेसिं चोदसपुव्वधराणं पि न
संपुण्णमत्थि, जेण ते वि भगवंतो छट्ठाणवडिया कहिज्जंति, ता मा सुयमयं कुणसु’
त्ति ।

“मा वहउ को वि गव्वं एत्थ जए पंडिओ अहं चेव ।

आसव्वण्णुमयाओ तरतमजोएण मइविभवा” ॥ []

10

तओ आसासिऊण सागरचंदं विहरिउं पयत्तो त्ति ।

अओ भण्णइ जहा इच्छा(आणा)ए अवट्टमाणा सीसा उज्झिया कालगेण, एवं
कायव्वं । एसो उवणओ ।

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

कालयगुरुणो विमलं निसुणंतो होउ सुहभागी ॥

15

॥ कालयक्खाणयं समत्तं ॥

● ● ●

दव्वाई लहमाणो साहूणं दिज्ज निज्जरट्ठाए ।

घयवत्थपूसमित्ता निदरिसणं बाहुसाहू य ॥५९॥

[द्रव्यादीनि लभमानः साधुभ्यो दद्यान्निर्जरार्थम् ।

घृतवस्त्रपुष्पमित्रौ निदर्शनं बाहुसाधुश्च ॥५९॥]

20

आदिशब्दात् क्षेत्रादिपरिग्रहः । चतुर्थ्यर्थे षष्ठी, यत उक्तम्—

“बहुवयणेण दुवयणं छट्ठ(ट्टि)विभत्तीए भन्नइ चउत्थी ।

जह हत्था तह पाया नमो त्थु देवाहिदेवाणं” ॥ []

तेन साधुभ्यो दद्यादिति । पुष्पमित्रशब्दश्च प्रत्येकं सम्बन्धनीयः । तयोश्चरितं

(८१-८२) द्विमुनिचरिते उक्तम् । बाहुसाधुश्च (८३) भरतजीवोऽन्यजन्मनीति कथा-
नकत्रयं समाप्तम् ॥

• • •

अव्वोच्छित्तिनिमित्तं नाणगणाणं करेज्ज वरसीसे ।

जह सिज्जंभवभट्टो पभवायरिण संगहिओ ॥६०॥

5 [अव्यवच्छित्तिनिमित्तं ज्ञानगणयोः कुर्वीत वरशिष्यान् ।

यथा शय्यम्भवभट्टः प्रभवाचार्येण सङ्गृहीतः ॥६०॥]

अव्यवच्छित्यर्थमित्यर्थः श्रुतगच्छयोरिति । कथमिदम् ?—

[८४. ज्ञानगणाव्यवच्छित्तौ प्रभव-शय्यम्भवकथा]

वीरजिणाउ सुधम्मो तत्तो च्विय अज्जजंबुनामो त्ति ।

10 तत्तो वि पभवसूरी उवओगं देइ नियगच्छे ॥

न य किं पि तत्थ पेच्छइ जो नाणगणाण संतयं कुणइ ।

एवं परगच्छेसु वि ताहे पुलएइ सेज्जंभवं ॥

रायगिहे भट्टसुयं जागत्थं उज्जयं महासत्तं ।

तं(तन्नि)निक्खमणनिमित्तं रायगिहे आगओ सूरी ॥

15 निग्गया पु(प)रिसा । वंदिओ भयवं । कया भगवया धम्मदेसणा । “दावियाणि
नरयगइनिबंधणाणि महापरिगहारंभकुणिमाहारपंचिंदियवहाईणि, बहुजणनिंदणिज्जाणि
निस्संसकम्माणि । परूवियाओ जहागमोवलद्धाओ नरयावाससयसहस्ससंकुलाओ
माणुम्माणसरूवोवेयाओ सत्त वि घम्माइयाओ पुढवीओ त्ति । अवि य—

“घम्मा वंसा सेला अंजण रिद्धा मघा य माघवई ।

20 पुढवीणं नामाइं रयणाइं हुंति गुत्ताइं” ॥ [बृ.सं./२११]

तहा दाविया जहट्टियजिणवयणदिद्धा माणुम्माणदुक्खजुत्ता महापावकम्मुप्पण्णा
अच्चंतदुद्धंसणा नेरइया, निदरिसियाओ उवमातीताओ परमवेयणाउ त्ति ।

“अच्छिनिमीलणमित्तं नत्थि सुहं दुक्खमेव पडिबद्धं ।

नरए नेरइयाणं अहोनिंसिं पच्चमाणाणं” ॥ [आरा./८४६]

पुणो वि परूविया एगिंदियाइणो पज्जत्तापज्जत्तसुहुमबायरबहुवियप्पा तिरिया ।
कहियाणि य ताणं छेयणभेयणभंजणडहणंकणभारारोवणभयरोगसोगतण्हाल्लुहाईणि
नारयसरिसाणि परमदुक्खाणि ।

“छुहातण्हारोगभयाउंसे अण्णाणपंकखुत्तेसु ।

नरओवमं खु दुक्खं अव्वो ! तिरिएसु सव्वेसु” ॥ []

5

पुणो य पयासिया जहागमोवइट्ठा कम्माकम्मभूमगंतरदीवयाइभेदभिन्ना माणुम्मा-
णपमाणभोगवभोगजीवियपर(रि)कलिया नाणाविहा पुरिसा । साहियाणि य ताणं पि
जाइजरामरणरोगसोगाउराण पियविप्पओगकोहमाणमायालोभरागदोसुब्भवाणि नाणा-
विहाणि सारीरमाणसाणि तिरियवासविब्भमाणि दुक्खाणि त्ति ।

अवि य- “जरमरणरोगसोगाउराण पियविप्पओगतवियाण ।

10

तिरियाण व नत्थि सुहं दुक्खं चिय पावमणुयाण” ॥ []

पुणो य दवाविया जहागमोवइट्ठा भोगवभोगठिइवण्णविमाणाहारमच्छरचवणाइजुत्ता
भवणवइवाणमंतरजोइसवासीवेमाणियभेयभिण्णा चउव्विहा वि देव त्ति ।

अवि य- “ईसाविसायमयकोहलोहतवियाण सुरवराणं पि ।

मणुयाण व नत्थि सुहं का गणा सेसलोगेहिं ?” ॥ []

15

नारयतिरियनरामरगईसु खलु जेण दारुणं दुक्खं ।

तेणं चिय सिद्धिसुहे कायव्वो आयरो होइ” ॥

गुरुणो वयणं सोउं लहुकम्मा के वि साहुणो जाया ।

सम्मत्ताइसमेया अण्णे पुण सावया तत्थ ॥

तओ संपत्तो मज्झण्हसमओ । पयट्ठा मुणिणो भिक्खट्ठा । एत्थंतरम्मि भणियं 20
गुरुणा एक्कं मुणिजुव(य)लयं जह सिज्जंभवदिज्जाइणो पुरओ गंतूण तिण्णि वाराओ
भणियव्वं-‘अहो ! कष्टं तत्त्वं न ज्ञायते’ । तहा कए चितियं सिज्जंभवेण-‘अहो !
पसंतरूवा एते तवस्सिणो न अन्नहा जंपंति, ता किं पुण वेयाइरित्तं तत्तं हवेज्ज ?,
समाढत्तं च मए वेयविहाणं, अहवा किंसेसवियप्पेहिं ?, उवज्झायं पुच्छामि’ भावेंतेण
पुच्छिओ उवज्झाओ-‘उवज्झाय ! किमेत्थ तत्तं ?’ । तेण भणियं-‘वेदा य(त)त्तं, 25
जेण अपोर(रु)से वेते पुरिसवयणाणि अप्पमाणाणि राग-दोसाइसंभवाओ’ । ‘अव्वो !

- जइ अपोर(रु)सेयं, कहं वयणं विरोहं ?' मण्णमाणेण पुणो वि पुच्छिओ वेयतत्तं दुइयवाराए वि तं चिय पलत्तं । पुणो तइयवाराए वि 'वेया एव तत्तं' ति साहियं । तओ रोसवसतंबिरनयणजुयलो समुक्खायकरालकरवालो समुद्धाइओ उज्झायाभिमुहं **सिज्जंभवो**—'जइ तत्तं न साहेसि, ता [ऽ]वस्सं वावाइऊण अप्पाणं मारेस्सामो' ।
- 5 'अव्वो ! पुण्णा मे पइण्णा, जेण जीवियसंसए वेदरहस्सं साहेयव्वं, सो य एसो मे जीवियसंसओ' चिंतिंतेण भणियमुवज्झाएण—'जइ एवं, ता सम्मं निसुणेसु—अहिंसा-लक्खणो सच्चाहिट्ठिओ परदव्वावहरणनियत्तिरूवो नवगुत्तीविसुद्धबंभचेरालंकिओ अवहत्थियपरिगगहारंभो जियरागदोसपरीसहोवसग्गो दाणसीलतपभावणाइनाणा-विहगुणाणुगओ पच्चक्खाणुमाणाइपमाणगओ पुव्वावरपदत्थाविरुद्धो रायगिहे चेव
- 10 सव्वण्णुमहावीरपणीओ धम्मो तत्तं' ति । अवि य—

“नीसेसगुणगधवियं समत्थतेलोक्कवड्डियाणंदं ।

मोत्तुं जिणिंदधम्मं किं किर तत्तं जए अन्नं ?” ॥

- तओ भणियं **सेज्जंभवेण**—'को एत्थ पच्चओ ? जहा जिणधम्मो तत्तं ?' । तेण भणियं—'इमस्स जूयस्स हिट्ठाओ सव्वरयणमई भगवओ **उसभ**सामिणो पडिमा
- 15 जागपूयाछलेण पूइज्जइ' । तओ भूमिं खणिऊण दाविया से पडिमा, पणमिया भावसारं । तहा खामिऊणोवज्झायं पणमिऊण तस्सेय सव्वं जागोवगरणं सेसदव्वं च दाऊण निग्गओ निययगिहाओ । संपत्तो **गुणसिलय**मुज्जाणं । दिट्ठा ते मुणिणो । अच्छि(त्थि)या ते धम्मं । तेहिं पि दाविया सूरिणो, पणमिया सबहुमाणं । पुव्वदिट्ठिविहाणा निंदिओ संसारो, साहिओ सवित्थरो मुणिधम्मो । तओ भणियं
- 20 **सिज्जंभवेण**—'भयवं ! देसु मे दिक्खं, जइ जोग्गो' । 'को अण्णो जोग्गो ?' ति भणंतेण पव्वाविओ आगमविहिणा भगवया । **सिज्जंभवेण** गहिया दुविहा सिक्खा । सव्वहा किं बहुणा ? जाओ चोदसपुव्वी । तओ काऊण से मुणिपत्थिवाभिसेयं कालाणुरूवसंलिहियसरीरो कयभत्तपरिच्चाओ नमोक्कारपरायणो गओ **पभव**सूरी देव-लोगम्मि । **सेज्जंभवा**यरिओ वि आयरेंतो पंचविहमायारं, परूवेंतो सम्मत्तमूलं साहु-
- 25 सावयधम्मं, बोहंतो भव्वकमलायरे, पयासेंतो अट्ठविहकम्मविवागं, परूवेंतो संसारनिव्वाणकारणाणि मिच्छत्तसम्मत्ताईणि, करेंतो गच्छवुड्ढिं, पयासितो तित्थयर-

वयणं विहरिउं पयत्तो सगच्छो त्ति । इओ य तम्मि सेज्जंभवे पव्वइए भणिया से जाया वंसीजणेण—‘किं कीरउ ? तरुण च्चिय मुक्का भत्तुणा, ता किंचि अत्थि पोट्टम्मि ?’ । तीण भणियं—‘मणागं लक्खेमि’ । कमेण य वड्ढिओ गब्भो । उच्चियसमए य पसूया दारयं । कयं जहरिहकायव्वं । बारसमे दिवसे य कयं दारयस्स नामं ‘मणगो’ त्ति ।

5

“जणणीए मणागं ति य गब्भे परिपुच्छियाए संलत्तं ।

तम्हा ‘मणग’नामं गुरूहिं विहियं कुमारस्स” ॥ []

वड्ढमाणो य जाओ अट्ठवारिसिओ । अण्णदियहम्मि पुच्छिया जणणी—‘को मज्झ जणओ ?’ । तीए भणियं—‘तुज्झ बप्पो सेज्जंभवाहिहाणो पव्वइओ’ । ‘अहो ! सुंदरं जायं, जं मे जणओ पव्वइओ’ । चिंतितो असाहिरुण जणणीए कमेण वच्चंतो पत्तो 10 चंपाए बाहिरुज्जाणं । आयरिओ वि हु भवियव्वयाए मज्झणहस्स समए भिक्खट्ठा निग्गएसु मुणिगणेषु पत्तो तत्थेव सरीरचिताए । दिट्ठो सूरिणा दारओ । समुप्पण्णो सिणेहो त्ति ।

“नयणाइं नूण जाईसराइं वियसंति वल्लहं दट्ठुं ।

कमलाणि व रविकरबोहियाइं मउलिति वेसम्मि” ॥ []

15

दारयस्स वि एवं चिय गुरुम्मि सिणेहो संवुट्ठो । तओ पुच्छिओ गुरुणा ‘भो ! कत्तो तुमं ?’ । तेण भणियं—‘रायगिहाओ’ । गुरुणा भणियं—‘कस्स सुओ ?’ । तेण भणियं—‘भट्टसिज्जंभवस्स, सो किर पव्वइओ, तयण्णेसणत्थं आगओ म्हि, जेण से समीवे पव्वयामि त्ति, भयवं ! वियाणसि तुमं ?’ । ‘अव्वो ! एस मम सुओ’ विभावेंतेण भणिओ गुरुणा—‘सो तुज्झ जणओ मम सरीरभूओ, ता पव्वयाहि मम 20 समीवे’ । दारएण भणियं—‘एवं करेमो’ । गओ गुरुणा सह वसहीए, आलोइओ गुरूहिं दंडयपुरओ जहा सच्चित्तो पत्तोप्पण्णो । पसत्थवासरे पव्वाविओ गुरुणा । उवओगपुव्वयं च जाणिऊण से छम्मासे आउयं चितियं गुरूहिं—‘ता सुयजलनिहिणो उद्धरिऊण कालाणुरूवं सुयमेयस्स दायव्वं, संपत्ते य कारणे निज्जूहइ चोदसपुव्वी, ममावि संजायं कारणं, दसपुव्वी पुण पच्छिमो अवस्सं निज्जूहइ, ता अहं पि 25 निज्जूहामि’ । ते य दसअज्झयणविसेसा निज्जूहिज्जमाणा वियाले निज्जूढा, तेण दसवेयालिअं ति सत्थस्स नामं जायं ति । भणियं च परमगुरूहिं ति—

- “मणगं पडुच्च सिज्जंभवेण निज्जूहिया दसज्झयणा ।
 वेयालिया प(य) ठविया तम्हा दसकालियं नाम ॥ []
 आयप्पवायपुव्वा निज्जूढा होइ धम्मपण्णत्ती ।
 कम्मप्पवायपुव्वा पिंडस्स उ एसणा तिविहा ॥ []
 5 सच्चप्पवायपुव्वा निज्जूढा होइ वक्कसुद्धीओ ।
 अवसेसा निज्जूढा नवमस्स उ तइयवत्थूओ ॥ []
 बिइओ वि य आएसो गणिपिडगाओ दुवालसंगाओ ।
 एयं किर निज्जूढं मणगस्स अणुग्गहट्ठाए” ॥ []
- तओ छहिं मासेहिं पढिरुण मओ समाहीए मणगो देवलोगं गओ । अवच्च-
 10 नेहाओ कओ गुरुणा अंसुवाओ त्ति । अवि य—
 “छम्मासेहिं अहीयं अज्झयणमिणं तु अज्जमणएणं ।
 छम्मासे परियाओ अह कालगओ समाहीए ॥ []
 आणंदअंसुवायं कासी सेज्जंभवा तहिं थेरा ।
 जसभद्दस्स य पुच्छ कहणा य वियारणा संघे” ॥ []
- 15 अओ भण्णइ—अव्ववच्छेयत्थं जोगे सीसे पव्वावेज्ज पभवसूरी वेत्ति ।
 सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।
 सेज्जंभव-पभवाणं निसुणंतो लहउ सामण्णं ॥
 ॥ पभव-सिज्जंभवक्खाणयं^१ समत्तं ॥

● ● ●

- 20 दव्वाडवी य भावाडवी य दव्वाडवीए दिट्ठंतो ।
 धणनामसत्थवाहो इयरीए होइ तित्थयरो ॥६१॥
 [द्रव्याटवी च भावाटवी च द्रव्याटव्यां दृष्टान्तः ।
 धननामा सार्थवाहः, इतरस्यां भवति तीर्थकरः ॥६१॥]

कथमिदम् ?—

[८५. द्रव्याटव्यां धनसार्थवाहकथा]

समत्थगुणविभूसियं वसंतउरं नयरं । तत्थ जियसत्तू राया । दीणाणाहवच्छलो
 संपत्ततिवग्गसुहो परोवयारनिरओ बंधवकुमुयागरससी धणो नाम सत्थवाहो । सो
 देसंतरं गंतुकामो पाडहियं भणइ—‘भद् ! उग्घोसेसु तियचउक्काईसु , ‘जो धणेण सह
 वच्चइ, तस्स इमओ गमाओ जाव इट्ठपुरं, एयम्मि अंतरे असणाइणा अक्खूणं काहि’ 5
 त्ति । एयं सोऊण पयट्ठा अणेगे समण-बंधण-वणियाइणो । ताणं च मिलियाणं
 पंथस्स गुणदोसे सत्थाहो कहिउमाढत्तो—‘इह खलु देवाणुप्पिया ! इट्ठपुरस्स दोन्नि
 मग्गा वच्चंति, एगो उज्जुओ, [बीओ] कुडिलो । इमिणा य मणागं सुहेण गम्मइ,
 बहुणा कालेण इच्छियं पुरं पाविज्जइ, अवसाणे य सो वि उज्जुगं समोयरइ । पढमेण
 पुण सिग्घं गम्मइ, किं तु किलेसेण, जेण सो अच्चंतविसमो सण्हो य । तत्थ पत्थारे 10
 चेव दोन्नि महाघोरा वग्घसिंघा निवसंति, ते अभिक्खणमुवद्दविति, मग्गट्टियाण य न
 परभवंति, अवसाणं च जाव अणुवट्ठंति । रुक्खा य एत्थ एगे मणोहरा, तेसिं छायासु
 वि न वीसमियव्वं, मारणपिया खु सा छाया । परिसडियपंडुपत्ताणं पुण अहो मुहुत्तां
 वीसमियव्वं ति । मणोहररूवधारिणो महुरवयणा य एत्थ मग्गे तडट्टिया बहवे पुरिसा
 वाहरंति, तेसिं वयणं न सोयव्वं । सत्थिया य खणं पि न मोत्तव्वा । जेणेगागिणो 15
 नियमा भयं । दुरंतो य थेवो दवग्गी अप्पमत्तेहिं ओल्हवियव्वो । अणोल्हविज्जमाणो
 नियमा डहइ । पुणो य दुग्गु व्व पव्वओ उवउत्तेहिं लंघेयव्वो । अलंघणे नियमा
 मरिज्जइ । पुणो महई अइगुविला गहव्वरा वंसकुडंगी लंघियव्वा, तत्थ ट्टियाणं बहवे
 दोसा । तओ लहुगो खड्डुलगो, तस्स समीवे मणोरहो नाम बंधणो निच्चं संनिहिओ
 चिट्ठइ । सो भणइ—‘इमं खंडं(खड्डुं) मणागं पूरेह’, तव्वयणं न सोयव्वं, सो 20
 पूरिज्जमाणो महल्लयरो भवइ । पंथाओ य चलिभज्जिज्जइ । फलाणि य एत्थ
 दिव्वाणि पंचप्पगाराणि नयणाणं सुहंकराणि किंपागरुक्खाणं न पेच्छियव्वाणि, न
 भोत्तव्वाणि, जेण मरणंतियाणि ताणि बावीसई तेणं इत्थ घोरा महाकराला पिसाया खणं
 खणमभिद्दवंति, ते वि न गणेयव्वा । भत्तपाणं च नत्थि, विभागलद्धं विरसं थेवं च ।
 अप्पयाणं च न कायव्वं । राईए वि जामदुगं गंतव्वं । एवं च गच्छंतेहिं देवाणुप्पिया ! 25

१. ह. क. अणस्साइ° । २. ह. क. °हियपंचु° ।

खिप्पमेव अडवी लंघिज्जइ । लंघिरुण य तमेगतंदोगच्चाइवज्जियं पसत्थं सिवपुरं
पाविज्जइ । तत्थ य न हवंति पुणो किलेसाइणो । इमं निसामिरुण के वि तेण य सह
पयट्ठा, उज्जुगेण पहाविया, अण्णे पुण इयरेण । तओ सत्थाहो पसत्थवासरे ण्हाओ य
विलित्तालंकिओ तक्कालाणुरूवनिव्वत्तियासेसपत्थाणमंगलोवयारो उच्चलिओऽणु-
5 गम्ममाणो अणेगेहिं लोगेहिं ति । अवि य—

“दाणं दिंतो वच्चइ महागइंदो व्व पणयभमराणं ।

आणंदियजियलोओ महाबलो एस सत्थाहो” ॥

वच्चंतो य आलिहइ, सिलाइसु पंथस्स दोसगुणपिसुणगाणि अक्खराणि, लिहइ
‘एत्तियं गयं, इत्तियं सेसं’ ति । एवं च तस्स जे निद्वोसवट्ठि(ट्टि)या, ते तेणेव समं
10 अचिरेण तं पुरं पत्ता । जे वि लिहियाणुसारेण सम्मं गच्छंति, ते वि पावेंति । जे ण
वट्ठिया, न वट्ठंति, छायाइ पडिसेविणो ते ण पत्ता, ण पावंति । एस दव्वाडवी-
देसगदिट्ठंतो ।

इयाणिं [८६] भावाडवीदेसदिट्ठंतो जोइज्जइ—सत्थवाहथाणीओ तित्थयरो ।
घोसणाथाणीया धम्मकहा । कप्पडियसमाणा जंतुणो, अडवीसरिसो संसारो । उज्जुगो
15 साहुमग्गो, वंको सावगपंथो । पप्पपुरथाणीओ मोक्खो । वग्घसिंघतुल्ला रागदोसा,
मणोहरच्छायाथाणीयाओ इत्थिपसुपंडगसंसत्ताओ वसहीओ । परिसडियासरिसाओ
निरवज्जा वसहीओ । मग्गतडट्ठियहक्कारणपुरिससरिसा पासत्थाइणो अकल्लाणमित्त
त्ति । अवि य—

“पासत्थो ओसण्णो होइ कुसीलो तहेव संतत्तो ।

20 अहच्छंदो वि य एते अवंदणिज्जा जिणमयम्मि” ॥ [गु.भा./१२]

सत्थिगसरिसा साहुणो त्ति ।

“असहाइसहायत्तं करिंति मे संजमं करेतस्स ।

एतेण कारणेणं नमामि हं सव्वसाहूणं” ॥

दवग्गिसरिसो कोहो, पव्वयउवमो माणो, वंसकुडंगिसरिसा माया, खड्डोलग-
25 सरिसो मणोरहाहिट्ठिओ लोहो, सो य पूरिज्जमाणो वित्थरइ त्ति ।

१. ह. संत° । २. ह. क. पव्वइओ विब्भमो ।

“जहा लाभो तहा लोभो लाभा लोभो य वट्ट(पवट्ट)इ ।

दोमासकयं कज्जं कोडीए वि न निट्ठियं” ॥ [उक्त./८/१७गा.]

फलसंकसा विसया । पिसायाणुकारिणो बावीसं परीसहा । भत्तपाणाणि एसणि-
ज्जाणि । अ(णिच्च)पयाणगसरिसो णिच्चुज्जमो, रयणिजामदुगं सज्झाओ, पुरपत्ताणं च
मोक्खसुहं ति ।

5

“न वि अत्थि माणुसाणं तं सुक्खं न वि य सव्वदेवाणं ।

जं सिद्धाणं सोक्खं अव्वाबाहमुवगयाणं” ॥ [वि.सा./८५६]

लिहियक्खराण सरिसं सुत्तं ति ।

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

धणसत्थाह-जिणाणं निसुणंतो लहइ निव्वाणं ॥

10

॥ धणजिणक्खाणयं समत्तं ॥

● ● ●

एक्केण वि मुणिवयणेण केई बुज्झंति इंदनागो व्व ।

अन्ने पुण बहुएहिं वि न बंभदत्तो व्व नरनाहो ॥६२॥

[एकेनापि मुनिवचनेन केचन बुध्यन्ते इन्द्रनागवत् ।

अन्ये पुनर्बहुभिरपि न ब्रह्मदत्तवन्नरनाथः ॥६२॥]

15

[८७. बोधे इन्द्रनागकथा]

कथमिदम् ?

वसंतउरं नयरं । तत्थ इब्भकुलमेक्कं मारिणा समुच्छाइयं । एगं दारयं इंदनागाहि-
हाणं मोत्तूण गेहं च लोगेण भिंदेहिं चइयं । सो वि दारओ कह कह वि मंडलविवरेण
नीहरिओ । इब्भसुओ त्ति कारुण अणुकंपाए जीवाविओ लोगेहिं । पणट्ठुरोगेण य 20
चित्तिमयेणं ति । अवि य—

“न वि दट्ठ(ढं) बार्हिति ममं दारिद्दाईणि तिव्वदुक्खाणि ।

निअवासपरिभवो जह नरयाणलविब्भमो दूरं” ॥ []

१. ह. क. णिज्जु° । २. ह. क. सं° ।

अण्णदियहम्मि पयट्टो सिद्धत्थसत्थवाहेण सह रायगिहं ति ।

“गणिमं धरिमं मेयं पारिच्छं एवमाइयं भंडं ।

घेत्तूणं लाहट्टी जो वच्चइ अण्णदेसम्मि ॥

निवसम्मओ बहुमओ दीणाणाहाण वच्छलो लोए ।

5 सो सत्थवाहनामं घणु व्व लोए समुव्वहइ” ॥

तओ करेतो परत्थ—संपाडणं, निरूवंतो सुहियदुहिए, वट्टेतो महाणुभावत्तणं गंतुं पयत्तो । **इंदनागो** वि अव्वत्तवेसधारी गओ से आवासे भिक्खाए । दवाविओ घयगुलसारो पिंडो त्ति । अवि य—

“वड्डियनयणाणंदो ससुयंधो नेहसंगओ महुरो ।

10 पियकामिणिदेहो विव संपत्तो तेण सो पिंडो” ॥

तदुवओगेण य पत्तो तइयवासरे । सत्थाहेण चिंतियं—नूणमेगंतरियाओ जेमेइ, तेण कल्लं न आगओ । तओ अच्चंतनेहावगाढो दवाविओ पुणो वि पिंडो । तदुवओगेण य छट्ठोववासो पत्तो से वसहिं । ‘अहो ! महाणुभावो एस तबस्सी’ भावसारं पणमिऊण पडिलाभिओ विचित्ताहारेम । तदुवओगेण य पत्तो चउत्थदिवसाओ एवं जाव मास—

15 खमगो जाओ । तओ भणिओ सत्थवाहेण—‘जाव पुरं न पत्तो, ताव मम गेहाओ नण्णत्थ भिक्खट्ठा गंतव्वं’ । कमेण य पत्तो **रायगिहं** । कराविओ निययघरासन्ने मढो सत्थवाहेण । तओ मुंडाविऊण सीसं नियंसियाणि कासायवत्थाणि । जाओ लोयविक्खाओ । जणवो य परमभत्तीए अण्णपाणवत्थोसहाईहिं उवयरिउमाढत्तो । जह्विसं च पारेइ, तद्विसं सव्वो वि लोगो गहियाहारो दुवारट्ठिओ पडिवालेंतो चिट्ठइ ।

20 एकस्स भोयणे गहिए सेता(सा) नियत्तंति । अओ सेसलोगजाणणत्थं भोयणे गहिए भेरी वादिज्जइ, सोऊण से सद्दं लोगा नियत्तंति । एवं वच्चंते काले, अण्णया समुप्पण्णकेवलनाणो चोदससमणसहस्साणुगम्ममाणो समोसरिओ **गुणसिलए** उज्जाणे **वद्धमाणसामी** । कयं देवेहिं समोसरणं । वद्धाविओ **सेणिओ** तित्थगरागमणेण य निउत्तपुरिसेहिं । समुप्पण्णहरिसेण य दवावियं तेण महादाणं । पयट्टो महाविच्छड्डेणं

25 भगवओ वंदणवडियाए । पत्तो समोसरणं । वंदिओ अणाचिक्खणीयमाणंदसुह—मणुहवंतेण तित्थयरो **सहाभया**[इ]एहिं । अवि य—

“तं किं पि अणणसमं सोक्खं तस्सासि जिणवरे दिट्ठे ।
जं कहिऊण न तीरु सारिच्छं निरुवमसुहेण” ॥ []

तेलोकदिवायरेण वि समाढत्ता सजलजलहराणुकारिणीए सव्वसत्तनियनियभासा-
परिणामपरिणामिणीए आणंदियतिलुक्काए वाणीए धम्मकहा । परूवियाणि असार-
संसारनिबंधणाणि मिच्छत्ताविइपमायकसायजोगाईणि । दावियाणि य मोक्खकारणाणि 5
य सम्मत्तनाणचरणाणि । तओ मुणियजहट्टियसंसारसाररूवा जाया के वि मुणिणो,
अवरे सावया । पूराए पढमपोरिसीए देवसहियनरिंदाइएहिं महाविच्छेडुणं पवेसिओ
पुव्वदुवारेण बली । कयं पयाहिणं विरइत्तं भगवओ पुरओ । तओ उट्ठिओ भगवं ति ।

“बलिपविसणम्मि काले पुव्वद्वारेण ठाइ परिकहणा ।
तिगुणं पुरओ पाडण तस्सद्धमवडियं देवा ॥ []
अद्धद्धं अहिवइणो अवसेसं होइ पाययजणस्स ।
सव्वामयप्पसमणी कुप्पइ नण्णो य छम्मासे” ॥ []

10

तओ दुइयपोरुसीए समाढत्ता गणहरेण कह ति ।

“राओवणीयसीहासणम्मि निविट्ठो य पायपीढे वा ।
जेट्ठो अण्णयरो वा गणहारी कहेइ विइयाए ॥ []
संखातीते वि भवे साहइ जं वा पु(प)रो उ पुच्छेज्जा ।
न य णमणाइसेसी विद्याणई एस छउमत्थो” ॥ []

15

दुइयपोरुसीए उट्ठिओ लोओ [सोउं] । गया लोगा जहागयं । मज्झण्हसमए य
भिक्खट्ठा मुणिणो पविसमाणा निवारिया तित्थयरेण—‘संपइमणेसणाइ वट्ठइ’ ।
पट्टविओ य वीरेण गोयमो—‘भणसु इंदनागं जह—‘भोऽणेगपिंडिया ! एगपिंडिओ 20
दट्ठुमिच्छइ’ । गोयमेण भणिो चिंतिउमाढत्तो—‘कहमणेगपिंडिओ ?, जो एगं पिंडं
गिण्हामि, अणेगपिंडिया एते, जे अणेगपिंडेहिंतो गेण्हंति’ । समुवसंतकोवेण य
चिंतियमणेण—‘अव्वो ! उवसंतवेसायारा एए नण्णहा जंपंति, ता किमेयं ?’ । सम्मं
भार्वितेण नायं—‘नूणं होमि अणेगपिंडिओ, जो सव्वनयरे पाणाइयं करावेमि । एते पुण
अकयाकारियविसुद्धाहारभोइणो, ता एए एगपिंडिया’ एवं भार्वेतस्स समुप्पण्णं जाईस- 25
मरणं, सुमरिओ पुव्वभवो, जाओ पत्तेयबुद्धमहरिसी अज्झयणं भासइ । इंदनागेणं
अरहया वुत्तं । कालंतरेण पत्तो नेव्वाणं ।

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण इंदनागस्स ।
 सिट्ठं विसिट्ठचरियं वियरंतो लहउ सोक्खाइं ॥
 ॥ इंदनागक्खाणयं समत्तं ॥

• • •

[८८] बंभदत्तक्खाणयं जहोवएसमालाविवरणे तहा दट्ठव्वं, नवरं बोहिंत्तस्स वि
 5 चित्तस्स न पडिबुद्धो त्ति ।

• • •

जावयमेत्तं भणिओ तावयमेत्तं च कुणइ जो पुरिसो ।
 अणवेक्खिऊण सेसं गामेयसमो न सो जुग्गो ॥६३॥

[यावन्मात्रं भणितस्तावन्मात्रं च करोति यः पुरुषः ।
 अनपेक्ष्य शेषं ग्रामेयकसमो नासौ योग्यः ॥६३॥]

10

[८९. अयोग्ये ग्रामेयककथा]

एगस्स रायसेवयस्स भारिया तम्मि मए दारयं घेतूण 'सुहेण इंधणाईणि वहं' ति
 भावंती गया गामंतरं । संपत्तजोव्वणेण य पुच्छिया तणयेण—'मम ताओ कहं
 जीवंतो ?' । तीए भणियं—'ओलगाए' । तेण भणियं—'अहं पि ओलगामि' । तीए
 भणियं—'न तुमं जाणसि' । तेण भणियं—'सिक्खवेसु' । तीए भणियं—'वच्छ ! ता
 15 पढमं दूराओ दट्ठूण माणणिज्जं महया सद्देण जोहारो कीरइ' । 'एवं' ति पडिवज्जिऊण
 पयट्ठो रायगिहं । अंतराले य मिगवहणत्थं चाहेडिए निलुक्के दट्ठूण कओ महया सद्देण
 जोहारो । पलाणा मया । अंबाडिऊण सब्भावे सिट्ठे मुक्को, सिक्खाविओ य अणुकंपाए
 तेहिं—'एरिसं दट्ठूण निलुक्कंतेहिं सणियं सणियं आगम्मइ' । अन्नत्थ दिट्ठा चोरा
 जाणणत्थं दिण्णथाणया धोव्वया निलुक्को आगच्छंतो दट्ठुं चोरु त्ति कारुण बद्धो,
 20 सब्भावे य कहिए मुक्को । एरिसं दट्ठूण 'खारो पडउ' त्ति वुच्चइ । अण्णत्थ पुण्णाहे
 हलवाहणुज्जुयाणं मज्झे भणियमणेणं—'खारो एत्थ पडउ' । तत्थ वि ताडिऊण
 सब्भावे पिसुणिए मुक्को, सिक्खाविओ य, एरिसे इमं वुच्चइ—'सगडाणि भे
 भरिज्जंतु' । अण्णत्थ दिट्ठं मडयं नीणिज्जंतं, भणियं च णेण—'अणेगाणि सगडाणि

१. ह. क. सम्म° ।

मयमाणुसाणं भरेह' । तत्थ वि तह चेव हंतूण मोत्तूण सिक्खविओ, एरिसं दट्ठूण इमं भण्णइ—'अच्चंतविओगो मे भवउ एयारिसेण' । पुणो पत्तो वारिज्जए लग्गवेलाए । भणियं च णेण—'अच्चंतविओगो मे भवउ' । तत्थ वि तह च्चिय मुक्को सिक्खविओ य—'एयं सासयं ति भवउ' ति भण्णइ । अण्णत्थ दिट्ठो निवलि(गडि)ओ ठक्कू—(क्क)रो । भणियं च णेण—'सासयमेयं भवउ' । तत्थ वि अंबाडिऊण सिक्खविओ, 5 एरिसं दट्ठूण 'एताओ लहुं मुच्चसु' ति वुच्चइ । अन्नत्थ दुन्नि जुवाणए प(पि)त्तिं करेंते दट्ठूण भणियमणेण—'एयाओ लहु विओज्जुहो' ति । एवं च अणेगाणि एवंविहाणि करेंति । ठिओ जरठक्कुरस्स ओलग्गओ । अण्णदियहम्मि भणिओ से जायाए—'वाहरसु भत्तारं, जहा उण्हो वि केयारिसो अंबक्खलओ, सीयलीहूओ पुण असुंदरयरो भविस्सइ । तओ परिसामज्झे महया सद्देण एवं चिय वाहरिओ, 10 लज्जायमाणो पत्तो गेहं ठक्कुरो । अंबाडिऊण सिक्खविओ—'एरिसे कज्जे जहाअवसरं सणियं कहिज्जइ' । अण्णदियहम्मि पलित्ते गेहे पट्ठविओ ठक्कुरस्स वाहरणत्थं । जहाअवसरं कण्णमूले सिट्ठं जहा—'पलित्तं गेहं' । गओ तत्थ दिट्ठं दट्ठं । तत्थ वि अंबाडिऊण भणिओ—'धूमं गेहाओ नीहरंतं दट्ठूण तओ सयमेव तत्थ छारो धूली उदगाइयं च खिप्पइ' । अण्णदियहम्मि अप्पाणयं धूवंतस्स निग्गओ धूमो, तओ से 15 उवरि पक्खित्तो सह नीरेणं ति ।

ता जो एयारिसो अन्नो वि, न सो घेत्तव्वो ति ।

॥ गामेल्लयक्खाणयं समत्तं ॥

• • •

कयपावो वि मणूसो मरणे संपत्तजिणनमोक्कारो ।

खविऊण पावकम्मं होइ सुरो मिंठपुरिसो व्व ॥६४॥

20

[कृतपापोऽपि मनुष्यो मरणे सम्प्राप्तजिननमस्कारः ।

क्षपयित्वा पापकर्म भवति सुरो मेण्ठपुरुषवत् ॥६४॥]

कथानकं प्रागुक्तम् ॥

• • •

अनिरुविऊण सम्मं जो कायव्वेसु वट्टए पुरिसो ।

सो उदयणो व्व बज्झइ कारिमहत्थिद्वियनरेहिं ॥६५॥

[अनिरूप्य सम्यग् यः कर्तव्येषु वर्तते पुरुषः ।

स उदयन इव बध्यते कारि(कृत्रि)महस्तिस्थितनरैः ॥६५॥]

5

[१०. अनिरूपितकर्तव्ये उदयनकथा]

जहा वासवदत्ताए गंधव्वगहणनिमित्तं पज्जोएण अरण्णे हत्थिणो गेण्हितो किंचिल्लिगमयकरिमज्झद्वियपुरिसेहिं उदयणो गहिओ । जहा य वासवदत्ताए सह घडणा जाय त्ति । सो तीए दिट्ठो वम्महो व्व, तेण वि रइ व्व सा दिट्ठा । अण्णोण्णजायहरिसं आवडियं ताण रइसोक्खं । जहा य जोगंधरायणेण पइण्णा कया—

10

“यदि तां चैव तां चैव तां चैवायतलोचनाम् ।

न हरामि नृपस्यार्थे नाहं योगन्धरायणः” ॥ []

जहा य वासवदत्तं हरंतेण पढियं—

“एष प्रयाति सार्थः काञ्चनमाला वसन्तकश्चैव ।

भद्रवती घोषवती वासवदत्ता उदयनश्च” ॥ []

15

एवं सव्वं सवित्थरं रिसिचरिया(ए) उवएसमालाविवरणे य भणियं त्ति ।

॥ उदयनक्खाणयं समत्तं ॥

● ● ●

परत्तिथियमज्झगओ साहू नाऊण अप्पणो निंदं ।

परलिंगं चिय गिण्हइ बोडियमज्झद्वियमुणि व्व ॥६६॥

[परतीर्थिकमध्यगतः साधुर्ज्ञात्वाऽऽत्मनो निन्दाम् ।

20

परलिङ्गमेव गृह्णाति बोटिकमध्यस्थितमुनिवत् ॥६६॥]

[११. समयज्ञसाधुकथा]

अत्थि सिरिलाडदेसचूडामणिभूयं अणेगदिव्वच्छेरयाणुगयं सउलि(णि)या-
विहारहिद्वियसण्णिहियपाडिहेरमुणिसुव्वयत्तिथयरपडिमा विभूसियं भरुयच्छं नाम
महानयरं त्ति ।

“पुव्वभवसउलि(णि)याए सिंघलदुहियाए कारियं तत्थ ।

तुंगं जिणाण भवणं नामेणं सुंदसणाए त्ति” ॥

तओ नंदणाहिहाणो साहू कारणांतरेण पट्टविओ गुरुणा दिक्खणावहं । एगागी वच्चंतो य पओसे पत्ते एलउरं । पविट्ठो दिगंबरवसहीए । दिण्णो उवरओ, पविट्ठो तत्थ । वोलीणे य लोगे पसुत्ते साहुम्मि निच्छूढा गणिया, ठइयं दुवारं । उट्ठविऊण य 5
साहुं भणियमणाए—‘रमसु ममं’ ति । अवि य—

“भुंजसु ममं जहिच्छं अलाहि एतेण वयविसेसेणं ।

न य कोइ विसं गिण्हइ अमयं मुत्तूण बालो वि” ॥

तओ अदावियवियारेण भणियं साहुणा—‘सुंदरि ! सुंदरं संलत्तं, वंचिओ म्हि एत्तियं कालं पच्चक्खोवलद्धाओ विसयसुहाओ, ता जाव मंतपुरस्सरं इमं वेसं 10
उज्झामि, तओ करेमि समीहियं । वसीभूओ एसो त्ति भावंती पसुत्ता गणिया । तेण वि दीवयसिहाए दड्डं सव्वमुवगरणं । जाओ दिगंबरो । पभाया रयणी । वाहरिया नागरया ‘एत्थ सेयवडोवेसं घेतूण पसुत्तो नालिओ, तं पेच्छह’ भणंतेहिं उग्घाडिओ उवरगो खवणगेहिं, जाव दिट्ठो वेसाए खंधलग्गो निउत्तखमणगो । तओ मिलिया दिगंबरा खिसिया लोगेणं ति । 15

“सुद्धसहावम्मि जणे जो दोसं देइ पडइ तस्सेव ।

गुंडिज्जइ नणु सो च्चिय जो धूर्लिं खिवइ चंदस्स” ॥ []

अओ भण्णइ—जहा तेण साहुणा पवयणखिसा परवेसं काऊणावणीया, एवं कायव्वं ति ।

सुयदेविपसाएणं जइणो चरियं समासओ भणियं ।

निसुणंतो होइ नरो गीयत्थो सव्वकज्जेसु ॥

॥ जइक्खाणं समत्तं ॥

● ● ●

इह लोगम्मि वि बंधं लहंति परदारिणो न संदेहो ।

जह पज्जोओ बद्धो इत्थीलोभाउ अभएण ॥६७॥

[इह लोकेऽपि बन्धं लभन्ते पारदारिणो न सन्देहः ।

यथा प्रद्योतो बद्धः स्त्रीलोभादभयेन ॥६७॥]

[९२] जहा वेसिस्थियाहिं अवलोभिऊण अभएण पज्जोओ बद्धो, रायगिहं
नेऊण पुणो उज्जेणीसीहासणे निवेसिओ तहोवएसमालाए रिसिचरिएसु सवित्थरं
5 भणियं ति ।

• • •

नियसत्तिं पयडिज्जसु सुंदरमियरं व संघगुरुकज्जे ।

विण्हुकुमारो व्व मुणी न दोसवत्तव्वयमुवेइ ॥६८॥

[निजशक्तिं प्रकटयेत् सुन्दरमितरां वा सङ्घगुरुकार्ये ।

विष्णुकुमार इव मुनिर्न दोषवक्तव्यतामुपैति ॥६८॥]

10 सुन्दरां निरवद्याम्, इतरां सावद्याम् । कथमिदम् ?

[९३. सङ्घगुरुकार्ये शक्तिप्रकटने विष्णुकुमारकथा]

अत्थि निरंतरबहुविहणाणाविहनयरगामसोहिल्लो ।

सोहानिज्जियपंकयमयलंछणजुवइवयणिल्लो ॥

वयनिवहनिरंतरसंचरंतढेक्कंतदरियवरवसभो ।

15 वरवसहट्टियपामरलीलापरितुलयहरगमणो ॥

गमणायासवियंभियदीहरमुहसाससुढियगोवियणो ।

गोवियणगीयमणहरसंदाणियदिट्ठहरिणउलो ॥

हरिणउलपरिक्कमलडहसुहडपायडियपयडमाहप्पो ।

माहप्पनिसण्णमहानरिंदरेहंतपयकमलो ॥

20 कमलायरकमलविसिट्ठ(सट्ठ)माणपडिलगभमिरभमरउलो ।

भमरउलपक्खमणहरझंकारुप्पिच्छकीरउलो ॥

कीरउलनिरंतरसंचरंतलुप्पंतसालिकणसोहो ।

सालिकणसोहनिवडियरेहंतसेसमहिवेढो ॥

महिवेढवियडपायडसहंतधवलहरसंकुलससोहो ।

25 सोहानिज्जियभवणो रेहइ कुरुजणवओ दूरं ॥

उसहस्स पयावइणो सुयस्स नामेण कुरुनरिंदस्स ।

लोयम्मि सुप्पसिद्धो कुरु त्ति जयपायडो देसो ॥

तत्थ य विणिज्जियासेसविसयं महामुणिमाणसं पिव हत्थिणाउरं नयरं । जं च,
सुरवइदेहं पिव वित्थारियनित्तनिरंतरं, विबुहाहिट्ठियं च, चंदबिंबं पिव मणहरं,
कलाहिरामं च । कुलवहूजोव्वणं पिव सुरक्खियं, पत्थणिज्जं च । अवि य— 5

लडहविलासिणिसालत्तचलणनिहित्तजायवरसोहा ।

कंकेल्लिपल्लवा इव रायपहा जम्मि रेहंति ॥

णाणाविहरयणसमुच्छलंतकिरणोहरंजियावयवा ।

दीसंति जत्थ रविणो किरणा तियसिंदु(द)धणुसरिसा ॥

सो इंदनीलसामलपासाए पेच्छिऊण साणंदं ।

10

नच्चइ मयूरविंदं वेलवियं जलयसंकाए ॥

गज्जंकुरवेलविया रविरहतुरया खणं निसीयंति ।

मरगयपासायसमुच्छलंतउद्धट्ठियकरेसु ॥

निम्महियसुरहिपरिमलसुहफंसासायगरुएमाहप्पो ।

कामि व्व जत्थ सणियं पवियंभइ मारुओ दूरं ॥

15

अह नवर तत्थ दोसो निट्ठवियासेसदोसनिवहम्मि ।

अवहत्थियमज्जाया रिउणो विलसंति समकालं ॥

तत्थ वियंभियपडिवक्खमत्तमायंगकुंभणिद्लणो ।

पणइयणपूरियासो राया पउम(मु)त्तरो नाम ॥

जो य, दिवसारंभो व्व अणुवत्तियमित्तमंडलो भुवणभुवं इंदफलानिवहो व्व 20
समुव्वूढमहिवेढो, कमलायरो व्व जयलच्छिसमहिट्ठिओ त्ति । अवि य—

निव्वावेति गुण च्चिय सयलं महिमंडलं जए पयडा ।

एमेव य पडिवन्नं मियंककिरणेहिं महिवेढं ॥

अह पावविलसियं दणुयनाहहिययं व पुरिससीहस्स ।

जसपब्भारेहिं दढं नक्खेहिं व दूर विणिभिन्नं ॥

25

तस्स य राइणो सयलंतेउरप्पहाणा जालाभिहाणा पिययमा । जा य, उज्जाण-
दीहिया विव विसट्टकंदोट्टनयणरेहिरा, कुरुवइसेणावइ व्व सण्णिहियकण्णाहरणा,
हेमंतसिरी विव रो(रे)हंततिलया, सिसिरलच्छी विव वियसियकुंददसण त्ति ।

अवि य- चंदस्स चंदिमा विव अहवा परिगलइ सा वि गोसम्मि ।

5 एसा उण नरवइणो न गलइ छाहि व्व तद्वियहं ॥

मयणारिणो व्व गोरी अहवा परिवसइ सा वि देहद्धे ।

एसा पुण नियपइणो निवसइ सव्वम्मि देहम्मि ॥

एवं च राइणो तीए सह जम्मंतरसमत्थि(ज्जि)यपुण्णाणुभावजणियं बहुजणसं-
सणिज्जं तिवग्गसारं जीयलोगसुहमणुहवंतस्स समइकंतो कोइ कालो । अण्णया

10 उच्छंगगयं सीहं दट्ठूण पडिबुद्धा जाल त्ति । अवि य-

खंधट्ठियपंजरकेसरोहमुहकुहरभासुरं धवलं ।

तडिघडियसरयनीरावहं व पुलएइ मयनाहं ॥

साहियं पय(इ)णो । तेणावि मुणियसत्थाणुसारेणानि(नं)दिया पहाणपुत्तजम्मेण ।

अव(वि)माणियडोहला य संपुण्णसमए पसूया देवकुमारोवमं दारयं । वद्धाविओ राया

15 पियंकरियाए चेडीए । दिण्णं से पारिओसियं । पइट्ठियं दारयस्स नामं विणहुकुमारो ।

वड्ढिओ देहोवचएणं, कलाकलावेण य संपतो सयलजणसलाहणिज्जं जोव्वणं त्ति ।

अवि य- जयलच्छिपरिगहिओ पयमग्गफुरंतमीणसंसउलो ।

कमलायरसारिच्छो रेहइ कुमरो ग्घबिं(ट्ठमिं)दु व्व ॥

जस्स य, कुडिला चिहुरा, ण सहावा, वित्थरियं वच्छत्थलं, न कडुअं भणियं,

20 तणुओ मज्झदेसो, न हीणविलासो, मयरद्धयधणुकुडिलाओ भमुहाओ, न बुद्धीओ,

अइदीहरा भुयादंडा, न वेराणुबंधा, परिच्चाओ समज्जियविहवस्स, न चरियस्स,

अच्चंतपरिचिआओ कलाओ, न मायाओ, पायडाणि बहुजणपसंणिज्जाणि गुण-

विज्जाणि, न चारपुरिसजंपियाइं, भंगुरा दइयापणयकलहकोवा, न महासेणजोह त्ति ।

अवि य- जलसंसगिवियंभियकमलाण व दुज्जणाण मुहसोहं ।

25 विमला वि हु जस्स कहा मियंक जोण्ह व्व मइलेइ ॥

पायडगुणाइं दूरं सहिययजणजणियहसियतोसाइं ।
चरियाइं व जस्स सुभासियाइं घेप्पंति लोएहिं ॥
निट्ठवियसयलदोसा पयासियासेसपयडपरमत्था ।
पसरंति जस्स दूरं कव्वाबंधा रविकर व्व ॥

कालंतरेण य पुणो वि पसूया चोदसमहासुमिणयपिसुणियं जाला सुरकुमरसंकासं 5
दारयं । कयं महावद्धावणयं । पइट्ठियं से नामं महापउमो त्ति ।

सो देवपरिगहिओ वडुंतो तत्थ जुव्वणं पत्तो ।
नियकरपडिवन्नधरो उदयत्थो दियहनाहो व्व ॥
भमिउ व्वायाए दढं सूहवपुरिसो व्व दूरमवगूढो ।
पायडगुणावलीए दयाए व सुकयपुण्णो व्व ॥ 10
सुविसुद्धाए जराए धवरा(ला) चिहुर व्व जस्स कीरंति ।
कव्वकहाए पुरिसा अण्णाणकलंककसिणा वि ॥

अण्णया अणेगसीसपरिवारो समोसरिओ बाहिरुज्जाणे सुव्वयाहिणामो महामुणी ।
जो य, भूसणं तवसिरीए, निलओ विरागयाए, कण्णाहरणं नाणलच्छीए, कुलमंदिंरं
खंतीए, निवासो दयाए, जलनिही गुणरयणविभूईए, पुण्णखित्तं अपरिगगहियाए त्ति । 15

अवि य— समुक्खायसल्लो महामोहम(स)ल्लो ।

गुणाणं सुपल्लो मुणीणं महल्लो ॥

तओ सरिसयरो संपत्तो राया सह विण्हुकुमार-महापउमेहिं । पत्ता नगरया ।
भगवया वि समाढत्ता धम्मकह त्ति ।

“धम्माउ च्चिय जम्हा अत्थाईया हवंति पुरिसत्था ।

20

ता सो च्चिय कायव्वो विसेसओ मोक्खकामेहिं” ॥

जेण देवाणुप्पिया ! असारो संसारो, दारुणा नरया, अइदुव्विसहाओ तेसु
वियणाओ, विचित्ता कम्मपरिण[ई]ओ, समुच्छलंति रागाइणो, अणवट्ठियं मणं,
चंचला इंदियतुरंगमा, किंपागफलोपमा विसया, दारुणो पियविप्पओगो, दुरंतो वम्महो,
नरयसोवाणभूयाओ इत्थीओ, असासयं जीवियं, समासण्णं मरणं, वंचणापरा पाणिणो, 25
कसायानलसंतत्तं जगं, असुंदरो घरवासो, न सुलहं मणुयत्तं, दुल्लहा धम्मपडिवत्ती,

बहुविग्धं दियहं, चंचला रिद्धी, सुविणोवमं पेमं, दुल्लहा आरियखेत्ताईसंपया, मिच्छत्त-
मूढो जणो, दारुणमण्णाणं, निंदिओ पमाओ, परिहायंति भावा, थेणीहोति आगयाइं,
अप्पविरियाओ ओसहीओ, कामभोगाउरा लोगा, सव्वहा, किं बहुणा ? न मोक्ख-
सोक्खार्हितो अण्णं सुहमत्थि त्ति । अवि य—

- 5 “नारयतिरियनरामरगईसु नीसेसदुक्खतवियाण ।
मोत्तूण सिद्धिवसहिं जियाण सरणं न पेच्छामि” ॥

तओ हिययट्ठियचित्तपरिणामेण विण्णत्तो गुरू पउमुत्तराइणा—‘भयवं ! जाव
विण्हुकुमारं रज्जे अहिंसिचामि, ताव भे पायमूले सफलकरेमि करिकण्णचंचलं
मणुयत्तणं पव्वज्जाणुट्ठाणेण । भगवया भणियं—‘देवाणुप्पिया ! कायव्वमिणमो
10 भव्वसत्ताण, ता मा पडिबंघं कुणसु’ । पुणो वि पणमिऊण गुरुं पविट्ठो नयरिं ।
वाहरिया मंतिणो, सह पहाणपरियणेण विण्हुकुमारो य—‘भो भो ! निसुयं चिय
तुब्भेहिं संसारासारत्तणं । वंचिओ हं एत्तियं कालं, जं सामण्णं नाणुट्ठियं, ता संपयं
विण्हुकुमारं रज्जे अहिंसिचिय गिण्हामि पव्वज्जं’ । तओ विण्णत्तं कुमारेण—‘ताय !
अलमिमेहिं किंपागोवमेहिं भोगेहिं, तुह चरियमेवाणुचरिस्सामो’ । तओ जाणिऊण से
15 निच्छयं वाहरिओ महापउमो—‘पुत्त ! पडिवज्जसु रज्जं, जेण पव्वयामो’ । तेण
भणियं—‘तायमेवाणुचरिस्सामो, अहिंसिचसु विण्हुकुमारं, जेण से भिच्चो हवामि’ ।
राइणा भणियं—‘वच्छ ! पुणरुत्तं भणिओ वि न पडिवज्जइ, जेण मए सह पव्वस्सइ’ ।
तओ सव्वोवाहिविसुद्धे वासरे महाविच्छड्डेणं कओ महापउमस्स रायभिसेओ ।
पउमुत्तरेण वि आघोसणपुव्वयं दवावियं महादाणं, पूइओ समणसंघो, कराविओ
20 सव्वजिणाययणेसु अट्ठाहियामहूसवो । पसत्थवासरे य अणुगम्ममाणो अणेगेहिं
नरिंदाइएहिं, सह विण्हुकुमारेण महाविभूईए पव्वइओ पउमुत्तरो । वंदिआ । कया
गुरुणा धम्मकहा—

“चत्तारि परमंगाणि दुल्लहाणि य जंतुणो ।

माणुसत्तं सुई सद्धा संजमम्मि य वीरियं” ॥ [उत्त./३/१गा.]

- 25 तओ खओवसमेण थेवकालं चिय गहिया दुविहा सिक्खा । कालंतरेण य उप्पाडि-
ऊणं केवलनाणं । महापउमस्स वि उप्पण्णमाउहसालाए चक्करयणं ति । अवि य—

अह कयपूयं चक्कं तियसिंददिसाए जोयणं गंतुं ।
तत्थेव ठियं राया संपत्तो तस्स मग्गेण ॥
उत्तुंगरहारूढो संधियबाणो समुद्धमज्झम्मि ।
तिण्णि दिणे उवउत्तो नियनामंकं सरं मुयइ ॥
सो बारस जोयणमवि ठियस्स तित्थाहिवस्स देवस्स ।
अत्थाणम्मि निवडिओ गुणमुक्को म(मा)गहतित्थम्मि ॥
तं पुलोइऊणं रुद्धो 'केणेस विसज्जिओ सरो एत्थ ?' ।
दट्ठुं महपउमनामं तक्खणमेत्तेण उवसंतो ॥
गंतूण तओ तियसो चूडामणिदाणपुव्वयं भणइ ।
नरनाह ! एसो हं पुव्वदिसापालओ तुज्झ ॥
आणाफलं ति रज्जं तं से दाऊण अट्ठ वि दिणाणि ।
काऊण तस्स महिमं संपत्तो दक्खिणदिसाओ ॥
तत्थ वि वरदामवई एवं चिय साहिओ सुरा रण्णा ।
पच्छिमदिसाए पच्छा पभाससामी वि एमेव ॥
सिंधुनयदेवयं साहिऊण वेयड्ढुसेलदेवं च ।
तिमिसगुहाए य पुणो कयमालं साहए राया ॥
ताहे अद्धबलेणं सिंधूए दक्खिणं दिसाभागं ।
साहेइ सुसेणवई तिमिसगुहाए कवाडाणि ॥
उग्घाडिऊण सो च्चिय मणिरयणेणं करेइ कुंडाई ।
आयामपुहत्तेहिं पंचेव धणूसयाइं तु ॥
एगूणवण्णसंखाणि दोसु पासेसु तीए सो लिहइ ।
उज्जोइयमग्गेणं बलसहिओ पविसए ताहे ॥
उम्मग-णिमग्गाओ नईओ सो संकमेण वोलेइ ।
आवायचिलाएहि य जुज्झइ रणजायहरिसेहिं ॥

5

10

15

20

- जुञ्जम्मि उ ते विजिया कुलदेवे संभरित्तु मेहमुहे ।
 ते वरिसिउं पयत्ता निरंतरं ताण वयणेहिं ॥
- पाणियभयाउ लोगो ठविओ सव्वो वि चम्मरयणम्मि ।
 छत्तरयणेण ताहे चम्मं संछाइयं सव्वं ॥
- 5 जो पुव्वण्हे साली वविओ चरमम्मि पच्छिमण्हम्मि ।
 तं चिय भुंजंति नरा दिणाणि जा सत्त वच्चंति ॥
- नरवइकिंकरपरिनिज्जाएहिं घणवयणदेवनिवहेहिं ।
 उवसामिया चिलाया नरवइआणं पडिच्छंति ॥
- पुणरवि हिमवंतोवरि बावत्तरिजोयणट्ठिओ तियसो ।
 10 सिद्धो सरेण लिहियं नियनामं उसभकूडे य ॥
- सिंधूए उत्तरिल्लं खु णिक्खुडं उवेइ सेणाणी ।
 गंगं च महापउमो तदुत्तरं पुण वि सेणाणी ॥
- अह वेयड्डं पत्तो रणरहसुब्भिन्नबहलपुएहिं ।
 खयरनरिंदेहिं समं जुञ्जइ सुरखयरनयचलणो ॥
- 15 पुणरुत्तमतमायंगमेहगज्जंतमुहलियदियंतो ।
 निवडंतबाणवरिसो अंकूरियनहयलाभोगो ॥
- विलसियकरालकरवालविज्जुलो भडमयूररवमुहलो ।
 तियसिंदगहियचावो जाओ रणपाउसो ताण ॥
- फुट्टंति सुहड^१सिरकंदलाइं रुहिरारुणाइं सयरहं ।
 20 घणमंडलग्गधाराहयाइं रणपाउसे पत्ते ॥
- करिनाहाणं करिणो तुरयाण तुरंगमा रहाण रहा ।
 समयं चिय संलग्गा सुहडा दप्पुद्धरभडाण ॥

कहं पुण जुञ्जं पसरियं ?—कत्थइ करालकरवालछणछणसंवद्धुफिट्ठेतसिहिसिहा-
 वूरियगयणंगणं । कत्थइ रणरुहिरमंसगंधायड्डियनिवडंतखगसहस्सपक्खुक्खेवपवण-

१. क. सिरि । २. क. °गयं ।

समासासियसमुद्रितंनिवडियभडयणं । कत्थइ धमुगुणविमुक्कबाणसेणिसंछाइयासेस-
नहि(ह)यलं । कत्थइ गुलगुलेंतदंतिदंतगभिज्जंतमहासुहडवच्छत्थलाभोयसंकुलं ।
कहिं पि पसरंतधणुजीहारवगिरिविवरपडिसद्भरियमहियलं । कहिं पि धणुबाणसत्ति-
सवलकुंतासिमसुंठिझसतिसूलमुग्गरचक्कासिधेणुदारुणं । कहिं पि नररुहिरपाणपरितुट्ठ-
किलकिलेंतवेयालसयभीसणं । कहिं पि मुहलबंदियणुग्घुट्ठजयजयारवापूरिज्ज- 5
माणदिसामंडलं । अवि य, कहां पुण विज्जाहराहिवेण चक्कवट्ठिबलं सरेहिं छांयं ? ति ।
अवि य—

छाएइ परबलं सो बाणसहस्सेहिं लद्धपसरेहिं ।
नियबाणेहिं व मयणो सयलं महिमंडलाभोगं ॥
दीसइ न गेण्हमाणो संधितो वा विकड्डमाणो वा । 10
कामो व तह वि विंधइ असंखसंखेहिं बाणेहिं ॥
नासेइ नरिंदबलं उदयत्थो दीहरेहिं बाणेहिं ।
सूरो व्व दुगलोगो वित्थरियं तिमिरनिउरंबं ॥
इय संकुलसेणावइविचित्तजुज्जेहिं जुज्झिउं ताहे ।
लग्गा दुन्नि वि पहुणो विज्जाहर-भारहनरिंदा ॥ 15
आयण्णायड्ढियधणुविमुक्कसरनियरभरियनहमग्गा ।
दोन्नि वि साहसतोसियसुरसुंदरिमुक्कवरमाला ॥
दोन्नि वि गुरुयपयावा दोन्नि वि विलसंतरुहिरपडिहत्था ।
दोन्नि वि वंचियपहरा दुन्नि वि जयलद्धमाहप्पा ॥
दोण्णि वि वगिरखग्गा दोन्नि वि कुलजलहिपुण्णिममियंका । 20
जुज्झंति दो वि दूरं नहंगणुग्घुट्ठजयसदा ॥
चक्करयणम्मि गहिए फुरंति जालाउलम्मि पाएसु ।
पडिओ य खयरनाहो भरहाहिवराइणो ताहे ॥
खंडप्पवायगुहाए पच्छ गंतूण साहिओ देवो ।
नामेण नट्टमालो नरवइणा तीए नीहरिओ ॥ 25

गंगाकूलम् तओ नव निहिणो चक्किणो उवनमंति ।

गंगाए दाहिणिहं सेणाणी निक्खुडं जिणइ ॥

ने^१सप्पपंडु^२पिं^३गलरयण^४महापउम^५कालनामे य ।

तत्तो य महाकाले माणवगमहानिही संखे ॥

- 5 [१] नेसप्पम्मि निवेसो गामागरनगरपट्टणाणं च ।
दोणमुहमडंबाणं खंधाराणं गिहाणं च ॥
- [२] गणियस्स उ उप्पत्ती माणुम्माणस्स जं पमाणं च ।
धण्णस्स य बीयाण य उप्पत्ती पंडुए भणिया ॥
- [३] सव्वा आहरणविही महिलाणं जा य होइ पुरिसाणं ।
10 आसाण य हत्थीण य पिंगलगनिहिम्मि सा भणिया ॥
- [४] रयणाण सव्वरयणे चोद्दस वि वराण चक्कवट्टिस्स ।
उप्पज्जंते एगिंदियाणि पंचेदियाइं च ॥
- [५] वत्थाण य उप्पत्ती निप्फत्ती चेव सव्वभत्तीणं ।
रंगाण य गंधाण य सव्वा एसा महापउमे ॥
- 15 [६] काले कालण्णाणं गब्भहराणं च तीसु वासेसु ।
सिप्पसयं कम्माणि य तिण्णि पयाए हियकराणि ॥
- [७] लोहाण य उप्पत्ती होइ महाकाल आगराणं च ।
रुप्पस्स सुवण्णस्स य मणिमोत्तिसिलापवालस्स ॥
- [८] सेसाण य उप्पत्ती आवरणां च पहरणां च ।
20 सव्वा इ दंडनीई माणवगे रायनीई य ॥
- [९] नट्टविहिनाडगविही कव्वस्स चउव्विहस्स उप्पत्ती ।
संखे महानिहिम्मि य तुडि(रि)यंगाणं च सव्वेसिं ॥
चक्कट्टपइट्ठाणा अट्टुस्सेहा य नव य विक्खंभो ।
बारस्स दीहा मंजूससंठिया जाणहवीयमुहे ॥

वेरुलियमणिकवाडा कणगमया विविहरयणपडिपुण्णा ।
 ससिसूरचक्कलक्खणअणुसयवयणोवसत्तीए ॥
 पलिओवमट्टिईया निहिसरिसा नाम तेसु खलु देवा ।
 तेसिं ते आवासा सुकीलया हीवच्छया ॥
 एए ते णव णिहओ(हिणो) पभूयधणकणगरयणपडिपुण्णा ।
 जे वसमणुवत्तेन्ति सव्वेसिं मणुयपालाणं ॥
 नवजोयणवित्थिण्णा नव निहिओ अट्टजोयणुस्सेहा ।
 बारसजोयणदीहा हियइच्छियरयणसंपुण्णा ॥

5

● ● ●

चक्काइयाणि चोद्दस रयणाणि हवन्ति चक्किणो तस्स ।
 नामेण सरूवेण य अहक्कमं कित्तइस्सामो ॥

10

[१] अरयसहस्साणुगयं पयन्नधारं फुडंतरविसरिसं ।

चक्कं रिउचक्कहरं दिव्वममोहं रयणचित्तं ॥

[२] निद्वलियसव्वरोगं लोइयगयणं मियंकबिंबं व ।

उदंडपुंडरीयं दिव्वमिणं दुइयरयणं से ॥

[३] दरियारिमत्तमायंगकुंभनिद्वलणपच्चलं दिव्वं ।

जमजीहतिक्खधारं रयणविचित्तं सहइ खग्गं ॥

15

[४] निम्मुण्णयसमकरणं परबलनिद्वलणपच्चलं दिव्वं ।

दंडरयणं विरायइ अहिट्टियं जक्खनिवहेण ॥

[५] चम्मरयणं अभेज्जं सज्जणचित्तं व जणियजयहरिसं ।

संठा(छा)इयधरणियलं सुपसत्थं सहइ चक्किस्स ॥

20

[६] चिंतामणिसंकासं मणिरयणं सीसरोगनिद्वलणं ।

विप्फुरियकिरणनिद्वलियबहलतमतिमिरनिउरंबं ॥

[७] नियकंतितुलियससिसूरतेयपायडियनहयलाभोगं ।

दिव्वं कागणिरयणं लंछियकरितुरगपाइक्कं ॥

१. क. °निट्टवणं । २. क. तेयं ।

- [८] रूवेण तुलियमयणो कोवेण जमो हरो वि सत्तेण ।
तेएण वि पलयरवी सूरु **सेणावई** रयणं ॥
- [९] नियरूवविहवपरितुलियमयणवेसमणजायमाहप्पो ।
दिव्वाणुभावकलिओ **सेट्ठीरयणं** पि से नवमं ॥
- 5 [१०] नियसिप्पकलाकोउयनिज्जियकोक्कासलद्धमाहप्पो ।
रूवाइगुणावासो **दसमो** से वड्ढई रयणं ॥
- [११] अ(आ)रिसवेदविहन्नू विज्जामंताइलद्धमाहप्पो ।
दुरियाइसु संतिकरो **पुरोहिओ** गुणगणावासो ॥
- [१२] दप्पुद्धरसुहडमहानरिंदमुसुमूरणेक्कदुल्ललिओ ।
10 तियसिंददंतिसरिसो **दंती** रणलद्धजयसद्धो ॥
- [१३] मणपवणवेगसरिसं **तुरंगरयणं** मणोहरं तस्स ।
निन्नासियरिउतिमिरं दिणयरबिंबं व तेरस्समं ॥
- [१४] सोहगरूवजोव्वणलाइण्णकलाइगुणगणावासं ।
मयरद्धयकुलभवनं **इत्थीरयणं** पि चोदसमं ॥
- 15 पढमाणि सत्त एगिंदियाणि पंचिंदियाणि सत्तेव ।
जक्खसहस्साणुगयं एक्केक्कं दिव्वरयणं से ॥
- रक्खंति दो सहस्सा देहं देवाण तस्स एवं तु ।
सोलस देवसहस्सा निच्चं वट्ठंति आणाए ॥
- विणमिसरिच्छण नराहिवाण बत्तीसइं सहस्साइं ।
20 निच्चं वट्ठंति वसे निबद्धमउडाण सूरुण ॥
- तद्दुगुणा रमणीओ सुरसुंदरिविब्भमाउ लडहाओ ।
संपत्तजोव्वणाओ मयरद्धयजयपडायाओ ॥
- रविरहहरिंदितितुरंगमेहिं सरिसाण सयसहस्साइं ।
रहकरितुरंगमाणं चउरासी हुंति पत्तेयं ॥

आगराणं पवराणं नगराणं च आसि बावत्तरिं सहस्साइं ।

छन्नउई कोडीओ पाइक्काणं रणे अभीयाणं ॥

तह पवरपट्टणाणं अडयालीसं सहस्साइं ।

छन्नउई कोडीओ सुग्गामाणं च गामाणं ॥

दोणमुहसहस्साइं नवाणवई इब्भज्जणसमिद्धाइं ।

5

चउवीसं साहस्सीओ मडंबाण गणियाओ ॥

[गणियाओ] लक्खसंखा छप्पणं अंतरोदगाइं च ।

खेडगसया य सोलस संबाहसहस्सचोद्दसगं ॥

बत्तीसइब्भद्धाणं अहेसि वरतुरुणिनाडगाणं च ।

बत्तीसई सहस्सा सुरवइवरनाडगनिभाणं ॥

10

इय पुव्वभवोवज्जियविसिट्ठपुन्नाणुभावसंजणयं ।

नरवइणो जइ लच्छि वन्नेउं को किर समत्थो ? ॥

पउमुत्तरमुणी वि कालंतरेण कयसामण्णो गओ निव्वाणं । विण्हुकुमारसाहुणो
वि उगगतपोविहाणनिरयस्स नाणदंसणचरणेहिं वट्टमाणस्स उप्पण्णाओ आगासगमण-
विउव्वियाओ नाणाविहाओ लद्धीउ त्ति । अवि य—

15

मेरु व्व तुंगदेहो वच्चइ गयणम्मि पक्खिनाहो व्व ।

मयणो व्व रूववंतो अकुलीणो होइ तियसो व्व ॥

गयणं पिव सव्वगओ पडाउ एक्काउ जणियपडकोडी ।

घडियाउ घडसहस्से तेइल्लो पलयसूरु व्व ॥

इय चित्ततवविचित्ता लद्धीओ होंति साहुवग्गस्स ।

20

इह लोगम्मि पसत्था परलोगे सग्गमोक्खा य ॥

अण्णया मासकप्पेण विहरमाणो संपत्तो वासारत्तासण्णम्मि हत्थिणाउं ससीसो
सुव्वयायरिओ । आवासिओ बाहिरुज्जाणे । संपत्ता से वंदणवडियाए नरिंदाइणो ।
समाढत्ता धम्मकहा । निंदिया मिच्छत्ताइणो पयत्था, पसंसिया सम्मत्ताइणो । तओ के

१. क. °जाण° । २. क. °णयाणं । ३. ह. क. °उ । ४. क. घडि° । ५. ह. क. निंद° ।

वि मुणियजहट्टियतित्थयरवयणा पव्वइया, अवरे सावगा जाया । अण्णदियहम्मि मिच्छत्ताहिनिवेसेण भणिओ आयरिओ नमुइनामेण मंतिणा—“भो भो ! एयारिसा तुब्भे अमुणियपरमत्था जेण पच्चक्खोवलब्भमाणानंदसरूवं विसयसुहमुज्झिऊण अंगीकओ सव्वपासंडिदूसिओ विसिट्ठजणपरिहरिओ जिणधम्मो । तहा निययसिरिं
 5 उज्झिऊण अंगीकया भिक्खा । अहवा लोचियसीसतुंडाण च्छाराभाकुं डलियाण केत्तियमेयं ? ति । अवि य—

जत्थ न इ(ति)पुरिसपूया न अग्गिहोओ न वेय(चेव) दियदाणं ।

सो भो ! न होइ धम्मो अह धम्मो भणसु ता मूढा” ॥

‘अव्वो ! मुखसढो असमिक्खियाहिवाई य एस मंती, ता किमणेण सह
 10 जंपिएण ?’ भावेतो ठिओ तुण्हक्को सूरि ति । अवि य—

“विद्वानृजुरभिगम्यो विदुषि शठे चाप्रमादिना भाव्यम् ।

मूर्खं ऋजुरनुकम्यो मूर्खशटः सर्वथा त्याज्यः” ॥ []

तओ लद्धावसरो पुणरुत्तं निंदतो लज्जायमाणेण भणिओ सूरिणा—‘भो ! जइ वाय-
 सामत्थमत्थि, ता करेसु पुव्वपक्खं’ । तओ पाएसु पडिऊण भणिओ चिल्लेणायरिओ ति ।

15 “विलसंतदाणपरिमलगंधायड्वियभमंति(त)भमरेसु ।

केसरिकम्मो विरायइ सुरदंतिसमेसु दंतीसु ॥

चालियनीसेसाचलजुगंतपवणस्स देवसामत्थं ।

रेहइ कुलसेलविओइ(ड)णम्मि न य रुक्खगहणेसु ॥

नियदिट्ठिदिट्ठि(ट्ठ)सो(सा)सियसमत्थसत्तेसु देवगुरुलस्स ।

20 दिट्ठीविसेसु छज्जइ चंचुनिवाओ न कीडेसु ॥

परिमुणियासेससमत्थसत्थसंजायपायडजसेसु ।

सुरगुरुसमेसु रेहइ तुह वयणं न उण मुखेसु ॥

ता आदिसंतु गुरुणो जेणाहमेव नासेमि वादगव्वं” । गुरुणा भणिओ—‘एवं कुरु’ । तओ चेल्लएण भणिओ मंती—‘भो ! जं तए संलत्तं, आणंदरूवं विसयसुहं
 25 तमसंबद्धं, जेण केसिं पि जम्मंतरसुकयकम्माण विसविरागसरिसमिणं ति ।

“तिणसंथारनिसण्णो मुणिवरो भट्टरागमयमोहो ।

जं पावइ मुत्तिसुहं कत्तो तं चक्कवट्ठी वि ?” ॥ []

जाणं पि कयपावाणनंदरूवमिणं पडिहाइ, ताणं पि हु विज्जुलयाविलसियं पिव
थेवकालियं ति । अवि य—

“सुरयसुहं खलमिक्खी संझाराओ सुरिंदकोदंडं ।

5

कलिकालजीवियं जोव्वणं च मा मुणह दीहाइ” ॥ []

जं च भणियं, ‘सव्वपासंडदूसिओ जिणधम्मो’ तं पि न जुत्तिसंगयं ति । अवि य—

नाणापासंडिवियप्पिएसु सव्वेसु चेव सत्थेसु ।

अच्चंतविरुद्धेसु वि जीवदया नवरि(र)मविरुद्धा ॥

तिन्नि सया तेसट्ठा पासंडीणं परोप्परविरुद्धा ।

10

न य दूसंति अहिंसं सो धम्मो जत्थ सा सयला ॥

सा य इहइं चिय कीइ जीवाजीवाइजाणणाहितो ।

अण्णे पुण जीव च्चिय न मुणित्ति दया कओ चेव ? ॥

पत्तो वि य आयरिओ विसिट्ठसुरमणुयखयरईहिं ।

लच्छी वि य बहुदोसा पडिवन्ना धम्मकज्जेण ॥

15

जीयं जलबिंदुसमं संपत्तीओ तरंगलोलाओ ।

सुमिणयसमं च पेम्मं धम्मि च्चिय आयरं कुणह ॥

भिक्षा पुण इहपरलोगे सुहावह त्ति कह वि ।

किलेसविट्ठेण दव्वजाएण होइ काणं पि ॥

आहारो भिक्षा पुण जायइ एमेव पुण्णेहिं ।

20

“अवधूतां च पूतां च मूर्खाद्यैः परिनिन्दिताम् ।

चरेन्माधुक्करीं वृत्तिं सर्वपापप्रणाशनीम्” ॥ []

जं च सिरमुंडनं सीसम्मि भूइपक्खेवणं तं बंभयारीण सत्थविहियं विभूसणं ।
अन्नं च न ति पुरिसा पूयारिहा, रागद्वेसमोहाणुगयत्ताओ, इयरपुरिस व्व ।

जो विगयरागदोसो सव्वण्णू तियसनाहनयचलणो ।

सब्भूयवत्थुभणिरो सो पुज्जो तिहुयणस्सावि ॥

अवि य— “कश्चिद् रागी भवति हसितोद्गीतनृत्तप्रपञ्चैः,

प्रद्वेष्ट्यन्यः प्रहरणगणव्यग्रपाणिः पुमान् यः ।

5 बिभ्रन्मोही स्फटिकविमलामक्षमालां यतस्ते,
तल्लिङ्गानामभवनमतः सर्ववित् त्वं विरागः” ॥

अग्गिहोत्तं पि पाणाइवायाइजुत्तणओ न सुंदरं ति । अपि च—

“षट् शतानि नियुज्यन्ते पशूनां मध्यमेऽहनि ।

अश्वमेघस्य वचनात् न्यूनानि पशुभिस्त्रिभिः” ॥ []

10 दिया वि रागादिदोसरहिता पसंसिज्जंति । ताण दिन्नं महाफलं, रागाइजुत्ताण
पुणासुंदरफलं ति । अवि य—

“दाणस्स नत्थि नासो आहम्मिय(ए) धम्मिए य दिण्णस्स ।

आहम्मिए अहम्मं धम्मं पुण धम्मिए होइ” ॥

इय एवमाइबहुविहवियप्पसयसंकुलम्मि वायम्मि ।

15 सो चेल्लएण विजओ विउसाणं मज्झयारम्मि ॥

तओ छिद्दावलोयणपरस्स संपत्तो वासारत्तो । उम्माहिओ विरहियणो, वियंभिओ
सिसिरमारुओ, वित्थरिओ घणयरवो, पणच्चिओ बरहिगणो, हरिसिओ कासयजणो,
ठाणट्ठिओ पहियजणो, पणट्ठो चंदुज्जोओ, न विहरिओ मुणिगओ ति ।

इय एरिसघणसमए मुणीण कोवेण मग्गिओ राया ।

20 रज्जं सचिवेण दढं जागट्ठा कइवयदिणाणि ॥

रज्जट्ठियम्मि सचिवे पत्ता सव्वे वि आसमा तत्थ ।

वद्धावया सहरिसा मुत्तूणं नवर जिणमुणिणो ॥

संभरियपुव्ववेशो हक्कारेऊण भणइ सो साहू ।

तुब्भे त्थ महापावा जे निंदह सव्वपासंडे ॥

25 गुरुणा सो संलत्तो “न वयं पाव”ति तह विहाणाओ ।

न य निंदामो वय(इ)णो रागदोसाए विरहाओ ॥

नरनाहकया रक्खा सव्वे वि(चि)य आसमा नियं धम्मं ।

साहिति तेण राया धिप्पइ तज्जणियधम्मेण ॥

तस्स महीए मुणिणो तक्करपरचक्कदुट्टपुरिसेहिं ।

जणियं न मुणिंति भयं तं नरवइणो महापुण्णं ॥

रायपरिपालियाणि ह सव्वाणि तवोवणाणि सुपसिद्धं ।

5

पूयाणि सामयाणि य सव्वाणि वि देवहरयाणि ॥

कुसुमाहरणविलेवणण्हवणबलिधूवदीवजुत्ताओ ।

निव्विग्घाओ निच्चं हवंति नरनाहरक्खाए ॥

पालिंति सव्वलोगं नाएणं राइणो विसेसेण ।

दियसमणवुड्डुजुवईअणाहसरणागयपरद्धे ॥

10

इय देव ! समणबंभणलोगाइण्णाणि पालयंतस्स ।

धम्मनिरयस्स इह इट्ठं फलमिणमो राइणो होइ ॥

रहतुरि(र)यचक्कपाय(इ)क्कमत्तमायंगसंगयं रज्जं ।

न(नि)ट्ठवियसत्तुतिमिरं जायइ सह निम्मलजसेण ॥

वरवत्थपाणभोयणतंबोलविलेवणाइपरिभोगो ।

15

गिरिसिहरम्मि वि जायइ समयं नीसेसरयणेहिं ॥

गरुयपओहरझिज्झंतमज्झवित्थिण्णगुरुनियंबाओ ।

सरसारविंदसरिसाणणाओ लडहाओ तरुणीओ ॥

उवभुंजइ य जहिच्छं पुत्ता वि य होंति धीरथिरचित्ता ।

मित्ता य चित्तसरिसा निदेसपरा य परमसुहडा ॥

20

वड्डइ तेओ कित्ती माहप्पं सयलसत्थविण्णाणं ।

परिविजिओ सोडीरं गुणनिवहो संपया बुद्धी ॥

किं जंपिण्ण बहुणा ? जं जं हियएण वंछए किंचि ।

तं सव्वं चिय सिज्झइ नरवइणो धम्मनिरयस्स ॥

इह लोए फलमिणमो परलोए सुरभवो य मोक्खो य ।

पालेसु सव्वमिणमो सविसेसं साहुणो सव्वे ॥

अन्नं च- गहभूयजलणतक्करपिसायवेयालडाइणिकयाणि ।

इतिपरचक्कविसहरदुब्भिक्खभयाणि न हवन्ति ॥

5 जायइ सिवमारुगं किं बहुणा ? सव्वकज्जनिप्फत्ती ।

विहरन्ति जत्थ मुणिणो जणाण चिंतामणिसरिच्छा” ॥

तओ से संजायामरिसस्स न परिणयं गुरूण वयणं ति । अवि य-

अइसुंदरं पि भणियं कोवं वड्डेइ मूढपुरिसस्स ।

अहिणो खीरं पि विसं दिन्नं परिणमइ किं चोज्जं ? ॥

10 नासेइ दोसजाणं(लं) गुरूवएसो गुणीण सूर व्व ।

वड्डेइ नूणं तं चिय खलाण ससिकिरणनियरो व्व ॥

सलिलं पिव गुरूवयणं कण्णावडियं जणेइ मूढस्स ।

सूलं जोग्गस्स पुणो सोहं चिय तालपत्तं व ॥

‘जइ सत्तण्ह दिणाणं परओ पेच्छामि एत्थ भो ! समणं ।

15 तं बंधुसमं पि अहं मारिस्सामो न संदेहो’ ॥

तओ उज्जाणगया भणिया सूरिणा साहुणो-‘भो भो ! किमेत्थ कायव्वं ?’ ।

एक्केण भणियं-‘विणहुकुमारसाहुवयणाओ उवसमिस्सइ नमुई, ता सो वाहिप्पउ । सो

य अंगमंदि(द)रे सेले तवं तप्पंतो चिट्ठइ, ता जो विज्जाबलेण गंतुं समत्थो सो

वच्चउ’ । एक्केण मुणिणा भणियं-‘अहमागासेण वच्चामि, आगंतुं न सक्कुणोमि’ ।

20 गुरूणा भणियं-‘विणहुकुमारो च्विय आणेइ’ । ‘एवं’ ति पडिवज्जिरुण उप्पइओ

आगासं । खणमेत्तेण य पत्तो तमुद्देसं । ‘अव्वो ! किं पि गरुयं संघकज्जं, तेणेव

वासारत्तम्मि आगओ’ । तओ पणमिरुण विणहुसाहुं सिट्ठमागमणपओयणं । थेववेलाए

य तं घेतूण साहुं पयट्ठो आगासजाणेणं मुणी पत्तो गयपुरे । वंदिया मुणिणो । तओ

साहु समेओ गओ विणहुसाहू नमुइणो दंसणत्थं । तं मोत्तूण वंदिओ सव्वेहिं पि

25 महानरिंदाइएहिं । सुहासणत्थस्स धम्मकहाइपुव्वयं विणहुणा-‘वासारत्तं जाव चिट्ठंतु

मुणिणो’ । तेण भणियं-‘किमेत्थ पुणरुत्तोवण्णासेणं ?, पंच दिवसाणि चिट्ठंतु’ । तेण

भणियं—‘जइ एवं, ता पट्टणे चाओ, उज्जाणे च्चिय ठायंतु । तओ संजायामरिसेण
भणियं नमुइणा—‘किमेत्थ पुणरुत्तो ? चिट्ठउ ताव नगरमुज्जाणं वा, मम रज्जे वि
सव्वपासंडाहमेहिं निम्मज्जाएहिं गयलज्जेहिं वेयाइदूसएहिं न ठायव्वं । ता तुरियं मम
रज्जं मुयह, जइ जीविण कज्जं’ । तओ समुप्पण्णकोवानलेण भणियं विण्हुसाहुणा—
‘तहा वि तिण्ह पयाणं ठाणं देसु’ । तओ भणियमणेण—‘एवं ता जइ तिण्ह 5
पयाणमुवरिं पेच्छिस्सामो तमवस्सं लुयसीसं करेस्सामो’ । तओ समुप्पण्णदारुण-
कोवानलो वड्डिउं पयट्ठो त्ति । अवि य—

कत्थइ कयंतसरिसो, संतावियसयलतिहुयणाभोगो ।

कत्थइ तरुणरविणिभो, निण्णासियतिमिरनिउरंबो ॥

कत्थइ चंदसरिच्छो, नियकरपडिवन्नमहिहराभोगो ।

10

कत्थइ सुरिंदसरिसो, विउरुव्वियलोयणसहस्सो ॥

कत्थ य पलयहरिसमो, उम्मूलियगिरिगणाभोगो ।

कत्थइ तिणयणसरिसो, खणमेक्कं सीसठियचंदो ॥

कत्थ य मयणसरिच्छो, नियरूवावयवतुलियजियलोगो ।

कत्थइ फुरंतचक्को संगामे भरहनाहो व्व ॥

15

किरीडी कुंडली माली दिव्वरुई महज्जुई ।

धणुवाणी वज्जपाणी य दिव्वखग्गी महाबली ॥

इय नाणाविहरूवो वड्डंतो सो कमेण मेर(रु)समो ।

जाओ जोयणलक्खो सुवन्नवरयणसोहिल्लो ॥

उच्छलिया जलनिहिणो रंगंततरंगमच्छपडहत्था ।

20

भयवेविरतरलच्छा दिसागइंदा विओ नद्धा(ट्टा) ॥

महुमत्तकामिणी विव पयंपिया दीवकाणणसमेया ।

वसुहा पडियडहुत्तं सरिया संपट्टिया सव्वा ॥

फुडिया गिरिणो सव्वे जोइसचक्कं पि विहडियं दूरं ।

खुद्धा वणयरदेवा समयं चिय भवणवासीहिं ॥

25

तिहुयणसंखोभाओ कुवियं दट्ठूण मुणिवरं हरिणा ।
 पट्टविया से पासं गायणसुरसुंदरिसमूहा ॥
 गायंति कण्णमूले 'कोवोवसमो जिणेहिं पण्णत्तो ।
 मा कोवानलदट्ठा जीवा वच्चंतु नरयम्मि' ॥

- 5 'जं अज्जिअं चरित्तं' [चं.प./१५] गाहा ।
 "कोहो य माणो य अणिग्गहीया माया य लोभा य पवट्ठ(ट्ठ)माणा ।
 चत्तारि एते कसिणो कसाया सिंचंति मूलाइं पुणब्भवस्स ॥ [द.वै./८/४०]
 उवसमेण हणे कोवं माणं मद्वया जिणे ।
 मायं चऽज्जवभावेण लोभं संतुट्ठिए जिणे ॥ [द.वै./८/३९]
- 10 जो चंदणेण बाहुं आलिपइ वासिणा वि तच्छेइ ।
 संथुणइ जो न य निंदइ महरिसिणो तत्थ समभावा" ॥ [उव.मा./९२]
 "क्रोधः परितापकरः सर्वस्योद्वेगकारकः क्रोधः ।
 वैरानुषङ्गजनकः क्रोधः क्रोधः सुगतिहन्ता" ॥ [प्र.र./२६]
 एवं चिय सेसाओ वि किन्नरखयरिंददेवरमणीओ ।
- 15 नच्चंति य गायंति य कोवोवसमेहिं वयणेहिं ॥
 संखोहियतेल्लोक्को पलउप्पाओ इमो त्ति कलिऊण ।
 सव्वायइ(य)णे ससुरे लोया पूंति सिवहेउं ॥
 गुरुकोवमुक्कहुंकारपवणमग्गट्ठिया महासेला ।
 भयहिट्ठितियसमुक्का खलोवयारि(र) व्व विहडंति ॥
- 20 कयपूयासक्कारो जिणपडिमाणं चउव्विहो संघो ।
 काओसग्गेण ठियओ संतिनिमित्तेण सव्वत्थ ॥
 जलनिहिपुव्वमिहाए पायं काऊण सो पुणो निमिओ ।
 अवरसमुदं तं मियमत्तं धरणीए छोदूण ॥
 इय देव-खयर-नरव-रमहरिसि-गंधव्व-संघवयणेहिं ।
- 25 सुरसुंदरिमणहरगेयणट्ठजिणसिद्धमंतेहिं ॥
 उवसामिओ महप्पा पुणो वि घोरं तवं करेऊण ।
 तं ठाणं संपत्तो जत्थ गया खीणकम्मंसा ॥

चक्रहरो वि य रज्जं विवागकडुयं ति जाणिउं ताहे ।
 नरवइसहस्ससहिओ सामण्णे विहरिओ(उं) सिद्धो ॥
 सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरितं ।
 संखेवेण महत्थं निसुणंतो लहइ सुहमउलं ॥

॥ विण्हुकुमारक्खाणयं संमत्तं ॥

5

• • •

निच्छंति कह वि किरियं मुणिणो रोगाउरा वि थिरचि(स)त्ता ।
 नाणाविहवाहिल्लो सणंकुमारु व्व मुणिसीहो ॥६९॥
 [नेच्छन्ति कथमपि क्रियां मुनयो रोगातुरा अपि स्थिरसत्त्वाः ।
 नानाविधव्याधिमान् सनत्कुमारवत् मुनिसिंहः ॥६९॥]

कथमिदम् ?-

10

[९४. निःस्पृहतायां सनत्कुमारकथा]

जयगयउरम्मि जाओ जहा हितो जह य माणसं पत्तो ।
 जह असियक्खो विजिओ खयरबहूओ य जह पत्तो ॥
 जह य सुनंदा दिट्ठा सणंकुमारेति रोविरी रण्णे ।
 जह वज्जवेगखयरो पट्टविओ अंतयघरम्मि ॥
 भाउमरणेण कुविया जहा य संझावली वि दिट्ठम्मि ।
 मयणसरसल्लियंगी सणंकुमारेण उव्वूढा ॥
 जह य हिया जह पत्ता चंदसुया जह य अणुपयं चंदो ।
 जह तीए सा दिण्णा पण्णत्ती जह य से जणओ ॥
 असणीवेगो पत्तो जह जुज्झमासि तेण सह घोरं ।
 सो वि य पुत्तवहेणं पट्टविओ नरवइसुएण ॥
 पिइभाइमरणतविया जह संझावली समोण्हविया ।
 चंदेण जहा पत्ता वेयट्ठे माणसं पुण वि ॥

15

20

- आसासिऊण गुरुणो **महिंदसीहे**ण जह भमंतेण ।
 दिट्ठो **सणंकुमारो** सरतीरे खह(इ)यरीसहिओ ॥
वेयड्ढे जह पत्ता पुणो वि मुणिवयणकंचुइकहिए ।
 पुव्वभवे परिणीयं **चंदस्स** सयं पि धूयाए ॥
- 5 विज्जाहराहिवत्ते चंदं अहिसिंचिऊण नियनयरे ।
 पत्तो **सणंकुमारो महिंदखयरिंदब(व)हुसहिओ** ॥
 गुरुणो जह परितुट्ठा **महिंदसीहो** य पाविओ किंत्ति ।
 आणंदिय सयलजणं वद्धावणयं जहा आसि ॥
- जहा य- सोलसजक्खसहस्सा तद्दुगुणा राईणो तओ दुगुणा ।
 10 रमणीओ नव निहिणो चोद्दस रयणाणि **भरहं** च ॥
 सिद्धे इमम्मि जाओ चक्कहरो तियसनाहसंकासो ।
 अणुहवइ महाभोगे जम्मंतरजणियपुण्णेण ॥
 जह सुरनाहो जंपइ **सणंकुमारस्स** जारिसं रूवं ।
 तं कत्तो तियसाण वि ? का चिंता खयरमणुएसु ? ॥
- 15 सुरवइणो तं वयणं असदहंता दुवे सुरा पत्ता ।
 दिट्ठो जहोवइट्ठो बंभणरूवेहिं देवेहिं ॥
 अब्भंगिओ नरिंदो तेण वि आगमणकारणं पुट्ठा ।
 तुह रूवदंसणत्थं तं दिट्ठं सिट्ठमेएहिं ॥
 केरिसमहुणा रूवं ? ण्हायालंकारियस्स मे रूवं ।
- 20 पेच्छेज्जह पट्ठविया दट्ठं ण्हायं पुणो विलिया ॥
 नरवइणा ते भणिया हरिसट्ठाणम्मि दूमणा कीस ? ।
 कत्तो हरिसट्ठाणं ? सव्वं साहेति हरिभणियं ॥
 जारिसयं ते रूवं पुव्वं ते पुलइयं तओ इण्हि ।
 वट्ठइ अणंतहीणं बहुविहवाहीहिं जं भिन्नं ॥

‘जस्स कएणं पावं कीरइ जइ नाम भविय अणिच्चं ।

असुइविरसावसाणं बहुविहदुक्खाण कुलभवनं ॥

ता रज्जाइसमुब्भवपावेण अलं’ ति भाविउं धीरो ।

नरवइसहस्ससहिओ निक्खंतो जिणवरमयम्मि ॥

गहणासेवणरूवं किरियं नाऊण कुणइ रन्नम्मि ।

5

घोरंमहातवं सो अह उदिता सव्ववाहीओ ॥

निप्पडिकम्मसरीरो पीडिज्जंतो वि वाहिवियाणाहिं ।

अहियासेइ महप्पा महामुणी मुणियपरमत्थो ॥

दट्ठुं सणंकुमारं वाहीवियणाउरं हरी भणइ ।

कयसवरवेज्जवेसो वाहीओ अहं पणासेमि ॥

10

सो मुणिणा संलत्तो इहपरवाहीओ काओ अवणेसि ? ।

तेण पलत्तमिहभवा अवणेमो नेय परलोगा ॥

आमोसहिलद्धीए सडमाणमंगुली फुसेऊण ।

तरुणदिवायरसरिसा मुणिणा से दाविया तत्थ ॥

ताहे अप्पाणं संसिऊण नमिऊण साहुणो चलणे ।

15

संपत्तो नियठाणं सक्को एसो वि ता वाही ॥

अहियासिऊण सम्मं वाससया सत्त पच्छिमे काले ।

कयभत्तपरिच्चाओ सणंकुमारम्मि संपत्तो ॥

जह कुरुगयउरपिइमाइपभिइ सव्वं सवित्थरं भणियं ।

तस्सेय निययचरिए तह सव्वं संकहेयव्वं ॥

20

सुयदेविपसाएणं सणंकुमारस्स साहियं चरियं ।

संखेवेण महत्थं निसुणेतो लहउ कल्लाणं ॥

॥ सणंकुमारक्खाणयं समत्तं ॥

गुणदोषविसेसणू असरिसिगुणदंसणाओ बुज्झंति ।

जह य दियबंसड्ढो बुद्धो दट्ठण मुणिचेट्ठं ॥७०॥

[गुणदोषविशेषज्ञा असदृशगुणदर्शनाद् बुध्यन्ते ।

यथा च दिगम्बरश्राद्धो बुद्धो दृष्ट्वा मुनिचेष्टाम् ॥७०॥]

5 कथमिदम् ?—

[९५. विशेषज्ञतायां दिगम्बरश्राद्धबोधकथा]

अयलपुरे दिगंबरभत्तो अरिकेसरी राया । तेण य काराविओ महापासाओ,
पइट्ठावियाणि तित्थयरबिंबाणि । काराविया दाणसाला, अणुदियहं भुंजावेइ परमाहारेण
पंचरिसिसयाणि । अन्नया सत्तरत्तियाए सीइयाए भुंजाविया पंच दिणाणि मुणिणो ।
10 थक्के य अंतरिक्खे तिन्तइंधणाओ णत्थि पागो । तओ हट्ठाओ आणाविया सत्तुगा ।
कओ एगत्थ रसी । पक्खित्तं गुडघयं । पुव्वाणीयदहिणा य कुसणिऊण पंतीए ठियाण
दवाविया पिंडा राइणा खमणयाण । समाढत्ता भोत्तुं । चित्तिं राइणा—

“काले दिन्नस्स पहेणयस्स अग्घो न तीए काउं ।

सो चेव अकालपणामियस्स गेण्हंतया नत्थि” ॥

15 थेववेलाए य सत्तरत्तोववासी गोयरचरियाए रीयंतो पत्तो धम्मरुई नाम सियवडो ।
धम्मलाभपुव्वयं च ट्ठिओ से पुरओ । तओ भणिया राइणा पुरिसा—‘देह एयस्स
मुणिणो सत्तुगे’ । अलिगा संति काउं अगिण्हंतो नियत्तो मुणी । राइणा भणियं—‘हो !
कीस न गेण्हसि ?’ । मुणिणा भणियं—‘न गिण्हणजोग्गा’ । राइणा भणियं—‘किं
सचेयणा एण ?’ मुणिणा भणियं—‘न सचेयण, सचेयणाणुगय’त्ति । राइणा भणियं—
20 ‘सव्वं(च्चं) सचेयणा पुरिसणुगया, न पुण अण्णजीवेहिं’ । मुणिणा भणियं—‘अण्णेहिं
बेंदिएहिं अणुगया’ । ससूयं भणियं राइणा—‘भो ! कओ एत्थ किमिणो ?’ दरिसिया
मुणिणा । वलिण दवावियं दहियं, तं पि रसयसंसत्त त्ति पडिलेहिऊण न गहियं ।
तओ सरोसं भणियं राइणा—‘किमेत्त किमिणो पडिया ? जेण न गेण्हसि ?’ । मुणिणा
भणियं—पडिया । अपेच्छंतेण किमिणो भणियं राइणा—‘अहो ! महरिसिमच्छराओ
25 असच्चवाइणो सियवडिया’ । मुणिणा भणियं राइणा—‘अहो ! महरिसिमच्छराओ
असच्चवाइणो सियवडिया’ । मुणिणा भणियं—‘नरिंद ! मा एवं जंपसु, को गुणेषु

मच्छरो ?, किं च अलियं ?' ति । तेण भणियं—'ता कत्थेत्थ जंतुणो ?' । तओ कह कह वि निरुद्धं पुलयंतस्स दाविया रसया । भुत्तुत्तरकालं च गओ राया धम्मरुइणो समीवं । तओ भावसारं सोऊण साहुधम्मं, पच्छ खवणयसमीवं । एगंते य पुच्छिओ कुमारनंदी—'भगवं ! खमणाण सियवडाण य एगो तित्थयरो सामीओ, तेण य खमणाण सियवडाण य जीवदयाए धम्मो कहिओ । जेण जीवदयापालणत्थं सेसाणि सच्चाईणि वयाणि धरिज्जंति, सा पुण जीवदया अविगला ण वत्थपत्ताइ-रहिएहिं साहिज्जइ, न य ताणि परिग्गहो, जेण भणियमागमे—

“जं पि य वत्थं व पायं वा कंबलं पायपुंछणं ।

तं पि संजमलज्जट्ठा धारिंति परिहरंति य ॥ [द.वै./६/२०]

न सो परिग्गहो वुत्तो नायपुत्तेण ताइणा ।

10

मुच्छ परिग्गहो वुत्तो इई वुत्तं महेसिणा” ॥ [द.वै./६/२१]

जहा दुमुणियचरिए वायट्ठाणं, तहा वत्तव्वं । अण्णं च किं तुम्हाण तित्थयेरेण न साहिया जीवा, जह सियवडाणं ? । तओ सवित्थरं सियंबरचिद्वियमागमाणुसारेण सोऊण राया सियंबरसावगो जाओ त्ति । पुणो वि विन्नत्तं राइणा—'भगवं ! कहं पुण इह परलोगफलमत्थिणा मंततंताइविहाणेण परमेसरो ज्ञायव्वो ?' । तओ परमसावगो त्ति काऊण भणियं गुरुणा—

“प्रणम्य तत्त्वकर्तारं महावीरं सनातनम् ।

श्रुतदेवीं गुरुं चैव परं तत्त्वं ब्रवीम्यहम् ॥१॥

शान्ताय गुरुभक्ताय विनीताय मनस्विने ।

श्रद्धावते प्रदातव्यं जिनभक्ताय दिने दिने ॥२॥

20

अकारादिहकारान्ता प्रसिद्धा सिद्धमातृका ।

युगादौ या स्वयं प्रोक्ता ऋषभेन महात्मना ॥३॥

एकैकमक्षरं तस्या तत्त्वरूपं समाश्रितम् ।

तत्रापि त्रीणि तत्त्वानि येषु तिष्ठति सर्ववित् ॥४॥

अकारः प्रथमं तत्त्वं सर्वभूताभयप्रदम् ।

25

कण्ठदेशं समाश्रित्य वर्तते सर्वदेहिनाम् ॥५॥

- सर्वात्मानं सर्वगतं सर्वव्यापि सनातनम् ।
 सर्वसत्त्वाश्रितं दिव्यं चिन्तितं पापनाशनम् ॥६॥
 सर्वेषामपि वर्णानां स्वराणां च धुरि स्थितम् ।
 व्यञ्जनेषु च सर्वेषु ककारादिषु संस्थितम् ॥७॥
- 5 पृथिव्यादिषु भूतेषु देवेषु समयेषु च ।
 लोकेषु च सर्वेषु सागरेषु सुरेषु च ॥८॥
 मन्त्रतन्त्रादियोगेषु सर्वविद्याधरेषु च ।
 विद्यासु च सर्वासु पर्वतेषु वनेषु च ॥९॥
 शब्दादिसर्वशास्त्रेषु व्यन्तरेषु नरेषु च ।
 10 पन्नगेषु च सर्वेषु देवदेवेषु नित्यशः ॥१०॥
 व्योमवद् व्यापिरूपेण सर्वेष्वेतेषु संस्थितम् ।
 नातः परतरं ब्रह्म विद्यते भुवि किञ्चन ॥११॥
 इदमाद्यं भवेद् यस्य कलातीतं कलाश्रितम् ।
 नाम्ना परमदेवस्य ध्येयोऽसौ मोक्षकाङ्क्षिभिः ॥१२॥
- 15 दीप्तपावकसंकाशं सर्वेषां शिरसि स्थितम् ।
 विधिना मन्त्रिणा ध्यातं त्रिवर्गफलदं स्मृतम् ॥१३॥
 यस्य देवाभिधानस्य मध्ये ह्येतद् व्यवस्थितम् ।
 पुण्यं पवित्रं म(मा)ङ्गल्यं पूज्योऽसौ तत्त्वदर्शिभिः ॥१४॥
 सर्वेषामपि भूतानां नित्यो यो हृदि संस्थितः ।
 20 पर्यन्ते सर्ववर्णानां सकलो निष्कलस्तथा ॥१५॥
 हकारो हि महाप्राणः लोकशास्त्रेषु पूजितः ।
 विधिना मन्त्रिणा ध्यातः सर्वकार्यप्रसाधकः ॥१६॥
 यस्य देवाभिधानस्य पर्यन्ते एव वर्तते ।
 मुमुक्षुभिः सदा ध्येयः स देवो मुनिपुङ्गवैः ॥१७॥

१. ह. क. सु° । २. ह. क. का° । ३. ह. सो, क. ऽसौ ।

सर्वेषामपि सत्त्वानां नासाग्रे परिसंस्थितम् ।
 बिन्दुकं सर्ववर्णानां शिरसि सुव्यवस्थितम् ॥१८॥
 हकारोपरि यो बिन्दुर्वर्तुलो जलबिन्दुवत् ।
 योगिभिश्चिन्तितस्तस्थौ मोक्षदः सर्वदेहिनाम् ॥१९॥
 त्रीण्यक्षराणि बिन्दुश्च यस्य देवस्य नाम वै ।
 स सर्वज्ञः समाख्यातः अहंत इति पण्डितैः ॥२०॥
 एतदेव समाश्रित्य कला ह्यर्द्धचतुर्थिका ।
 नादबिन्दुलयाश्चेति कीर्तिताः परवादिभिः ॥२१॥
 मूर्तो ह्येष अमूर्तश्च कलातीतः कलान्वितः ।
 सूक्ष्मश्च बादरश्चेति व्यक्तोऽव्यक्तश्च पठ्यते ॥२२॥
 निर्गुणः सगुणश्चैव सर्वगो देशसंस्थितः ।
 अक्षयः क्षययुक्तश्च अनित्यः शाश्वतस्तथा ॥२३॥
 सुयदेविपसाणं मुणिखवणय-सावयाण चरियाइं ।
 कहियाणि जो निसामइ सुंदरमियरं च सो मुणइ ॥

5

10

अच्छउ ता परलोगो जीवियरिथावहो नमोक्कारो ।
 इह लोगम्मि वि दिट्ठो दिट्ठतो सावयसुएण ॥७१॥
 [तिष्ठतु तावत् परलोको जीवितरिक्थावहो नमस्कारः ।
 इह लोकेऽपि च दृष्टो दृष्टान्तः श्रावकसुतेन ॥७१॥]

15

परलोके सुरभवमोक्षफल इति । उक्तं च—

“इह लोए अत्थकामा आरोग्गं अहिरुईयनिप्पत्ती ।
 सिद्धी य सग्ग सुकुले पवा(च्चा)याईओ परलोए” ॥ []

20

[९६. नमस्कारप्रभावे श्रावकसुतकथा]

कथमिदम् ?—**गयपुरे** समहिगयजीवाजीवाइपयत्थो संकाइमलरहियसम्म-
त्ताइमहारयणालंकिओ जिणसाहुपूयारओ **जिणभद्दो** नाम सावगो । पुत्तो से जक्ख-
दिण्णो । सो य सावयकुलुब्भवो वि जम्मंतरजणियपावकम्मोदएण हिंसओ अलियवाई
5 चोरो परदारी जूअयरो मत्तवालओ कुणिमाहारो परवसणकारी निद्धंधसो लुद्धो निक्करुणो
थद्धो माणी अणप्पणो त्ति । अवि य—

देहो व्व दोसनिलओ उव्वियणिज्जो जयम्मि सप्पो व्व ।

रिट्ठो व्व छिड्डुघाई भयजणओ भीमरक्खो व्व ॥

एवं च लोगावगारविसपायवो व्व पत्तो जोव्वणं । विगो(णा)सिओ जणयविहवो ।
10 मरणपज्जवसाणयाए जीवलोयस्स मरणसमए गरहणापुव्वयं भणिओ जणएण—
'अणुचिओ चेव चिंतामणी पावस्स, तहा वि सुयसिणेहेण भणामो—आवयकाले नमो
अरहंताणं नमो सिद्धाणमेवमाइणो पंचनमोक्कारमहामंतो सुमरियव्वो' । सावगो वि
आगमविहिणा मोत्तूण देहं गओ देवलोगं । सुओ वि णासियघरविहवो पच्छा
घरपरिवाडीओ कुच्छियकम्माणि काउमाढत्तो । दिट्ठो कावालिएणं 'जोगो'त्ति भणिओ—
15 'भद्द ! कीस निव्वावारो चिट्ठसि ?' । तेण भणियं—'किं करेमि ?' । कावालिएण
भणियं—'जइ मज्झ आणं करेसि, तओ ते विहेमि जहिच्छियं दव्वं' । 'महापसाओ'त्ति
भणंतो पयत्तो मसाणाभि(हि)मुहं सह कावालिएण । पत्ता दुरहिगंधभूमिं निवडिय-
सवसयसमाउलं किलकिलंतनाणाविहभूयगणसमद्धासियं मासावलुद्धकरकरायमाण-
धट्ठरिट्ठाणुगयं वियरंतघोररक्खसपिसायडाइणीनिरंतरं पिइयवणं । जं च, अवसाणं पिव
20 जीवलोगस्स, खित्तं पिव पावरासिणो, कुलहरं पिव कयंतस्स, वीसामट्ठाणं पिव
मच्चुणो, निवासो विव महापावपब्भारस्स त्ति । अवि य—

“मारेसु विससु छिंदसु मंसं रुहिरं च गेण्ह एताओ ।

सुव्वंति जत्थ सद्दा अइभीमा रक्ख-भूयाणं” ॥

तओ आणाविओ अक्खयमडयं । तेण वि तद्विसोलंबियं आणीयं मडयं ।
25 एत्थंतरम्मि अत्थमिओ कमलिणीनाहो, वियंभिओ संझाराओ, समुच्छलिओ बहलतमो,

मउलिओ कमलसंडो, वियसिओ कुमुयागरो, निलीणो पक्खिगणो, पसरिओ घूयसदो,
पयट्टो दूइयायणो, आउलीहूओ कामिणीगणो त्ति । अवि य—

“अत्थमिं दिणनाहे महुरविण्हं रोविए नलिणी ।

अहवा मित्तविओगो भण कस्स न दूसहो होइ ?” ॥

तओ विचित्तवण्णेहिं लिहियं कावालिएण मंडलं, मुक्का सुपाए सिरा, भरियं 5
रुहिरस्स कवालं, पज्जालिया वसाए पईवया, अप्फालिओ डमरुओ, पक्खित्तं बलीए
सह रुहिरं, पडिच्छियं गयणाओ भूएहिं । एवं च निव्वत्तियासेसतक्कालोचियकायव्वेण
निवेसियं मडयं मंडलए । निहित्तं से दाहिणकरे करालकरवालं । भणिओ सो
कावालिएण—‘वसाए मडयस्स चलणे मक्खेसु’ । तहा कए समाढत्तो मंतं परिचित्तेउं
कावालिओ । सप्फरयाए मंतस्स पयलियं मणाय मडयं । तओ संखुद्धचित्तेण 10
सुमरिओ पंचनमोक्कारो सावयसुएण । निवडियं मडयं । पुणो वि गाढतरं परावत्तिओ
मंतो । अद्धुट्टियं मडयं । पंचनमोक्कारपरावत्तणाओ दुइयवाराए वि पडियं मडयं । तओ
पुच्छिओ कावालिएण—‘भो ! मंतं न याणसि ?’ । तेण भणियं—‘जइ साहेसि, तओ
जाणामि’ । तओ अच्चत्थं परावत्तिए मंते मुक्कट्टहासं गहियखगं उप्पइयं गयणंगणे,
भमिऊण थेवंतरं ‘दुस्साहिया किच्चा साहगस्स पडइ’ त्ति वावाइऊण इ(अ)सिणा 15
कावालियं पडियं मडयं । जाओ कावालिओ दोन्नि सुवण्णकोडीओ । तओ
संजायपच्चएण य निंदिओ सावयसुएण अप्पा—‘अहो ! इहपरलोगसुहावहो न मए
पावेण कओ गुरुवएसो, तेण दारुणं वसणं संपत्तो म्हि । नमोक्कारसुमरणाओ य न
वावाइओ, अत्थो य जाओ, तप्पभावाओ धम्माइणो वि भविस्संति । ता महानुभाग—
गयमग्गमणुसरंताणं न विहलो आसाबंधो हवइ त्ति । अपि च—

20

“मातङ्गानां मदान्धभ्रमदलिपटलश्यामगण्डस्थलानां,

ये मार्गेणानुयाताः क्षणमपि हरिणाः क्षुच्छ्रमग्लानदेहाः ।

तेऽवश्यं भूतलस्थैस्तरुणतरुलतापल्लवैर्यान्ति तृप्तिं,

प्रायस्तुङ्गानुगानां न भवति विफलो वीप्सितार्थाभिलाषः” ॥ []

पच्चूसे पडिवन्नसावगधम्मेण भणिओ दंडवासिओ—‘दाएसु रायाणं’ । पुणरुत्तं 25
भणिए कह कह वि दाइओ राया । साहिओ एस वुत्तंतो । पव्वइयपुरिसोवलद्धपच्चएण
य अणुन्नायं तं तस्सेव सुवण्णयं । सव्वहा जाओ परमसावगो । तओ तिवग्गसारं

परत्थसंपाडणसणाहं जीयलोगसुहमणुहविऊण पच्छिमवयम्मि आगमविहिणाऽणसणं
पंचनमोक्कारपरो पत्तो देवलोगम्मि । उवणओ कायव्वो ।

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण सावयसुयस्स ।

पंचनमोक्कारफलं सिट्ठं निसुणेउ मोक्खत्थी ॥

5

॥ सावयसुयक्खाणं समत्तं ॥

• • •

कुलवहुढयरहरणं सोऊणं निच्चमेव वट्टेज्जा ।

संजमजोगेसु दढं इच्छंतो सासयं सोक्खं ॥७२॥

[कुलवधू-पिशाचोदाहरणं श्रुत्वा नित्यमेव वर्तत ।

संयमयोगेषु दढमिच्छन् शाश्वतं सौख्यम् ॥७२॥]

10

ढयरः पिशाचः । कुलवधू-पिशाचाभ्यामुदाहरणम् , शेषं स्पष्टम् । भावार्थस्तु
कथानकाभ्यामवसेयः ।

[९७. संयमप्रवृत्तौ कुलवधूकथा]

- पंडवद्धणे नयरे एगो इब्भजुवाणओ संपुण्णजोव्वणं निययजायं मोत्तूण गओ
देसंतरं । समइक्कंताणि एक्कारस वासाणि । अण्णया सयलोगउम्माहयजणणे कुसुमर-
- 15 यरेणुगब्भिणे वियंभियदाहिणानिले समुच्छलियकलयले मणहरचच्चरिसद्धानंदिय-
तरुणयणे पयट्टे महुसमए सहियायणपरिवुडा गया बाहिरुज्जाणं वहू । दिट्ठाणि
सिणेहसारं चक्कवायमिहुणयाणि दीहियाए रमंताणि, अण्णया सारसमिहुणयाणि,
तु(पु)लईओ हंसओ हंसियमणुणितो । तओ काम-कोवणयाए वसंतस्स, रम्मयाए
काणणस्स, रागुक्कडयाए परियणस्स, अणेगभवब्भत्थयाए गाम धम्माणं, विगार-
- 20 बहलयाए जोव्वणस्स, चंचलयाए इंदियाणं, महावाही विव पयडियमहादुक्खो
वियंभिओ सव्वंगिओ विसमसरो । चिंतियं च णाए-‘वोलीणो तेण निच्चुडएण दिन्नो
अवही, न संपत्तो, ता पवेसेमि जुवाणयं किंचि’ । भणिया एएण वइयरेण रहस्सं
मंजूसियाहिहाणा चेडी । तीए भणियं-

“एतियकालं परिरिक्खऊण मा सीलखंडणं कुणसु ।

को गोपयम्मि बुडुइ जलहिं तरिऊण बालो वि ?” ॥

वहूए भणियं—‘हले ! संपयं न सक्कुणामि अणंगबाणघायं, ता किमेत्थ बहुणा ?
पवेसेसु किं पि’ । तीए भणियं—‘जइ एवं ता मा झूरसु , करेमि भे समीहियं’ । तओ
साहिओ एस वुत्तंतो सासूए । तीए वि भत्तुणो । तेण वि तीए सह कवडकलहं 5
काऊण भणिया वहू—‘वच्छे ! न एसा तव सासू घरपालणस्स जोग्गा, ता पडिय(व)–
यसु सव्वं तुमं’ । ‘एवं’ति पडिवन्ने निरूविया सव्वेसु गेहकायव्वेसु । तओ रयणीए
चरमजामे उट्ठिऊणं तंदुलाईखंडणपीसाणसोहणरंधणपरिसेव(वेस)णाईणि, अण्णाणि य
अणेगाणि कायव्वाणि जहण्णमज्झिमुत्तमाणि करंतीए कुसुमाभरणवत्थतंबोलविलेवण–
विसिद्धाहाराहि(इ)रहियाए कमेण पत्तो रयणीए पढमजामो । भुत्तं सीयललुक्ख– 10
मणुचियभोयणं । अच्चंतखिण्णा पसुत्ता एसा । एवमणुदिणं करंतीए पणट्ठरूव–
लावण्णतंबोलविलेवणवम्महाए वोलीणो कोइ कालो । ‘अवसरो’त्ति काऊण भणिया
दासचेडीए—‘किं आणेमि पुरिसं ?’ । तीए भणियं—‘हले ! मुद्धिया तुमं जा पुरिसं
झायसि, मज्झं पुण भोयणे वि संदेहो’ । कालंतरेण य आगओ भत्तारो । कयं
वद्धावणयं । तुट्ठा वहू सह गुरुयणेणं ति । एसो उवणओ—जहा तीए कायव्वासत्ताए 15
अप्पा रक्खिओ, एवं साहुणा वि किरियानाणाणुट्ठाणेणं ति ।

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

वहुयाए निसुणंतो अप्पाणं रक्खए पुरिसो ॥

[१८. नित्यप्रवृत्तौ पिशाचकथा]

दुइयं—अत्थि कंचणपुरे महेसरदत्तो वाणिओ । तेण य सविहाणो पाविओ कओ 20
वि पिसायसाहणो मंतो । कालंतरेण य सिद्धो पिसाओ । भणियं च णेण—‘खणं पि
नाहं अव्वावारो धरेयव्वो’ । ‘एवं’ ति पडिवन्ने दिन्ना वणिएण आणा—‘करेसु सत्त–
भूमियालंकियं पासायं’ । ‘मणसा देवाणं कज्जसिद्धि’ ति कओ पासाओ । पुणो वि
दिण्णो आएसो—‘भरेसु सुवण्णहिरण्णधणधन्नाईणं’ । तम्मि निव्वत्तिए आणाविया
कोसलविसयाओ करिणो, उत्तरावहाओ तुरंगमा ति । अवि य– 25

“जं जं जंपइ वणिओ तं तं सव्वं करेइ सो ढयरो ।

पच्छ हिमवंताओ खंभमाणाविओ तेण ॥

निक्खिविउं भूमीए उत्तरचडणाईयं कुणसु ता एत्थ ।

जाव अवसरेण आणं परिचिंतिय देमि भो ! तुज्झ” ॥

- 5 तओ जाणिऊण से निच्छयं सिट्ठो—‘कज्जेण संभरेसु , जेण भे समीहियं करेमि’ । उवणओ कायव्वो । उक्तं च वाचमुख्येन—

“पैसाचिकमाख्यानं श्रुत्वा गोपायनं च कुलवध्वाः ।

संयमयोगैरात्मा निरन्तरं व्यापृतः कार्यः” ॥ [] इति ।

॥ पिसाचक्खाणयं समत्तं ॥

● ● ●

- 10 तवनियमसंजमाइसु ठाणे ठाणम्मि जो विसीएज्जा ।

खंतयखुडुयसरिसो मोत्तव्वो सो सुसाहूहि ॥७३॥

[तपोनियमसंयमादिषु स्थाने स्थाने यो विषीदेत ।

खंतक-क्षुल्लकसदृशो मोक्तव्यः स सुसाधुभिः ॥७३॥]

तपोऽनशनादिद्वादशभेदम् । नियमः इन्द्रियनियमो नोइन्द्रियनियमश्च । संयमः

- 15 सप्तदशप्रकारः, आदिशब्दात् समित्यादिपरिग्रहः । एवं स्थाने स्थाने पदे पदे खन्तकः
पिता तस्य क्षुल्लकः इत्यक्षरार्थः । भावार्थस्तु कथानकगम्यः । तच्चेदम्—

[१९. विषण्णत्यागे क्षुल्लककथा]

- एगो कुलपुत्तगो तहारूवाणं थेराणं समीवे पंचमहव्वयलक्खणं पुव्वावराविरुद्धं
पच्चक्खाइपमाणावाइयं तित्थयरपणीयं मुणिधम्मं निसामिऊण तक्कालाणुरूवनिव्व-
20 त्तियासेसकायव्वो समुप्पन्नसंवेगो पुत्तयसहिओ पव्वइओ । गहिया णेण दुविहा
सिक्खा । सो चेल्लओ भणइ—‘खंत ! न तरामि उवाहणारहिओ चक्क(चंक)मिउं’ ।
तओ सिणेहेण अकायव्वं पि मुणंतो से देइ । अपि च—

“यत्र स्नेहो भयं तत्र स्नेहाद् दुःखस्य भाजनम् ।

स्नेहमूलानि दुःखानि तस्मिंस्त्यक्ते परं सुखम्” ॥ []

१. ह. क. °वृत्य । २. ह. क. सं° ।

“नरयाणलसंकासं दुक्खं गेण्हंति नेहपडिबद्धा ।

गिण्हंति निरुवमसुहं विणियत्ता नेहपसाओ” ॥ []

अन्नदियहम्मि ‘न सक्कुणोमि आयवं सोढुं’ तओ सीसदुवारियमणुजाणइ ।
अन्नया ‘खंत ! न तरामि लोयं सहिउं’ तओ खुरेण मुंडावेइ । ‘खंत ! न संथारए
निदाइ’ त्ति तओ पणनामयसिज्जमणुजाणइ । ‘खंत ! न तरामि एकासणयं काउं’ 5
तओ पढमालियं देइ त्ति ।

इय जं जं चिय मग्गइ तं तं मोहेण मोहिओ देइ ।

मोहमूढाण अहवा थेवमिणं सव्वसत्ताणं ॥

एवं किमिच्छिहं पोसेज्जमाणो संपत्तजोव्वणो भमिउमाढत्तो—‘खंत ! न
तरामि अविरइयाए विणा चिट्ठिउं’ त्ति । तओ पणट्टनेहेण ‘अजोगो’ त्ति काऊण 10
नीणिओ साहुमज्झाओ जणएण । विण्णाणाइविरहिओ असंपत्तमणोरहो छणे य
सारभोयणगरुयधणए विसूइयाए अट्टज्झाणोवगओ मरिऊणोववण्णो महिसएसु ।
संपत्तजोव्वणो गहिओ भम्महेण समारोवियभरो वहिउमाढत्तो । खंतयसाहू वि
तन्निव्वेएणं चिय पालिऊण निकलंकं सामण्णं जाओ वेमाणियसुरो । पउत्तावहिणा
य दिट्ठो चेल्लयजीवो संपत्तमहिसपरियाओ । पुव्वसिणेहेण य काऊण पुरिसवेसं 15
गहिओ भम्महेहिंतो महिसगो सुरेण । विउव्विओ गरुयभारो । तओ तए विंधेऊण
पुणरुत्तं भणइ—‘खंत ! न सक्कुणोमि अणोवाहणो, जाव अविरइयाए विण’त्ति ।
पुणरुत्तं च सुणेंतस्स ईहापोहमग्गणगवेसणं करिंतस्स जायं से जाईसरणं । सुमरिओ
पुव्वभवो । तओ कया तियसेण धम्मकहा । कयभत्तपरिच्चाओ नमोक्कारपरायणो
गओ देवलोए महिसओ त्ति । 20

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण चेल्लयकहाणं ।

कहियं जो सुणइ नरो सो विरमइ पावठाणाउ ॥ त्ति ।

॥ चेल्लयकहाणयं^१ समत्तं^२ ॥

१. ह. उं, क. °ओ । २. ह. क. सं° ।

नत्थि तवसो असज्झं तत्तो खंती तहा वि सुपसत्था ।

मोत्तूण महाखमए वंदइ सुरसुंदरी खुडुं ॥७४॥

[नास्ति तपसोऽसाध्यं ततः क्षान्तिस्तथापि सुप्रशस्ता ।

मुक्त्वा महाक्षपकान् वन्दते सुरसुन्दरी क्षुल्लम् ॥७४॥]

5 क्षान्तियुक्तमिति शेषः । कथमिदम् ?—

[१००. क्षान्तौ क्षुल्लककथा]

- एगम्मि गच्छे वासारत्तम्मि निग्गया भिक्खट्ठा खमगखुडुगा । कह वि पमाणेण वावाइया खमगेण मंडुक्किया । चेल्लएण भणियं—‘महरिसि ! मंडुक्कलिया तए वावाइया’ । सेसविवण्णाओ दंसिऊण भणियं खमएण—‘रे ! किं दुट्ठसेह ! एयाओ वि
- 10 मए वावाइयाओ ?’ । ठिओ तुण्हक्को खुडुओ । आवस्सयकाले नालोइया खवगेण । चेल्लएण भणियं—‘खमगरिसि ! मंडुक्कलियमालोएसु’ । ‘अहो ! अज्ज वि दुरायरो अणुबंधं न मुंचइ’ चिंतंतो से ताडणत्थं रोसेण चलिओ गहियखेलमल्लओ । अंतरे थंभए य आवडिओ मओ समाणो जाओ जोइसदेवो । इओ य वसंतउरे नयरे अरिदमणस्स राइणो सुओ अहिणा डसिओ । पडहयपुव्वयं च मेलिया मंतिणो । तओ
- 15 एगेण वाइएण लिहावियाणि दोन्नि मंडलाणि गंधणयागंधणयाहिहाणाणि । सुमरिओ सप्पागरिसिणो मंतो । सप्फुरयाए मंतस्स आगया नगरवासिो विसहरा । तओ गंधणा गंधणमंडले पविट्ठी, अगंधणा पुण अगंधणयम्मि । तओ पज्जालिया चिइया । भणिया अहिणो—‘जेण रायसुओ डक्को, तं मोत्तुं सेसा गच्छंतु’ । ठिओ एक्को अगंधणो । मंतिणा भणियं—‘विसं वा डंकाउ पियसु , जलणं वा पविससु’ विद्धत्तणओ कहं वंतं
- 20 पिबामि ?’ ति पविट्ठो जलणे । रायसुओ वि गओ जममंदिरं । तओ राया सप्पाण रुट्ठो सप्पाहेडयं समावेइ । जो य अहिणो सीसमाणेइ, तस्स दीणारं देइ । एवं कालो वच्चइ । इओ य सो खमगदेवो तत्तो चुओ समाणो उप्पण्णो दिट्ठिविसाण कुले । ते य जाई सरमाणा दिट्ठीए दहेस्सामो न दिवसओ भमंति, नवरं राईए आहाराइं करेति । अण्णया मंतिणा दिट्ठाणि ताण पयाणि । तयणुसारेण दिट्ठो बिलो, जत्थ सो
- 25 खमगविसहरो चिट्ठइ । मुक्काओ तेण तत्थोसहीओ, ताण तेयमसहंतो पुच्छेण

नीहरिउमाढतो । ‘मा सम्मुहो नीहरंतो एयं दहिस्सामो’ । सो य जत्तियं जत्तियं नीसरइ, तत्तियं तत्तियं छिंदइ । कोवविवागं भावेंतो पंचनमोक्कारपरो मरिऊण उववन्नो राइणो अग्गमहिसीए पुत्तताए । सो य देवयापरिग्गहिओ । तीए सिट्ठं राइणो—‘संपयं विरमसु विसहरमारणाओ, पुत्तो य ते पहाणो हविस्सइ, नागदत्ताहिहाणं च कायव्वं’ । विसिट्ठोडोहलयसंपाडणेण वड्ढिओ गब्भो । उचियसमए पसूया देवी । जाओ दारओ । 5 कयं महावद्धावणयं । पइट्ठावियं से नामं नागदत्तो त्ति । वड्ढिओ देहोवचएणं कलाकलावेण य । अच्चंतोवसमाइगुणेहिं मुणेइ य जिणधम्मं । पुव्वब्भासेण खुड्डो च्चिय पव्वइओ । अपि च—

“जन्म जन्म यदभ्यस्तं दानमध्ययनं तपः ।

तेनैवाभ्यासयोगेन तदेवाभ्यस्यते पुनः” ॥ []

10

सो य अणंतरतिरियाणुभावेण अईवळुहालू सूरुग्गमाओ आरब्भ ताव भुंजइ जाव अत्थमणसमओ त्ति । अवि य—

वड्ढंति तस्स दंसणनाणचरित्ताणि सबुभुक्खाए ।

तम्मि य गच्छे खमगा सहंति चत्तारि सुरपणया ॥

पढमं चाउम्मासियखमगो, तओ परओ तेमासिओ, तत्तो वि परओ दोमासिओ, 15 तओ वि परओ मासिओ, ततो वि परओ खुड्डो त्ति । ते य सव्वे खमगे वोलिऊण वंदिओ खुड्डो भावसारं देवयाए । नियतंती य गहिया चाउम्मासियखमएण अंचले— ‘आ कडपूयणे ! वयं परमतवस्सिणो मोत्तूणं एयं कूरगड्डुयं वंदसि !’ । सा भणइ— ‘भावखमगमहं वंदामि’ । सा य तं खुड्डुयं न मुंचइ । अन्नदियहम्मि सूरुग्गमे च्चिय गहियदोसीणेण य निमंतिओ चाउम्मासियखमगो । रोसुप्पिच्छेण य निच्छूढं भाणे । 20 ‘मिच्छा मि दुक्कड’पुव्वयं भणियं चेल्लएण—‘उदरभरणासत्तेण नोवणीओ खेल-मल्लओ’ । तं निच्छूढमुद्धरिऊण संवेगसारं निमंतिओ तेमासिओ । एवं चउण्हं पि निच्छूढमुज्झिऊण लंब(घ)णयमुक्खिवंतो गहिओ खमगेण हत्थे । संवेगसारं च चित्तियमणेण—‘अहो ! मे अधण्णया, जेण सव्वं पि दियहं पसुणो विव आहारंतस्स वच्चइ, अण्णं च जाओ म्हि सव्वेसिं कण्हाहि व्व उव्वेयकारी’ एवमप्पाणयं 25 निंदमाणस्स, कस्मपरिणइं भावेंतस्स, कसायविवागं चित्तेंतस्स, संसारासारत्तणं निरुवेंतस्स, पसत्थेसु अज्झवसायट्ठाणेसु वट्टमाणस्स, समुच्छलियजीववि(वी)रियस्स, समाढत्तखवगसेढिणो, सुक्कज्झाणनलनिद्वड्डुक्कम्मचउक्कयस्स उप्पण्णं केवलं नाणं ।

जियदोससंगसूरं थिरमकलंकं इमम्मि वरनाणं ।

उदयाचले व जायं ससिणो य अपुव्वबिंबं व ॥

तओ गज्जिया वसुमई, अवयरिया तियसा, अवहरियं रयरेणुसक्करत्तणाइयं, वरिसियं गंधोदयं, विमुक्कं कुसुमवरिसं, विउरुव्वियं सीहासणं । निसण्णो तत्थ भगवं
5 केवली । पत्थुया धम्मकहा, छिण्णा संसया, संबुद्धा पाणिणो । तओ देवयाए भणिया खवगा—‘मए पुव्वमेव भणियं जहा हं भावखमगं वंदामि’ । तओ संवेगसारं खवगा चिंतिउं पयत्ता—‘अहो ! अम्हाण तुच्छया, जेण पत्तो वि परमगुरुदावियचारित्तनिही महाविग्घकारिकसायडमरेहिंतो न व (य) भुत्तो’ त्ति ।

“जं अज्जियं चरित्तं देसूणाए वि पुव्वकोडीए ।

10 तं पि कसाइयमित्तो नासेइ नरो मुहुत्तेणं” ॥ [हि.मा./४११]

‘धण्णो य एसो खुड्डओ, जेण अम्हारिसेहिं जगडिज्जंतेणावि भावियजहट्टिय-
तित्थयरवयणेण बालेणावि साहियं निययकज्जं, विजिया रागादओ, खविओ
कम्मरासी, तिण्णो भवोदही, अम्हेहिं पुण चिरकालदिक्खिण्हिं वि वड्डियाणि संसार-
महातरुणो मूलाइं’ति । एवं ताण वि पसत्थझाणदड्डुकम्मिधणाण उप्पण्णं केवलं ति ।

15 अवि य—

“जं अण्णाणी कम्मं खवेइ बहुयाहिं वासकोडीहिं ।

तं नाणी तिहिं गुत्तो खवेइ ऊसासमित्तेणं” ॥ [गाथा./५०७]

कया तेसिं पि देवेहिं केवलमहिम त्ति ।

पालियकेवलिपरिया खविऊण भवोवग्गाहिचउक्कयं । समासातिऊण सेलेसिं पत्ता
20 पंच वि नेव्वाणं ति ॥

अओ भण्णइ—तवाओ खंती पहायणं ति (हाण त्ति) ।

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

खमगसहियस्स कहियं निसुणंतो होइ गयकोवो ॥

॥ खुड्डगकहाणयं^३ समत्तं ॥

१. ह. क. °इ । २. ह. क. सं° ।

जाव न दुक्खं पत्तो न ताव धम्मं करेइ सुहिपुरिसो ।
गंधर्वनागदत्तो दिट्ठतो एत्थ नायव्वो ॥७५॥

[यावद् न दुःखं प्राप्तो न तावद् धर्मं कुरुते [सुखी] पुरुषः ।
गन्धर्वनागदत्तो दृष्टान्तोऽत्र ज्ञातव्यः ॥७५॥]

[१०१. दुःखे धर्मकर्तृगन्धर्वनागदत्तकथा]

5

पंचविहायारयस्स सूरिणो गच्छे दोन्नि साहुणो कयसंकेया गया सुरलोगं । ताणं
एगो ठिइखएण चुओ संतो इहेव भरहवासे वसंतउरे नयरे इब्भघरिणीए नागदेवया-
ऽऽराहणाओ उववण्णो गब्भत्ताए । दिट्ठो य णाए दिवसयरो मुहेणोयरं पविसंतो ।
सहरिसविबुद्धाए य पिसुणिओ भत्तुणो । तेण वि आणंदिया पहाणपुत्तजम्मेण ।
पडिस्सुयमिमीए । विसिट्ठोहलावूरणेण य वड्ढिओ गब्भो । उचियकाले य पसूया 10
एसा । जाओ देवकुमारोवमो दारओ । वद्धाविओ इब्भो पियंकरियाए । दिण्णं से
पारिओसियं । कयं वद्धावणयं । समइक्कंते य मासे कयं नामं नागदत्तो । पंचधाई-
लालिज्जमाणो हत्थाओ हत्थं धारिज्जमाणो, कीलाए सएहिं कीलिज्जमाणो,
मणोरहसएहिं वियप्पिज्जमाणो, चाडुयसएहिं उवयरिज्जमाणो, सव्वहा अमयणीसंदो
विव सयललोगाण निव्वुइं जणेंतो जाओ अटठवारिसिओ । पसत्थवासरे य 15
समुवणीओ लेहायरियस्स । पुव्वभवब्भासाओ थेवकालेणं चिय गहियाओ बावत्तरिं
कलाओ । कमेण य संपत्तो जोव्वणं । जाओ विज्जाहरमणीणं पि पत्थणिज्जो ।
गंधव्वे य अच्चत्थं वसणं, तेण से लोणेणं गंधव्वनागदत्तो त्ति नामं कयं । अवि य-

सयलम्मि वि जियलोए एक्कं मोत्तूण नवरि सुरमंतिं ।

विण्णाणाइगुणेहिं नत्थि सरिच्छो कुमारस्स ॥

20

वरियाओ य जणएण तण्णयरवासिसत्थवाहाण सव्वगुणाणुगयाओ अणेगाओ
बालियाओ, विवाहियाओ महाविच्छड्डेणं । एवं च जम्मंतरसुकयसमज्जियं
विउसयणपसंसणिज्जं तिवग्गसुहमणुहवंतस्स सुहियणमिताइपरिवुडस्स उज्जाणाइसुं
विचित्तकीडाहिमहिरमंतस्स समइक्कंतो कोइ कालो त्ति । अवि य-

“जम्मंतरसुकयसमज्जियाइं पावंति केइ सोक्खाइं ।
पावेण केइ दुक्खं ता धम्मं कुणह जिणभणियं” ॥

देवस्स य(प)बोहितस्स वि न बुज्झइ । तओ चितियमणेण—‘जावाऽऽवयं न पत्तो, तावेसो न बुज्झइ’ । अवि य—

- 5 “सुखी न जानाति परस्य दुःखं, न यौवनस्था गणयन्ति शीलम् ।
आपद्गता निर्गतयौवनाश्च, आर्ता नरा धर्मपरा भवन्ति” ॥ []

तओ अव्वत्तवेसधारी घेतूण चत्तारि करंडए उज्जाणे अभिरमंतस्स गंधव्व-
नागदत्तस्स समीवे गंतुं पयत्तो । मित्तेहिं पुच्छिण क्हियं देवेण—‘एते सप्पे’ । तेहिं
पि क्हियं नागदत्तस्स—‘एस सप्पे कीडावेइ’ । वाहरिऊण भणिओ देवो—‘तुमं मम
10 सप्पेहिं रमसु, अहं पि तुह सप्पेहिं’ । देवेण रमाविऊण से सप्पा मुक्का । खद्धो वि न
घारिओ । तओ विलक्खिण भणियं नागदत्तेण—‘अहमे[ए]हिं तुह विसहरेहिं
रमामो’ । तेण भणियं—‘अच्चंतभीसणा मे सप्पा, न तरसि एतेहिं रमिउं’ । पुणरुत्तं च
भणंतस्स मेलिऊण भणिया से सयणमेत्तबंधुणो—‘वारेह नागदत्तं’ । जाहे तेहिं वि
वारिओ न विरमइ, तओ लिहिऊण मंडलं चउद्दिसिं वहिऊण करंडए कोहाइ—
15 सारिच्छयाए सप्पे पसंसिउमाढत्तो त्ति । अवि य—

गंधव्वनागदत्तो इत्थ सप्पेहिं खिल्लिउं ईहइ ।
सो जइ क्हिं वि खज्जइ इत्थ हु दोसो न कायव्वो ॥
तरुणदिवायरनयणो विज्जुलयाचंचलग्गजीहाओ(लो) ।
घोरमहाविसदाढो उक्का इव पज्जलियरोसो ॥

- 20 डक्को जेण मणूसो कयाकइं वा ण जाणइ सुबहुं पि ।
अद्दिस्समाणमच्चू कह घेच्छसि तं महानागं ? ॥
मेरुगिरितुंगसरिस्सा अट्ठफणो जमलजुयलजीहालो ।
दाहिणपासम्मि ठिओ माणेण वियट्टए नागो ॥
डक्को जेण मणूसो थद्धो न गणेइ देवराइं(यं) पि ।
25 तं मेरुपव्वयनिभं कह पेच्छसि तं महानागं ? ॥

१. ह. क. °पि° । २. ह. क. °ओ । ३. ह. क. °च्चुं ।

सललियवेल्लहल्लगई सोत्थियलंछणफणंकियपडागा ।

मायामइया नागी नियडिकवडवंचणाकुसला ॥

तं च सि बालग्गाही अणोसहिबलो अपरिहत्थो य ।

सा य चिरसंचियविसा गहणम्मि वणे वसइ नागी ॥

हुज्ज उ ते विनिवायं तीए दाढंतरं उवगयस्स ।

5

अप्पोहसिमंतबलो न अप्पाणं चिकिच्छिहिसि ॥

उच्छरमाणो सव्वं महालओ पुण्णमेहनिग्घोसो ।

उत्तरपासम्मि ठिओ लोहेण वियट्टए नागो ॥

डक्को जेण मणूसो होइ महासागरो विव दुपूरो ।

तं सव्वविसेसमुदयं कह घेच्छसि तं महानागं ? ॥

10

एते ते पावाही चत्तारि वि कोह-माण-माय-लोहा ।

जेहि सया संतत्तं जरियमिव जयंकलकलेइ ॥

एतेहिं जो उ खज्जइ चउहि वि आसीविसेहिं सप्पेहिं ।

अवसस्स नरगपडणं नत्थि हु आलंबणं किंचि ॥

एवं कहेऊण मुक्का तेण ते सप्पा । समकालं च खुद्धो चउहिं पि निवडिओ 15

धरणीए । पुव्वउत्तमित्ताइएहिं उवउत्ता मंता गया, न जाओ विसेसो । पच्छा देवेण

भणियं—‘हा ! केरिसं जायं ?’ वारिज्जंतो वि न ठिओ । पायपडियपच्चुट्ठिएण य

सयणेण भणिओ देवो—‘जीवावेसु एयं, करेसु पसायं, देसु माणुसभिक्खं’ । देवेण

भणियं—‘एवं चिय अहं पि खाइओ, जइ एरिसं चरित्तमणुचरइ, तो जीवइ, जइ न

पालेइ त्ति तओ जीविओ मरिस्सइ’ त्ति । अवि य—

20

एएहिं अहं खइओ चउहि वि आसीविसेहिं सप्पेहिं ।

विसनिग्घायणहेउं चरामि विविहं तओ(वो)कम्मं ॥

सेवामि सेलकाणणसुसाणसुण्णहररुक्खमूलाइं ।

पावाहीणं तेसिं खणमवि न उवेमि वीसंभं ॥

अच्चाहारो ण सहइ निद्धेणं विसया उदिज्जंति ।

25

जाया (जो य) मायाहारो तं पि पगामं न इच्छामि ॥

उस्सण्णकयाहारो अहवा विगईविवज्जियाहारो ।
 जं किंचि कयाहारो अवइ(उ)ज्झिय थेवमाहारो ॥
 “थोवाहारो थोवभणिओ जो होइ थोवनिहो य ।
 थोवोवहिउवगरणो तस्स हु देवा वि पणमंति” ॥

- 5 तओ समयविहीए लिहिरुण महामंडलं, ठविओ तत्थ नागदत्तो त्ति । तओ देवेण पउत्ता एसा विज्ज त्ति—

सिद्धे णमंसिरुण संसारच्छेयजे(गे) महावेज्जे ।
 वोच्छामि डंड(क)किरियं सव्वविसनिवारणिं विज्जं ॥
 सव्वं पाणाइवायं पच्चक्खाइ अलियवयणं च ।

- 10 सव्वमदत्तादाणं अबंभपरिगहं सव्वहा ॥

जीवियस्स कहिओ से सयणेण वुत्तंतो । असद्वहंतो पहाविओ घराभिमुहं ।
 पाडिओ देवेण । सयणाणुरोहेण दुइयवारं पि जीवाविओ संतो पयट्ठो गेहाभिमुहं । पुणो
 वि पडिओ । तइयवेलाए सुरो नेच्छइ, जणयाइएहिं निबंधेण भणिएण उट्ठविओ ।
 कहिओ से सयणेण सव्वो वुत्तंतो—‘वच्चसु इमिणा सह, जीवंतो नरो कल्लाणं पावइ’ ।
 15 पडिस्सुयमणेण । दट्ठूण जणिजणयं बंधुमित्तनगरगामाइणो अच्चंतसोगविहुरे पयट्ठो-
 (ट्ठो) । तेण सह ठिया उज्जाणे । कहिए य सवित्थरे पुव्वभवे ईहाईणि करेत्तस्स जायं
 जाइस्सरणं, सुमरियं पुव्वाधीयं सुतं, जाओ पत्तेयबुद्धो, दिण्णं देवयाए य लिंगं । देवो
 वि पत्तो देवलोगम्मि । तओ विसुद्धनाणचरणानुट्ठाणाओ गओ देवलोगं दीहसामन्न-
 परियाएण य सिद्धो त्ति । उवणओ कायव्वो त्ति ॥

- 20 सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण साहियमिणमो ।
 भावेणं निसुणंतो जाइ नरो सासयं ठाणं ॥

॥ गंधव्वनागदत्तक्खाणयं समत्तं ॥

साहेइ जो हयासो गुज्झं जुवईण चलसहावाण ।
 कोक्कासेण समेओ लहइ दुहं कागजंधो व्व ॥७६॥

[साध(कथ)यति यो हताशो गुह्यं युवतीनां चलस्वभावानाम् ।

कोकासेन समेतो लभते दुःखं काकजङ्घवत् ॥७६॥]

कथमिदम् ?—

[१०२. युवतीनां गुह्याकथने काकजङ्घकथा]

सग्नयस्ति^१लियाए उज्जेणीए जियारी राया जिणवयणविहण्णू जिणसाधुपूयारओ 5
परमसावगो । तस्स य चत्तारि रयणभूया सावगा । एगो महानसिओ सो एरिसं पागं
जणेइ, जइ कज्जं जिमियमित्तो परिणमइ, पहेरेण, दोहिं तेहिं, दिवसेणाहोरेतेण, दोहि,
तेहिं, अद्धमासेण, मासेण, उदुणा, अयणेण, संवच्छेरेण वा । विइओ य अब्भंगेइ, सो
तेल्लकुडवं सरीरे छोटूण नीणेइ वा ण वा । तइओ सेज्जापालओ, सो तारिसं सिज्जं
रएइ, जइ कज्जं पढमजामे विउज्झइ, दोसु, तिसु, राईविगमे वा, दोसु तिसु 10
दिणार्इएसु । चउत्थो सिरिघरिओ, सो जइ कज्जं, भंडागारं दाएइ वा न वा । एवं च
तस्स राइणो तिवग्गसारं जिणधम्मणुट्ठाणसहलीकयमणुयभवं जीवलोगसुहमणुहवंतस्स
समइक्कंतो कोइ कालो । न य एगेणावि सुएण संजुत्तो । निव्विण्णकामभोगो
पव्वइउकामो चिट्ठइ । इओ पाडलिपुत्ताओ आगंतूण रोहिया नगरी जियसत्तुणा ।
तहाविहभवि^२य्वाए य समुप्पण्णसूलो राया परिचत्ताहारो नमोक्कारपरो मरिऊणोववण्णो 15
देवलोए । नागरएहि य समप्पिया जियसत्तुणो नगरी । सदाविया चत्तारि वि सावगा ।
तेहिं दावियाणि निययविण्णाणाणि । नवरमेगेण एगाओ जंघाओ तेल्लं न णीणियं ।
भणियं च—‘जो मए सरिसो होज्जा, सो नीहारिही तेल्लं’ । सो य तेल्लेण दढजंघो
कालंतरेण य कागजंघो वि नामं कयं । ते य ते धरिज्जंता वि न ढिया, कालाणुरूव-
कयकायव्वा महाविभूर्इए पव्वइया । 20

कोंकणयविसए वेसमणपुरसंकासं सोप्पारयं नगरं । तत्थ य रहगारदासीए
बंभणेण जाओ दारओ । कयं च से नामं कोक्कासो त्ति । सो य अच्चंतमेहावी ।
रहगारो य निययपुत्ते सिक्खवेइ । तेण य मोणव्वयं गहियं ‘मा ममं न सिक्खवेह’
त्ति । ते य मेहाविणो न गेण्हंति । कोक्कासेण पुण सविसेसं गहियं ति । अपि च—

“वाजि^३वारणलोहानां काष्ठपाषाणवाससाम् ।

नारीपुरुषतोयानामन्तरं महदन्तरम्” ॥ []

25

१. ह. क. °य° । २. क. अवणिज्जा । ३. क. काम° । ४. ह. क. वारु° ।

मरणपञ्जवसाणयाए जीवलोयस्स रहगारो मओ । जाओ **कोक्कासो** जोगो त्ति दिन्नो से रहगारघरविच्छड्डो राइणा । कालंतरेण **कोंकणे** दुब्भिक्खं जायं । तओ आगओ **कोक्कासो उज्जेणीए** । राइणो जाणावणत्थं जंतमयकवोएहिं हराविओ से कुट्टागाराओ साली । जाणिरुण निवेइयं, राइणा वाहराविओ **कोक्कासो** । सबहुमाणं च 5 कप्पिया से वित्ती । समुप्पण्णो वीसासो । काराविओ जंतमओ गरुडो । तत्थ **कोक्कासमहादेवीए** सहारुहिरुण राया उप्पइओ गयणेण आणावेइ सव्वराइणो । समइक्कंतो कोइ कालो । सवत्तीवेहए य पुच्छिया महादेवी सेसदेवीहिं—‘काए खीलियाए जंतं उप्पयइ, नियत्तइ वा ?’ । तीए य पुच्छिओ राया । तओ जाणंतेणावि इत्थियाण चलसहावं अइरागेण साहिओ परमत्थो । भणिया य एसा—‘न तए अण्णेसिं 10 कहेयव्वं’ । तीए वि साहियं सेसदेवीण । महादेवीरोसेण वि गहिया नियत्तणखीलिया सेसाहिं । राया वि तं समारूढो, पत्तो **कलिंगविसयं** । नियत्तणसमए य न दिट्ठो खीलिया । विहलंघलं व भणि(मि)रुण निवडियं धरणीए जंतं । **कोक्कासो** ताण विवित्तपएसे मोत्तूण गओ उवगरणस्स नगरे । दिट्ठो रहगारो रायगेहे रहचक्कं समारंतो, जाइओ उवगरणं । तेण भणियमिमं रायसंतियं, नियगं देमि । जाव निययगेहाओ 15 आणेइ, ताव य अद्धसमारियं चक्कं तं तेण समारियं । दिट्ठं रहकारेण, जाव भूमीए न पडइ, पडिफलियं पि पच्छओहुत्तं गच्छइ । ‘अव्वो ! विण्णाणाइसएण इमिणा **कोक्कासेण** होयव्वं, जस्स य बलेण कागजंघेण राइणो आणाविया’ । तओ रहकारेण सिट्ठं राइणो **कोक्कासागमणं** । तेण वि गहिरुण बद्धो त्ति । अपि च—

“कालिन्ध्या दलितेन्द्रनीलशकलश्यामाम्भसोऽन्तर्जले,
20 मग्नस्याञ्जनपुञ्जमेचकनिभस्याहेः कुतोऽन्वेषणम् ? ।
ताराभाः फणचक्रवालमणयो न स्युर्यदि द्योतिनो,
यैरेवोन्नतिमाप्नुवन्ति गुणिनस्तैरेव यान्त्यापदम्” ॥ []

पीडिज्जमाणेण य दाविओ राया सह देवीए । नियलिरुण निरुद्धं भोयणं । तओ अयसभीरुएहिं नागरेहिं पवत्तियाओ कागपिंडीओ । कालंतरेण य भणिओ **कोक्कासो—**
25 ‘मम पुत्तयसयसहियस्स पासायं कुरु, जेणाहं तत्थ पुत्तेहिं समारूढो राइणो आणवेमि’ । समाढत्तो काउं । निरुविए य पवेसदिवसे पट्टविओ पच्छण्णो **काकजंघस्स** सुयस्स लेहो

विशेषज्ञतायां सुन्दरीनन्दकथा]

[२५९]

जहा—‘तए अमुगदिवसे आगंतव्वं, अहं च कलिंगराया[णं] मारिस्सामो, तुमं च अम्हे घित्तूण जेण वच्चसि, तहा कायव्वं’ । पत्तो एसो । कलिंगराया वि सपुत्तो पासायमज्झदेसखोडियाए खीलियाए समइक्कंतो गओ जमगेहं ।

“अन्यथैव विचिन्त्यन्ते पुरुषेण मनोरथाः ।

दैवप्रापितसद्भावात् कार्याणां गतिरन्यथा” ॥

5

सो वि निययजणणिजणए कोक्कासं च घेत्तूण पत्तो उज्जेणीए त्ति ।

अओ जुवईण न गुज्झं साहियव्वं त्ति । अपि च—

“नीयमानः सुपर्णेन नागपीडारको(रको)ऽब्रवीत् ।

यः स्त्रीणां गुह्यमाख्याति तदन्तं तस्य जीवितम्” ॥ []

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण काकजंघस्स ।

10

भणियमिणं जो निसुणइ जुवईण न साहए गुज्झं ॥

॥ काकजंघक्खाणयं^३ समत्तं ॥

● ● ●

एताउ इमं लट्ठं इमाउ एयं त्ति जो विसेसणू ।

सो पावइ सामण्णं सुंदरिन्देण एत्थुवमा ॥७७॥

[एतस्मादिदं शोभनमस्मादेतदिति यो विशेषज्ञः ।

15

स प्राप्नोति श्रामण्यं सुन्दीनन्देनात्रोपमा ॥७७॥]

[१०३. विशेषज्ञतायां सुन्दरीनन्दकथा]

दक्खिणावहालंकारभूयं नासिक्कनयरं । नंदो इब्भसुओ । सुंदरी से जाया अच्चंत-
वल्लहा । तओ लोणेण सुंदरीणंदो त्ति नामं कयं । सो य तीय(ए) रूवजोव्वण-
सोहग्गलायण्णकलाकोसल्लमोहियचित्तो न सेसरमणीसु अच्चंतसुंदरा(री)सु वि 20
अहिरमइ, न य धम्माइएसु कज्जेसु पयट्टए । सुयमिमं पुव्वपव्वइएण से भाउणा—‘मा
विसयासत्तो संसारं भमउ’ त्ति चिंतंतो पत्तो साहू, सुहासणत्थो वंदिओ सुंदरीनंदेण ।
पत्थुया धम्मकहा, राउक्कडो त्ति न परिणया । भणइ य—‘कह धम्मफलं उवणयं
सुंदरीसरिसं कलत्तं खणं पि मुयामि ?’ त्ति ।

१. क. °ज्जेणा । २. क. त° । ३. ह. सं° ।

“सम्भाओ य सिणेहं समसुहदुखं अणिग्गयरहस्सं ।

धण्णा सुत्तविउद्धा महिलं मेत्तं च(व) पेच्छंति” ॥

‘अव्वो ! सुंदरयरदंसणाओ एस बोहियव्वु’ त्ति परिचिन्तिऊण भणियं मुणिया—
 ‘नेसु थेवं भूमीओ इमं पत्तयं’ । दक्खिण्णपडिण्ण य गहियमणेण । लग्गो
 5 सोऽणुमग्गेण । लोगो य भणिउं पयत्तो—‘अहो ! पव्वइओ सुंदरीनंदो’ बद्धा मुणिणा
 सउणगंठी । नियत्तामो नियत्तामो त्ति पुणरुत्तं वाहरमाणो नीओ उज्जाणे । भणिओ
 मुणिणा—‘नेमि भवंतं सुरसेलं’ । तेण भणियं—‘न तरामि एत्तियं कालं विओगं सहिउं
 सुंदरीए’ । मुणिणा भणियं—‘झत्ति आणेमो’ । दक्खिण्णपडिण्ण य पडिवण्णं से
 वयणं । विज्जासामत्थओ पयट्ठो साहू तं गहेऊण । दट्ठूण य वानरिं भणिओ सो
 10 मुणिणा—‘किमेरिसी होइ सुंदरी ?’ । तेण भणियं—‘गुरु त्ति काऊण ते खमिज्जइ
 एयारिसं भणियं’ति अवि य—

“कत्थ जयपायडजसा के(तिय)सेहिं वि सेविया महागंगा ! ।

सयलजणहीलणिज्जा कत्थ व भण नगरनिद्धमणी !” ॥

थेवंतरं वच्चंतेहिं दिट्ठं विज्जाहरमिहुणयं । अण्णे भणंति—‘तेणं चिय
 15 विउरुव्वियं’ । पुणो वि पुच्छिओ—‘होइ एरिसी सुंदरी ?’ । तेण भणियं—‘अणुहरेइ
 मणायं एसा सुंदरीए’ । कमेण य पत्ता सासयदिव्वतिहुयणगुरुपडिमासणाहदेवहराणुगयं
 जोयणसयसहस्सूसियं कंचणमेहलालंकियं मेरुं । तत्थ य सिद्धायतणे चउव्वीसं पि
 तित्थयराण पडिमाओ इमाए जयसहकुसुममालाए थोउमाढत्तो मुणि त्ति । अवि य—

नमिऊण जिणे सुयदेवयं च जयसहकुसुममालाए ।

20 पूएमि जिणवरिंदे उसभाईवीरजिणचरिमे ॥१॥

जय मयणानलजलहर ! जय जय दुट्ठकम्मघणपवण ! ।

जय भवियकमलदिणयर ! जय उसभजिणिंद ! जयनाह ! ॥२॥

जय विजियदुजयवम्मह ! जय जणणीसेसतिहुयणाणंद ! ।

जय सिद्धिवहुविसेसय ! जय अजियजिणिंद ! सुरनमिय ! ॥३॥

१. ह. क. °यं । २. ह. °वियं, क. रूवियं ।

जय गुणरयणमहोअहि ! जय जय कुलजलहिपुण्णिमाइंद ! ।
 जय मोहतिमिरदिणयर ! जय संभव ! जणियजयहरिस ! ॥४॥
 जय मेरुसिहरभूसण ! जय संसारजलहिवरपोय ! ।
 जय तवलच्छिसुसंगय ! अहिनंदण ! सुजय जयणाह ! ॥५॥
 जय कोवमहोरगसिद्धमंत ! जय जय सुरिंदनयचलण ! । 5
 जय माणमहातरुगंधवाह ! जय जय सुमइजिणइंद ! ॥६॥
 जय रायलच्छिपूइय ! जय जय दिव्वारविंदकयचलण ! ।
 जय पउमप्पहसामिय ! जय जय भुवणम्मि सुपसिद्ध ! ॥७॥
 जय कित्तिमहानयदिव्वसेल ! जय समत्थगुणनिहस ! ।
 जय नाणलच्छिसेविय ! जय जयसु सुपासजिणयंद ! ॥८॥ 10
 जय तिहुयणेक्कसामिय ! जय जय ससिकुंदहारसंकास ! ।
 जय मोक्खमग्गदेसय ! चंदप्पह ! जय जयसु जयनाह ! ॥९॥
 जय पत्तदिव्वकेवल ! जय जय तेलोक्कदिट्ठदि(द)ट्ठव ! ।
 जय जय सिद्ध(ष्ठि)वहूपिययम ! जय सुविहिजिणिंद ! गयराग ! ॥१०॥
 जय तिहुयणसिरिसेविय ! जय जय नीसेसपावमलरहिय ! । 15
 जय सयलभुवणभूसण ! जय सीतलनाह ! नयचलण ! ॥११॥
 जय भुवणगेहमंगलपईव ! जय जय मुणिंदनयचलण ! ।
 जय तवतावियकलिमल ! जय जयहि जिणिंद ! सेयंस ! ॥१२॥
 जय नाणलच्छिलंछिय ! जय जय नीसेसलक्खणुक्किन्न ! ।
 जय वसुहावासवपणयचलण ! जय जयहि वसुपुज्ज ! ॥१३॥ 20
 जय खवियकम्मदढमल ! जय जय तेलोक्कनहयलमियंक ! ।
 जय मायाकवडकुडंगिजलण ! जय जयसु जिणविमल ! ॥१४॥
 जय दुट्ठरागकरिहरि ! जय जय नियकंतिदलियघणतिमिर ! ।
 जय सद्धविजियजलहर ! जय जयसु अणंतजिणइंद ! ॥१५॥

- जय पयडियपायडसाहुधम्म ! जय जय पसत्थवरज्झाण ! ।
 जय पणमियपणय ! मुणिंदपणय ! जय जयसु जिणधम्म ! ॥१६॥
 जय पणयतियसकामिणिधम्मेल्लुव्वेल्लकुसुमकयसोह ! ।
 जय दुरियजलणजलहर ! जय संतिजिणिंद ! सुन्नमिय ! ॥१७॥
 5 जय तुलियकप्पपायवर्चितामणिकामधेणुमाहप्प ! ।
 जय समवसरणभूसण ! जय कयजयहरिस ! जिणकुंथु ! ॥१८॥
 जय रइअरइविमहण ! जय जय जरमरणरोगरयरहिय ! ।
 जय रागरोसवज्जिय ! जय तिहुयणपणय ! अरणाह ! ॥१९॥
 जय विजियभुवणडामरमहल्लजममल्ललद्धजयसद्द ! ।
 10 जय तिहुयणसरवरायहंस ! जय मल्लिजिणइंद ! ॥२०॥
 जय वयणकिरणबोहियभव्वमहाकुमुयसंडनिसिनाह ! ।
 जय मुणिगणहरसंथुय ! मुणिसुव्वय ! सुजय जयनाह ! ॥२१॥
 जय पणयपायपंकय ! जय जय पप्फुल्लपंकयदलच्छ ! ।
 जय विजियदुजयघणघाइकम्म ! थु(मु)णिनमिय ! नयचलण ! ॥२२॥
 15 जय जायवकुलमंडण ! जय जय कंदोद्ववणसंकास ! ।
 जय भवभयनिण्णासण ! जय जयसु [अ]रिद्वरनेमि ! ॥२३॥
 जय खुडियवियडदढकम्मपास ! जय जय पियंगुसंकास ! ।
 जय बत्तीससुराहिवकयमज्जण ! जयसु जिणपास ! ॥२४॥
 जय जंबूणयविब्भम ! जय जय तिसलाए वड्डियाणंद ! ।
 20 जय जय विजियपरीसह ! जय तिहुयणनाह ! जिणवीर ! ॥२५॥
 इय जिणवरिंदजयसद्दकुसुममालं धरेइ जो कंठे ।
 विमलगुणं सो पावइ सासयसोक्खं सया मोक्खं ॥२६॥

दिट्ठाणि य तत्थ अच्चंतमणहराणि वेमाणियतियसमिहुणयाणि सुमिणम्मि वि मणुयाण
 दुल्लहाणि । तओ भणिओ साहुणा—‘किमणुहरंति एयाओ सुरकामिणओ सुंदरीए ?’ तेण
 25 भणियं—‘भयवं ! एयाण पुरओ सुंदरी मक्कड्डी(डी) न पुज्जइ’ त्ति । अवि य—

सो सुंदरीविरतो इच्छइ रमणीउ दिव्वरूवाओ ।

गुणवंतयम्मि दिट्ठे कस्स मणो ठाइ इयरम्मि ? ॥

‘भयवं कहां पुण एताउ पाव्विज्जंति ?’ । साहुणा भणियं—‘मुणिधम्मणेणं नेव्वाणं पि पाविज्जइ, का गणणा एयासु ?’ त्ति । अवि य—

मुणिधम्माओ विसिट्ठो फलमिह मोक्खो जिणेहिं पण्णत्तो ।

5

सुरनरसुहाइं अणुसंगियाइं इह किसिपलालं व ॥

तओ पाविओ नासिक्कपुरं तक्कालाणुरूवनिव्वत्तियासेसकायव्वो पव्वइओ सुंदरीनंदो । परिपालियजहट्ठियसामण्णो गओ देवलोगम्मि । मुणियाणंतरभववुत्तंतो निव्वत्तियतियसकायव्वो सुरसुंदरीहिं सह भोगे भुंजिउं पयत्तो त्ति । उवणओ कायव्वो ।

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

10

सुंदरिनंदस्स फुडं निसुणंतो लहउ निव्वाणं ॥

॥ सुंदरीनंदक्खाणयं^१ समत्तं ॥

● ● ●

दो नरपसुणो वंचइ जुवई एक्केण चेव रुण्णेण ।

आगमणेणं पइणो गमणेण तहा अणाडस्स ॥७८॥

[द्वौ नरपशू वञ्चयति युवतिरेकेन चैव रुदितेन ।

15

आगमनेन च पत्युर्गमनेन तथाऽनाट(जार)स्य ॥७८॥]

अनाटः परपुरुषः । शेषं स्पष्टम् । कथं चैतत् ?

[१०४. स्त्रीचरित्रकथा]

कुसुमपुरं । धणवाहो सत्थवाहपुत्तो । बंधुमई से भारिया । तीए य सह जीयलोगसुहमणुहवंतस्स समइक्कंतो कोइ कालो । अण्णया विबोहियरइनाहे संपत्ते 20 वसंते वारिज्जंतो वि वयंसाइएहिं पयट्ठो सत्थाहसुओ देसंतरं संववहारवडियाए । अण्णदियहम्मि उज्झिऊण माणं भणिओ बंधुमईए त्ति—

“तइ वच्चंते पिययम ! वच्चइ सव्वं पि मज्झ तणुसोक्खं ।

जइ नीयसीसं दद्धुं वच्चसि को तं निवारेइ ?” ॥

१. ह. क. सं° । २. क. मण° ।

एवं भणिओ अमुणिऊण से वंकभणियं पयट्ठो एसो । अण्णदियहम्मि अत्थमिए दिणनाहे, मउलिएसु पंके(कए)सु, विसंटेसु कुसुमायेसु, पइ(य)ट्ठे दइयायणे, दिण्णेसु संझापईवेसु, आणंदिएसु थीकुलेसु, हरिसियासु पुंसलीसु, गया एसा निययमंदिरुज्जाणे । तओ रम्मयाए काणणाईण संजायवम्महाए देट्ठो पंथियजुवाणओ ।

5 पुलइओ साणुरागं । तओ चंदमुद्दिसिऊण भणियमणाए त्ति—

“तणुयतणु ! अथिरदंसण ! नयणाणंदयर ! कह व दिट्ठो सि ।

पंथिय ! घरणि क्खु अहं न वससि अब्भत्थिय ! नमो तं(ते)” ॥

मुणियभावत्थेण य भणियमणेणं ति—

“नयणाणंदो चंदो जो सुंदरि ! पणमिओ तए कह वि ।

10 सो होइ तुज्झ वरओ थिरनिवसंतो किमच्छेरं ?” ॥

मुणियमणविज्जा(यप्पा)ए य नीओ निययमंदिरं । एवं च ताण ससंकं विसयसुह-मणुहवंताण समइक्कंतो कोइ कालो । अण्णदियहम्मि दिट्ठो तरुणजुवाणओ व(न)च्चंतो । चलसहावत्तणओ य इत्थियाणं पट्ठविया तम्मि साणुरागा दिट्ठी दूइया । नच्चणविरामे आगओ तीए णुमग्गेणं । दिण्णमासणं, पक्खलायि चलणा, गहिया हत्थे, एत्थंतरम्मि 15 पत्तो पढमजारो । ईरिसं च भणियमणेण—‘किमेयं ?’ । अभेण्णमुहरागाए भणियं बंधु-मईए—‘धणवाहागमणवद्धावणयनिमित्तं कडयं हत्थाओ गिण्हउमिच्छइ’ । अण्णदिय-हम्मि कयविलियं दट्ठूण सरोसं भणियमणेण—‘आ पापे ! किमेयं ?’ । सहिए भणिअं—

“मह पुरउ च्चिय डक्का पंकयमाया(मग्घा)इरीए भमरेण ।

अहरं पलोइऊणं बालय ! मा रूससु इमीए” ॥

20 इय एवंविहअसमंजसाणि दट्ठूण तीए सो विरओ नियगेहं पट्ठविओ । सावि गया तेण सह, पंथे य रच्छेहमित्ताओ य निययभत्तारं आगच्छंतं दट्ठूण भणिओ अणाडो रोविरीए—‘वच्चसु इण्ह’ । गओ एसो । दिट्ठा भत्तुणा वि कलुणं रुवंती, पुच्छिया तेण—‘किमेयं ?’ । तीए भणियं—‘तुहागमणं सुच्चा सम्मुहमुवागच्छंतीए तुह दंसणेण आणंदबाहपूरो जाओ’ । तओ तीए दो वि [रोवि]तीए इक्केण रुण्णेणं तोसिय त्ति ।

25 अओ एयासु विरमियव्वं ति ।

१. ह. °सिट्ठे । २. क. पलोइओ । ३. क. °सु पुच्छिय ।

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण अ(इ)त्थिपुरिसाण ।
चरियं जो सुणइ नरो सो विरमइ जावजुवईसु ॥

• • •

परकज्जकरणनिरया महाणुभावा चयंति नियकज्जं ।
असिवोवसमिं भेरिं पत्थंतो वासुदेवो व्व ॥७९॥

[परकार्यकरणनिरता महानुभावास्त्यजन्ति निजकार्यम् ।
अशिवोपशमां भेरीं प्रार्थयन् वासुदेववत् ॥७९॥]

5

[१०५. परोपकारे कृष्णवासुदेवकथा]

सुरट्ठाए बारवई नयरि त्ति—

जा कण्ह-हलहराणं कज्जे तियसेहिं रयणनिम्मविया ।
महिमहिलाए चूडामणि व्व को वन्निउं तरइ ? ॥

10

तीए य दसारकुलनहयलमियंका बलदेव-वासुदेवराइणो । वासुदेवस्स य
गोसीसचंदणमईओ देवयाहिट्टियाओ चत्तारि भेरीओ, तं जहा—संगामभेरी, कोमुईभेरी,
उच्चय(च्छव)भेरी, असिवोवसमभेरी । का पुण एताण उप्पत्ती ?—सोहम्मे कप्पे
अणेगदेवपरिवुडेण भणियं सक्केणं ति । अवि य—

“अरहंत-चक्कि-हलहर-केसव-नरनाहपुंगवा दोसं ।
न लयंति परस्सेए जुज्झंति न अहमजुज्झेणं” ॥

15

तओ इममसहदहंतेण भणियमेगेण देवेण । अवि य—

सुंदरमियरं रुट्ठा कुणंति इयरं पि सुंदरं तुट्ठा ।
कलिकालपिसुणसरिसा अव्वो ! सग्गे वि सुरनाहा ॥

कलिकालपिसुणसरिसो होसि तुमं मूढ ! न उण तियसिंदो ।

20

किं वा वि पलत्तेणं ? सच्चे गंतुं परिक्खाहि ॥

आगओ सो परिक्खकज्जेणं । इओ य समोसरिओ अरिट्टिनेमी । अंतराले
विउव्वियं अच्चंतदुइंसणं दुरहिगंधिं किमिकुलाउलं सुणयमडयं । पयट्ठो सबलो

वन्दणत्थं कण्हो । तस्स गंधेण नियत्तो सव्वो वि लोगो । वासुदेवपुच्छिणं य भणियमणेण—‘मंडलगंधेण न तीरेण गंतुं’ । भावियजहट्टियपोग्गलपरिणामो पयट्ठो हरी तेणं चिय मग्गेण । दट्ठूणं य मंडलं भणियमणेणं ति—

सामे मंडलवयणे दसणा रेहंति संगया धवला ।

5 मित्तं व्व बलाप(य)समा अहवा नवपाउसघणम्मि ॥

तओ चितियं देवेण—‘न ताव दोसग्गाही’ । कमेण य पत्तो समोसरणं हरी । वंदिओ तित्थयरो सह गणहराईहिं । भगवया वि पत्थुया धम्मकहा, तयवसाणे य गया देवाइणो निययठाणेसु । एत्थंतरम्मि हरियं आसरयणं देवेण । कओ कलयलो बंदुरावालएण । सन्नद्धबद्धकवया निग्गया कुमार । गयणारूढेण य विजिया सुरेण ।
10 मुणियवुत्तंतो निग्गओ सह नरिंदेहिं वासुदेवो । भणिओ सुरो—‘कीस तुरयरयणं हरसि ?’ । देवेण भणियं—‘जुज्झिउं नियत्तेसु’ । हरिणा भणियं—‘सुंदरं संलत्तं’ । नवरमवयरिऊण आरुहसु गइंद-तुरंगमाईसु । देवेण भणियमलमेतेन । हरिणा भणियं—‘बाहु-मुट्ठि-दंड-खग्गाइएहिं जुज्झामो’ ति ।

जं जं जंपइ कण्हो तं तं जुद्धं निसेधए देवो ।

15 पच्छा सुरेण भणियं जुज्झामो पों(बों)दजुज्जेण ॥

विजिओ म्हि अहं तुमए न नीयजुद्धेण इत्थं जुज्झामि ।

हरिणा भणिओ ताहे सब्भावं साहए तियसो ॥

“धण्णो सि तुमं केसव ! जं सग्गएण तियसनाहेण ।

अणलियगुणेहिं थुव्वसि समत्थ(त्त)देवाणं मज्झम्मि” ॥

20 तुट्ठेण भणिओ सुरेण—‘वरं वरेसु’ । हरिणा भणियं—‘किं तुह दंसणाओ वि अण्णो वरो ?’ । देवेण भणियं—‘तहा वि मम निव्वुइनिमित्तं किंचि पत्थेसु’ । तओ निययकज्जमगणिऊण भणिओ देवो—‘लोगाणमसिवोवसमिं भेरिं देसु’ ति । अपि च—

“किं चन्द्रेण महोदधेरुपकृतं दूरेऽपि सन्तिष्ठता ?

वृद्धौ(द्धे) येन विवर्धते व्रजति च क्षीणे क्षयं सागरः ।

25 अ(आ !) ज्ञातं परकार्यनिश्चितधियां कोऽपि स्वभावः सतां,

स्वैरङ्गैरपि येन याति तनुतां दृष्ट्वा परं दुःखितम्” ॥

दाऊण भेरिं गओ देवो । ठविओ से आरक्खिओ । छहं मासाणं वाइच्छ(ज्ज)इ,
सव्ववाहीओ उवसमंति, अण्णाओ य छम्मासे ण भवंति । अण्णया वाइया भेरी ।
आगओ जराभिभूओ गामंतराओ वाणियओ । दीणारलक्खपयाणेण य गहिया
ओ(चउ)रंगुलिया खंडरिया । लोहाणुगएण य कंथीकया भेरी । न सद्दो पुरिमावूरेइ,
वित्थरियाओ वाहीओ । निरूविया भेरी, जाव कंथीकया । तओ वावाइऊण य 5
आरक्खियमट्ठमभत्तेणारहियेण सुरेण दिण्णा अण्णा भेरी । अण्णो ठइओ आरक्खिओ
त्ति । उवणओ कायव्वो त्ति ।

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

कण्हस्स जो निसामइ सो पावइ परमकल्लणं ॥

॥ कण्हक्खाणयं^१ समत्तं ॥

10

● ● ●

रागानलपज्जलिओ कज्जाकज्जं न पेच्छए पुरिसो ।

सागरचंदो व्व जए कमलामेलाए संबंधे ॥८०॥

[रागानलेन प्रज्वलितःकार्याकार्यं न प्रेक्षते पुरुषः ।

सागरचन्द्रवत् जगति कमलामेलायाः सम्बन्धे ॥८०॥]

[१०६. रागे सागरचन्द्रकमलामेलासम्बन्धः]

15

जहा बारवईए सागरचंदो रायसुओ । अण्णो नहसेणो । कमलामेला य राय-
सुया । सा नहसेणस्स दिण्णा । तेण य नारओ न बहुमण्णिओ, सो तीए पुरओ
निंदिओ । सागरचंदेण बहुमण्णिओ, सो पसंसिओ । तस्स य पुरओ पसंसिया
कमलामेला । तीए णुरत्तो सव्वं चिय कमलामेलं मण्णइ त्ति । तओ केलीए संबेण
ट्टियाणि लोयणाणि । ‘किं कमलामेला ! आगता तुमं ?’ ति । तेण भणियं— 20
‘कमलामेलो हं’ । सागरचंदेण भणियं—‘सच्चपइण्णो हवेज्जसु’ ति । तओ
पज्जुण्णाईकुमारेहिं पण्णत्तीसामत्थेण हरिऊण दारियं परिणाविओ सागरचंदो
उज्जाणे । मुणियवुत्तंतेण सिट्ठं नहसेणेण हरिणो । निग्गओ ससिण्णो । लग्गमाओहणं

कुमाराण केलीए, हरिणो सञ्भावेण । मुणियवुत्तंतेण य खमाविओ नहसेणो विण्हुण
त्ति । तहा वित्थरयं उवएसमालाविवरणे भणियं ति ।

॥ सागरचंदक्खाणयं^१ समत्तं ॥

• • •

नीसेसगुणाहारं नरनाहं निजपइं पि मोत्तूण ।

5 गेणहइ पंगुं सुकुमालिय व्व मयणाउरा नारी ॥८१॥

[निःशेषगुणाधारं नरनाथं निजपतिमपि मुक्त्वा ।

गृह्णाति पङ्गुं सुकुमारिकेव मदनातुरा नारी ॥८१॥]

[१०७. मदनातुरतायां सुकुमारिकाकथा]

वसंतउरे नयरे जियसत्तू राया । सव्वंतेउरपहाणा सुकुमालियाहिहाणा वल्लहा
10 देवी । तीए वि रूवलावण्णसोहग्गाईअक्खित्तो न पेच्छए सेसरमणीओ । मंतीहिं
भण्णमाणो वि न निरूवेइ रज्जकज्जाणि । ‘वसणि’ त्ति जाणिऊण चलिया सेस-
राइणो । मुणियवुत्तंतेण य भणिओ मंतिमंडलेण—‘देव ! चलियाणि परबलाणि, ता
संजु(ज)त्ति करावेसु’ । पुणरुत्तं भणिओ वि जाहे न करेइ वयणं, तओ पाइऊण मइरं
तीए सह पसुत्तो पक्खित्तो अडवीए । ठविओ से सुओ रज्जे । लद्धचेयणेण य
15 मुणियमणेणं ति । अवि य—

“वसणम्मि अणुव्विग्गा, विहवम्मि अगव्विया भये धीरा ।

होति अभिण्णसहावा, समम्मि विसमम्मि य समत्था” ॥ []

भावेत्तो पट्ठिओ तीए सह वसिमाभिमुहं । थेववेलाए न तरए गंतुं सुकुमालिया ।
तेण भणियमेत्थ रुक्खच्छाहीए चिट्ठसु, जाव पाणियमाणेमि । जलाभावाओ य मुत्तूण
20 था(बा)हारेरिसं भरिओ रुहिरस्स पुडओ, पक्खित्ता ओसही । ‘कलुसमुदयं, अच्छीणि
ठविऊण पियसु’ । जहाएट्ठं पाइऊण पयट्ठो । पुणो वि थेववेलाए—‘न तरामि छुहाए
गंतुं’ । तओ ऊरुमंसाणि छेत्तूण दवग्गीए पइऊण दिण्णाणि । संरोहणिमूलिया-
संरोहियसरीरो पयट्ठो तीए सह । पत्ताणि एगम्मि नगरे । विक्किणिऊणाहरणाणि समाढत्तं
वाणिजं(ज्जं) । एवं चिट्ठंताण समइक्कंतो कोइ कालो । अण्णदियहम्मि भणियमणाए—

१. क. सं० ।

‘न सकृणोमि एगागी चिट्टिउं, बिइज्जइं(यं) देसु’ । वीहीसो उवगओ, निरवाउ त्ति काउं दिण्णो पंगुलओ । तेण य हसियगीयसवियारजंपिएहिं आवज्जियं चित्तं, निवेसिओ दइयसद्धो, अच्चंताणुरागरत्ता एयपंगुम्मि । राइणो छिद्दाणि मग्गइ । अण्णया वसंतूसवे गया उज्जाणं । महुमज्जपराग(य)त्तो पवाहिओ राया गंगाजले । उच्छलिओ एगत्थ नगरे । सुमिणमिव मन्नंतो पसुत्तो असोगतरुच्छयाए । तहाविहभवियव्वयाए य 5 मओ तत्थ अपुत्तो राया । अहिवासियाणि पंच दिव्वाणि । कओ सो च्चिय राया । अहिसित्तो सामंतेहिं । अपि च—

“भग्नाशस्य करण्डपिण्डिततनोग्लानेन्द्रियस्य क्षुधा,
कृत्वाऽऽखुर्विवरं स्वयं निपतितो नक्तं मुखे भोगिनः ।
तृप्तस्तत्पिशितेन सत्वरमसौ तेनैव यातः पथा,
स्वस्थास्तिष्ठत दैवमेव हि नृणां वृद्धौ क्षये चाकुलम्” ॥ []

10

सुकुमारिया वि पूरणमणोहरा दव्वं तेण सह खाइऊण पच्छ तं चेव घेतुं घरे घरे गायंती भमइ । पुच्छिया य भणइ—‘एरिसो गुरूहिं दिण्णो भत्तारो’त्ति । एवं च पावफलमणुहवंती गामागराइसु भमन्ती पत्ता नरिंदपुरं । जम(व)णियंतरिया य राइणो पुरओ गाइउं पयत्ता । सुणिच्छेण य पुच्या राइणा—‘किमेस पंगू ?’ । तीए भणियं— 15 ‘गुरूहिं दिन्नो भत्तारो, तमणुपालेमि पय(इ)व्वया होंती’ । तओ भणियं राइणा त्ति—

“बाहुभ्यां शोणितं पीतमूरुमासं च भक्षितम् ।
गङ्गायां वाहितो भर्ता साधु साधु पतिव्रते !” ॥

तओ समाइट्टाणि निव्विसयाणि ।

उवणओ कायव्वो । फासेंदियए वि उवणओ कायव्वो त्ति ।

20

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

सुकुमालियाए पुरिसो निसुणंतो जाव(उ) वेरगं ॥

● ● ●

शेषेन्द्रियाण्यधिकृत्याह—

सोइंदियघाणेंदियजिब्भदियपरवसा खयं जंति ।

जह भद्दा रायसुओ सोदासो जह य नरनाहो ॥८२॥

25

[श्रोत्रेन्द्रिय-घ्राणेन्द्रिय-जिह्वेन्द्रियपरवशाः क्षयं यान्ति ।

यथा भद्रा राजसुतः सोदासो यथा च नरनाथः ॥८२॥]

भावार्थस्तु त्रिभ्यः कथानकेभ्योऽवसेयः । तानि चामूनि—

[१०८. श्रोत्रेन्द्रिये भद्राकथा]

- 5 वसंतउरे नयरे सत्थवाहमहिला भद्रा नाम पउत्थवइया । पुप्फसालो य गंधव्विओ अच्चंतविरूवो, गेएण पुणो किन्नरो । तेण य नियविण्णाणेणावज्जिओ नगरलोगो । भद्रादासीओ य कारणंतरपट्टियाओ तस्स सद्दायण्णणखित्तचित्ताओ चिरकालस्स पत्ताओ । अंबाडियाहिं भणियमेयाहिं—‘सामिणि ! मा कुप्पसु कालाइक्कमे कारणेण, जमज्जमम्हेहिं सुयं तं पसूणं पि लोहं जणेइ, किं पुण सयण्णविण्णाणं ?’ ।
- 10 संजायकोउयाए भणियं भद्राए—‘जइ एवं ता दंसेह एयं’ । अण्णदियहम्मि नगरदेवयाए महूसवे पयट्ठा भद्रा सह चेडीहिं । पूइया देवया । गंधव्विओ य गाइऊण पसुत्तो अंगणे दरिसिओ चेडीहिं । तओ तं पुलइऊण निट्ठूयं भद्राए । एत्थंतरम्मि विबुद्धो एसो । कहियं पासवत्तियनरेहिं सत्थवाहमहिलाए तं निंदियं । संजायमच्छरेण य विरइया सत्थवाहकहा । किं च लोहाइसु लिहियं ति—
- 15 “जाणामि तुज्झ विरहे दिप्पंतहुयासणं पवज्जामि ।
मा हिययपंजरत्था तुमं पि डज्झिहिसि बीहेमि ॥
वायाए किं व(च) भण्णउ ? कित्तियमेत्तं व(च) लिक्खए लेहे ? ।
तुह विरहे जं दुक्खं तस्स तुमं चेव गहियत्था ॥
मम विरहानलतवियं देहमिमं सुयणु ! संगमजलेण ।
- 20 उण्हविऊण समत्था मुत्तूण तुमं कओ अण्णा ?” ॥
- अण्णदियहम्मि भणाविया भद्रा—‘सारवेसु घरं, ठवेसु मंगलकलसे, बंधसु वंदणमाला’ । राईए य सत्तमभूमियपासाओवरि पसुत्ताए पढिया सव्वा वि भत्तुणो कहा । जाव इमा गाहा—
- कयमंगलोवयारो एसो दारेण पवेसए नाहो ।
- 25 सहसा अब्भुट्ठेंती पडिया पत्ता य जमगेहं ॥

उक्तं च- “कामशोकभयोन्मादवैरस्वप्नाद्युपप्लुताः ।

अभूतानपि पश्यन्ति पुरतोऽवस्थितानिव” ॥ []

“तीरात् तीरमुपैति रौति करुणं चिन्तां समालम्बते

किञ्चिद् ध्यायति निश्चलेन मनसा योगीव युक्तेक्षणः ।

स्वां छायामवलोक्य कूजति पुनः कान्तेति मुग्धः खगो

5

धन्यास्ते भुवि ये निवृत्तमदना धिग् दुःखिनः कामिनः” ॥

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

भद्दाए निसुणिंतो वेरग्गं पावइ मणूसो ॥

● ● ●

[१०९. घ्राणेन्द्रिये राजकुमारकथा]

वसंतउरे नयरे गंधप्पिओ कुमारो । सो य घडणावाए रमंतो सवक्किजणणीए 10
पउत्तविससंजोइयगंधर्जिघणाओ मओ त्ति ।

● ● ●

[११०. जिह्वेन्द्रिये सोदासकथा]

सोमणसे नगरे सोदासो राया । भोयणवेलाए अवहरियमामिसं बिरालेण ।
अवसरेण न पत्तं मंसं सूवयारेण । तओ डिंभं वावाइऊण सुसंभियं दिण्णं । ‘अहो ! न
एयारिसं मए कया वि भुत्तपुव्वं’ । बिइयवासरे परिविट्ठं सामण्णमामिसं । तओ भणियं 15
राइणा—‘जारिसं कल्ले परिविट्ठं, तारिसमणुदिणं दायव्वं’ । दिण्णाभएण पिसुणिए
सब्भावे अणुदिणं माणुसमंसं भुंजिउं पयत्तो । मुणियवुत्तंतेण य वारिओ मंतिमंडलेण,
अट्ठायंतो य पक्कित्तो अडवीए । ठइओ से पुत्तो रज्जे । सो य तत्थ अणुदिणं माणुसाणि
वावायंतो चिट्ठइ । अण्णया तेण पएसेण सत्थेण सह मुणिणो वच्चंता ठिया तत्थ
काउस्सग्गेण । आगओ एसो । तवसत्तीए य न उग्गहब्भंतरे पविसइ । कया धम्म- 20
कहा । वेरग्गमग्गावडिओ नियत्तो एयाउ दुव्ववसियाउ त्ति । उवणओ कायव्वो ।

॥ सोदासक्खाणयं^१ समत्तं ॥

● ● ●

चक्खिदियक्खाणयं [१११] पुव्वुत्तं जहा माहुर्वाणिएण धारिणी दिट्ठा, जहा अ विहियं ति ।

एवं पञ्चापीन्द्रियाणि अनिरुद्धानि दुःखाय भवन्ति, अतस्तानि शासनीयानि ।

उप्पत्तियाइचउव्विहबुद्धिसमेया हवंति सुयजोग्गा ।

5 भरहाभयाइणो विव (इह) दिट्ठता आगमपसिद्धा ॥८३॥

[औत्पत्तिक्यादिचतुर्विधबुद्धिसमेता भवन्ति श्रुतयोग्याः ।

भरताभयादय इव (ह) दृष्टान्ता आगमप्रसिद्धाः ॥८३॥]

“पुव्वमदिट्ठमसुयमवेइयतक्खणविबु(सु)द्धगहियत्था ।

अव्वाहि(ह)यफलजोगा बुद्धी उप्पत्तिया नाम ॥

10 भरहसिलपणियरुक्खे खुड्डुगपडसरडकायउच्चारे ।

गयघयणगोलखंभे खुड्डुगमगित्थिपय(इ)पुत्ते ॥

[भरहसिलमिढकुक्कुडवालुअहत्थी अगडवणसंडे ।

पायसअइआपत्तेखाडहिला पंच पिअरो अ ॥]

महुसिथमुद्दियंके य नाणए भिक्खुचेडगनिहाणे ।

15 सिक्खायं(इ) अत्थसत्थे इच्छाय(इ) महं सयसहस्से” ॥

[११२-१४०. औत्पत्तिकीबुद्धौ रोहकादिकथाः]

उज्जेणीए आसण्णे नडगामो । तत्थेगस्स नडस्स भज्जा मया । तस्स सुओ रोहयनामो खुड्डुओ । पिउणा अण्णा परिणीया । सा रोहयस्स न सुट्ठु वट्ठइ । तेण भणिया—‘जइ ताएण कज्जं, ता मम (संमं) वट्ठसु’ । तीए भणियं—‘किं तुमं रुट्ठो काहिस्सि’ ति ? ।

अपि च— “यस्मिन् रुष्टे भयं नास्ति तुष्टे नैव धनागमः ।

निग्रहानुग्रहौ न स्तः स रुष्टः किं करिष्यति ?” ॥ []

तेण राईए पिया भणिओ—‘एस पुरिसो’त्ति । एवं सुणिरुण सो चित्तेइ—‘अव्वो !

परपुरिसासत्ता एसा' । न तीए सह आलवेइ त्ति । तओ तीए रोहयविलसियं नाऊण
 भणिओ—'पुत्तय ! सुट्ठु वट्ठीहामि'त्ति । तओ तेण भणिओ पिया पुणो वि—'पुरिसो
 पुरिसो'त्ति । 'कत्थ सो ?' पुच्छिण निययछाया दाविया । 'अहो ! जारिसो इमो
 पुरिसो, सो वि एयारिसो'त्ति वेलिओ साणुरागो महिलाए जाओ ॥ अण्णया पिउणा
 सह उज्जेणीयं गओ रोहयखुड्डुओ । गहियधण्णा य पत्ता सिप्पानईतीरे । तओ तत्थ 5
 पुत्तं मोत्तूण गओ से जणओ नयरिं पम्हुट्ठुपुडयस्स । रोहएण वि तियचउक्काइसणाहा
 लिहिया पुलिणे नगरी । तेण पएसेण राया आगच्छंतो भणिओ रोहएण—'भो !
 अमुणिय-परमत्थं अपिसुणो तुरयारूढो य रायकुले पविससि ?' । संजायविम्हएण य
 पुच्छिओ राइणा । तेण वि जहाविभागं दाविया नयरी । 'को सि तुमं ?' । तेण
 भणिओ(यं) भरहसुओ रोहयनामो । बाहिरियाए वसामो ॥ राइणो य एगूणाणि 10
 पंचमंतिसयाणि । एगं बुद्धिमंतं ताण सामियं गवेसेइ । तओ रोहयबुद्धिजाणणत्थं
 भणिया तग्गामवासिणो नडा—'जा एसा महल्लिया भे सिला, तीए मंडवं करेह' । तओ
 विसण्णा सव्वे वि । रोहओ य जणएण विणा विससंकाए न भुंजइ । तओ रोवंतो
 गओ समवाए जणयसमीवं । जणएण भणियं—'वच्छ ! पणट्ठा अम्हाण भोयणासा,
 जेण राइणा सिलाए मंडवो कराविओ' । तेण भणियं—'एहि ताव भुंजामो, पच्छ 15
 करिस्सामो' । पुरुत्तं च तेण भणिया गया सगेहेसु । अण्णदियहम्मि खणाविरुण
 दीहखड्डुं निवेसिया तत्थ सिला, तस्स तले ठियं सव्वं । निवेइयं राइणो । 'केण
 कयं ?' पुच्छिण सिट्ठं—'रोहएण' ॥ तओ मेंढओ पट्ठविओ, भणाविया य—'एस
 पक्खेण एत्तिउ च्चिय पच्चप्पिणियव्वो, न दुब्बलयरो, न बल(लि)ओ' । रोहओ
 पुच्छिओ । तेण वरुएण सह बंधाविओ । बलं जायं पि तदंसणाओ अवेइ ॥ पुणो 20
 कुक्कुडो पेसिओ 'एस एक्कागी जुज्झावेह' । अद्दाओ पुरओ कओ, तत्थ चुणंतं
 पडिबिंबं दट्ठूण जुज्झिउं पयत्तो ॥ पुणरवि तिलाणमणेगाणि खारिसहस्साणि पेसियाणि,
 'तिलमाणेण य तेल्लं दायव्वं' । तओ आयरिसमाणेण गहिया ॥ पुणो भणाविया—
 'वालुयावरत्तं पट्ठवेह' । तेहिं भणियं—'सण्हा थूरा वा जारिसी कायव्वा, तारिसं पमाणं
 दंसेहि' ॥ पुणरवि जुण्णो पेसिओ करी । अणुदियहं च जीयंतस्स पउत्ती दायव्वा, न 25
 मयस्स । तओ तम्मि मए विन्नत्तं राइणो—'देव ! अज्ज सो हत्थी न उट्ठेइ, न चरइ,

१. ह. °हिय° । २. ह. पच्चिप्पिण° । ३. ह. विरूवे° । ४. ह. क. उप्प° ।

- न पियइ, न ऊससइ, न नीससइ' । राइणा भणियं—'किं मओ ?' । तेहिं भणियं—
 'नागरियकूवियं पट्टवेसु, जेण से मग्गणुलग्गो आगच्छइ ॥ पुणरवि भणाविया—
 'वणसंडं उत्तरदिसाउ दाहिणेण करेह' । तओ आवासिओ उत्तरदिसाए गामो ॥ पुणरवि
 भणाविया—'अग्गिणा विणा पायसं रंधेह' । अइवडखरपलाले खीरतंदुलेहिं सह थाली
 5 निक्खित्ता । उण्हाए य सिद्धो पायसो त्ति ॥ तओ सो च्चिय भणाविओ रोहओ जहा—
 'तए आगंतव्वं, नवरं न कसिणपक्खे, न सुक्के, न दिवसओ, न राईए, न च्छायाए, न
 आयवेणं, न पंथेणं, न उप्पहेणं, न ण्हाएणं, न मइलेणं, न जाणारूढेणं, न पायचारेणं,
 न छत्तेणं, न आगा-सेणं' । तओ अंगोहलिं काऊण चक्कमज्झभूमीए एडक्कयारूढो
 चालणीनिमिउत्तिमंगो संज्झासमयम्मि अमावासाए आगओ त्ति । साहियं राइणो—
 10 'जहाऽऽइट्ठो आगओ रोहओ' । तत्त सबहुमाणं पूइऊण ठविओ समासण्णे ॥
 पढमजामविउद्धेण पुच्छिओ नरवइणा—'सुत्तो ?, जग्गसि ?' । तेण भणियं—
 'जग्गामि' । 'किं चिंतेसि ?' । तेण भणियं—'अस्सत्थपत्ताणं किं दंडो महल्लो, उदाहु
 सिह ?' त्ति । राइणा भणियं—'साहेसु' । तेण भणियं—'दो वि समाणि' ॥ बिइयपहरे
 वि पुच्छिण कहियं जहा—'छगलियार्लिडियाओ वाउणा कढिणाउ हवंति' ॥
 15 तइयपहरे विबुद्धेण पुच्छिओ—'किं चिंतेसि ?' । तेण भणियं—'खाडहिलाए जेत्तियं
 पुच्छं, एवइयं सरीरं, जेत्तियं पंडरं, तेत्तियं कालं' त्ति ॥ चउत्थजामे बोहितो वि जाहे
 वायं न देइ, तओ कंबियाए विद्धो पुच्छिओ—'जग्गसि, पियरेहिं तं जाओ—राइणा,
 वेसमणेण, चंडालेणं, रयएणं, विंछिणं । 'कहं वियाणसि ?' । तेण भणियं—'नाएण
 पुहइं पालेसि जेण, तेण रायपुत्तो । अपरिमियदव्वदाणाओ वेसमणसुओ । रोसेण
 20 चंडालो । सव्वस्स रयहरेणं रयगो । कंबियाए विंधणेणं विंछियजाओ' त्ति । निबंधेणं
 जणणीए पुच्छियाए सव्वं सिट्ठं । राया तुट्ठो । सव्वमंतीण सामी कओ देसो य से
 दिण्णो ॥ 'तस्स सव्वत्थामेसु उप्पत्तिया बुद्धि' त्ति । भरहसिले त्ति गयं ।

[२]

- पणिय त्ति । जहा एक्केण वालुंकीओ पणामियाओ । धुत्तेण भणिओ—'जइ
 25 सव्वाओ भक्खेमि, किं देसि ? । तेण भणियं—'जो नयरद्वारेण मोयगो न निग्गच्छइ' ।
 तेण दसणेहिं डक्कियाओ । सो भणइ—'न खद्धाओ' । ओयारियाओ हट्टे । लोगो

औत्पत्तिकीबुद्धौ रोहकादिकथाः]

[२७५

भणइ—‘किमेयाहिं खद्धाहिं ?’ । सो मोदगं मग्गिओ विसण्णो । जूयारेहिं बुद्धी दिण्णा—‘मोदगं पओलीदुवारे कारुण भणसु—‘निग्गच्छ भो मोयगा !’ स ण निग्गच्छइ । जूआराणमुप्पत्तिया बुद्धी ।

[३]

रुक्खे ति । जहा मक्कडा फलाणि न देंति रुक्खेहिंतो । लेट्टुहि पहया नट्टा 5 (देँति) । लेट्टुप्पहंताण उप्पत्तिया बुद्धी ।

[४]

खुड्डो । अभओ उदाहरणं । जहा तेण कूवाओ छाणेण विट्ठियं गहियं ति ।

[५]

पडे ति । जहा दोण्णि जुवाणया ण्हाएन्ति । एगस्स दढो पडो । अण्णस्स जुण्णो । 10 जुन्नइत्तो दढं घेतूण पलाणो । मग्गिओ न देइ । ववहारो जाओ । निययसुत्तेहिं वणाविया । तओ महिलाणं सुत्तपरिक्खाए नारुण समप्पिया । कारणियाण उप्पत्तिया बुद्धी ।

[६]

सरडे ति । जहा एगस्स वणिणो बिलासनं पुरीसं वोसिरंतस्स सरडो दुइयसरडेण सह जुज्झंतो अवाणं पुच्छेण आहणित्ता बिलं पविट्ठो । ‘अव्वो ! मम सरडो अवाणेणं पोट्टं 15 पविट्ठो’ । अधिईए दुब्बलो जाओ । वेज्जस्स कहियं जहावत्तं । तओ मइ(य)सरडं लक्खारससमेयं छोदूण भंडए, दिन्नं से विरेयणं, दाविओ सरडो । सत्थीहूओ वाणिओ । जीवियदाय ति पूजिओ विज्जो बहुदव्वेणं ति । वेज्जस्स उप्पत्तिया बुद्धी ।

[७]

बिइओ य सरडो । भिक्खुणा खुड्डो पुच्छिओ—‘एस किं सीसं चालेइ ?’ । सो 20 भणइ—‘किं भिक्खू तुमं भिक्खुणी वा ?’ । खुड्डगस्स उप्पत्तिया बुद्धी ।

[८]

कागे ति । स्तंबरेण चेल्लओ पुच्छिओ—‘किं तुब्भे सव्वण्णुपुत्ता ?’ । चेल्लएण भणियं—‘बाढं’ । तो कित्तिया एत्थ काया वसंति ?’ । चिल्लएण भणियं—

१. क. °समयं । २. ह. क. दाविय ।

‘सट्ठिं कायसहस्साइं जाय बेण्णायडे परिवसंति ।

जइ ऊणा पवसियया अब्भहिया पाहुणा आया’ ॥

खुडुगस्स उप्पत्तिया ।

[९]

- 5 बिइओ । निहिम्मि दिट्ठे महिलं परिकखइ ‘रहस्सारिहा न व ?’ त्ति । ‘न तए कस्स वि कहेयव्वं—‘मम अवाणेण पंड(डु)खण्णो कायो पविट्ठो’ । तीए वयंसियाए सिट्ठं । परंपरेण राइणा सुयं । हक्कारिओ वणिओ । सम्भावे सिट्ठे दिण्णो से निही । वणियस्स उप्पत्तिया ।

[१०]

- 10 तइओ । विट्ठं विक्खिरंतं दट्ठूण पुच्छिओ भ(भा)गवेण खुडुओ—‘किमेसो निरूवेइ ?’ खुडुएण भणियं—‘विण्हं निहालेइ सव्वगयत्तणओ ।

“जले विष्णुः स्थले विष्णुराकाशे विष्णुमालिनि ।

विष्णुमालाकुले लोके नास्ति किञ्चिदवैष्णवम्” ॥ []

खुडुयस्स उप्पत्तिया ।

[११]

- 15 उच्चारे त्ति । जहा एगो दिओ भज्जाए सह वच्चइ गामंतरम्मि । धुत्तम्मि अणुरत्ताए निच्छूढो भत्तारो । कारि(र)णियाण पुरओ ववहारो लग्गो । दिएण भणियं—‘ममेसा भज्जा, नवरमेयस्साणुरत्ता’ । ‘किं भे संबलं ?’ । दिएण भणियं—‘तिलमोयगा’ । तिण्हं पि दिण्णं विरेयणं । तओ विट्ठनिरूवणेण निच्छूढो धुत्तो ।
- 20 कारणियाण उप्पत्तिया ।

[१२]

- गय त्ति । जहा वसंतउरे राया भणइ—‘जो हत्थि तोलेइ, तस्स लक्खं देमि’ । एगेण नावाए हत्थि कारुणं नावा अत्थाहजले वूढा, रेहा य कया । तओ कट्ठिऊणं नावं कट्ठलोहाईणि भरिऊण वूढा पुणो वि । तोलिएहिं य कट्ठाईहिं नायं परिमाणं ।
- 25 तस्स उप्पत्तिया बुद्धी ।

[१३]

घयणो त्ति । जहा एगो गायणभंडो राइणो रहस्सिओ । तस्स पुरओ राया देविं

औत्पत्तिकीबुद्धौ रोहकादिकथाः]

[२७७

वण्णेइ जहा निसण्ण(राम)या । भंडो भणइ—‘मा एवं भणसु , नवरं जो वेलाए सा वायमोक्खं करेइ, ताए वेलाए पुप्फगंधे वा देइ’ । एयं जाणिरुण दिंती न गहियं पुप्फं, तओ वाउगंधे समुच्छलिए हसियं राइणा, विलिया देवी, रुट्ठा भंडस्स, आणत्तो निव्विसओ । तओ दीहरवंसमुवाहणाणि भरेऊण पयट्ठो देविदंसणत्थं । तीए (तेण) भणियं—‘अणेगा[णि]देसंतराणि गंतव्वाणि, इमिणा निमित्तेण तेणोवाहणाओ गहियाउ’ 5 त्ति । ‘मा देसंतरेसु एसो साहेस्सइ’ त्ति लज्जंतीए धरिओ भंडो । घयणस्स उप्पत्तिया ।

[१४]

गोलय त्ति । जहा जउमयगोलओ नासो पविट्ठो । तत्थ(त्ति)सलागाए कड्डिओ । कड्डयंतस्स उप्पत्तिया ।

[१५]

10

खंभि त्ति । राइणा मंतिपरिक्खणत्थं पायओ लंबिओ—‘तडागमज्झट्ठियं खंभं जो तडट्ठिओ बंधेइ, तं मंतिं करेइ’ । तओ एणेण तडि खिल्लगं बंधिरुण परिवेढेण बद्धो । मं[ती] संवुत्तो । । एयस्स उप्पत्तिया ।

[१६]

खुड्डुए त्ति । जहा परिवट्ठि(व्वाइ)याए पडहओ दवाविओ—‘जो जं करेइ, तमहं 15 करेमि’ । खुड्डुओ पडहयं वारिरुण रायसभं गओ । तीए भणियं—‘कतो गिलामि ?’ । खुड्डुएण साहणं दरिसियं । काइयाए पउमं दरिसियं, सा न तरइ । खुड्डुयस्स उप्पत्तिया ।

[१७]

मग्गित्थि त्ति । जहा मूलदेव-कंडरीएहिं पंथे वच्चंतेहिं दिट्ठो एगो जुवाणओ 20 तरुणमहिलाए सह वच्चंतो । तओ महिलाए अज्झोववण्णं कंडरियं नाऊण गया दो वि अगओ । कंडरियं वणकुंजे ठवेऊण ठिओ मग्गम्मि मूलदेवो । भणिओ य णेण से भत्तारो—‘एयं महिलं पट्ठवेसु मम महिलापसवणत्थं’ । गया सा, दिट्ठो सो कंडरीओ त्ति । अवि य—

सो तीए दिट्ठो भद्दउ व्व तेण वि सिरीव सा दिट्ठा ।

25

अण्णोण्णनेहसारं जायं सुरयं दुवेण्हं पि ॥

‘खडबइल्लदारओ जाओ’ भणंतीए मूलदेवाउ गहियमुत्तरिज्जं । मूलदेवस्स उप्पत्तिया, विसेसं पुण महिलाए त्ति ।

[१८]

पइ त्ति । जहा दोण्ह भाउगाणं एगा भज्जा । दो वि से सर(रि)स त्ति लोगवाओ ।
 5 राइणा मंती पुच्छिओ—‘किमेवमेयं ?’ । मंतिणा भणियं—‘अत्थि विसेसो’ । तओ भणाविया पुव्वपच्छिमगामेसु गंतूण तम्मि दिवसे आगच्छंतु ते पइणो । तओ वल्लहो पच्छिमदिसाए पेसिओ, इयरो पुव्वो, जेण से जंतस्स आगच्छंतस्स य सम्मुहो सूरु । अहवा दो वि गाम गया जरयाभिभूया पसिद्धा । तओ पच्छिमदिसट्ठियस्स गया । मंतिस्स उप्पत्तिया ।

10

[१९]

पुत्त त्ति । जहा एगो वणिओ दोहिं भज्जाहिं समं रज्जंतरं गओ । तत्थेव मओ । एगाए भज्जाए लहुओ दारओ जणणीए विसेसं न याणइ । पुत्तजणणीए दव्वं हवइ । ‘मम एसो दारओ बिइयाइ भणइ ममं त्ति । तओ मंतिणा दोन्नि दव्वरासीओ कारुण दारयं घेतूण ‘छिंदेह’ त्ति भणिया । ठिया तुण्हक्का सवक्की । जणणीए भणियमलं मम
 15 दव्वेणं, मा दारयं छिंदह । तओ दिण्णं तीए दव्वं दारओ य । मंतिस्स उप्पत्तिया ।

[२०]

महुसित्थे त्ति । कुविंदभारियाए धुत्तेण सह गुविले निहुवणठियाए महुयंडयं दिट्ठं । भत्तारो य किणितो वारिओ । गयाणि तत्थ न पेच्छइ । तओ तह च्चिय ठइरुण दावियं भत्तुणो महं । तओ नायमणेण—‘नूणमसई एसा, कहमन्नहा एवंविहं
 20 सुरयट्ठाणयं दावइ ?’ त्ति । कुविंदस्स उप्पत्तिया ।

[२१]

मुद्दिय त्ति । जहा पुरोहिओ लोगाण नासे गिण्हइ, अप्पेइ य । तओ दमगेण किलेसेण विढत्तो समप्पिओ साहस्सिओ नउलो । कालंतरेण य मग्गिओ न देइ । दमगो वाउलीहूओ । तओ अमच्चं पंथेण वच्चंतं भणइ—‘अप्पसे मे भो ! पुरोहिया
 25 नउलयं’ । समुप्पण्णकरुणेण भणिओ रायाऽमच्चेण—‘एयस्स नउलं पुरोहिओ पुव्वगहियं न समप्पेइ’ । तओ संवच्छरायणमासदिवसपरियणाइपुव्वं पुच्छिओ

सविसेसं पउत्तिं दमगो । राइणा वि जूयछलेण घेतूण पुरोहिया मुद्दियं पट्ठाविओ मणूसो पुरोहियभारियासमीवे—‘पुरोहिओ भणइ एएणाभिण्णाणेण अमुगकालाइसु जो गहिओ नउलगो तं समप्पेसु’ । तत्तो य घित्तूण आगओ पुरिसो । दरिसिओ दमगस्स, परियाणिरुण गहिओ । पुरोहियस्स वित्ती छिन्ना । जहा राइणो उप्पत्तिया ।

[२२]

5

अंके त्ति । जहा एगेण नउलगो दीणाराण भरिओ समप्पियं(ओ) । तओ मग्गिएण कूडाण भरिरुण समप्पिओ । ववहारो जाओ । कारणिएहिं पुच्छिओ—‘केत्तिया मायंति ?’ । तओ नउलयपरिमाणममुणंतेण भणियं गेण्हंतए[ण] जहा—‘सहस्सं पक्खित्ता’ । ण माया । इयरेण—‘अट्ठ सयाणि’ तेहिं पडिपुण्णो । तओ दवाविओ सुंदरं दव्वं त्ति । कारणियाणमुप्पत्तिया ।

10

[२३]

नाणय त्ति । जहा एवं चिय सव्वं, नवरं कालो बहवो समप्पिओ नउलयस्स । एते य नवा दीणारा । तओ नारुण दवाविओ अण्णे सुंदरे । कारणियाणं उप्पत्तिया ।

[२४]

भिक्षु त्ति । जहा एवं चिय रत्तवडस्स य नउलगो अप्पिओ । न देइ । तेण जूआरा 15 ओलगिया । तेहिं भणियं—‘जाए वाराए वयं तेण सह जंपामो, ताए वेलाए मग्गेज्जसु’ । तओ जूआरा रत्तंबरवेसं कारुण गया । भणियं च गेहिं—‘जाव चेइयाइं वंदिरुणागच्छामो पुव्वदेसाओ, ताव एयं सुवण्णयं ठवेसु, अण्णे य गहियसुवण्णा भिक्षुणो आगमिस्संति, ताण वि ठवियव्वं’ । एयम्मि अवसरे मग्गिओ तेण नउलओ । तओ तीए लोलि(ल)याए मग्गिओ अप्पिओ नउलओ त्ति । जूआराणमुप्पत्तिया ।

20

[२५]

चेडगनिहाणे त्ति । दोहिं मेत्तेहिं निही दिट्ठो ‘कल्लं सुंदरदिणे बलिदाणाइपुव्वयं गिण्हस्सामो’ त्ति भणिरुण गया नियगेहेसु । तओ एक्केण घेतूण दव्वं इंगाला तत्थ छूढा । बिइयदिवसे वि सो इंगालापूरिओ दिट्ठो । धुत्तेण भणियं—‘अओ मंदपुण्णा वयं, जेण दीणारा इंगाला जाया’ । अहो ! वंचिओ त्ति इमिणा धुत्तेण विगारं अदावेत्तेण 25 भणियं दुइएणं पि—

१. ह. क. °य स विच्छि° । २. ह. क. °दि° ।

“न हि भवति यन्न भाव्यं, भवति च भाव्यं विनाऽपि यत्नेन ।

करतलगतमपि नश्यति, यस्य तु भवितव्यता नास्ति” ॥ []

- तओ गंतूण गेहं कओ तस्स सरिसो जक्खो । पूइऊण देह तदुवरि मक्कडाण भत्तं, ते य तमारुहिऊण खायंति । अण्णदियहम्मि निमंतिया से पुत्ता, थे(गो)विया य ।
- 5 गवेसंतस्स य सिट्ठं जहा—‘ते सुया मक्कडा जाया’ । आगओ से गेहं, जक्खमवणेऊण निवेसिओ से द्वाणम्मि । तओ किलकिलेंता आरूढा तदुवरिया मक्कडा । तेण भणियं—‘जहा दीणारा इंगाला जाया, तहा पुत्ता वि ते मक्कडा’ । तओ दिण्णं निहिस्स अद्धं । उप्पत्तिया एयस्स वि त्ति ।

[२६]

- 10 **सिक्ख** त्ति । जहा एगो उवज्झाओ ईसरदारए अज्झावेइ । तेण बहु दव्वं लद्धं । ‘गच्छंतं मारिस्सामो’ न दव्वं से नीणिउं देंति । अण्णया जाणावियं सयणाण । अह च्छाणि पडियच्छलेण दव्वं नईए पट्टविस्सामो, तं तुब्भे धित्तव्वं’ । तेण य अट्टमि-चउद्दसिपमुहासु तिहीसु ‘एस अम्हाण आयारु’ त्ति भणंतेण माणाय(नीणियं) सव्वं दव्वं । ते पच्छा अप्पणा पण्णा(ला)णा ति । एयस्स उप्पत्तिया ।

15

[२७]

अत्थसत्थे त्ति । जहा दुण्ह महिलाण एगो दारओ । नवरं देवीए भणियाओ—‘मम सुओ भे ववहारं छिंदिस्सइ, ताव एगट्ठा खाइह’ । न पुत्तमायाए पडिवन्नं, सा निद्धाडिया । देवीए उप्पत्तिया ।

[२८]

- 20 **इच्छइ** त्ति । जहा मयवइयाए पइमेत्तो भणिओ । सब्भावे कहिए मंतिणा एगत्थ तुच्छं कयं दव्वं पच्छा अप्पणो अन्नत्थ बहुयं । सो पुच्छिओ—‘कयरं इच्छसि ?’ । तेण बहुगमिच्छियं । मंतिणा भणियं—‘ता देसु एयं एयाए’ त्ति । मंतिस्स उप्पत्तिया ।

[२९]

- सयसहस्स** त्ति । जहा एगो धुत्तो भणइ—‘जो मं अपुव्वं सुणावेइ, तस्साहं
- 25 सयसहस्समोल्लं खोरयं देमि’ । **सिद्धपुत्तेण** भणियं—

१. ह. क. अधिष्ठा° ।

“तुज्झ पिया मम पिउणो धारेइ अणूणगं सयसहस्सं ।
जइ सुयपुव्वं दिज्जउ अह न सुयं खोरयं देसु” ॥

सिद्धपुत्तस्स उप्पत्तिया ।

इय एवमाई बहवो दिट्ठंता आगमाणुसारेण साहज्ज जहाऽवसरं भवियाण
बोहणट्ठाए ।

5

॥ भरहाइचरियं भणियं ॥

• • •

अण्णासत्ता महिला घरसारं पुत्तयं च भत्तारं ।
नासेइ कट्ठजाया वज्ज व्व निरंकुसा पावा ॥८४॥

[अन्यासक्ता महिला गृहसारं पुत्रकं च भर्तारम् ।
नाशयति काष्ठजाया वज्रेव निरङ्कुशा पापा ॥८४॥]

10

कथमिदम् ?—

[१४१. दुष्टस्त्रियां वज्राकथा]

वसंतउरे नयरे कट्ठो सेट्ठी । वज्जा से भारिया । आवन्नसत्ता पसूया दारयं ।
जाओ अट्ठवारसिओ । तओ ‘महिला पुत्तो सुही होउ’ त्ति भावंतो णेगंतियमरुयं
सप्पच्छो एए मोत्तूण गओ देसंतरं दव्वनिमित्तं सेट्ठी । आलवणाईहिं नट्ठिया मरुगस्स 15
त्ति ।

“जत्थ तरुणो महल्लो, तरुणीमज्झमि तत्थ किं सीलं ? ।
पुट्ठो च्चिय बिडालो, रसोरुओ मंडलो अहमो” ॥ []

तस्स य तिण्णि रयणाणि कुक्कुडो केणइल्लो मयणसलागा य । सा य तं मरुयं
पविसंतं से(स)वइ । मुणिया हियएण वारिया सुएण स त्ति—

20

“गुणदोसे णावेक्खइ, जो रत्तो होइ जम्मि वत्थुम्मि ।
जो अण्णियाए दइओ, अहवा सो अम्ह बप्पो त्ति” ॥ []

पुणरुत्तं च कलहंती वावाइया मयणसलाया । सुयं च जालंतरिएण मरुएण

- भिक्षागयमुणिजुवलयं परोप्परं सणियमुल्लवंतं—‘जो एयस्स कुकूडयस्स सीसं खाइस्सइ, सो ज्झत्ति राया भविस्सइ’ । तओ बंभणेण भणिया **वज्जा**—‘कुकुडस्स मंसं पया(सा)हेसु’ । तीए भणियं—‘पुत्तसरिच्छो एसो, अण्णं ते मंसं देमि’ । तेण भणियं—‘किमेत्थ बहुणा ?, इमस्स मंसं देसु’ त्ति । तओ मारिऊण पसाहियं से मंसं ।
- 5 जाव भट्ठो आगच्छइ ण्हाइऊण, ताव लेहसालाए पुत्तो [पुत्तो] छुहालुओ ‘दाएउ भत्तं’ मग्गंतो । तओ खाविऊण कुकूडयसीसं पट्ठविओ । आगओ **मरुओ** । परिविट्ठं सीसरहियं मंसं । ‘कत्थ सीसं ?’ ति पुच्छियाए तीए भणियं—‘पुत्तस्स दिण्णं’ । तेण भणियं—‘हा ! दुट्ठु कयं, सीसकएण मए मारिओ, तं च तए पुत्तस्स दिण्णं, ता जइ तं चिय पुत्तं मारिऊण देसि, तओ ते हं पुरिसो’ । तीए भणियं—‘मा एवं भणसु ,
- 10 परिचत्तो एस मग्गो चिलातेहिं पि’ । तेण भणियं—‘किमेत्थ बहु पलत्तेण ?, जइ मए कज्जं, ता ज्झत्ति पुत्तं मारिऊण देसु’ । ‘एवं’ ति पडिवण्णे थणधाई दारयं घेतूण मुणि[य]वुत्तंता पलाणा, कमेण य पत्ता देसंतरं । अपुत्तनरिंदमरणं पंचदिव्वाहिवासणेण सो च्चिय दारओ राया जाओ त्ति ।

“येन यथा भवितव्यं, न तद् भवति अन्यथा ।

- 15 नीयते तेन मार्गेण, स्वयं वा तत्र गच्छति” ॥ []

- कालंतरेण पत्तो **कट्ठसेट्ठी** । पणट्ठसोहं मसाणसरिसं मंदिरं निएऊण पुच्छिया **वज्जा** जाहे पच्चुत्तरं न देइ, तओ पुच्छिओ कीरो । तेण भणियं—‘ताय ! पंजरओ मुच्चसु’ । तहा कए सिट्ठं सव्वं । अव्वो ! जाण कए एत्थियाण किलेसो किज्जइ, ताण एयारिसं चेट्ठियं ति । तओ तहारूवाणं थेराणं अंते पव्वइओ । विहरंतो य
- 20 तहाविहभवियव्वयाए पत्तो तत्थ, जत्थ सो सुओ राया जाओ । भिक्खं भमंतो य पविट्ठो पुव्वावासिय**वज्जा**ए घरं । नाऊण य दिन्नं मंडएहिं सह सुवण्णयं । नीहरंते य साहुम्मि कओ कलयलो—‘एस चोरु’ त्ति । दिट्ठं सुवण्णयं । नीओ नरिंदसमीवे । पच्चभिण्णाओ थणधाईए, रोईऊण साहिया पउत्ती राइणो । तेण वि पणमिओ भावसारं । **वज्जा** वि आणत्ता निव्विसया । कओ तत्थ वासारत्तो । कओ राया
- 25 सावगो, सेसलोगो य । गच्छंतस्स य वासारत्तयसमत्तीए भणाविया परिभट्ठिया धिज्जाईएहिं जहा—‘मम पोट्ठं काऊण मा वच्चसु’ । तीए एवं लवंतीए वि

विनये निम्बककथा]

[२८३]

‘पवयणस्स उण्णई भवउ’ ति मण्णमाणेण भणियमणेणं ति—‘इ मए कयं, कालक्कमेण जोणीए नीहरउ, जइ अन्नेण तो ज्झत्ति’ । तओ पुट्टं फोट्टं । जाया पवयणस्स उण्णइ ति ।

॥ वज्जाकहाणयं^३ समत्तं ॥

• • •

विणयरहिओ न ठाणं पावइ जह निंबओ पुणो लहइ ।

5

विणयाहिंतो पुरिसो दिट्ठंतो निंबओ चेव ॥८५॥

[विनयरहितो न स्थानं लभते यथा निम्बकः पुनर्लभते ।

विनयवान् पुरुषो दृष्टान्तो निम्बकश्चैव ॥८५॥]

कथमिदम् ?—

[१४२. विनये निम्बककथा]

10

धणयपुरिसंकासाए उज्जेणीए जिणवयणभावियमई अंबरिसी बंभणो, मालुगा से भारिया । निंबओ सिं पुत्तो । मालुगा पंचनमोक्कारपरा पंचत्तीभूय ति ।

अपि च— “सर्वे क्षयान्ता निचयाः पतनान्ताः समुच्छ्रयाः ।

संयोगा विप्रयोगान्ता मरणान्तं हि जीवितम्” ॥ []

तओ अंबरिसी निंबएण सह पव्वइओ । सो य निंबओ पावोदयाओ काइय— 15
भूमीए कंटके निक्खिवइ, सज्झायपढणसमए छिक्कइ, वक्खाणवेलाए विकहं करेइ,
सव्वहा सव्वं सामायारिं वितहं करेइ ति ।

‘जं भणसि तं न काहं जत्तो वारेसि तत्थ वच्चामि’ ।

किं ते अलिंजराओ उदयं धित्तुं नयं(इं) नेमि ?” ॥

तओ भणिओ सूरी साहूहिं—‘निंबओ वा चिट्ठउ, वयं वा चिट्ठामो’ । तओ 20
नीणिओ निंबओ । तेण य सह नीसरिओ जणओ वि । अण्णविहारे गया, तत्थ वि
अविणीयत्तणओ निक्कालिया । एवं किल उज्जेणीए पंचसु वि वसहीसएसु कत्थ वि
ट्ठाणं न लद्धं ।

१. क. भ° । २. ह. क. जहा । ३. ह. क. सं° ।

अवि य- “कलहकरो डमरकरो असमाहिकरो अणेव्वुइकरो य ।

एसो य अप्पसत्थो परिहरियव्वो पयत्तेण” ॥ []

- तओ उज्जाणगयं पियरं रोयंतं दट्ठूण भणियं निंबएण—‘ताय ! किमेयं ?’ । तेण भणिओ—‘तुज्झ चिट्ठियएणं आवयामंदिरमहं पि संवुत्तो म्हि’ । तओ समुप्पन्न-
 5 पच्छायावेण भणियं निंबएण—‘ताय ! एक्कवारा(रं) पवेसं करेसु , जेणावणेमि ते दुक्खं’ । तओ पुणरुत्तं भणिओ गओ से जणओ आयरियसमीवे । तं च चेल्लयसहियं दट्ठूण संखुद्धा सव्वे मुणिणो । अंबरिसिणा भणिओ गुरू—‘संपयं सामायारीए चिट्ठि(वट्ठि)स्सइ’ । तहा वि णेच्छंति साहुणो निंबयं । आयरिएहिं भणियं—‘तहा वि इक्कदिवसं पाहुणया संपत्ता(संता) चिट्ठंतु’ । एवं च कए जहट्ठियं सामायारं(रिं)
 10 पउंजंतेण आराहिया गुरुणा सह सव्वे मुणिणो, जाव सव्वसंघो त्ति । उवणओ कायव्वो ।

अमुणियजिणिंदवयणा संजमकलिया वि नेय(व) उवइट्ठं ।

पडिवज्जंते सम्मं जह सीसा पूसमित्त(भूइ)स्स ॥८६॥

[अमुनि(ज्ञा)तजिनेन्द्रवचनाः संयमकलिता अपि नैवोपदिष्टम् ।

- 15 प्रतिपद्यन्ते सम्यग् यथा शिष्याः पुष्यमित्रस्य(भूतेः) ॥८६॥]

[१४३. अज्ञाने पुष्यभूतिशिष्यकथा]

- अत्थि भरहद्धवासे सुरनगरविब्भमं सिववद्धणं नगरं जयलच्छिसंकेयट्ठाणं ।
 मु(तु)डिंबगो राया । बहुसीसपरिवारो पूसभूई आयरिओ । तेण य राया सावगो
 कओ । अण्णया सुहुमं ज्ञाणं पविसिउकामेण सूरिणा वाहरिओ सण्णो बहुस्सुओ
 20 पूसमित्ताभिहाणो साहू । समाढत्तं एगत्थ निगुंजे ज्ञाणं । ते वंदमाणे सीसे दूराओ
 अवणेइ ‘मा विग्घं भविस्सइ’ । तं च ज्ञाणं महापाणसरिसं, ऊसासा वि न सम्मं
 उवलक्खि-ज्जंति । तओ तहाविहं आयरियं दट्ठूण भणियं सेसमुणीहिं—‘भो ! कालगयं
 पि आयरियं न कहेसि !’ । तेण भणियं—‘मा विग्घं करेह ज्ञाणस्स’ । तओ जाहे
 ऊसासनीसासा वि नोवलक्खिज्जंति । तओ गंतूण कहियं राइणो जहा—‘कालगयं पि
 25 आयरियं वेयालसाहणत्थं न एस लिंगी अम्हाण कहेइ’ । तओ आगंतूण निरुस्सासो

द्वेषे नाविकनन्दकथा]

[२८५]

दिट्ठो सूरी रइणा । पूसमित्तेण वारिज्जंता वि समाढत्ता संजत्ती । ‘नूणं विणासिज्जइ’
त्ति मण्णमाणेण छित्तो पायंगुट्ठए । विबुद्धेण य भणियं गुरुणा—‘अज्जं कीस
झाणवाघाओ कओ ?’ । तेण भणियं—‘किं न पेच्छसि एते अगीयत्थे नियसीसे ?’ ।
तओ ते खरंटिऊण भणियं गुरुण त्ति ।

अपि च— “अज्ञानं खलु कष्टं क्रोधादिभ्योऽपि सर्वपापेभ्यः ।

5

अर्थं हितमहितं वा न वेत्ति येनावृतो लोकः” ॥ []

उवणओ कायव्वो ।

॥ पुसभूइसीसकहाणयं समत्तं ॥

• • •

दोसानलपज्जलिओ इह परलोए य पावए दुक्खं ।

गंगानावियनंदो व्व धम्मरुइणो सगासाओ ॥८७॥

10

[दो(द्वे)षानलप्रज्वलित इह परलोके च प्राप्नोति दुःखम् ।

गङ्गानाविकनन्दवद् धर्मरुचेः सकाशात् ॥८७॥]

कथमिदम् ?—

[१४४. द्वेषे नाविकनन्दकथा]

नावियनंदो गंगं उत्तारेइ । तत्थ य लोणेण सह नावारूढो धम्मरुई नाम साहू 15
उत्तारिओ । लोगो य मोल्लं दाऊण गओ, मुणिणो तं नत्थि । तेण सो तत्थ वालुगामज्झे
निरुद्धो । समइक्कंता भिक्खावेला । समुप्पण्णरोसेण य दिट्ठीविसलद्धीए च्छारीकओ
नंदो । अट्टज्झाणदोसेण य सहाए घरकोइलगो जाओ । धम्मरुई वि विहरमाणो
गहियपाणभोयणो तं चिय सहमल्लीणो । दट्ठूण य मुणिं संजायरोसो तदुवरि कयवरं
पाडिउमाढत्तो । पुणरुत्तं निद्धाडिओ वि जाहे न ट्ठाइ, तओ दट्ठो पुणो वि दिट्ठीए । तओ 20
मयंगतीरे उप्पण्णो हंसत्ताए । साहू वि सीयकाले भमंतो पत्तो तमुद्देसं । पयडीहूयकोवो
य भरिऊणमुदयस्स पक्खाओ मुणिउवरिं वरिसिउं पयत्तो । जाहे न ट्ठाइ, तओ दट्ठो पुणो
वि दिट्ठीए । जाओ अंजणपव्वए केसरी । साहू वि तहाविहभवियव्वयाए सत्थेण सह

१. क. संजु° । २. क. मूलं । ३. ह. क. सं° । ४. ह. क. °विय ।

तेण समीवेण गंतुं पयत्तो । दट्ठूण तं, मोत्तूण सत्थं पहाविओ मुणिणोऽभिमुहं । तत्थ वि मारिओ संतो वाणारसीए दियसुओ जाओ । जाओ अट्ठवारिसिओ । दट्ठूण य तं रिंसि अण्णडिंभेहिं सह धूलिलेट्ठुमाइएहिं उवसगं काउमाढत्तो । नियत्तेसु वि डिंभेसु जाहे न सो चिट्ठइ, तओ छारीकओ समाणो उप्पण्णो तत्थेव राया । सुमरिया पुव्वभवा । तओ

5 समुप्पण्णभएण मुणिणो जाणणत्थं अवलंबिया एसा पण्हा—

“गंगाए नाविओ नंदो, सभाए घरकोइलो ।

हंसो मयंगतीराए, सीहो अंजणपव्वए ॥

वाणारसीए बडुओ, राया तत्थेव आगओ” । []

जो एयं पण्हं पूरएइ, तस्स राया अद्धरज्जं देइ । तओ सव्वे वि पूरिउमारद्धा, न
10 तयाणुरूवमुत्तरं जाइ । जाव विहरमाणो पत्तो नयरीए मुणी । आर[ह]ट्ठिएण भणियं—
‘भयवं ! पण्हं पूरेसु’ । तेण भणियं—‘पढसु’ । ‘गंगाए नाविओ नंदो’ त्ति, इच्चाइ—
भणिएण पूरिया मुणिणा—

“एतेसिं घायओ जो उ सो ते आरे(अज्ज, एत्थेव) समागओ” ।

गओ आरहट्ठिओ । पडिहारेण निवेइयं राइणो । पविट्ठो । पूरिए य पण्हाए
15 मुच्छिओ राया, समासासिओ चंदणरसाइएहिं । दिट्ठो हम्ममाणो आरहट्ठिओ तेहिं
पुरिसेहिं । ते वारिरुण भणियं राइणा—‘भो ! कहं तए पण्हत्थो नाओ ?’ तेण
भणियं—‘देव ! समाणत्थो(त्तो) पव्वइएण पण्हत्थं घडंतेणाणीओ’ । राइणा भणियं—
‘कत्थ सो मुणी ?’ तेण भणियं—‘उज्जाणे चिट्ठइ’ । तओ पट्ठुविया मंतिणो—
‘अभयपसाए कए आगच्छामो भे वंदणत्थं’ । आगओ राया । कया धम्मकहा । जाओ
20 सावगो । कया खामणा । आलोइयनिंदियपडिक्कंतकयजहारिहपायच्छित्तो । सिद्धो मुणि
त्ति । उवणओ कायव्वो ।

॥ नंदक्खाणयं^४ समत्तं ।

● ● ●

तवसोसिया वि मुणिणो कोवपरा मारिरुण जंतुगणे ।

सावेण महानरए वच्चंती(ते) करडकुरुडु(ड) व्व ॥८८॥

१. ह. क. मारिओ । २. क. आण । ३. क. ममा° । ४. ह. क. सं° ।

[तपःशोषिता अपि मुनयः कोपपरा मारयित्वा जन्तुगणान् ।

शापेन महानरके व्रजन्ति करट-कुरुटाविव ॥८८॥]

कथमिदम् ?—

[१४५. कोपे करट-कुरुटकथा]

वेसमणनयरिकप्पाए कुणालाए महानयरीए नाणाविहतवविसेससोसियतणुणो 5
मासकप्पेण विहरमाणा संपत्ता सद्धिवरोवज्झा(ण्णा)या दोन्नि करड-कुरुडाहिहाणा
तवस्सिणो । नयरनिद्धमणासण्णवसहीए आवासिया । ‘मा मुणीणमुवद्वो हवउ’ त्ति
देवया निओगेण न नयरिमज्झे वरिसइ । नागरया य निदिउं पयत्ता । पुणरुत्तं च
हीलिज्जमाणेहिं समुप्पण्णकोवानलेहिं भणियमेएहिं—

‘वरिससु देव ! कुणालाए’ करडेण इमम्मि भणिए,

10

कुरुडेण भणियं—‘दिवसाणि दस पंच य’ ।

पुणो वि भणियं करडेण—‘मुट्ठिमित्ताहिं धाराहिं’

कुरुडेण भणियं—‘जहा राई तहा दिवसं(वा)’ ॥

भणिरुण गया साकेयं । नगरी वि सजणवया पन्नरसहिं अहोरत्तेहिं पक्खित्ता
समुद्धम्मि । ते वि तइयवरिसे रुद्धज्झाणोवगया मरिऊण उववण्णा सत्तमपुढवीए 15
कालनयरे(रए) बावीससागरोवमाउणो नेरइया जाया । कुणालाविणासकालाओ य
तेरसमे वरिसे महावीरस्स केवलं समुप्पण्णं । उवणओ कायव्वो ।

॥ करड-कुरुडक्खाणयं समत्तं ॥

● ● ●

सम्ममणालोएंतो मच्छियमल्लो व वच्चइ विणासं ।

20

आलोएं(यं)तो सम्मं फलहीमल्लोवमो होइ ॥८९॥

[सम्यगनालोचयन् मिच्छि(मात्स्य)कमल्लवद् व्रजति विनाशम् ।

आलोचयन् सम्यग् फलहीमल्लोपमो भवति ॥८९॥]

कथमिदम् ?—

१. ह. क. सं० । 1. १०७ तमपत्रादनन्तरं ह. प्रतिरितोऽपूर्णा ।

[१४६. आलोचनानालोचने मल्लद्वयकथा]

- कुबेरपुरसंकासाए उज्जेणीए जियसत्तू राया । सव्वत्थ रज्जविकखाओ समत्थ-
मल्लचूडामणी अट्टणो ने(ना)म मल्लो । इओ य सोपारए नयरे सीहगिरी राया । सो य
मल्लमहूसवं कुणइ वरिसवरिसं । सो(जो) य जिणइ, तस्स पडागाए सह बहु रित्थं देइ ।
5 सो य अट्टणो तत्थ गंतूण दव्वेण सह जइ(य)पडागं गेण्ह[इ] । अण्णया चितियं
राइणा—‘ओहावणा मम एसा, जमण्णरज्जाओ पडागं गेण्हइ । तओ दिट्ठो मच्छिओ वसं
पियंतो । ‘जोगो’ त्ति कारुण गाहिओ निजुद्धं । पोसिओ बलकारिदव्वेहिं । पत्ते य महूसवे
तरुणो त्ति विणिज्जिओ अट्टणो, मच्छियमल्लेण गहिया पडागा सह दव्वसाहुक्कारेण ।
विमणदुम्मणो गओ अट्टणो उज्जेणिहुतं । चितिय च णेण—अण्णं जुवाणयमणिण-
10 स्सामि । वच्चंतेण सुरद्धाविसए दूरुल्लकुतियाणाम गामो, तत्थ ट्ठिएण दिट्ठो एगो
हि(हालि)ओ एगेण हत्थेण हलं वाहंतो, दुइएण फलि(ल)हीओ उप्पाडंतो, कूरुल्लबयं
तीमिणघडएण भुंजमाणो, आवट्टियपुरीसं च वोसिरंतो । ‘उचिओ एसो मल्लत्तणस्स’
भावेत्तेण भणिओ अट्टणेण—‘का ते जीविया ?’ । तेण भणियं—‘करिसणेणं’ । तेण
भणियमहमट्टणो भवंतमीसरं करेमि, जइ मे वयणं करेसि’ । ‘एवं’ ति य पडिवण्णे
15 महिलाए कप्पासमोल्लं दाऊण नीओ सो उज्जेणीए । वमणविरेयणपुव्वयं आरोवियं
बलं । जाओ महाबलपरक्कमो । सिक्खविओ वि(नि)जुद्धं । पयट्ठो सोवारि(पार)-
याभिमुहं । कमेण य अहावेंतो बलं पत्तो महूसवे । निगगओ राया । संपत्तो णेगमल्लसहिओ
मच्छियमल्लो । मंगलतूरेसु , आवूरिएसु संखेसु , जयजयावियं मागहेहिं, पणच्चिउमारद्धा
मच्छियफलिह(लहि)मल्लि त्ति । अवि य—
20 वगंति दो वि नच्चंति दो वि पहरंति दो वि जयलुद्धा ।
निवडंति दो वि उट्ठंति दो वि अहिणो व्व धरणीए ॥
प(पा)यतलमुट्ठिकोप्परजाणुपहारेहिं जुज्झिउं दिवसं ।
संचुण्णियसव्वंगा संपत्ता दो वि नियठाणे ॥
- तओ पुच्छिओ अट्टणेण फलहीमल्लो—पुत्तय ! किं ते बाहइ ?’ । तेण वि ‘गुरु’
25 त्ति कारुण निरासंकेण साहियं जहट्टियं । तेण वि अब्भंगसेव(च)णमलणाइएहिं
पउणीकओ । मच्छियमल्लो वि राइणा पुट्ठो—‘किं ते बाहइ ?’ । तओ गारवलज्जाइ—

विनडियमणेण भणियमणेण माणेण—‘अलं मद्दणब्भंगणोवक्कमेण, न मे तेण य वराएण थेवा वि पीडा कीरइ’ त्ति । पच्चूसे तह च्चिय लग्गा दोण्णि । **मच्छियमल्लो** अंचियसरीरो जाहे न तरइ जुज्झिउं, तओ वइसाहट्ठाणं काऊण ठविओ । तेण भणिओ **अट्टणेण फलिह** त्ति । तओ सणालं तोडियं सीसं । गहिया पडागा । पुरिं संपत्ता, संपत्ततिवग्गसुहं ति । अओ भण्णइ—**अट्टणेण पुच्चिएण जहट्ठियं फलिह(लहि)मल्लेण** सिट्ठं, तहा गुरुणो 5 आलोएयव्वं, न जहा **मच्छियमल्लेण** कयं तहा कायव्वं ।

॥ फलिह(लहि)मल्लक्खाणयं समत्तं ।

जुवईए रागरत्तो रायविरुद्धं करावए पुरिसो ।

मित्तं पि आवयाए पक्खिवइजहा य धणमित्तो ॥९०॥

[युवतौ रागरक्तो राजविरुद्धं कारयति पुरुषः ।

10

मित्रमप्यापदि प्रक्षिपति यथा च धनमित्रः ॥९०॥]

कथमिदम् ?—

[१४७. रागे धनमित्रकथा]

दंतपुरे दंतच(व)क्को राया । सच्चवई से महादेवी । आवण्णसत्ताए य दंतमय-पासायकीडणम्मि डोहले जाए राइणा नियदेसपडहत्थिदंता आणाविया नरिंदाहिंतो । 15 अण्णो गेण्हंतो दंडिज्जइ । समाढत्ता दंतवलहिया । इओ य तत्थेव धणमित्तो वणियसुओ । दोन्नि से भारिया । धणसिरी पढमा । पउमसिरी बिइया अच्चंतवल्लहा य । अण्णया सिं भंडणे पयट्ठे भणियं धणसिरीए—‘हला ! किं ते ममाहिंतो अब्भहियं ?, जेण गव्वमुव्वहसि, न य ते सच्चवईए विव दंतवलहिया कीरइ’ । तीए भणियं—‘अवस्सं कारवेस्सामो’ । पविट्ठा कोवघरे । पुच्छिओ परियणो वणिणा—‘कत्थ 20 पिययमा ?’ । दाविया परियणेण । तेण भणियं—‘पिए ! किं केण ते अवरद्धं ?, किं वा न संपण्णं ?, जेण कुविया सि’ । पुणरुत्तं च वाहरियाए साहिओ निययाभिप्पाओ—‘जइ दंतवलहियं न करेसि, तओ अवस्सं पाणे परिच्चयामि’ । चिंताभर-निब्भरस्स संपत्तो निययचित्तविब्भमो सब्भावनिही दढमित्ताहिहाणो बालसुही । भणियं

१. क. सं° । २. क. °मि ।

- च णेण—‘कीस विसण्णो ?’ । तओ सब्भावे पिसुणिए भणियं दढमित्तेण—‘वयंस !
 पियाए विणा तुमं न हवसि, तए मरंते अहं न जीवामि । जइ ममेत्थ पत्तकालं—
 अडवीए पुलिदेहिंतो मुल्लेण घेतूण अच्चंतगुत्ते आणेमि दंते’ । तओ पुलिदयजुग्ग-
 दव्वाणि घेतूण गओ एसो । गहियदंतो य पत्तो नगरबाहिं, तणपूलयविट्ठिय य
 5 पइसारिउमारद्धो । तओ वसभेण गहिए पूलए ‘खड’ त्ति पडिओ दंतो । ‘विरुद्धकारि’
 त्ति गहिओ नेंदपुरिसेहिं । समप्पिओ नरिंदस्स । तेण वि य वज्झो समाइट्ठो । तओ
 सोरुण पायवडिओ धणमित्तो विण्णविउमाढत्तो—‘देव ! न एयस्स महानुभावस्स
 दोसो, मए एयं रायविरुद्धं काराविओ, तो मोत्तूण एयं ममं वावाएसु’ । दढमित्तो
 पुच्छिओ—‘किं व सच्चमिणमो ?’ । तेण भणियं—‘देव ! नाहमेयं वियाणामि, नवरं
 10 मम पाणसंरक्खणत्थं नियजीवियमुज्झइ’ । तओ कह कह वि मुणियवुत्तंतेण राइणा
 सक्करिऊण मुक्का ।

उवणओ कायव्वो ।

॥ धणमित्तक्खाणयं^१ समत्तं ॥

• • •

- इच्छंतस्स वि पूया न होइ जह धम्मघोससाहुस्स ।
 15 पुण्णरहियस्स जायइ धम्मजसस्सेव पुण्णेहिं ॥९१॥
 [इच्छतोऽपि पूजा न भवति यथा धर्मघोषसाधोः ।
 पुण्यरहितस्य जायते धर्मयशस इव पुण्यैः ॥९१॥]
 कथमिदम् ?—

[१४८. निःस्पृहपूजायां धर्मघोष-धर्मयशःकथा]

- 20 तिवग्गसाहणुज्जयजणसमाउलाए बारवइसंकासाए कोसंबीए महानयरीए राय-
 लच्छिमंदिरं अजियसेणो राया । धारिणी महादेवी । तीए च्विय सुयरयणमहोअहिणो
 धम्मवसू आयरिया । ताणं च दो पहाणसीसा धम्मघोसो धम्मजसो य । अज्जचंद-
 णाणुकारिणी विणयवई पवत्तिणी । विगयभया से सीसणिया । तीए भत्तं पच्चक्खायं ।
 संघेण य महापूयासक्कारेण य निज्जविया । ते य धम्मघोस-धम्मजसा ‘चत्तारि विचित्ताइं
 25 विगइनिज्जूहियाणि चत्तारि’ इमिणाऽऽगमविहाणेण सरीरपरिकम्मं काउमाढत्ता ।

१. क. सं° ।

इओ य उज्जेणीए नयरीए अणेगनरनाहपणयपायपंकओ रायसिरिसंकेयट्ठाणं
चंडपज्जोओ महानरिंदो । तस्स य दोन्नि पहाणपुत्ता भाउणो पालगो, गोपालगो य ।
गोपालगो निव्विण्णकामभोगो पव्वइओ । पालगो राया संवुत्तो । तस्स दोण्णि वि
पहाणपुत्ता भाउणो अवंतिवद्धणो, रिं(र)द्ववद्धणो य । अवंतिवद्धणं रायाणं
रिं(र)द्ववद्धणं च जुवरायं कारुण पव्वइओ पालगो त्ति । अण्णया वसंतूसवे 5
नंदणवणोवमे बाहिरुज्जाणे वीसत्थं रमंतीए जुवरायभारियाए धारिणीए सरीरसोहं
निएऊण चितियमवंतिवद्धणनरिंदेणं । अवि य—

“किं मज्झ जीविएणं ? रज्जेण वि जइ इमाइ सह भोगे ।

सुरसुंदरिसरिसाए जहिच्छियं भो ! न भुंजामो ॥

सो च्विय जयम्मि धण्णो सो च्विय सोहग्गगव्विओ समओ ।

10

जो एयाए पावइ मुहकमलं चंचरीउ व्व” ॥

तओ संजायवम्महेण पट्टविया दूई । साहिओ नरिंदहिप्पाओ । तीए भणिय-
मलमेयाए संकहाए, परिहरिओ एस मग्गो खुड्डु(द्व)सत्तेहिं पि ।

“अपि चण्डानिलोद्धूततरङ्गस्य महोदधेः ।

शक्येत प्रसरो रोद्धुं नानुरक्तस्य चेतसः” ॥ []

15

पुणरुत्तं च पत्थिज्जंतीए अवियप्पं भणियमणाए—‘हला ! दूइए ! किं भाउणो वि
न लज्जए राया ?’ । एयं सोऊण वावाइओ रद्ववद्धणो । पुणो वि भणाविया—‘संपयं
इच्छसु , अवणीयं ते सल्लं’ । ‘अव्वो ! मम लुद्धेण वावाइओ गुणरयणमहोअही
अज्जउत्तो इमिणा नरिंदाहमेण, तो जाव सीलभंगं न करेइ, ताव अवंतिसेणं पुत्तं
मोत्तूणमिहेव अन्नत्थ वच्चामो’ चितिरुण गहियाभरणा पयट्ठा सत्थेण सह, कोसंबीए 20
कमेण य संपत्ता । तत्थ दिट्ठाओ साहुणीओ । वंदिरुण य पुणरुत्तं पुच्छियाए साहिओ
परमत्थो । संजायसंवेगाइसया य निक्खंता एसा । अपत्था(च्छ)सिणो विव वाही
वड्ढिउमाढत्तं पोट्टं । पुच्छिया ए(य) पवत्तिणीए—‘वच्छे ! किमेयं ?’ । तीए भणिय-
मावण्णसत्ता पव्वइया, न पुव्वं सिट्ठं, मा पव्वज्जा न होहिति’ त्ति । मयहरियाए
भणियं—‘न सुंदरं कयं’ । पच्छण्णाए वड्ढिओ गब्भो । कमेण य सव्वलक्खणजुत्तं 25

पसूया दारयं । ‘मा साहु-साहुणीणमुवघायकिलेसाइणो हवंतु’ चिंतंतीए रि(र)ट्ट-
वद्धणनामंकियाए रयणमुदियाए सह मुक्को नरिंदभवणंगणे । मोत्तूण अवक्कंता
 साहुणी । दारओ वि उवरि[म]तलारूढेण मणिप्पभासमुज्जोयगयणंगणो दिट्ठो राइणा,
 घेतूण य दिण्णो **धारिणी**ए—‘एस ते अपुत्ताए पुत्तो’ त्ति । ‘पच्छण्णगब्भा देवी पसूय’
 5 त्ति कयं महावद्धावणयं ।

अपि च— “रणे वने शत्रुजलाग्निमध्ये, महार्णवे पर्वतमस्तके वा ।

सुप्तं प्रमत्तं विषमस्थितं वा, रक्षन्ति पुण्यानि पुराकृतानि” ॥ []

साहुणीहिं पुच्छिया—‘कथ एगागिणी गया ?’ । तीए भणियं—‘वावणं डिंभरूवं
 जायं, तस्स परिट्ठवणत्थं’ । सो य पंचधाईपरिवुडो वड्डिउं पवत्तो । कयं च से नामं
 10 **मणिप्पभो** । साहुणी य महादेवीए सह मित्तिं काऊण दारयमभिनंदावेइ । कमेण
 संपत्तजोव्वणस्स मओ **ज(ऽजि)यसेन(ण)**नरिंदो । ‘असाधारणगुणावास’ त्ति
 काऊण अणिच्छंतो वि अहिसित्तो महासामंतेहिं रायाहिसेएणं ।

अपि च— “नोदन्वानर्थितामेति, न वाऽम्भोभिर्न पूर्यते ।

आत्मा तु पात्रतां नेयः, पात्रमायान्ति सम्पदः” ॥ []

15 पयाणुरागाइगुणगणावज्जियं परिणयं रज्जं । एवं च जम्मंतरसमुवज्जियपुण्णाणु-
 भावजणियं तिवग्गसारं जीवलोयसुहमणुहवंतस्स समइक्कंतो कोइ कालो ।

‘अव्वो ! जीए कएण भाया वावाइओ, सा वि देवी न जाया’ समुप्पण्णपच्छायावो
 तेणं चिय सुयस्स **अवंतिसेण**कुमारस्स रज्जं दाऊण तक्कालाणुरूवकयकायव्वो महाविभूर्इए
 पव्वइओ **अवंतिवद्धण**नरिंदो । **अवंतिसेण**राइणा वि सिद्धा सव्वे वि पुव्वराइणो, नवरं
 20 **मणिप्पभराइणा** पत्तकालो वि न पट्ठाविओ करो । तस्स मग्गणत्थं पेसिओ दूओ ।
 पडिहारनिवेइओ य पविट्ठो एसो । कयजहारिहकायव्वो भणिउं पयत्तो त्ति—

“आइसइ महाराओ **अवंतिसेणो मणिप्पभनरिंदं** ।

कालाणुरूवकप्पं दाऊणं रज्जमणुहवसु” ॥

तओ अपुव्वऽवमाणसदं सोऊण समुप्पण्णदारुणकोवानलपम्हुट्ठकायव्वेण भणियं
 25 राइणा—‘अरे रे ! एयस्स असमिक्खियजंपिरस्स झत्ति जिब्भं छिंदह’ । तओ ‘जं

महाराओ आणवेइ' गहियसत्था समुट्टिया पुरिसा । एत्थंतरम्मि मुणियमणोवियप्पेण पढियं दूएणं ति—

“राजन् ! वाक्यं परस्येदं वयं वाग्मात्रोपहारिणः,
त्वं चान्ये च महीपालाः सर्वे दूतमुखा यतः ॥
निपतत्स्वपि शस्त्रेषु संवृत्ते च महाहवे,
दूतानां प्रेषणं युक्तमवध्यत्वं च नीतिषु” ॥ []

5

तओ मुणियनीईसत्थेण पुणो वि भणियं पहुण ति—

“दूय त्ति जं न वज्झो एवं भणिऊण वच्चसि हयास ! ।
इहरा एवं भणिरो जीवंतो जाइ किं पुरिसो ?” ॥ []

दूएण वि गंतूण निवेइओ एस वुत्तंतो अवंतिसेणराइणो । सो वि महाबल- 10
समुद्दएणं पयट्ठो कोसंबीहुत्तं । कमेण य समासण्णीहूओ तीए । मुणियवुत्तंतेण य
कया मणिप्पहराइणा वि जुज्झसामग्गी । ताण य धम्मघोस-धम्मजसमुणीण
कयपडिकम्माण पढमसाहुणा चितियं—‘हा समणसंघाओ विगयभयाए सक्कारो
इहट्टियाए पाविओ, तहाऽहमवि पाविस्सामो । इहइ च्चिय अणसणे ठामि’ । तहा
कयं । धम्मजसो पुण—‘कममक्खए समाढत्ते किं पूयासक्कारेण कायव्वं ? । तत्थ 15
वच्चामि, जत्थ न कोइ जाणइ’ भावेंतो कोसंबीए उज्जेणीए य अंतरे वच्छगातीर-
पव्वयस्स कंदरम्मि ठिओ अणसणेणं ति । अवि य—

“नो इहलोगट्ठाए तवमहिट्ठिज्जा, नो परलोगट्ठियाए तवमहिट्ठिज्जा, नो कित्तिवण्ण-
सद्धसिलोगट्ठियाए तवमहिट्ठिज्जा, नण्णत्थ निज्जरट्ठियाए तवमहिट्ठिज्जा, नण्णत्थ
अरि(आर)हंतिएहिं हेऊहिं तवमहिट्ठिज्ज त्ति” ॥ [द.वै./९/४सू.]

20

एवं अवंतिसेणेण य आगंतूण रोहिया कोसंबी । तओ सण्णज्जंति महासुहडा,
आउलीहोति निओइणो, कप्पिज्जंति करिणो, पक्खरिज्जंति तुरंगमा, सज्जिज्जन्ति
संदणा, सम्माणिज्जंति सुहडा, सच्चविज्जंति पहरणगणा, अणुणिज्जंति पिययमाओ,
विलहिज्जंति जहारिहकरितुरंगमाइणो, ‘किमेत्थ भविस्सइ ?’ त्ति समाउलीहोति
णागरया ।

25

१. क. ज. दूइ त्ति जमव° । २. क. ज. °णिओ । ३. क. °मणु° ।

इय सव्वे चिय लोगा नियनियकायव्ववावडा जाया ।

न य कोइ धम्मघोसं अभिनंदइ भारहीए वि ॥

अपि च- “अन्यथैव विचिन्त्यन्ते, पुरुषेण मनोरथाः ।

दैवप्रापितसद्भावात्, कार्याणां गतिरन्यथा” ॥ []

5 अन्नदियहम्मि पट्टविओ अवंतिसेणेण मागहो मणिप्पभस्स । भणियं च णेण-

“जइ सच्चं चिय सीहो, नयरिगुहाए झत्ति नीहरं^१ सु) ।

अह गोमाऊ सच्चं, मा नयरिदरीए नीहरसु” ॥ []

राइणा भणियं ति “सच्चं निवसइ सीहो, कोसंबिगुहाए तेण जइ कज्जं ।

नियजीविण नवरं, मा सुत्तं तं विबोहेसु” ॥ []

10 अह बंदिणा पलत्तं ‘पुणरुत्तं बोहिओ सि पुण एसो ।

संबोहिओ नराहिव ! नीहर नयरीए जुज्झामो’ ॥

‘एवं’ ति पडिवन्ने गंतूणं मागहेण नियपहुणो ।

सिद्धमिणं सो ताहे सन्नद्धो नियबलसमेओ ॥

तओ मणिप्पभराया वि सखंधावारो नयरीए नीहरिउं पयत्तो ति । अवि य-

15 ण्हाओ कयबल(लि)कम्मो सियवत्थाहरणकुसुमसोहिल्लो ।

धवलगइंदारूढो सक्को इव नीइ नरनाहो ॥

रहतुरि(र)यपक्कपाइक्कमत्तकरिनाहपरिगओ एसो ।

रणरहसपुलइयंगो भरहनरिंदो व्व नीहरइ ॥

एत्थंतरम्मि चिंतियं से जणणीए साहुणीए-‘जाव निखराहजणसंखओ न होइ,

20 ताव संबोहिऊण एयं निवारेमि भंडणं’ । तओ गंतूण भणिओ राया अज्जाए-‘वच्छ !

वेगलावेसु जणं, साहेमि दुन्नि वयणाणि’ । तहा कए भणियमणाए-‘कीस नियय-

सहोयरेण सह जुज्झसि ?’ । तेण भणियं-‘भगवई ! कीस अलियं वाहरसि ?’ । तीए

भणियं-‘वच्छ ! न मरणसमए वि साहुणीओ अलियं जंपंति’ । तेण भणियं-‘ता कहं

मे सहोयरो ?’ । तओ जहट्टियं सवित्थरं कहेऊण नियवुत्तंतं पच्छ भणिओ-‘जइ न

25 पत्तियसि, तो एयं जणणिं दाणिं पुच्छसु , रट्टवद्धणनामं कियमुदं च कट्ठावि(ट्ठि)ऊण

१. क. ज. °रिओ । २. क. °हिवं । ३. क. व । ४. क. °णिदणं । ५. क. ज. °कय° । ६. क. कविट्ठ° ।

पेच्छसु' । एवं कए पणट्टसंकेण वि भणियं तेण—‘तहा वि संपयं नियत्तंतो लज्जामि’ । तीए भणियं—‘वच्छ ! अलं जुज्झज्झवसाएणं, भायरं पि ते उवसामेमि’ । गया तत्थ । पडिहारेण विन्नत्तो राया—‘देव ! पव्वइया दट्ठमिच्छइ’ । पविट्ठा एसा, निसन्ना आसणे । ‘अहो ! अम्हाण सामिणीए सारिच्छा का वि एसा अज्जा, ‘निस्संसयं धारिणि’ त्ति जाणिऊण पायवडिओ परियणो रेविउं पयत्तो । पच्छा 5 सवित्थरं निययवुत्तंतं कहेऊण पुणो वि साहियं जहा—‘एस ते सहोयरो, ता अलं जुज्झेण’ । तओ कया दोण्हं पि भाउयाणं अज्जाए परमपीइ त्ति ।

“तं किं पि अणण्णसमं, सोक्खं खलु आसि ताण तव्वेलं ।

जं कहिऊण न तीरइ, वाससहस्सेहिं वि बहूहिं” ॥ []

अपि च— “पादा हिमांशोर्ललितं वधूनां गन्धः स्त्रजां भ्रातृसमागमश्च । 10

एकैकमप्येषु मुदं विधत्ते कः संहतानां पुनरस्ति मल्लः ?” ॥ []

एवं च कोसंबीए कंचि कालं हिययाणुकूलं सुहमणुहविऊण पुणो पयट्ठा सह मयहरिया साहुणीहिं जणणीहिं उज्जेणिहुत्तं । कमेण य पूइज्जमाणा जणवएण, पडिच्छंता पाहुडसयाणि, घोसावेता अमारिं, पूइता जिणमुणिणो, अणुकंपमाणा दीणाणाहसरणागए पत्ता वच्छगातीरम्मि पव्वए । तत्थ तद्देसयारिणो मुणि—सावयाइणो 15 आगच्छंतेण दट्ठूण गयाओ ताओ वि । वंदिओ भावसारं, भणिया य एताहिं रायाणो—‘वयं ताव उत्तिमट्ठट्ठियस्स मुणिणो वंदणत्थं चिट्ठिस्सामो’ । तेहिं भणियं—‘वयं पि से पूयं करेमो’ । तओऽणुदियहं समणसंघेण नरिंदेहि य पूइज्जमाणो वंदिज्जमाणो मोत्तूण कडेवरं गओ देवलोगम्मि । ते वि संपत्ता उज्जेणीए सह साहुणीहिं ति ।

अओ भण्णइ—‘अणिच्छंतस्स वि धम्मजसस्स पूया जाया, इयरस्स इच्छंतस्स वि 20 न जाया, अओ जहा धम्मजसेण कयं तहा कायव्वं ।

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण साहियं चरियं ।

दोण्ह वि मुणीण पुव्वं निसुणंतो लहइ निव्वाणं ॥

॥ धम्मघोस-धम्मजसक्खाणयं समत्तं ॥

सुद्धसहावम्मि जणे जो दोसं देइ पडइ तस्सेव ।

रुद्धस्स व गुंडिज्जइ जो धूलिं खिवइ चंदस्स ॥९२॥

[शुद्धस्वभावे जने यो दोषं ददाति पतति तस्यैव ।

रुद्रस्यैव गुण्ड्यते यो धूलिं क्षिपति चन्द्रस्य ॥९२॥]

5 कथमिदम् ?—

[१४९. दोषदाने रुद्रकथा]

चंपाए^१ कोसियज्जो उवज्झाओ । दोन्नि से सीसा अच्चंतगुणदोसागरा अंगरिसी
रुद्धओ य । पट्टविया य दारुगाणं । कीडासत्तस्स य पम्हुट्ठो गुरूवएसो रुद्धस्स ।
नवरमत्थमणसमए अंगरिसिं समारोवियकट्टुभारयं दट्टूण उवज्झायभीओ पयट्ठो
10 अडविहुत्तं । दिट्ठा जोइ^२जसा नाम वच्छवाली पंचयाहिहाणस्स सुयस्स भत्तं दाऊण
गहियकट्टुभारा आगच्छंती । तं मारिऊण गहिओ कट्टुभारओ, उवणीओ उवज्झायस्स ।
तओ करे धरिऊण भणियं रुद्धेण—‘एतेण तुज्झ सुसीसेण वच्छवालिं मारिऊण णीओ
तीए संतओ कट्टुभारओ । तओ नीणिओ अंगरिसी । निययकम्मं सोएंतो पसत्थज्झव-
सायट्ठाणेसु वट्टमाणो केवली जाओ । देवा अवयरिया । भणियं च णेहिं—^३रुद्धेण सा
15 मारिया । तओ लोणेण निंदिज्जमाणो सो वि जायसंवेगो सुमरियपुव्वभवंतरो केवली
जाओ । उवज्झाओ सह भट्टिणीए पव्वइओ । चत्तारि वि सिद्ध त्ति । उवणओ कायव्वो ।

॥ रुद्धक्खाणयं^४ समत्तं ॥

• • •

जो न वि वट्टइ रागे न य दोसे दोण्ह मज्झयारम्मि ।

सो भण्णइ मज्झत्थो सुव्वयसाहु व्व कयपुण्णो ॥९३॥

20 [यो नापि वर्तते रागे न च द्वेषे द्वयोर्मध्ये ।

स भण्यते मध्यस्थः सुव्रतसाधुवत् कृतपुण्यः ॥९३॥]

द्वयोर्मध्ये राग-द्वेषयोर्मध्ये वर्तते स मध्यस्थो रागद्वेषाभ्यां न स्पृश्यत इति
अक्षरार्थः । भावार्थः कथानकगम्यस्तच्चेदम्—

१. क. कोऽपि सज्जो । २. क. °गसा । ३. ज. पंथ° । ४. क. ज. भद्° । ५. क. ज. सं° ।

[१५०. माध्यस्थ्ये सुव्रतसाधुकथा]

सुदंसणपुरे सुलसनामो गाहावाई । सुजसा से भज्जा । ताण य जिणवयण-
भावियमईणं तिवग्गसारं मणुयसुहमणुहवंताण जाओ दारओ । कयं वद्धावणयं, पइट्ठियं
च से नामं सुव्वइ(य) त्ति । गब्भकालाउ आरब्भ सुहंसुहेण वड्डमाणो संपत्तो जोव्वणं ।
जाओ विज्जाहरीणं पि पत्थणिज्जो । तहाविहथेराण समीवे साहुधम्मं सोऊण निव्विण्ण- 5
भवपवंचो कह कह वि गुरुयणाणुणाओ पूइयजिणसाहुसंघो महाविभूईए पव्वइओ
एसो । गहिया दुविहा वि सिक्खा । कालेण य एकल्लविहारपडिमं पडिवज्जिऊण
विहरिउमाढत्तो । तओ उवओगपुव्वयं देवपरिसागएणं भणियं पुरंदरेण—अहो ! सुव्वय-
साहू न राग-दोसेहिं चालिज्जइ' त्ति । इममसदहंता पत्ता दोणिण तियसा परिक्खणत्थं ।
एकेण भणियं—‘अहो ! महानुभावो एस मुणी कुमारबंभयारी’ । दुइएण भणियं— 10
‘अदट्ठव्वो एसो, जेण कुलवंसविवच्छेओ कओ’ त्ति ।

अपि च—“अपुत्रस्य गतिर्नास्ति०” [] इति श्लोकः ।

पुणो वि दाविया जणणि-जणया विसयासत्ता विलंवंता मारिज्जमाणा य । पुणो
समाढत्ता अमुकूलोवसग्गा, विउरूविया सव्वे उउणो । समोयरियाओ सुरसुंदरीयाओ ।
समाढत्तं नाणाविहरसहावभावकरणं^१गहाराइजुयं पिक्खणयं । तहा वि न राग-दोसेहिं 15
अभिभूओ त्ति । तओ उप्पण्णं केवलं, जाव संपत्तो नेव्वाणं ति ।

॥ सुव्वयक्खाणयं^३ समत्तं ॥

• • •

आलोयणाइपुव्वं आराहेताण जायए सिद्धी ।

पंडवरुक्खलयाणं धिइमइणं व नैरलोए ॥१४॥

[आलोचनादिपूर्वमाराधयतां जायते सिद्धिः ।

20

पाण्डववृक्षलतयोर्धृति-मत्योरिव नैरलोके ॥१४॥]

कथमिदम् ?—

१. क. ज. °ई य । २. क. ज. महाराय° । ३. क. ज. सं° । ४. क. ज. धी । ५. क. ज. नवर ।
६. क. ज. पं° ।

[१५१. आराधकसिद्धौ धृति-मतिकथा]

- पंडमहुराए निव्विण्णकामभोगा जोगपुत्तनिक्खत्तरज्जभारा तक्कालाणुरूवनिव्वत्ति-
यासेसकायव्वा महाविच्छेदुणं निक्खंता जुहिट्टिलरायाइणो पंच वि पंडवा महाविज्जा
(पहाविया) अरिदुत्तेमिणो तित्थयरस्स सगासं । कमेण य पत्ता हत्थकप्पं । भिक्खं भमंतेहिं
5 दिट्ठा सविमाणा गयणमग्गेण वोर्लिता तियसा । ‘किमेयं ?’ ति । देवेहिं भणियं—‘तेलोक्क-
दिवायरोऽरिदुत्तेमित्थयरसे नेव्वाणं पत्तो । तस्स पूयानिमित्तं अवयरिया बत्तीसं पि सपरियरा
तियसाहिवइणो । ‘अहो ! अलमम्हाणं जीविएणं, तेलोक्कदिवायरम्मि अत्थमिए’ भावेंता
परिदुविऊण भिक्खं समारूढा सत्तुंजयं सेलं । ठिया पायवोवगमणेणं । तओ भावेंताण
संसारासारत्तणं, निंदमाणाण अणेगभवनिव्वत्तियपावकम्मं, पवड्डमाणसंवेगसमुच्छलिय-
10 जीववि(वी)रियाण, समारोवियखवगसेढीण, सुक्कज्झाणानलनिदड्डघणघाइकम्मिधणाणं
समुप्पन्नं वित्तिमिरं दिव्वमणंतं लोगालोगपगासगं केवलनाणं । चलियासणा संता पत्ता
तियसा । कया केवलमहिमा । पुणो वि खविऊण भवोवग्गाहिकम्मचउक्कयं एगसमएण
संपत्ता परमपदं ति । एताण वंसुब्भवस्स राइणो दोण्णि धूयाओ धिइ-मईनामो । ताओ
पवहणारूढा समुद्धमज्जेण उज्जेतयवंदणत्थं पयट्ठाओ । वाणमंतरुप्पाएण(य) पवहणं
15 दंडाहयकुलालचक्कं व समुद्धमज्जे भमिउं पयत्तं । तओ मरणभयभीया लोगाखंदरुद्ध-
चंदसुगं(रिं)दनागिंदाइणो विण्णविउं पयत्ता । धिइ-मईओ वि ‘एस मरणकालो’ ति
आलोयणगरहणनिंदणपुव्वयं भावओ परिचत्तसयलसावज्जजोगाण पडिवण्णसामण्णाण
पच्चक्खायचउव्विहाहाराण समुच्छलियसुहपरिणामाणा समारोवियसुक्कज्झाणाण समुप्पण्णं
केवलं नाणं । भिण्णे पवहणे खविऊण भवोवग्गाहिकम्मचउक्कयं पत्ताओ नेव्वाणं । एगत्थ
20 तीरे सरीराणि उच्छलियाणि । ताणं लवणसमुद्धाहिवइणा सपरियणसुरेण महिमा कया ।
देवुज्जोओ य जाओ । तप्पभिई तं पभासाहिहाणं तित्थं जायं ति ।

अओ भण्णइ—जहा ताहिं आराहियं, तहा आराहेयव्वं ।

सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण पंडुतणुयाण ।

सिट्ठं विसिट्ठचरियं निसुणेंतो लहउ निव्वाणं ॥

अविहीए सामण्णं कयं पि अप्पफलं समक्खायं ।
गोवालिसिस्सिणीए पउमसिरीए व्व लोगम्मि ॥९५॥

[अविधिना श्रामण्यं कृतमप्यल्पफलं समाख्यातम् ।

गोपालिशिष्यिण्या पद्मश्रियेव लोके ॥९५॥]

गोपाल्याः शिष्यिणी गोपालिशिष्यिणी तस्याः । कथमिदम् ?—

5

[१५२. अविधिश्रामण्ये पद्मश्रीकथा]

रायगिहे समोसरिओ तेलोक्कदिवायरो वद्धमाणसामी । सेणिएण पुच्छिओ—
‘भयवं ! का एसा देवया ?, जा नट्टविहिं दाऊण गया’ । भगवया भणियं—‘वाणारसीए
नयरीए भद्दसेणनाम जुण्णसेट्ठी । नंदसिरी से भारिया । ताण य कसिणभुयंगि व्व
उव्वियणिज्जा, कागि व्व अणिट्टसद्दा, कवियच्छुवेल्लि व्व अणिट्टफासा, विट्ठरासि व्व 10
दुरहिगंधा, तालउडविसलय व्व असुंदरसा पउमसिरी नाम धूय त्ति । अवि य—

जम्मंतरकयपावा रूवाइगुणेहिं वज्जिया एसा ।

दिट्ठा जणेइ दुक्खं कयंतमुत्ति व्व सव्वेसिं ॥

मयणानलसंतत्ता जं जं पत्थेइ मंगुलनरं पि ।

नरयपुढवि व्व तेण वि मणसा वि न ज्ञायए कह वि ॥

15

अण्णया समोसरिओ पाससामी तित्थयरो कोट्टुए चेइए । कयं समोसरणमागया
देवनरिंदाइणो । पत्थुया धम्मकहा । तओ भगवओ पायमूले धम्मं सोऊण पव्वइया
पउमसिरी । समप्पिया गोवालिनामाए मयहरियाए । तओ पुव्वं जहुत्तेण संजमाणु-
ट्ठाणेण विहरिऊण, पच्छा उसण्णीहूया । सा (चो)इज्जमाणा य ठिया पुढेवसहीए ।
तओ एयाओ ठाणाओ अणालोइयपडिक्कंता मरिऊणोववण्णा चुल्लहिमवंते पउमद्देहे 20
सिरी देवगणिया । [ती]ए नट्टं दाइयं । अण्णे आयरिया भणंति—हत्थिणीरूवं काऊण
महया सद्देण वायं मोत्तुमाढत्ता परिसाए बोहणत्थं ति ।

॥ पउमसिरीक्खाणयं^१ समत्तं ॥

जो मरणम्मि वि पत्ते वयं न सिढिलेइ निययसत्ताओ ।

सो जिणदेवसरिच्छो वच्चइ अयरामरं ठाणं ॥९६॥

[यो मरणेऽपि प्राप्ते व्रतं न शिथिलयति निजसत्त्वात् ।

स जिनदेवसदृशो ब्रजत्यजरामरं स्थानम् ॥९६॥]

5 कथमिदम् ?—

[१५३. व्रतदाढ्ये जिनदेवकथा]

बारवईए वेसमणसंकासो अरहमित्तो सेट्ठी । अणुधरी से भारिया । ताण य
जिणधम्माणुट्ठाणपरायणाण जाओ पुत्तो । कयं च से नामं जिणदेवो । वड्ढिओ
देहोवचएणं, सम्मदंसणोवसमणाणाइगुणेहि य । संपत्तो जोव्वणं । जाओ विज्जाहरीणं
10 पि पत्थणिज्जो । अण्णया समुप्पण्णो दारुणो वाही । समु[व]ट्ठिया धन्नंतरिसरिसा
वेज्जा । समाढत्ता चउप्पगारा चिकिच्छ त्ति ।

अपि च— “भिषग्भेषजरोगार्तप्रतिचारकसम्पदः ।

चिकित्साऽङ्गानि चत्वारि विपरीतानि(न्य)सिद्ध्ये” ॥ []

न जाओ विसेसो । तओ भणिओ वेज्जेहिं—‘किमेत्थ बहुणा ?, जइ परं मंसरसेण
15 भुंजइ, मंसं च खायइ, तओ पउणीहोइ, णण्णह त्ति । तेण भणियं—‘किमेत्थ बहुणा ?
अलं मे जीविण, जं वयभंगेण हवइ’ त्ति ।

“वरं प्रवेष्टुं ज्वलितं हुताशनं, न चापि भग्नं चिरसंचितं व्रतम् ।

वरं हि मृत्युः सुविशुद्धकर्मणो, न चापि शीलस्खलितस्य जीवितम्” ॥ []

वेज्जेहिं भणियं—‘कुमार ! को मासंभक्षणे दोषः ? । अपि च—

20 “न मांसभक्षणे दोषो न मद्ये न च मैथुने ।

प्रवृत्तिरेषा भूतानां निवृत्तिस्तु महाफला” ॥ [द्वा.द्वा./७/९]

कुमारेण भणियं—‘कहं पंचेंदियवहुप्पण्णेण, सव्वागमगरहिण, असुइदेहुब्भवेण,
मंसेण [ण] दोसो ? ।

मज्जं पि सारीरमाणसाणेगदोसकारणं’ त्ति । अपि च—

“वैरूप्यं व्याधिपिण्डः स्वजनपरिभवः कार्यकालातिपातः,
विद्वेषो ज्ञाननाशः स्मृतिमतिहरणं विप्रयोगश्च सद्भिः ।
पारुष्यं नीचसेवा कुलबलतुलना धर्मकामार्थहानिः,
कष्टं भोः ! षोडशैते निरुपचयकरा मद्यपानस्य दोषाः” ॥ []

मेहुणं महापुरिसगरहियं संसारनिबंधणं सुणयाईणं पि साहारणं ति ।

5

अपि च- “श्वादीनामपि सामान्यं, मैथुनं यो निषेवते ।

स पापो नरकं याति, बहुदुःखसमाकुलम्” ॥ []

तओ अकयवेज्जवयणस्स ‘मरामि’ त्ति संजायनिच्छि(च्छ)यस्स भावओ पडि-
वण्णपवज्जस्स, हिययनिहित्तपंचनमोक्कारस्स वेयणीयखओवसमसत्थीहूयसरीरो कह
कह वि गुरुयणाणुण्णाओ कयजिणसाहुसंघमहापूयाइसओ महाविच्छेदुणं पव्वइओ 10
एसो । गहिया दुविहा सिक्खा । कालंतरेण समुप्पण्णदिव्वनाणो पत्तो निव्वाणं ति ।

॥ जिणदेवक्खाणयं समत्तं ॥

● ● ●

जाईकुलपरिहीणा गहियं पि वयं पुणो वि मुंचंति ।

जह संगमओ दासो अणुमइया जह य दासि त्ति ॥९७॥

[जातिकुलपरिहीणा गृहीतमपि व्रतं पुनरपि मुञ्चन्ति ।

15

यथा सङ्गमको दासोऽनुमतिका यथा च दासीति ॥९७॥]

कथमिदम् ?—

[१५४. व्रतत्यागे जातिकुलहीनसङ्गमानुमतिकाकथा]

उज्जेणीए नयरीए देविलासुओ राया, अणुरत्तलोयणा से भारिया । तीए य पइणो
चिहुरे समारिंतीए पलियं दट्ठूण भणिओ राया—‘दूओ आगओ’ । समच्छरं ‘कहमनिवेइओ 20
इहं पविट्ठो ?’ त्ति पुलएंतो भणिओ देवीए—‘देव ! धम्मदूओ आगओ’ ।

“उज्झसु विसए, परिहरसु दुण्णए, ठवसु नियमइं धम्मे ।

ठाऊण कण्णमूले इट्ठं सिट्ठं च(व) पलिएणं” ॥

तओ उप्पाडिऊण दावियं ससिसंकासं खोमजुवलयवेढियं सोवण्णयथाले

१. क. कर्मा° । २. क. ज. °शेति । ३. क. ज. °गओ । ४. क. ज. समा° । ५. क. ज. संम° ।

६. क. ज. दास° । ७. क. ज. उग्घा° । ८. क. नेहियं ।

कयपूयासकारं नयरे भामियं । ‘अहो ! खलु अणु(ण)दिट्ठपलिहं पुव्वपुरिसेहिं पडिवण्णो वणवासो, अहं पुण ताव विसयासत्तो ठिओ, जाव जराए अभिभूओ म्हि ।

“पलियच्छलेण दूओ कण्णासण्णम्मि संठिओ भणइ ।

आगच्छइ एस जरा जं कायव्वं तयं कुणसु” ॥

- 5 तओ पउमरहं पुत्तं रज्जे अहिंसिचिरुण पयट्ठो असियगिरिम्मि ताव[स]तवोवणे पत्तो । तत्त पव्वइओ सह देवीए । तयणुरागेण य पव्वइयाणि संगमओ अणुमइया दोन्नि दासरूवाणि । कालांतरेण य समुप्पण्णविसयाहिलासाणि उप्पव्व[इ]याणि । देवी य पुव्वुप्पण्णगब्भेणावूरिज्जमाणी अयसभीरू लज्जायमाणेण कह वि सारविया राइणा । कमेण य पसूया दारियं, सूइया दोसेण गया जममंदिरं । दारिया वि संगुत्ता सेसतावसीहिं ।
- 10 कयं च से नाममद्धसंकासा । कमेण य वडुंती पत्ता जोव्वणं । आपूरिया लायण्णाइ गुणेहिं । अडवीए य आगयं जणयं संवाहेइ । तओ से सरूवजोव्वणकरफासाखित्तचित्तेण चित्तियं जणएण—‘अज्जं कल्लं वा गेण्हामि’ त्ति । अण्णदियहम्मि अणवेक्खिरुण इहपरलोगभयं पहाविओ संजायमयणो तीए गहणत्थं, अंतरा व(प)डिओ खड्डाए । दूमियं सरीरं, भग्गा दंता, विणासियं वामलोयणं, खुड्डिया कण्णा, चुण्णिया नासिया ।

- 15 अवि य- “वम्महट्ठयराणुगओ न मुयइ नियधूयं पि पसवो व्व ।

इह य परत्थ य लोए पावइ तिव्वाणि वसणाणि” ॥ []

तओ समुप्पण्णवेरगो परिमुणियजिणधम्मो साहुणीणं दारुण धूयं ‘सव्वकामेहिंतो विरत्तेण होयव्वं’ भावेंतो पव्वइओ एसो, दारिया य ।

॥ संगमयाणुमइयाकहाणयं समत्तं ॥

- 20 संपत्तमहावसणो धम्मं सेविज्ज तेयलिसुय व्व ।

अपमायं मा मुंडसु दिट्ठंतो मगहगणियाए ॥९८॥

[सम्प्राप्तमहाव्यसनो धर्मं सेवेत तेय(त)लिसुतवत् ।

अप्रमादं मा मुञ्चेत् दृष्टान्तो मगधगणिकायाः ॥९८॥]

कथमिदम् ?—

१. क. संवु°, ज. संपु° । २. क. ज. °यरं । ३. क. ज. सं° । ४. क. ज. सेवते ।

[१५५. व्यसने धर्मसेवे तेतलिसुतकथा]

विज्जाहर[पुर]संकासं जणनिरंतरं सुविभत्तितयचउक्कचच्चरं छुहापंकधवल-
हराणुगयं तेयलिपुरं नाम नयरं । तत्थ य रिऊवणदावानलो कामिणीकुसुमसंडमय-
लंछणो कणगरहो राया । सुरसुंदरिविब्भमा कमलावई से भारिया । तेयलिसुओ से
मंती । मूसियारसेट्ठिधूया अच्चंतरूववई पोड्डिला से भारिया । सो य राय(या) 5
विसयतण्हाओ जाए पुत्ते वावाइए(एइ) । अण्णदियहम्मि भणिओ मंती कमला-
वईए—‘रक्खसु एक्कं दारयं, जेण अम्हाण आवयाकाले तरणं हवइ’ ।

तेनोक्तम्— “यदभावि न तद् भावि, भावि चेन्न तदन्यथा ।

इति चिन्ताविषघ्नोऽयमगदः किं नि(न) पीयते ?” ॥ []

देवीए भणियं—‘परमत्थओ एवमेव, तहा वि लोगठिई एसा’ । तहाविहभवि- 10
यव्वयाए समकालं पोड्डिलि(ल)या दारियं, कमलावई दारयं पसूया । तओ दिन्नो
दारओ पोड्डुलया(लाए), इयरीए दारिया । राइणा पुच्छियं—‘किं जायं देवीए ?’ ।
परियणेण सिट्ठं—‘बालिया’ । तओ [कमेण] कयं से नामं कणगज्झओ । मरण-
पज्जवसाणयाए य समत्थ(त्त)सत्ताणं अण्णदियहम्मि पंचत्तीहूओ राया । चिंताउराण य
नरिंदाण देवीए परमत्थं कहेऊण अहिसित्तो कणगज्झओ । अण्णया पोड्डिला मंतिणो 15
अणिट्ठा जाया । साहुणीओ वसीकरणाणि पुच्छंतीए ताहिं साहुधम्मे पडिबोहिया
तेयलिसुयं भणेइ—‘तए मुक्का करेमि पव्वज्जं’ । तेण भणियं—‘पडिबोहेसु’ । ‘एवं’
ति पडिवज्जिऊण कयनिक्कलंकसामण्णा उप्पन्ना सुरलोयम्मि देवत्ताए । कणगज्झओ
वि जाओ महानरिंदो । भणिओ जणणीए—‘वच्छ ! ते एस जीवियदायओ मंती,
एयस्स सम्मं वट्टिज्जसु’ । तओ नियत्तो सव्वेसु रज्जनिबंधणेसु कायव्वेसु ति । एवं 20
तिवग्गसारं बहुयणपसंसणिज्जं जीवलोयसुहमणुहवंताण समइक्कंतो कोइ कालो ।
पोड्डिलादेवस्स बोहिंतस्स वि न मंती संबुज्झइ । तओ चितियं सुरेण—‘जाव आवयं न
पत्तो, ताव न बुज्झइ’ ति ।

उक्तं च— “सुखी न जानाति परस्य दुःखं, न यौवनस्था गणयन्ति शीलम् ।

आपद्गता निर्गतयौवनाश्च, आर्ता नरा धर्मपरा भवन्ति” ॥ []

25

- अण्णदियहम्मि विपरिणामिओ राया, जत्तो जत्तो पाएसु पडइ, तत्तो तत्तो
उप्पराहुत्तो ठाइ । ग^१ओ गेहं । तत्थ थु^२डंकिमुहपरिणयं दट्ठुण निक्खंतो । कालकूलं(डं)
खद्धं, अमयं जायं । कंकासिणा ख(कं)धराए पहारो दिण्णो, न विवण्णो । ओलंबिओ
अप्पा रुक्खसाहुलीए, रज्जु खुडिया । जलणम्मि पविट्ठो, हिमं जायं । गिरिणो पडिओ,
5 न दूमि[ओ] । अत्थाहजले पविट्ठो, थाहं संवुत्तं ति । अवि य—
गच्छंतु संपयाओ पावे कम्मम्मि विप्फुरंतम्मि ।
मरणं पि मे न जायइ परिचितिय पट्ठिओ पंथे ॥
तत्थ वि मत्तगइंदो पुट्ठीए एइ मग्गओ खड्डा ।
पासेसु सिंहवग्घा सरा य निवडंति मज्झम्मि ॥
10 धरिणी गयणं नीरं दिसाओ सव्वं पि झत्ति पु(प)ज्जलियं ।
हा पोट्टलि ! मे साहसु गयसरणो कत्थ वच्चामि ? ॥
पोट्टलियरूवे सुरेण संबोहिओ इमं भणइ ।
'ता भे ! मुणियं इण्हि करेमि समणत्तणं जेण ॥
अण्णिसमाणस्स तओ नरवइणो साहिओ संवुत्तंतो ।
15 मंती रण्णा ताहे पवेसिओ विभूर्इए ॥
दाऊण महादाणं सिबियारूढो महाविभूर्इए ।
पूइज्जंतो रण्णा पव्वइओ सूरिपासम्मि ॥
जह तेयलिणाए गणहरेहिं सुत्तम्मि साहियमिमस्स ।
निक्खमणं तह सम्मं सवित्थरं होइ नायव्वं ॥
20 सुयदेविपसाएणं सुयाणुसारेण तेयलिसुयस्स ।
संखेवेणं चरियं सिट्ठं निसुणेह मोक्खस्स ॥
॥ तेयलिसुयक्खाणयं समत्तं ॥

१. प. अदियहंमि । २. प. राउ । ३. प. थुडं । ४. ज. °णायं । ५. प. उलंबिउ । ६. प. तट्ठमिः ।
७. प. सवुत्तं, ज. सुवु° । ८. प. °उ । ९. ज. पठि° । १०. प. ज. पइ । ११. प. ज. क. खुड्डा । १२. प.
वधो । १३. क. प. साहुस । १४. प. पाडि° । १५. प. °उं । १६. प. सम° । १७. प. तउ नव° ।
१८. क. ज. प. सअरंतत्थो । १९. प. °ए दा° । २०. प. सिविय° । २१. प. तेयलिय° । २२. प. क.
ज. सिद्धं । २३. क. ज. सं° ।

[१५६. अप्रमादे मगधसुन्दरीकथा]

पुरंदरपुरसंकासं रायगिहं पुराणपवरं । सयलनरनाहमउडकिरणावलीमिलंतनहमयूहो
 तिहुयणसिरिसंकेयट्टाणं जरासंधो महानरिंदो । तत्थ य समत्थ(त्त)वेसाण चूडामणी-
 भूयाओ रूवाइगुणतुलियरइगोरिरूवाओ दोणिण विलासिणीओ मगहसुंदरी मगहसिरी
 य । मगहसिरी चिंतइ—‘जइ एसा न होज्जा, ता को मम आणं खंडेज्जा ?, राया य 5
 वसवत्ती होज्जा, निम्मलजसो पाविज्जा’ । तओ से छिहण्णे^४सणपरायणा चिट्ठइ ।
 अण्णदियहम्मि मगहसुंदरीए नच्चणदिवसे विसधूवधूवियाणि सण्हसोवण्ण^५सू(स)-
 लायपोइयाणि नच्चणभूमीए पइण्णाणि कणियारकुसुमाणि । तओ मगहसुंदरीए मयहरियाए
 भमरेहिं परिहरिज्जंताणि दट्ठण चिंतियं—‘नूणं सदोसाणि एयाणि, तेण महुयरा चूयगहणम्मि
 वचं(च्चं)ति’ । तओ गीतियापढण^६छलेण वारिया सा तीए त्ति— 10

‘पत्तए वसंतमासए आमोदपमोदपवत्तयम्मि ।

मोत्तूणं कइयारए भमरा सेवन्ति चूयकुसुमाणि’ ॥

तओ चिंतियं मगहसुंदरीए—‘किं पुण अकंडे एसा गीइया गाइया ?, ता नूण
 कारणेण^७ होयव्वं’ । तओ भमरपरिहरियाए नायं जहा ‘सविसाणि कणियाराणि’ । तओ
 अप्पमत्ता नच्चिया, न य छलिया । एवं मुणिणा वि अप्पमाओ कायव्वो । 15

॥ मगहसुंदरीकहाणयं^{११} समत्तं ॥

• • •

[महावीरगणधरसंस्तव]

उसभाइजिणइंदाणं सव्वेसिं गणहरे य थेरे य ।

पढमाणुओगभणिया अह भणिमो वीरनाहस्स ॥१॥

नमिरुण महावीरं सह सुयदेवीए गणहरे थुणिमो ।

देसाओ(ऊ)जणय-जणणीकमनामत्थएण सुयविहिणा ॥२॥

20

१. क. प. पुवरं, ज. गुवरं । २. प. जरं क. ज. °सिंधो । ३. प. °उ । ४. प. सणसण । ५. प. मूला° । ६. ज. प. भूय° । ७. ज. प. गीतीप° । ८. प. लछिण । ९. ज. पभू°, प. °य । १०. प. °णे हो° । ११. क. ज. सं° ।

- [१] पुहई-वसुभूईसुओ गणहारी जयइ इंदभूइ त्ति ।
बाणउईवासाऊ गोव्वरगामुब्भवो पढमो ॥३॥
- [२] पुहवी-वसुभूइसुओ गणहारी जयइ अग्गिभूइ त्ति ।
चउहत्तरिवासाऊ गोव्वरगामुब्भवो बीओ ॥४॥
- 5 [३] पुहई-वसुभूइसुओ गणहारी जयइ वाउभूइ त्ति ।
इह सत्तरिवासाऊ गोव्वरगामुब्भवो तइओ ॥५॥
- [४] कोल्लागसन्निवेसे उप्पण्णो जयइ गणहरउत्थो ।
धारिणि-धणमित्तसुओ असीइवरिसाउओ वु(विय)त्तो ॥६॥
- [५] भद्दिल-धम्मिलतणओ गणहारी जयइ पंचमसुहम्मो ।
10 कोल्लागसन्निवेसे उप्पण्णो वरिससयजीओ ॥७॥
- [६] धणदेव-विजयदेवाइ नंदणो जयइ मंडिओ छट्ठो ।
तेसीईवरिसाऊ मोरियदेसुब्भवो भयवं ॥८॥
- [७] मोरीए विजयदेवाए नंदणो पंचनयवरिसाऊ ।
मोरियनिवेसजाओ मोरियपुत्तो त्ति सत्तमओ ॥९॥
- 15 [८] देव-जयंतीण सुओ अकंपिओ नाम अट्ठमो जयइ ।
अट्ठत्तरिवरिसाऊ मिहिलाए समुब्भवो भगवं ॥१०॥
- [९] नंदा-वसूण तणओ गणहारी जयइ अयलग(भा)य त्ति ।
बावत्तरिवरिसाऊ कोसलदेसुब्भवो नवमो ॥११॥
- [१०] तुंगिणिदेसुप्पण्णो मेयज्जो जयइ गणहरो दसमो ।
20 वारुणदेवीए सुओ दत्तस्स विसट्ठिवरिसाऊ ॥१२॥
- [११] अइभद्दाए बलस्स य पुत्तो चालीसवरिसओ जाओ ।
रायगिहे उप्पण्णो एक्कारसमो पभासु त्ति ॥१३॥
- इय दियवंसुप्पण्णा समत्थ(त्त)सत्थत्थपारगा सव्वे ।
चरमसरीरा मोक्खं विमलगुणगणहरा दिंतु ॥१४॥

१. क. वरिसाउओ, प. °वरिसीउ उ° । २. प. वन्न° । ३. प. °गुणहरा वितुं, ज. दिन्नं ।

[महावीरतीर्थश्रुतस्थविरानुकीर्तनम् (स्थविरावली)]

नमिरुण महावीर^१ सह सुयदेवी^२ए तस्स तित्थम्मि ।
वंदामो सुयथेरे आगमविहिणाऽणुपुव्वीए ॥१॥

जंबुं पभवं सेज्जंभवं च तत्तो नमामि जसभद्दं ।
संभूय-थूलभद्दे महागिरिबलिस्सए(हे) नमिमो ॥२॥

5

अह अज्जनागहत्थि रेवयसी^३हे य खंदिलायरियं ।
अभिमंतं नागज्जुणसूरिं पणमामि विणएण ॥३॥

तत्तो य भूयदिन्नं लोहच्चंता उ दूसगणिसूरिं ।
अह देववायगं पि य चउवीसइमं सया नमिमो ॥४॥

इय एवमाइ^४ बहवे वोलीणे तह य वट्टमाणे य ।
आगामिणो य थेरे दुप्पसहं जाव पणमामि ॥५॥

10

इय सुयरयणमहोयहिथेराणुकित्तणं दुहविणासं ।
विमलगुणं पढमाणो लहइ नरो सासयं ठाणं ॥६॥

[ग्रन्थकारगुरुपम्पराप्रशस्तिः]

15

एसा थेरावलिया जा पुव्वमुणीहिं वीरजिणभणिया ।
सेसावलियं इण्हि^५ अहयं भणामि तं सुणहा ॥१॥

अह देववायगा^६ओ समइक्कंतेसु णेगसूरीसु ।
मिच्छत्ततिमिरसूरो वडसरो आसि खमासमणो ॥२॥

तस्स जयपायडजसो पंचविहायारसुट्ठिओ सीसो ।
जिणपवयणगयणससी तत्तायरिउ त्ति सुपसिद्धो ॥३॥

20

तस्स वि पहाणसीसो नामेणं जक्खमयहरो^७ आसि ।
खट्टुउयम्मि निविट्ठं जिणभवनं जेण सुपसिद्धं ॥४॥

१. प. °रं सु° । २. प. ह । ३. प. क. ज. °ए । ४. क. प. दिण्णि । ५. प. °उ । ६. ज. प. °यणे । ७. क. प. °मयरो । ८. प. द्ध ।

- तस्स तवतेयरासी दुसमानरनाहसीसकयसूलो ।
 भव्वारविंदभाणू कणहमुणी आसि से सीसो ॥५॥
 अवयरण-जम्म-निक्खमण-नाण-निव्वाणजिणवरधराओ ।
 संघसहिण्ण जेणं नमियाओ भारहे बहुहा ॥६॥
- 5 इगमासिय-दोमासिय-तेमासिय-चउमासियाणि खमणाणि ।
 कायकिलेसेण विणा कयाणि जिणकप्पिएणं व ॥७॥
 सुरमणुयतिरियगहभूयरोगउवसग्गमारिरिउजणियं ।
 चोराहिय(म)त्तपत्थिवदुस्सुमिणासउणविहियं च ॥८॥
 भत्तीय(इ) नामगहणेण जस्स पुरिसाण झत्ति खयं नेइ ।
- 10 तरणिकरनियरभिण्णं तमतिमिरं कत्थ संवाओ ? ॥९॥
 दिव्वाइबहुविहेहि य मसाणभूमीसु सव्वराईए ।
 उवसग्गेहि महप्पा न चालिओ जो सुमेरु व्व ॥१०॥
 जेण भरहम्मि वासे अन्नाणतमंधयारपडियाण ।
 जिणवयणपईवेणं पायडिओ सिद्धपुरमग्गो ॥११॥
- 15 पव्वाविया बहुविहा नरिंददियसिट्ठिणो महासत्ता ।
 अण्णे अभयसरिच्छा ठाणे ठाणे कया सद्धा(ड्ढा) ॥१२॥
 कारावियाणि जिणमंदिराणि नेगाणि जेण गच्छाण ।
 देसेसु बहुविहेसुं चउविहसिरिसंघजत्ताणि ॥१३॥
 नयने(रे)सु सय(य सं)वुच्छे भुत्तुं वा जाव गुज्जरत्ताए ।
- 20 नागउराइसु जिणमंदिराणि जाणाणि नेगाणि ॥१४॥
 आमोसहिखेलोसहिविप्पोसहिजल्लमाईचित्ताई ।
 वाहीओ नासेंतो परमोसहिविब्भमो एसो ॥१५॥

१. क. प. °हकयमू° । २. क. ज. प. °उ । ३. प. °सा झत्ति खवे° । ४. प. चलि° । ५. प. वि° । ६. प. क. ज. °उ । ७. प. क. ज. °हिहि ।

इय तस्स महामुणिणो गुणाणं [अं]तो न तीरे गंतुं ।

को वा मुणउ पमाणं गयणाभोगम्मि दव्वाण ? ॥१६॥

तस्स सुरमणुयसंथुयचलणद्वियपंसुरेण असमेण ।

सीसावयवेण कयं जयसिंहायरियनामेणं ॥१७॥

धम्मोवएसमालाविवरणमहियागमाणुसारेण ।

5

सुयदेविपसाएणं विमलगुणं कुसुमदामं व ॥१८॥

अण्णाणरागदोसाइएहिं जं किंचि विरइयमजुत्तं ।

तं सुयदेवीगुणिणो खलि(मि)ऊण करिंतु सुसिलिट्ठं ॥१९॥

आगमविहिणा भणियं सव्वमिणं नत्थि कप्पणानूणं ।

ता जिणवयणसयण्हा आगमभत्तीए गेण्हंतु ॥२०॥

10

जो सुयदेविसण्णेज्झविरइयं चित्तिऊण वाएइ ।

परिसाए सो जाणइ तीए संबंभमोक्खाई ॥२१॥

बंथाइ परिहरंतो मोक्खत्थम्मि हुज्जओ ससत्तीए ।

पुरिसत्थेहिं न मुंचइ सेसेहिं वि कणपलालं व ॥२२॥

जम्हा जिण-गणहर-चक्कवट्टि-बलदेव-वासुदेवाण ।

15

केवलि-मणोहि-पत्तयेबुद्ध-जिणकप्पियाईणं ॥२३॥

चरियं एत्थ कहिज्जइ तमणिट्ठविघाइ चित्तियसुहं च ।

चिंतामणि व्व इहइं परलोए मोक्खसुहजणणं ॥२४॥

तम्हा दुरियविघाइं इह परलोगे य जं च कल्लणं ।

इच्छंतो सुण इमं वाएसु य स(भ)व्वसत्ताणं ॥२५॥

20

वाएंतो निसुणेंतो भणियाणुट्ठाणगम् वट्टंतो ।

सिज्झइ तइयम्मि भवे अहवा सत्तट्ठमाईसु ॥२६॥

जाव इ(य) दीवसमुद्धा कुलगिरिणो चंदसूर दिवि देवा ।

ता पसरउ अक्खलियं मणोहरं नेमिचरियं व ॥२७॥

१. क. णतो, प. णणो । २. क. मा । ३. प. °प्पनू° । ४. प. °साण° । ५. प. एसो । ६. क. प. जाणं । ७. क. प. ज. °सूरि° ।

[विवरणरचनासमयराज्यस्थलादि]

- संवच्छराण नवहि सएहिं पण्णरसवासअहिएहिं ।
 भद्वयसुद्धपंचमिबुहवारे साइ^१रिखिम्मि ॥२८॥
- सिरिभोजदेवरज्जे पवट्टमाणम्मि जणमणाणंदे ।
 5 नागउरजिणायतणे समाणियं विवरणं एयं ॥२९॥
- विवरणकरणा कुसलं^२ जं किंचि समज्जियं मए तेण ।
 भव्वा लहंतु^३ मोक्खं कय(इ)णा सह सासयं सोक्खं ॥३०॥
- इय जयपयडकण्हमुणिसीसजयसिंहसूरिणा रइयं ।
 धम्मोवएसमालाविवरणमिह विमलगुणकलियं ॥३१॥

● ● ●

- 10 [क.ज. जयसिंहाचार्यकृतेः सद्धर्मोपदेशमालायाः ।
 सङ्ख्याऽनुष्टुप्लोकैः सप्तोत्तरशतेन सङ्कलिता ॥३२॥]

सङ्कलनया चागतम् ५७७८^१

धर्मोपदेशमालापुस्तकं समाप्तम् ॥

● ● ●

१. क. रक्खं° । २. क. प. लं तु । ३. प. सोक्खं ३० ।

१. ग्रंथाग्रं ज. क. प. करकृतमपराधं क्षंतुमर्हति संतः । शुभं भवतु ॥ ज. १४३ पत्रे – संवत् १६७७ वर्षे वैशाखमासे शुक्लपक्षे सप्तमी बुधवासरे पुष्यनक्षत्रे कोठारी गोडीदास लिषावितं देवचंदपुन्यार्थ ॥ छ ॥ सुभं भूयात् लेषक-पाठकस्य ॥ छ ॥ श्रीः ॥

परिशिष्टानि

[१]

प्रथमं परिशिष्टम्

धर्मोपदेशमालाप्रकरणगतमूलगाथानामकाराद्यनुक्रमः ॥

मूलगाथांशः	पृष्ठा	मूलगाथांशः	पृष्ठा
अकुणंता य कुणंता	१००	कालाणुरूवकिरियं	१८९
अच्चंतपावभीरू	१८९	कालोवयोगि संतं	४
अच्छउ ता परलोगो	२४३	कुलवहुद्वयराहरणं	२४६
अणुकंपाकिरियाए	१११	कोहानलपज्जलिया	१७७
अण्णासत्ता महिला	२८१	खंतीए वट्टमाणा	१९७
अनिरूविऊण सम्मं	२१६	गाहिज्जंता नाणं	१०१
अपसत्थनिमित्ताओ	८३	गुणदोसविसेसणू	२४०
अमुणियजिणिंदवयणा	२८४	चेट्टो(बद्धो)त्तरमायाकूड-	६४
अविहीए सामण्णं	२९९	छलसंगहियं दव्वं	१८०
अव्वोच्छित्तिनिमित्तं	२०४	जम्मंतरकयपुण्णा	१५९
आलोयणाइपुव्वं	२९७	जाईकुलपरिहीणा	३०१
इंगियचिट्ठाईहि य गुरुणो	१५१	जाणंतो वि तमत्थं	१७४
इच्छंतस्स वि पूया	२९०	जायइ विसं पि अमयं	१८२
इह लोगम्मि वि बंधं	२१७	जाव न दुक्खं पत्तो	२५३
इह लोगम्मि वि सिज्झइ	१३८	जावयमेत्तं भणिओ	२१४
उज्झियनियकायव्वो	९९	जिण-सिद्ध-सूरि-उवज्झाय	३
उप्पत्तियाइचउव्विह-	२७२	जीयं(वं) अथिरं पि थिरं	१९६
एक्केण वि मुणिवयणेण	२११	जुवईए रागरत्तो	२८९
एताउ इमं लट्ठं	२५९	जो न वि वट्ठइ रागे	२९६
कम्मवसेणं मुणिणो	१७३	जो मरणम्मि वि पत्ते	३००
कयपावो वि मणूसो	२१५	णत्थि असज्झं किंचि वि	३१

३१२]

[सविवरणं धर्मोपदेशमालाप्रकरणम्

तवनियमसंजमाइसु	२४८	मयणपरायत्ता वि हु	३०
तवसोसिया वि मुणिणो	२८६	मरणभयम्मि वि मुणिणो	४३
तित्थयरवंदणत्थं	१७९	मारिज्जंता वि दढं	१०४
दव्वाइ लहमाणो	२०३	रज्जावित्ति ण रज्जंति	६४
दव्वाडवी य भावाडवी य	२०८	रमणीयणवेलविया	१९७
दीहरसंसारफलो	१६८	रागाइविरहिएहिं	१४६
दुइयपयं सेविज्जसु	१७४	रागानलपज्जलिओ	२६७
देहाणुरूववीरियं	१७९	रागानलसंततो	४५
दो नरपसुणो वंचइ	२६३	लहुइयसेसाहरणं	९
दोसानलपज्जलिओ	२८५	विणयरहिओ न ठाणं	२८३
धम्मट्ठिया सुदूरं	१५३	विण्णाणस्स लवेण वि	१७७
धम्मोवएसयाणं गुरूण	५७	संतं पि घरे दव्वं	८१
नत्थि तवसो असज्झं	२५०	संदेहं संपत्तो	१९५
नाणीण चरणहेउं	१७८	संपत्तमहामहिमो	१८५
निच्छंति कह वि किरियं	२३७	संपत्तमहावसणो	३०२
नियसर्त्ति पयडिज्जसु	२१८	सद्दाइसु रत्तेण वि	७३
नीसेसगुणाहारं नरनाहं	२६८	सप्पु(सुपु)रिससंगाउ णरो	९१
परकज्जकरणनिरया	२६५	सम्ममणालोएंतो	२८७
परतित्थियमज्झगओ	२१६	साहेइ जो हयासो	२५६
परिद्धिदंसणाओ	१५०	सिज्जंस-चंदणज्जा-	११९
पावयणियउड्डाहं	७६	सिज्झउ मज्झ वि सुयदेवि !	३
पावेण किलेसेण य	७९	सीहगिरी विव सीसे	२००
भत्तिविणयाइएहिं देवा वि	१४९	सुद्धसहावम्मि जणे	२९६
भावं विणा करेंतो	१८७	सुपसत्थनाणदंसण-	१८५
भावमइएण पावइ	३३	सुपुरिसचेट्टं दट्टुं	१७५
भावसरिच्छं खु फलं	७४	सुहर्बिदुं इच्छंतो	१९३
भावियजिणवयणा वि य	११३	सोइंदियघाणेंदिय-	२६९
भोगे अभंजिरुणं	१७५	हिययगयं सब्भावं	१७५

• • •

परिशिष्टम्

[२]

धर्मोपदेशमालाविवरणगतोद्धृतप्राकृतगाथानामकाराद्यनुक्रमः ॥

उद्धरणांशः	ग्रन्थनाम	पृष्ठा
	[अ]	
अचिलुग्गए वि सुरिए	[उ.नि./१३५]	११७
अच्छिनिमीलणमित्तं	[आरा./८४६]	२०४
अद्धद्धं अहिवइणो	[]	२१३
अप्पा चेव दमेयव्वो	[उव./१८५]	७३
अब्भितरया खुहिया	[उ.नि./१३३]	११६
असुइमसारमणेच्चं	[]	१७
अहं च भोगिरायस्स	[द.वै./अ.२/८]	३०
अंकुसेण जहा नागो	[उ.२२/४६]	६९
	[आ]	
आणंद अंसुवायं	[]	२०८
आयप्पवायपुव्वा	[]	२०८
	[इ]	
इह खलु भो ! पव्वइएणं	[]	८५
इह लोए अत्थकामा	[]	२४३
इंदियलद्धीनेवत्तणा य	[]	५२
	[ई]	
ईसा-विसय-भय-कोह	[]	१७
ईसाविसायमयकोह	[]	२०५
	[उ]	
उवरोह-सीलयाए	[]	१७

३१४]

[सविवरणं धर्मोपदेशमालाप्रकरणम्

उवरोहयाए कज्जं कीरइ	[]	१८३
उवरोहयाए कीरइ	[]	१५४
उवसमेण हणे कोहं	[द.वै./८/३९]	२३६

[ए]

एगम्मि महारुक्खे	[]	११६
एगे अप्प[ऽ]जिए	[उत्त./२३/३८]	१९२
एगे जिए जिया पंच	[उत्त./२३/३६]	१९२
एते देवणिकाया	[ति.गा./१०६६]	२०
एतेसिं धायओ जो उ	[]	२८६
एवं करेति संबुद्धा	[द.वै./अ.२/११]	३०
एवं चेव पमाणं	[स.र./३२]	२६
एसा णो छट्ठिया जाई	[उत्त./१३/७३.]	१६९

[क]

कडगा य ते कुंडला य ते	[]	११८
करकंडू कलिंसेसु	[आ.नि.भा./२०५]	१५९
कलहकरो डमरकरो	[]	२८४
काऊण नमोक्कारं	[आ.नि./१०९]	२१
किं ताए नाणलच्छीए ?	[]	१९७
कुवियस्स आउरस्स य	[]	१७७
कुसलाणुबंधे कम्मोदएण	[]	३२
कोहो य माणो य अणिग्गहीया	[द.वै./८/४०]	२३६

[ग]

गंगाए नाविओ नंदो	[]	२८६
गुणदोसो णावेक्खइ	[]	२८१
गोटुंगणस्स मज्झे	[आ.नि.भा./२०९]	१६४

[घ]

घम्मा वंसा सेला	[बृ.सं./२११]	२०४

[च]

चत्तारि परमंगाणि	[उत्त.३/१ गा.]	२२२
चोल्लापासगधण्णे	[आव.नि./८३२]	५२

परिशिष्टम् [२] धर्मोपदेशमालाविवरणगतोद्धृतप्राकृतगाथानामकाराद्यनुक्रमः ॥ [३१५]

[छ]

छम्मासेहिं अहीयं	[]	२०८
छुहातण्हारोगभयाउंसे	[]	२०५

[ज]

जइ तं काहिसि भावं	[द.वै./अ.२/९]	३०
जइ फुल्ला कणियारया	[]	८४
जइ सच्चं चिय सीहो	[]	२९४
जणणीए मणागं ति य गब्भे	[]	२०७
जत्थ तरुणो महल्लो	[]	२८१
जत्थ राया सयं चोरो	[उ.नि./१३४]	११६
जमहं दिया य राओ	[उ.नि./१२७]	११५
जस्मरणरोगसोगाउराण	[]	२०५
जह उग्गए वि सूरे	[]	११७
जह चोल्लयाइएहिं	[]	५२
जहा लाभो तहा लोभो	[उ.नि./८/१७गा.]	२११
जं अज्जिअं चरित्तं	[चं.प./१५]	२३६
जं अज्जियं चरित्तं	[हि.मा./४११]	२५२
जं अण्णाणी कम्मं	[गाथा./५०७]	२५२
जं पि वत्थ व पायं वा	[द.वै./६/२०]	२४१
जाव वुच्छं सुहं वत्थुं	[उ.नि./१३२]	११६
जेट्ठासाढेसु मासेसु	[उ.नि./१३०]	११६
जेण जीवंति सत्ताणि	[उ.नि./१३१]	११६
जेण भिक्खं बलिं देमि	[उ.नि./१२४]	११५
जेण रोहंति बीयाणि	[उ.नि./१२६]	११५
जो चंदणेण बाहुं	[उ.नि./१२]	२३६

[ण]

णीया लोयमभूया य	[]	१५९
णेगाणं तु सहस्साणं	[उ.नि./२३/३५]	१९२

[त]

तरियव्वा य पइन्निया	[]	८५

३१६]

[सविवरणं धर्मोपदेशमालाप्रकरणम्

तवनियमसंयमण	[आरा.५०]	१६७
तं किं पि अणणसमं	[]	१६३
तं किं पि अणणसमं	[]	१६९
तं किं पि अणणसमं	[]	२९५
तं किं पि अणणसमं	[]	२१३
तिणसंथारनिसणो	[]	२३१
तिहि णाणेहिं समग्गा	[आ.नि./११०]	२१
तीसे सो वयणं सोच्चा	[द.वै./अ.२/१०]	३०
तुममेव य अम्म !	[उ.नि./१३६]	११७
ते पासे सव्वहा छित्ता	[उत्त./२३/४१]	१९२
[द]		
दट्टूण सिरिं तह	[]	१६५
दासा दासत्तणे आसी	[उत्त./१३/६गा.]	१६९
दीसंति बहवो लोए	[उत्त./२३/४०]	१९२
दूय त्ति जं न वज्झो	[]	२९३
देवा य देवलोगम्मि	[उत्त./१३/७पू.]	१६९
देसपुरज्जधणसयण	[]	१६६
[ध]		
धि धि उड्डाहकारिण !	[]	११८
[न]		
न वि अत्थि माणुसाणं	[वि.सा./८५६]	२११
न सो परिग्गहो वुत्तो	[द.वै./६/२१]	२४१
नयणाइं नूण जाईसराइं	[]	२०७
नयणाइं नूण जाईसराणि	[]	१७२
नरयाणलसंकासं	[]	२४९
नव मासा कुच्छीए धारिया	[उ.नि./१३७]	११७
नारयतिरियनरामरगईसु	[जी.क./२१]	१६०
नियरज्जमंतिणं	[]	१६७
नो इहलागट्ठाए तवमहिट्टिज्जा	[द.वै./९/४सू.]	२९३
[प]		
पक्खंदे जलियं जोयं(इं)	[द.वै./अ.२/६]	२४

परिशिष्टम् [२] धर्मोपदेशमालाविवरणगतोद्धृतप्राकृतगाथानामकाराद्यनुक्रमः ॥ [३१७]

परिचत्तसव्वसंगो	[]	१६७
पासत्थो ओसण्णो	[गु.भा./१२]	२१०
पासा य इति के वुत्ता ?	[उत्त./२३/४२]	१९२
पुव्वस्स उ परिमाणं	[प्र.सा./१३८७]	३९

[७]

बलिपविसणम्मि काले	[]	२१३
बहु सुणेइ कण्णेहिं	[द.वै./अ.८/२०]	१८१
बहुवयणेण दुवयणं	[]	२०३
बहुस्सुयं चित्तकहं	[उ.नि./१२५]	११५
बिइओ वि य आएसो	[]	२०८

[५]

भत्तिविभवानु(णु)रूवं	[स.र./३३]	२६

[८]

मए वि अप्पा दंतो	[]	७३
मणगं पडुच्च सिज्जंभवेण	[]	२०८
मा वहउ को वि गव्वं	[]	२०३
माणुस्सखेत्तजाई	[भ.भा./४६८]	१३३
माणोस्सखेत्तजाई	[आव.नि./८३१]	५२
मुहमहुरं परिणइमंगुलं	[]	१८८

[२]

रज्जावेति न रज्जंति	[]	२००
राईसरिसवमित्ताणि	[उ. नि. / १४०]	११९
राओवणि(णी)यसीहासणम्मि	[स.र./३८]	२८
राओवणीयसीहासणम्मि	[]	२१३
रागदोसादयो तिब्वा	[उत्त./२३/४३]	१९३
रूसउ वा परो मा वा	[श्रा.दि./२११]	१६७
रेणुं व पडविलगं	[]	१६५

[ल]

लंघणपवणसमत्थो	[उ.नि./१२९]	११५

[व]

वग्गस्स मए भीएण	[उ.नि./१२८]	११५

३१८]

[सविवरणं धर्मोपदेशमालाप्रकरणम्

वम्महद्वयराणुगओ	[]	३०२
वस-रुहिर-मास-	[]	१७
वसणम्मि अणुव्विग्गा	[]	२६८
वसणम्मि न उव्विग्गा	[]	२३
वसभे य इंदकेऊ	[आ.नि.भा./२०६]	१५९
वसहिकहणिसेज्जिदिय	[च.मू./१०]	५१
वाणारसीए बडुओ	[]	२८६
विक्कीओ सुवन्नस्स	[स.र./३१]	२६
वोलीणाणागयवट्टमाण	[आउ./२७]	२५

[स]

सच्चं निवसइ सीहो	[]	२९४
सच्चप्पवायपुव्वा	[]	२०८
सत्तू इति के वुत्ते ?	[उक्त./२३/३७]	१९२
समणो वि संजाओ सि	[उ.नि./१४१]	११८
सयमेव य लुक्ख लोविए	[उ.नि./१३८]	११८
सल्लं कामा विसं कामा	[इ.प./२७]	८३
सव्वे वि एगदूसेण	[आ.नि./२०७]	२१
संखा(ई)ए उभवे साहइ	[]	२८
संखातीते वि भवे	[]	२१३
संभरियपुव्वजम्मा	[]	१६६
सारस्सयमाइच्चा	[ति.गा./१०६५]	२०
साहु गोयम पण्णा ते	[उक्त./२३/३४]	१९२
साहु गोयम पण्णा ते	[उक्त./२३/३९]	१९२
सीहगिरिसुसीणाणं	[उप./१३]	२००
सुट्ठु गाइयं सुट्ठु वाइयं	[]	९०
सुट्ठु वि जियासु सुट्ठु वि	[]	२००
सुद्धसहावम्मि जणे	[]	२१७
सुखसुहं खलमिक्की	[]	२३१
सेयं सुजायं सुविभत्तसिगं	[आ.नि.भा./२०८]	१६४
सेवेमि निव्विसंका	[]	११७

• • •

परिशिष्टम्

[३]

धर्मोपदेशमालाविवरणगतोद्धृतसंस्कृतश्लोकानामकाराद्यनुक्रमः ॥

श्लोकांशः	पृष्ठा	श्लोकांशः	पृष्ठा
अज्ञानं खलु कष्टं	२८५	कामशोकभयोन्माद	२७१
अत एव मुखं	७१	काले प्रसुप्तस्य	४६
अन्नपानैर्हीरद् बालां	६५	किं चन्द्रेण महोदधेरुपकृतं	२६६
अन्यथैव विचिन्त्यन्ते	२५९	कृमिकुलचितं	१५
अन्यथैव विचिन्त्यन्ते	२९४	कोलिन्द्या दलितेन्द्रनीलशकल-	२५८
अपकारफला एव	१७	कोऽर्थान् प्राप्य न गर्वितो ?	१४१
अपि चण्डानिलोद्धृत-	२९१	क्रोधः परितापकरः	२३६
अपुत्रस्य गतिर्नास्ति	१८३	गणयन्ति न रूपाढ्यं	७०
अपुत्रस्य गतिर्नास्ति	२९७	चक्षुष्मन्तस्त एवेह	६१
अभिचन्द्रश्च नवमो	११	जन्म जन्म यदभ्यस्तं	२५१
अर्थनाशं मनस्तापं	९७	जले विष्णुः स्थले विष्णुः	२७६
अर्थानामर्जने दुःखम्	८०	तज्ज्ञानमेव न भवति	४५
अवधूतां च पूतां च	२३१	तपस्विनि क्षमाशीले	१५८
अवश्यं यौवनस्थेन	८८	तीरात् तीरमुपैति रौति	२७१
आदावन्त्यभ्युदयाः	८८	त्यजन्ति भर्तृनुपकारकर्तृन्	७०
आवारो(सो) मानसानां	७०	त्वद्वाक्यतोऽपि	७५
आसन्नमेव नृपति	४८	त्वन्मतामृतबाह्यानां	५२
उपदेशो हि मूर्खाणां	१०२	दुःखभावा यतश्चैता	७०
एष प्रयाति सार्थः	२१६	देवलोकोपमं सौख्यं	८९
कथं सम्बोध्यत स्थाणुः ?	५९	द्वीपादन्यस्मादपि मध्यादपि	१२१
कश्चिद् रागी भवति	२३२	धर्माज्जन्म कुले शरीरपटुता	२०२
काम ! जानामि ते मूलं	८९	न चा(वाऽ)द्धृतमूलं	७५
काम जानामि ते मूलं	३५	न मांसभक्षणे दोषो	३००

३२०]

[सविवरणं धर्मोपदेशमालाप्रकरणम्

नाभिषेको न संस्कारः	३१	यद्यपि निषेव्यमाना(णा):	८८
नीयमानः सुपर्णेन	२५९	यस्मिन् रुष्टे भयं नास्ति	२७२
नेह लोके सुखं	४७	येन यथा भवितव्यं	२८२
नोदन्वानर्थितामेति	२९२	रणे वने शत्रुजलाग्निमध्ये	२९२
पादा हिमांशोर्ललितं	२९५	रागमेकपद एव हि	७०
पैशाचिकमाख्यानं	८९	राजन् ! वाक्यं परस्येदं	२९३
प्रकाशितं यथैकेन	५२	लालनाद् बहवो दोषाः	१०२
प्रत्यक्षेण ग्रहोऽर्थस्य	२०१	वचनेन हरन्ति	७१
प्रमाणानि प्रमाणस्थैः	८६	वरं प्रविष्टुं ज्वलितं	८५
प्रियादर्शनमेवास्तु	११४	वरं प्रवेष्टुं ज्वलितं	३००
प्रेक्षावन्त(तां)प्रवृत्त्यर्थं	३	वाजिवारणलोहानां	२५७
ब्रिभन्मोही स्फटिकविमला	२३२	विद्योतयति वा लोकं	५२
भगनाशस्य करण्डपिण्डिततनो-	२६९	विद्वानृजुभिरभिगम्यो	२३०
भिषगभेषजरोगार्त	३००	वैरूप्यं व्याधिपिण्डः	३०१
भ्रातृसमं पुत्रसमं	७०	श्वादीनामपि सामान्यं	३०१
मर्यादाभेदहेतुः	७०	श्वासः किं त्वरितागतात्	६४
महानुभाव सम्पर्कः	९५	षट् शतानि नियुज्यन्ते	२३२
मातङ्गानां मदन्ध-	२४५	षट् शतानि नियुज्यन्ते	४४
मातङ्गानां मदन्ध-	७१	समुद्रविजयोऽक्षोभ्यः	११
मृगा मृगैः सङ्गममनुव्रजन्ति	३१	सर्वस्य हि मनो लोके	१५४
यं दृष्ट्वा वर्धते क्रोधः	१७२	सर्वे क्षयान्ता निचयाः	२८३
यं दृष्ट्वा वर्धते स्नेहः	१७२	सुखी न जानाति परस्य दुःखं	२५४
यच्चाशिषोऽप्यविषय-	१८	सुखी न जानाति परस्य दुःखं	३०३
यदि तां चैव तां चैव	२१६	स्त्रीमुद्रां झषकेतनस्य	११४

• • •

परिशिष्टम्

[४]

धर्मोपदेशमालाविवरणगतकथानामकाराद्यनुक्रमः ॥

कथा	विषयः	पृष्ठा
अङ्गारमर्दकथा	भावं विना मुनिचेष्टाविषये	१८७
अभय-महासालकथा	राज्याऽग्रहणविषये	१८९
अभयमन्निकथा	धर्मस्थैर्ये	१९६
आर्यरक्षितकथा	गुरुपदकर्तव्ये	१४६-१४९
आर्यवैरकथा	अपवादपदविषये	१७४
आषाढसूरिकथा	दूषमाप्रभावे	११३-११९
इन्द्रदत्तसुतकथा	गुरुपरिभवे	१०१-१०४
इन्द्रनागकथा	बोधविषये	२११-२१४
इलापुत्रकथा	भावविषये	३४-३८
उदयनकथा	अनिरूपितकर्तव्ये	२१६
करकण्डुप्रत्येकबुद्धकथा	निमित्ताद् बोधविषये	१५९-१६४
करट-कुरुटकथा	कोपे	२८७
काकजङ्घकथा	युवतीनां गुह्याऽथकने	२५७-२५९
कालककथा	यथास्थितप्ररूपणे	४३-४५
कालकसूरिकथा	कुशिष्यत्यागे	२०१-२०३
कूलवधुकथा	संयमप्रवृत्तौ	२४६-२४७
कृतपुण्यककथा	दानविषये	१२३-१३३
कृष्णवासुदेवकथा	परोपकारे	२६५-२६७
केशिगणधरकथा	कालोचितक्रियाविषये	१८९-१९३
क्षुल्लककथा	क्षान्तौ	२५०-२५२
क्षुल्लककथा	विषण्णत्यागे	२४८-२४९
क्षुल्लककथा	शुभमार्गादरे	८५-८६
क्षुल्लकथा	शुभमार्गादरे	८६-९१
गन्धर्वनागदत्तकथा	दुःखे धर्मकर्तृविषये	२५३-२५६
गोष्ठमाहिलकथा	गुरुवचनाऽश्रद्धाविषये	१७७

३२२]

[सविवरणं धर्मोपदेशमालाप्रकरणम्

गौतमकथा	गुरुविनयविषये	१७४
ग्रामेयककथा	अयोग्यविषये	२१४-२१५
घृतवस्त्र-पुष्यमित्रकथा	साधुभ्यो द्रव्यादिदानविषये	२०३
चण्डरुद्र-स्कन्धकशिष्यकथा	क्षान्तिविषये	१९७
चन्दनार्याकथा	दानविषये	१२२
चाणक्यकथा	सद्भावग्रहणे	१७६-१७७
चित्रकरसुतकथा	भक्त्याऽऽराधने	१४९-१५०
चित्रकरसुताकथा	गर्वनिषेधे	१८५-१८७
चिलातकथा	मुनिदर्शन प्रतिबुद्धविषये	१७५
चेटकनृपकथा	देवसान्निध्यविषये	१८५
जमालिकथा	गुरुवचनाऽश्रद्धाविषये	१७७
जम्बू-प्रभवकथा	सत्पुरुषप्रभावे	१७५
जिनदेवकथा	व्रतदारब्धे	३००-३०१
तेतलिसुतकथा	व्यसने धर्मसेवे	३०३-३०४
त्रिपृष्ठवासुदेवकथा	सनिदाने तपसि	१७०-१७१
दमदन्तकथा	कोपनिषेधे	११०-१११
दर्दुरदेवकथा	भाववन्दने	१७९
दशार्णभद्रकथा	बोधविषये	१५०-१५१
दिगम्बरश्राद्धबोधकथा	विशेषज्ञताविषये	२४०-२४३
दुर्मुखप्रत्येकबुद्धकथा	निमित्ताद् बोधविषये	१६५
दृढप्रहारिकथा	तपोविषये	३१-३३
द्विजतनयकथा	युवतिचरिते	१९७-२००
धनकथा	दानविषय	५-९
धनमित्रकथा	रगे	२८९-२९०
धनसार्थवाहकथा	द्रव्याटव्याम्	२०९-२११
धर्मघोष-धर्मयशःकथा	निःस्पृहपूजायाम्	२९०-२९५
धृति-मतिकथा	आराधकसिद्धौ	२९८
नगगतिप्रत्येकबुद्धकथा	निमित्ताद् बोधविषये	१६५-१६७
नन्दिषेणमुनिकथा	मर्यादाधारणे	१७३-१७४
नन्दिषेणसाधुकथा	देवस्तुत्ये	१५३-१५७
नमिप्रत्येकबुद्धकथा	निमित्ताद् बोधविषये	१६५
नवमवासुदेवकथा	सनिदाने तपसि	१७२-१७३
नागिलकथा	ज्ञानचेष्टिते	१७८-१७९

परिशिष्टम् [४] धर्मोपदेशमालाविवरणगतकथानामकाराद्यनुक्रमः ॥

[३२३]

नाविकनन्दकथा	द्वेषे	२८५-२८६
निम्बककथा	विनये	२८३-२८४
नूपुरपण्डिताकथा	दोषबाहुल्ये	६५-७३
पद्मश्रीकथा	अविधिश्रामण्ये	२९९
पिण्डोलककथा	भोगविषये	१७५
पिशाचकथा	नित्यप्रवृत्तौ	२४६-२४८
पुष्पचूलाकथा	गुरुविनये	५७-६४
पुष्पभूतिशिष्यकथा	अज्ञाने	२८४-२८५
पोट्टमालकथा	अभिमानविषये	१७८
प्रभव-शय्यम्भवकथा	ज्ञानगणाव्यवच्छिन्नौ	२०४-२०८
प्रभवकथा	जम्बुदर्शन प्रतिबुद्धविषये	१७५
बन्धुमङ्गकथा	स्त्रीचरित्रविषये	२६३-२६५
बाहुसाहुकथा	अन्यजन्मनि भरतजीवविषये	२०४
ब्रह्मदत्तचक्रिकथा	सनदाने तपसि	१६८-१६९
भट्टिनीकथा	इङ्गितज्ञतादिना चित्तहरणे	१५२
भद्राकथा	श्रोत्रेन्द्रिये	२७०-२७१
भरतकथा	भोगविषये	१७५
भरतचक्रिकथा	भावविषये	३८-४२
भ्रातृद्वयकथा	अर्थविषये	७९-८०
मगधसुन्दरीकथा	अप्रमादे	३०५
मधुबिन्दुकूपनरकथा	विषयसुखविषये	१९३-१९५
मरुदेवीकथा	भावविषये	४२
मल्लद्वयकथा	आलोचनानालोचने	२८८-२८९
माथुरवणिककथा	सुपुण्यपापद्रव्ये	८१-८३
मूलदेवकथा	दानविषये	१३८-१४६
मेण्ठपुरुषकथा	सम्प्राप्तनमस्कारविषये	२१५
मेतार्यकथा	कोपनिषेधे	१०५-१०९
रथनेमिकथा	शीलविषये	३०
राजकुमारकथा	घ्राणेन्द्रिये	२७१
राजपुरुषकथा	गुरुवचनकर्तव्ये	१००-१०१
राजसुताकथा	शुभमार्गादरे	८४-८५
राजीमतीकथा	शीलविषये	१०-३०
रुद्रकथा	दोषदाने	२९६

३२४]

[सविवरणं धर्मोपदेशमालाप्रकरणम्

रोहकादिकथा	औत्पत्तिकीबुद्धौ	२७२-२८१
रोहगुप्तकथा	गुरुवचनाऽश्रद्धाविषये	१७७
वङ्कचूलिकथा	सत्पुरुषसङ्गे	९२-९९
वज्राकथा	दुष्टस्त्रियाम्	२८१-२८३
वञ्जकवणिक्कथा	छलद्रव्ये	१८०-१८२
वणिक्जायाकथा	कर्तव्यकरणे	९९-१००
वणिक्त्वनयकथा	रागविषये	४५-५७
विष्णुकुमारकथा	सङ्गुगुरुकार्ये शक्तिप्रकटने	२१८-२३६
वेश्याकथा	इङ्गितज्ञतादिना चित्तहरणे	१५१-१५२
वैतरणिवैद्यकथा	यत्यनुकम्पाविषये	११२-११३
वैद्यादिसुतकथा	यत्यनुकम्पाविषये	१११-११२
शालिभद्रकथा	दानविषये	१३३-१३८
श्रावकसुतकथा	नमस्कारप्रभावे	२४४-२४६
श्रेणिककथा	सन्देहपृच्छाविषये	१९५
श्रेयांसकथा	दानविषये	११९-१२२
सङ्गमाचार्यकथा	क्षेत्रादिसेवने	१८०
सङ्गमानुमतिककथा	व्रतत्यागे	३०१-३०२
सचिवकथा	इङ्गितज्ञतादिना चित्तहरणे	१५२-१५३
सनत्कुमारकथा	निःस्पृहताविषये	२३७-२३९
समयज्ञसाधुकथा	बोटिकमध्यस्थितमुनिविषये	२१६-२१७
सम्ब-पालककथा	भावानुरूपफले	७५
सागरचन्द्र-कमलामेलाकथा	रागविषये	२६७-२६८
सिद्धककथा	आत्मदमने	७३-७४
सीहगिरिकथा	विनीतशिष्यविषये	२००
सुकुमारिकाकथा	मदनातुरायाम्	२६८-२६९
सुन्दरीनन्दकथा	विशेषज्ञताविषये	२५९-२६३
सुबन्धुसचिवकथा	अभावचरणे	१८७-१८९
सुभद्राकथा	प्रवचनकलङ्कापहारे	७६-७९
सुभूमचक्रिकथा	पुण्यप्रभावे	१८२-१८४
सुलसाकथा	देवस्तुत्ये	१५७-१५८
सुव्रतसाधुकथा	माध्यस्थ्ये	२९७
सोदासकथा	जिह्वेन्द्रिये	२७१

• • •

परिशिष्टम्

[५]

धर्मोपदेशमालाविवरणगतविशेषनाम्नामकाराद्यनुक्रमः ॥

विशेषनाम	पृष्ठा	विशेषनाम	पृष्ठा
[अ]		अभिमंत [मुणि]	३०७
अइभहा [गणहरमाया]	३०६	अयल [सत्थाह-तिविट्टु]	१३९, १४०,
अकंपिअ [अट्टमगणहर]	३०६		१४१, १४२, १७१
अगिभूइ [द्वितीयगणहर]	३०६	अयलपुर [नयर]	२४०
अगियओ [दारअ]	१८२	अयलभाया [नवमगणहर]	३०६
अच्चुय [कप्प]	११२	अरहमित्त [सेट्ठि]	३००
अजियसेण [आयरिय]	८७	अरिकेसरी [राया]	२४०
अजियसेण [राया]	२९०	अरिट्टिनेमि [तित्थयर]	७५, ११२, २६५
अजियसेन [नरिंद]	२९२	अरिदमण [राया]	२५०
अज्जनागहत्थि [मुणि]	३०७	अवंतिवद्धण [रायपुत्त-राया]	२९१, २९२
अज्जरक्खिअ [सूरि]	१४६	अवंतिसेण [रायपुत्त-राया]	२९१, २९२,
अज्जसाढ [सूरि]	११३		२९३, २९४
अज्जासाढ		अवंती [देस]	१३८
अट्टण [मल्ल]	२८८, २८९	अवरविदेह [खित्त]	५, १२१
अट्टभरह [खित्त]	१७१	असणीवेग [निव]	२३७
अणंगसेणा [गणिया]	१५१	असियगिरि [पव्वय]	३०२
अणंतवीरिय []	१८३	असोगवणिया [उज्जाण]	६७
अणुधरी [भारिया]	३००	अंग [जणवय]	१५३
अणुरत्तलोयणा [रायभज्जा]	३०१	अंगमंदर [सेल]	२२४
अन्नियपुत्त [आयरिय]	५८, ६०	अंगरिसि [सीस]	२९६
अन्नियापुत्त		अंगा [जणवय]	७६, १५९
अभय [सेणियसुअ]	७६, ९७, १०१,	अंजण [पव्वय]	२८५, २८६
अभयकुमर []	१२७, १२८, १८९, १९५,	अंबरिसी [बंभणो]	२८३, २८४
	१९६, २१२, २७२, २७५, ३०८		

३२६]

[सविवरणं धर्मोपदेशमालाप्रकरणम्

[आ]	
आउक्काय [दारअ]	११५
आसग्गीव [राया]	१७१
[इ]	
इत्थी [रयण]	२२८
इला [इलाइपुत्तजणणी]	३३
इलादेवी	
इलाइपुत्त [इलातणय]	३४, ३५,
इलासुय	३६, ३७
इलावद्धण [नयर]	३४
इंददत्त [राया]	१०१, १०२, १०४
इंदनाग [दारय]	२११, २१२, २१३, २१४
इंदपुर [नयर]	१०१, १०२
इंदभुइ [पढमगणहर]	१९०, ३०६
[ई]	
ईसाण [देवलोग]	१२१
[उ]	
उगसेण [निव]	१७, १८
उज्जित [पव्वय]	२०, २१, २९८
उज्जेत	
उज्जेतय	
उज्जेणी [नयरी]	१०५, १०६, १३८,
	१४४, १४५, १९७,
	२०१, २५७, २७२, २८३,
	२८८, २९१, २९३, २९५
उत्तरमहुरा [नयरी]	५७, ५८, ८१, ८२
उत्तरमाहुर [मित्त]	५८
उदयण [रायपुत्त]	१५०, २१६
उदयन	
उप्पत्तिया [बुद्धि]	२७२
उमग्गा [नई]	२२३

उसभ [तित्थयर]	९, १७, १२०, २०६,
उसह	२१९, ३०५
[ए]	
एरावण [गय]	१९, २३, १५१
एरावय	
एलउर [पुर]	२१७
[क]	
कट्ट [सेट्टि]	२८१
कणगज्झअ [रायपुत्तराय]	३०३
कणगरह [राया]	३०३
कण्णकुज्ज [नगर]	१८३
कण्णपाल [मेंठ]	९०
कण्ह [णवमवासुदेव]	११, ७५, ११२,
	२६५, २६६, २६७
कण्ह [मुणि]	३०८, ३१०
कत्तवीरिय [अणंतवीरियपुत्त]	१८३, १८४
कमलामेला [रायसुया]	२६७
कमलावइ [रायभज्जा]	३०३
कयपुण्ण [भद्दासुअ]	१२३, १२४,
कयपुत्त	१२५, १२६, १२७,
कयपुत्तय	१२८, १३३
कयमाल [देव]	२२३
करकंडु [पत्तेयबुद्ध]	१५९, १६१, १६२,
	१६३, १६६, १६७
करड [तवस्सि]	२८६, २८७
कलिंग [विसय]	१६१, २५८
कलिंगराया [निव]	२५९
कंचणापुर [नयर]	१६१, २४७
कंडरिय [जुवराया-पुरुष]	८६, २७०
कंडरीअ	
कंपिल्ल [नयर]	१६५, १६९
कंपिल्लपुर	
काकजंध [पुत्त]	२५८, २५९

परिशिष्टम् [५] धर्मोपदेशमालाविवरणगतविशेषनाम्नामकाराद्यनुक्रमः ॥ [३२७]

कागणि [ख्यण]	२२७	कोसियज्ज [उवज्झाय]	२९६
कामरूवग [राया]	९८	[ख]	
काल [निहि]	२२६	खग [ख्यण]	२२७
काल [आयरिय- ४३, ४४, ४५,]		खट्ठुय [नयर]	३०७
कालअ [महरिसी] २००, २०१, २०३		खमग [मुणि]	७७, २५०, २५२
कालक		खंडप्पवाया [गुहा]	२२५
कालग		खंत [पियासाहु]	२४८, २४९
कालियज्ज		खंतक	
कालिजर [वत्तिणी]	११३	खंदय [आयरिय]	१९७
कित्तिमइ [पवत्तिणी]	८७	खंदिल [आयरिय]	३०७
कुणाला [नयरी]	२८७	खिइपइट्टिय [नयर]	५, १६६
कुबेरपुर [पुर]	२८८	खुडुय [मुणि]	८५, ८६, ८८,
कुमारनंदी [सुवण्णयार]	१७८	खोडय	९०, ९१, १७९, २५१,
कुरु [देस-नरिंद]	२१९	खोडुय	२५२, २७५, २७६, २७७
कुरुगयपुर [नयर]	११०, ११९,	[ग]	
गयपुर	२३०, २३९, २४४	गंगदत्त [सेट्ठिपुत्त]	१७२, १७३
कुरुड [तवस्सि]	२८६, २८७	गंगा [नई]	६३, ११३, ११५, २१४,
कुसुमपुर [नयर]	१८०, २६३		२२६, २६९, २८५, २८६
कूरगडुय [मुणि]	२५१	गंधप्पिय [कुमार]	२७१
केसव [वासुदेव]	१६, २६, १२४, २६६	गंधव्वनागदत्त [पुत्त]	२५३, २५४
केसव [सेट्ठितणय]	१२१	गंधार [जणवय]	१६५
केसि [गणहर]	१८९, १९०, १९१,	गुज्जरत्ता [देस]	३०८
	१९२, १९३	गुणचंद [पियदंसणापुत्त]	१०५
कोंकण [विसय]	७३, २५७	गुणसिलअ [उज्जाण]	१२९, २०६, २१३
कोंकणय		गोड्डामाहिल [सूरि]	१४८, १७७
कोक्कास [बंभणसुअ]	२५७, २५८	गोष्ठामाहिल	
कोट्टु [चेइय]	२९९	गोपालग [रायपुत्त]	२९१
कोल्लग [सन्निवेस]	३०६	गोभद [सेट्ठि]	१३४, १३५
कोल्लाग		गोयम [गणहर]	१२९, १७४, १७५,
कोसंबी [नयरी]	१४९, २९०, २९१,		१८९, १९०, १९१,
	२९३, २९५		१९२, १९३, २१३
कोसल [देस]	३०६	गोवाली [मयहरिया]	२९९
		गोविंद [वासुदेव]	१५

३२८]

[सविवरणं धर्मोपदेशमालाप्रकरणम्

गोव्वर [गाम]	३०६
[च]	
चक्र [रयण]	२२७
चम्म [रयण]	२२७
चंडपज्जोअ [राया]	१५०, २१६,
पज्जोअ	२९१
चंडरुद्ध [आयरिय]	१९७
चंडवडेंसय [राया]	१०५, १०७
चंद [निव]	२३७, २३८
चंद [पंथियजुवाण]	२६४
चंदगुत्त [राया]	१७६, १८७
चंदणा [धारिणीधूया]	१२२
चंपा [नयरी]	४७, ४८, ७६, १२२,
	१५९, १६२, १८२, २९६
चाणक्क [बंभण]	१७६, १८७, १८८
चित्त [मुणि]	१६८, १६९
चिल्लणा [सेणियरण्णी]	१३५,
चेल्लणा	१९५
चिल्लय [मुणि]	८५, ११४,
चेल्लअ	२३०, २४८, २४९,
चेल्लय	२५०, २५१, २७५
चुलणी [बंभभज्जा]	१६९
चुल्लहिमवंत [खित्त]	३४, २९९
चेड [नरिंद]	१५९
चेडय [निव]	१८५
चोल्लय [दिट्ठंत]	८९
[ज]	
जक्खमयहर [तत्तसीस]	३०७
जम [तावस]	१८२
जमदग्गि [तावस]	१८२, १८३, १८४
जयंती [गणहरमाया]	३०६
जयसंधि [सचिव]	९०

जयसिंह [आयरिय]	३०९
जरासंघ [नरिंद]	३०५
जलणप्पह [दियवर]	१९७
जसभद्द [णरवइसुअ]	९०
जसभद्द [मुणि]	३०७
जसभद्द [सेज्जंभवसीस]	२०८
जसभद्दा [जुवरायभज्जा]	८६, ९०
जंबु [सुधम्मसीस]	२०४, ३०७
जंबू [द्वीव]	५, ३१, ३४,
जंबो	४५, ५२, ६५, ७६
जाणहवीय [नइ]	२२६
जायव [वंस]	२६, २७, २८
जाला [पउमुत्तरभज्जा]	२२०
जिणदत्त [इब्भ-इब्भसुअ]	४७, ४८, ४९,
	५५, ७६, ७७, ९८, ९९
जिणदेव [सेट्ठिपुत्त]	३००
जिणभद्द [सावग]	२४४
जियसत्तु [राया]	३१, ४३, ४४, ४५,
	६५, ८४, १०२, ११६, १३९,
	१८५, २०९, २५७, २६८, २८८
जियारी [राया]	१८०, २५७
जोइजसा [वच्छवाली]	२९६
जोगं धायण []	२९६
[ढ]	
ढड्डर [सड्डय]	१४६
[ण]	
णेमि [जिण]	११, १४, १५, १६,
नेमि	१७, १८, २१, २४
[त]	
तत्त [आयरिअ]	३०७
तन्नगपाली []	१२३
तमाला [अडवी]	६

परिशिष्टम् [५] धर्मोपदेशमालाविवरणगतविशेषनाम्नामकाराद्यनुक्रमः ॥ [३२९]

तसकाय [दारअ]	११६, ११८	दाहिणमहुरा [नयरी]	५७, ८१
तारा [कत्तवीरियभज्जा]	१८४	दिट्ठिवाय [गंथ]	१४७
तिमिस [गुहा]	२२३	दुज्जोहण [रायपुत्त]	११०
तिंदुग [उज्जाण]	१९०	दोज्जोहण	
तिविक्रम [भट्ट]	११७	दुप्पसह [सूरि]	३०७
तुडिंबग [राया]	२८४	दुब्बलिय [साहु]	१४७,
तुरंग [रयण]	२२८	दुब्बलियपूसमित्त	१४८
तुरुमिणि [णयरी]	४३	दुमुह [राया]	१६५, १६६,
तुंगिणी [देस]	३०६	दुम्मुह	१६७
तेउक्काय [दारअ]	११५	दूइय [रयण]	२२७
तेयलि [मंति]	३०२, ३०३,	दूरुल्लकुतिया [गाम]	२८८
तेयलिसुय	३०४	दूसगणि [सूरि]	३०७
तेयलिपुर [नयर]	३०३	देव [गणहरपिया]	३०६
[थ]		देवई [वसुदेवभज्जा]	११, २६, १७३
थूलभद्द [मुणि]	३०७	देवदत्ता [वेसा]	१३८, १३९, १४०,
[द]			१४१, १४२, १४३, १४४
दढप्पहारि [बंभण]	३२, ३३	देववायग [वायग]	३०७
दढमित्त [बालसुही]	२८९, २९०	देवसम्म [दिय]	९५
दत्त [गणहरपिया]	३०६	देविलासुअ [राया]	३०१
दत्त [दिअ]	४३, ४४	[ध]	
दहुर [देव]	१७९	धण [इब्भ-सत्थवाह-विज्जसुअ]	५, ७,
दधिवाहण [राया]	१२२, १५९, १६३		८, ९, ४७, ४८, ४९, ५०,
दमग [नर]	२७८		५१, ५३, ५४, ५५, १११, २०९
दमग [मुणि]	१९६	धणदेव [गणहरपिया]	३०६
दमदंत [राया-साहु]	१०४, ११०, १११	धणपाल [सेट्ठि]	१२३
दसण्णपुर [नयर]	१५०	धणमित्त [गणहरपिया]	३०६
दसण्णभद्द [राया]	१५०, १५१	धणमित्त [वणियसुअ]	२८९, २९०
दसपुर [नयर]	१४६, १४७	धणयपुरी [पुरी]	२८३
दसार [समुहविजयाइ]	१६, १७, १९, १७३	धणवद्धण [नयर]	१००
दंड [रयण]	२२७	धणवाह [सत्थवाह]	२६३, २६४
दंतचक्र [राया]	१६०	धणस्त्री [वणियसुअभज्जा]	२८९
दंतपुर [नयर]	१६०, २८९	धनंती [देव]	१८२
दंतवक्क [राया]	२८९	धनंती [विज्ज]	११२

३३०]

[सविवरणं धर्मोपदेशमालाप्रकरणम्

धन्ना [संगममाया]	१३३
धम्मघोस [आयरिय]	५१, १३७
धम्मघोस [धम्मवसुसीस]	२९०, २९३, २९४
धम्मजस [धम्मवसुसीस]	२९०, २९३
धम्मरुड़ [मुणि-सियवड]	२४०, २८५
धम्मवसु [आयरिय]	२९०
धम्मिल [गणहरपिया]	३०६
धयपूसमिन्त [साहु]	१४७, २०३
धारिणी [अजियसेणभज्जा]	२९०
धारिणी [गणहस्माया]	३०६
धारिणी [जियसत्तुदेवी-रायपत्ती]	४५, ४६, ५५, ६५, ८४, २७२
धारिणी [जुवरायभज्जा]	१७०
धारिणी [दधिवाहणभज्जा]	१२२
धारिणी [रिदुवद्धणभज्जा]	२९१, २९२, २९५
धिड़ [धूया]	२९७, २९८

[न]

नग्गड़ [राया]	१६५, १६६, १६७
नट्टमाल [देव]	२२५
नमि [उसभपुत्त]	१९१
नमि [राया]	१६५, १६६, १६७
नमुड़ [मंति]	१६८, २३०, २३४, २३५
नरिंदपुर [नयर]	२६९
नहसेण [रायसुअ]	२६७, २६८
नंद [इब्भसुअ]	२५९
नंद [नाविक]	२८५, २८६
नंदण [वण]	२९१
नंदण [साहु]	२९७
नंदसिरी [सेट्टिभज्जा]	२९९
नंदा [गणहस्माया]	३०६
नंदिसेण [सेणियसुय-साहु]	१५३, १५५, १५६, १५७, १७३

नंदीसर [दीव]	१७८
नाइणी [हरिन्दिभज्जा]	१८०
नायणी []	
नाइल [सावग]	१७८, १७९
नाग [अंगरक्खय]	१५३, १५७
नाग [देवया]	२५३
नागउ [नयर]	३०८
नागदत्त [पुत्त]	२५१, २५३, २५४
नागज्जुण [सूरि]	३०७
नासिक्क [नयर]	२५९, २६३
निन्नामा [सयंपभापुव्वभव]	१२१
निमग्गा [नई]	२२३
निव्वुड़ [रायधूया]	१०१, १०३, १०४
निंबअ [बंभणपुत्तो]	२८३, २८४
नेउपंडिया [महिला]	६४
नेसप्प [निहि]	२२६

[प]

पउमदह [दह]	२९९
पउमरह [राय-रायपुत्त]	१८२, ३०२
पउमसिरी [वणियसुअभज्जा]	२८९
पउमसिरी [विज्जाहरसुया]	१८४
पउमसिरी [सेट्टिधूया]	२९९
पउमावई [नरिंदधूया]	१५९, १६१, १६३
पउमुत्तर [राया]	२१९, २२२, २२९
पज्जुण [रायसुअ]	२६७
पज्जुन्न [सेट्टि]	१२१
पभव [सूरि]	२०४, २०६, २०८, ३०७
पभास [एक्कारसगणहर]	३०६
पभास [तित्थ]	२२३, २९८
पयाग [तित्थ]	६३
पयावड़ [राया]	१७१
पहासा [वंतरदेवी]	१७८, १७९
पंचय [वच्छवालिपुत्त]	२९६

परिशिष्टम् [५] धर्मोपदेशमालाविवरणगतविशेषनाम्नामकाराद्यनुक्रमः ॥ [३३१]

पंचसेल [पव्वय]	१७८, १७९	पुहई [गणहरपिया]	३०६
पंचसेलय		पुहवी	
पंचाल [जणवय]	१६५	पुंडरीगिणी [नयरी]	१२१
पंडमात्तु [नयरी]	२९८	पुंडरीय [राया]	८६, ९९
पंडव [पंडुतणय]	११०, २९८	पौंडरीय	
पंडवद्धण [नयर]	२४६	पूसभूइ [आयरिय]	२८४
पंडु [राया]	२९८	पूसमित्त [साहु]	२८४, २८५
पंडुअ [निहि]	२२६	पोट्टलि [मंतिभज्जा-देव]	३०३, ३०४
पाडल [तलायर]	११५	पोट्टलिय	
पाडलिपुत्त [नयर]	१४६, १७६, १८७, १९७, १९८, २५७	पोट्टिला	
पालग [रायपुत्त]	२९१	पोट्टिसाल [परिवाय]	१७७
पालय [किण्हसुअ]	७४, ७५	पोयणपुर [नयर]	१७१
पास [जिण]	१९०, २९९	[फ]	
पियंकरिया [चेडी]	२२०, २५३	फग्गुरकिखअ [साहु]	१४८
पियदंसणा [चंडवडेंसयभज्जा]	१०५, १०६	फलहिमल्ल [मल्ल]	२८७, २८८, २८९
पिंगल [निहि]	२२६	फलहीमल्ल	
पिंगलग		[ब]	
पुढविकाय [दारअ]	११४	बल [गणहरपिया]	३०६
पुप्फकरंडय [उज्जाण]	१७०	बलदेव [रोहिणीतणय]	११, १५, १९, २६, २८, ११२, १७१, १७३, २६५
पुप्फकेउ [राया]	५९	बलिस्सह [मुणि]	३०७
पुप्फचूला [राजपत्ती-साहुणी]	५७, ६०, ६१, ६२, ६३, ६४	बंधुमई [सत्थवाहभज्जा]	२६३, २६४
पुप्फभद्द [नयर]	५९	बंभ [राया]	१६९
पुप्फवइ [मंतिधूया-सयभज्जा]	५९, ६०, १०१	बंभदत्त [चक्कव्ही]	१६९, २१४
पुप्फसाल [गंधव्विअ]	२७०	बारवइ [पुरी]	१०, २६, ७५, ११२, २६७, २९०, ३०१
पुरंदरपुर [पुर]	३०५	बारवइ	
पुरोहिय [स्यण]	२२८	बालचंद [पियदंसणापुत्त]	१०५
पुरिमताल [नयर]	१६९	बाहुबलि [पिया]	११९
पुरिसपुर [नगर]	१६५	बिन्नायड [नयर]	३६
पुव्वविदेह [खित्त]	१२१	बिंदुसार [चंदगुत्तपुत्त]	१८७, १८८
		[भ]	
		भद्दगुत्त [आयरिय]	१४७
		भद्दसेण [गुण्णसेट्ठि]	२९९

३३२]

भद्दा [गोभद्दभज्जा]	१३४, १३५, १३६
भद्दा [धणपालमहिलिया]	१२३, १२४
भद्दा [पउत्थवइया]	२७०, २७१
भद्दिल [गणहरमाया]	३०६
भरह [वास-	३१, ३३, ३४,
भारह [चक्कवट्टी-मुणि]	३८, ४१, ४२,
	४५, ४७, ६५, ७६, १२२,
	१६९, २२५, २३५, २३८,
	२७२, २७३, २७४, २९४, ३०८
भरहद्ध [खेत्त]	१५, ५७, ८६, १०१,
	११०, १४९, २८४
भरुयच्छ [नयर]	१९७, १९८, २१६
भूयदिन्न [मुणि]	३०७

[म]

मइ [धूया]	२९७, २९८
मइरापालय [कल्लवाल]	९५
मइसुंदर [मंत्ती]	१५२
मगहगणिया [गणिया]	३०२
मगहसिरी [विलासिणी]	३०५
मगहसुं बी [विलासिणी]	३०५
मच्छियमल्ल [मल्ल]	२८७, २८८, २८९
मणग [सेज्जंभवपुत्त-सेज्जंभवसीस]	२०७
मणि [रयण]	२२७
मणिप्पभ [रायपुत्त]	२९२, २९३,
मणिप्पह [रायपुत्त]	२९४
मद्धसंकास [दारिया]	३०२
मयंग [तीर]	२८५, २८६
मयणपडागा [गणिया]	९६
मरहट्टय [भासा]	६
मरुदेवी [उसभमाया]	३३, ४२
मरुय [नर]	२८१, २८२
महविदेह [खित्त]	१११

[सविवरणं धर्मोपदेशमालाप्रकरणम्]

महसुक्क [देवलोग]	१५७, १७१
महासुक्क [निहि]	२२६
महाकाल [निहि]	३०७
महागिरि [मुणि]	२२१, २२२,
महापउम [जालापुत्त]	२२३, २२४
महापउम [निहि]	२२६
महावीर [तित्थयर]	१३७, १५१,
	२८७, ३०५
महासाल [सेणियपुत्त]	१८९
महिंद [खयरिंद]	२३८
महिंदसीह [नयरी]	४५, ५५, ५७,
महुरा [नयरी]	१०२, १४८, १७१, १९८
महेसरदत्त [वाणिअ]	२४७
मंगल [राया]	१००
सुमंगल [चेडी]	२४६
मंजूसिया [चोर]	१४५, १४६
मंडिय [छट्टगणहर]	३०६
माणवग [निहि]	२२६
मालुगा [अंबरिसिभज्जा]	२८३
माहुर [वणिय]	५५, ५७, ८१, ८२, २७२
मिगाकोट्टुअ [कोट्टु]	१८३
मिगावई [रण्णी]	१५०, १७१
मिहिला [नयरी]	१६५, १८२, ३०६
मिहुणगपुरिस [तईयभव]	१२१
मिंठ [पुरुष]	२१५
मुणिचंद [सुदंसणापुत्त]	१०५
मुणिसुव्वय [जिण]	२१६
मूलदेव [रायपुत्त-पुरुष]	१३८, १४०, १४१,
	१४२, १४३, १४४,
	१४६, २७७, २७८

परिशिष्टम् [५] धर्मोपदेशमालाविवरणगतविशेषनाम्नामकाराद्यनुक्रमः ॥ [३३३]

मेतज्ज [मेईपुत्त]	१०७, १०८,	रोप्पिणि [केसवभज्जा]	१६
मेय [मेयज्ज]	१०९, १११	रोहअ [खुडुअ]	२७२, २७३, २७४
मेयज्ज		रोहय	
मेयज्ज [दसमगणहर]	३०६	रोहिणी [वसुदेवभज्जा]	११, २६, १७३
मेयज्ज [महरिसी]	१०४	रोहिया [नगरी]	२५७
मेरु [पव्वय]	२२९, २३५, २६०	[ल]	
मेहनाअ [विज्जाहर]	१८४	ललियंग [सुर]	१२१
मेहमुह [देव]	२२४	लवणसमुद्द [समुद्द]	२९८
मोरिय [देस]	३०६	लाड [देस]	१९७, १९९, २१६
मोरियपुत्त [सत्तमगणहर]	३०६	लोहगल [नयर]	१२१
मोरीअ [गणहरपिया]	३०६	[व]	
[र]		वइर [खुडुय-सामी]	१४७, २००
रुवद्धण [रायपुत्त-जुवाया]	२९१, २९२,	वच्छगा [तीर]	२९३, २९५
	२९४	वज्जा [कट्टभज्जा]	२८१, २८२
रयण [निहि]	२२६	वडसरो [खमासमण]	३०७
रहनेमि [नेमिभाया]	२४, २७, २८,	वणस्सइकाअ [दारअ]	११६
	२९, ३०, ६९	वत्थमित्त [साहु]	१४७, २०३
राम [परसुम]	१८३, १८४	वत्थपूसमित्त	
रामायण [गंथ]	१२५	वद्धमाण [सामी]	१२९, १५०, १९०,
रायगिह [नयी]	१०७, ११०, १२३, १३४,		१९२, १९६, २१२, २९९
	१३७, १७०, १७३, १७९,	वयरजंघ [उसभबितियभव]	१२१
	१९६, २०४, २०७, २१२,	वयरनाभ [उसभसत्तमभव]	१२१
	२१४, २९९, ३०५, ३०६	वरदाम [तित्थ]	२२३
रायमइ [उगसेणदुहिया]	९, १७, १८, १९,	वसंतउर [नयर]	६, ८, ३१, ३७,
	२१, २३, २४, २७,	वसंतपुर	४७, ७२, ८४, ९२, ९९,
	२८, २९, ३०		११६, १५२, १७२, १८०,
रायललिअ [सेट्टिपुत्त]	१७२, १७३		१८२, १८५, २०९, २११,
रुद्ध [सीस]	२९६		२५०, २५३, २६८, २७०,
रुद्धअ			२७१, २७६, २८१
रेणु [तावसी]	१८३	वसंतसेणा [गणिया]	१२४, १२५, १२८
रेणुगा		वसु [गणहरपिया]	३०६
रेवय [उज्जाण]	१२, २६, ७५	वसुदेव [दसमदसार]	११, १७३
रेवयसीह [मुणि]	३०७	वसुभुइ [गणहरमाया]	३०६

३३४]

वसुमङ्ग [धारिणीधूया]	१२२
वंकचूल [रायपुत्त]	१२, १३, १४,
वंकचूलि []	१५, १७, १८, १९
वाउक्काय [दारअ]	११५
वाउभूङ्ग [तङ्गगणहर]	३०६
वाणमंतर [देव]	२९८
वाणारसी [नयरी]	२८६, २९९
वारुणदेवी [गणहरमाया]	३०६
वासवदत्ता []	२१६
वासुदेव [देवइतणय]	१९, २६, २८, ७५,
	११२, १७१, १७३, २६५, २६६
वासुपुज्ज [तित्थयर]	१८२
विजयदेवा [गणहरमाया]	३०६
विजया [भट्टदारिया]	१९८
विज्जाहरपुर [नयर]	३०३
विणमि [उसभपुत्त]	१९१
विणहु [वासुदेव]	१५, २६८, २७६
विणहु [रायपुत्त]	२१८, २२०,
विणहुकुमार [-मुणि]	२२१, २२२, २२९,
	२३४, २३५
विदेहा [जणवय]	१६५
विसाहनंदी [रायतणअ]	१७०, १७१
विसाहभूर्ड [जुवराया]	१७०
विस्सनंदि [सोन्नार]	९५
विस्सनंदी [राया]	१७०
विस्सभूङ्ग [धारिणीसुअ]	१७०
विंझ [पव्वय-साहु]	११३, १४८
वीर [जिण]	१९०, २०४, ३०५, ३०७
वेज्जसुअ [पंचमभव]	१२१
वेन्नायड [तड]	१४२, १४३
विन्नायड []	
वेभारगिरि [पव्वय]	१०८
वेमाणिय [कप्प]	२४९

[सविवरणं धर्मोपदेशमालाप्रकरणम्

वेयड्ड [गिरि]	१६४, २२४, २२७, २३८
वेयरणी [विज्ज]	११२, ११३
वेसमण [देव]	२७४, ३००
वेसमणनयरी [नयरी]	२८७
वेसमणपुर [इंदपुर]	२५७
वेसानर [देव]	१८२
वेसाली [नयरी]	१५९, १८५
[स]	
सउणियाविहार [जिणमंदिर]	२१६
सच्चभामा [केसवभज्जा]	१६
सच्चवई [महादेवी]	२८९
सज्झ [गिरि]	७३
सणकुमार [चक्कवट्टी]	१६८, १६९, २३७,
	२३८, २३९
सत्तुंजय [सेल]	२९८
सद्धड [टक्क]	१४२
सभा []	२८५, २८६
सहा []	
समुद्धविजय [दसार]	११, १६, २६
समोद्धविजय []	
सयंपभा [देवी]	१२१
सयंभुरमण [समुद्ध]	१४
सयाणिय [राया]	१२२, १५०
सयाणीय []	
सव्वड्ड [देवलोग]	१२१, १२२, १३८
सव्वड्डिसिद्ध []	
सहस्सार [कप्प]	९८, ११३
संख [निहि]	२२६
संगम [आयरिय]	१७९
संगम [धन्नापुत्त]	१३३
संगमअ [पुरुष]	३०२
संझावली [सनत्कुमारपत्ती]	२३७
संब [किण्हसुअ]	७४,

परिशिष्टम् [५] धर्मोपदेशमालाविवरणगतविशेषनाम्नामकाराद्यनुक्रमः ॥ [३३५]

संभूय [मुणि]	१६८, १६९, १७१, ३०७	सुकुमारिया [जियसत्तुदेवी]	२६८, २६९
साकेय [नयर]	८६, ९०, १०५, १४९	सुकुमालिया	
साकेत		सुजसा [गाहावड़भज्जा]	२९७
सागरचंद [रायसुअ]	२६७	सुजिद्धा [सेणियभज्जा]	१५८
सागरचंद [साहु]	२०१, २०२, २०३	सुदंसण [सत्थाहसुअ]	६६
सागरचंद [सुदंसणापुत्त]	१०५, १०६,	सुदंसणपुर [नयर]	२९७
सागरमियंक	१०७	सुदंसणा [चंडवडेंसयभज्जा]	१०५
सालिगाम [नयर]	१३३	सुदंसणा [सिंधलदुहिया]	२१७
सालिभद [भद्दापुत्त]	१३४, १३५, १३६,	सुधम्म [वीरसीस]	२०४
	१३७, १३८	सुनंदा [सनत्कुमारपत्ती]	२३७
सावत्थी [नयरी]	८७, १५१	सुबंधु [मंती]	१८७, १८८
सिज्जंभव [भट्ट-सूरि]	३०, २०४, २०५,	सुबुद्धि [नयरसेट्टि]	११९
सेज्जंभव	२०६, २०८, ३०७	सुभद्दा [जिणदत्तधूया]	७६, ७७, ७८, ७९
सिंघल [निव]	२१७	सुभद्दा [रणी]	१७१
सिंधु [नय]	२२३, २२४	सुभूम [चक्कवट्टी]	१८४
सिज्जंस [जुवराया]	११९, १२०,	सुभोम	
सिज्जंसकुमार	१२१, १२२	सुयदेवी [देवया]	३, ९, ३०, ३३, ३८,
सिद्ध [भारवाहि]	७३		४२, ४५, ५७, ६४, ७३,
सिद्धय			७४, ७५, ७९, ८०, ८३,
सिद्धत्थ [सत्थवाह]	२१२		८५, ८६, ९१, १००, १०१,
सिद्धपुत्त []	४७, २८०, २८२		१०४, १०९, १११, ११३, ११९,
सिप्पा [नई]	२७३		१२२, १३३, १३८, १४६, १४९,
सिरिकंता [इब्भघरिणी]	९०, ९१		१५२, १६७, १८४, १८७, १९३,
सिरिपुर [नयर]	९५		१९६, २००, २०३, २०८, २११,
सिरिमालि [रायपुत्त]	१०३		२१४, २१७, २३७, २३९, २४३,
सिरी [देवगणिया]	२९९		२४६, २४७, २४९, २५२, २५६,
सिववद्धण [नगर]	२८४		२५९, २६३, २६४, २६७, २६९,
सिवा [समुद्धविजयभज्जा]	११, २६		२७१, २९५, २९८, ३०४, ३०७
सिवादेवी		सुरट्ट [देस-विसय]	१०, ७९
सीमंधर [जिण]	१४८, २०१	सुरट्टा	
सीहगिरि [आयरिय]	२००	सुरप्पिय [जक्ख]	१४९
सीहगिरी [राया]	२८८	सुरसुंदरी []	२५०

३३६]

[सविवरणं धर्मोपदेशमालाप्रकरणम्

सुरिंददत्त [रायपुत्त]	१०१, १०४	सोपारअ [नयर]	२५७, २८८
सुरिंददत्त		सोपारय	
सुलस [गाहावड़]	२९७	सोपारया	
सुलसा [नागभज्जा]	१५३, १५७, १५८	सोप्पारय	
सुव्वय [मुणि-आयरिय]	९७, २२१, २२९, २९६	सोमणस [नगर]	२७१
सुव्वय [सुलसपुत्त]	२९७	सोमदेव [दियवर-भट्ट]	११६, १४६
सुसेण [मंडलाहिवड़]	१००	सोमप्पभ [दियपुत्त-राया]	१९७
सुसेणवड़ [सेणावड़]	२२३	सोमप्पभा [दियकन्ना]	११६
सुहम्म [पंचमगणहर]	३०६	सो मासिी [दियभज्जा]	११६
सुं बी [नंदजाया]	२५९, २६३	सोहम्म [कप्प]	१२१, २६५
सुं बीनंद [इब्भसुअ]	२५९, २६०, २६३	[ह]	
सेट्टि [रयण]	२२८	हत्थिणअ [नयर]	१६८, १७२, १८३,
सेडुवअ [दिअ]	१७९	हत्थिणापुर	१८४, २१९, २२९
सेणावड़ [रयण]	२२८	हयसत्तु [राया]	९२
सेणिय [निव]	१०८, १०९, १२७, १२९, १३५, १५८, १७३, १८९, १९५, २९९	हरि [वासुदेव]	११, १४, १५, १६, १७, १८, २६६, २६७
सेयणय [करिवर]	१२७	हरिन्दी [वणियअ]	१८०
सोदास [राया]	२७१	हरिवंस [कुल]	१६
		हलहर [बलदेव]	२६५
		हारप्पहा [धूया]	४७, ४८, ४९, ५०, ५४, ५५
		हासा [वंतरदेवी]	१७८, १७९
		हिमवंत [पव्वय]	२२४, २४८

• • •

परिशिष्टम्

[६]

धर्मोपदेशमालाविवरणगतनेमिजिनस्तुतीनां पादानुक्रमः ॥

श्लो. पृ.	श्लो. पृ.
ईसाइ वराइलच्छिपरिमुक्क !	११/२८ जय देवणयचलण !
जय सूरसेलविभूसण !	१/२७ जय दढपावणिसूडण !
जय जय इंदंकवड्डियाणंद !	१/२७ जय जय सुरसिद्धपणयकमकमल !
जय णिव्वत्तिय मज्जण !	१/२७ जय गयगमण ! सुरच्चिय !
जय जय सुरसुंदरीपणय !	१/२७ जय लोहसमुद्दगयपार !
जय हरिचंदणचच्चिय !	२/२७ जय मयणानलजलहर !
जय जय मणिमउडभूसियसरीर !	२/२७ जय जय णेदलियगरुयदढमाण !
जय सेयंबरधारय !	२/२७ जय सिद्ध ! सिद्धसासण !
जय जय सियकुसुम कयसोह !	२/२७ जय जय भुवणम्मि सुपसिद्ध !
जय इंदावलिसंथुय !	३/२७ जय इंदीवरविब्भम !
जय जय जणणीप(ए)वड्डियाणंद !	३/२७ जय जय गुणरययसागर ! मुणिंद !
जय बाल ! अबालविसिद्धचेट्ट !	३/२७ जय पाउसजलयसमाणसद्द !
जय जोव्वणं पत्त !	३/२७ जय पउमकयचलण !
जय रायलच्छिभूसिय !	४/२७ जय गोविंदणमंसिय !
जयसि दसारोहणहयलमियंक !	४/२७ जय जय नीसेसबंधणविमुक्क !
जय सिवदेवीणंदण !	४/२७ जह नाह ! णाणसागर !
जय दावियकण्हणियवीरिय !	४/२७ जय पणयासेसवरफल्य !
जय अकयदारसंगह !	५/२७ जय तवलच्छिसुसंगय !
जय जय उज्जेंतगहियसामन्न !	५/२७ जय सिद्धत्थनरामर !
जय देवदूसधारय !	५/२७ जय जय कोवाहिवरमंत !
जय जय सुरमणुयणयचलण !	५/२७ जय सिद्ध ! बुद्ध ! गुणणिहि !
जय चउणाणिमुणीसर !	६/२७ जयसि दयालुमहागुण !
जय जय उवसग्गदलणमुणिचंद !	६/२७ पसत्थकल्लाणमंगलाययण !
जय केवललच्छीवरियवरय !	६/२७ पुरिसोत्तमपुरिसकयपूय !

• • •

परिशिष्टम्

[७]

धर्मोपदेशमालाविवरणगतमन्त्राक्षरस्तुतीनामकाराद्यनुक्रमः ॥

	श्लो./पृष्ठाङ्कम्
अकारः प्रथमं तत्त्वं	५/२४१
अकारादिहकारान्ता	३/२४१
इदमाद्यं भवेद् यस्य	१२/२४२
एकैकमक्षरं तस्याः	४/२४१
एतदेव समाश्रित्य	२१/२४३
त्रीण्यक्षराणि बिन्दुश्च	२०/२४३
दीप्तपावकसंकाशं	१३/२४२
निर्गुणः सगुणश्चैव	२३/२४३
पृथिव्यादिषु भूतेषु	८/२४२
प्रशम्य तत्त्वकर्तारं	१/२४१
मन्त्रतन्त्रादियागेषु	९/२४२
मूर्तो ह्येष अमूर्तश्च	२२/२४३
यस्य देवाभिधानस्य	१४/२४२
यस्य देवाभिधानस्य	१७/२४२
व्योमवद् व्यापिरूपेण	११/२४२
शब्दादिसर्वशास्त्रेषु	१०/२४२
शान्ताय गुरुभक्ताय	२/२४१
सर्वात्मानं सर्वगतं	६/२४२
सर्वेषामपि भूतानां	१५/२४२
सर्वेषामपि वर्णानां	७/२४२
सर्वेषामपि सत्त्वानां	१८/२४३
हकारो हि महाप्राणः	१६/२४२
हकारोपरि यो बिन्दुः	१९/२४३

• • •

परिशिष्टम्

[८]

धर्मोपदेशमालाविवरणगतजयशब्दकुसुममालानां पादानुक्रमः ॥

पाद	श्लो./पृष्ठ	पाद	श्लो./पृष्ठ
अहिनंदण ! सुजय जयणाह !	५/२६१	जय जय पसत्थवरज्झाण !	१६/२६२
इय जिणवरिंदजयसद्-	२६/२६२	जय जय पियंगुसंकास !	२४/२६२
उसभाईवीरजिणचरिमे	१/२६०	जय जय भुवणम्मि सुपसिद्ध !	७/२६१
कुसुममालं धरेइ जो कंठे	२६/२६२	जय जय मुणिंदनयचलण !	१२/२६१
चिंतामणिकामधेणुमाहप्प !	१८/२६२	जय जय विजियपरीसह-	२५/२६२
जय अजियजिणिंद ! सुरनमिय !	३/२६०	जय जय ससिकुंदहारसंकास !	९/२६१
जय उसभजिणिंद ! जयनाह !	२/२६०	जय जय सिद्धिवहूपिययम !	१०/२६१
जय कयजयहरिस ! जिणकुंथु !	१८/२६२	जय जय सुमइजिणइंद !	६/२६१
जय खवियकम्मदढमल !	१४/२६१	जय जय सुरिंदनयचलण !	६/२६१
जय खुडियवियडदढकम्मपास !	२४/२६२	जय जयकंदोद्ववणसंकास !	२३/२६२
जय गुणरयणमहोअहि !	४/२६१	जय जयसु अणंतजिणइंद !	१५/२६१
जय जंबूणयविब्भम !	२५/२६२	जय जयसु अरिट्टवरनेमि !	२३/२६२
जय जणणीसेसतिहुयणाणंद !	३/२६०	जय जयसु जयनाह !	९/२६१
जय जय कुलजलहिपुणिणमाइंद !	४/२६१	जय जयसु जिणधम्म !	१६/२६२
जय जय जसमरणरोगरयरहिय !	१९/२६२	जय जयसु जिणविमल !	१४/२६१
जय जय तिसलाए वड्डियाणंद !	२५/२६२	जय जयसु सुपासजिणचंद !	८/२६१
जय जय तेलोक्कदिट्टुदट्टुव !	१०/२६१	जय जयहि जिणिंद ! सेयस !	१२/२६१
जय जय तेलोक्कनहयलमियंक !	१४/२६१	जय जयहि वसुपुज्ज !	१३/२६१
जय जय दिव्वारविंदकयचलण !	७/२६१	जय जायवकुलमंडण !	२३/२६२
जय जय दुट्टुकम्मघणपवण !	२/२६०	जय तवतावियकलिमल !	१२/२६१
जय जय नियकंतिदलियघणतिमिर !	१५/२६१	जय तवलच्छिसुसंगय !	५/२६१
जय जय नीसेसपावलमलरहिय !	११/२६१	जय तिहुयणनाह ! जिणवीर !	२५/२६२
जय जय नीसेसलक्खणणुक्किन्न !	१३/२६१	जय तिहुयणपणय ! अरणाह !	१९/२६२
जय जय पप्फुल्लपंकयदलच्छ !	२२/२६२	जय तिहुयणसरवरायहंस !	२०/२६२

जय तिहुयणसिरिसेविय !	११/२६१	जय विजयदुजयवम्मह !	३/२६०
जय तिहुयणोक्कसामिय !	९/२६१	जय विजियदुजणधणघाइकम्म !	२२/२६२
जय दुटुरागकरिहरि !	१५/२६१	जय संतिजिणिंद ! सुरनमिय !	१७/२६२
जय दुरियजलणजलहर !	१७/२६२	जय संभव ! जणियजयहरिस !	४/२६१
जय नाणलच्छिलंछिय !	१३/२६१	जय संसारजलहिवरपोय !	५/२६१
जय नाणलच्छिसेविय !	८/२६१	जय सद्दविजियजलहर !	१५/२६१
जय पउमप्पहसामिय !	७/२६१	जय समत्थगुणनिहस !	८/२६१
जय पणमियपणय ! मुणिंदपणय !	१६/२६२	जय समवसरणभूसण !	१८/२६२
जय पणयपायपंकय !	२२/२६२	जय सयलभुवणभूसण !	११/२६१
जय पत्तदिव्वकेवल !	१०/२६१	जय सिद्धिवहुविसेसय !	३/२६०
जय पयडियपायडसाहुधम्म !	१६/२६२	जय सीतलनाह ! नयचलण !	११/२६१
जय बत्तीससुराहिवकयमज्जण !	२४/२६२	जय सुविहिजिणिंद ! गयराग !	१०/२६१
जय भवभयनिण्णासण !	२३/२६२	जयकित्तिमहानयदिव्वसेल !	८/२६१
जय भवियकमलदिणयर !	२/२६०	जयकोवमहोरगसिद्धमंत !	६/२६१
जय भुवणगेहमंगलपईव !	१२/२६१	जयतुलियकप्पपायव-	१८/२६२
जय मयणानलजलहर !	२/२६०	जयपणयतियसकामिणि-	१७/२६२
जय मल्लिजिणइंद !	२०/२६२	जयविजयभुवणडामर-	२०/२६२
जय माणमहातरुगंधवाह !	६/२६१	जयसद्दकुसुममालाए	१/२६०
जय मायाकवडकुडंगिजलण !	१४/२६१	जयसु जिणपास !	२४/२६२
जय मुणिगणहरसंथुय !	२१/२६२	धम्मेल्लुव्वेलकुसुमकयसोह !	१७/२६२
जय मेरुसिंहरभूसण !	५/२६१	नमिऊण जिणे सुयदेवयं च	१/२६०
जय मोक्खमग्गदेसय ! चंदप्पह !	९/२६१	पूएमि जिणवरिंदे	१/२६०
जय मोहतिमिरदिणयर !	४/२६१	भव्वमहाकुमुयसंडनिसिनाह !	२१/२६२
जय रइअरइविमहण !	१९/२६२	महल्लजममल्ललद्धजयसद्द !	२०/२६२
जय रागरोसवज्जिय !	१९/२६२	मुणिनमिय ! नयचलण !	२२/२६२
जय रायलच्छिपूइय !	७/२६१	मुणिसुव्वय ! सुजय जयनाह !	२१/२६२
जय वयणकिरबोहिय-	२१/२६२	विमलगुणं सो पावइ	२६/२६२
जय वसुहावासवपणयचलण !	१३/२६१	सासयसोक्खं सया मोक्खं	२६/२६२

परिशिष्टम्

[९]

धर्मोपदेशमालाविवरणगतमहावीरगणधरसंस्तवानामकाराद्यनुक्रमः ॥

पद्यांशः	श्लो./पृष्ठ.
अङ्गभद्राए बलस्स	१३/३०६
इय दियवंसुप्पण्णा	१४/३०६
उसभाङ्गिजिण्डंदाणं	१/३०५
कोल्लागसन्निवेसे	६/३०६
तुंगिणिदेसुप्पण्णो	१२/३०६
देव-जयंतीण सुओ	१०/३०६
धणदेव-विजयदेवाङ्ग	८/३०६
नमिऊण महावीरं	२/३०५
नंदा-वसूण तणओ	११/३०६
पुहङ्ग-वसुभूङ्गसुओ	३/३०६
पुहङ्ग-वसुभूङ्गसुओ	५/३०६
पुहवी-वसुभूङ्गसुओ	४/३०६
भद्विल-धम्मिलतणओ	७/३०६
मोरीए विजयदेवाए	९/३०६

• • •

परिशिष्टम्

[१०]

धर्मोपदेशमालाविवरणगतस्थविरावलीनामकाराद्यनुक्रमः ॥

पद्यांशः	श्लो./पृष्ठ.
अहं अज्जनागहर्त्ति	३/३०७
इयं एवमाङ्गं बहवे	५/३०७
इयं सुयस्यणमहोयहि	६/३०७
जंबुं पभवं सेज्जंभवं	२/३०७
ततो यं भूयदिन्नं	४/३०७
नमिऊणं महावीरं	१/३०७

• • •

परिशिष्टम्

[११]

धर्मोपदेशमालाविवरणगतग्रंथकारगुरुपरम्पराप्रशस्तीनामकाराद्यनुक्रमः ॥

	श्लो./पृष्ठ.		श्लो./पृष्ठ.
अण्णाणरागदोसाइएहिं	१९/३०९	तम्हा दुरियविघाई	२५/३०९
अवयरण-जम्म-निक्खमण	६/३०८	तस्स जयपायडजसो	३/३०७
अह देववायगाओ	२/३०७	तस्स वि पहाणसीसो	४/३०७
आगमविहिणा भणियं	२०/३०९	तस्स तवतेयरासी	५/३०८
आमोसहिखेलोसहि	१५/३०८	तस्स सुरमणुयसंथुय	१७/३०९
इगमासिय-दोमासिय	७/३०८	दिक्वाइबहुविहेहि य	१०/३०८
इय जयपयडकण्हमुणि	३१/३१०	धम्मोवएसमालाविवरण	१८/३०९
इय तस्स महामुणिणो	१६/३०९	नयने(रे)सु सय(य सं)वुच्छे	१४/३०८
एसा थेरावलिया	१/३०७	पव्वाविया बहुविहा	१२/३०८
कारावियाणि जिणमंदिराणि	१३/३०८	बंधाइ परिहरंतो मोक्खत्थम्मि	२२/३०९
चरियं एत्थ कहिज्जइ	२४/३०९	भत्तमिं इ) नामगहणेण	९/३०८
जम्हा जिण-गणहर-चक्कवट्टि-	२३/३०९	वाएंतो निसुणेंतो	२६/३०९
जयसिंहाचार्यकृते:	३२/३१०	विवरणकरणा कुसलं	३०/३१०
जाव इ(य) दीवसमुद्दा	२७/३०९	संवच्छराण नवहि सएहिं	२८/३१०
जेण भरहम्मि वासे	११/३०८	सिरिभोजदेवरज्जे	२९/३१०
जो सुयदेविसण्णेज्झविइयं	२१/३०९	सुरमणुयतिरियगहभूय	८/३०८

• • •

परिशिष्टम्

[१२]

धर्मोपदेशमालाविवरणगत-ग्रन्थ-ग्रन्थकारनाम्नामकाराद्यनुक्रमः ॥

ग्रन्थनाम	पृष्ठाङ्कम्	ग्रन्थनाम	पृष्ठाङ्कम्
आयप्पवायपुव्व	२०८	दसवेयालिय	२०७
आयारकप्प	९३	दिट्ठिवाय	१४७
आवश्यक	१७७	दुमुणिचरिय	१४८, १७४,
उत्तरज्झयण	१९३	दुमुणियचरिय	१७९, २०४,
उवएसमाला	१०९, ११२, १३८,	द्विमुनिचरित	२४१
उवएसमालावक्खाण	१५०, १५८, १७१,	दुवालसंग	२०८
उवएसमालाविवरण	१७५, १७७, १७९, १८०, १८५, १८७, १९७, २००, २१४, २१६, २६८	धम्मोवएसमाला	३, ३१०
कण्हजणयहिंडि	१२१	नीईसत्थ	२९३
कम्मप्पवायपुव्व	२०८	नेमिचरिय	३०९
जयसहकुसुममाला	२६०-२६२	पढमाणुओग	३०५
जयसिंहाचार्य	३०९, ३१०	वन्दिकाचार्य	११
दसकप्प	९३	ववहार	९३
दसकालिय	२०८	वाचकमुख्य	२४८
		सच्चप्पवायपुव्व	२०८
		सिद्धसेनदिवाकर	५२
		सूयगड	९३

• • •

